Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

AB

ANDERS BJERRUM

FJOLDEMÅLETS LYDSYSTEM

WITH AN ENGLISH SUMMARY

EJNAR MUNKSGAARD
KØBENHAVN 1944

ANDERS BJERRUM

FJOLDEMÅLETS LYDSYSTEM

WITH AN ENGLISH SUMMARY

EJNAR MUNKSGAARD
KØBENHAVN 1944

Denne Afhandling er af det filosofiske Fakultet antaget til offentlig at forsvares for den filosofiske Doktorgrad.

København, d. 17. Marts 1944.

Jón Helgason
h. a. decanus.

Copyright 1944 by
Ejnar Munksgaard.

Printed in Denmark by
J. Jørgensen & Co.

FORORD

Nærværende Afhandling udkommer samtidig som første Hefte af Acta Philologica Scandinavica XVIII, hvorved dens Fremkomst er blevet muliggjort; jeg bringer Tidsskriftets Redaktører en Tak for denne Hjælp. Til Undervisningsministeriet retter jeg en ærbødig Tak for en Understøttelse af Ministeriets Dispositionsfond. Endvidere takker jeg Udvalg for Folkemaal, som ved at betro mig den sydslesvigske Dialektundersøgelse satte mig i Stand til at indsamle og bearbejde Materialet. Under mit Arbejde har berigende Foredrag og Diskussioner i Lingvistkredsen haft en uvurderlig Betydning for mig; især skylder jeg Louis Hjelmslev Tak for væsentlige Impulser. — Cand. mag. Niels Haislund har oversat Resuméet til Engelsk, cand. mag. Eva Jacobsen har energisk bistået ved det store Arbejde med Ordregistret, stud. mag. Marie Lorensen har med stor Omhu og vågen Kritik læst en Korrektur, og Docent Peter Jørgensen har sendt mig kritiske Bemærkninger til et enkelt Afsnit; jeg bringer dem alle min bedste Tak.

København, i August 1944.

Anders Bjerrum.

Det mekaniske i et Sprog er ABc. — men ikke Lydsystemets Undersøgelse. Dette System er meget mere Spiren, hvoraf det hele frodige Træ er fremvokset, og dets Undersøgelse er Grundvolden for al virkelig Sprogkundskab.

Rasmus Rask.

INDLEDNING

A. FORMÅL OG METODE

I sin store Anmeldelse af nyere svenske Sprogværker i Antiqvarisk Tidsskrift 1858—60 har K. J. Lyngby udtalt sig på følgende Måde om Dialektforskningens Mål og Metode: »Henvende vi vor opmærksomhed på sprogarternes afveksling og mangfoldighed, viser der sig, når man betragter dem uden benyttelse af videnskabelige indsigter, en uordnet, chaotisk masse. Flytte vi os en smule, have vi straks en anden sprogart; flytte vi os igen, have vi ny forandringer og således i det uendelige. Men vore dage besidde et middel, hvorved vi kunne føre mangfoldigheden tilbage til enhed, hvorved det, der er spaltet i uendelig mange forgreninger, ledes tilbage til én stamme; dette middel er sproghistorien; dens opgave bliver det at vise, hvorledes den tilsyneladende forvirrede mangfoldighed kun forholder sig som radier, der udgå fra samme centrum; når vi have fundet grundlaget for sprogarterne og henstille os i det, da have vi fundet det centrum, hvorfra de kunne overskues, hvorfra deres bevægelse, som de i tidens løb have været underkastede, viser sig som regelmæssig, hvorfra deres indhold viser sig som fornuftigt«.

Den klassiske Dialektforskning, hvis Grundsætning her er fremstillet med så stor Klarhed af en af dens bedste Repræsentanter, er senere blevet udsat for skarpe Angreb fra Sproggeografernes Side. Sproggeograferne har vist, at den gamle »Stamtræteori« ikke kan løse alle Spørgsmål, at der ikke altid kan opstilles faste Regler for Korrespondenser mellem Stamsprogene og de afledede Sprog, at Sprogenes Forandringer følgelig ofte viser sig som uregelmæssige; talrige Uregelmæssigheder kan kun for-

klares ved, at der så at sige er sket Kortslutning mellem Radierne, altså ved, at Kulturstrømme fra forskellige Retninger har bragt fremmed Sprogstof ind i en Dialekt og således har brudt den historiske Kontinuitet på Stedet.

Men Sproggeograferne har gjort sig skyldige i en stor Overdrivelse, når de har villet fornægte den klassiske Sprogsammenlignings Regler til Fordel for Regelløshed, således som det er sket i Gilliérons berømte Slagord: Hvert Ord har sin Historie. De fremdragne Uregelmæssigheder forudsætter netop de Regler, som de er Undtagelser fra. Sproggeografien søger at forklare, hvad »Stamtræteorien« ikke kunde forklare; den har derved åbnet nye Veje for Dialektforskningen og stillet Problemer, som Lyngby og hans Samtid ikke havde fået Øje på. Men den klassiske Dialektforsknings Grundsætninger har ikke mistet deres Gyldighed. Til Dialektforskningens fornemste Opgaver hører nu som før at tilvejebringe de bedst mulige Beskrivelser af et Antal Dialekter og at udrede de beskrevne Dialekters Ligheder og Forskelle så klart som muligt ved Hjælp af den gamle Metode. Først på dette Grundlag kan de sproggeografiske Problemer stilles og eventuelt løses.

Det var Lyngbys Plan at undersøge en Del af de danske Sprogarter (de jyske) og at gøre Rede for disse Sprogarters Slægtskabsforhold til hinanden og til de andre nordiske og ikke-nordiske Sprog; og han håbede, at Espersen og Dyrlund vilde foretage tilsvarende Undersøgelser af Bornholmsk og Ømålene. Kun en Del af disse Opgaver blev løst af Lyngby og hans Samtid. Hans Eftertid har ydet en stor og værdifuld Indsats, både i Form af Ordbøger og Ordbogssamlinger og i Form af Enkeltundersøgelser og Oversigtsarbejder. Men det har i nogen Grad skortet på gode Dialektbeskrivelser.

De Krav, der stilles til en Sprogbeskrivelse, er blevet ændret og uddybet ved de sidste Tiårs teoretiske Drøftelser, som indledtes med Ferdinand de Saussures berømte Forelæsninger. Disse Drøftelser har rejst det Krav, at man ved Beskrivelsen af et Sprogs ydre Form lægger Hovedvægten på de Forskelle, som er sprogligt relevante, »les différences signicatives«, og strengt adskiller disse Forskelle fra de utallige hørlige og målelige Variationer, som er sprogligt irrelevante, som ikke kan tjene til at ændre et Ords eller en Sætnings Betydning. Dette Krav hviler på Erkendelsen af, at Sproget er et Tegnsystem, og at man kan få Indsigt i Sproget ved at

studere Reglerne for de relevante Tegnforskelle. Denne Erkendelse er aldrig blevet fornægtet; hos ældre Dialektforskere som K. J. Lyngby, J. Winteler og Amund B. Larsen møder vi ofte en klar Bevidsthed om, at nogle Forskelle er »vigtige«, og andre »uvigtige«, og også hos Fonetikere som Ed. Sievers og Otto Jespersen træffer vi Tilløb til en tilsvarende Adskillelse. Men især hos Instrumentalfonetikerne gled Sprogets Tegnnatur i Baggrunden, og man var tilbøjelig til at undersøge Sproglydene, som om de var Naturgenstande uden Tegnfunktion[1]. Og på Dialektforskningen øvede Instrumentalfonetikernes Synsmåde en stadig større Indflydelse, hvilket ofte var til Skade for Dialektbeskrivelserne. Derfor betød de nye Krav en virkelig Nyorientering også for Dialektforskningen.

Vi kan nu se, at Oversigtsværkerne over de danske Dialekter lider af Mangler, hvis Årsager må søges i, at de sammenlignede Dialekter ikke er beskrevne på adækvat Måde. For at bevise denne Påstand skal jeg gennemgå et Exempel taget fra et Værk, hvis store Værdi er så ubestridelig, at en Detailkritik ikke kan rokke ved dets Fortjenester, nemlig Mar. Kristensens og Vald. Bennikes Kort over de danske Folkemål.

Kort Nr. 14 viser Fordelingen af de danske Dialekters Modsvarigheder til glda. ogh og ov. I Lillebæltsegnene skelnes der mellem fire Områder: 1) den jyske Kyststrimmel fra Horsens til Genner, hvor Vokalen er »ɔ̇, ə el: lign:«, 2) Vestfyn, der har »ǫ, ö el: lign:«, 3) Åbenrå og Angel, der har a, og 4) Løjtland, Sundeved og Als, der har »o- el: å-lyd.« I Texten p. 37 f. sammenfattes 1) og 2) i een Gruppe. I begge Tilfælde beror Grænsedragningen på et fonetisk Skøn, der ikke tager Hensyn til de enkelte Dialekters Struktur. Ved senere Dialekt- og Stednavneoptegnelser i disse Egne har det vist sig, at Forskellene mellem visse Kortvokaler ofte er suspenderet i Stillingen foran *w*, og at de enkelte Dialekter forholder sig forskelligt i denne Henseende. I Området mellem Horsens og Kolding Fjorde, på Sundeved og Als og i Angel iagttages alle Forskellene mellem Vokalerne *ɔ*, *a* og *ö* (der skelnes altså mellem *ɔw*, *aw* og *öw*); at *ɔ* i denne Stilling udtales forskelligt, nogle Steder mere, andre Steder mindre fremskudt eller rundet, synes uvigtigt i Forhold til denne strukturelle Ensartethed. Åbenrå indtager en Særstilling ved, at alle Forskellene mellem *ɔ*, *a* og *ö* (og *æ*) er suspenderet i Stillingen foran *w*. Vestfyn og hele Kyststrimlen fra Genner Bugt til Kolding Fjord danner en tredie Enhed, idet der her ikke er nogen Forskel mellem *ɔ* og *ö* foran *w*, medens *a* holdes ude fra disse to; om *ö*/*ɔ* udtales mere eller mindre rundet og mere eller mindre fremskudt, synes mindre væsentligt end denne strukturelle Ejendommelighed. Ved at betragte disse Diftonger i Sammenhæng med Dialekternes Vokalsystem kan vi altså gøre os uafhængige af det subjektive Skøn over, hvilke fonetiske Forskelligheder der er væsentlige, og hvilke der er uvæsentlige; vi har fundet et objektivt

[1] Kritikken mod Instrumentalfonetikerne er klarest hos E. und K. Zwirner: Grundfragen der Phonometrie.

(dvs. sprogligt) Kriterium for væsentlige Forskelle. Og ved at anvende denne Betragtningsmåde opnåede vi, at Sprogkortets Linier blev klarere, end de var før.

Exemplet er ikke enestående. Og i endnu flere Tilfælde er vi i Tvivl om, hvordan Kortene bør tolkes, fordi vi ikke kan sætte deres Lydbetegnelser i Relation til de enkelte Dialekters strukturelle Bygning. Oplysningen på Kort Nr. 42: »tj udtales som kj i målet« hører til Undtagelserne.

Men dette ene Exempel må være tilstrækkeligt til at vise Nødvendigheden af, at de Dialekter, der skal sammenlignes, i Forvejen er beskrevne som selvstændige Strukturer, uden Hensyntagen til deres genetiske Forhold.

Nærværende Forsøg på at beskrive en Dialekts Lydsystem er et Led i Udvalg for Folkemåls Undersøgelse af Sønderjyllands danske Dialekter. Denne Undersøgelse skal omfatte tre Dialektbeskrivelser: en sydslesvigsk, en østslesvigsk og en vestslesvigsk, foruden en særskilt Behandling af Købstadmålene.

Forudsætningen for mit Forsøg er naturligvis den teoretiske Drøftelse, som har stået på i den sidste Menneskealder, og i hvilken blandt andre har deltaget Ferdinand de Saussure, N. Trubetzkoy, Roman Jakobson, W. Freemann Twaddell, Viggo Brøndal og Louis Hjelmslev. Disse og andre Forfatteres Arbejder samt Diskussionerne i Lingvistkredsen har ansporet mig til at vove Forsøget; især har Hjelmslevs Anskuelser om Sproget som et System af formale og ikke af substantielle Størrelser optaget mig. Da jeg påbegyndte Undersøgelsen af det foreliggende vanskelige Materiale, nærede jeg den Overbevisning, at de eneste vigtige Opgaver bestod i at finde Dialektens Bestand af distinktive Lydforskelle og på Grundlag heraf opstille Dialektens Fonembestand, og i at levere den netop for denne Dialekt gyldige Beskrivelse og Inddeling af de fundne Fonemer. Men hver fornyet Overvejelse af et Detailspørgsmål og hver Omarbejdelse af et Afsnit tvang mig Skridt for Skridt over til den Erkendelse, at Fonologiens Metode er behæftet med Subjektivitet; samtidig blev jeg mere og mere overbevist om, at Hjelmslevs Synspunkter, som jeg i Begyndelsen søgte at bekæmpe, netop kan føre til objektiv Indsigt i Sprogets ydre Bygning.

Et Spørgsmål, der spiller en Rolle, når man vil analysere og beskrive en Genstand, der skal kunne sammenlignes med andre Genstande af samme Art, er dette, hvor langt Analysen skal drives, på hvilket Punkt Opløsningsprocessen bør standse, eller, for at anvende Trubetzkoys Udtryk, hvor langt man bør gå med den »polyfonematiske« Tolkning af de givne Udtrykksstørrelser. Der er for mig ingen Tvivl om, at det ikke altid er formålstjenligt at føre Analysen så dybt som muligt, at finde de mindst mulige fonologiske Enheder, som det hedder i Pragerskolens terminologiske Forslag. Når det drejer sig om

Dialekters Udtrykssystemer, der skal kunne sammenlignes med hinanden og med ældre Sprogtrins Udtrykssystemer, må der først og fremmest stilles det Krav, at der ved Analysen fremkommer sammenlignelige, d.v.s. ensbenævnte Størrelser; derfor er det næppe praktisk at føre Analysen udover det Punkt, hvor hine gamle Lingvister, der først tilpassede det latinske Alfabet til det danske Sprogs Udtrykssystem, standsede.

De Optegnelser, på Grundlag af hvilke en Dialekts Udtrykssystem kan beskrives, må bedømmes på højst forskellig Måde, alt efter som den undersøgte Sprogart er Optegnerens Modersmål eller ej.

Er det første Tilfældet, kan man, hvis Optegnerens Notation er tilstrækkelig fin, og hvis den er anvendt konsekvent og med Omhu, uden videre gå ud fra, at Materialet giver et pålideligt Billede af Dialekten på eet fundamentalt Punkt: For forskellige Udtrykksstørrelser er anvendt forskellig Notation, og for samme Størrelse i samme Kombination er anvendt samme Notation. Derimod anvendes ofte forskellige Betegnelser for samme Størrelse i forskellige Kombinationer (fx kan en Rigssprogtalende godt betegne Størrelsen a i Hat, lang og Arm på tre forskellige Måder). Ligeledes er det usikkert, om Optegnerens Leddeling af den sproglige Kæde er rigtig ifølge Sprogets Struktur (fx kan en Rigssprogtalende lydskrive Præsens af kende som *kœnɹ*, selv om *ɹ* svarer til ikke een, men to på hinanden følgende Størrelser, nemlig en Vokal, *ə*, og en Konsonant, *r*). Men den Omstændighed, at der aldrig anvendes samme Betegnelse for forskellige Størrelser, og at der aldrig anvendes forskellige Betegnelser for samme Størrelse i samme Kombination, er tilstrækkelig til at muliggøre en sprogvidenskabelig Beskrivelse.

Er den undersøgte Dialekt ikke Optegnerens Modersmål, kan der skelnes mellem to Tilfælde: Enten er Materialet tilvejebragt ved et Samarbejde mellem en Optegner og en Meddeler, der har så megen sproglig Intelligens, at han kan vejlede Optegneren angående den rigtige Notation. Eller Optegneren kan have samlet sit Materiale uden en sådan Vejledning fra Meddelerens Side. Under Optegnelserne i Fjolde har Optegnerne så godt som ikke modtaget nogen Vejledning fra Meddelerne, hvilket har to Årsager: dels var Meddelerne ude af Stand til direkte at angive, hvilke Tegn der burde anvendes, dels fejlvurderede Optegnerne deres fonetiske Evner. I dette Tilfælde kan vi ikke regne med, at den omtalte fundamentale Betingelse er til Stede: forskellige Størrelser kan være betegnet ens, og samme Størrelse kan i samme Kombination være betegnet forskelligt. I min Afhandling Über die phonematische Wertung von Mundartaufzeichnungen i Bulletin du cercle linguistique de Copenhague V har jeg drøftet, hvilken Betragtningsmåde man bør anlægge overfor et sådant Materiale for at finde det nødvendige Grundlag for en sprogvidenskabelig Undersøgelse: Dialektens sprogligt relevante Lydforskelle. I det følgende vil de i denne Afhandling fremførte Synspunkter blive anlagt.

B. MATERIALET

Da et Kendskab til Optegnelsernes Art er af største Vigtighed for Materialets Vurdering, skal der nedenfor gives en noget mere indgående Beskri-

velse af Optegnelserne, end man sædvanlig finder. Men dette forudsætter nogle Bemærkninger om Fjolde Sogn og dets sproglige Forhold.

I. Fjolde Sogn.

Sognet, hvis Navn på Tysk skrives Viöl, ligger i det gamle Nørre Gøs Herred, tidligere Bredsted Amt, nu Kreis Husum. Kirken ligger 14 km Nordøst for Husum, ved Landevejen til Flensborg. Sognet er stort, det omfatter 16 Landsbyer og har vistnok nu op imod 3000 Indbyggere (1846: ca. 1600, 1864: 1757, 1905: 2291). Befolkningen består næsten udelukkende af Landbrugere. Der findes ingen Herregårde, og Bøndergårdene er alle temmelig små. Jorden er de fleste Steder lidet frugtbar. Befolkningen anses i Nabosognene mod Nord og Øst for gammeldags. Den danske Dialekt i Sognet var meget forskellig fra den rent mellemslesvigske Dialekt i Nabosognet mod Nord, Joldelund, og noget mindre forskellig fra Dialekten i de østlige Nabosogne Jørl, Treja og Eggebæk, som danner en Overgang til Angelbomålet. Derimod havde Nabosognene mod Syd, Svesing og Olderup, en dansk Dialekt, der kun afviger lidt fra Fjoldemålet, og som man plejer at sammenfatte med dette under Navnet Sydslesvigsk (se fx Mar. Kristensen i Sønderjyllands Historie I p. 72)[1].

Stednavnene og de ældste Personnavne viser, at Folkesproget i Fjolde Sogn har været Dansk så langt tilbage, som vort Kendskab rækker. Ved Reformationen fik Sognet, som alle Sognene i Sydslesvig og det sydlige Mellemslesvig, nedertysk Kirkesprog, der i 17. Aarh. afløstes af højtysk Kirkesprog. Omgangssproget i den nærmeste Købstad, Husum, var Nedertysk, og dette Sprog taltes også af Opkøberne på de store Markeder i Husum. Det må derfor have været nødvendigt for en Del af den voxne Befolkning at have et vist Kendskab til Nedertysk; et sådant Kendskab forudsættes da også af Fjolde Kirkebys nedertyske Vide fra 1669[2]. Men Hjemmesproget og det daglige Omgangssprog mellem Naboer må, ifl. Topografier og andre Efterretninger fra det 17. og 18. Årh., have været Dansk. De højtyske Kolonistfamilier, som i 1760'erne bosatte sig i Sognet, skiftede Sprog, idet andet Slægtled blev dansktalende (ifl. L. Petersen i Sønderjydske Aarbøger 1895 p. 254).

Først omkring 1800 synes Kendskabet til det nedertyske og det højtyske Sprog at være blevet almindeligt; 1811 siger Amtmand Levetzow i en Indberetning (ifl. C. F. Allen, Det danske Sprogs Historie i Hertugdømmet Slesvig eller Sønderjylland II (1858) p. 76), at Folkesproget i Joldelund, Fjolde, Olderup og Svesing Sogne er »ganz Dänisch«, og at Mændene forstår lidet og Kvinderne til Dels intet af den tyske Gudstjeneste. Og først i 1830'erne og 40'erne begyndte man i nogle Familier (især i Sognets sydvestlige Del og i Kirkebyen) at tale Nedertysk til de små Børn (opdrage Børnene på Nedertysk) for at gøre

[1] Dialekterne i de fem sidstnævnte Sogne er helt uddøde; vort Kendskab til dem beror dels på mine Stednavnesamlinger, dels på nogle små Sprogprøver i Regenburgs Samlinger, dels på nogle små Optegnelser foretagne af K. J. Lyngby, P. K. Thorsen, Mar. Kristensen og mig.

[2] Aug. Sach, Das Herzogtum Schleswig in seiner ethnographischen und nationalen Entwickelung II (1899) p. 324.

det lettere for dem at følge med i den tysksprogede Folkeskole. Herom gives der gode Oplysninger i Pastor Hansens Indberetning fra 1846 (Allen, l. c. II p. 387 ff.): Før Skoleloven af 1814 var der kun en Vinterskole i Fjolde Kirkeby, og her talte Læreren mere Dansk end Tysk med Børnene; denne Praxis fortsatte nogle År efter 1814, men så blev Tysk efterhånden det eneste Skolesprog her og i Sognets andre Skoler. »So, und durch den fast täglichen Verkehr der Viöler in Husum und Bredstedt, wo nur Deutsch gesprochen wird, ist es jetzt dahin gekommen, daß die gesammte männliche Einwohnerschaft des Kirchspiels Viöl, mit Einschluß des jüngern Theiles des weiblichen Geschlechts, außer der dänischen Sprache auch geläufig Deutsch spricht (nur der ältere Theil des weiblichen Geschlechts ist der deutschen Sprache weniger mächtig[1]), und daß es hier schon immer mehr Sitte wird, daß die Eltern zwar unter sich Dänisch sprechen, daß sie aber mit ihren kleinen Kindern nur Deutsch sprechen, damit sie der deutschen Sprache schon mächtig in die Schule eintreten mögen.« Denne Skildring passer godt med en Passus i Brevet 30/10 1858 fra Lyngby til hans Fader: »Deres plattysk er kommet fra Husum, sige de selv, og gamle Folk erindre den tid, da man slet ikke brugte plattysk« (Da. Studier 1939 p. 61); disse Ord er dog nærmest møntede på Sognets østligste Landsby, Bondelum, hvor Nedertysk forholdsvis sent gjorde sig gældende.

Den nye Skik at opdrage Børnene på Tysk vandt først Indpas i nogle Familier i Fjolde Kirkeby, vistnok i Slutningen af 1830'erne[2] og bredte sig derfra til de andre Byer, først de sydvestlige, derefter de midterste og vestligste (i Norsted i 1846[3]), sidst til Bondelum og de to nordligste Byer, Østenå og Løvensted; i Løvensted Skole (men ikke i de andre Skoler) talte Læreren dansk Dialekt til de mindste Børn indtil Treårskrigens Slutning[4]. Fra først af havde Bevægelsen rent praktiske Motiver, men i 1840'erne begyndte slesvigholstenske Sympatier at gøre sig gældende i Sognet[5], og da Skolesproget efter Treårskrigens Slutning blev Dansk, og Kirkesproget afvexlende Dansk og Tysk, vakte denne Reform så megen Uvilje mod alt hvad der var dansk, at man i mange Familier blev ved med at tale Nedertysk til Børnene. Indtil 1864 opdroges dog vistnok i de fleste Familier Børnene på Dansk; men så vidt jeg har kunnet opspørge, gik så godt som alle over til at tale Tysk med Børnene strax efter Nederlaget[6]. I nogle Tilfælde havde de ældre Medlemmer af en Søskendeflok dansk, de yngre

[1] Jfr. C. Mule i Sønderjydske Aarbøger 1891 p. 258: »Saaledes var der blandt Kvinderne, særlig de ældre, ikke Faa, som vare ude af Stand til at forstaa det høitydske Sprog.«

[2] Aug. Sach: Das Herzogtum Schleswig II p. 324. J. B. Høyer: De sproglige og nationale Tilstande paa Mellemslesvigs Højderyg, Sønderjy. Aarb. 1908 p. 189, Karl N. Bock: Mellemslesvigs Sprogforhold, i Haandbog i det slesvigske Spørgsmaals Historie 1900—1937 III (1938) p. 626.

[3] Aug. Sach: Das Herzogtum Schleswig II p. 326.

[4] L. Petersen: Ungdomsminder fra vort Modersmaals sydligste Grænseegne, i Sønderjy. Aarb. 1895, p. 262 ff.

[5] Smst. p. 265.

[6] En Undtagelse er nævnt af F. Ohrt i Fra den yderste Sproggrænse (Sorø Skoles Aarsskrift 1913—14 p. 15, Danske Studier 1919 p. 68).

nedertysk Modersmål. De sidstnævnte lærte dog Dansk af deres ældre Søskende og af deres Skolekammerater.

Ifl. J. B. Høyer (Sønderjy. Aarb. 1905 p. 40 og 1908 p. 189) var Omgangssproget i Bondelum Dansk så sent som omkring 1880. Noget lignende har formodentlig også været Tilfældet i Sognets to nordligste Byer, men i den øvrige Del af Sognet var Dansk allerede på den Tid kun de voxnes Omgangssprog. Endnu værre stod det ifl. Adler[1] til med Hjemmesproget, idet kun 30 barnløse Familier i 1885 havde dansk Hjemmesprog, 137 Familier dansk og tysk, og 232 tysk Hjemmesprog. Denne Statistik er ganske vist næppe helt pålidelig[2], lige så lidt som den følgende fra 1905[3], ifl. hvilken kun 51 Personer talte Dansk, 3 Frisisk, og 2237 Tysk. Men disse Tal siger ikke i sig selv det væsentlige. Det væsentlige er dette, at den danske Dialekt var blevet et ukendt Sprog for de unge og for Børnene og derfor dødsdømt. Da Mar. Kristensen og F. Ohrt i 1913 besøgte Fjolde, havde kun ca. 90 Personer, alle over 50 År, Dansk som Modersmål[4], og af dem talte lidt under Halvdelen Dansk i dagligt Samvær; langt flere kunde tale Dansk, selv om deres Modersmål var Nedertysk, og så at sige hele den midaldrende indfødte Befolkning (fra 30—40-Års Alderen og opefter) kunde forstå Dansk, men ikke tale det, men de yngre forstod ikke Dansk[5]. Da jeg i 1931 begyndte at optegne dernede, gjorde jeg tilsvarende Erfaringer: Kun en halv Snes Personer, alle over 70 År, var opdragne på Dansk, og af dem talte kun 5—6 lige så godt Dansk som Nedertysk[6].

II. Optegnelserne.

Det Materiale, på hvilket vort Kendskab til den danske Dialekt i Fjolde beror, er følgende:

1. To Sprogprøver indsendt til Departementschef i det slesvigske Ministerium Th. A. J. Regenburg i 1856; den ene er (med adskillige Fejl og ændret Ortografi) aftrykt i C. F. Allen: Det danske Sprogs Historie i Hertugdømmet Slesvig eller Sønderjylland II (1858) p. 698 f. Der er anvendt højtysk Ortografi i den ene, dansk Ortografi i den anden Sprogprøve, og Lydgengivelsen er mangelfuld og inkonsekvent. I det følgende er disse Sprogprøver kun benyttet sjældent og med stor Forsigtighed; Citater derfra anføres under Signaturen »Regenb« og er taget fra Mar. Kristensens Afskrifter efter Originalerne i Regenburgs Samlinger i Rigsarkivet.

2. K. J. Lyngbys Optegnelser fra 1858 og 1859, de første Optegnelser, der er nedskrevne med Lydskrift af en Folkemaalsforsker. Ved sine Optegnelser i Nord- og Mellemslesvig havde Lyngby, inden han kom til Fjolde, erhvervet

[1] J. G. C. Adler i Zeitschr. der Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte XXI (1891) p. 62 f.

[2] Jfr. H. V. Clausen i Sønderjy. Aarb. 1892.

[3] G. Adler i Zeitschr. der Gesellsch. f. Schlesw.-Holst. Gesch. XLV (1915) p. 65.

[4] dvs. var opdragne på Dansk.

[5] F. Ohrt: Fra den yderste Sproggrænse (Sorø Skoles Aarsskrift 1913—14 p. 11 ff., Danske Studier 1919 p. 66 f.).

[6] Jfr. Danske Folkemaal V p. 113; da denne Artikel blev skrevet, kendte jeg endnu ikke de to Meddelere i Løvensted, deraf Uoverensstemmelsen i Tallene.

sig betydelig Øvelse i at opfatte de nord- og mellemslesvigske Sproglyd rigtigt. Af Vigtighed er især hans Optegnelser i det mellemslesvigske Sogn Braderup fra 1857, Året før han kom til Fjolde. Optegnelserne fra Fjolde indeholder et stort Antal Rettelser og Inkonsekvenser; Lyngby har formodentlig ventet at finde en Dialekt, der lignede den mellemslesvigske, og er blevet forvirret af de mange nye og mærkelige Fænomener[1].

Lyngby optegnede i Fjolde Sogn (i Landsbyen Bondelum) under to Ophold på henholdsvis 22 og 23 Dage i Somrene 1858 og 1859. Da Optegnelsernes Rækkefølge vil komme til at spille en Rolle i det følgende, skal Originalmanuskriptet (i Det kongelige Bibliotek, Ny kgl. Samling 4° Nr. 812 kh Fasc. V) omtales nærmere her.

Det består af ialt 45 beskrevne Foliosider. Forrest ligger 4 Ark, hvis første 14 Sider er pagineret 1—14; de to sidste Sider er ikke paginerede; Optegnelserne på disse to Sider og nederste Trediedel af p. 14 er skrevet med en mindre og omhyggeligere Skrift end Optegnelserne på de nærmest foregående Sider, og som Overskrift over den nederste Trediedel på p. 14 står Årstallet 1859. Heraf kan sluttes, at p. 1—14 (med Undtagelse af den nederste Del af sidste Side) er optegnet 1858; dette fremgår endvidere af, at en Del af de Oplysninger om Fjoldemålet, som blev trykt p. 105—107 i Bidrag til en sønderjysk Sproglære, der udkom i Slutn. af 1858, er taget fra p. 1—14. Fremdeles må det antages, at p. 1—14 er den første Del af Optegnelserne 1858. 17/10 1858 skriver Lyngby til Greibe: »I førstningen spurgte jeg både om dansk og plattysk«; p. 1—12 indeholder Substantiver først på Nedertysk og derefter på Dansk, optegnede efter J. Wiggers: Grammatik der plattdeutschen Sprache 1856, og p. 13—14 indeholder kun Dansk (optegnet efter E. Hagerup: Det danske Sprog i Angel 1854), og også i de følgende Optegnelser fra 1858 findes kun Dansk. Endelig må de fire første Ark ligge i den Rækkefølge, i hvilken Optegnelserne blev foretaget. Imod denne Antagelse taler ganske vist den Omstændighed, at de første to Sider er optegnet efter Wiggers p. 27—28, de senere efter Wiggers p. 21—26; det vilde ligge nærmere at indlede med Wiggers § 14 p. 21, hvor Substantivernes Deklination begynder, eller med § 15 p. 23, hvor den stærke Deklination begynder, end med Wiggers p. 27—28, midt i § 15, den stærke Bøjnings 3. Deklination. Men Lyngby kan ikke være begyndt med Wiggers p. 21, fordi Overgangen fra Wiggers p. 28 til Wiggers p. 21 findes midt på Optegnelsens p. 3; og han kan ikke have indledet med Wiggers § 15, fordi Overgangen fra § 14 til § 15 sker ved Overgangen fra Optegnelsens p. 5 til dens p. 6, altså øverst på 2. Folioarks 2. Side.

Optegnelsens p. 13—14, der er optegnet efter Hagerups Bog p. 1—9, fortsættes af et Ark, af hvilket kun første Side er beskrevet, og som ligger i sidste Del af Optegnelsen og med yngre Hånd er pagineret 18b; her findes Optegnelser efter Hagerups Bog p. 10. Men på Grund af Pagineringen er det næppe sandsynligt, at også denne Side er fra 1858, jfr. ndfr.

Efter de omtalte 4 Ark følger 3 Ark, hvis sidste Side er tom, og som er pagineret 1b—11b. Sidetallene 10b og 11b er skrevet af yngre Hånd, hvorimod 1b—

[1] P. K. Thorsen, der havde et nøje Kendskab til Lyngbys Optegnelser, har det samme Indtryk, se P. K. Thorsens Afhandlinger og Breve I p. 151.

9b er skrevet af Lyngby selv ligesom de foregående Sidetal 1—14. Pagineringen er foretaget af Hensyn til en kort Spørgeliste, et hvidt Kvartark, hvorpå Lyngby har opført ca. 60 danske og nedertyske Gloser, hvis Udtale han har tvivlet om; disse Gloser er taget fra Siderne 1, 2, 3, 4, 5, 8, 12, 13, 14, 1b, 2b, 3b, 5b, 7b, 8b, 9b. Indholdet af p. 1b—9b er Dansk, optegnet ret tilfældigt, måske efter Molbechs Dialect-Lexikon. Side 10b og 11b indeholder Talord, Stednavne og Verber.

De omtalte 7 Ark indeholder alle Materiale, som Lyngby har anvendt i Tillægget til Sønderjysk Sproglære p. 105—107. Et Ark med Lyngbys Forarbejder til dette Tillæg indeholder lidt flere Eksempler end Tillægget. Disse Eksempler er taget fra de første 7 Ark og desuden fra to følgende Ark. Det ene er kun beskrevet på første og anden Side og er med yngre Hånd pagineret 16b og 17b; Indholdet er saglige Optegnelser om Husbygning og Arbejdsvogn; Overskrift: »Fjolde sogn eft. Hukommelsen men corrigeret efter A med undtagelse af det i [ ]« (se herom ndfr.); Skriften er stor og hurtig som på p. 9b—11b og afviger fra Skriften på det foregående Ark (p. 13b—15b) og det følgende Ark (p. 18b). Det andet er beskrevet på første Side, på de to følgende er der kun få Optegnelser, sidste Side er tom; første Side er med yngre Hånd pagineret 20b. Overskrift: »Efter Hukommelsen«. Alfabetisk ordnede Optegnelser, måske efter Molbechs Dialect-Lexikon.

Fra 1859 er for det første de omtalte $2^1/_3$ upaginerede Sider efter p. 14; Lyngby har øjensynlig haft sine gamle Optegnelser med og har benyttet nogle ubeskrevne Sider. Indholdet er blandet Stof, formodentlig optegnet under en fri Samtale. Dernæst to Ark, af hvilke det første kun er beskrevet på første Side (og et Par Linier paa anden Side), pagineret med yngre Hånd 12b, medens det andet er beskrevet på de tre første Sider og pagineret 13b—15b, ligeledes med yngre Hånd. Indholdet er tilfældige Ord og Verbalbøjninger. Endvidere to Ark, der begge kun er beskrevne på første Side. Det ene (p. 18b) er omtalt ovfr. Det andet (pagineret med yngre Hånd 19b) bærer lignende Påtegninger som p. 16b, 17b og 20b: øverst »Efter hukomm. (H. J.)«; længere nede »Eft. huk. (A. A.)«; længere nede igen »Eft. hukomm. (H. T.)«. Lignende Påtegninger findes på følgende Sider, som bliver omtalt ndfr.: 21b (»Eft. hukommelsen (Th. J.)«), 22b (»Eft. hukomm. (Th. J.)«, »Eft. hukomm. (Alb. Andres.)«, »Eft. hukomm. (H. J.)«, »Eft. hukomm. (Th. J.)«), 23b (»Eft. huk. (Th. J.)«, »Eft. huk. (H. J.)«, »Eft. huk. (Thom. J.)«) og 24b (»Eft. huk. (Th. J.)«). Ialt er altså 8 Sider optegnet »efter Hukommelsen«. De i Parentes tilføjede Forbogstaver og Forkortelser henviser til Lyngbys Meddelere: Aftægtsmand Albert Andresen, Gårdmand Hans Jessen, dennes Fader Thomas Jessen og en fjerde Meddeler (H. T.), hvis Navn vi ikke kender (jfr. Da. Studier 1939 p. 60, Lyngby's Jy. Gramm. p. 40)[1]. Overskriften »Efter hukommelsen« må sammenholdes med en Ytring i Brevet 11/9 1859 til Greibe: »jeg fik en del ved spørgsmål uden at kunne nedskrive strax men således at jeg måtte stole på min hukommelse« (Da. Studier 1939 p. 63). De to af Siderne siges at være »corrigeret efter A«, og det er muligt, men langtfra sikkert, at Parentesen med Meddelersignatu-

[1] Det har ikke været muligt at konstatere nogen Forskel på disse Meddeleres Sprogbrug på Grundlag af de omtalte 8 Sider.

rerne på de 5 sidstnævnte Sider sigter til en lignende Efterhøring. I det følgende er Optegnelserne fra disse 5 Sider brugt med stor Forsigtighed. — Efter p. 18b og 19b følger p. 20b, som er omtalt ovfr., og derefter to fuldt beskrevne Halvark (paginerede med yngre Hånd 21b—22b og 23b—24b), begge indeholdende tilfældige Ord og en Del Verbalformer.

I Brevet 14/6 1859 (Lyngby's Jy. Gram. p. 128 ff.) nævnes en hel Del Ord fra Fjolde Sogn. Kun få af disse er taget fra Optegnelserne fra 1858, de fleste fra det sidste Års Optegnelser: fra de første $2^1/_3$ Sider, fra p. 12b, fra p. 13b—15b, fra p. 21b—22b og fra p. 23b—24b. De hidtil omtalte Optegnelser synes altså i det væsentlige fuldført inden 14/6 59. De sidste Optegnelsesdage (Lyngby forlod Fjolde Sogn den 20/6) er åbenbart især anvendt til de nedertyske Optegnelser, som ligger bagerst i Pakken: 2 Ark, det sidste kun beskrevet på første Side, pagineret med yngre Hånd (med Blyant) 25—29, og desuden et hvidt Kvartark beskrevet på første Side. Disse Optegnelsers Indhold er Verber, Adjektiver og Pronominer optegnede med L. R. Tuxens Lydskrift fra Det plattyske Folkesprog i Angel (1857).

Herefter omfatter Optegnelserne fra 1858 ca. 28 Foliosider, men Optegnelserne fra 1859 kun 17 Foliosider, skønt de to Ophold var omtrent lige langvarige. Dette passer udmærket med en Ytring i det ovfr. omtalte Brev 14/6 1859: »Her får jeg f. ex. kun lidet bestilt, da årstiden er uheldig, de arbejde på marken til de gå iseng, og om søndagen tage de afby i besøg. I qvantitativ henseende er det lidet, men over qvaliteten, der jo er vigtigere, kan jeg ej klage, da det er meget fornuftige oplysninger jeg får«.

Ialt omfatter Lyngbys Materiale fra Fjolde ca. 2000 danske og 1000 nedertyske Ordformer. Ved Citater i det følgende anvendes Forkortelsen L.

3. En dårlig Oversættelse af Wenkers 40 Sætninger (ca. 1880), aftrykt i Karl N. Bock: Niederdeutsch auf dänischem Substrat p. 298 f. Ikke benyttet.

4. Nogle Oplysninger stammende fra Skoleinspektør Lorenz Petersen i Allinge på Bornholm, de eneste Efterretninger der er nedskrevne af en Mand, hvis Modersmål var Fjoldemålet. Lorenz Petersen er født i Østenå, en af de nordligste Byer i Sognet, i 1838 eller 39 og forlod Sognet før 1864. Han døde i Begyndelsen af dette Århundrede. Han har skrevet en Artikel »Ungdomsminder fra vort Modersmaals sydligste Grænseegne« i Sønderjydske Aarbøger 1895 p. 251—274, i hvilken der findes nogle få Dialektord. Denne Artikel henledede P. K. Thorsens Opmærksomhed på ham, og der kom i 1901 en kort Brevvexling i Stand. L. Petersen besvarede nogle Spørgsmål og meddelte Sprogstof i to Breve (25/4 1901 og 30/4 1901), der nu opbevares i Udvalg for Folkemål. Indholdet er meget sparsomt (det er udskrevet på ca. 200 Ordsedler) og består især i en Omskrivning af den hos C. F. Allen meddelte Sprogprøve (med Kommentarer)[1] og i en Række Verbalbøjninger. Lydbetegnelsen sker ved en ganske fornuftig Anvendelse af Alfabetets Bogstaver; Understregning betegner Vokallængde, et i ( ) tilføjet j efter n og l betegner (i et af Brevene) Palatalitet. Men L. Petersen havde på den Tid ikke talt Dialekten i henved 40 År, og hans Hukommelse var ikke sikker; han siger selv, at han ikke er sikker i Verbernes Bøjning, og han konstruerede et transitivt Verbum føde, som P. K. Thorsen

[1] Aftrykt i Sønderjy. Aarb. 1923 p. 318—19 (med enkelte Trykfejl).

havde megen Glæde af (se Afh. og Breve I p. 157), men som i Virkeligheden beror på en Forvexling med Verbet føre (til Verden), jfr. Th. Reuter i Zeitschr. der Gesellschaft für Schlesw.-Holst. Gesch. XXXVIII p. 262. Alligevel må L. Petersens Materiale trods dets ringe Omfang betragtes som en meget vigtig Kilde.

5. I den topografiske Litteratur findes der hist og her nogle få Gloser, som ikke har megen Værdi, og som der ikke er taget Hensyn til i det følgende. Her opføres de Steder, jeg er blevet opmærksom på: [Levsen:] Nachrichten über das Amt Bredstedt (Schriften der Schleswig-Holsteinischen patriotischen Gesellschaft III), Altona 1821, p. 174. J. B. Høyer i Sønderjy. Aarb. 1905 p. 40 og 1908 p. 188—90 (Gengivelsen meget upålidelig). Th. Reuter i Zeitschr. d. Gesellsch. f. Schlesw.-Holst. Gesch. XXXVIII (1908) p. 260 ff. J. Kok: Danske Ordsprog og Talemåder fra Sønderjylland (Gengivelsen upålidelig). Nic. Outzen: Glossarium der friesischen Sprache p. 14. Materialet i F. Ohrts Artikler i Tilskueren 1913 p. 570, Sorø Skoles Aarsskrift 1913—14 (og Da. Studier 1919) er optegnet af Mar. Kristensen, som omtales ndfr.

6. Marius Kristensens Optegnelser fra 1913 og 1929, udskrevne på ialt ca. 1200 Ordsedler; desuden ca. 100 Ordsedler fra Rejsen 1931. Ialt har Mar. Kristensen opholdt sig i Fjolde i 14 Dage eller lidt mindre. Nogle af Optegnelserne er trykt, dels i F. Ohrts ovennævnte Artikler, dels i Sønderjy. Maanedsskrift VIII p. 103 ff. I Optegnelserne fra 1913 benytter Mar. Kristensen en meget grov Lydskrift, der kun består af Alfabetets almindelige Bogstaver, samt Tegn for palataliserede Lyd, Længdetegn og ə. I de øvrige Optegnelser er Lydskriften Danias. Mar. Kristensen talte som Barn en østjysk Dialekt og havde et nøje Kendskab til både Nørre- og Sønderjysk; men Sydslesvigsk hørte han for første Gang i 1913, og han havde vanskeligt ved at opfatte Lydene rigtigt. Han har overfor mig ytret en vis Mistillid til sine egne Optegnelser fra Fjolde, idet han var tilbøjelig til under Notationen at lade sig påvirke af sin sproghistoriske Viden. I det følgende citeres disse Optegnelser under Signaturen MKr.

7. Poul Andersens Optegnelser fra 1928 og 1929; det sidste År optegnede Poul Andersen sammen med Mar. Kristensen efter Catharina Carstensen og Botille Thomsen (se ndfr. under 10a og b). Ialt ca. 1450 Ordsedler. Optegnelsernes Varighed ialt ca. 10 Dage. Poul Andersen havde stor fonetisk Træning, men havde intet Kendskab til sønderjyske Dialekter; hans Udgangspunkt er Rigstalesproget og hans indgående Kendskab til fynske Dialekter. Lydskriften er Danias og meget fintmærkende, men der er mange Fejlhøringer og inkonsekvente Betegnelsesmåder i hans Optegnelser. Da Poul Andersen i meget ringe Grad lod sig påvirke af sin sproghistoriske Viden, er disse Optegnelser, trods Fejlene, af stor Værdi. De citeres under Signaturen PA.

8. Daværende Vandrelærer i Flensborg M. P. Ejerslevs Optegnelser fra 1929, ialt godt 5000 Ordsedler. I lexikalsk Henseende har dette Materiale en ikke ringe Værdi, men Lydbetegnelsen er mangelfuld. I det følgende er der ikke taget Hensyn til dette Materiale.

9. Prøveoptegnelser foretagne 1931 af Mar. Kristensen, Poul Andersen, Ejerslev, Ole Widding og mig. En Ordliste blev gennemgået hos et Par Meddelere med en foreløbig Fastlæggelse af Lydskriften for Øje.

10. Mine egne Optegnelser fra 1931 og 1932. Mit Modersmål er Vestslesvigsk. Ved Stednavneoptegnelser i Nordslesvig og ved Optegnelsesrejser i Nordslesvig og Mellemslesvig havde jeg opnået en Del Træning i Brugen af Danias Lydskrift, da jeg, efter de under 9 nævnte Prøver, påbegyndte Optegnelserne. Det viste sig imidlertid, at den sydslesvigske Dialekt afveg så stærkt fra de Sprogarter, jeg da var fortrolig med, at min Betegnelsesmåde til at begynde med var meget usikker og vaklende og først i 1932 blev nogenlunde konstant. I 1931 optegnede jeg efter en sagligt ordnet Spørgeliste udarbejdet på Grundlag af P. Skautrup: Et Hardsysselmål. Ordforråd Hefte 1—3; i mit Exemplar var tilskrevet de Ord, som var optegnet i Forvejen, og som jeg altså kunde springe over (hvilket jeg dog ikke altid gjorde). Jeg søgte så vidt muligt at optegne Sætninger og ikke isolerede Ord, hvilket yderligere gjorde det vanskeligt at trænge ind i Sprogartens Lydsystem. I Løbet af den følgende Vinter blev mine Optegnelser (godt 550 Oktavblade) skrevet på Sedler, hele Seddelmaterialet ordnet alfabetisk og sammenlignet med andre sønderjyske Ordsamlinger, og en Spørgeliste udarbejdet. Spørgelisten omfattede 1) manglende Bøjningsformer, samt Ord, hvis lydlige Form der kunde være Tvivl om, 2) Ord som fandtes i andre Ordsamlinger, men ikke i Fjoldesamlingen. På Grundlag af denne Liste optegnede jeg i den følgende Sommer et Materiale, der udskrevet på Sedler omfatter ca. 5.500 Ordsedler. Forud for denne Optegnelse gik en Beskrivelse af de vanskeligste Vokaler, især Diftongerne, efter Catharina Carstensens og Carsten Carstensens Udtale; Deltagere i disse Efterhøringer var Poul Andersen og Ella Jensen. Ialt optegnede jeg i Fjolde Sogn ca. 2½ Måned. Materialet er udskrevet på ca. 16.500 Ordsedler[1]. Hos alle Meddelerne udspurgte jeg på Højtysk, hos Tinne dog ofte på Dansk. Mine Meddelere var:
a. Catharina Carstensen (»Tinne«) i Bjerrup (Behrendorf), som allerede F. Ohrt besøgte i 1913[2], og som senere blev anvist M. P. Ejerslev af Pastor Peperkorn, og derefter er blevet examineret af Ejerslev, Mar. Kristensen, Poul Andersen og mig. Mine Optegnelser efter Tinne fylder over 6.500 Sedler. Hun er født 1841 i Kollund, Fjolde Sogn. Både hendes Fader, der døde, mens hun var lille, og hendes Moder var født i Fjolde Sogn, og de opdrog hende på Dansk. Fra hun var 9 til hun var 27 År tjente hun hos dansktalende Familier i Fjolde og Svesing Sogne, 1859—60 hos den danske Præst i Fjolde, C. Mule. 1868 gift med Tækkemand og Slagter Carsten Carstensen, der døde 1916; Ægteskabet var barnløst, og Hjemmesproget var Dansk. Efter 1916 har hun mest talt Nedertysk, men hun talte Dansk mindst lige så godt som Nedertysk. Hun var åndsfrisk og livlig, hendes Hukommelse god, og hendes Sprogfølelse sikker. Hun talte ivrigt og hurtigt, hvilket kunde gøre Lydopfattelsen vanskelig. Hun døde 1937[3].
b. Botille Thomsen, Norsted, født sammesteds 1849. Forældrene var født i Sognet og opdrog hende på Dansk. Botille var ugift og talte endnu i 1931 næsten daglig Dansk med sin Broder, der også boede i Norsted. Hun talte

[1] Sprogprøver er trykt i Da. Folkemaal V p. 114—118, Da. Dialekttekster til Universitetsbrug (ed. Brøndum-Nielsen) II p. 38—40.

[2] Se Sorø Skoles Aarsskrift 1913—14 p. 13 f., Danske Studier 1919 p. 67.

[3] Se Da. Folkemaal XI p. 1—8.

vist bedre Dansk end Nedertysk, men var overmåde vanskelig at optegne hos, fordi hun var meget tunghør og meget senil og ikke kunde tåle mere end ¾ Times Examination ad Gangen. I 1932 var det ikke muligt at komme i Kontakt med hende. Ialt ca. 1400 Ordsedler.

c. Carsten Hansen, Kollund Mark, f. 1858 i Kollund, d. 1932. Dansk opdraget, Forældrene født i Sognet. Tjente 1875—85 på en Gård, hvor Hjemmesproget var Dansk, men havde siden 1885 kun sjældent talt Dansk. Ordforrådet var ikke stort, Udtalen tydelig, men ikke særlig god. Var intelligent, havde været Gemeinde- og Amtsvorsteher. Forsigtig og samvittighedsfuld. Ca. 1100 Ordsedler.

d. Carsten Carstensen og Andreas Jensen i Fjolde (Viöl); de var Naboer, og i Reglen optegnede jeg efter dem begge samtidig, hvilket var heldigt, da de supplerede hinanden godt. CC er født i Spinkebøl 1858 og opdraget på Dansk; Forældrene født i Sognet. Efter sin Konfirmation talte han sjældent Dansk, men holdt dog sine Kundskaber vedlige ved sine Besøg i Barndomshjemmet; Moderen døde 1900. Hans Udtale var noget påvirket af Nty., men dog langtfra dårlig. Han var livlig og fantasifuld, stolt af at kunne Dansk og utilbøjelig til at indrømme, at der fandtes tyske Ord, han ikke kunde oversætte til Dansk; dette kunde ofte medføre, at han opgav nedertyske Ord i tillempet Udtale som danske. Andreas Jensen er født 1862 i Bjerrup; opdraget på Tysk. Forældrene talte Dansk indbyrdes og med Naboer, og AJ lærte allerede som Barn at tale Dansk. Har tjent på Gårde, hvor Hjemmesproget var Dansk. Hans Udtale var ikke nær så god som Carsten Carstensens, Ordforrådet vel også mindre, men hans Hukommelse var sikker, og han var lige så samvittighedsfuld, som CC var sløset. Så vidt gørligt nedskrev jeg kun de Ord og Sætninger, som AJ godkendte, men efter CC's Udtale. Ialt er der ca. 3.900 Ordsedler efter disse to Meddelere.

e. Lorenz Jensen og Catharina Hansen, Løvensted, Broder og Søster, boende i samme Hus. Begge er født i Fjolde Sogn, vistnok i 1850'erne, og opdraget på Dansk. De talte Dansk med hinanden, men Nedertysk med deres andre Husfæller, og de talte mindst lige så godt Dansk som Nedertysk. I 1931 optegnede jeg ikke efter dem, fordi jeg var bange for, at den danske Dialekt i Sognets nordligste By var påvirket af den mellemslesvigske Dialekt i Nabosognet Joldelund (en sådan Påvirkning var nærliggende, fordi Sprogskiftet i Løvensted under hele Processen var et Årti eller to bagefter Størstedelen af Fjolde Sogn). Da jeg i 1932 måtte finde en Erstatning for Carsten Hansen og Botille, optegnede jeg et Materiale på ca. 1800 Ordsedler hos L. Jensen og hans Søster. Deres Dialekt viste sig at være helt eller så godt som helt upåvirket af Mellemslesvigsk.

f. Resten af mit Materiale er optegnet efter mindre gode Meddelere; næsten Halvdelen deraf består af Stednavne. Det er ikke benyttet i det følgende.

Mine Optegnelser citeres i det følgende under Signaturerne AB, AB 1931, AB 1932.

11. Ole Widdings og mine Optegnelser fra 1935 efter Tinne og Carsten Carstensen. Under mit Arbejde med Materialet var der dukket en Del Tvivlstilfælde op, især vedrørende Kvantiteten. Jeg lavede så en Spørgeliste omfattende henved 250 Ordformer, der var valgt således, at Ord, der kun holdtes ude fra

hinanden ved en lydlig Forskel, om hvis Tilstedeværelse jeg nærede Tvivl, var stillet over for hinanden (fx Vej : veje, Slæde : slær præs. »slår«). Vi bad — på Tysk — Meddelerne om at udtale sådanne Ord efter hinanden og gentage dem nogle Gange, helst i Sætninger; derefter noterede vi uafhængigt af hinanden, hvad vi havde hørt (undertiden påvirkede vi dog hinanden, mens vi skrev), og til Slut spurgte vi Meddelerne, om Ordene lød forskelligt eller ens; i Begyndelsen misforstod Tinne dog Spørgsmålet »Sind die beiden Wörter verschieden«, idet hun — fuldstændig korrekt — hæftede sig ved Betydningsforskellen og svarede Ja, også når der ikke var nogen lydlig Forskel. Experimentets Gennemførelse led af visse Mangler, dels fordi både vi og Meddelerne snakkede for meget (bl. a. på Grund af Tinnes Lattermildhed) og ikke kunde lade være med at påvirke hinanden, dels fordi vi ikke noterede Meddelernes Reaktioner særskilt (i Reglen faldt de sammen med, hvad vi selv hørte). Alligevel må dette Materiale, så langt det rækker, spille en væsentlig Rolle i de følgende Diskussioner. Signatur OW & AB 1935.

12. En Del Fonogrammer (i Udvalg for Folkemål) er ikke benyttet.

III. Lydskriften.

1. Vokaltegn. De følgende Skemaer giver en Oversigt over Vokaltegnene i de to anvendte Lydskriftalfabeter, Lyngbys og Danias; se iøvrigt Lyngby's Jy. Gram. p. 103, 147 ff. og Dania I p. 33 ff.

a. Lyngbys Lydskrift.

	Bagtungevokaler		Fortungevokaler	
	urundede	rundede	rundede	urundede
åbne Vok.	*a*	*å*	*ö*	*æ*
		ò	*ø̀*	*è*
		o	*ø*	*e*
lukkede Vok.		*u*	*y*	*i*

Den svage Mellemtungevokal gengives hos Lyngby ved Apostrof, som dog i nærværende Arbejde transskriberes ved *ə*.

b. Danias Lydskrift.

Fortungevok. ⟵ Bagtungevok. ⟵ Fortungevok.										
	urundede ⟵ rundede						rundede ⟵ urundede			
åbne Vok.	*ȧ*	*a*	*a*	*a*	*å*	*ɔ*		*ɔ̇*	*ɔ̈*		*ä*
						a	*ȧ*		*ö*	*æ̊*	*æ*
						ȯ			*ɵ*	*œ̊*	*œ*
						ω	*ω̇*				
						0	*0̇*		*ǫ*	*ɛ̊*	*ɛ*
						o			*ø*		*e*
						ɤ			*ɥ*	*i̊*	*i̇*
Lukkede Vok.						*u*	*u̇*	*ü*	*y*		*i*

Tegn, som ikke forekommer i Materialet fra Fjolde, er udeladt. Tegnene for de snart rundede, snart urundede Fortungevokaler (æ, œ, ɛ og i̜ med Cirkel over) og for den snart rundede, snart urundede Bagtungevokal (a med Cirkel over) findes ikke i Otto Jespersens Afhandling i Dania I. Den svage Mellemtungevokal gengives ved ə; når dens Klang minder om henholdsvis *i*, *ɛ*, *a*, *æ*, *ö*, gengives den ved i̜, ɜ, ɒ, e̜, o̜ (og ø̜). Nasalering gengives ved ˛ efter Vokalen.

2. Konsonanttegn. I Listen over Lyngbys Konsonanttegn er der foretaget nogle få Ændringer i Lyngbys eget Skema (se Lyngby's Jy. Gram. p. 85, 86, 213, Udsagnsordenes Bøjning p. 47), men ikke i hans Terminologi. Listen over Danias Tegn er opbygget efter samme Princip.

a. Lyngbys Lydskrift.

	klangløse		beåndede					
Artikulationssted	stærke (Tenues)	svage (Mediæ)	svage (og Halvselvlyd)	stærke	Ånde- og Hvislelyd (Spirantes)	Nasales	l-Lyd	r-Lyd
Læbe—Læbe (Labiales)	*p*	*b*	*w*			*m*		
Underlæbe—Overtænder (Labiales).....			*v*	*f*				
Tungespids—Overtænder og Gummerand (Dentales).....	*t*	*d*	*ð*		*s*	*n*	*l*	
Tungespids—Gummerand								*r*
Tungeryg—Ganetop (Palatales).....	*c*		*j*		*š*	*n̆*[3])	*l̆*[4])	
Tungeryg—Ganetoppens bageste Del (Palatales).....	*k̆*	*ğ*						
Tungeryg—Bløde Gane (Gutturales).....	*k*	*g*	*g*, *g̊*[1])	*k*[2])		*ŋ*		
Stemmebåndene.....					*h*			

[1] I nærværende Afh. gengivet ved *q*.
[2] - - - - - *x*.
[3] - - - - - *ŋ̊*.
[4] - - - - *l̥*.

b. Danias Lydskrift.

Artikulationssted	Lukkelyd (Klusiler)			Hæmmelyd (Spiranter)			Næselyd (Nasaler)	Sidelyd (Lateraler)	r-Lyd
	pustede ustemte	upustede stemte	upustede ustemte	simple stemte	simple ustemte	Rillelyd (Sibilanter)			
Læbe—Læbe (Bilabialer)	p	$\underline{b}$(AB)	b	w[1] $\eth$[2]			m		
Underlæbe—Overtænder (Labiodentaler)				v	f				
Tungespids—Over- og Undertænder (Interdentaler)			$\underset{\frown}{d}$	$\underset{\frown}{\eth}$			$\underset{\frown}{n}$		
Tungespids—Overtænder og Gummerand (Dentaler)	t		d	$\eth$		s	n	l $\underset{\frown}{l}$[5]	
Tungespids—Gummerand (Alveolarer)									R[6], $\underset{\frown}{r}$[7], $\underset{\frown}{\jmath}$[8], $\underset{\frown}{\jmath}$[9]
Tungeryg—Ganetoppens forreste Del (Præpalataler)	$\underline{t}$		$\underline{d}$			$\underline{s}$[3] $\underline{\int}$[4]	$\underline{n}$	$\underline{l}$	
Tungeryg—Ganetop (Palataler).....	$\jmath$		$\underline{d}$	$\jmath$	c		$\underline{n}$		
Tungeryg—Ganetoppens bagerste Del (Postpalataler)	$\underline{k}$		g	γ	χ				
Tungeryg—Bløde Gane (eller den hårde Ganes bagerste Del) (Velarer)	k	$\underline{g}$(PA)	g	q	x		η		
Tungerod—Drøbel eller Svælgvæg									r, $\underset{\frown}{r}$[9]
Stemmebåndene					h				

3. Toneholdstegn. Lyngbys Toneholdstegn er transskriberede efter samme Princip som i Udgaven af Lyngby's Jyske Grammatik (p. 147 Fodn. 2):

Vandret Streg under Vokal (»skridende Tonehold«) gengives ved Prik efter Vokal: *vu·n* Vogne.

Prik under Vokal (»standsende eller halvtskridende Tonehold«) gengives ved ? efter Vokal: *vu?n* Vogn.

Streg under Konsonant (»rullende Tonehold«) gengives ved Prik efter Kons.: *fol·* falde.

Prik under Konsonant (»stødende eller halvtrullende Tonehold«) gengives ved ' efter Kons.: *ol'* Uld.

[1] rundet. [2] urundet. [3] Rigsdansk sj i Københavneres Udtale. [4] Tysk sch. [5] hult l udtalt med hævet Bagtunge. [6] snurret Fortunge -r. [7] usnurret Fortunge -r. [8] »vokalisk« Fortunge -r; om Forskellen mellem dem se p. 162 f. [9] »vokalisk« Bagtunge -r.

Bue under Vokal (»Faldtonen«) gengives ved - efter Vokal: *ka-t* Katte.
Lodret Streg under Vokal (»løbende Tonehold«) gengives ved Vokal uden noget følgende Tegn: *svæn* Svend.

I Danias Lydskrift betegnes Længde og Halvlængde ved henholdsvis · og . efter Lydtegnet, en fakultativ Længde på Kortvokal betegnes ved - efter Vokaltegnet; Korthed betegnes ikke. Stød i Forbindelse med Vokallængde betegnes ved ?, Stød på Konsonant ved ' efter henholdsvis Vokal- og Konsonanttegnet. Hovedtryk betegnes ved ˈ, Bitryk ved ˌ foran den Stavelse, der bærer henholdsvis Hoved- og Bitryk; Tryksvaghed betegnes ikke. Sammensat Tonebevægelse betegnes ved foranstillet ˈ, usammensat Tonebevægelse betegnes ikke.

4. Mensings Lydskrift. Ved Anførelse af nedertyske Ord translittereres den i Mensings Schleswig-Holsteinisches Wörterbuch anvendte Lydskrift her til Danias Lydskrift; de åbne Langvokaler skrives altså *æ· ö· å·*, de mellemåbne *e· ø· o·*, og det stavelsedannende r *ɹ*.

C. FORELØBIGE BEMÆRKNINGER OM AFHANDLINGENS INDDELING

I den følgende Undersøgelse indgår en Række fundamentale Begreber, hvis Definition er overmåde vanskelig og omstridt. Disse Definitioner skal ikke nærmere diskuteres her, men jeg må antyde, hvad jeg mener med Ord som Vokal, Konsonant, Stavelse og Accent.

Det kan være tvivlsomt, om Forskellen mellem Vokal og Konsonant skal defineres ved Hjælp af Stavelsen, der da må være defineret uafhængigt heraf (evt. ved Hjælp af Accenten), eller om Stavelsen bør defineres ved Tilstedeværelsen af en Vokal, i hvilket Tilfælde Forskellen mellem Vokal og Konsonant må være defineret uafhængigt deraf (evt. ved, at et Ord altid må indeholde mindst een Vokal, men ikke behøver at indeholde nogen Konsonant). Men det væsentlige er dette, at der består en nær Relation mellem Begrebet Stavelse på den ene og Begreberne Vokal og Konsonant på den anden Side, en af de fundamentale Tanker, som Hjelmslev er den første der har gennemtænkt konsekvent: Vokalen (eller Vokalerne) er identisk med Stavelsens centrale Del, og Konsonanterne, hvis de er til Stede, med dens »marginale« Dele. Ved Accenter forstår jeg alle de distinktive Udtryksstørrelser, der ikke har en sådan fast Plads indenfor Stavelsen, men karakteriserer enten en hel Stavelse eller et helt Ord eller en Bøjningsform af et Ord (det sidste synes at være Tilfældet med den mellemslesvigske tonale Accent; her er nemlig *gʀe.n* Gren : *ˈgʀe·n* Grene = *bjɛʀə* Bjærg : *ˈbjɛʀə* Bjærge, idet den samme sammensatte Tonebevægelse, som i *ˈgʀe·n* hviler på een Stavelse, i *ˈbjɛʀə* er fordelt på to Stavelser).

Foruden Ordet kan også en større Del af den sproglige Kæde, fx en Sætning eller en Ordforbindelse, ved en Analyse vise sig at indeholde sådanne distinktive Bestanddele, som karakteriserer hele Ordforbindelsen eller hele Sætningen. I det følgende er Ordet Accent (»Sætningsaccent«) også anvendt om disse Bestanddele.

Begreberne Accent, Vokal og Konsonant danner Grundlaget for Afhandlingens Hovedinddeling. Dette gjorde det nødvendigt på Forhånd at afgøre, om en given Udtryksenhed er en Accent, en Vokal eller en Konsonant. Den eneste Mulighed for Tvivl foreligger ved »Diftonger« som *aj* og *aw*. Når en sådan Forbindelse er opfattet som en Vokal + en Konsonant, beror det på, at *aj*, *aw* osv. ikke kan efterfølges af de samme Konsonanter og Konsonantforbindelser som Monoftongerne, fx hverken af r eller af ng.

Inden for hvert af disse tre Hovedafsnit har jeg opdelt Stoffet på en sådan Måde, som syntes mig mest egnet til at give en foreløbig Oversigt; i Reglen viste det sig mest praktisk først at udfinde, hvilke lydlige Forskelle der er til Stede i Dialekten, og bagefter at diskutere deres sproglige Funktion; i disse Tilfælde måtte rent fonetiske Kriterier danne det mest formålstjenlige Grundlag for en foreløbig Opdeling af Stoffet, fordi det derved blev muligt at diskutere Optegnernes Skelneevne overfor Forskelle af omtrent samme Art på samme Sted.

ACCENT

A. DYNAMISK ACCENT

Trykaccenten er i Optegnelserne angivet på meget mangelfuld Måde. Lyngby tilføjer ved nogle af de Ord, hvor Trykfordelingen afviger fra den sædvanlige, en Parentes med Ordene »Tonen på Endestavelsen« eller »T. p. E.«; ellers angiver han overhovedet ikke Trykaccenten. Noget lignende gælder Mar. Kristensen og Poul Andersen, hvis Brug af Danias Tryktegn er yderst sparsom. AB er den eneste, der har forsøgt at gennemføre Trykbetegnelsen, men Resultatet er ikke strålende; Betegnelsen af Trykket er mindre omhyggelig end Betegnelsen af de øvrige lydlige Kendetegn (temmelig ofte er et Tryktegn åbenbart ligefrem glemt); og Betegnelsen er undertiden vaklende (især er Fordelingen af Stavelser med Semifortis og Stavelser med Infortis inkonsekvent). Dette sidste viser, at Dialektens Trykforhold afviger fra min egen Dialekts; men da Materialet ikke er særlig stort (det består kun af de optegnede hele Sætninger; men en væsentlig Del af mine Optegnelser består af isolerede Gloser eller Ordforbindelser), og da et Kontrolmateriale ikke kan fås hos de andre Optegnere, er det desværre ikke muligt at nå til en sikker Viden om Dialektens Udtrykssystem på dette fundamentale Punkt. Et Forsøg på at nå til et Skøn — hvor usikkert dette end må blive — må nødvendigvis udgå fra en Skildring af Trykforskellene i Optegnerens vestslesvigske Dialekt.

I denne Dialekt er der Forskel på 1. ubetonede Stavelser, hvor der ingen sprogligt relevante Vokalforskelle findes, men hvor Vokalen (*ə*) varierer stærkt efter de omgivende Konsonanters Kvalitet, og 2. betonede Stavelser, hvor der findes sprogligt relevante Vokalforskelle. De betonede Stavelser kan deles i a. tryksvage Stavelser, hvor der ikke findes nogen Forskel mellem Acc. 1 og Acc. 2 (se p. 33 ff.) og i Reglen heller ikke mellem Langvokal og Kortvokal, og b. trykstærke Stavelser, hvor Forskellene mellem Acc. 1 og Acc. 2 og mellem Langvokal og Kortvokal altid er til Stede. Desuden

kan de trykstærke Stavelser bære to forskellige Trykgrader, nemlig *α.* Fortis og *β.* Semifortis. Forskellen mellem disse to Trykgrader er sprogligt relevant, idet man kan fremkalde en Betydningsforandring ved at ombytte den ene med den anden: *læ v0s ˈgå? ˈjæm'* (svarende til Rigstalesprogets *la ɔs gå ˈjæm'*) : *læ v0s ˈgå? ˌjæm'* (svarende til Rigstalesprogets *la ɔs ˈgå? ˌjæm'*); ved denne Trykforskel adskilles ikke to Ord med forskellig Betydning, men to Sætninger med forskellig Betydning, den hører altså til »Sætningsfonologien«, ikke til »Ordfonologien«; desuden tjener den til at adskille Composita fra andre Ordforbindelser, fx *æ ˈo̤sdə ˈhe·* den østre Hede : *æ ˈo̤sdəˌhe·* Østerheden (propr.); *æn ˈtʀæ ˈkas* en Kasse af Træ : *æn ˈtʀæˌkas* en Kasse til Træ (Brændekasse).

Forskellen mellem trykstærk og tryksvag Stavelse har en lignende Funktion; også denne Forskels sproglige Relevans kan altså etableres ved Hjælp af Ombytningsprøven. Exx: *han ˈgɛg ˈjæm' tɛ ˈOŋən* han gik (for lidt siden) hjem til Middagsmad : *han gɛg ˈjæm' tɛ ˈOŋən* han gik (altid) hjem til Middagsmad ɔ: han spiste Middagsmad hjemme; *ˈsaŋ·ˌbjæi̯·* Sand bjærge (»Flyvesandsbanker«) : *saŋ·bjæi̯·* Sandbjærg (Husnavn i Brøns Sogn); *æ ˈʀe·n ˈbæg* den rene Bæk : *æ ʀe·nbæg* Renbækken (propr.); *ˈåsə ˈsgås* Åved Skov, *æ ˈåsə ˈsgås* den øvre Skov, men med Modsætningstryk *æ ˈåsə ˌsgås* den øvre (modsat den nedre) Skov, *åsəsgås* Agerskov (propr.). Det er altså ikke nødvendigt at definere disse Trykgrader ved Tilstedeværelsen eller Ikke-Tilstedeværelsen af Stød (og evt. Længde); derved opnås den Fordel, at vi kan påstå, at den prosodiske Forskel er neutraliseret i tryksvag Stavelse.

Derimod kan der ikke skelnes mellem to forskellige Trykgrader på henholdsvis betonede og ubetonede Stavelser; der kan nemlig ikke opstilles Exempler, hvor Trykforskellen er den eneste Forskel mellem to Ord, idet der altid tillige vil være en Forskel til Stede mellem *ə* og en Fuldvokal. De ubetonede Stavelser kan måske på anden Måde afgrænses fra de betonede, nemlig ved, at de 1° altid følger efter en betonet Stavelse af samme Ord, og 2° aldrig indeholder nogen forlydende Konsonant, når den indlydende Konsonantgruppe kan stå i Udlyd (i Rigstalesproget har fx sørge udlydende rg, fordi [ɳ] er Udlydsvarianten af g ligesom i Sorg). Hvis denne Afgrænsning er mulig, behøver de ubetonede Stavelser ikke at etableres ved Tilstedeværelsen af Vokalen *ə*, og i så Fald kan vi betragte *ə* som »Vokal i Almindelighed« i ubetonet Stavelse, hvor alle Vokalforskelle er

neutraliserede. Hvis det ikke er muligt at afgrænse de ubetonede Stavelser på anden Måde end ved Tilstedeværelsen af *ə*, må *ə* betragtes som en selvstændig Vokal.

I mine Optegnelser fra Fjolde er Forskellen mellem Fortis og Semifortis i det store og hele gennemført uden Vaklen. Nogle få Exempler på Trykbetegnelsen skal anføres, først et Par Sætninger, hvor de trykstærke Stavelser alle har Fortis, derefter et Par, hvor nogle af dem har Fortis, andre Semifortis: 1. *ds æsd j0 vd ˈba·d ˈpʀadəl* du er jo et bart Prattel (ɔ: »et rent Vrøvlehoved«); *vn ˈknn̥bəl æ j0 ˈ0l̥dəns v ˈhɛd væn vn vɛl ˈsl0·v vn ˈhu·n̥* en Knippel er jo altid at hitte, når man vil slå en Hund (Ordsprog, der tager Sigte på Sladder); *vn kan̥ ˈeg lɛ·p̥ᵈn ˈgaməl ˈhu·n̥ v ˈvufən* (Fortistegn måske glemt ved *lɛ·p̥*) man kan ikke lære en gammel Hund æ Vuffen (Verbalsubst. til *vuf* »gø«). 2. *væn vi ˈg0·v.i v ha· ɜˌled ˈfa.i v bal̥ eg ˈve·.i ˈs̥cɛlə ˈva vi ˌgy·ɜ.i* når vi går og har lidt for og næsten ikke ved selv hvad vi gør (Forklaring på Verbet *v nuṣχ* »at nusse«; den sidste Bisætning svarer vel til Rigstalesprogets *ˈvað vi ˌgör* med Fortis + Semifortis); *æ ṣχal ha· n ˈp0l̥d 0m v ˌfɛŋə.i* jeg skal have en Klud om Fingeren (i min egen Dialekt vil man i Alm. anvende Fortis + Fortis, men når anden Behandlingsmåde har været drøftet, Fortis + Semifortis); *da ha· di ˈfæi̯ə.i ˈy·ɜx ˌfa.i* da havde de fire Øge (ɔ: »Heste«) for. Sammensætninger har i Almindelighed Fortis + Semifortis, fx *vd ˈkalə|sdɛi̯* en Kalvesti; *vd ˈs̥χʀig|hals* en Skrigehals (om skrigende Barn); *p̥n ˈslɛg|m0n̥* en Slikmund; derimod har jeg i Reglen Fortis + Fortis i sammensatte Adjektiver af Typen *ˈkʀ0m·ˈhal·sə* krumhalset, *ˈmabˈm0n̥ə* mapmundet (»som har Underbid«); i alle disse Tilfælde stemmer Optegnelserne fra Fjolde imidlertid overens med Forholdene i min egen Dialekt; min Konsekvens behøver derfor ikke at skyldes Sikkerhed i Opfattelsen. — Forskellen mellem Semifortis og Tryksvaghed er gennemført noget mindre konsekvent end Forskellen mellem Fortis og Semifortis; men til Gengæld afviger Fordelingen mellem Semifortis og Tryksvaghed ofte fra Fordelingen i min egen Dialekt.

I min egen Dialekt har Præpositioner foran tryksvage Pronominer Semifortis, men i Fjolde har jeg altid optegnet tryksvag Præposition i denne Stilling, fx i *ˈdɛ hæ ʀ æ gy.ɜ.id ˈa·s mæ ham* det har jeg gjort af (ɔ: »aftalt«) med ham. Antager vi nu, at Fjoldemålet ikke kender nogen Forskel mellem Semifortis og Tryksvaghed, kan vi forstå, at min Betegnelse i nogle Tilfælde vakler, men ikke, at den er konsekvent i dette Tilfælde.

Hvis vi derimod antager, at Forskellen er til Stede, kan min Vaklen forstås ud fra den Kendsgerning, at Dialektens tonale Meningsaccent var mig fremmedartet (se p. 24).

I min vestslesvigske Dialekt sker det meget hyppigt, at Vokalen i en tryksvag Stavelse elideres og erstattes af dynamisk Totoppethed på den foregående Vokal eller stemte Konsonant, især når også den foregående Stavelse er tryksvag. Dette sker også undertiden i Fjoldemålet; ovfr. p. 22 findes to Exempler herpå: *lɛ·p̈ᵈn* »lære en« og *ha·n* »have en«; men det er sjældnere her end i Vestslesvigsk: p. 22 står der *j0 ad* »jo et«, og *ha· ɜˌled* »har elidt«, men i Vestslesv. vilde det i Alm. hedde *j0:d* og *ha.i: lɛd* eller *ha: lɛd*.

B. STØD

Som Tegn for »stødende« og »standsende« Tonehold (dvs. Stød på henholdsvis Konsonant og Vokal) anvendes i Lyngbys Optegnelser en Prik under henholdsvis Konsonant og Vokal. Men i Optegnelserne fra Fjolde menes der med denne Betegnelse enten ingenting eller noget andet end Stød; i Sønderjy. Sproglære p. 107 skriver Lyngby nemlig udtrykkelig om Dialekten i Fjolde: »Stødtonen mangler, men er her tilföjet efter analogi«. De følgende Optegnere har kun i ganske få Tilfælde betegnet Stød. Hos Mar. Kristensen findes der tre Exempler: *fæm'nst* num. femtende, *»fæmdən, fæm'n«* num. femten, *fjuw'dnst* num. fjortende. I mine egne Optegnelser er der to Exempler: *dɛ· ᵈn ˈklɛŋˈgən ˈvjɣ·dəi* det er en klingrende Vinter, *»jædən* el. *jæ'dən«* Vogtning (til Verbet *jæd* »vogte Kvæg«). Måske skal også enkelte Former hos Lyngby, fx *šør'tər* (to Gange, een Gang rettet fra *šørtər*) plur. af *šu·rt* Skjorte og af *šørt* Skørt, sammenstilles hermed. I samtlige Tilfælde står Stødet i en bestemt Stilling: i nuværende Tostavelsesord, foran Klusil og efter Kortvokal eller Kortvokal + Konsonant. Ved denne Forekomst minder dette Stødfænomen noget om det vestjyske Stød (se herom P. Skautrup i APhS III p. 41 ff. m. Henvisn.); men det er af to Grunde usandsynligt, at det er identisk med vestjysk Stød: For det første måtte man i så Fald vente, at Stødet var iagttaget i en meget større Del af Ordforrådet, i al Fald i mine Optegnelser, fordi det vestjyske Stød findes i mit Modersmål; for det andet vilde det være påfaldende, at Stødet aldrig er hørt i nuværende Enstavelsesord. Derimod er det sandsynligt, at det hænger sammen med en tilsvarende Ejendommelighed i

Nedertysk; i Fjolde Sogns Nedertysk hørte jeg i 1931—32 et lignende Stød eller stødlignende Fænomen, der kan optræde under de samme Betingelser som i Fjoldemålet; den første, der har iagttaget denne Ejendommelighed, er K. J. Lyngby, som i 1857 skrev til cand. theol. J. L. Knudsen: »I Joldelund hedder synke *seŋkən*, men i Hollingstet hedder det *seŋ'kŋ*, som klinger besynderligt« (K. J. Lyngby's Jyske Grammatik p. 109). I Fjoldemålet er Fænomenet åbenbart sjældent, og dets Tilstedeværelse eller Ikke-Tilstedeværelse uden sproglig Relevans.

C. TONAL ACCENT

I. Til Bedømmelse af den tonale Sætningsaccent (Meningsaccent) giver Materialet intet som helst Holdepunkt. Støttende mig til min Erindring skrev jeg kort efter Hjemkomsten fra det første Års Optegnelse, at Fjoldemålets Sætningsaccent ligner den nedertyske ved at være stærkere moduleret og mere udtryksfuld end det danske Rigssprogs; »helt udansk lyder f. Ex. Fjoldemålets stærke Tonestigning i spørgende Sætninger og i foranstillede Bisætninger« (Da. F. V 126). Det ser herefter ud til, at Dialekten har i al Fald to Sætningstoner, en der betegner Meningen som afsluttet, og en der angiver, at en Fortsættelse følger, altså to tonale Meningsaccenter af samme Art som de højtyske og de rigsdanske. Men Materialet er på dette Punkt yderst dårligt og giver ingen Oplysninger om de to Accenters nærmere Fordeling.

II. Alle Optegnerne havde ved Rejser i Mellem- og Østslesvig stiftet Bekendtskab med Dialekter, i hvilke en Forskel mellem to tonale Ordaccenter er lingvistisk relevant[1]. Disse Accenter er beskrevet af Nikolaj Andersen i hans klassiske Afhandling i Dania IV 65 ff., hvor Accent 1 (den usammensatte Tonebevægelse) og Accent 2 (den sammensatte Tonebevægelse) betegnes ved henholdsvis ˈ og ˈˈ. I Danias Lydskrift bruges Tegnet ˈ desuden til Angivelse af Hovedtryk. Da nu MKr, PA og jeg ikke kan høre nogen Forskel mellem et østslesvigsk Ords usammensatte Tonebevægelse (Acc. 1) og den almindelige Tonegang i et rigsdansk Ord, men

[1] Det er dog tvivlsomt, om den akustiske Forskel mellem de to Accenter alene betinges af en Forskel i Tonebevægelse; efter mit Øre er Acc. 2 karakteristisk ikke blot ved den sammensatte Tonebevægelse, men tillige ved Længde og ved sammensat Trykbevægelse.

derimod opfatter den østslesvigske sammensatte Tonebevægelse (Acc. 2) som en derfra væsentlig forskellig Ejendommelighed, og da vi som dialektfremmede kun formår at opfatte den sammensatte Tonebevægelse i de Tilfælde, hvor Forskellen mellem den hørte og den for os normale Tonebevægelse har en vis Størrelse, får Tegnene ˈ og ˻ i vore Optegnelser en anden Betydning end hos Nik. Andersen: Tegnet ˻ anvendes kun i de Tilfælde, hvor en sammensat Tonebevægelse virkelig er iagttaget (men ikke i alle de Tilfælde, hvor den er til Stede), og Tegnet ˈ anvendes, når der er iagttaget Hovedtryk, uden at der er hørt nogen sammensat Tonebevægelse (som desuagtet kan have været til Stede).

I Optegnelserne fra Fjolde forekommer Tegnet ˻ yderst sjældent, ligesom der næsten helt mangler andre Angivelser af, at Optegnerne har ment at høre en sammensat Tonebevægelse. Materialet omfatter følgende 10 Tilfælde:

MKr »*fi·l* Fil (en- eller tostavelsestone??)«.

PA »*tsˑə* ˻*sæ·ŋ*? to Senge«.

AB *ajs kuŋ vi jO* ˈ*leg* ˈ˻*læ·s* ellers kunde vi jo ikke leve (ɔ: »bjærge Føden«); ˻*klyn·* plur. af Klyne »Tørv«; ˻*gʀåsˑ* plur. af *gʀåsˑ* »Grøft«; *vi* ˻*dʀöməˌ* vi drømmer; *haŋ heŋgə ʀ Ov* ˈ*bæqə* ˈ˻*siˑr* han hinker på begge Sider (indtager et vaklende Standpunkt); *haŋ giˑg vɛˑp dɜ*ˈ˻*ʀɥsə* han gider ikke være over det; *haŋ æ adə* ˻*fu·l* han er for doven; ˈ*äjˑs væ min* ˈ*kuˑn* ˈ˻*vʀiˑə* ellers bliver min Kone vred.

Trods Exemplernes ringe Antal kan det næppe bestrides, at der i Meddelernes Sprogbrug faktisk forekom en sammensat Tonebevægelse, der mindede om den østslesvigske Acc. 2. Spørgsmålet er, om denne Intonation stod i en sprogligt relevant Modsætning til en anden Intonation på en sådan Måde, at et Ord kunde skifte Betydning ved at skifte Tonebevægelse. Dette modbevises ikke af Exemplernes ringe Antal, da Forskellen mellem de to Tonebevægelser kan have været af en sådan Art, at Optegnerne kun i få Tilfælde har kunnet høre den. Et vigtigere Indicium er den Omstændighed, at Optegnerne i 3 af de 8 sikre Tilfælde har hørt sammensat Tonebevægelse i Ord, der i Øst- og Mellemslesvigsk har usammensat Tone, nemlig i *dɜ*ˈ˻*ʀɥsə* derover, ˈ˻*fu·l* doven og ˈ˻*vʀiˑə* vred; i Østslesvigsk kan Ord, der normalt har Acc. 1, ganske vist undertiden få sammensat Tonegang i affektbetonede Sætninger, men herved kan kun det ene af de tre Tilfælde bortforklares, idet et sådant Accentskifte, så vidt vides, ikke kan finde

Sted ved Adjektiver og Substantiver (se Nik. Andersen i Dania IV 177 f.). Det kan altså med Sikkerhed siges, at hvis Fjoldemålet har to musikalske Ordaccenter, så er Ordforrådets Fordeling på de to Accenter en anden end i de øst- og mellemslesvigske Nabodialekter; og dette gør det mindre sandsynligt, at det er Ordaccenter vi her har at gøre med. Et andet vigtigt Argument i samme Retning er den Omstændighed, at den sammensatte Intonation hyppigst er optegnet hos en mindre god Meddeler (CC), sjældnere hos de bedste. Og endelig må et tredie Forhold nævnes, som gør en anden Forklaring sandsynligere: I 6 af de 8 sikre Tilfælde har jeg optegnet ikke alene det Ord, der havde sammensat Intonation, men også den Sætning, hvori Ordet forekom; af disse 6 Sætninger synes de 3 sidstanførte afgjort at have været affektbetonede, medens de 3 første kan have været det; og også de to isolerede Ord kan være hørt i en affektbetonet Sammenhæng. Den Mulighed er altså til Stede, at den sammensatte Tonebevægelse kun kan hvile på sidste Ord i en affektbetonet Sætning og derfor er at opfatte som en (måske kun fakultativ) Sætningsintonation. Og denne Mulighed bør foretrækkes, da den bedst lader sig forene med de 4 ovfr. anførte Momenter (Exemplernes ringe Antal, deres Fordeling i Forhold til Øst- og Mellemslesvigsk, den hyppige Forekomst hos den dårlige Meddeler og i affektbetonede Sætninger).

I Lyngbys Notation skelnes der ikke mellem Tone og Længde. Den mellemslesvigske Intonationsforskel havde Lyngby vanskeligt ved at høre (se fx Bidrag til en sønderjy. Sproglære p. 38 f.). I hans Optegnelser fra Braderup skelnes der ganske vist mellem Former med Acc. 1 og Former med Acc. 2 (fx sætter han Prik under Vokalen i Sing. af Subst. Hus, der har Acc. 1, men vandret Streg under Vokalen i Ordets Pluralisform, der har Acc. 2 — i min Lydskrift henholdsvis *hu.s* og *'hu·s*); men dels har han, som han selv siger, ladet sig lede af »Analogi«, dvs. noteret hvad han ventede, dels har han utvivlsomt hørt Forskellen mellem de to Intonationer som en Længdeforskel; i denne Retning peger det af ham selv opfundne Begreb »halvtskridende Tonehold«, som er dobbelttydigt: det anvendes dels om Stavelser med Langvokal og med Acc. 1 (fx. *hu?s*[1] Hus modsat *hu·s* Huse, der har »skridende« Tonehold; i min Lydskrift *hu.s* : *'hu·s*), dels om Stavelser med Kortvokal foran Klusil og med Acc. 2, i hvilket Tilfælde Kortvokalen kan udtales med en vis Længde (fx *ha't*[1] Hatte, i

[1] I Exemplerne har det været nødvendigt at omskrive Lyngbys Lydskrift, se p. 17 f.

min Lydskrift *'ha-d*); dette nye Tonehold finder Lyngby altså i Stavelser, der i Henseende til Intonation er forskellige, men i Henseende til Længde ligner hinanden noget (jfr. p. 37 Fodn. 2). Lyngbys Toneholdssystem og hans Anvendelse af Toneholdstegnene i de sydslesvigske Optegnelser vil derfor blive behandlet i det følgende Afsnit om Kvantitet. Her skal kun omtales et Særtilfælde, hvor det kan være tvivlsomt, hvilken Betydning der skal tillægges Lyngbys Notation. I Tostavelsesformer, hvis første Stavelse ender på stemt Konsonant, og hvis anden Stavelses Vokal er *ə*, har Lyngby oftest betegnet Toneholdet som »rullende«, men undertiden som »stødende« (eller »halvtrullende«); Exx: *kom·ən* præt. part. kommet; *sproŋ·ən* præt. part. sprunget; *bjer·ə* plur. Bjærge, men *bjer'ə* sing. Bjærg. Da en Længdeforskel i disse Tilfælde måske er mindre sandsynlig end i Enstavelsesformer, kunde den Tanke synes nærliggende, at Lyngby her har betegnet en Intonationsforskel. Men Lyngby nærede selv Mistillid til sine Toneholdsbetegnelser i Tostavelsesformer; om mellemslesvigske Optegnelser siger han i Sønderjy. Sproglære p. 45: »Misligt er det halvtrullende tonehold i tostavelsesord, som *ò̩l'ər* (alder); måske her burde skrives *ò̩l·ər*«. Det er altså muligt at bortforklare Forskellen mellem *bjer'ə* og *bjer·ə* ved at antage, at Lyngby i disse Tilfælde har nedskrevet den Form, han ventede at høre, har ladet sig lede af »Analogi«.

Undersøgelsen har altså vist, at der i Fjoldemålet ikke findes nogen Forskel mellem to tonale Ordaccenter. Dialekten afviger i denne Henseende fra de danske Nabodialekter, men stemmer overens med de frisiske og nedertyske.

D. KVANTITÈT

I. Optegnernes Udgangspunkt.

Lyngbys Lydskrift er baseret på Høysgaards og Rasks Toneholdslære, der med en enkelt Ændring udmærket lod sig anvende på Lyngbys jyskfarvede Rigstalesprog og på de fleste jyske Dialekter, nemlig dem der har Stød[1]. Danias Lydskrift, som de fleste andre Optegnere har anvendt, afviger netop i denne Henseende stærkt fra Lyngbys; for det første opløser den Begrebet Tonehold i 3 fonetisk forskellige Faktorer (Længde, Stød og tonal Accent) og behandler den ene af disse Faktorer som en Egenskab

[1] Om Toneholdsbetegnelsen se Lyngby's Jyske Grammatik p. 6, 8 f., 17 f., 55 ff., 58 ff., 84 f., 92 ff., 95 f., 103 f., 147, 217.

ved Enkeltlydene, den anden som en selvstændig Lyd og den tredie som en Egenskab ved Stavelserne; for det andet undlader den — i Modsætning til Lyngby, der betegnede sine 5 (eller 6) Tonehold på 5 (hhv. 6) forskellige Måder — at betegne det mindst iørefaldende Oppositionsled: der findes Betegnelser for Længde og Halvlængde, for Stød og for sammensat Intonation, men ikke for Korthed, for Ikke-Stød og for usammensat Intonation. Trods denne såvel i teoretisk som i praktisk Henseende dybtgående Forskel er der mellem Lyngbys og min Betegnelsesmåde en så stor Overensstemmelse, at mine Betegnelser for Kvantitet og Stød lader sig transskribere til Lyngbys Toneholdsbetegnelser, og omvendt. Dette hænger sammen med, at Accent- og Kvantitetsystemet i de himmerlandske Dialekter, som Lyngby var mest fortrolig med, stemmer overens med Systemet i den vestslesvigske Dialekt, som er mit Udgangspunkt, således at vi begge var tvungne til at betegne de samme Forskelle, uanset Modsætningen mellem vore Teorier og Betegnelsesmåder. For at vise Overensstemmelsen skitserer jeg her en Oversigt over det forholdsvis simple Accent- og Kvantitetsystem i Østhimmerlandsk, således som det tager sig ud efter mine Optegnelser med Danias Lydskrift, og sammenholder mit Resultat med Lyngbys; for Korthedens Skyld indskrænkes Oversigten til nuværende Enstavelsesord. Dialekten har: 1° korte Vokaler, 2° Vokaler med Stød og 3° lange Vokaler. Konsonanterne i Forlyd har kun een Kvantitet og kan ikke have Stød. I Udlyd findes der: 1° korte Konsonanter, 2° Konsonanter med Stød, og 3° lange Konsonanter. En lang Vok. eller Kons. og en Vok. eller Kons. med Stød kan ikke efterfølges af en Kons. med Stød eller en lang Kons.; tilbage bliver 5 Kombinationsmuligheder svarende til Lyngbys 5 Tonehold (udlydende kort Vokal betegnes hos Lyngby på samme Måde som kort Vokal + kort Kons.):

1. Kort Vok. + kort Kons. el. Nul: løbende Tonehold (Exx. med min Lydskr.: *da* adv. da; *knap* Knap; *tal* Tal; *hals* Hals; *plòw* Plov; *løjt* Lugt).
2. Kort Vok. + Kons. med Stød: stødende Tonehold (Exx. med min Lydskr.: *kal'* Kalv ;*dræm't* drømt; *nåw'n* Navn).
3. Kort Vok. + lang Kons.: rullende Tonehold (Exx. med min Lydskr.: *kal·* Kalve; *hal·s* at halse; *plòw·* Plove; *dræm·t* drømte; *nåw·n* Navne).
4. Vok. med Stød + kort Kons. el. Nul: standsende Tonehold (Exx. med min Lydskr.: *bi?* Bi; *u?n* Vogn).

5. Lang Vok. + kort Kons. el. Nul: skridende Tonehold (Exx. med min Lydskr.: *bi·* at bie; *u·n* Vogne).

Til det stødende Tonehold (Nr. 2) regner Lyngby også det »vestjyske« Stød, dvs. en speciel Forbindelse Vokal med Stød + Klusil, som er forskellig fra (vistnok kortere end) det standsende Tonehold (Nr. 4), fx i Former som *ha'd* Hatte, *sdɔ'g* Stokke, *sga'd* at skatte, modsat Former som *soˡˈdaˀd* Soldat, *sgaˀd* Skat (et Kortspil)[1]; også i Lyngbys Lydskrift betegnes de to Tilfælde forskelligt, nemlig med Prik under henholdsvis Konsonanten og Vokalen; Lyngbys Sikkerhed over for denne Forskel hænger måske sammen med, at det vestjyske Stød også forekommer i Vesthimmerlandsk, altså i en Dialekt, som Lyngby fra Barndommen af må have været fortrolig med.

Lyngbys og mine Optegnelser fra Fjolde må ses på Baggrund af dette jyske Accent- og Kvantitetsystem, som er Udgangspunktet for os begge. Men de må tillige ses i Lys af det System, som vi havde forefundet eller ment at forefinde i de stødløse Dialekter i Mellemslesvig, da vi begge ventede at genfinde dette System i den ligeledes stødløse Dialekt i Fjolde. Det bliver derfor nødvendigt her at give en Oversigt over det mellemslesvigske Kvantitet- og Intonationsystem, således som Lyngby og jeg opfattede det.

Lyngby har i Sønderjy. Sproglære p. 3, 11, 38 f., 43, 45 (og p. 107, om Sydslesvigsk) gjort Rede for sin Opfattelse af dette System og for sin Usikkerhed overfor det. Ifølge Lyngby afløses i Mellemslesvigsk det »standsende« Tonehold af det »halvtskridende«, det »stødende« Tonehold sædvanlig af det »halvtrullende«, og det til »vestjysk Stød« svarende »stødende« Tonehold af det »halvtskridende« Tonehold; han søgte altså ved et Par Ændringer i sin Terminologi (men ikke eller næsten ikke i sin Betegnelsesmåde) at tillempe sit oprindelige Toneholdssystem på de stødløse Dialekter. På lignende Måde tillempede jeg min Lydskrift på de stødløse østslesvigske Dialekter i nogle Stednavneoptegnelser fra Tiden før jeg optegnede i Sydslesvig; også jeg opfattede det mellemslesvigske Kvantitetsystem som en Variation af mit eget System med de tre Slags Vokaler og de tre Slags

[1] Exemplerne fra Vodder S. i Vestslesvig. Det vestjyske Stød er behandlet bl. a. af Mar. Kristensen i ANF XV 46 ff. og i Kort &c p. 151 f., af Anders Pedersen i ANF XXVIII 30 ff., af P. Skautrup i APhS III 41 ff. (med Litteraturhenvisninger p. 41) og i Sprog og Kultur VI 75, af Holger Pedersen i APhS XVI 119 f. og af Aage Hansen i Stødet i Dansk p. 131 ff.

Konsonanter, idet jeg mente at høre »Halvlængde« hvor min egen Dialekt har Stød. Som Følge deraf kan Lyngbys og min Opfattelse af det mellem- og østslesvigske Accent- og Kvantitetsystem opstilles jævnsides på samme Måde som ovenfor (der tages ikke Hensyn til mine mellemslesvigske Optegnelser fra de senere År, men kun til dem der gik forud for min første Rejse til Fjolde; Exemplerne er tagne fra Lyngbys mellemslesvigske Optegnelser, især fra Braderupsamlingen, og omskrevne til min Lydskrift).

1. Kort Vokal + kort Kons. el. Nul. Acc. 1: løbende Tonehold (Exx.: *væ* præs. bliver[1]; *da* adv. da; *knab* Knap; *hæn* adv. hen; *hals* Hals; *plɔw* Plov; *lɔwd* Loft).
2. Kort Vok. + halvlang Kons. Acc. 1.: halvtrullende Tonehold (Exx.: *kal.* Kalv; *naw.n* Navn).
3. Kort Vok. + lang Kons. Acc. 2.: rullende Tonehold (Exx.: ˈ*hæn·* adv. henne; ˈ*kal·* plur. Kalve; ˈ*hal·s* plur. Halse; ˈ*plɔw·* plur. Plove; ˈ*naw·n* plur. Navne)[2].
4. Halvlang Vok. + kort Kons. el. Nul. Acc. 1.: halvtskridende Tonehold (Exx.: *bi.* Bi; *vu.n* Vogn).
5. Lang Vok. + kort Kons. el. Nul. Acc. 2.: skridende Tonehold (Exx.: ˈ*bi·* at bie; ˈ*vu·n* plur. Vogne).
6. Kort (fakultativt lang el. halvlang) Vok. + ustemt Kons. Acc. 2.: halvtskridende Tonehold (Exx.: ˈ*kna-b* adv. knapt; ˈ*mɛ-sd* at miste).

Lyngby og jeg har altså betegnet de samme tonale og kvantitative Forskelle i Mellemslesvigsk, til Trods for at vort teoretiske Grundlag var yderst forskelligt. Årsagen må være den, at vi begge projicerede vort eget System (der i det væsentlige var ens) over på Mellemslesvigsk. Denne Påstand, der har principiel Interesse for Bedømmelsen af dialektfremmedes Optegnelser overhovedet, bevises ved, at Lyngby og jeg har begået nøjagtig den samme Fejl: Under en senere Optegnelsesrejse i Mellemslesvig (i 1935) gjorde Mag. Poul Andersen, Mag. Ella Jensen, Mag. Ole Widding og jeg den Opdagelse, at der i Mellemslesvigsk ikke findes nogen Forskel mellem kort og halvlang Konsonant: *kɔl* Kul rimer (efter vor Opfattelse og efter Meddelernes Udsagn) fuldstændigt på *tɔl* tolv og *sdɔl* stjålet (Vest-

[1] Dette Ex. fra mine egne Optegnelser i Østslesv.

[2] Hertil hører efter Lyngbys Optegnelser også kort Vok. + stemt Kons. + Klusil m. Acc. 2: *lɔw·d* lugte, *drøm·d* drømte; jeg har i disse Tilf. i Reglen betegnet den stemte Kons. som halvlang.

slesv. har *kɔł*, men *tɔł'*, *sdɔł'*); *hæn* adv. hen rimer på *ʀæn* præs. (det) regner (vestslesv. *hæn*, men *ʀæn'*); *sdaj* Stad og *blaj* Blad rimer på *maj* Maj (vestslesv. *sdaj*, *blaj*, men *maj'*); *slaw* Slag rimer på *daw* Dag (vestslesv. *slaw*, men *daw'*); og *sgɔw* Skov rimer på *slɔw* præt. slog (vestslesv. *sgɔw*, men *slɔw'*).

Men denne Opdagelse skete, efter at Optegnelserne i Fjolde var afsluttet. Disse Optegnelser må altså bedømmes på Baggrund af min daværende Opfattelse af Mellemslesvigsk, ifølge hvilken der skelnes ikke blot mellem kort, halvlang og lang Vokal, men også mellem kort, halvlang og lang Konsonant. Lyngbys Indstilling var den samme; det må ganske vist fastholdes, at det for Lyngby drejede sig om »Tonehold« og ikke om Kvantiteter; men jeg har allerede ovfr. p. 26 f. fremsat Grunde, der taler for, at det var på Kvantiteten Lyngby bedst kunde kende de stødløse Dialekters Tonehold; et yderligere Bevis findes i Sønderjy. Sproglære p. 11, hvor det hedder, at sønderjysk *sta'k*, *mö't*, *ɣœ'p* (med »halvtskridende« Tonehold) skal læses »næsten som *sta·k*, *mö·t*, *ɣœ·p*« (med »skridende« Tonehold).

De to andre Optegnere, Mar. Kristensen og Poul Andersen, anvendte ligesom jeg Danias Lydskrift og opererede ligeledes med 3 Kvantiteter; hos Mar. Kristensen er Tegnet for Halvlængde dog sjældent, og det forekommer vist aldrig ved Konsonanter.

II. Det jyske Accentsystem.

Det er ud fra denne Viden om Optegnernes Modersmål, deres teoretiske Udgangspunkt og deres Betegnelsessæt at det sydslesvigske Materiale bør bedømmes. Men for at kunne stille de rigtige Spørgsmål til Materialet må jeg først påpege, at såvel Lyngbys Toneholdssystem som mit på Danias Lydskrift byggede Accent- og Kvantitetsystem lider af væsentlige Mangler, at der kan opstilles et nyt og væsentlig rigtigere Kvantitetsystem for de jyske Dialekter, et System der tager Hensyn til et vigtigt Forhold, som Lyngbys Toneholdsystem og Danias Kvantitetsystem negligerer. Men Fremstillingen heraf kan på dette Sted naturligvis kun blive skitsemæssig, og Argumentationen må fremsættes uden Dokumentation.

I de jyske Dialekter, jeg har omtalt i det foregående, (og måske også i alle de øvrige) findes der ligesom i Rigstalesproget nogle Vokaler, der i

trykstærke Stavelser normalt kun kan være korte (i Rigssproget ɔ, æ, ö[1]), og andre, der i trykstærke Stavelser normalt kun kan være lange eller have Stød (i Rigssproget å·, æ·, ø·); derimod kan alle de Vokaler, der kan have Stød, også være lange. Herved er der etableret en Forskel mellem på den ene Side korte Vokaler og på den anden Side lange Vokaler og Vokaler med Stød. Denne Tvedelings Berettigelse bekræftes af en anden vigtig Omstændighed: Forskellen mellem Konsonant med Stød og Konsonant uden Stød og mellem lang Vokal og Vokal med Stød neutraliseres i Rigssproget altid, når Ordet står tryksvagt i Sætningen; derimod neutraliseres Forskellen mellem kort Vokal og lang Vokal el. Vokal med Stød ikke altid i tryksvag Stilling[2]. Vokalernes Tredeling i tre sidestillede Klasser må altså vige for en Tvedeling i Kortvokaler og Langvokaler og en derpå følgende Tvedeling af Langvokalerne i Vokaler med Stød og lange stødløse Vokaler. Endnu klarere ligger Forholdet i de jyske Dialekter. I Mellemslesvigsk neutraliseres i tryksvag Stilling Forskellene mellem sammensat og usammensat Tonebevægelse, mellem kort og lang Konsonant (Tonehold Nr. 1—2 og Nr. 3), mellem kort og fakultativt lang Vokal (Tonehold Nr. 1 og Nr. 6) og mellem halvlang og lang Vokal (Tonehold Nr. 4 og Nr. 5); den eneste Længdeforskel, der ikke altid forsvinder i tryksvag Stilling, er Forskellen mellem Kortvokal (Nr. 1, 2, 3, 6) og Langvokal (Nr. 4, 5). Og på lignende Måde har andre jyske Dialekter en Forskel mellem Kortvokaler og Langvokaler, som ikke regelmæssigt neutraliseres i tryksvag Stilling. Denne Forskel må opfattes som en Forskel mellem Fonemer[3]. Derimod behøver den anden Slags Kvantitetsforskelle (de der altid neutraliseres i tryksvag Stilling) ikke at opfattes som Forskelle mellem Fonemer. Inden for en jysk Stavelse bærer nemlig een og kun een af Lydene denne Kvantitetsforskel, enten Vokalen eller den følgende Konsonant; og for hver af de jyske Dialekter kan der findes Regler, der siger, under hvilke strukturelle Betingelser Stavelsens Vokal, og under hvilke den følgende Konsonant er Bærer af disse Kvantiteter. Derfor kan alle Kvantitetsforskelle af denne Art opfattes som en Forskel mellem »lange« og »korte« Stavelser, dvs. som en Accentforskel.

I den følgende Oversigt over det jyske Accentsystem bringes der Exemp-

[1] Der ses bort fra Interjektioner som *nɔ·* og Onomatopoietika som *mæ·, bö·*.

[2] Se A. Martinet: La phonologie du mot en Danois (1937) p. 178 ff., 190 f.

[3] Dvs. Vokaler eller Konsonanter; jvf. ovfr. p. 18.

ler fra Mellem- og Østslesvigsk (mærket M og Øsl), fra min egen vestslesvigske Dialekt (mærket V) og fra Østhimmerlandsk (mærket Ø).

	Accent 1	Accent 2
Udlydende Kortvok.	Øsl *væ* præs. bliver. V *da* adv. da. Ø *da* adv. da	Øsl. ˈ*væ-* værre. V ÷ Ø ÷
Kortvok. + ustemt Spirant (evt. efterfulgt af Klusil)	M *mɛsd* præt. part. mistet. V *mɛsd* d. s. Ø *mesd* d. s.	M ˈ*mɛ-sd* inf. miste. V *mɛsd* d. s. Ø *mesd* d. s.
Kortvok. + ustemt Klusil	M *knap* Knap. V *knap* d. s. Ø *knap* d. s.	M ˈ*kna-p* adv. knap. V *kna'p* d. s. Ø *knap* d. s.
Kortvok. + udlydende stemt Kons.	M *hæn* adv. hen. V *hæn* d. s. Ø *hæn* (og *hæn'*) d. s. M *kal* Kalv. V *kal'* d. s. Ø *kal'* d. s. M *plɔw* Plov. V *plɔw* d. s. Ø *plòw* d. s.	M ˈ*hæn·* adv. henne. V *hæn·* d. s. Ø *hæn·* d. s. M ˈ*kal·* Kalve. V *kal·* d. s. Ø *kal·* d. s. M ˈ*plɔw·* Plove. V *plɔw·* d. s. Ø *plòw·* d. s.
Kortvok. + stemt Kons. + stemt Kons.[1]	M *nawn* Navn. V *naw'n* d. s. Ø *nåw'n* d. s.	M ˈ*naw·n* Navne. V *naw·n* d. s. Ø *nåw·n* d. s.
Kortvok. + stemt Kons. + ustemt Spirant	M *hals* Hals. V *hals* d. s. Ø *hals* d. s.	M ˈ*hal·s* Halse. V *hal·s* d. s. Ø *hal·s* d. s.
Kortvok. + stemt Kons. + ustemt Klusil	M *dʀömt* præt. part. drømt. V *dʀömt* d. s. Ø *dræm't* d. s. M *lɔwt* Loft. V *lɔwt* d. s. Ø *løjt* Lugt	M ˈ*dʀöm.t* præt. drømte. V *dʀöm't* d. s. Ø *dræm·t* d. s. M ˈ*lɔw.t* lugte. V *lɔw't* d. s. Ø *løjt* d. s.
Udlydende Langvok.	M *bi.* Bi. V *bi?* el. *bej* d. s. Ø *bi?* d. s.	M ˈ*bi·* at bie. V *bi·* d. s. Ø *bi·* d. s.
Langvok. + Kons.	M *vu.n* Vogn. V *vu?n* el. *vugən* d. s. Ø *u?n* d. s.	M ˈ*vu·n* Vogne. V *vu·n* d. s. Ø *u·n* d. s.

[1] Der tages kun Hensyn til de to første Konsonanter efter Vokalen, idet eventuelle følgende Konsonanters Kvalitet er uden Indflydelse på Accenternes Realisation.

I Mellemslesvigsk neutraliseres Forskellen mellem Acc. 1 og Acc. 2 normalt kun i tryksvag Stilling. I trykstærk Stilling opretholdes Forskellen i alle Enstavelsesord uanset Stavelsens Beskaffenhed. Ved at få Acc. 2 forlænges Stavelsen i Reglen. Denne Forlængelse falder på Stavelsens Vokal eller på den efterfølgende Konsonant efter en simpel Regel: Når Stavelsens Vokal er en Langvokal, falder Forlængelsen på Vokalen (dog kan den følgende Konsonant, hvis den er stemt, bære en Del af Forlængelsen); når Stavelsens Vokal er en Kortvokal, falder Forlængelsen på Vokalen, hvis den følgende Konsonant er ustemt, eller Vokalen står i Udlyd, men på den følgende Konsonant, hvis denne er stemt.

I Vestslesvigsk neutraliseres Accentforskellen ikke blot i tryksvag Stilling, men også i trykstærk Stilling ved Stavelser af en bestemt Type, nemlig når Stavelsens Vokal er en Kortvokal, der enten står i Udlyd eller efterfølges af en ustemt Spirant. Når en Stavelse får Acc. 2, sker der som Regel en Forlængelse af Stavelsen, og denne Forlængelse falder på Vokalen eller den følgende Konsonant efter samme Regel som i Mellemslesvigsk. Men i to Tilfælde realiseres Acc. 2 ved et Stød, nemlig når Stavelsens Vokal er en Kortvokal og efterfølges af en Klusil (*kna'p*), og når Kortvokal efterfølges af en stemt Kons. + Klusil (*dʀöm't, løw't*); ved Acc. 1 er de tilsvarende Stavelser stødløse. Nu kunde man måske, da også Acc. 1 i mange Tilfælde realiseres ved Stød på Vokal eller Konsonant, finde det vilkårligt og urimeligt at opfatte Stødet i disse Stavelser som Kendetegn på Acc. 2. Herimod må indvendes, at Sprogets Bøjningssystem vil kunne opstilles langt simplere, hvis man i de to nævnte Tilfælde opfatter Stødet som Kriterium for Acc. 2, end hvis man på Grund af den materielle Lighed opfatter det som Kriterium for Acc. 1 i alle Tilfælde; fx har Adjektivers »ubøjede« Form Acc. 1 og den »bøjede« Form Acc. 2 i Tilfælde som *bʀeˀ* bred : *bʀe·* brede, *sdoˀɹ* stor : *sdo·ɹ* store, *gal'* gal : *gal·* gale, *ʀæj'* ræd : *ʀæj·* rædde; det vilde gøre Bøjningssystemet mere kompliceret, hvis man i dette og mange ligeartede Tilfælde måtte sige, at når en Kortvokal efterfølges af Klusil eller af stemt Kons.+Klusil, indtræder den modsatte Regel: *tʀæt* træt : *tʀæ't* trætte, *sgaɹp* skarp : *sgaɹ'p* skarpe. Medmindre en tvingende Grund taler derimod, bør derfor *tʀæt* og *sgaɹp* opfattes som Stavelser med Acc. 1, og *tʀæ't* og *sgaɹ'p* som Stavelser med Acc. 2. En sådan tvingende Grund findes ikke; for det første holdes de to Slags Stød på Vokal skarpt ude fra hinanden: det »vestjyske« Stød findes kun ved Kortvokal, det

andet kun ved Langvokal, og også i de Tilfælde, hvor Kortvokal og Langvokal har samme Kvalitet, er der som nævnt Forskel på de to Slags Stød (da der kun findes ganske få Exempler på Langvokal + Klusil, kan Ombytningsprøven (Kommutationsprøven) vistnok kun foretages ved Ordparret *sgaˀt* Skat (Kortspillet) : *sga't* at skatte); for det andet foreligger der lige så lidt nogen Forvexlingsmulighed ved Kortvokal + stemt Kons. + Klusil, idet disse Lydforbindelser ikke kan have Stød ved Acc. 1.[1] Endelig må det tilføjes, at min Opfattelse af det »vestjyske« Stød som en Variant af Acc. 2 vistnok ikke strider imod en adækvat Inddeling af Accenternes fonetiske Manifestationer. Dialektsamfundets Medlemmer er tilbøjelige til at opfatte *tʀæ't*, *sga.i'p* som »lange« Stavelser i Modsætning til de »korte« Stavelser *tʀæt* og *sga.ip* på samme Måde som *ʀæj·*, *gal·*, *sdo·i* opfattes som »lange«, men *ʀæj'*, *gal'*, *sdoˀ.i* som »korte« Stavelser. En god Støtte for denne Opfattelses Rigtighed er P. Skautrups Påvisning af, at den stemte Kons. er forholdsvis lang i vestjyske Stavelser som *hjæl'p* hjælpe, *mål't* malte osv. (Sprog og Kultur VI 75).

I Østhimmerlandsk findes der Neutralisation i tryksvag Stilling og desuden i Stavelser med udlydende Kortvokal, Kortvok. + ustemt Spirant, Kortvok. + ustemt Klusil og endelig (uden for præt. part. og præt., se Kristensen og Bennike: Kort over de da. Folkemål p. 150) ved Kortvok. + stemt Kons. + Klusil. Acc. 2 realiseres altid ved Stødløshed og Forlængelse.

Inden for Stødområdet har Langvokaler under Acc.1 altid Stød; derimod kan en stemt Konsonant, der følger efter Kortvokal, snart have Stød, snart være stødløs. Der findes altså inden for Acc.1 en stadig uforklaret Forskel Stød : Ikke-Stød. Den kan måske, som foreslået af Hjelmslev, opfattes som en Forskel mellem Enkeltkonsonant og Dobbeltkonsonant; men en Drøftelse af dette vanskelige og indviklede Spørgsmål hører ikke herhen, da Fjoldemålet ikke har Stød.

Efter Lyngbys Toneholdslære var alle Kvantitetsforskelle — også Forskellen mellem Langvokal og Kortvokal — Accent- (eller Toneholds-)forskelle; efter den klassiske Fonetik var Kvantiteten i alle Tilfælde en Egenskab ved den enkelte Lyd. Begge Synspunkter er ufrugtbare. Der findes kvantitative Forskelle, der må opfattes som Forskelle mellem Fonemer,

[1] Dette gælder naturligvis kun denne Dialekt; i Ø har vi Stød ved Acc. 1 i *dræm't* og andre Participiumsformer, men Stødløshed og Længde i præt. *dræm·t*.

og andre, der må opfattes som Forskelle mellem Stavelser. Ud fra denne Erkendelse kan de Spørgsmål formuleres, der i dette Afsnit bør stilles til Materialet. Ved Undersøgelsen af Dialektens Accentforhold bør Forskellen mellem Langvokal og Kortvokal holdes udenfor.— Det har vist sig mest praktisk at dele Gennemgangen af Materialet i to Afsnit: Enstavelsesord og Flerstavelsesord; første Afsnit deles i tre Dele: i den første undersøges, om en Længdeforskel lader sig konstatere ved Kortvokalerne, i den anden og tredie foretages tilsvarende Undersøgelser af Langvokalerne og Konsonanterne.

III. Kortvokalernes Længde i Enstavelsesord.

Lyngbys og mine Optegnelser viser i denne Henseende nøje Overensstemmelse, idet vi begge så godt som altid har betegnet Kortvokalerne som korte; kun i ganske få Tilfælde har Lyngby eller jeg Længdetegn ved en Vokal, som i andre Optegnelser er betegnet som kort. Derimod forekommer der i Mar. Kristensens og navnlig i Poul Andersens Optegnelser talrige Exempler på, at en Vokal, som Lyngby og jeg har opfattet som kort, er betegnet som halvlang eller lang. Denne skiftende Betegnelsesmåde har imidlertid næppe noget at gøre med en kvantitativ Accent. Dels falder Længdebetegnelserne i mindst Halvdelen af Tilfældene på Ord, der i Mellemslesvigsk har Acc. 1, dels er der mange Exempler på, at en Optegner har vaklet mellem kort og lang Vokal i Ord, han har optegnet flere Gange (se Exempelsamlingen ndfr.). Den Mulighed ligger derfor nær, at Længdebetegnelserne skyldes et blot fonetisk Forhold, der ikke spiller nogen distinktiv Rolle i Sproget. Da Vokalernes Åbningsgrad og (måske) de følgende Konsonanters Kvalitet synes at spille en vigtig Rolle for Vokalernes Længde[1], er de følgende Exempler inddelt efter disse Hensyn. Exempelsamlingen omfatter kun en ringe Del af Materialet; der er lagt Vægt på at vælge sikre Exempler, især sådanne, som er optegnet mange Gange.

1. Åben Vok. + stemt Kons.

PA *a.rbi̯*, *a·rbi̯* Arbejde; AB *a·̈ibi̯*, *aïbi̯* (ofte), *a.i·bi̯* (ofte). — PA *ma.ʀg* Mark; MKr *ma·rk*; AB *ma.ig* (ofte), *maʀg*, *mar·g*, *marəg*. — PA *svä·ʀm* Sværm; AB *sva·im*, *svaï·m*, *svaïm*. — PA *ta·ʀm* Tarm; L *tar·m*; AB *ta.i·m*.

[1] Se fx E. A. Meyer i Skrifter utg. af K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala VIII 3 og i Nordiska Studier tillegnade A. Noreen p. 347 ff., og E. Fischer-Jørgensen i Archiv f. vergl. Phonetik IV p. 5.

— PA *va.rm, vaʀm* adj. varm; L *var·m*[1]. — PA *ha.ls* Hals; L *hals*; AB *hals.* — PA *fɔ·ʀk, fɔʀk* Fork; AB *fa.ig.* — PA *æ kåg dæn pʀɔ·l* Hanen galer; L *prål;* MKr *æ kɔk dæn pʀå.l;* AB *pʀal, pʀal·.* — PA *sjɔ·lən, sχa·l·n* præt. part. stjålen; L *šål·n*; LP *sjållen;* MKr *sjå·lən, sjɔ.ln;* AB *sχalən.* — AB *må.ln, maln* præt. part. malet (på Mølle); L *mål·ən.* — PA *ɔl·, å·l* pron. plur. alle; L *ål·, ol·;* AB *al·, 0l·.* — PA *da·nsg, da.nsg* adj. dansk; MKr *da·nsg, dansk, dan·sk;* AB *dansg, dansχ.* — PA *a·n* præp. og adv. an (»ved«); AB *an* (ofte). — L. *gra?n, gran* Gran; AB *gʀan.* — PA *la·m* adj. lam; AB *lam·.* — PA *ˈkafəˌka·ŋ* Kaffekande, *kaŋ·* Kande; AB *kaŋ·, kaŋ.* — PA *pa·ŋ, pa·ŋ, paŋ·* Pande (ɔ: Stegepande); L *paŋ·;* AB *pa·ŋ, paŋ·.* — AB 1931 *sa·nd, sand* adj. sand; AB 1932 *sand.* — PA *ta·ŋ, taŋ* Tand; L *taŋ, taŋ·;* AB *taŋ..* — PA *va·ŋ, vaŋ* Vand; L *vaŋ';* MKr *va·ŋ;* AB *vaŋ·, vaŋ.* — AB *ta·q, ta·x, taq* Tag; OW & AB 1935 *taq;* L *tag;* PA *taq.* — PA *jå·l* Hjald (»Loft over Lo«); L *jål',* AB *j0l, j0l.* . — MKr *jæ.ʀn* adv. gerne; L. *jær·n* (i Parentes er tilføjet: *»jæ·rn?«*); AB *jæ̈i·dn, jæ̈id n, jæi·n, jæid n.* — PA *jjæ.ʌn, tjæʀ·n* Kærne (i begge Betydninger); L *cær·n;* MKr *tjærn, jjæn(·);* AB *jcæid n.* — PA *væ·ʀg* Værk; AB *væi·g.*

2. Åben Vok. + ustemt Kons.

PA *iˈja·gt* i Agt; AB *gi ˈaxd* give Agt. — PA *ka·s* Kasse; AB *kas.* — PA *kɔ·sd, kɔst* Kost (»Kost« og »Bryllup«); L *kåst;* MKr *kɔ·st;* AB *kasd* (ofte). — PA *jæ·st, jæsd* Gær; L *jest;* MKr *jæst;* AB *jæsd, jɛsd.* — MKr *præ·st, præst* Præst; AB *pʀæsd.* — PA *om æ na·d* om Natten; L *nat;* AB *nad* (ofte). — MKr *»snak (sna.k?)«* inf. snakke; L *snak;* PA *snag·;* AB *snag.* — L *kna-p*[2],

[1] Lydforbindelsen ar er særlig vanskelig, fordi nogle Meddelere ofte udtalte den som den nty. Forbindelse ar, dvs. uden hørligt r (jfr. H. Kohbrok: Der Lautstand des *žym*-Gebiets in Dithmarschen p. 13).

[2] Ved Betegnelsen · efter Vokal gengives her Lyngbys Tegn ˽ under Vokal. Dette har Lyngby undertiden anvendt i sine mellemslesvigske Optegnelser til Angivelse af »halvtskridende Tonehold« (se p. 26 ovfr.), altså på to forskellige Måder: dels under Langvokal i Ord med Acc. 1, dels under Kortvokal foran ustemt Konsonant i Enstavelsesord med Acc. 2 (fx *ho-x* inf. hugge, *træ-k* inf. trække); i Ord af den sidstnævnte Type kan en Kortvokal, som ovfr. omtalt, have en vis Længde. Allerede denne dobbelte Anvendelse taler for, at Lyngby ved Tegnet ˽ vil betegne noget kvantitativt og ikke noget tonalt. Dette fremgår desuden af Optegnelserne fra Vendsyssel; i 1854 iagttog Lyngby her i Ord af Typen drikke »et tonehold d. svæver mellem langt og kort« (Lyngby's Jyske Grammatik p. 12 øverst), 1857 anbefalede han sin vendsysselske Optegner N. C. Christensen at betegne Toneholdet i Ord som drikke, splitte, slippe ved ˽, og 1858 skrev han til samme Optegner: »Hvad jeg ménte med tegnet ˽ var, om der, hvor k, t, p har tabt den følgende endelse skulde være en slags erstatning i en halv forlængelse af vocalen« (se Lyngby's Jyske Grammatik p. 42 nederst).

knap adv. knapt; B *knabd.* — L *gå-t, gåt* adj. og adv. godt; B *gad.* — PA *kaʂjæ·t* Kasket; MKr *kaˈʂœt;* AB *kɒˈʂcæd, kɜˈʂχæt.*

3. Mellemåben Vok. + stemt Kons.

PA *kɛ.ɻsve·η* Kildesvinge (»Brøndvippe«); L *kæ·ɻsveη·*; AB *ˈkɛ·ɻˌsvɛη·.* — AB 1931 *tæ·ηbəl* Tingbol (»Budstikke«); AB 1932 *tɛη·bəl, tɛη·b0l;* L *tem·bəl.* — AB 1931 *få·ηən* præt. part. fået, *gå·ηən* præt. part. gået; AB 1932 *f0ηən, g0ηən;* L *fåη·ən, gåη·ən, goη·ən;* MKr *foηən, fɔηən, g0ηən, gɔηən;* PA *faηən, g0η·ən* — PA *sǫ.nt, synt* adv. siden; L *synt, synt;* AB *sɣn̥d̥* (ofte). — AB *vå·x* (eengang), *v0x* (oftere) Vugge; L *vox;* MKr *v0q.*

4. Mellemåben Vok. + ustemt Kons.

PA *mǫ·əs* plur. af Mus; L *møs;* MKr *møs.*

5. Lukket Vok. + stemt Kons.

MKr *taðəʀgʀy·n* Boghvedegryn; AB 1931 *gʀy·n, gʀyn* Gryn; AB 1932 *-gʀyn.* — AB 1931 *du·n, du(.)n* Dun; OW & AB 1935 *dun.* — AB 1931 *svi·n, svin* Svin; L *svin;* PA *swen, svin;* MKr *svin;* OW & AB 1935 *svin.* — AB 1931 *ju·l* Hjul; OW & AB 1935 *jul;* L *jul;* MKr *ju·l, jul;* PA *jul, juəl, ju·əl.* — AB 1931 *ʂχʀi.n* Skrin; OW & AB *ʂχʀin;* L *sxrin.*— AB 1931 *li·x* og (oftest) *lix, liq* Lig; AB 1932 *lix.* — I alle de under 5 opførte Tilfælde hænger Længdebetegnelsen formodentlig sammen med Forventningen om at høre Langvokal i Ordet. Herhen hører vistnok også MKr *Slasˈvi·q* Slesvig; AB 1931 *slasˈvi·x* (to Gange); OW & AB 1935 *slasˈvix;* L *Slasvix*[1] (to Gange).

6. Lukket Vok. + ustemt Kons.

L *kri-t* Kridt; AB *kʀid.* — L *klu-t* plur. af *kluʔr* Klud; MKr *klut;* AB *klud.*

7. Udlydende Kortvok.

Vistnok kun 2 Exempler: L *ru·* adj. lådden; AB *ʀu* (flere Gange). — AB *ha·* inf. have (een Gang), *ha* (ofte); L *ha.*

Allerede denne Exempelsamling tyder på, at der findes flere Længdebetegnelser ved åben Vokal end ved lukket, og at også den følgende Konsonants Sonoritet spiller en Rolle. En Optælling af de Kortvokaler, der i Poul Andersens Optegnelser fra 1929 er betegnede som lange eller halvlange, bekræfter denne Formodning. (Ved Optællingen er der kun taget Hensyn til Enstavelsesord i trykstærk Stilling; da Længdebetegnelse findes forholdsvis hyppigt i Ord, der står sidst i en Sætning, er det muligt, at

[1] Med Tilføjelsen T. p. E. ɔ: Tonen på Endestavelsen.

også Sætningstone eller Emfase spiller en Rolle. Ved Optællingen gør der sig et vist Usikkerhedsmoment gældende, idet det i nogle Tilfælde beror på et Skøn, om et Ord, der kun er optegnet få Gange, har Langvokal eller Kortvokal):

1. Åben Vok. + stemt Kons.:
   I 60 Tilf. er Vok. betegnet som kort, i 50 Tilf. (46%) som lang.
2. Åben Vok. + ustemt Kons.:
   I 64 Tilf. er Vok. betegnet som kort, i 18 Tilf. (22%) som lang.
3. Mellemåben Vok. + stemt Kons.:
   I 53 Tilf. er Vok. betegnet som kort, i 4 Tilf. (7%) som lang.
4. Mellemåben Vok. + ustemt Kons.:
   I 29 Tilf. er Vok. betegnet som kort, i 5 Tilf. (15%) som lang.
5. Lukket Vok. + stemt Kons.:
   I 46 Tilf. er Vok. betegnet som kort, i 3 Tilf. (6%) som lang.
6. Lukket Vok. + ustemt Kons.:
   I 32 Tilf. er Vok. betegnet som kort, i 1 Tilf. (3%) som lang.

Ialt 284 Tilf. 81 Tilf. (gnsn. 22%).

Disse Tal kunde forklares således, at Kortvokalerne er længere i Fjoldemålet end i Optegnerens egen Sprogbrug, og at Vokalens Åbningsgrad og den følgende Konsonants Sonoritet har større Indflydelse på Kortvokalens Længde i Fjoldemålet end i Optegnerens Sprogbrug. En Sammenligning med de tilsvarende Tal for Langvokalerne viser dog, at denne Forklaring ikke er holdbar:

1. Åben Vok. + stemt Kons.:
   I 48 Tilf. er Vok. betegnet som lang, i 14 Tilf. (23%) som kort.
2. Åben Vok. + ustemt Kons.:
   I 14 Tilf. er Vok. betegnet som lang, i 0 Tilf. (0%) som kort.
3. Mellemåben Vok. + stemt Kons.:
   I 33 Tilf. er Vok. betegnet som lang, i 2 Tilf. (6%) som kort.
4. Mellemåben Vok. + ustemt Kons.:
   I 9 Tilf. er Vok. betegnet som lang, i 2 Tilf. (18%) som kort.
5. Lukket Vok. + stemt Kons.:
   I 46 Tilf. er Vok. betegnet som lang, i 1 Tilf. (2%) som kort.
6. Lukket Vok. + ustemt Kons.:
   I 18 Tilf. er Vok. betegnet som lang, i 1 Tilf. (5%) som kort.

Ialt 168 Tilf. 20 Tilf. (gnsn. 11%).

Herefter kan det kun konstateres, at Optegneren i al Almindelighed er meget usikker overfor denne Dialekts Vokalkvantiteter, og at denne Usikkerhed synes større ved de åbne Vokaler end ved de lukkede, og større når den følgende Konsonant er stemt, end når den er ustemt. Det må dog tilføjes, at Tallene er så små, og Usikkerhedsmomentet så stort, at sikre Slutninger ikke kan drages.

Hos de øvrige Optegnere er en sådan generel Usikkerhed ikke til Stede; hos dem forekommer der så godt som ingen Exempler på, at en Langvokal er betegnet som kort, medens Kortvokaler noget oftere, men ikke nær så hyppigt som hos PA, betegnedes som lange.

En fonetisk Forklaring på de vaklende Kvantitetsbetegnelser kan måske findes i en Ejendommelighed, som Mag. Ole Widding og jeg mente at høre i 1935, og som vi betegnede ved Udtrykkene »langsom Overgang fra Vokal til Konsonant« og »løs Tilslutning« uden at kunne give nogen præcisere Beskrivelse af Fænomenet. Denne »løse Tilslutning« hørte vi oftest, når Vokalen var åben, og den følgende Konsonant stemt; desuden hørte vi den oftere i Forbindelse med stærkt dynamisk Tryk end ved svagere Tryk. Vi var enige om at høre »langsom Overgang fra Vokal til Konsonant« i følgende Ord: *damb* Damp; *damb* dampe; *taq* Tag; *æ kaŋ* jeg kan; *kaŋ* Kande (»løs Tilslutn., næsten Længde«); *kʀał* trind; *svæn* Svend (»Tjenestekarl«); *bʀæŋ* brænde; *sǫn* Søn; *dun* Dun; *klyn* Klyne (»Tørv«); *ʂχʀin* Skrin; — derimod ikke i følgende Ord: *b0l* Bul (»Bræt«); *b0l* Bolle (»Tyr«); *bl0m* Blomme (»Blomst«); *l0η* Lunge; *sd0η* Stung (»Sting v. Syning«); *fǫł* Føl; *mǫł* Mølle; *sįl* Sild; *sįl* silde (»sent«); *kvįŋ* Kvinde (»Pige«). Blandt Nasalerne synes altså *ŋ* og *n* mere tilbøjelige til løs Tilslutning end *m* og *η*.

Den vaklende Kvantitetsbetegnelse ved Kortvokalerne hænger altså utvivlsomt sammen med en fonetisk Forskel mellem Dialekten og Optegnernes Sprogbrug og kan ikke skyldes en kvantitativ Accentforskel.

IV. Langvokalernes Længde i Enstavelsesord.

1. Monoftonger. Lyngby har søgt at gennemføre den Forskel mellem »skridende« og »halvtskridende« Tonehold, som han havde opdaget i Mellemslesvigsk; men han har ikke kunnet gennemføre den konsekvent. 1° Enstavelsesord, der i Mellemslesvigsk har Acc. 1, er hyppigst optegnede med »halvtskridende«, men også ofte med »skridende« Tonehold: a. *braˀŋ*

Brand; *læ?r* Lær (»Stige« — plur. *læ·r*); *vu?n* Vogn (plur. *vu·n*); *a?ŋ* And (plur. *a·ŋ*); *ja?l̥* Gæld; *klu?r* Klud osv. b. *sø·m* et Søm (plur. *sø·m*); *hu·ŋ* Hund; *mu·s* Mus; *ga·b* Gab (»Hul« — plur. *ga·b*); *ka·rl* Karl (»Mandfolk«); *si·l* Sil (»Stenkiste«); *så·l̥* Sold. 2° Enstavelsesord, der i Mellemslesvigsk har Acc. 2, er hos Lyngby altid optegnede med »skridende« Tonehold, fx *vu·n* Vogne, *hu·s* Huse, *lå·s* Låse. Når Lyngby har optegnet samme Ord flere Gange, er der ofte brugt forskellig Betegnelsesmåde i Ord, som i Mellemslesvigsk har Acc. 1: *hu?s* og *hu·s* (plur. *hu·s*) Hus; *bæ?st* (plur. *bæ·st*) og *be·st* (sing. = plur.) Bæst (»Stykke Hornkvæg«); *stu?r* Stud og *bolstu·r* Bollestud (»kastreret Tyr«); *ly·s* og *ly?s* (plur. *ly·s* rettet fra *lys*) Lys; *lå?s* (plur. *lå·s*) og *lå·s* Lås; *de?rt* og *de·rt* Dyr; *ba?rn* og *ba·rn* Barn; *tå·ŋ* og *tå?ŋ* Tang (»Smedetang«); *stå·* og *stå?* inf. stå. Men heraf kan vi ikke slutte, at den Tvedeling, Lyngby søgte at gennemføre, ikke passer på Fjoldemålets Kvantitetsforhold; selv om Kvantiteten i den ene Ordgruppe må være forskellig fra (antagelig længere end) den tilsvarende Kvantitet i Mellemslesvigsk, behøver den naturligvis ikke at falde sammen med Kvantiteten i den anden Ordgruppe.

Mar. Kristensen har så godt som altid brugt Tegnet for Hellængde såvel i Ord, der i Mellemslesvigsk har Acc. 1, som i Ord, der har Acc. 2. Exx: *e·ŋ* Ende; *ku·n* Kone; *vu·n* Vogn; *hu·s* Hus; *hu·ŋ* Hund; *gre·s* Græs.

Heller ikke Poul Andersen har benyttet mere end eet Længdetegn ved Langvokalerne. Tegnet for Halvlængde er kun anvendt ved Kortvokaler, jfr. ovfr. p. 36 ff. Exx: *hu·ŋ* Hund; *a·ŋ* (plur. *a·ŋ*) And. I nogle Tilfælde har PA opfattet Langvokaler som korte, se p. 39.

Ved Prøveoptegnelsen 1931 brugtes næsten udelukkende Tegnet for Hellængde, fx i *tca·b* Kæbe (»Hage«); *dʀa·b* drabe (»træffe«); *ga·b* Gab (»Hul«). Kun i ganske få Tilfælde anvendtes Tegnet for Halvlængde, altid svarende til mellemslesvigsk Acc. 1, fx i *hu.s* (men oftest *hu·s*) Hus; *js.l* (men oftest *ju·l*) Jul.

I mine egne Optegnelser er der i Begyndelsen gjort et Forsøg på at gennemføre en Forskel mellem Hellængde og Halvlængde; men dette Forsøg blev efter nogen Tids Forløb opgivet; i mine Optegnelser fra 1931 er der derfor temmelig sjældent, og i dem fra 1932 så godt som aldrig benyttet noget Tegn for Halvlængde ved Langvokaler. Optegnelserne fra 1931 forholder sig omtrent som Lyngbys, idet de svarende til mellemslesvigsk Acc. 1 har dels Halvlængde, dels Hellængde (det sidste er det almindeligste),

og svarende til mellemslesvigsk Acc. 2 altid Hellængde. At min Anvendelse af Tegnet for Halvlængde kun skyldes min Forventning om at finde en Accentforskel i Fjoldemålet, har vi et Bevis på i en Fejloptegnelse: *ɒn hɒd vuʀ ɒ ˈtɒj kaŋ gov ˈhæn ˌi. a ˈsgu.l væn ə ʀaj·nər* »en Hytte hvor Kvæget kan gå hen i ad Skjul når det regner«; kort efter: *vd ˈhusgən vuʀ v hi·ərə kuŋ ˈsɛʀ ˌi. a sgu.l væn di sxu ˈjæd v ˈky.r* (uden Oversættelse); en Konstruktion »ad Skjul« er påfaldende, især efter et Verbum som sidde; den rigtige Oversættelse er da også »og (at) skjule (dvs. søge Ly, være i Ly)«, idet »og«, »at« og »ad« udtales eens: *a* (den sidste Sætning betyder »et Husken, hvor Hyrderne kan sidde i. og skjule, når de skal vogte Kørne«). Men da jeg senere opdagede, at *ʂχu·l* er en Infinitiv og ikke et Substantiv, benyttede jeg (hos den samme Meddeler) Tegnet for Hellængde her ligesom i tilsvarende Infinitiver: *ˈhɛ·ɒ kad ds ˈgad ʂχu·l* her kan du godt skjule; *k0m dax ˈjŋ. v ˈʂχu·l ˈaˌjs væˌisd ds ˈjɛməl ˈvad* kom dog ind at skjule, ellers bliver du gennemvåd. — I 1932 har jeg kun anvendt Tegnet for Halvlængde i et Ord som *beˈ.d* Bet (i Kortspil); denne Skriveform må sammenlignes med to Former fra 1931 uden Længdebetegnelse: *beˈd* Bet og *sbeˈg* »Hjulege«, begge optegnede hos den af Nederty. mest påvirkede Meddeler; da begge disse Ord forekommer i Fjolde Sogns Nedertysk, er der næppe Tvivl om, at Meddeleren har udtalt dem med den nty. Længde, idet Langvokal foran Klusil efter mit Øre er kortere i Nederty. end i Dansk.

I 1935 gennemgik Mag. Ole Widding og jeg en Spørgeliste, som jeg havde udarbejdet med det Hovedformål at skabe Klarhed over Fjoldemålets Kvantitetsystem. Listen, der for en stor Del bestod af Ordpar, blev gennemgået hos Tinne og Carsten Carstensen; vore Resultater blev (i Reglen) først sammenlignet efter Nedskrivningen og derefter kontrolleret ved at spørge Meddelerne, om to Ord var forskellige eller enslydende. Ved denne Fremgangsmåde bekræftedes det, at følgende Ordformer er parvis homonyme: *a·ŋ* And = plur. *a·ŋ* (ved Siden af *a·ŋəˌi*); *låˌ·s* sing. = plur. Lås; *smɒ·ˌi* Smør = *smɒ·ˌi* inf. smøre; *vɛ·ˌi* Vejr = *vɛ·ˌi* inf. vide; *ly·s* Lys = *ly·s* inf. lyse; i *vu·n* Vogn og *ku·n* Kone havde Vokalen efter vor og Meddelernes samstemmende Opfattelse samme Længde, og det samme var Tilfældet med Vokalen i *gʀɛ·s* Græs og *nɛ·s* Næse.

2. Diftonger. Her skal kun behandles *ie, yø, uo, eæ* og *oa*, idet de øvrige »Diftonger« (*æj, äj, aj, åw*, osv.) lader sig opfatte som Fonemforbindelser: Vokal + j eller v (se herom ovfr. p. 19 og ndfr. p. 182 f.).

Lyngbys Optegnelser viser for Diftongernes Vedkommende større Konsekvens end for Monoftongernes; til mellemslesvigsk Acc. 2 svarer, ligesom ved Monoftongerne, altid »skridende« Tonehold, fx i *bo·a* både (»begge«); *mo·an* Måne; *kvæ·ə* kvæde (»synge«); *ty·əm* Tømme; *y·ər* Øre; til mellemslesvigsk Acc. 1 svarer, ligesom ved Monoftongerne, snart »halvtskridende«, snart »skridende« Tonehold, men »halvtskridende« Tonehold er langt det almindeligste; Exx: a. *viˀəg* veg, præt. sing. 1. og 3. Pers. af vige; *siˀə* inf. se; *myˀə* Mø (»Pige«); *bryˀə* Brød; *huˀərn* Horn; *kruˀə* Kro; *stuˀə* stod, præt. sing. 1. og 3. Pers. af stå; *uˀər* Ord; *treˀə* Træ (»Holz«); *gœˀər*, *gèˀər* går, præs. sing. af gå; *stœˀr* står, præs. sing. af stå; *goˀa* inf. gå; *goˀar* Gård. b. *dry·əm* Drøm; *tœ·ər* Tæer, plur. af Tå; *bo·am* Træ (»Baum«); *bo·as* Bås (»Stald«); *fo·ar* Får; *igo·ar* i Går; *go·as* Gås; *ho·ar* Hår; *no·al* Nål; *so·a* så, præt. sing. 1. og 3. Pers. af se; *to·a* Tå; *tro·a* Tråd. Vaklen mellem skridende og halvtskridende Tonehold er altså næsten kun til Stede ved *o·a*, den mest sonore af Diftongerne; ved de øvrige Diftonger synes Lyngby i Virkeligheden med temmelig stor Sikkerhed at have kunnet skelne mellem to Tonehold, et Indtryk der bekræftes af Optegnelser som disse: *kiˀəl*, plur. *ki·əl* (og *ki·ələr*) Kedel; *bryˀə*, plur. *bry·ə* Brød; *stuˀəl*, plur. *stu·əl* Stol. I Tilfælde, hvor samme Ord er optegnet flere Gange, er Betegnelsesmåden i Reglen konsekvent, kun sjældent er der Vaklen: *griˀəb* og *gri·əb* greb, præt. sing. 1. og 3. Pers. af gribe; *biˀən* (sing. og plur.) og *bi·ən* (sing. og plur.) Ben; *stryˀəm* og *stry·əm* Strøm; *hoˀaŋ*, *håˀŋ*, *ho·aŋ*, *hå·ŋ* Hånd.

Mar. Kristensens Optegnelser fra 1913 har næsten aldrig Længdetegn ved Diftongerne undtagen ved *eæ*, hvor det til Gengæld sjældent mangler; fx *byøq* Bøg; *kuo* Ko, *tre·ə* Træ. I Optegnelserne fra 1929 er Forholdene meget brogede: svarende til mellemslesvigsk Acc. 1 har vi dels Korthed, dels Halvlængde, dels Hellængde, svarende til mellemslesvigsk Acc. 2 dels Halvlængde, dels Hellængde; Exx: 1a. *byøʀn* Børn; *sxuo* Sko. 1b. *bi.ən* Ben; *by.ørn* Børn; *le.æt* adj. let; *my.ø* Mø (»Pige«); *lu.o* Lo; *sxu.o* Sko; *se.æl* Sjæl; *ho.ab* Hob. 1c. *ø·əl* Øl; *tre·æ* Træ (»Holz«); *le·æt* adj. let. 2a. *su.oʀt* svarede, præt. af svare; *teˈʀe.æt* til Rette. 2b. *dy·ø* præt. døde; *dən i·ən* den ene.

Poul Andersen har altid optegnet første Komponent som hellang, fx i 1. *dį·əl* Del; *bu·0q* Bog; *tʀe·æd* adj. træt. 2. *sgu·ωl* Skole; *dų·ǫ* døde, præt. af dø; *be·v* inf. bære.

Ved Prøveoptegnelserne i 1931 blev Diftongerne i Reglen betegnet som hellange, dog også undertiden som halvlange eller korte; men da vi næsten udelukkende var indstillede på at høre og bestemme Diftongernes Kvalitet, kan der ikke tillægges disse Optegnelser nogen Vægt ved Bedømmelsen af Kvantiteten.

I mine egne Optegnelser fra 1931 er der i Begyndelsen gjort et Forsøg på at skelne mellem Hellængde, Halvlængde og Korthed; Resultatet er kaotisk: 1a. *sdiən* Sten; *iəg* Eg; *smoʊ* adj. små; *dɛ ˈdɛp̤* det dér. 1b. *bʀy.ɜ*, *bʀy.o̤* Brød; *sdi.ən* Sten; *bu.ɜɹ̇* Bord; *go.ʊ* inf. gå; *tʀe.p̤* Træ. 1c. *sde·p̤r̥* står, præs. sing. af stå; *dɜ ˈde·p̤* det dér. — 2a. *byo̤d* inf. bøde (»fyre i Ovn«); *viəg* Væge. 2b. *ʀy.o̤* inf. røre; *li.əd* inf. lede; *ˈmjøɫˌpu.ɜs* Melpose. 2c. *fly·o̤d* Fløde; *gy·ɜɹ̈* inf. gøre; *ˈvi·ɜtˌmjɫ* Hvedemel; *ˈsgu·ɜɫˌly·o̤n* Skoleløn (»Lærerløn«); *ˈbæxdˌpu·ɜs* Bægtpose. Meget hurtigt gik jeg over til at anvende en ny Betegnelsesmåde i de Tilfælde, hvor jeg var i Tvivl, nemlig Prik midt på Linien. Valget af dette upraktiske Tegn i Stedet for Hellængdetegnet (Prik foroven), som jeg gennemførte ved Monoftongerne, står utvivlsomt i Forbindelse med, at jeg fra min egen Dialekt ikke var fortrolig med Diftonger og derfor var tilbøjelig til at sammenligne Førstekomponentens (og ikke hele Diftongens) Længde med Monoftongernes Længde. Den nye Betegnelse blev efterhånden den almindeligste; mod Slutningen af Optegnelserne fra 1931 er den næsten enerådende. Der er dog en tydelig Forskel mellem de enkelte Diftonger, idet der næsten altid er skrevet *oʊ*, *0ʊ* og ofte *iə* uden Længdetegn, medens *ɛ·p̤* undertiden er skrevet med Hellængdetegn (sjældnere uden Længdetegn), og de øvrige Diftonger så godt som altid med det nye Længdetegn; Exx: *smoʊ* adj. små; *liəɹ̇* (og *li·əɹ̇*) Ler; *niəx* (og *ni·əx*) Neg; *iəd* (og *i·əd*) num. eet; *ʀiəŋd̥* (og *ʀi·əŋd̥*) adj. neutr. rent; *siə* (og *si·ə*) inf. se; *siəb* (og *si·əb*) Sæbe; *sviəb* (og *svi·əb*) Svøb; *sxe·p̤* (og *s̥χɛ·p̤*) inf. skære; *tɜˈʀɛ.p̤d* til Rette; *dɛ· slɛʊd gʀu·ɜr̥*, *dɛ sdɛp̤ kɜn sɫɛ·p̤d* det er slet (ɔ: dårligt) groet, det står kun slet (om Korn; de to Sætninger er optegnet samtidig). Under en Optegnelse i 1932 hørte Mag. Ella Jensen, Mag. Poul Andersen og jeg på Diftongerne bl. a. i *ku·ɜ* Ko, *bʀu·ɜ* Bro, *tʀi·ɜ* num. tre, *bi·ɜn* Ben, *hy·o̤* Hø, *hy·o̤sd* Høst; Ordene blev gentaget for os flere Gange; det forekom os, at Førstekomponentens Længde var variabel: Jo svagere 2. Komponent var, des tydeligere var der Længde på 1. Komponent, men i alle Tilfælde var Førstekomponenten kortere end en Langvokal; ved *ɛ·p̤* syntes Førstekomponenten os noget længere

end ved *i·ɜ*, *y·ɜ* og *u·ɜ*, ved *0·ɒ* derimod kortere. Dette passer ganske godt med mine Optegnelser fra 1931. Mit *ɒu* og Lyngbys p. 43 omtalte *o·a* behøver ikke at modsige hinanden; da Lyngby på Grund af sit Kendskab til Faderens jyske Dialekt var fortrolig med Diftonger, har han måske været i Stand til at bedømme hele Diftongens Længde uden Hensyn til dens Fordeling på de to Komponenter, medens jeg, hvis Øre var helt fremmed for Diftonger, i Begyndelsen hørte en Diftong som to på hinanden følgende Vokaler og kun var i Stand til at bedømme Førstekomponentens Længde (idet 2. Komponent altid syntes mig kort). Ved mine Optegnelser fra 1932 har jeg udelukkende benyttet den nye Betegnelse, der oprindelig var Tegn for Tvivl; og det vil formodentlig sige, at jeg efterhånden har vænnet mig så meget til at høre Diftonger, at Førstekomponentens varierende Længde ikke mere har syntes mig væsentlig.

Det Indtryk, man kunde få af Lyngbys Optegnelser, at der ved Diftongerne findes en Forskel mellem to kvantitative Accenter, bekræftes altså ikke af de senere Optegnelser. Og ved Mag. Ole Widdings og mine Kontroloptegnelser i 1935 blev følgende Ordformer af os og af Meddelerne opfattet som parvis enslydende: *sdu·ɜl* Stol = plur. *sdu·ɜl* (ved Siden af *sdu·ɜləi*); *slɛ·ɒ̯* slår, præs. sing. af slå = *slɛ·ɒ̯* Slæde; og *lɛ·ɒ̯d* adj. let dannede efter vor Opfattelse og efter Meddelernes Udsagn fuldstændigt Rim på *gʀɛ·ɒ̯d* inf. græde. — Man kunde måske på Grundlag af Lyngbys nogenlunde sikkert gennemførte Adskillelse mellem »skridende« og halvtskridende« Tonehold ved Diftongerne tænke sig, at en accentuel Længdeforskel, der var til Stede på Lyngbys Tid, er forsvundet senere; men dels er Aldersforskellen mellem Lyngbys og mine Meddelere ikke ret stor: i 1858—59, da Lyngby optegnede, i Reglen efter forholdsvis unge, højst midaldrende Meddelere, var min bedste Meddeler, Tinne, 17—18 År, og dels vilde man ved at lægge for stor Vægt på Lyngbys Toneholdsbetegnelser negligere hans egen Advarsel i Sønderjy. Sproglære p. 39: »[jeg] må i dette tilfælde tildels gå efter analogi, da sagen er for vanskelig for mit øre«.

V. Konsonanternes Længde i Enstavelsesord.

Undersøgelsen deles i tre Dele: 1. Kortvok. + ustemt Kons., 2. Kortvok. + Nasal el. Likvid, og 3. »j- og v-Diftongerne« (fx *äj*, *aw*). 1. Ustemte Konsonanter er altid optegnet som korte hos alle Optegnerne med Undtagelse af Poul Andersen, der et Par Gange har Former som *snag·* inf. snakke.

Denne Betegnelsesmåde har PA ifl. mundtlig Meddelelse opr. anvendt på Østfyn, hvor der ved Siden af Intonationsforskellen vistnok også findes en Længdeforskel mellem Former som *had* Hat og *had·* Hatte. PA har altså været indstillet på en sådan Forskel, og et Par Gange har Fjoldemålets udlydende Klusil syntes ham lig med lang udlydende Klusil i Østfynsk, medens han i Reglen har identificeret den med den østfynske korte Klusil; men denne Forskel i Opfattelsen kan godt forenes med den Antagelse, at Fjoldemålets Klusiler kun har een Kvantitet: Optegnerens Forventning om at høre lang Klusil i bestemte Ordformer kan have spillet en Rolle for hans Opfattelse, og Klusilernes materielle Længde har varieret i Meddelernes Sprogudøvelse.

2. Nasalernes og Likvidernes Længde. I Lyngbys Optegnelser forekommer bl. a. følgende Exempler: 1. Svarende til mellemslesvigsk Acc. 1: a. »løbende« Tonehold: *føl* Føl; *bol* Bul (»Bræt«); *svæn* Svend (»Tjenestekarl«); *rom* Rum; *sön* Søn; *taŋ* Tand; *dam* Dam; *lam* Lam; *muŋ* Mund; *maŋ* Mand; *fram* adv. frem; *stom* adj. stum; *rem* Rem (»den øverste Bjælke i Bindingsværk«; i Parentes er tilføjet: »Toneholdet?«); *mål* Moln (»Tordensky«; lodret Streg under *ä* er slettet). b. »halvtrullende« Tonehold: *kål'* Kuld; *vaŋ'* Vand; *ol'* Uld; *hil'* Hild (»løst Loft over Stald og Lade«); *jål'* Hjald (»løst Loft over Lo«). Da der i Mellemslesvigsk ikke findes nogen Forskel mellem »løbende« og »halvtrullende« Tonehold, skønt Lyngby i sin Betegnelse næsten konsekvent gennemførte en sådan Forskel (se foran p. 29 ff.), er der ingen Grund til at tro, at denne Forskel er til Stede i Fjoldemålet. 2. Svarende til mellemslesvigsk Acc. 2: a. »rullende« Tonehold: *møl·* Mølle; *al·* Alen; *svæn·* plur. af Svend (optegnet samtidig med Singularisformen *svæn* foran); *ål· di·əl* alle Dele (»alting«); *døl·* inf. dølge (»skjule«); *gil·* Gilde; *šæl·* inf. skælde; *fram·* adv. fremme (optegnet samtidig med *fram* frem foran); *sxam·* *sæ* skamme sig; *paŋ·* Pande (»Stegepande«); *kom·* inf. komme; *fol·* inf. falde; *am·* Amme; *spriŋ·*, *spreŋ·* præs. plur. af springe; *mæŋ·* inf. mænge (»blande«); *stæm·* Stemme; *beŋ·* inf. binde; *kuŋ·* præt. kunde; *blom·* Blomme (»Blomst«); *mål·* plur. af *mål* Moln (optegnet samtidig med *mål* foran). b. løbende« Tonehold: *joŋ* Junge (»Dreng«); *tyŋ* Tønde; *blom* Blomme (»Blomst«); *veŋ* Vinge; *höl* Hølle (»Kvindens Hovedklæde«); *slaŋ* Slange; *bol* Bolle (»Tyr«); *muŋ* plur. af Mund (optegnet samtidig med sing. *muŋ*); *hoŋ* plur. af Hund; *svæn* plur. af *svæn* Svend (Ordet er optegnet

to Gange; første Gang *svæn* plur. *svæn·*, se ovfr., anden Gang *svæn* plur. *svæn* (Pluralisformen rettet fra *svæn·*); *svem* inf. svømme. Det er påfaldende, at de sidstanførte Former (med »løbende« for »rullende« Tonehold) optræder meget hyppigt på Optegnelsernes allerførste Blade, hvor der kun er ganske få Exempler på »rullende« Tonehold, for derefter så godt som helt at forsvinde, således at der i sidste Trediedel af Optegnelserne kun findes ialt 2 Exempler (*svæn* og *svem*). Dette kunde opfattes som et Bevis på, at Lyngby først efter nogen Tids Øvelse har opnået en så fin Skelneevne overfor Meddelernes Udtale af Konsonanternes Kvantitet, at han med nogenlunde Sikkerhed kunde afgøre, om en Konsonant var lang eller kort; og på Grundlag heraf kunde man tænke sig, at Lyngbys sidste Optegnelser afspejler et kvantitativt Accentsystem svarende til det mellemslesvigske System. Denne nærliggende Slutning gøres dog i nogen Grad usikker ved de to sidste Exempler, især *svæn* sing. = plur., hvor Lyngby har rettet den ventede Pluralisform *svæn·* til den uventede *svæn*.

I det forholdsvis lille Materiale, som Mar. Kristensen optegnede i 1913 og 1929, er Overensstemmelsen med Mellemslesvigsk næsten undtagelsesløs; Exempler med kort Kons.: *jæm* adv. hjem; *0η* adj. ung; *reη* Ring; *triŋ* adj. trind (»rund«); *hyl* Hyld; *svæn* Svend (»Tjenestekarl«); *siŋ* Sind; *vol*, *v0l* Vold; med lang Kons.: *f0l·* præs. plur. falder; *jæm·* adv. hjemme; *kom·* præs. plur. kommer; *triŋ·* adj. plur. trinde (»runde«); *væR·* komp. værre; *di oη·* de unge; af Undtagelser er der kun få, fx *bol*, *bol*, Bolle (»Tyr«); *høl* Hølle (»Kvindens Hovedklæde«); *imæl* (ved Siden af *i'mel·*) præp. imellem; *r0l* (ved Siden af *r0l·*) Rulle. Altså ligesom hos Lyngby enkelte Exempler på kort Kons. for ventet lang Kons., men ingen Exempler på det omvendte.

I Poul Andersens Materiale fra 1928 og 1929 er der flere Exempler på kort Kons. svarende til mellemslesvigsk Acc. 2 end hos Mar. Kristensen, men vistnok udelukkende i Tilfælde, hvor den foregående Kortvokal er betegnet som lang eller halvlang (se foran p. 36 ff.). Ser vi bort fra disse Tilfælde, får vi et ganske lille Materiale, som viser Overensstemmelse med Mellemslesvigsk; fx *paŋ·* (ved Siden af *pa·ŋ*, *pa·ŋ*) Pande (»Stegepande«); *slaη·* Slange; *taŋ* (ved Siden af *ta·ŋ*) Tand.

I mine egne Optegnelser fra 1931 er der ligesom hos Lyngby gjort Forsøg på at skelne mellem tre Konsonantkvantiteter. 1. Svarende til mellemslesvigsk Acc. 1 er der i Almindelighed optegnet enten kort eller

halvlang Kons., fx i *sbæn̥*, *sbæn̥*. Spænd (»Plovbed«); *man̥*, *man̥*. Mand; *tan̥*. Tand; *sd0η* Stung (»Sting ved Syning«); *j0l̥*. Hjald (»Loft over Lo«); *b0l̥* Bul (»Bræt«); men i mange Tilfælde er der optegnet lang Kons., fx i *lam·* adj. lam (»halt«); *pʀal·* præs. sing. praler (»galer«); *van̥·* Vand; *b0l·* Bul (»Bræt«). 2. Svarende til mellemslesvigsk Acc. 2 er der altid optegnet lang Kons., fx i *bl0m·* Blomme (»Blomst«); *l0η·* Lunge; *b0l·* Bolle (»Tyr«); *hǫl·* Hølle (»Kvindens Hovedklæde«); *vɛη·* Vinge. Skellet mellem lang Kons. på den ene og kort eller halvlang Kons. på den anden Side ligger altså i disse Optegnelser på et andet Sted end hos Lyngby, idet jeg i nogle Tilfælde har hørt Længde for ventet Korthed eller Halvlængde, medens Lyngby omvendt havde hørt »løbende« Tonehold for ventet »rullende« i en Del Ord. I 1932 blev jeg hurtig klar over, at den korteste Konsonantkvantitet var længere end i min egen Dialekt, og at den udlydende stemte Konsonant var stemt i hele sit Forløb, medens dens sidste Del i min egen Dialekt er ustemt, eventuelt pustet, når Konsonanten er kort og stødløs. Herefter var det let at opdage, at der ikke er nogen Forskel på kort og halvlang Konsonant; i Optegnelserne fra 1932 er der derfor altid optegnet kort Kons. svarende til mellemslesvigsk Acc. 1, fx i *kʀal* adj. kral (»stram; trind«); *sbæn̥* Spænd (»Plovbed«). Svarende til mellemslesvigsk Acc. 2 har jeg i 1932 ofte lang Kons., især hos Carsten Carstensen, men også hos Tinne og (sjældnere) hos de to Meddelere i Løvensted, men vistnok lige så hyppigt kort Kons., især hos Meddelerne i Løvensted, og også hos Tinne og Carsten Carstensen. Exx: a. *s0m·* inf. summe (men præs. plur. *s0m*); *hǫl·* Hølle (»Kvindens Hovedklæde«); *pan̥·* Pande; *vʀaη·* Vrange (»Brøndvinde«); *s0m·* pron. somme (»nogle«); *sdam·* Stamme; *sn0i̯·* inf. snurre. b. *tʀ0m* Tromme; *kʀ0m* Krumme; *l0η* Lunge; *sbɛn̥* Spænde; *bʀɛn̥* inf. brænde; *dʀöm* inf. drømme; *slɛm* adj. plur. slemme; *ˈdɛ·p̥i̯ ˈhæn* derhen og derhenne; *mi̯n̥* komp. mindre; *dæm* pron. dem. I Slutningen af mine Optegnelser herskede der altså et lignende Forhold som i Begyndelsen af Lyngbys, hvilket harmonerer dårligt med den p. 47 omtalte Formodning, at Lyngby i Begyndelsen var usikker overfor en Forskel, som han senere kunde høre med fuld Sikkerhed.

Da Ole Widding og jeg i 1935 gennemgik den ovfr. nævnte Spørgeliste hos Tinne og Carsten Carstensen, var et af Hovedformålene at skaffe Klarhed over Konsonanternes Kvantitet; ved den omtalte Fremgangsmåde kom vi til det Resultat, at følgende Ordformer er parvis homonyme:

b0l Bul (»Bræt«) = *b0l* Bolle (»Tyr«); [*æ*] *kaŋ* [jeg] kan = [*vn*] *kaŋ* Kande; *lam* Lam sing. = plur. (Exemplet usikkert; i Mellemslesvigsk sing. *la.m*, plur. *'la·m*); *svæn* Svend (»Tjenestekarl«) sing. = plur.; *kvi̯ŋ* Kvind (»Tjenestepige«) sing. = plur.; *si̯l* Sild = *si̯l* adj. og adv. silde; endvidere dannede *sd0η* Stung (»Sting ved Syning«) og *l0η* Lunge fuldstændigt Rim, ligeså *fo̯l* Føl og *mo̯l* Mølle, *ho̯l* Hølle (»Kvindens Hovedklæde«). Konsonanten syntes os noget længere hos Carsten Carstensen end hos Tinne, hvilket måske skyldes Påvirkning fra det nedertyske Lydsystem, hvis »Kürze« på stemt Kons. syntes os længere end den danske Konsonantlængde hos Tinne. Der kan herefter ikke herske Tvivl om, at der i Fjoldemålet kun findes een Længde ved udlydende Nasal og Likvid. Denne Længde, der måske har en temmelig stor Variationsbredde, synes at være kortere end mellemslesvigsk lang Konsonant og i Reglen lidt længere end mellemslesvigsk kort Konsonant. Med denne Antagelse kan Mar. Kristensens, Poul Andersens og mine Optegnelser bringes i Overensstemmelse, idet det for os alle har været nærliggende at søge gennemført en falsk Tvedeling af de hørte Lyde og vanskeligt at opfatte det Kendemærke (Korthed eller Længde), der i de enkelte Tilfælde afveg fra det vi ventede. Og også Lyngbys Optegnelser lader sig forene med denne Antagelse; Lyngby har i sine allerførste Optegnelser i det store og hele opfattet Konsonantkvantiteten korrekt; men i Erkendelse af, at de stødløse Dialekters Tonehold var for vanskelige for hans Øre, har han derefter ladet sig lede af »Analogi« her som ved Vokalerne og kun i et Par Tilfælde ladet Øret råde.

3. w- og j-Diftongernes Længde behandles her, fordi det, som det senere skal vises, er simplest at opfatte dem som Fonemforbindelser bestående af Vokal + v eller j[1]. Disse Lydforbindelser er særlig vanskelige i kvantitativ Henseende, fordi Optegnerne i mange Tilfælde har været usikre med Hensyn til Vokalens Kvantitet, og fordi denne Usikkerhed har haft Indflydelse på deres Opfattelse af Konsonantens Længde. Det er derfor nødvendigt også at inddrage Forbindelserne Langvokal + v eller j i Undersøgelsen.

I Lyngbys Optegnelser er der gjort Forsøg på at skelne mellem langt og kort *w* og *j* ligesom ved Nasalerne og Likviderne; der er en Del Tilfælde, hvor han har optegnet en Form, der afviger fra den, han ventede, men

[1] Jfr. også p. 19.

disse Tilfælde er jævnt fordelt over alle Optegnelserne. Svarende til mellem slesvigsk Acc. 1 har han: a. »løbende« Tonehold, fx i *brȍj* Bråd; *glèj* adj. glat; *ræj* adj. ræd; *vèj* Vej; *bȍj* By; *šȍj*, *sxȍj* Sky; *søj* inf. sy; *tȍj*, *tȍj*, *tøj* Tøj; *bèj* (to Gange) Bi; *blej* Bli (»Bly«); *sèj* Si; *stèj* Sti; *pèj*, *pæj* Pi (»Underkjole«); *slaw* Slag; *daw* Dag; *gudaw* Goddag; *idaw* i Dag; *naw* Nav; *åw* adv. og (»også«); *skåw* Skov; *råw* Rug; *tòw* num. neutr. af to; *ræw* Ræv; *liw*, *lyw* Liv; *čyw* Tyv. b. »stødende« Tonehold kun i *kniw'* (ved Siden af *knyw*) Kniv, og *aw'* (ved Siden af *aw·*) præp. og adv. af. c. »rullende« Tonehold kun i følgende tre Tilfælde: *ånøj·* påny; *šyw·* (tre Gange) num. syv; *aw·* (ved Siden af *aw'*) præp. og adv. af. Svarende til mellemslesvigsk Acc. 2 har Lyngby: a. »rullende« Tonehold, fx i *træj·* inf. dreje; *dræj·* inf. drage; *fådrèj·* inf. fordrage; *jaw·* inf. jage; *maw·* Mave; *slaw·* Slags; *såw·* præt. sagde; *dròw·* præt. plur. drog; *båw·* Bue; *flåw·* Flue; *lòw·* inf. love (»vurdere«); *klew·* inf. klæbe (»smitte«); *nöw·* adj. nøje; *šriw·* inf. skrive; *riw·* Rive; *cyw·* (tre Gange) num. tyve; *šyw·* inf. skyve (»skubbe«); *lyw·* inf. lyve. b. »løbende« Tonehold i følgende Tilfælde: *paj* (ved Siden af *paj·*) Padde (»Frø«); *öj*, *òj*, *øj* Øje; *daw* plur. Dage; *driw*, *dryw* (ved Siden af *driw·*) inf. drive (»køre« i trans. Bet.). c. Langvokal med »skridende« Tonehold, fx i *sa·w* Sav (mellemslesvigsk *'saś·*); *tra·w* Trave (»tyve Kærve«); *kla·w sœ* klage sig; *nœ·w* Næve; *kni·w* plur. Knive. Ved Siden af *iw* (*yw*), *ew* og *aw* optræder her altså *i·w*, *œ·w* og *a·w*, der tilsyneladende uden Vaklen er holdt ude fra de tilsvarende Forbindelser med Kortvokal; derimod er der nu og da Inkonsekvens med Hensyn til Konsonantens Længde.

I Mar. Kristensens Optegnelser fra 1913 skelnes der mellem to Kvantiteter, men der er kun få Exempler. I Optegnelserne fra 1929 er der, ligesom ved Nasalerne og Likviderne, næsten fuldstændig Overensstemmelse med Mellemslesvigsk, når bortses fra nogle Exempler på Langvokal; svarende til mellemslesvigsk Acc. 1 er der altid optegnet kort *j* og *w*, fx. i *ræj* adj. ræd; *böj* By; *daw* Dag; *sxɔw* Skov; *plɔw* Plov; *ʀæw* Ræv; svarende til mellemslesvigsk Acc. 2 er der i Reglen skrevet langt *w* eller *j*, en enkelt Gang kort *w* og nogle Gange Langvokal; Exx.: a. *våw·* præt. plur. af væve, modsat sing. *våw; lǫw·* inf. leve; *lyw·* inf. lyve; *tjyw·* num. tyve. b. *sxiw* Skive. c. *ja·w* Gave; *ma·w* Mave; *sla·w* Slags.

Mere indviklet er Forholdet i Poul Andersens Optegnelser; også han har søgt at gennemføre en Tvedeling mellem langt og kort *w*, *j*, men han har flere Uoverensstemmelser med Mellemslesvigsk end Mar. Kristensen;

desuden har han forholdsvis flere Exempler på lang Vokal end Lyngby og Mar. Kristensen, især når Vokalen er åben; dette stemmer med den p. 36 ff. omtalte Tendens til at betegne en åben Kortvokal som lang eller halvlang foran stemt Konsonant. Exx.: Svarende til mellemslesvigsk Acc. 1: a. *näj* adj. ræd; *rɛj* Rad; *sæj* Si; »*brɛj*« el. *brɛj*« Bri (»Grød«); *föj* præt. part. født; *tröj* num. neutr. af tre; *råw*, *raw* Rug; *tåw* num. neutr. af to; *rɛæw* Ræv; *tyw* Tyv. b. *åj·*, *åj·* Od (»Spidsen af Lebladet«); *vaj·* Vej. c. *sla·w* plur. Slag; *a.w* præp. og adv. af; *pla.w* Plov; *gra.w* præt. sing. grov (»gravede«); *a.s* adv. og (»også«). Svarende til mellemslesvigsk Acc. 2: a. *paj·*, *paj·* (ved Siden af *pa·j*) Padde (»Frø«); *gaj·* Gedde; *saw·*, *såw·* præt. sagde; *plɔw·* inf. pløje; *löw·* inf. leve; *tjɥw·* (ved Siden af *ty·w*) num. tyve. b. *kvæj* Kvie. c. *pa·j* (ved Siden af *paj·*, *paj·*) Padde (»Frø«); *ta.w* Tov; *grɛ·w* inf. grave; *ty·w* (ved Siden af *tjɥw·*) num. tyve.

Ved Prøveoptegnelserne i 1931, hvor vi dog mere var indstillede på kvalitative Forhold end på kvantitative, opfattedes Længden af *w* og *j* på højst forskellig Måde, men dog således, at der i Optegnelserne er en tydelig Forskel mellem Ordformer, hvor vi ventede Acc. 1, og Former, hvor vi ventede Acc. 2: 1. *vaj*, *vaj*. Vej; *raj*, *raj*. adj. ræd; *rås*, *rås*. Rug; *trås* Trug; *ʂjɥs*, *ʂɥs*. num. syv; *ʈɥw*, *ʈɥs*. Tyv. 2. *pa·j*, *pa.j* Padde (»Frø«); *gaj·*, *gaj.*, *ga·j* Gedde; *plås·* inf. pløje; *ʂjs·* og (oftest) *sxʲs·* Skive; *sxrɥs·*, *ʂrjs*. og *ʂry·s* inf. skrive; *tjys*, *tɥs·* og *ʈy·s* num. tyve.

I mine egne påfølgende Optegnelser fra 1931 søgte jeg naturligt nok at gennemføre denne Forskel; men desuden søgte jeg at skelne mellem kort og halvlangt *w* og *j* ligesom ved Nasalerne og Likviderne, svarende til min egen Dialekts Acc. 1 uden Stød og Acc. 1 med Stød (*væj* Vej : *væj'* imper. af veje), til Trods for, at Prøveoptegnelserne talte imod Tilstedeværelsen af en sådan Forskel (der var ikke hørt nogen Længdeforskel mellem Vej og ræd, der i Vestslesvigsk hedder henholdsvis *væj* og *rɛj*'); se iøvrigt p. 30 f. ovfr. Med Hensyn til denne Forskel hersker der stor Inkonsekvens i Optegnelserne fra 1931; heller ikke Forskellen mellem Kortvokal og Langvokal er det lykkedes at gennemføre; derimod er der kun få Exempler på Vaklen med Hensyn til Forskellen mellem lang Konsonant på den ene og kort eller halvlang Konsonant på den anden Side. Exx.: 1. Svarende til vestslesvigsk Acc. 1 uden Stød: a. *vaj*, *vaj* Vej; *raj* Rad; *slas* (oftere) Slag (ved Siden af *sla·s*); *las* (ved Siden af *la·s*) Lag; *gras* Grav (på Kirkegård); *has* Hav; *tras* Trav; *plås* (ved Siden af *plås·*) Plov; *rɛ̈s*, *rös*

Ræv; ˈdɔ̈i·ˌgʀæs Dørgreb; ˈh0·vŋˌgʀæs Håndgreb; ʂcæs Skæv (»Hørskæver«). b. plås· (ved Siden af plås) Plov. c. sla·s (een Gang; ofte slas) Slag; la·s (ved Siden af las) Lag. 2. Svarende til vestslesvigsk Acc. 1 med Stød: a. bʀωj Bråd; glaj (ved Siden af gläj·) adj. glat; ʀäj (ved Siden af ʀaj·) adj. ræd; bəˈʀaj (ved Siden af bɜˈʀäj·, bəˈʀaj·) adj. beredt; bɔj (ved Siden af bɔj., bɔj·) By; hɔj (ved Siden af hɔj.) adj. høj; nɔj adj. ny; bæj Bi; gʀås (ved Siden af gʀås.) Grov (»Grøft«); flås (ved Siden af flås·) adj. flov (»svag«); ʂyʂ (ved Siden af ʂcyʂ.) num. syv; knjs Kniv; sdjs adj. stiv. b. fɔj. født; bɔj. (ved Siden af bɔj, bɔj·) By; hɔj. (ved Siden af hɔj) adj. høj; gʀås. (ved Siden af gʀås) Grov (»Grøft«); ljs., lys. Liv; ʂcys. (ved Siden af ʂys) num. syv; tys. Tyv. c. gläj· (ved Siden af glaj) adj. glat; ʀaj· (ved Siden af ʀäj) adj. ræd; bɜˈʀäj·, bəˈʀaj· (ved Siden af bəˈʀaj) adj. beredt; flås· (ved Siden af flås) adj. flov (»svag«). d. iˈda·s i Dag; gsˈda·s Goddag; a·s (ofte) præp. og adv. af; la·s adj. lav. 3. Svarende til vestslesvigsk Acc. 2: a. paj· Padde (»Frø«); dʀaj· inf. drage; fɔˈdʀaj· inf. fordrage; taj·, taj· inf. tage; vaj· plur. af vaj Vej; sdʀɔj· præt. strøede; kb̄æj· (ved Siden af kvæj) Kvie; gʀås· (to Gange) plur. af gʀås., gʀås Grov (»Grøft«); plås· inf. pløje; bås· Bue; gʀæs· (ved Siden af gʀæ·s) inf. grave; bəˈlæs· (ved Siden af bɜˈlæ·s) inf. beleve (»opleve«); blys· inf. blive; tys· num. tyve; knjs· (ved Siden af knj·s) plur. af knjs Kniv; dʀjs· inf. drive (»køre« i trans. Bet.); ʀjs· inf. rive; ʀjs· Rive. b. kvæj (ved Siden af kb̄æj·) Kvie. c. da·s plur. Dage; kʀa·s Krave; ma·s Mave; sgʀa·s Skrave (»trebenet Stol«); sa·s Sav (vestslesvigsk sas·); sla·s Slags (vestslesvigsk slas·); tʀa·s Trave (»tyve Kærve«); gʀæ·s (flere Gange; een Gang gʀæs·) inf. grave; bɜˈlæ·s (ved Siden af bəˈlæs·) inf. beleve (»opleve«); læ·s inf. leve; sdʀæ·s inf. stræve (»skynde sig«); væ·s inf. væve; knj·s (ved Siden af knjs·) plur. af knjs Kniv. — Ved Ella Jensens, Poul Andersens og mine Kontroloptegnelser i 1932 var vi næsten udelukkende indstillet på Kvaliteten, ikke på Kvantiteten; ved »j- og w-Diftongerne« drejede det sig især om de for en Dialektfremmed vanskelige Forskelle mellem aj, äj og æj og mellem js og ys, og ikke om Forskellen mellem lang og kort Kons. I Kvantitetsbetegnelserne er der megen Vaklen: hos Tinne skelnedes der mellem tʀås Trug, ʀås Rug og bʀɛs Brev på den ene Side og plås· pløje på den anden, men ikke mellem vaj. Vej, ʀaj. ræd og gaj. Gedde; der skelnedes mellem tys. Tyv og ʂχʀjs· skrive, men Skive blev lydskrevet ʂχjs. med Halvlængde. De to sidstnævnte Ord blev også optegnet med halvlang

Vokal: *ʂχʀy.s* og *ʂχy.s*, men forskelligt fra *sa·s* Sav og *ṭy·s* tyve. I *pa.ị* Padde er der sat Tegn for Halvlængde; men dette betyder næppe, at Vokalen er opfattet som Langvokal; ud for *pa.ị* og *gȧị.* har jeg nemlig følgende Anmærkning: »undertiden holdes aj og ej ude fra hinanden (*a.ị*, *a.ị* : *aị*, *ȧị*, *äị*)«; hermed menes vistnok, at selv om der ikke altid er Forskel på Vokalernes Kvalitet, kan aj ofte genkendes på, at Overgangen fra Vokal til j sker noget langsommere end ved ej. Hos Carsten Carstensen og Andr. Jensen hørte vi i det væsentlige de samme Former. Dog har vi *ʂχịs*. Skive og *ʂχʀịs*. skrive ligesom *tɥs*. Tyv og modsat *ṭy.s* tyve; derimod skelnedes der her mellem *vaị*. Vej, *ʀaị*. ræd på den ene Side og *gaị·* Gedde på den anden. Lydforbindelserne *æị* og *ɔ̈ị*, som jeg i 1931 havde betegnet på meget vaklende Måde, blev hos begge Meddelerne i Reglen skrevet med Halvlængdetegn (*bɔ̈ị*. By og *bæị*. Bi), et Par Gange dog uden Længdetegn, og vi noterede, at deres Længde var lig med »platty. Kürze«; hermed menes nty. (kort Vokal +) kort Konsonant, idet denne er lidt længere end udlydende stemt Konsonant i dansk Rigssprog. — Da jeg under de følgende Optegnelser i 1932 opdagede, at Fjoldemålets korte stemte Konsonanter i Udlyd er forholdsvis lange, opgav jeg at skelne mellem kort og halvlangt *w*, *j*, ligesom ved Nasalerne og Likviderne (se p. 48); i Optegnelserne fra 1932 har jeg kun fundet eet Exempel på Halvlængde i w- og j-Forbindelser, nemlig *ʀaȧị*. ræd, og kun eet Exempel på Hellængde svarende til vestslesvigsk Acc. 1, nemlig *bɜˈlaị·* adj. beladet (»plaget«). Mellem Længde og Korthed skelnes der i det hele og store konsekvent; der er kun et Par Exempler på Korthed for ventet Længde ved *-w* og *-j*, medens der var mange ved Nasalerne og Likviderne (se p. 48). Exx.: 1. Svarende til vestslesvigsk Acc. 1: a. *xɜˈʂʀaȧị* Geschrei (»Skrig«); *laị* Lei (»Tømme«); *ˈbæị*,*bʀɷị* Bibråd; *ʀäị* Rad; *väị* Vej; *has* Hav; *klas* Klov (hos Hornkvæg); *ˈlåsdˌlas* Loftlag (»det nederste Lag Neg på Loftet«); *slas* (ved Siden af *sla·s*) Slag; *sdas* adj. stav (»utæt« om Balje); *ʈʀas* Trav; *ʈås* præt. 1. og 3. sing. tog; *dʀœs* Drev (»Drift«); *ˈhaŋ·ˌgʀɛs* Håndgreb (»Håndtag på Spade«); *ljs* Liv; *sdjs* adj. stiv. b. *bɜˈlaị·* adj. beladet (»plaget«). c. *sla·s* (ved Siden af *slas*) Slag; *da·s* sing. = plur. Dag; *la·s* Lag; *a·s* præp. og adv. af; *sda·s* Stav (i Balje). 2. Svarende til vestslesvigsk Acc. 2: a. *ʂχɷị·* inf. skoje (»ryste«); *dʀäị·* (ved Siden af *dʀaȧị*) inf. dreje; *ṭaȧị·* (ved Siden af *ṭaị*) inf. tage; *töị·* præt. tøede; *ʂcås·* plur. af Skov; *ʈʀås·* inf. true; *sdös·* inf. støve (»dæmme for Vand«); *lɛs·* inf. leve; *lɥs·* inf. lyve; *ʀ̊js·* Rive; *ʀjs·* inf. rive. b. *dʀaȧị*

(ved Siden af *dʀäi̯·*) inf. dreje; *tai̯* (ved Siden af *tai̯·*) inf. tage. c. *ja·s* Gave; *gna·s* inf. gnave; *gʀa·s* plur. af Grav; *da·s* plur. = sing. Dag; *ˈhal·s|kʀa·s* Halskrave; *mja·s* inf. mjave; *pla·s* inf. plage; *ʂcʀa·s* Skrave (»trebenet Stol«); *tʀa·s* inf. trave; *gʀɛ·s* præs. plur. af grave; *bɜˈgʀæ·s* inf. begrave; *sdʀɛ·s* inf. stræve (»skynde sig«); *vɛ·s* inf. væve. Over for denne temmelig konsekvente Gennemførelse af Forskellen mellem kort og langt *-i̯* indtager Forbindelserne *æi̯* og *ɔi̯* en Særstilling, idet de i 1932 frembyder et lige så forvirret Billede som i 1931: 1. a. *nɔi̯* adj. ny; *bʀæi̯* Bri (»Grød«); *sæi̯* Si; *sbæi̯* inf. spi (»kaste op«). b. *ˈu|dʀɔi̯·* adj. udrøj; *sɔi̯·* inf. sy; *tɔi̯·* inf. ty (»anskaffe«); *dʀæi̯·* inf. dræ. 2. a. *nɔi̯* inf. nøje (»lade sig nøje«). b. *ɔi̯·* Øje. Aarsagen til, at jeg har været tilbøjelig til at opfatte Lydforbindelserne *æi̯* og *ɔi̯* som lange (i Modsætning til de øvrige Optegnere, der gennemgående betegner dem som korte), er sikkert den, at jeg under Optegnelserne altid har betragtet dem som Vokaler og derfor har sammenlignet deres Længde med Vokalernes; og *æi̯* og *ɔi̯* er længere end en Kortvokal. At jeg under Optegnelserne var anderledes indstillet over for *æi̯* og *ɔi̯* end over for de andre -w- og -j-Forbindelser, skyldes formodentlig den Omstændighed, at *æi̯* og *ɔi̯* ikke er meget forskellige fra Langvokalerne *e·* og *ø·* i min egen Dialekt, idet disse udtales med en Glidning fra en mere åben til en mere lukket Artikulation; desuden vidste jeg, at *æi̯* og *ɔi̯* har en anden historisk Oprindelse end de andre j-Forbindelser, idet de svarer til ældre udlydende ī og ȳ. Der er imidlertid ingen Grund til at operere med to Vokalfonemer *æi̯* og *ɔi̯* i Fjoldemålet, det er simplere at opløse dem i kort *e* + *j* og kort *ø* + *j* (se under Vokalerne ndfr.).

Ved Optegnelserne i 1935 forekom det undertiden Mag. Ole Widding og mig, at der var en Forskel mellem *väi̯*, *vä.i̯* Vej og *väi̯.* inf. veje; men *gäi̯*, *gä.i̯* Gedde syntes os snarere at rime på Vej end på veje. Undertiden, men ikke altid, syntes vi, at der var en Længdeforskel mellem på den ene Side *nɔi̯.* adj. ny, *sɔi̯* inf. sy og på den anden Side *ɔi̯·*, *ɔi̯.* Øje, *tɔi̯·*, *tɔy.* Tyge (»Vidne«); men et Par Gange hørte Widding sy og Øje som lige lange og sy og Sky som ulige lange. Mellem *lai̯.*, *la.i̯* præt. part. ladet (»læsset«) og *pai̯.*, *pa.i̯* Padde (»Frø«) kunde vi ikke høre nogen Længdeforskel. På direkte Spørgsmål om de anførte Ords Længde gav Meddelerne selvmodsigende Svar[1]. — Det kan herefter ikke afgøres med Sikkerhed, om der

[1] På dette Tidspunkt (Exemplerne med -w og -j stod forrest på Spørgelisten) var Tinne vistnok endnu ikke på det rene med, at mine Spørgsmål kun gjaldt lydlige, ikke betydningsmæssige Forskelle.

ved j-Forbindelserne skelnes mellem to Kvantiteter. — Ved w-Forbindelserne kunde Widding og jeg tydeligt høre en Forskel mellem *ɛs* og *ɛ·s*, *ịs* og *i·s*, *ɥs* og *y·s*, og undertiden kunde vi skelne mellem *as* og *a·s*; vi hørte *bʀɛs* Brev, *ʀɛs* Ræv, men *sdʀɛ·w* inf. stræve (»skynde sig«), *gʀɛ·w* inf. grave, *vɛ·w* inf. væve; *knịs*. *knịs* sing. Kniv, men *kni·w* plur. Knive; *ṭɥs*, *ṭcɥs*. Tyv, men *ṭy·w*, *ṭcy·w* num. tyve, *ʂχɥs* num. syv, men *ʂχy·w* inf. skyve (»skubbe«; hos Carsten Carstensen dog vistnok *ʂcɥs*. syv = *ʂcɥs*. skyve); *sła* (een Gang dog *sła.s*) Slag, men *sła·s* (een Gang *sła.s*) Slags; *da.s* Dag. sing. = plur.; *tʀas*, *tʀa.s* Trav, men *tʀa.s*, *tʀa·s* Trave (den sidste Forskel kunde vi dog i Reglen ikke høre). Det kan herefter betragtes som sikkert, at Forskellen mellem Langvokal og Kortvokal er til Stede foran w. Derimod findes der ikke nogen Forskel mellem langt og kort w efter *a*, *e*, *i*, *y*. — Også *ös* (der kun findes i ganske få Ord, fx *tös* Tov) og *ås* modsvares af et *o̜·w* (vistnok kun i Ordet *mo̜·w* Måge) og et *å·w*; Ole Widding og jeg hørte tydeligt Forskellen mellem *sås.n* Sogn og *så·wn* præt. part. sovet, mellem *lås.n* præt. part. ligget og *lå·wn* præt. part. løjet (Lyngby har *låw·ən* : *lå·wən*). Men med Hensyn til w'ets Længde efter Kortvokalen var vi i Tvivl. Hos Tinne mente vi undertiden at kunne høre en Forskel mellem *plå*(.)*s* Plov og *plås*(.) pløje, mellem *ʀå.s* Rug og *flås*(.) Flue; men hos Carsten Carstensen skrev vi *ʀå.s* Rug og *flå.s* Flue, og *plå.s* Plov = *plå.s* pløje. Direkte Spørgsmål til Tinne gav ikke noget sikkert Resultat.

Det kan altså ikke anses for udelukket, at der ved *ås* og ved -j-Forbindelserne skelnes mellem to accentuelle Kvantiteter. På den anden Side lader Optegnelserne sig udmærket forene med den Antagelse, at der ikke findes nogen kvantitativ Forskel; ganske vist har Optegnerne med noget større Konsekvens gennemført Forskellen mellem to Konsonantlængder ved -w og -j end ved Nasalerne og Likviderne; men det er utvivlsomt lettere at høre det fra det ventede afvigende Kendemærke[1] ved Nasaler og Likvider end ved w og j; det er i denne Sammenhæng værd at bemærke, at en uventet Længde eller Korthed sjældnere er iagttaget ved de meget sonore Likvider end ved Nasalerne, jfr. foran p. 46 f. (Lyngby; her næsten kun Nasaler), p. 47 (Mar. Kristensen; her dog kun Afvigelse ved *l̥*, *l̥*), p. 48 (AB 1932; her udelukkende Nasaler).

[1] Jfr. ovfr. p. 49.

4. Kortvokal plus Konsonantforbindelse. Optegnelserne viser endnu større Usikkerhed end ved udlydende Enkeltkonsonant. Nogle få Exx.: Svarende til mellemslesvigsk Acc. 1 har Lyngby: *ar·m* Arm, men *ar'm* adj. arm (»fattig«); *skærm* (»Skygge på Kasket«); *bœŋk* Bænk (sing. = plur.); *sjaŋ'k* præt. stank, men *spraŋk* præt. sprang, *saŋk* præt. sank; *sœj·s* num. sex. — MKr: så godt som aldrig Længdetegn. — PA: *saịs* og *saị·s* num. sex. — AB (1931): *s0ḷḍ* Salt (og *saḷḍ* inf. salte); *glȧịd* og *glȧị.d* adj. neutr. glat; *faịnd* og *faị·nd* adj. neutr. fint (»fornemt«, modsat *fi·n* »findelt«). — Svarende til mellemslesvigsk Acc. 2 har Lyngby: *bœŋk* sing. = plur. Bænk; *seŋ·k* inf. synke, *beøŋ·k* inf. beynke (»ynke«), men *šjøŋk* inf. stinke. — MKr: så godt som aldrig Længdetegn, dog *dansk*, *dan·sk*, *da·nsk* adj. dansk (dette Ord har i Mellemslesvigsk Acc. 2). — AB (1931): *lamb* og *lam·b* Lampe; *ṣceŋ·g* og *sxịŋg* Skinke; *saḷḍ* inf. salte (og *s0ḷḍ* Salt).

Denne Vaklen forklares naturligst på samme Måde som ved udlydende Enkeltkonsonant: Konsonanterne har kun een Længde, de er lidt længere end de mellemslesvigske korte Konsonanter og kortere end de mellemslesvigske lange Konsonanter og er derfor snart opfattet som lange, snart som korte. Dette bekræftedes i 1935, da Ole Widding og jeg optegnede *damb* Damp = *damb* inf. dampe, *kösd* præt. part. købt = *kösd* præt. købte, og *halm*, *hal.m* Halm som rimende på *salm*, *sal.m* Salme; de direkte Spørgsmål til Meddelerne gav samme Resultat.

En Særstilling indtager Lydforbindelserne (Kortvokal +) *l* eller ʀ (*ị*) + Klusil, *q* (*x*) eller *v* (*f*), og (Kortvokal +) sonor Konsonant + *l* eller *n*. Nogle Exempler: L *el·ək*, AB *ɛlg* Ilk (»Ilder«); L *mjœlk*, AB *mjɛlg*, *mjœlg*, *mjɛl.g*, *mjɛləg* Mælk; AB *ṣχɛl·f* inf. skælve, præs. plur. *ṣχɛləv*; AB *sdæïg*, *sdæi̯g*, *sdæi̯.g*, *sdæi̯əg* adj. stærk; L *mør·xt*, PA *mörχt*, AB *mǫi̯·xd* adj. neutr. mørkt; L *šål·n* præt. part. stjålet, men *mål·ən* præt. part. malet (på Mølle), AB *ṣχalən* stjålet, men *maln* malet; L *bår·n*, *bå·rn*, AB *ba^{d}n*, *ba^{d}n* præt. part. båret; Lorenz Petersen[1] *såuen*, MKr *sawn*, *sawən*, AB *sås·n* præt. part. sagt; L *öj·ən*, MKr *öjn*, AB *ɔị·n*, *ɔị̈ən* plur. Øjne; MKr *plœjl*, *plȧjəl*, *plȧjł*, AB *plȧị·l* Plejl; L *sxåwl*, PA *ṣjawəl*, *sχɔs·əl*, *sχa·sl*, AB *sxås·l*, *ṣχåsl* Skovl. — I disse Konsonantforbindelser er der altså optegnet snart kort Konsonant, snart lang Konsonant, snart Konsonant plus *ə*. Det vanskeligste Spørgsmål er, om der i disse Forbindelser findes et *ə* eller ikke; dette Spørgsmål vil blive drøftet under Afsnittet

[1] Se foran p. 11 ff.

om den ubetonede Vokal; på dette Sted er det tilstrækkeligt at vise, at der ved disse Konsonantforbindelser ikke findes nogen lingvistisk relevant Forskel, der kan svare til Forskellen mellem Acc. 1 og Acc. 2. I 1935 optegnede Ole Widding og jeg både Subst. Kalk og Verbet kalke som *kalg*, *kal.g*, *kaləg*; ved at lade Meddelerne udtale Ordene flere Gange mente vi snart at høre kort, snart langt *l*, og snart en Vokallyd mellem Konsonanterne; men der var ingen Forskel på de to Ord. På samme Måde fik vi *mjæl.g*, *mjæləg* Mælk rimende på *bjæl.g*, *bjæləg* Bjælke; *mar.g*, *marəg* Mark rimende på *kvar.g*, *kvarəg* inf. kvarke (»kvække«). Vi kunde ikke høre nogen Forskel mellem *sås.n* præt. part. sagt og *sås.n* Sogn; *sdɛsl* Støvle forekom os at rime på *hɛsl* Høvl, *sla.sn* præt. part. slået på *ja.sn* javne (»netop«; i Vestslesvigsk *jas·n* med Acc. 2), *dʀɛsn* præt. part. drevet på *lɛsn* præs. part. levende; hvis præt. part. af stærke Verber (som i Mellemslesvigsk) havde Acc. 1, skulde *dʀɛsn* drevet ikke rime på *lɛsn* levende, og hvis de havde Acc. 2, skulde *sås.n* sagt[1] være forskelligt fra *sås.n* Sogn.

Vi må herefter regne med, at der heller ikke ved udlydende Konsonantgrupper findes nogen Forskel mellem to Kvantiteter.

VI. Længdeforhold i Flerstavelsesord.

1. Simplices. Ved de lange Monoftonger har Lyngby altid Længdestreg, de øvrige Optegnere altid Tegnet for Hellængde. Exx.: L *ku·nər*, MKr *ku·nə(ʀ)*, AB *ku·nəi̯* plur. Koner; L *då·wən* adj. doven; L *læ·gom*, MKr *læ·qəm*, AB *lɛⁱ·x0m*, *lɛⁱ·q0m* Lægn. Med Diftongerne forholder det sig i Reglen på tilsvarende Måde, men nogle enkeltstående Lydskriftformer viser, at Optegnerne i visse Tilfælde har opfattet Diftongen som kortere i Tostavelsesformer end i Enstavelsesformer: Lyngby har: »*sko·al* Fl næsten *skwål·ər*, *skoal·ər*« Skål; *fjer·əken* Fjerken (»Overdyne«), en -ken-Afledning af *fiʔər* Fjer (AB har *fi·ərəgən* og *fiʀəgən*); AB har: *vi·əg*, plur. *viəgəi̯* (det sidste rettet fra *-i·ə-*) Væge; *bo·vs*, plur. *bovsəi̯* Bås (»Stald«); *ˈteⁱ·ˌsxjɛgə* Teskeke (»Teske«), en -ken-Afledning af Teske; PA, Ella Jensen og jeg hørte i 1932 *ʂciɛgən* Skeken (»lille Ske«); Ole Widding og jeg mente i 1935 i nogle Tilfælde at kunne høre en Forskel på Diftongens Længde i Enstavelses- og i Tostavelsesformer; vi har *ʂχω·vl* Skål, men *ʂχωvləi̯* plur. Skåle; *bω·vm* Båm (»Træ, Baum«), men *bωvməi̯* plur. »Træer«; *tʀɛ·p* Træ (»Holz«), men *ɛpbəl* Æble; *lɛ·pd* adj. let, men *lɛpdəi̯*, *lɛpddəi̯*

[1] Dette Verbum bøjes stærkt i Sydslesvigsk: *sej, sow, sown.*

komp. lettere; i alle disse Tilfælde noterede vi, at »Stavelseskellet« gik gennem den følgende Konsonant, uden at vi dog har gjort nærmere Rede for, hvad vi mente med dette Udtryk; derimod syntes Diftongerne os lige lange i *kω·vm* Kam og *kω·vməi* plur. Kamme, i *slɛ·p* Slæde og *slɛ·pɪə* plur. Slæder, i *ʀi·ɜn* adj. ren og *ʀi·ɜnəi* komp. renere, og i *sdu.ɜl* Stol og *sdu.ɜləi* plur. Stole. I Enstavelsesord har Lyngby en enkelt Gang optegnet en tilsvarende Form, nemlig *»kjöwt* (*kʲöwt*)« neutr. af *kiˀöw* adj. ked. — Lyngbys Former viser, at der ikke blot er Forskel på Førstekomponentens Længde, men også på Trykfordelingen, jfr. ovfr. p. 45. En Forskel af lignende Art i Sylterfrisisk og Helgolandsk er omtalt af Konrad Hentrich og A. Schmitt i Zeitschr. für Mundartforschung XI p. 12 ff. og 241 ff.; den sidstnævnte Forfatter formulerer følgende Regel: »Die öffnenden Diphthonge des Nordfriesischen haben den Druckgipfel unter stärkerem Akzent auf dem ersten Bestandteil, unter schwächerem Akzent auf dem zweiten«. Denne Regel synes dog ikke at passe på Fjoldemålet; her er den omtalte Forkortelse eller Svækkelse af Førstekomponenten snarere afhængig af de følgende Konsonanters Kvalitet og betinget af en følgende ubetonet Stavelse. Men hverken her eller i Nordfrisisk spiller Forskellen nogen distinktiv Rolle i Sproget.

Tostavede Simplices med Kortvokal+Konsonant. I Mellemslesvigsk har Lyngby med nogenlunde Sikkerhed gennemført Forskellen mellem Acc. 1 og Acc. 2 (»halvtrullende« og »rullende« Tonehold) også i Tostavelsesord med Kortvok.+stemt Kons.; men Sikkerheden skyldes måske »Analogi«; i al Fald tvivlede Lyngby selv om Optegnelsernes Korrekthed, jfr. ovfr. p. 27. I Fjolde har Lyngby kun sjældent anvendt Tegnet for det »halvtrullende« Tonehold (*bjer'ə* Bjærg modsat plur. *bjer·ə*), og kun et Par Gange Tegnet for »løbende« Tonehold (ɔ: kort Kons.), men iøvrigt altid »rullende« Tonehold, også i Tilfælde, hvor Rigssproget har Stød og Mellemslesvigsk Acc. 1. Exx.: *bol·ər* plur. af *bol* Bolle (»Tyr«); *höl·ər* plur. af *höl* Hølle (»Kvindens Hovedklæde«); *veŋ·ər* plur. af *veŋ* Vinge; *kal·ə* Kalv; *aŋ·ən* anden; *Bor·ə* (og *Bòrə*) propr. Borg (»Flensborg«); således også præs. sing. og præt. part. af stærke Verber: *spreŋ·ər*, *spriŋ·ər* springer; *flyð·ər* flyder; *knyð·ər* knyder (»praler«); *fåtryð·ər* fortryder (den eneste Undtagelse er *bryðər* bryder); *kom·ən* kommet; *sproŋ·ən* sprunget; *svom·ən* svømmet. — Til Lyngbys »rullende« Tonehold på enkelt stemt Konsonant mellem Kortvokal og *ə* svarer i min egen Anvendelse af Danias Lydskrift

Konsonant uden Længdetegn; denne Betegnelse er altid brugt i Optegnelserne fra Fjolde, fx *sbʀɛŋəi* springer; *kałə* Kalv; *aŋəŋ* anden; *vɛŋəi* Vinger. 1935 kunde Ole Widding og jeg ikke høre nogen Kvantitetsforskel mellem *tæŋəi* plur. Tænder og *huŋə* num. hundrede, mellem *lɛsəi* Lever, *jɛsəi* adj. jøver (»ivrig«) og *bɛsəi* inf. bævre (i Mellemslesvigsk har Tænder, Lever og jøver Acc. 1, hundrede og bævre Acc. 2). — Ved indlydende Konsonantgrupper forholder Optegnelserne sig på samme Måde. Her skal kun nævnes, at ved stemt Kons. + Klusil er Forholdet mellem Lyngbys og min Betegnelsesmåde næsten modsat Forholdet ved Enkeltkonsonant, idet Lyngby her i Reglen har »løbende« Tonehold, medens jeg ofte har Længdetegn; et Par Exx.: L *drømpəl* Drympel (»Dørtærskel«); *tompə* adj. tumpet (»tosset«); *fœmtən* num. femten. AB *plaŋ·gəi* plur. af *plaŋg* Planke.

2. Composita. I min vestslesvigske Dialekt har sammensatte Ords første Komponent i Almindelighed Acc. 2, altså lang Vokal eller lang Konsonant eller »vestjysk« Stød, fx *vaŋ·tʀåś* Vandtrug (af *vaŋ'* Vand), ˈ*ʀåś·ˌɬjæi'ə* Rugkærv, *ʀåś·halm* Rughalm (af *ʀåś* Rug), ˈ*hał·sˌlinəŋ* Halslinning (af *hałs* Hals), *maɪ'gmaŋ* Markmand (af *maɪg* Mark). I Optegnelserne fra Fjolde forholder første Sammensætningsled sig som de usammensatte Ord. Som Exempel gennemgår jeg enstavede Førsteled med Kortvokal + Konsonant i Lyngbys og mine Optegnelser. Lyngby har, ligesom i de Simplices, hvor han ventede »rullende« Tonehold (se p. 46 f., 49 f.), Vaklen mellem »løbende« og »rullende« Tonehold, dog med temmelig mange Exempler på det »rullende«; Exx.: *hön·srik* Hønserik (»Stang hvorpå Høns sidder om Natten«); *vœj·bla·* Vejblade (Plantenavn; Spørgsmålstegn ved Toneholdstegnet under *j*); *vaŋ·kal·ə* Vandkalv (»Frøunge«); *vaŋtåp* Vandtap (»Skypumpe«; de to sidste Ord står på samme Side i Optegnelseskladden); *bolstu·r* Bollestud (»Stud, der er kastreret som voxen«). — Selv har jeg i 1931, ligesom i de Simplices, hvor jeg ventede lang Kons. (se p. 48, 51 ff.), i Reglen lang Kons., men kort Kons. er hyppigere end ved Simplices. Exx.: ˈ*b0lˌœ·ŋ* Marknavn, Bolleeng (»Tyreeng«); ˈ*vaŋ·ˌtab* Vandtap (»Skypumpe«); ˈ*mœŋ·ˌku.ɜɪ̈ᵈn* Mængkorn (»Blandsæd«); ˈ*pl0mˌ·ˌʃcæɪ̈ᵈn* Blommekærne; ˈ*ʀåś·ˌhałm* Rughalm; ˈ*ʀåś·ˌmjo̤ł* Rugmel; ˈ*ʀåś·ˌsdʀ0.ɒ* Rugstrå; ˈ*svin·ˌhåsəi* Svinehoved; ˈ*svin·ˌlæsəi* Svinelever; ˈ*svin·ˌm0x* Svinemøg; ˈ*svin·ˌsc̤æɪt* Svinestjært (»Svinehale«). ˈ*svinˌfæd* Svinefedt; ˈ*svænˌkaməi*

Svendekammer (»Karlekammer«). — I 1932 har jeg, ligesom ved de usammensatte Ord (se p. 48, 53 f.) meget oftere kort Konsonant end i 1931; Exx.: *ˈsvin·ˌkig* Svinekig (»Slagtegilde«), *ˈsvin·ˌmæi·gəi* Svinemarked, *ˈsvin·ˌhåsəi* Svinehoved, men *ˈsvinˌblɛ·s* Svineblæse (»-blære«); *ˈmjǫl·ˌbʀœj* og *ˈmjǫlˌbʀœj* Melbri (»Melgrød«); *ˈpl0m·ˌsba* Blommespad (»Blommesaft«), men *ˈpl0mˌb0.vm* Blommebåm (»Blommetræ«); *ˈt0ŋˌsbɛds* Tungespids; *ˈmɛŋˌku.ɜ̈ᵈn* Mængkorn; *ˈʀåsˌås·n* Rugavner, *ˈʀåsˌjcɛʀə* Rugkærv, *ˈʀåsˌjcæiᵈn* Rugkærne, *ˈʀåsˌsoᵘ·l* Rugsold. — Materialet giver altså et lignende Billede som ved udlydende Konsonant i eenstavede Simplices, og der er ingen Tvivl om, at Årsagen er den samme: Konsonanten er forholdsvis lang og stemt i hele sit Forløb (jfr. p. 48), og der er ikke to Kvantiteter.

VII. Konklusion.

Efter denne Gennemgang af Materialet kan der drages følgende Slutning: Ved Kortvokalerne skelnes der ikke mellem to Kvantiteter i Enstavelsesord (p. 40); ved Langvokalerne heller ikke (p. 42 og 45), og ved Konsonanterne sandsynligvis ikke (p. 46, 49, 54 f., 56, 57); og Flerstavelsesordene forholder sig på samme Måde (p. 57 ff.). Kun ved j-Diftongerne og ved *ås* kunde det tænkes, at der skelnes mellem to accentuelle Kvantiteter (p. 55 f.); men det vilde unægtelig være påfaldende, om Dialekten havde en Accentforskel, der neutraliseredes ved alle Fonemkombinationer undtagen Kortvokal + *j* og *ɔ* + *v*, altså i den langtovervejende Del af Ordforrådet. Da Materialet lader sig forene med den Antagelse, at der heller ikke ved -v og -j skelnes mellem to Kvantiteter, er det derfor naturligst at slutte, at Fjoldemålet overhovedet ikke kender den Forskel mellem en Acc. 1 og en Acc. 2, der spiller en væsentlig Rolle i alle de andre jyske Dialekter, som vi har Kendskab til.

VIII. Excurs om Virkningerne af Accentforskellens Forsvinden.

Ved den jyske Apokope erstattedes Forskellen mellem på den ene Side gamle Enstavelsesformer og på den anden gamle Tostavelsesformer på udlydende ubetonet Vokal, af en Accentforskel. I alle jyske Dialekter neutraliseres denne Forskel ganske vist altid i tryksvag Stilling, og i de fleste neutraliseres den i trykstærk Stilling, når Stavelsen indeholder bestemte Fonemforbindelser; men i Størstedelen af Ordforrådet opretholdes den gamle Forskel i trykstærk Stilling i så godt som alle jyske Dialekter. Et nordøstjysk Område indtager vistnok en Særstilling, idet det synes at have mistet Forskellen

mellem kort og lang udlydende Enkeltkonsonant; i Sprogprøven fra Elsted Sogn i Dania I 230 f. (optegnet af Otto Jespersen efter Mar. Kristensen) hedder det *kam* præt. kom, *i fol*[1] i Fol (»drægtig« om Hoppe), og *trin* adj. plur. trinde; Længdetegn er ganske vist brugt i *høw·* plur. Høje, og *ˈtow ˈknøw· ˈdædərə* to pæne Døtre, men ikke i *den ˈdøw ˈmølə* den døve Møller. Men selv om der her ikke findes nogen Længdeforskel, er der alligevel en Accentforskel til Stede udtrykt ved Forskellen Stød : Stødløshed, idet alle gamle Tostavelsesformer med Kortvok. + stemt Enkeltkons. er stødløse, og de fleste gamle Enstavelsesformer har Stød, fx *sar'* præt. sad; *mæn'* plur. Mænd; *døw'* adj. døv; *væj'* Vej; *hæn'* adv. hen; *kam* og *fol* har altså Acc. 2[2].

Det er rimeligt at antage, at Dialekten i Fjolde ligesom alle andre jyske Dialekter engang har haft en Accentforskel, som senere er forsvundet. I al Fald er der på et eller andet Tidspunkt sket en radikal Ændring i Dialektens Udtrykssystem; denne Ændring har i utallige Tilfælde medført en »conflit homonymique«[3], hvis Resultat her skal skitseres ganske kort.

I sin Afhandling om den musikalske Accent i Østslesvigsk (Dania IV 69 ff.) opregner Nikolaj Andersen de Tilfælde, hvor Accentforskellen har distinktiv Funktion: a. Enkelttal (Acc. 1) og Flertal (Acc. 2) af Substantiver (Exx.: *axə* Ager : *ˈaxə* Agre; *daw* Dag : *ˈdaw* Dage). b. Vokativ (Acc. 1) og Nominativ (Acc. 2) af Substantiver (Ex.: *hans* Hans! : *ˈhans* Hans). c. Enkelttal (Acc. 1) og Flertal samt bestemt Form (Acc. 2) af Adjektiver (Ex.: *gal* gal : *ˈgal* gale). d. Enkelttal (Acc. 1) og Flertal (Acc. 2) af de possessive Pronominer (Ex.: *min* min : *ˈmin* mine). e. Imperativ Ental (Acc. 1) og Infinitiv (Acc. 2) af de fleste Verber (Ex.: *dʀek* drik! : *ˈdʀek* drikke). f. Præsens Indikativ (Acc. 1) og Imperativ Flertal (Acc. 2) af en Mængde Verber (Ex.: *søŋə* synger : *ˈsøŋə* synger!). g. Perfektum Participium (Acc. 1) og Imperfektum (Acc. 2) af svage Verber (Exx.: *bʀuxt* brugt : *ˈbʀuxt* brugte; *bo·j* boet : *ˈbo·j* boede). h. Infinitiv samt Præsens af mediale (Acc. 1) og Infinitiv af de tilsvarende passive (Acc. 2) Verber (Ex.: *sdegəs* stanges (recipr.) : *ˈsdegəs* stikkes (pass.)). i. Stedsadverbier, der betegner en Retning (Acc. 1), og de tilsvarende, der betegner en Væren på et Sted (Acc. 2) (Ex.: *op* op : *ˈop* oppe). Og endelig j. en Mængde andre Ordpar (se Dania IV 72 ff.).

I det følgende ses bort fra Tilfældene b, d, e, f, og h, fordi de formentlig spiller en mindre Rolle i Sproget end de andre. I Tilfælde c er der ingen Kompensation i Fjoldemålet (*slem*[1] slem = *slem* slemme); det samme gælder Tilfælde g (*köwd* præt. købte = *köwd* præt. part. købt); omskrevet Perfektum for Præteritum (jfr. Danske Folkemaal V 119) anvendes vistnok lige så ofte ved stærke Verber som ved svage (fx *ˈsɔ hæ hun ˈsɔwn* »så sagde hun«), så der er næppe nogen Forbindelse mellem denne Omskrivning og de svage Bøjningsformers Homonymi. En Undersøgelse af Ordparrenes Homonymi (Tilfælde j) er en så omfattende Opgave, at den ikke kan tages op her; jeg må nøjes med at sige, at der findes et overordentlig stort Antal Hymonymer i Sydslesvigsk, også

[1] Lydskriften er forenklet her og i det følgende.

[2] Jfr. også Mar. Kristensen: Udsagnsordenes Bøjning i Egnen N. for Århus (1942) p 6, p. 10 ned., p. 13 (imper. *kom·* = inf. *kom·*).

[3] Jfr. fx Gilliéron & Roques: Études de géographie linguistique p. 10 ff. og 121 ff.

sådanne, som er fremkommet ved Accentforskellens Forsvinden (Exx. fra 1935: *ve·r* Vejr = *ve·r* inf. vide; *væj* Vej = *væj* inf. veje; *ly·s* Lys = *ly·s* inf. lyse; *bol* Bul (»Bræt«) = *bɔl* Bolle (»Tyr«); *siļ* Sild = *siļ* adj. silde). — Tilbage står Tilfælde a (sing. : plur. af Substantiver) og i (Stedsadverbier).

Ved Stedsadverbierne har Fjoldemålet Sammenfald i en Del Tilfælde, men ikke i alle; *ywər* betyder både »over« og »ovre«, *yŋər* »ned under« og »nede under«, *om* »om« og »omme«, *hæn* »hen« og »henne«, *væx* »bort« og »borte«, *a·w* »op af, ud af« og »oppe af, ude af«. Men i fire Tilfælde er den »lange« Form erstattet af et Synonym: *iŋ* »ind« : *iŋən* »inde«; *jem* »hjem« : *jemən* (ved Siden af *jem*) »hjemme«; *ɔb* »op« : *uonə* »oppe«; *nier* »ned« : *ne·nə* »nede«;[1] desuden er der Forskel mellem *u·r* »ud« og *ud* »ude«, idet glda. ū + udlydende t i Fjoldemålet modsvares af langt *u·* + *r*, medens glda. ū + t + udlydende ubetonet Vokal svarer til kort *u* + *d* (fx i *sdu·r* sing. Stud : *sdud* plur. Stude)[2]. Det er muligt, at der består en Sammenhæng mellem Accentforskellens Forsvinden og Tilstedeværelsen af Adverbierne *iŋən*, *jemən*, *uonə* og *ne·nə* i de angivne Betydninger, men noget Bevis herfor kan ikke gives.

Et sådant Bevis kan imidlertid føres ved en Række Pluralisformer.

Et stort Antal Substantiver (hovedsagelig gamle maskuline a-Stammer), hvis sing. og plur. i andre sønderjyske Dialekter holdes ude fra hinanden ved Accentforskellen alene, har i Fjoldemålet fået plur. på *-ə(r)*, medens andre har fået sing. = plur. I Lyngbys Optegnelser er der omtrent Ligevægt mellem de to Kategorier; men i mit Materiale fra 1932 har jeg talt ca. 100 Pluralisformer på *-ə(r)*, men kun ca. 20 Substantiver, hvis sing. og plur. er faldet sammen. Nogle Exempler[3]:

1. Substantiver med ny plur. på *-ə(r)*. a. Gamle mask. a-Stammer. AB *boas* fk. Bås (»Stald«), plur. *boasə(r)*; L *dam* fk. Dam, plur. *damər*; L *flåk*, AB *flɔg* fk. Flok, plur. L *flåkər*, AB *flɔgə(r)*; AB *gaj* fk. Gad (»Piskeskaft«), plur. *gajə(r)*; AB *hals* fk. Hals, plur. *halsə(r)*; L *høj*, AB *høj* fk. Høj, plur. L *højər*, AB *højə(r)*; AB *koam* fk. Kam, plur. *koamə(r)*; AB *plɔw* fk. Plov, plur. *plɔwə(r)*; AB *reŋ* fk. Ring, plur. *reŋə(r)*; L *saks* fk. Sax, plur. *saksər*; AB *sdag* fk. Stak, plur. *sdagə(r)*; L *vå?ŋ* fk. Vang, plur. *vå·ŋər*. — b. Gamle mask. ja-Stammer. AB *røq* fk. Ryg, plur. *røqə(r)*; AB *secærg* fk. Særk, plur. *secærgə(r)*. — c. Gamle neutrale a-Stammer, der senere har fået plur. på -e. AB *trål* fk. Trold, plur. *trålə(r)*; AB *trɔw* n. Trug, plur. *trɔwə(r)*. — d. Gamle mask. u-Stammer. L *hat*, AB *had* fk. Hat, plur. L. *hatər*, AB *hadə(r)*; AB *vål* fk. Vold, plur. *vålə(r)*. — e. Gamle mask. i-Stammer. L *vèj* fk. Vej, plur. *vèjər*. — f. Gamle feminine

[1] Det første Ord er identisk med adv. og præp. glda. innan, nyda. inden, som i Fjoldemålet kun kendes i Forbindelsen i n d e n Æg (om Le, hvor Vinklen mellem Skaft og Blad er for lille); det andet er vel snarere dannet i Analogi med inden end identisk med oldn. heiman »hjemmefra« el. det homonyme subst. jy. Hjemmen, som også findes i Fjoldemålet; det tredie er identisk med glda. ofnæ < ovan-ā (se Brøndum-Nielsen: Glda. Gr. I p. 403); det fjerde er i Analogi hermed dannet af præp. og adv. neden, som nu ikke findes i Fjoldemålet.

[2] Jfr. K. J. Lyngby: Sønderjy. Sproglære p. 106, P. K. Thorsen, Afh. og Breve I p. 160 f.

[3] Lydskriften er forenklet.

ō-Stammer. AB *ra·ŋ* fk. Rand, plur. *ra·ŋə(r)* (se Brøndum-Nielsen: Glda. Gram. III 164, Feilb. III 14). — g. Gamle feminine i̯ō-Stammer. L *vœx*, AB *væq* fk. Væg, plur. L *vœgər*, AB *væqə(r)*. — h. Gamle feminine i-Stammer. AB *grien* fk. Gren, plur. *grienə(r)*; AB *sɔwn* n. Sogn, plur. *sɔwnə(r)*. — i. Låneord med plur. på -e. L *kåk* fk. Kok (»Hane«), plur. *kåkər, kå·kər*; AB *mu·r* fk. Mur, plur. *mu·rə(r)*; AB *nar* fk. Nar, plur. *narə(r)*; AB *piŋ* fk. Pind, plur. *piŋə(r)*.

I en hel Del Tilfælde viser OptegnelserneVaklen mellem plur. på *-ə(r)* og plur. = sing. Exx.: a. Maskuline a-Stammer. L *ki?əl*, AB *kiel* fk. Kedel, plur. L *ki·əl, ki·ələr*, AB *kielə(r)* (i Jy. uden for Vendsyssel adskilles plur. og sing. kun ved Accentforskellen); L *rœw*, AB *rɛw* fk. Ræv, plur. L *rœw*, AB *rewə(r)*; AB *sxɔw* fk. Skov, plur. *sxɔw, sxɔwə(r)*; L *stu?əl*, AB *sduol* fk. Stol, plur. L *stu·əl*, AB *sduol, sduolə(r)*; L *svœn*, AB *svæn* fk. Svend (»Tjenestekarl«), plur. L *svœn, svœn·*, AB *svæn, svænə(r)*. b. Maskuline i̯a-Stammer. L *bœŋk*, AB *bæŋg* fk. Bænk, plur. L *bœŋk*, AB *bæŋgə(r)*; L *sœk*, AB *sæg* fk. Sæk, plur. L *sœ·k*, AB *sægə(r)*. c. Nogle neutrale a-Stammer, der i Jy. alm. har plur. uden Endelse, men med Acc. 2. L *ga·b*, AB *ga·b* n. Gab (»Hul«), plur. L *ga·b*, AB *ga·b, ga·bə(r)*; L *hu·s*, AB *hu·s* n. Hus, plur. L *hu·s*, AB *hu·s, hu·sə(r)*; L *lam*, AB *lam* n. Lam, plur. L *lam*, AB *lam, lamə(r)* (i Vest- og Sønderjysk adskilles sing. og plur. ved Accentforskellen). d. Maskuline u-Stammer. L *kat*, AB *kad* fk. Kat, plur. L *ka·t*, AB *kadə(r)*. e. Feminine ō-Stammer. L *sœ?ŋ*, AB *se·ŋ* fk. Seng, plur. L *sœ·ŋ, sœ·ŋər*, AB *se·ŋə(r)*. f. En opr. fem. Rodstamme, nemlig L *a?ŋ̩*, AB *a·ŋ̩* fk. And, plur. L *a·ŋ̩*, AB *a·ŋ̩, a·ŋ̩ə(r)* (Størstedelen af Sønderjylland har *a.ŋ̩* plur. *ˈa·ŋ̩* og lign.). g. L *kviŋ̩, kviŋ·* fk. Kvind (»Pige«), plur. L *kviŋ̩*, AB *kviŋ̩, kviŋ̩ə(r)* (i Vest- og Sønderjy. *kveŋ̩'*, plur. *kveŋ̩·* og tilsv. Former ved Siden af nordvestjy., vendsysselsk og samsisk *kwiŋ̩·*, plur. *kwiŋ̩·ər* og lign. Feilberg sammenblander Formerne; jfr. Brøndum-Nielsen: Glda. Gram. III 247). h. Feminine iō-Stammer. L *ø·ks*, AB *ø·gs* fk. Øxe, plur. L *ø·ks, ø·ksər*, AB *ø·gsə(r)* (Vestjy. og Vestslesv. i Reglen *yws*, plur. *yw·s, öjs*, plur. *öj·s* og lign. Former; dog plur. på *-ər* i Darum og Braderup). i. Låneord. L *hœw·l*, AB *hewl* fk. Høvl, plur. L *hœw·lər*, AB *hewl, hewlə(r)*; AB *blɔg* fk. Blok, plur. *blɔg, blɔgə(r)*; L *šab*, AB *sxab* n. Skab, plur. L *ša·b*, AB *sxab, sxabə(r)*.

2. Substantiver med sing. = plur. a. Maskuline a-Stammer. AB *bå·r* fk. Båd, Både; L *bok*, AB *bog* fk. Buk (»Vædder«), Bukke; L *di?əl*, MKr *di.əl* fk. Del, plur. L *di·əl*, AB *diel* (se Brøndum-Nielsen: Glda. Gram. III 31 f.); L *ƒåw·l*, AB *ƒowl* fk. og n. Fugl, Fugle; L *lå·s, lå?s*, AB *lå·s* fk. Lås, plur. L *lå·s*, AB *lå·s*; L *muŋ̩*, AB *moŋ̩* fk. Mund, Munde; L *nœj·l* fk. Negl, Negle (se Brøndum-Nielsen: Glda. Gram. III 153); L *or·m*, AB *uorm* fk. Orm, plur. L *o·rm*, AB *uorm*; L *vu?n* fk. Vogn, plur. L *vu·n*. b. Neutrale a-Stammer. AB *buor* n. Bord, Borde. c. Feminine ō-Stammer. L *no·al*, AB *noal* fk. Nål, Nåle. d. Feminine i̯ō-Stammer. AB *e·ŋ* fk. Eng, Enge.

I enkelte Tilfælde har vi plur. på *-s*, især efter sonor Konsonantforbindelse. Exx.: a. Maskuline a-Stammer. L *ar·m*, AB *arm* fk. Arm, plur. L *ar·ms*, AB *arms*; AB *ka·dl* fk. Karl (»Mandfolk«), plur. *ka·dls*; (m. a-St.?) AB *plæjl* fk. Plejl, plur. *plæjls*. b. Neutrale a-Stammer. L. *na·wn* n. Navn, plur. *naw·ns*. c. Feminine i-Stammer. L *kvær·n*, AB *kve·ædn* fk. Kværn, plur. L *kvæ·rns*, AB *kve·ædns*; (m. a-St.?) L *sxåwl* fk. Skovl, plur. L *šåw·əls*. d. Låneord. L *spèjl* n. Spejl, plur. *spèj·ls*.

Exx. på Vaklen mellem plur. på *-s* og andre Pluralisformer: a. Maskuline a-Stammer. L *go?ar* fk. Gård (»Herregård«), plur. *go·arər* (*go·aðər*), AB *goar* fk. Gård (»Have«), plur. *goarə(r)*, *goas*; L *ti?ən*, AB *tien* fk. Ten, plur. L *ti·ənz*, AB *tienə(r)*. b. Låneord. AB *pœl* fk. Pæl, plur. *pœlə(r)*, *pœls*, L *cər·pœl* fk. Tøjrepæl, plur. *-pœl·*.

Spørgsmålet er nu, om denne Fremtrængen af plur. på *-ə(r)* og *-s* står i Forbindelse med Accentforskellens Forsvinden. Dette er nemlig ikke på Forhånd sikkert, idet Endelsen *-ər* i nogen Udstrækning har afløst andre Pluralisendelser også i Dialekter, hvor Faren for et lydligt Sammenfald ikke kan have været til Stede, således i Skånsk og Bornholmsk, hvor mange gamle ō-Stammer har fået plur. på *-ər* (Gillis Lech: Skånemålens böjningslära § 15, Wimmer i Indledningen til Espersens Bornholmsk Ordbog § 123).

Der kan anføres to Beviser for, at Endelserne *-ər* og *-s* i de omtalte Tilfælde i Fjoldemålet bør betragtes som Kompensationer for den forsvundne Accentforskel. 1. Substantiver, mellem hvis sing. og plur. der foruden Accentforskellen tillige har været en Fonemforskel, har — med en enkelt Undtagelse — ikke fået ny plur. på *-ə(r)* eller *-s*. Exempler:

a. Mask. a-Stammer. L *hæst*, AB *hæsd* fk. Hest (»Hingst«), plur. L *hæ·st*, AB *he·sd*; L *hu·ŋ*, AB *hu·ŋ* fk. Hund, plur. L *hoŋ*, AB *hoŋ*; L *klu?r*, AB *klu·r* fk. Klud, plur. L *klu-t*, AB *klud*; L *kniw'*, AB *kniw* fk. Kniv, plur. L *kni·w*, AB *kni·w*; L *stu?r*, AB *sdu·r* fk. Stud, plur. L *stut*, AB *sdud* og (een Gang) *sdudə(r)*; herhen måske også AB *daw* (eller *da·w*?) fk. Dag, plur. *da·w*. b. Mask. u-Stammer. AB *kɔsd* fk. Kost (»Bryllup«), plur. *kå·sd*; L *sme* fk. Smed, plur. *sme·*. c. Den neutr. a-Stamme L *far* Fad n., plur. *fa·r*. d. Den fem. Rodstamme L *dör*, AB *dör* fk. Dør, plur. L *dø·r*, AB *dø·r*. e. Låneord. AB *præsd* fk. Præst, plur. *pre·sd*; AB *svær* n. Svær (»Skår« ved Græsslåning), plur. *sve·r*. f. Herhen måske også den fem. ō-Stamme AB *graw* (eller *gra·w*?) fk. Grav, plur. AB *gra·w*.

2. Substantiver, der også i de andre sønderjyske Dialekter har sing. = plur., har ikke fået ny plur. på *-ə(r)* eller *-s*. Exempler: a. Mask. a-Stammer. L *o·al* fk. Ål sing. og plur.; L *sti?ən*, AB *sdien* fk. Sten sing. og plur. b. Neutrale a-Stammer. L *bi?ən*, *bi·ən* n. Ben, plur. *bi?ən*, *bi·ən*, AB *bien* sing. og plur. (Ben og Sten har dog i Sønderjy. Pluralisformer både med Acc. 1 og med Acc. 2); L *bå* n. Bud sing. og plur. (Agerskov har dog plur. *bå·i*); L *bry?ə* n. Brød, plur. *bry·ə*; L *fo·ar*, AB *foar* n. Får sing. og plur.; L *las* AB *las* n. Læs sing. og plur.; L *ly·s*, AB *ly·s* n. Lys sing. og plur.; L *u?ər*, AB *uor* n. Ord sing. og plur.; L *svin*, AB *svin* n. Svin sing. og plur. c. Neutrale ja-Stammer. L *bær*, AB *bær* n. Bær sing. og plur.; L *møg*, AB *møq* fk. Myg sing. og plur.; L *æg*, *eg*, AB *eq*, *æq* n. Æg sing. og plur. d. Låneord. L *sxrin*, AB *sxrin* n. Skrin sing. og plur.

Herefter tør det anses for godtgjort, at der består en Sammenhæng mellem Accentforskellens Forsvinden og den stærke Fremtrængen af plur. på *-ə(r)* og *-s*.

Om Tidspunktet for Accentforskellens Forsvinden kan der naturligvis ikke siges noget sikkert; men forudsat at den ovfr. dragne Konklusion holder Stik, har vi måske et Holdepunkt i den p. 62 nævnte Omstændighed, at de nye Pluralisformer er langt rigere repræsenteret i mine Optegnelser fra 1931—32

end i Lyngbys Materiale fra 1858—59. Dette kan måske tyde på, at denne radikale Forenkling af Dialektens Lydsystem er sket i forholdsvis sen Tid; det kan tænkes, at den står i Forbindelse med Tvesprogetheden, der næppe har været almindelig før Slutn. af 18. eller Beg. af 19. Årh. (se foran p. 6 f.).

Inden for dansk Sprogområde er der i to andre Egne en lignende stærk Fremtrængen af plur. på *-ər*, nemlig i Østjylland fra Limfjorden til Vejle Fjord og i Lunde og Skam Herreder Vest for Odense Fjord, se Kort over de da. Folkemål p. 159 med Kort Nr. 82, jfr. P. Skautrup: Det danske Sprogs Historie I p. 268 f. Ifl. Mar. Kristensen, anf. Sted, gælder dette »væsentlig ordene på ustemt medlyd og medlydsforbindelse (p, t, k, sk, gt, mp, lp, lt, nk, lk, rk), som både i Lunde-Skam herreder og i Østjylland regelret får -er (eller hvad der svarer hertil), altså ord som kæp, krop, hat, kat, stok, bæk, busk, pisk, knægt, svamp, hvalp, bolt, galt, hank, bænk, stilk, stork.« Herefter ender plur. altså regelret på *-ər* netop i de Tilfælde, hvor Accentforskellen i Østhimmerlandsk er neutraliseret, nemlig når Kortvokal efterfølges af ustemt Spirant, af ustemt Klusil eller af Forbindelsen stemt Kons. + Klusil (se ovfr. p. 33, 35). K. J. Lyngby har da også i sin jyske Grammatik (p. 240 f.) sat den uoprindelige plur. på *-ər* i Forbindelse med Neutralisationen af Accentforskellen; om Talbøjningen i Østhimmerlandsk (Hellum Herred) siger han: »For de ord med løbende tonehold som ej kunne antage det rullende bliver ej andet tilbage end at antage *-ər* i flertallet« (K. J. Lyngby's Jy. Gram. p. 240), og som Exx. anfører han *tåp*, plur. *tåpər; kjæp*, plur. *kjæpər; ståk*, plur. *ståkər;* derimod hedder det om Bøjningen i Vesthimmerlandsk, hvor Acc. 2 i disse Lydforbindelser realiseres ved »vestjysk Stød« (se ovfr. p. 29, 34 f.): »Ord med løbende tonehold, som ej kunne få det rullende få det stødende«, som Ex. anføres *ståk*, plur. *stå'k*, og der tilføjes: »en vigtig modsætning til sprogarten i Hellum herred« (K. J. Lyngby's Jy. Gram. p. 241).

Det vilde føre alt for vidt her at gennemprøve den Tesis, at der er en Sammenhæng mellem Neutralisationen af Accentforskellen og de uoprindelige Pluralisformer på *-ər*, på hele det østjyske Materiale; jeg skal nøjes med efter Feilbergs Ordbog at anføre en Række Exempler fra Søvind Sogn i Vore Herred Nord for Horsens Fjord.

Plur. på *-ə* (der svarer til *-ər* i andre Dialekter) eller *iə* (efter k) findes ved følgende Lydforbindelser:

1. Kortvok. + Klusil. *flåkə* Flokke; *hatə* Hatte; *kåkə* Kokke (»Haner«); *stakiə* Stakke; *sækiə* Sække; *tåpə* Toppe.

2. Kortvok. + ustemt Spirant. *boskiə* Buske.

3. Kortvok. + stemt Kons. + Klusil. *bæŋkiə* Bænke; *gåltə* Galte; *hwalpə* Hvalpe; *knèjtə* Knægte; *stèlkə* Stilke; *stårkiə* Storke; *særkiə* Særke. Dog *swamp* Svamp, plur. *swam·p.*

4. Ligesom i Elsted (p. 60 f.) synes den gl. Accentforskel også her at være forsvundet ved Forbindelsen Kortvok. + stemt Kons. + Nul (el. s) i de få Tilfælde, hvor gamle Enstavelsesformer ikke har Stød. Herhen hører følgende Pluralisformer: *plåw·ə* Plove; *ræw·ə* Ræve; *skòw·ə* Skove; *tròw·ə* Truge. *halsə* Halse; *saw·sə* Saxe (sing. *saw·s*); *yw·sə* Øxer (sing. *yw·s*).

Derimod synes Dialekten ikke at have plur. på *-ə* el. *-iə* i de Ti lfælde, hvor

Accentforskellen ikke er forsvundet, fx hvor gamle Enstavelsesformer med Kortvok. + stemt Kons. har Stød; Exx.: *moŋ'* Mund, plur. *moŋ·*; *næj'l* Negl, plur. *næj·l;* *skòw'l* Skovl, plur. *skòw·l;* *wòl'* Vold, plur. *wòl·*; heller ikke i Substantiver, der indeholder en Langvokal; Ex. *huˀs* Hus, plur. *hu·s*; hertil formodentlig også *stoˀl* Stol, plur. *stow·əl.*

Plur. på *-ə* eller *-iə* synes ikke at forekomme i Substantiver, hvor der er en Fonemforskel til Stede mellem sing. og plur.; Exx.: *skav* Skab, plur. *ska·v;* *hæst* Hest, plur. *hè·st;* eller i Substantiver med gammel sing. = plur., fx i *las* Læs sing. og plur.

VOKALERNE

Ligesom i det foregående Afsnit vil Materialet i det følgende blive sat i Relation til de Lydsystemer, der må antages at danne Basis for de enkelte Optegneres Lydopfattelse; det vil blive undersøgt, hvorledes Optegnernes Forsøg på at indordne de hørte Lyd i de givne Rammer er faldet ud i Enkelthederne, og derefter vil der i hvert enkelt Tilfælde blive skønnet over, om Optegnernes Inddelingsforsøg stemmer overens med den undersøgte Dialekts Lydsystem eller ej. For at lette Overskueligheden deles Materialet under denne Procedure i følgende Afsnit: A. Vokaler i betonet Stavelse; I. Kortvokaler (Forskellene rundet : urundet Vokal, Fortungevokal : Bagtungevokal og Forskellene i Åbningsgrad, herunder også Spørgsmålet om der findes en Forskel mellem slap og spændt Vokal); II. Langvokaler (de samme Forskelle, og desuden Langvokal : Kortvokal, Monoftong : Diftong); B. Vokaler i ubetonet Stavelse. Ved Slutningen af hvert Hovedafsnit vil der som Undersøgelsens Resultat blive givet en Fortegnelse over Dialektens Inventar af Sproglyd; derefter følger en Drøftelse af, hvorledes disse Sproglyd svarer til Fonemer (Udtryksenheder).

A. VOKALER I BETONET STAVELSE

I. Kortvokaler.

Lyngbys Udgangspunkt er følgende Vokalsystem, som fandtes i hans eget rigsdanske Talesprog (med hans egen Lydskrift; jfr. K. J. Lyngby's Jy. Gram. p. 103):

a

æ *ö* *å*

e *ø* *o*

i *y* *u*

Fra sin Faders østhimmerlandske Dialekt kendte han endvidere endnu en Vokalrække (mellem e- og æ-Rækken), nemlig

è *ø̀* *ò*

(Disse tre Lyd er dog ikke at betragte som Fonemer, men som Varianter snart af *æ*, *ö*, *å*, snart af *e*, *ø*, *o*, se Kommentaren til K. J. Lyngby's Jy. Gram. p. 277 ff.). Lyngby havde overordentlig vanskeligt ved at skelne denne Række fra henholdsvis *e*-Rækken og *æ*-Rækken, se fx K. J. Lyngby's Jy. Gram. p. 147 f.; og dette har også været Tilfældet i Sønderjylland, jfr. Sønderjy. Sproglære p. 1: »At tegnet så sjælden kommer til anvendelse, er måske mere min skyld, end sprogets, da mit øre ikke har kunnet opfange de fine lydforskelligheder.« De øvrige Optegneres Udgangspunkt er det samme som Lyngbys; for Poul Andersen og mig var Rækken *è*, *ø̀*, *ò* dog ukendt; vi anvender *ɛ* og *e*; *o̤* og *ø*; *ω*, *0* og *o* som Varianter for samme Fonemer.

1. Forskellen rundet : urundet Kortvokal er af samtlige Optegnere betegnet med næsten fuldstændig Konsekvens i de fleste Lydkombinationer; denne Adskillelse må derfor antages at høre med til en adækvat Inddeling af de hørte Lyd. Exx.: L *šit*, PA *sχid*, AB *s̥cid* Skidt (»Snavs«); L *šyt* (3 Gange), AB *s̥χyd* inf. skyde; L *dex*, PA *dɛχ*, *dɛq*, AB *dɛq* (ofte), *dɛq*. Deg (»Ildsted«); MKr *ʀɷq* (*ʀɷx*), PA *ʀo̤q*, AB *ʀöx* Ryg; L *jæm'*, PA *jem*, AB *jɛm*, *jæm*, *jæm*. adv. hjem; L *dör*, MKr *dör*, PA *döʀ*, *dör*, AB *dɔ̈i* Dør.

Nogle få Gange har jeg foran *ł* skrevet *æ̊* (som Tegn for Usikkerhed overfor Spørgsmaalet, om Vokalen var rundet eller urundet), nemlig i *jæ̊ł·b* inf. hjælpe og *ˈmjæ̊łg|hi̯ŋd̥ən* nom. act. Mælkehenten; svarende hertil har PA een Gang *mjo̤lg* med Tilføjelsen: »lidt afrundet«; senere har PA *mi̯ælg*, AB har ofte *mjɛłg*, *mjæł.g*, *mjæłəg* og *jɛł·b*, *jɛłb*, L har *mjælk* og MKr *mjælg* og *jælpəʀ* præs. sing. hjælper. Ellers skelnes der konsekvent mellem rundet og urundet Vokal foran *ł*. — Hos en enkelt Meddeler har jeg optegnet Adv. op i Formerne *ab*, *ab* og *ab* (hos de øvrige Meddelere altid — og meget ofte — *ab*, *ɔb*), og Subst. Prop i Formerne *pʀab* og *pʀab* (hos en anden Meddeler *pʀab*); svarende hertil har MKr noteret: »*ɔp* (hørt *ap*)«, måske hos samme Meddeler, og PA har een Gang *abslæd* opslidt. Ellers skelnes der konsekvent mellem Lydforbindelserne *-ɔb-* og *-ab-*.

Men især foran *w* er der Vaklen. Lyngby skelner i Reglen sikkert mellem *iw* og *yw*, men i nogle få Tilfælde er der Inkonsekvens: *kniw'* og *knyw* Kniv; »*liw* (med en lille kjende hen imod y)« og *lyw* Liv; »*driw* (*dryw*)« og *driw·* inf. drive (»køre«). Mellem *æw* og *öw* skelner han næsten fuldstæn-

dig sikkert; dog har han een Gang *öw*, hvor de andre Optegnere har *ɛs* (L *löw·nə*, MKr *læwnə*, PA *læwənə*, AB 1932 *lɛs·nəɹ* Levned). Der er intet Exempel på Sammenblanding af *aw* og *åw* (*òw*).

Mar. Kristensen skelner næsten undtagelsesløst mellem *iw* og *yw* (*ɥw*); i sine sidste Optegnelser har han dog et Par Gange benyttet *i̥s* som Tegn for Usikkerhed over for Forskellen rundet : urundet. Over for *æw* : *öw* er hans Notation derimod stærkt vaklende, idet han for de andre Optegneres *öw* har rundet Vokal (*ɔ̇w*, *o̤w*, *ɷw*), men for *æw* snart rundet, snart urundet Vokal (*o̤w·*, *ɷw·*, *ɛw*, *ew*, *æw*, *æw*). Omvendt skriver han for Lyngbys *aw* altid *aw*, *as*, men for Lyngbys *åw* undertiden *aw*, i Reglen dog *aw*, *ɔw*, *åw*.

Poul Andersen skelner konsekvent mellem *i̯w*, *iw* på den ene og *ɥs*, *üw*, *yw*, *ɥw*, *ɥ.w* på den anden Side; i Reglen også mellem på den ene Side *æs*, *æw*, *æw*, *ɛæw*, *ɛw* og på den anden *ɷs*, *ȧ.s* (dog skriver han een Gang *öw·* hvor jeg flere Gange har *ɛs·*, *æ·s* : PA *löw·*, AB 1931 *læ·s*, AB 1932 *lɛs·* inf. leve); lidt oftere vakler han mellem *as*, *aw* på den ene og *as*, *a.w*, *å̊w*, *å̊s*, *ɔw*, *ɔs*, *ȧs*, *as*, *a·s*, *å·s*, *å·w* på den anden Side, idet han (ligesom MKr) for Lyngbys *a* altid har urundet Vokal, og for Lyngbys *å* i Reglen rundet, men undertiden urundet Vokal (fx L *såw·*, L. Petersen *såu*, MKr *saw*, PA *sau*, *sas·*, *så̊s·*, AB *så̊s* præt. sagde).

I mine egne Optegnelser fra det første År er der mange Exempler på Vaklen; De andre Optegneres *yw* o. lign. gengives altid ved *ɥs*, men for deres *iw* o. lign. er der skrevet snart *i̯s*, snart *i̥s* (som Tegn for Usikkerhed), snart *ɥs*: *dʀi̯s·* (ofte) inf. drive (»køre«), *dʀi̥s̊ə* præs. sing. driver; *kni̯s* Kniv, *ˈbʀy·o̤ˌkni̥s* Brødkniv; *li̯s* (flere Gange), *li̥s̊.*, *lɥs*. Liv; *sdi̯s* adj. stiv, *sdi̥s̊d*, *sdɥsd* adj. neutr. stift (PA *dʀi̯wəʀ*, AB 1932 *li̯s*, *sdi̯s*). For Lyngbys og PA's *öw* o. lign. har jeg i Reglen *ɔ̈s*, *ös*, sjældnere *æ̊s* (som Tegn for Usikkerhed). Hos et Par Meddelere, hvis egentlige Modersmål var Nederty., skønt de som Børn havde lært sig at tale Dansk, har jeg et Par Gange hørt Lydforbindelsen *ös* udtalt som *as*; også hos MKr og PA forekommer *as*, *aw* for *ös*, nemlig i MKr *han̥ fʀasət sə* han glædede sig (AB 1932 *æ fʀösə mæ* jeg glæder mig ɔ: »er glad«), og i PA *fʀawəts·ən*, et Plantenavn (AB 1931 *ˈfʀɔ̈səˌtu·ɔ̈dn*). Dette stemmer overens med, at nederty. Meddelere gengiver *ös* i danske Stednavne ved *au̯*, fx i Landsbynavnet Løvensted, på Da. udtalt *lösnsdə*, i Nedertyskeres Efterligning *lau̯nsdə*. Et *ös* forekommer ikke i det nty. Lydsystem; det da. *ös* må for et nty. Øre ligge nærmest ved nty. *au̯*. For Lyngbys og PA's *æw* o. lign.

har jeg oftest *æs*, sjældnere *æs*, enkelte Gange *æ̊s* eller *ös* (fx L *köwt*, MKr *kɷwt*, PA *kɷwt*, AB 1931 *kösd* (to Gange), *kæ̊sd* præt. købte; L *ræw*, MKr *ʀæw*, PA *ʀɛæw*, AB 1931 *ʀæ̊s*, *ʀös* Ræv, AB 1931 *ˈʀæs·ˌku·l*, *ˈʀæ̊s·ˌku·l*, *ˈʀös·ˌku·l* Rævegrav, *ˈʀæs·ˌjæ̝ᵈn* Rævejærn (»Rævesax«), *ˈʀæs·ˌhå̊s.l* Rævehagl, *ˈʀæs·ˌsbaɹ* Rævespor). For Lyngbys *åw* o. lign. har jeg *å̊s*, hos dårlige Meddelere nogle få Gange *as*, og for Lyngbys *aw* o. lign. har jeg altid *as*. — I mine Optegnelser fra 1932 skelnes der derimod næsten helt konsekvent mellem *ɻs* og *ɥs*; et Par Gange er *ɻ̊s* dog anvendt som Tegn for Usikkerhed: *æ ʀɻ̊sɐɹ* præs. jeg river; *tɒ̊ɻ̊səl* Tvivl (L *riw·* rive, PA *ʀiwəs* rives, AB 1932 *ʀɻs·* rive; MKr i *betwiwloŋ* i Betvivlung (»i Tvivl«), AB 1931 *tviw·l*, *tvɥs·l* inf. tvivle, AB 1932 *twɥs·l* Tvivl). Endnu bedre skelnes der mellem *æs* (*ɛs*) og *ös* (*ös* for Lyngbys *æw* kun een Gang: *ˈrös·ga·b̲* Rævegab (»Rævehul«) hos LJ, der måske er påvirket af Mellemslesvigsk, hvor Ræv hedder *rös*; hos Tinne derimod *ˈrɛs·ˌga·b*). Forskellen mellem *as* og *å̊s* er vistnok gennemført uden et eneste Exempel på Inkonsekvens.

Hvorledes skal nu denne Vaklen hos Optegnerne forstås? Har Optegnerne ligesom ved Længdeaccenten forsøgt at høre en Forskel, som er fremmed for Dialekten, eller har de haft vanskeligt ved at høre en Forskel, som faktisk var til Stede? For at kunne besvare dette Spørgsmål er det nødvendigt at kende Optegnernes Forudsætninger.

Alle Optegnerne var rigssprogtalende, og i Rigssproget neutraliseres Forskellen rundet : urundet Vokal ikke foran v. Men de tre Jyder (L, MKr og AB) var fortrolige med Dialekter, der har denne Neutralisation, og de ventede at finde denne Tilstand også i Fjolde. Kun PA var ikke indstillet på at finde Neutralisation. Hvis nu Dialekten ikke skelnede mellem rundet og urundet Vokal foran *w*, vilde Jydernes Forsøg på at adskille dem være uforståelig, og Forskellen mellem mine Optegnelser fra 1931 og dem fra 1932 højst påfaldende. Derimod kan alle Optegnelserne forstås ud fra den Antagelse, at der i Fjoldemålet skelnes mellem rundet og urundet Vokal foran *w*: At PA gennemgående skelner sikkert mellem rundet og urundet Vokal, stemmer overens med, at denne Forskel overholdes i hans eget Modersmål også foran v; at vi hos Lyngby finder Vaklen ved *i* : *y* og *æ* : *ö*, men ikke ved *a* : *å*, stemmer overens med, at de nørrejy. Dialekter, han kendte, har Neutralisation af de to førstnævnte Forskelle, men ikke af den sidstnævnte; at Lyngby undertiden skriver *yw* for *iw* og

öw for *æw*, men ikke omvendt, og at MKr undertiden skriver *öw* for *æw*, men ikke omvendt, passer med, at »Arkifonemerne« i de nørrejy. Dialekter er *y* og *ö* foran *w*; og at jeg har *æ̊s* både for *æw* og for *öw*, passer med, at »Arkifonemet« for *æ* og *ö* foran *w* i min egen Dialekt er en snart urundet, snart svagt rundet Vokal, som jeg plejer at betegne ved *æ̊*.

Et Par Enkeltheder kræver særskilt Omtale. Det synes påfaldende, at MKr og jeg gennemgående holder *i* og *y* ude fra hinanden, medens vi er usikre overfor *æ* : *ö*; men også de to andre Optegnere har haft lettere ved at skelne mellem *i* og *y* end mellem *æ* og *ö*; hvorledes dette igen skal forklares, ved jeg ikke. — Endvidere synes det påfaldende, at MKr og PA begge har Vaklen ved *a* : *å*, skønt hverken Rigssproget eller Nørrejysk har Neutralisation af denne Forskel, og at jeg omvendt skelner sikkert mellem *a* og *å*, skønt min Dialekt netop har neutraliseret denne Forskel foran *w*; min egen Sikkerhed beror utvivlsomt på, at Fjoldemålets Lydforbindelse *aw* udtales med et rent (ikke tilbagetrukket eller rundet) *a* og afviger så stærkt fra min egen Dialekts *å̊s* (med meget åbent og tilbagetrukket, meget svagt rundet *å*), at jeg kunde opfatte og genkende den, hver Gang jeg hørte den, medens Fjoldemålets *åw* ikke syntes mig at afvige fra mit eget *å̊s*; MKr's og PA's Usikkerhed, der giver sig Udslag i, at de skriver *aw* for *åw*, men ikke omvendt, beror derimod på, at de har haft vanskeligt ved at opfatte dette næsten urundede *å* rigtigt, hvilket bl. a. fremgår af, at det er betegnet på så mange Måder; *å* i Rigssprogets *ov* er nemlig mere lukket og rundet end i Fjoldemålets *åw*, og endnu mere lukket er den tilsvarende Vokal i MKr's østjyske Modersmål (Lydforbindelsen skrives *0s* i Sprogprøven i Dania I p. 230 og *òw* i Feilbergs Ordbog, fx i Tillægsbindet under Hoved og hovne); når endelig Lyngby ikke har taget Fejl af Fjoldemålets *å̊s*, der afviger lige så meget fra hans nørrejyske *òw* som fra MKr's, skyldes det formodentlig den Træning, han under sine Rejser i 1857—58 havde fået i at opfatte og genkende denne sønderjy. Lydforbindelse.

Herefter tør det fastslås, at der i Fjoldemålet findes en Forskel mellem rundet og urundet Kortvokal, også foran *w*.

2. Forskellen mellem Fortungevokal og Bagtungevokal er i Almindelighed gennemført konsekvent i samtlige Optegnelser. PA har en enkelt Gang *svä·rm* Sværm, medens jeg flere Gange har *svaïm* med *a*; det er sandsynligvis PA's Form der er urigtig, fremkaldt af Forventningen

om at finde samme Vokal som i Rigssproget. — MKr har *val* adv. »vel«, ved Siden af *vœl* (AB 1932 *vœl*); Formen med *a* er formodentlig fremkaldt af det nørrejy. *wal.* — Foran *j* er der i nogle få Tilfælde Usikkerhed, men dette gælder kun Forskellen *a* : *æ*, medens *å* og *ö* ikke sammenblandes. Hos Lyngby er der ingen Exx. på Vaklen; fx har han med *a* : *paj·*, *paj* Padde (»Frø«) og med *œ* el. *è*: *glèj* (to Gange) adj. glej (»glat«), *rœjt*, *rœj* adj. ræd (»bange«), *nœj·l*, *nœj'l* Negl. — Mar. Kristensen skriver i Reglen *a* for Lyngbys *a* og *œ* el. *ȧ* for Lyngbys *œ* (Exx.: *plœjl*, *plȧjəl*, *plȧjl* Plejl; *sœjs*, *sȧjs* num. sex); men undertiden har han også *a* for *œ*: *Rœj* og *raj* adj. ræd (»bange«); *sajs pajə* sex Padder (»Frøer«). — Noget lignende gælder Poul Andersen; for Lyngbys *a* har han *ɑ*, *ɑ·* og *ɑ*, for Lyngbys *œ* har han *ɛ* (een Gang), *ä*, *ȧ* og (oftere end MKr) *a*. Exx.: *saj·s* og *sȧjs* num. sex; *föst ən paj· ɔ da·n gaj·* først en Padde og da (»så«) en Gedde (OW & AB 1935 *gäj*, *gä.j* Gedde). — Også i mine egne Optegnelser fra 1931 er der undertiden Vaklen, især hos de dårligste Meddelere og i Ord, hvor jeg ikke vidste hvilken Vokal jeg skulde vente; for Lyngbys *a* har jeg skrevet *a*, for Lyngbys *œ* både *ä*, *ȧ* og *a*. Exx.: Botille *Rȧj.n*, *Räj.n*, CC *Rȧj.n*, Hans Carstensen *Raj.n* Regn; Botille *vȧj*, CC *vaj* Vej; Tinne *Räj*, CC *Rȧj·*, *Raj·* adj. ræd; Tinne *glajd*, CC *glaj.d*, Carsten Hansen *gläjd* adj. neutr. glejt (»glat«; Ordet var mig ukendt); Tinne *Raj* Rad (min egen Dialekt har *Raj*, Øst- og Mellemslesvigsk har *Rœj*). — I Optegnelserne fra 1932 skelnes der næsten konsekvent mellem *aj* på den ene og *äj*, *äj* på den anden Side; Exx. Tinne *Räj* Rad; Lorenz Jensen *väj* Vej; Tinne *Rȧj.* adj. ræd; dog CC *faj·gən* Fedderken (Mandsnavn), men Tinne *fäjəgən*, Lorenz Jensen *fœjəgən*; en enkelt Gang har jeg i 1932 rettet et ventet *äj* til et uventet *aj*, nemlig i *sdaj·l sæ* stejle (om Hest; jfr. nty. sik steilen »rette sig op«, Mensing).

Disse Optegnelser må fortolkes på lignende Måde som ved rundet : urundet Vok. foran *w*. Poul Andersen, der ikke var fortrolig med en Forskel *aj* : *œj*, har vanskeligere ved at høre Forskellen end de tre jyske Optegnere, der alle kendte Dialekter, i hvilke Forskellen *a* : *œ* ikke er neutraliseret foran *j*. At MKr, PA og jeg i mange Tilfælde har skrevet *a* for *œ*, men aldrig *œ* for *a*, stemmer overens med, at Poul Andersen, Ella Jensen og jeg i 1932 hørte Vokalen i *sȧjs* num. sex, *gȧj*. Gedde, *Rȧj*. adj. ræd, *vȧj*. Vej (i Tinnes Udtale) som *a*←—*ȧ*—→*ä*[1], altså som et meget lidt fremskudt *a*. I Nty.

[1] Om denne Betegnelsesmåde se Poul Andersen i P. Jacobsen: Mundarten i Flemløse Sogn p. XI ff.

findes der ikke noget ei forskelligt fra ai, hvilket stemmer overens med, at *aį* og *äį* ikke holdes ude fra hinanden hos de dårligste Meddelere, hvis egentlige Modersmål er Nty., men som har lært sig Dansk som Skolebørn. — Herefter må altså også Optegnernes Skelnen mellem Fortungevokaler og Bagtungevokaler være i Overensstemmelse med de objektive Forskelle i den undersøgte Dialekt.

3. Forskellene mellem lukkede, halvåbne og åbne Kortvokaler. a. Forskellene mellem lukkede og halvåbne Vokaler. Lyngby skelner i Almindelighed sikkert mellem *i* og *e*, mellem *y* og *ø* og mellem *u* og *o*. Der er ingen Exempler på Vaklen ved *y* : *ø*; nogle få ved *u* : *o*: »*stom* (*stum*)« adj. stum (»sløv«, om Kniv), *kuns* og *kon* adv. kun, *du* og *do* pron. du (de to sidstnævnte Ord står alm. tryksvagt i Sætningen; Pronominet du hedder i andre jy. Dialekter *do*); og endelig lidt flere Exempler ved *i* : *e* : »*hön·srik* (*rek*)« Hønserik (»Rane«), »*liŋkə* (*leŋkə*)« adj. linke (»venstre«), *s̆æb* og *s̆ib* Skib; *spriŋ·* inf. springe, *spriŋ·ər* præs. sing. springer; en anden Gang: præs. *æ spriŋ·ər*, *du spriŋ·er* jeg, du springer, men derpå er *i* rettet til *e*. De andre Optegnere har *o*, *0* og *e*, *ɛ* i disse Ord undtagen i kun og du: AB 1931 *sdom·*, AB 1931 *leŋgə* (flere Gange), MKr *sjɛb*, *s̩jeb*, AB 1932 *sbʀɛŋəi*.

Mar. Kristensen skelner så godt som helt konsekvent mellem *i* og *e* (*ɛ*), mellem *y* og *ø* (*œ*) og mellem *u* og *o* (*0*); der er kun ganske få Exx. på Vaklen, fx *jyst* og *jøst* adv. just (AB ofte *jy̨sd*, *jysd*, altid i tryksvag Stilling).

Poul Andersen anvender to Tegn for hver af de snævre Vokaler *i* og *y*, nemlig *i* (oftest) og *į* (især foran sonor Kons.), *y* (oftest) og *ų*; for *u* anvendes kun *u*. Der er forholdsvis mange Exx. på Sammenblanding med de halvåbne Vokaler, der skrives henholdsvis *o*, *0* og (sjældnere) *ω*, *o̱* og *e*, *ɛ*; ofte har han *o*, *o̱*, *e*, hvor de andre Optegnere har *u*, *y*, *i* : *s̩joʃələn* Skuffen (MKr *sguʃələ*, AB 1931 *ˈa·s̩ˌs̩cuʃələ* o. lign. Askeskuffe; den efterhængte Artikel tyder på ringe Opmærksomhedskoncentration); *so̱.nt* adv. siden (AB ofte *sy̨nd̨*); *swen* Svin (L *svin*); sjældnere har han *į* for de andre Optegneres *e* : *ʀįŋ* Ring (AB 1931 *ʀeŋ*, *ʀeŋ.*), *skįnəbi·ən* Skinneben (MKr *s̩jɛnəbi·ən*, AB 1931 *ˈs̩cɛnəˌbi·ən*).

Også jeg har i mine Optegnelser fra 1931 benyttet to Tegn for hver af de snævre Vokaler, oftest *i*, *y*, *u*, sjældnere *į*, *ų*, *s̩*, der især anvendes

i(j), *u* (*s*) for *e*, *o*. Derimod er det uden videre indlysende, at Forekomsten af den nederty. slappe Udtale passer godt med den Omstændighed, at jeg i 1931 oftest har skrevet *j*, *s* (*o*) i Ord, som Meddelerne anvendte i deres nty. Dialekt, og især hos de af Nty. stærkest påvirkede Meddelere. — I Optegnelserne fra 1932 skrives der *i*, *y*, *u* for de lukkede Vokaler og *ɛ* (sjældent *e*), *o̤*, *0* (sjældent *ω*) for de halvaabne. Der er intet Exempel på Forvexling af de to Vokalrækker, hvilket må opfattes som et Bevis på, at jeg nu havde fået den fornødne Træning i at opfatte og genkende de uvante Lydnuancer.

Det må derfor antages, at Fjoldemålet skelner mellem lukkede og halvåbne Vokallyd.

b. Forskellene mellem halvåbne og åbne Vokaler er et meget vanskeligere Problem end Forskellene mellem lukkede og halvåbne, fordi Materialet er langt mere uensartet og indeholder flere Modsigelser. Der ses foreløbig bort fra Stillingen foran *-w* og *-j*, der kræver en særskilt Behandling. Lyngby skelner i Almindelighed klart mellem *e*, *ø*, *o* og *æ*, *ö*, *å*; Tegn for Mellemrækken er (uden for Stillingen foran *-j*) vistnok kun anvendt een Gang, nemlig i *Bòrə* (ved Siden af *Bor·ə*) Borg (ɔ: Flensborg; MKr *borə*). Der er dog en Del Exx. på Vaklen: *æsx* og *esk* Ask; *böksər* og *bøksər* Buxer (AB 1932 *bo̤gsəɹ̇*); *køm·ər* og *köm·ər* præs. sing. kommer (AB 1931 *ko̤mə* ofte); »*šöŋ* (*šøŋ?*)« og *šöŋ·* Skygge (AB 1931 *ṣco̤q.* og *ṣχɷm* d. s.); *kåp* og *kop* Kop; *måst* og *most* præt. og præt. part. måtte («musste«), måttet (AB 1931 *masd* og *m0sd*); *gåŋ·ən*, *gåŋən* og *goŋ·ən* præt. part. gået. Flest Exempler er der ved *e* : *æ* i Stillingen foran *ŋ̣*, *ŋ*, *g* og ved *o* : *å* foran *l̥*, fx *ræŋvitə* (*æ* rettet fra *e*) Rendevitter (»Stangen hvortil Koen bindes i Stalden«); *Eŋ·əla·ŋ̣* England og *Æŋ·əlæ·ŋ̣ər* Englænder; *væx* og *vex* Væg; *kål̥'* og *kol̥* Kuld neutr. I ikke få Tilfælde har Lyngby *æ* og (især) *ö*, hvor AB har *ɛ* og *o̤*: L *ḳælək* inf. kildre, AB 1932 *æ* ˈ*kɛlgə* jeg kildrer; L *kærgoʔar*, AB 1932 ˈ*kɛʀəˌg0·ɒ* Kirkegård; L *fæl*, AB 1931 *fɛl* Fælg; L *vræŋsk* Hingst, AB 1931 ˈ*vʀɛnṣχˌhæsd* d. s.; L *höft*, AB 1931 *ho̤fd* Hofte, AB 1932 ˈ*ho̤fdˌṣci·ɜw* adj. hofteskæv; L *höl*, AB 1931 *ho̤l·* Hølle (»Kvindehue«); L *nör*, AB 1932 *no̤ɹ̇* Nød (»et År gl. Kalv«); L *sön*, AB 1931 *sön*, AB 1934 *so̤n*, *syˌn*[1], AB & OW 1935 *so̤n* Søn. Desuden har L *Råsla·ŋ̣* Rusland, men AB 1931 *ɒn ʀ0səɹ̇* en Russer (»russisk Hest«).

Mar. Kristensens Optegnelser forholder sig omtrent som Lyngbys;

[1] Med *yˌ* menes det nty. slappe korte y.

også han skelner mellem på den ene Side *e*, *ɛ*; *ø*, *ɷ* og *o*, *0* og på den anden *æ*; *ö*; *å*, *ɔ*; men der er i Forhold til Optegnelsernes Omfang flere Exempler på Vaklen hos ham end hos Lyngby: *æsk* og *ɛsk* Ask; *svæn* og *sve.æn* Svend (»Tjenestekarl«; om *e.æ* hos MKr se p. 109 f.); *slæm*, *slæmt* (flere Gange) adj. slem, slemt, men komp. *slemə*; *tɷfəlgər* og *töfəgə* Kartofler; *d0q*, *dåx*, *dɔq* adv. dog, *doxəns* d. s.; *gɔlə*, *gɔl* Gulv, *fʀamgol* Framgulv (»Forstue«); *mos*, *most*, *mɔst* præt. måtte. Foran *ŋ* og *ŋ̣* har MKr *æ*, foran *q* *æ* og *ɛ*: *hɛxəl*, *hæqəl* Hegle; foran *l̥* er der Vaklen ved *o* : *å*, fx i *f0l̥t*, *fɔl̥t* præt. faldt. I nogle Tilfælde har MKr *ɔ* for de andre Optegneres *o* og omvendt *ø* for de andres *ö* (altså modsat Lyngby): *vi·nsɔp* Vinsuppe (AB 1931 *ˈvin·ˌs0b*); *dʀɔgən* præt. part. drukket (AB 1931 *dʀ0gən* ofte); *om æ sɔmə* om Sommeren (AB ofte *0m* og *s0mə*); *awkɔmən* afkommen (»afskaffet«; PA *a·wk0mən*; AB ofte *k0mən*). *ʀøðər*, *ʀɷðəʀ*, *ʀɷdəʀ* Rødder (AB 1932 *ʀöd̥əɹ̇*); *di føʀ* præs. de fører (L *för*).

Poul Andersen har for at betegne de Nuancer, han har hørt, udtømt alle de Muligheder, der findes i Danias Lydskriftalfabet (for *o* og *å* har han således: *o*, *0*, *ω*, *ώ*, *å*, *a*, *ɔ*, *ḁ̊*, *a*); det er vanskeligt at se, på hvilket Punkt i denne Række Skellet mellem to varierende Sproglyd bør lægges; vi får dog færre Exempler på Vaklen, når vi lader *æ*, *ɷ* og *å* høre til de halvåbne, end når vi henregner dem til de åbne Vokalnuancer (jfr. Exx. som *pæbənöðəʀ* Pebernødder, *pæbədω·s* Peberdåse, men *pɛbəkve·rn* Peberkværn (AB 1932 *pɛb̥əɹ̇*); *måq*, *m0χ*, *m0q*, Møg, *ˈmωqˌkå·ʀ* »Møgbør« (L *mox*); *bḁ̊ʀə* Flensborg (L *Bòrə*, *Bor·ə*; MKr *borə*)). I Forhold til Optegnelsens Omfang har PA lidt færre Exx. på vaklende Betegnelsesmåde end MKr: *ˈf0d̥jənsˌpa·ŋ̣* Futjenspande (»Æbleskivepande«), men *fad̥jər* »Æbleskiver« (AB 1931 *f0d̥ən* »Æbleskive«); *skæg*, *sjæχ* og *s̥jɛæq* Skæg (med Diftong desuden *svɛæn* Svend, jfr. p. 109 f.). I nogle Tilf. har PA åben Vokal, hvor andre Optegnere har halvåben: *pæbənöðəʀ* Pebernødder (AB 1931 *ˈhasəlˌno̤ðəɹ̇*); *möʀχt* adj. neutr. mørkt (L *mør·xt*, AB *mo̤ɹ̇·xd*); *kafəmöl* Kaffemølle (AB ofte *mo̤l·* Mølle); *abslæd* præt. part. opslidt (AB 1931 *ˈabˌslɛd*, L *slet* slidt); *i̥·ən das χʀæft* een Dags Grift (»så mange Tørv, som kan graves på en Dag«; AB 1931 *gʀɛfd*; jfr. Mensing under Dagsgrift).

I mine egne Optegnelser skelnes der i Almindelighed klart mellem på den ene Side *ɛ*, *e*; *o̤*, *ɷ*; *0*, *ω* og på den anden Side *æ*; *ö* og (foran *ɹ̇*) *ɔ̈*; *a* og *ɔ*. I Forhold til Optegnelsernes Omfang er der, uden for de ndfr. nævnte Lydforbindelser, færre Exx. på Vaklen end hos de foregående Optegnere:

AB 1931 *kæl·* og *kɛl·* Kelle (»Murske«); AB 1931 *hɛsəl* og *hæsəl* Hassel; AB 1932 samtidig hos de to Meddelere i Løvensted: Søsteren: *han̥ vɛʀəgəi̯ v ˈy·ɜx ˌut* han virker Øget ud (ɔ: »han beskærer Hestens Hov med Virkejærnet«), Broderen: *han̥ væi̯.gəi̯ ɜ ˈut* han værker det ud; AB 1932 *mɛl̥ ˈgaməl v ˈnɔ̜j* mellem gammel og ny (c: »mellem Jul og Nytår«), *ɛˈmæl̥·* præp. og adv. imellem. AB 1931 *ˈlig|fölə* og *-fo̱lə* Ligfølge; AB 1931 *möl·* og (ofte) *mo̱l·* Mølle; AB 1931 *ʀɔ̜d* og *ṛöd* adj. neutr. rødt; AB 1931 *töfəlgə, to̱fəlgər̥*; AB 1932 *tɔ̜fəlgəi̯* Kartofler; AB 1931 *sön* Søn, *ˈbʀå·i̯ˌsøn* Brorsøn, AB 1932 *ˈguˌsø̱n* Gudsøn, *sɥn* Søn, AB 1934 *sø̱n*, *syˌn* Søn, AB & OW 1935 *sø̱n*; AB 1931 *ˈbʀuˌfɔlg*, *ˈbʀuˌfalg* Brudefolk, ofte *falg* Folk; AB 1931 *masd*, *mɔsd* præt. og præt. part. måtte (musste«), måttet; AB 1931 *sdʀab* (hos dårlig Medd.), ofte *sdʀɔb* inf. strobbe (»feje i Stald«); AB 1931 *få·ŋən*, *gå·ŋən*, AB 1932 *fɔŋən*, *gɔŋən* præt. part. fået, gået. Oftest er der Vaklen i følgende Lydforbindelser: 1° *ɛ* : *æ* efter *j* og foran stemt Kons., fx AB 1931 *ˈjæn·ˌgå·ŋəi̯* Genganger, AB 1932 *ˈjɛn·ˌgå·ŋəs* Gengangere (begge Former hos Tinne); AB 1931 *ˈjæməlˌgʀu·ɜ*, *ˈjɛməlˌgʀu·ɜ* præt. part. gennemgroet (om Uld på Får). 2° *ɛ* : *æ* foran *ŋ̊*, *ŋ*, *q*, *g*, fx AB 1931 *ˈæŋəʀə* præs. sing. »forandrer«, AB 1932 *ɛŋəi̯* inf. »forandre«, præt. part. *hæi̯ ˈɛŋəd sæ* (over *ɛ* tilføjet: ⟶*œ*, *æ*); som Tegn for Tvivl har jeg i mange Tilf. anvendt *œ*, fx i AB 1932 *pʀœn̥d̥* inf. prente; AB 1931 *sdœŋəl*, AB 1932 *sdɛŋəl* Stængel; AB 1931 *hœqəl̥d̥* præt. part. heglet, AB 1932 *hæxələi̯* præs. sing. hegler; AB 1931 *sbʀœg ˈab* inf. sprætte op. 3° *ɔ* : *a* foran *l̥*, fx AB 1931 *sɔl̥d̥*, *sal̥d̥* Salt.

I det følgende ser vi foreløbig bort fra de sidstnævnte Lydforbindelser, der også i Lyngbys og Mar. Kristensens Optegnelser tydeligt udskiller sig fra de øvrige. Det første Spørgsmål, der skal søges besvaret, er da dette: Skelnes der i Fjoldemålet uden for disse specielle Lydforbindelser mellem halvåbne og åbne Vokaler? Vi må som sædvanlig betragte Optegnernes individuelle Forudsætninger. Ovfr. p. 75 blev der gjort Rede for, at de halvåbne Vokaler *e*, *ø*, *o* af Poul Andersen, Ella Jensen og mig blev opfattet som lidt mere åbne end Rigssprogets tilsvarende Lyd (foruden at de ofte var »brede«). Noget lignende er imidlertid Tilfældet med min egen Dialekts halvåbne Vokaler. Dette stemmer overens med, at PA har hørt åben Vokal i nogle Tilfælde, hvor jeg har hørt halvåben Vokal (p. 77); det er muligt, at MKr's *ɔ* for mit *ɔ* og Lyngbys *ö* for mit *ø̱* skal forklares på tilsvarende Måde; Lyngbys Betegnelsesmåde kunde stå i

Forbindelse med, at han aldrig har *y* for mit *o̤*, men derimod flere Gange *u* og *i* for mit *0* og *ε*; i Forhold til Lyngbys tilsvarende Lyd synes Fjoldemålets *o̤* altså at være mere åbent end *ε*[1] og *0*; mine egne Optegnelser kunde tyde på, at Fjoldemålets *o̤* også var mere åbent end *o̤* i min egen Dialekt, idet heller ikke jeg har *ɥ*, men forholdsvis ofte *ö* for *o̤*. — Ligesom de halvåbne blev også to af de åbne Vokaler i 1932 opfattet som mere åbne end Rigssprogets tilsvarende Lyd: Lyden i *gʀæðəɹ* præs. sing. græder, *læbəɹ* præs. sing. løber, *pʀæsd* Præst og *iˈjæn* adv. igen blev beskrevet som *æ* (—→*ä*), Vokalen i *dön* præs. sing. »lugter« som en i Forhold til Rigssprogets *ö* meget åben og lidet rundet Lyd (*ö* —→*ɔ̈*, men svagt rundet); derimod blev Vokalen i *sxaɹ* Skud, *ʀak* »Mandskjole«, *ṣcad* præt. part. skudt beskrevet således: »i Åbningsgrad *a*, men ikke meget rundet, undertiden lidt palatal«. Herefter skulde vi i Alm. ikke vente, at en åben Vokal vilde blive opfattet og gengivet som en halvåben. Dette er dog utvivlsomt sket i et Par Tilfælde i mine Optegnelser, nemlig ved *ˈbʀuˌf0lg* med *0* og *ʀɷd* med *ɷ* (ofte *falg*; een Gang *r̥öd* (som subst.); denne Neutrumsform af *ʀy·ɜ* svarer til *blöd* neutr. af *bly·ɜ* blød og *död* neutr. af *dy·ɜ* død); her har vi utvivlsomt Fejlhøring på Grund af min Forventning om at høre halvåben Vokal (min vestslesv. Dialekt har *f0lg* Folk, og Rigsspr. har *rød*). Fejlhøring på Grund af Forventning foreligger sikkert også ved L *sön*, AB 1931 *sön*, og det er karakteristisk for *o̤*'ets Kvalitet, at jeg havde meget Besvær med at få konstateret denne Fejl. I nogle af de Tilfælde, der ikke har fundet en tilstrækkelig Forklaring i det foregående, foreligger der måske to Sideformer med forskellig Vokal; dette gælder åbenbart Verbet virke ud, der også i Vodder Sogn har en Sideform med *æ*: værke ud; muligvis også *hεsəl* og *hæsəl*, *måst* og *most* (i dette Tilf. er der Vaklen hos tre Optegnere) og *εṣχ* og *æṣχ* (Vaklen hos to Optegnere). Og endelig hører *o* : *å* og *ø* : *ö* foran *η* og *q* vistnok til de specielle Forhold der skal behandles i det følgende.

Til Trods for de talrige Exempler på vaklende Betegnelsesmåde må Resultatet af denne Gennemgang da blive, at Optegnelserne lader sig forene med den Antagelse, at der i Fjoldemålet findes en Forskel mellem halvåbne og åbne Kortvokaler.

Men i en Del særlige Lydforbindelser forekommer der så mange Exempler på Vaklen, at de må gøres til Genstand for en særskilt Behandling.

[1] Lyngbys *æ* for *ε* passer dog dårligt med hans hyppige *i* for *ε*.

1° *e* : *æ* foran *ŋ*. Exx.: LPetersen *brænn(j)* inf. brænde; MKr *bʀæŋə* præs. sing. brænder, *bʀæŋsəl* Brændsel; PA *bræŋ·ɪ* præs. sing. brænder; AB 1931 *bʀæŋsəl* Brændsel, *bʀɛŋ ˈɑb* inf. brænde op, *bʀɛŋə*, *bʀæŋə*, *bʀæŋəɪ* præs. sing. brænder, *bʀæŋən* præs. part. brændende, *bʀæŋən*, *bʀɛŋən* nom. act. Brænden, *bʀæŋ·vɪn*, *bʀæŋ·vin* Brændevin, ˈ*bʀæŋ·vi.ns|gla·s* Brændevinsglas, ˈ*bʀæŋ·vɪn|b0dəl*, ˈ*bʀɛŋ·vi.ns|b0dəl* »Brændevinsflaske«; AB 1932 *bʀɛŋ* inf. brænde, *bʀæŋə* præs. sing. brænder, *ɒn bʀɛŋəɪ* en Brænder (i Lampe). — LPetersen *renn(j)er* præs. sing. render; L *ræŋ·ər* d. s.; MKr *ræŋ* inf. rende; AB 1931 *ʀɛŋ* Rend (»lille Tur«, »kort Besøg«). — L *stæŋ·ər* Stænder (»Stolpe«); AB 1931 *sdæŋəɪ* d. s.; AB 1932 ˈ*pu·ɜɹt|sdɛŋəɪ* »Portstolpe«. — L *tæŋ·ər*, *tæŋ'ər* plur. Tænder; PA *tɪŋəʀ*, *tæŋə* d. s.; AB 1931 *tæŋəɪ* d. s.; AB 1932 *tɛŋəɪ* d. s. — I disse Exempler, der er typiske for *ɛ* : *æ* foran *ŋ*, er der altså en langt større Uensartethed i Betegnelsen end i de ovfr. behandlede Lydforbindelser, hvor kun nu og da en enkelt Form afviger fra mange andre. Dette må utvivlsomt opfattes som et Bevis på, at Vokalens Kvalitet foran *ŋ* er en anden end den sædvanlige. I 1935 optegnede Ole Widding og jeg Vokalen i *bræŋ* inf. brænde som *æ*—›*ɛ*, men Vokalen i *tæŋəɪ* som *æ* (hvorimod PA og AB som anført har *ɪ*, *æ* og *ɛ*, *æ* i dette Ord). På Grundlag heraf tør det vistnok hævdes, at Variationsbredden foran *ŋ* er usædvanlig stor; desuden synes Vokalen i denne Stilling i Reglen at være mere lukket end det meget åbne *æ* i andre Stillinger og mere åben end *ɛ* i andre Stillinger. Der er ikke fundet noget Exempel, der kunde indeholde et fra denne Vokal forskelligt *e* (eller *æ*) foran *ŋ*, hvorimod der er mange Exempler med *i* foran *ŋ*; da nu *i* foran *ŋ* ikke synes forskelligt fra *i* i andre Stillinger, er det øjensynligt Forskellen *e* : *æ* der er neutraliseret foran *ŋ*. De to nævnte Afvigelser i Udtalen hænger utvivlsomt sammen med denne vigtige Ejendommelighed ved Dialektens Lydsystem.

2° *e* : *æ* foran *l̩* forholder sig vistnok på samme Måde, skønt Vokalen gennemgående betegnes som mere åben end foran *ŋ*: L *fæl̩·ər* præs. sing. falder; MKr *fæl̩ər* d. s.; AB 1932 *fæl̩ə* (ofte) d. s. — MKr *imel̩·* præp. imellem; PA *ɪˈmæl* d. s.; AB 1932 *ɜˈmæl̩·* d. s., men tryksv. *mɛl̩ ˈgaməl ʊ ˈnʊɪ* mellem gammel og ny (»mellem Jul og Nytår«). — L *kæl̩əŋ* Killing; MKr *kæl̩əŋ* d. s. — AB 1931 *kʀæl̩d̩* pret. part. krellet (»drejet, snoet«); Vokalen i dette Participium er i 1932 betegnet ved *æ* med et *ɛ* over (som Tegn for Tvivl). — Heller ikke foran *l̩* findes noget Exempel på et *e* eller *æ*, der afviger fra Vokalen i disse Exempler.

3° *e* : *œ* foran *q*. Exx.: L *beg·ə*, MKr *bœqə*, AB 1931 *bæxə*, *bæqə*, *bɛxə*, *bɛqə* pron. begge; AB 1932 *bæxəs*, *bɛxəs* »begge Dele« (Oversættelse af ty. beides). — L *heg·(ə)l*, MKr *hɛxəł*, *hœqəl*, AB 1931 *hæxəł* Hegle. — L *šæg*, *šex*, MKr *śjœq*, PA *skæg*, *śjɛæq*, *sjœχ*, AB 1931 *ścɛq*, AB & OW 1935 *śχæq* Skæg; AB 1931 *ścɛqə* adj. skægget. — AB 1931 *sæxələ* præs. sing. segler (»savler«); AB 1932 *sɛxəł* inf. »savle«. — L *vœx*, *vex*, MKr *væg*, *vœk*, PA *væg*[1], *væq*, AB 1931 *vœqx*, *væq·*, *væ·q*, *vɛx*, AB & OW 1935 *vœq* Væg; AB 1932 *ˈvɛxˌśχab* Vægskab. — L *œg*, *eg*, PA *œg*, AB 1931 *ɛq·*, *œq·*, AB & OW 1935 *œq* Æg (»ovum«); AB 1932 *ˈa·ŋˌɛq* Andeæg. — Også i disse Exempler har vi åbenbart en meget variabel Vokal, der gennemgående er mere lukket end det sædvanlige *æ*. Spørgsmålet er nu, om der findes noget Exempel, der indeholder en Vokal, som er forskellig både fra denne og fra *i* (i *liq*, *lix* Lig). Det er muligt, men langtfra sikkert, at en sådan Vokal foreligger i Verbet ligge (stærktbøjet) »ligge« og »lægge«, som er optegnet i flg. Former: LPetersen *lègg* (»lægge«), L *lex* (»ligge« og »lægge«), PA *læq* (»lægge«), AB 1931 *lɛx* (»ligge«), *lɛq* (»ligge« og »lægge«), *læx* (»lægge«), AB 1932 *lɛxə* præs. sing. (»ligger« og »lægger«). Formen *læx* »lægge« fra 1931 kan næppe være fremkaldt af Forventning om *œ*-Lyd, da »lægge« og »ligge« er faldet sammen og har *e*-Lyd i min egen Dialekt; den kan altså skyldes en mere åben Udtale.

4° *ɛ* : *œ* foran *ŋ*. Exx.: L *bœŋk*, AB 1931 *bæŋg*, *bæŋ·g*, AB 1932 *bæŋg*, *bɛŋg* Bænk; AB 1931 *bœŋgəi̯* plur. Bænke. — LPetersen *hènger*, PA *hɛŋə*, AB 1931 *hæŋəi̯*, AB 1932 *hɛŋəi̯* præs. sing. hænger. — L *mœŋ·* inf. mænge (»blande«), AB 1931 *mœŋ·* præs. plur., »*mæŋə* (*æ*—→*œ*)« præs. sing. »blander«, *ˈmœŋ·ˌku·ɜï[d]n* »Blandsæd«, AB 1932 *ˈmɛŋˌku·ɜï[d]n* d. s. — AB 1931 *sdæŋəł*, AB 1932 *sdɛŋəł* Stængel. — Også her synes at foreligge en forholdsvis lukket Kvalitet af *æ*; men det er ikke sikkert, at Forskellen *œ* : *e* er neutraliseret foran *ŋ*, idet der måske er Forskel mellem på den ene Side Infinitiven skænke, der er optegnet i flg. Former: LPetersen *skœnk*, PA *śjæ·ŋg*, AB 1931 *ścɛŋg*, AB 1932 *ścɛŋg*, og på den anden Side Subst. Skinke, der findes i flg. Former: MKr plur. *śjœnkə*, AB 1931 *śceŋ.g*, *sxi̯ŋg*, plur. *ści̯ŋ·gə*, *ścɛŋgəi̯*, AB 1932 *ścɛŋk*.

5° *e* : *œ* foran *k*. I denne Stilling har Lyngby altid, og jeg i Reglen skelnet klart mellem *e* og *œ*; nogle få Gange er der dog optegnet *ɛ* eller *œ* ved Siden af *æ* i samme Ord, hvilket kunde tyde på en lidt mere lukket Udtale af

[1] Med *q* betegnede PA ifl. mundtlig Meddelelse stemt g.

æ foran *k*: PA *rɛg* imper. ræk, AB 1931 *ʀæg* inf. ække; AB 1932 *næg* inf. »drille«, *nægəˌi* præs. sing. »driller«. — Der er dog ingen Tvivl om, at der er Forskel mellem AB 1932 *nɛg* inf. nikke, *nɛgəˌi* præs. sing. nikker og *næg* »drille«, *nægəˌi* præs. sing. »drıller«.

6° *e* : *æ* i Stillingen efter *j*, *ʂχ*, *ʃc* og foran *i̯*, *l*, *m*, *n*. I denne Stilling har det været særlig vanskeligt for Optegnerne at opfatte den åbne Vokal rigtigt, vistnok fordi den er slap. En lignende Udtale findes i andre sønderjy. Dialekter, fx i Tønder Bymål; herom siger Mar. Kristensen (Folkemål og Sproghistorie p. 86): »Jeg har i den samme persons udtale af ordet mælk i Tønder bymål hørt en række varianter fra [*mjɛlk*] til *mjälk*], men udelukkende med hvad Jespersen kalder »brede« vokaler, så at et virkeligt [æ] aldrig høres. Jeg er endda tilbøjelig til at høre [*mjɻlk*] engang imellem, eller ialfald en mere lukket vokal end [ɛ], men afgjort ikke noget [*e*]«. I Fjoldemålet viser Optegnelserne en lignende Vaklen. Foran -rn, -rt og udlydende -r findes dog altid (eller så godt som altid) åben Vokal, fx i L »*jær·n* (*jæ·rn*)«, PA *jærn*, AB *jæi̯ᵈn* o. lign. (ofte) adv. gerne; L *cær*, AB 1931 *ʃcæi̯* Kær; L *cær·n*, PA *tjærn·n*, *ʃjæ..ın*, AB *ʃcæi̯ᵈn* Kærne (»Smørkærne«); L *šært*, PA *ʂjä·ṛt*, *ʂjä·ʀt*, *ʂjæ·t*, AB *ʂcæi̯d* Stjært (»Hale«). Men foran de øvrige r-Forbindelser er der stærk Vaklen: L *bjer'ə*, MKr *bjɛʀə*, AB 1931 *bjɛʀə* Bjærg; AB 1932 *bjɛi̯·xə* adj. bjærget (»bakket«). — L *Bjær·op*, MKr *bjɛrəp*; AB 1931 *bjæʀsb*, *bjæi̯·b* Bjerrup (Landsbynavn). — L. *bjær·ig*, AB 1931 *bjæʀəx* inf. bjærge, AB 1931 *v ˈhy·ɜˌbjœʀɳən* Højbjærgningen, *v ˈku·ɜᵈnˌbjæi̯·ɳən* Kornbjærgningen. — L *cær·ə*, MKr *ʈjɛʀə*, PA *tjɛʀ(ə)*, AB 1931 *ʃcæʀə* og (ofte) *ʃcɛʀə* Kærv. — Ved Prøveoptegnelserne i 1931: *bjæʀsb*, *bjɛʀsb* Bjerrup, og ved Poul Andersens, Ella Jensens og mine Optegnelser i 1932: *bjɛʀə*, *bjɻʀə* Bjærg med slap Lyd. Det er muligt, men ikke sikkert, at der findes to Sproglyd i denne Kombination, et *æ* i Bjerrup, bjærge, Kærv og et *e* i Bjærg. — Foran *l* er der stærk Vaklen: L *mjælk*, MKr *mjælk*, PA »*mjǫlg* (lidt afrundet)«, *mjælg*, *mjəlg*, AB 1931 *mjɛlg*, AB 1932 *mjɛlg* AB & OW 1935 *mjœləg*, *mjœl.g* Mælk, AB 1931 *ˈa·dənˌmjœlg* Aftenmælk, *ˈmjœ̊lgˌhjŋdən* Mælkehenten (om Afhentning af Naboens Tilskud af Mælk til Bryllupsgilde). — Regenburg *schille*, LPetersen *sjille*, L *šæl·ə*, MKr *sjɛlə*, *sjɛlə*, *sjælə*, *sjælə*, AB 1931 *ʂcælə*, *ʂcɛlə*, *ʂχɛlə*, *sgɛlə*, AB 1932 *ʂcɛlə* pron. selv. — Det er muligt, der findes en Forskel mellem 1) AB 1931 *ʂcel*, *ʂcɛl* præs. sing. skiller = AB 1931, AB 1932 *ʂcɛl* (ofte) Skel (»Forskel«, »Markskel«; jfr. L *ʃášel* (Tryk på Endestavelsen) Forskel) og 2) L *šæl*, MKr

»*sjæəl* (*æ* > *æ*)«, AB 1932 *ʂχæl* præs. sing. stjæler. — Foran *m*: Regenburg *jem*, L *jæm'*, *jæm*, MKr *jæm*, PA *jem*, AB 1931 *jæm*, *jæm.*, *jɛm* adv. hjem; L *jæm·ən̩*, AB 1931 *jɛmən* Hjemmen (»Hjem«), AB 1932 *ˈjɛmənˌsdæi* Hjemmensted (»Fødegård«); MKr *jæm·*, *jæmən*, AB 1931 *jæm·*, *jɛm·*, *jæmən*, *jɛmən* adv. hjemme. — Foran *n*: L *Jæn·əkəs*, AB 1931 *jænəgəs* (4 Gange), *jɛnəgəs* (4 Gange) Jennekes (Gårdnavn). — I 1932 opfattede vi Vokalen i *ʂcɛlə* pron. selv, *jɛmən* adv. hjemme og *iˈjɛməl* præp. og adv. igennem som en slap Lyd med *i*-Klang (som nty. *i̯*) og med Åbningsgraden (*i̯* —→) *e* —→ *æ* (—→ *æ*). — Foran andre Konsonanter end *d*, *l*, *m*, *n* er der nu og da vaklende Betegnelse, og da disse Forbindelser er sjældne i Dialekten, gælder den slappe Udtale af *æ* måske de allerfleste Stillinger efter *j*: L *fåjæð·ər*, AB 1931 *faˈjɛðə* præs. sing. forgetter (»glemmer«); MKr *fɔˈjæt* (to Gange), AB 1932 *fɔ̣ˈjɛt* præt. part. »glemt«. — L *jest* (to Gange), MKr *jæst*, PA *jæ·st*, AB 1931 *jɛsd*, *jæsd* Jest (»Gær«).

7° *o* : *å* foran *l̥*. Exx.: L *ål̥·*, *ol̥·* pron. plur. alle (den sidste Form rettet fra *ål̥·*), *ol̥t* neutr. alt; MKr *0l̥əs* alt (hty. alles); PA *ɔl̥·*, *å·l̥* alle, *ɔl̥saməl* allesammen; AB 1931 *al̥·*, *0l̥·* alle, *0l̥əs*, *al̥əs* alt, *0l̥d̥*, *0d*, *al̥d̥*, *ad* adv. alt (»allerede«); AB 1932 *0l̥·* alle. — L *ol̥tin*, MKr *ɔdən*, *ɔtəns*, *åtəns*, PA *ɔltjns*, *ɔdən*, AB 1931 *0l̥d̥ən*, *al̥d̥ən*, *al̥d̥əns* adv. altid. — L *fol̥t*, MKr *fɔl̥t*, *f0l̥t*, AB 1931 *fal̥d̥*, *f0l̥d̥* præt. faldt. — L *jål̥'*, PA *jå·l̥*, AB 1931 *j0l̥.*, AB 1932 *j0l̥* Hjald (»Loft over Lo«). — L *koltərhi·ə*, AB 1931 *kal̥ʠjəˈhi·ə*, AB 1932 *kωl̥ʃcəˈhi·ɜ* Kolkerheide (Stednavn). — L *kål̥'*, *kol̥* Kuld neutr. — MKr *sx0l̥ər*, AB 1931 *ʂχal̥əi*, *ʂχωl̥əi* Skulder. — MKr *sɔl̥t*, PA *sål̥t*, AB 1931 *sal̥d̥*, *s0l̥d̥* Salt. — Det kan ikke afgøres med Sikkerhed, om der er Forskel mellem »al«, »alle« og L *ol̥'*, AB 1931 *0l̥.* Uld, eller mellem L *kål̥'*, *kol̥* et Kuld og L *kol̥*, AB 1931 *k0l̥·* Kulde. — Foran *ŋ* forekommer *å* næppe; Subst. Bund, der i andre jy. Dialekter har *å*, skrives således: L *boŋ̩*, PA *bω̇ˈŋ̩*, AB 1931 *b0ŋ̩*, *b0ŋ̩.*; denne Vok. er næppe forskellig fra Vokalen i Hunde, se p. 74.

8° *o* : *å* foran *ŋ*. Exx.: Regenburg *fungen*, L *fåŋən*, MKr *fɔŋən*, *f0ŋən*, *foŋən*, PA *faŋən*, AB 1931 *få·ŋən*, AB 1932 *f0ŋən*, OW & AB 1935 *f0ŋən* præt. part. fået. — L *gå·ŋ·ən*, *gåŋən*, *go·ŋ·ən*, MKr *g0ŋən*, PA *g0ŋ·ən*, AB 1931 *gå·ŋən*, AB 1932 *g0ŋən*, OW & AB 1935 *g0ŋən* præt. part. gået. — Det er ikke sikkert, at der findes nogen herfra forskellig rundet Bagtungevokal foran *ŋ*; *u* findes ikke, og en mere åben Kortvokal end i fået, gået heller ikke; til gilda. a foran ng svarer nemlig som Regel *å·* : *lå·ŋ* lang,

sdå·ŋ Stang (min Viden herom har sikkert medvirket til Fejlhøringerne *få·ŋən, gå·ŋən*). Spørgsmålet er da, om der findes en rundet Bagtungevokal, der er mere lukket end Vokalen i fået, gået, og dette Spørgsmål kan ikke besvares med Sikkerhed. Substantiver som Pung, Lunge og Adjektivet ung skrives dog gennemgående med mere lukket Vokal, fx L *oŋ·nør, oŋ·nör*, AB 1932 *0ŋ·nọi* »1 ½ År gl. Kvie el. Stud«; L *oŋka?l*, MKr *uŋˈka·l* Ungkarl, *uŋkviŋ·* »Pebermø«, *uŋˈmyø* d. s., *ɔŋbeæstəʀ* Ungbæster; MKr *0ŋ*, PA *oŋ*, AB 1931 *0ŋ* adj. ung; på den anden Side hørte OW & AB 1935 samme Vokal i *f0ŋən, g0ŋən* fået, gået som i *l0ŋ* Lunge.

9° *o* : *å* foran *q*. Der findes temmelig sikkert en Forskel mellem et halvåbent *o* i L *hog*, PA *hog·*, AB 1931 *h0q, h0x* inf. hugge, MKr *hoqən* præt. part. hugget, L *hog·or·m*, AB 1931 *ˈh0xˌuim* Hugorm, AB 1932 *h0x* subst. Hug, *ˈhoxˌbjɛlg* Huggebjælke (»Strimmel af høje Kornstubbe mellem to Skår«) og et åbent *å* i AB 1931 *laq* Låg, L *stråg'ən*, PA *sdrɔqən* præt. part. strøget, AB 1931 *faqən* præt. part. føget. Den halvåbne Vokal foreligger utvivlsomt i: L *mox*, MKr *m0q*, PA *måq, m0χ, m0q*, AB 1931 *m0x, m0q* Møg, PA *ˈmωqˌkå·ʀ* »Møgbør«; L *vox*, MKr *v0q*, AB 1931 *v0x, vå·x* Vugge, AB 1931 *v0x, vå·q*, AB 1932 *v0x* inf. vugge; den åbne Vokal findes sandsynligvis i: L *dåx, dox*, MKr *d0q, dåx, dɔq, doxəns*, AB 1931 *dax, daq* adv. dog; AB 1931 *dɛ ˈd0qə* præs. det dugger, *dɛ ˈsc̥ωˌdå·qə, ˈsgɷdˌda·qəṛ* det sødugger (om Aftendug i Eng el. Mose), ved Efterhøring 1932 *dɛ ˈsc̥0ˌdaqəi* (det lange *å* formodentlig fremkaldt af, at min egen Dialekt har langt *å* i dette Ord). Tvivlsomt er L *dog*, AB 1931 *d0q* Dug (oldn. dǫgg).

10° Forskellen mellem halvåbne og åbne Kortvokaler foran *w* og *j*. I Stillingen foran *w* er det vanskeligste Spørgsmål dette: Findes der både et *e* og et *æ*? Lyngby skriver i Reglen *æ*: *skræw·ən* præt. part. skrevet, *væw·l* Væveld (»Væv«), *ræw* Ræv (om *öw* se p. 68 f.); *e* har han kun hvor andre Optegnere har Langvokal (jfr. p. 95 f.) og desuden i *bev·əresk* Bævreask. — Marius Kristensen og Poul Andersen har *e, ɛ, ɛæ, æ* og *æ*, men Exemplerne er altfor få. — I mine egne Optegnelser fra 1931 har jeg skrevet *æ* og (oftest) *æ*, det sidste som Tegn for Tvivl (desuden er der ofte Usikkerhed overfor Spørgsmålene rundet eller urundet Vokal og Langvokal eller Kortvokal). I Optegnelserne fra 1932 er der kun skrevet *æ* i *jæsəi* præs. sing. af *ja·s* jage; hyppigst er der skrevet *æ*, men også ofte *ɛ*. Disse Vokaler skifter meget ofte i samme Ord, fx AB 1931 *læsə, læsəi*, AB 1932 *læsəi* (PA *lɛwi*) Lever; AB 1931 *bæsəi*, AB 1932 *bɛsəi, bæsəi* inf. bævre;

AB 1931 *gæs.l*, AB 1932 *gɛsl*, *gɛ·sl* Gavl; AB 1931 *ˈhæs·lˌbæŋg*, AB 1932 *ˈhɛs·lˌbæŋg* Høvlebænk. Det er derfor tvivlsomt, om der er Forskel mellem den ovfr. nævnte Præsensform *jæsəi* jager og PA *jæwər*, AB 1931 *jæsə* (ofte), AB 1932 *jɛsəi* adj. »ivrig, hidsig, utålmodig« (det tilsvarende Adv. skrives AB 1931 *jæsəit*, *jæsəd*, AB 1932 *jɛsəit*).

Lyngby skelner mellem *å* og *ò* foran *w*, idet han oftest har *å*, fx i *tåw* neutr. to, *såw* præt. sagde, *skåw* Skov, *låw·ən* præt. part. ligget, sjældnere *ò*: *dròw·* præt. drog, *dròw·ən* præt. part. draget. Med *òw* betegnede Lyngby den østhimmerlandske Lydforbindelse i fx *skòw* Skov, medens *åw* næppe forekommer i Himmerlandsk (*òw* er forskelligt fra *ow* i fx *skow'* Sko, *grow'* inf. gro); med *åw* har han øjensynlig betegnet en Lydforbindelse, der syntes ham forskellig fra det himmerlandske *òw*, med *òw* derimod en Lydforbindelse, der ikke syntes ham forskelligt fra dette *òw*. I eet af de ganske få Tilfælde, hvor samme Ord er optegnet to Gange, er der Inkonsekvens: *flåw·* Flue, men *atsflòw·* Arsflue (»Hestebremse«). — De øvrige Optegnere har ikke en sådan Forskel mellem *ò* og *å* foran *w*. Mar. Kristensen skriver i 1913 altid *åw*, og senere *ɔw*, *aw* og undertiden *aw* (se p. 69); den sidste Betegnelse er forholdsvis lige så hyppig i Ord, hvor Lyngby har *òw*, som i Ord, hvor Lyngby har *åw*, fx »*dråwən* (*drawən*?)« præt. part. draget, »*ɔbdrawən* (*åw*?)« præt. part. opdraget, *awdʀawən* præt. part. afdraget (»flået«). En enkelt Gang har MKr anvendt sin egen Dialekts Betegnelse *0w*, nemlig i *t0w* neutr. to, altså netop i et Ord, hvor Lyngby har *åw*. Poul Andersen har anvendt mange forskellige Betegnelsesmåder (se p. 69); i Ord, der er optegnet flere Gange, er der stærk Vaklen, fx i *sχᵃ·sl*, *sχɔs·əl*, *sjawəl* Skovl (Lyngby *sxåwl*), *a·sdʀåsn*, *o·adrawən* præt. part. afdraget, pådraget (»taget af, på«, om Klæder; Lyngby *dròw·ən*). I mine egne Optegnelser er der så godt som altid benyttet *ås* både for Lyngbys *åw* og for hans *òw*; med *ås* betegnede jeg min egen Dialekts Lydforbindelse i fx *sås·* »sove« og »save« (se p. 71); de Lydforbindelser, jeg hørte, har altså ikke syntes mig væsentlig forskellige fra min egen Dialekts *ås*. Een Gang har jeg (i Løvensted) skrevet *ɔs*, hvilket var min Betegnelse for ov-Forbindelsen i Øst- og Mellemslesvigsk, men der bør ikke tillægges denne Form nogen Betydning[1]. — I min egen Dialekt findes

[1] Under Optegnelserne i Løvensted var jeg opmærksom på den Mulighed, at Lydsystemet heroppe i Sognets nordligste By var påvirket af Mellemslesvigsk. Skrivemåden mod ɔ betyder derfor kun, at Diftongen en enkelt Gang forekom mig at ligne det mere rundede mellemslesvigske *ɔw*.

der ikke nogen halvåben Vokal foran *w*; ved en isoleret Betragtning af mine Optegnelser er den Mulighed altså til Stede, at Fjoldemålet her har en Forskel, som jeg ikke har kunnet høre. Men i så Fald måtte vi vente større Konsekvens i de to Nørrejyders Betegnelse af, hvad der syntes dem forskelligt fra, og hvad der ikke syntes dem forskelligt fra det nørrejy. *ȯw*. Derimod lader disse Optegnelser sig udmærket forene med den Antagelse, at der foran *w* kun findes een kort rundet Bagtungevokal, der er meget åben og lidet rundet og derfor vanskelig for nørrejyske og rigssprogtalende Optegnere at opfatte rigtigt.

På tilsvarende Måde forholder det sig med den rundede Fortungevokal foran *w*: jeg har *ös* med Varianten *ɔ̈s*, sjældnere *æ̊s* (se p. 69 f.), Poul Andersen *ɔs*, *å.s*, Mar. Kristensen *o̥w*, *ɔw* og *ɔ̇w*, men Lyngby kun *öw*; MKr skelner ikke konsekvent mellem *o̥w*, *ɔw* på den ene og *ɔ̇w* på den anden Side, fx har han *lo̥wrdə* og *lɔ̇wdə* Lørdag (AB 1932 *lös·ɨdʒ*). PA har kun een Gang *å.s*, nemlig i *tɨ.s* Tov, hvor han utvivlsomt ventede Bagtungevokal (AB 1931 har *tös*, *tös·*, *tæ̊s·*, AB 1932 *tös·* d. s.).

I Stillingen foran *j* skelner Lyngby mellem tre Åbningsgrader af Fortungevokaler: *e*, *è* og *æ*, *ø*, *ø̀* og *ö*. Tegnene for den mest lukkede Kvalitet er sjældne, Exx.: *blej* Bli (»Bly«), *løjkə* (2 Gange) adj. lunken, *ånøj·* adv. pæny; de midterste Tegn er de almindeligst brugte, fx i *bèj* Bi, *sèj* Si, *vèj* Vej; *bøj* By, *sxøj* (ved Siden af *söj*) Sky; *æ* og *ö* forekommer hyppigere end *e* og *ø*, fx i *sæj·s* sex, *næj·l* og *næj'l* Negl, *möjkən* Møjken (»Skolepige«), *söj* (ved Siden af *sxøj*) Sky. Denne Tredeling anså Lyngby (vistnok med Urette, se Lyngby's Jy. Gram. p. 278) for at være i Overensstemmelse med *j*-Forbindelserne i Himmerlandsk, hvor han bl. a. har optegnet: *døj'* inf. dø, *bøj'* præt. bød; *brej'* adj. vred, *brèj* præt. vred, *fæj·st* inf. fæste. Men den synes at stemme dårligt med Fjoldemålet, idet Inkonsekvensernes Antal er overordentlig stort, fx *pèj*, *pæj* Pi (»Underkjole«); *tèj*, *tæj* (begge Gange tryksv.) inf. tage; *dræj·* inf. drage, præs. sing. *drèj·ər*, *bedrèj·* inf. bedrage, *fådrèj·* inf. fordrage; *bøj*, *bøj* By; *sxøj*, *söj* Sky; *tøj* (2 Gange), *tøj* (1 Gang), *töj* (2 Gange) Tøj. Hvor Lyngby har *e* og *ø*, har MKr og jeg altid halvåbne Vokaler; hvor han har *è* og *ø̀*, har vi snart halvåbne, snart åbne, og hvor han har *æ*, *ö*, har vi så godt som altid åbne Vokaler.

Mar. Kristensen skelner mellem halvåben og åben urundet Fortungevokal foran *j*; i Optegnelserne fra 1913 skriver han *ɛ* for den halvåbne, *æ* for den åbne Vokal, i de senere Optegnelser skriver han *æ* for den halv-

åbne og *ȧ* for den åbne Vokal; der er kun to Exempler på vaklende Betegnelse: fra 1913 *ʃɛjər, ʃæjər* num. fire, fra de senere Optegnelser *plæjl, plȧjəl, plȧjl* Plejl. De rundede Fortungevokaler skrives derimod næsten altid *ö*, fx *sxöj* Sky, *böj* By, *ʃöj* født; dog har han også *trǫj* num. neutr. tre og *ʃɔ̈j* født i Overensstemmelse med AB *tʀɔ̜j* og *fɔ̈j·*.

Poul Andersen bruger et stort Antal Tegn for de urundede Nuancer: *e, ɛ, æ̨, ä, ȧ, a* (om Forskellen mellem *a* og *ȧ* se p. 72); til PA's *ej, ɛj* svarer i mine Optegnelser altid *æj* (dog PA *ʀɛj* = AB 1932 *ʀäj* Rad (»Række«)), til *aj* svarer *äj* (og *aj*, se p. 72), og til de øvrige snart *æj*, snart *äj*; Inkonsekvensernes Antal er usædvanlig stort, fx *ʃɛjˑ, ʃɛj·ʀ, ʃæj·ʀ, ʃȧjər* num. fire (AB *ʃæjə, ʃæj·ˑ*). For de urundede Fortungevokaler har han ɔ̜ (*te bɔ̜ys* til Bys) og *ö* (*tʀöj* num. neutr. tre, *möjkən* »Skolepige«, *föj* født); til PA's ɔ̜ǫ svarer i mine Optegnelser ɔ̜*j*, til hans *öj* snart ɔ̜*j*, snart *ɔ̈j*.

I mine egne Optegnelser skelnes der så godt som helt konsekvent mellem *æj* og *äj* (for *æj* bruges nogle få Gange Varianten *ɛj*, for *äj* undertiden *ȧj*; enkelte Gange er *äj* forvexlet med *aj*, se p. 72), og mellem ɔ̜*j* (sjældent skrevet *o̤j*) og *ɔ̈j* (undertiden skrevet *ɔ̇j*, sjældnere *öj*). Exx.: *kvæj, kðæj·* Kvie; *täj, tȧj·, taj·* inf. tage; *ʀäj.n, ʀȧj.n, ʀaj.n* Regn; *bɔ̜j, bɔ̜j., bɔ̜j·* By; *lɔ̜jgə, lɔ̜j·gə* adj. »lunken«; *mɔ̇j·gən* (ofte) »Skolepige«, *fɔ̇j., fɔ̈j·* født. Der er kun ganske få Exx. på vaklende Betegnelse: AB 1931 *dʀæj·* inf. dri (»dræ«), men een Gang *dæŋ ˈdʀȧjə* den dræ̨r; AB 1931 *ʀaj* Rad (»Række«; i min egen Dialekt *ʀaj* d. s.), AB 1932 *ʀäj*; jfr. PA *ʀɛj*. — I 1932 blev Vokalen i *sȧjs* num. sex, *gȧj*. Gedde, *ʀȧj*. adj. ræd, *vȧj* Vej betegnet som *a*⟵*ȧ* ⟶*ä* og Vokalen i *fɔ̇j*. født som ɔ⟵*ɔ̇*⟶*ɔ̈*, altså omtrent som i Rigssprogets ej og øj og lidt mere åbne end i min egen Dialekts *æj* og *öj*; dog syntes *ɔ̇* os kun lidt rundet, og hos den dårligste Meddeler var både *ȧj* og *ɔ̇j* lidet fremskudt (omtrent som nty. ai og oi); Vokalerne i *bæj*. Bi, *tæj*. num. ti, *næj*. num. ni og *bɔ̜j* By, *nɔ̜j*. adj. ny blev beskrevet som henholdsvis *ɛ*⟵*æ*⟶*æ̨* og ɔ̜⟶*ö*; hos den dårligste Meddeler var ɔ̜ dog ⟶*0*.

Da Lyngbys Tredeling ikke lader sig gennemføre uden talrige uforklarlige Modsigelser, og da min og Mar. Kristensens Todeling er så godt som modsigelsesfri og også lader sig forene med de øvrige Optegnelser, kan der ikke være Tvivl om, at Adskillelsen mellem *æj* og *äj* og mellem ɔ̜*j* og *ɔ̈j* er den rette. Der er måske Grund til at undre sig over, at Poul Andersen ikke har genkendt *äj* og *ɔ̈j*, der jo synes at ligne Rigssprogets ej og øj, og betegnet dem på ensartet Måde i Modsætning til de mere lukkede Kvali-

teter, en Inddeling, som jeg øjensynlig har foretaget; der er imidlertid den vigtige Forskel mellem os, at Poul Andersens Optegnelser er foretaget uden forudgående Træning, medens jeg havde deltaget i Prøveoptegnelserne i 1931, hvor vi netop lagde megen Vægt på Diftongerne.

Ingen af Optegnerne har betegnet mere end een urundet Bagtungevokal foran *j* (udover *uj* i nogle få Exx., bl. a. i *æ hæ* ˈsɕʀuj jeg har skruet); blandt de få Exempler anføres her: L *brȯj(t)*, MKr *bʁɔj*, AB 1931 *bʁɯj* Bråd; PA *ȧj·*, *åj·* Od (»Spidsen af Leblad«), AB 1932 plur. *ɯ̇jəi̯*; AB 1931 *bɯ̇jək* Buddike, ˈtʀɛ·pˌbɯ̇jək Træbuddike.

4. Hermed er Gennemgangen af det Materiale, der kan give Oplysninger om Dialektens Kortvokaler, ført til Ende. Det har vist sig, at Lyngbys »Mellemrække«, *è*, *ø̀*, *ȯ*, er overflødig, idet der ikke i nogen Lydforbindelse skelnes mellem mere end tre Åbningsgrader. Men med denne ene Undtagelse har Gennemgangen vist, at det Inddelingsskema, der danner alle Optegnernes Udgangspunkt, i det store og hele stemmer overens med den undersøgte Dialekts Lydsystem, selv om der i visse Lydforbindelser viste sig mindre Afvigelser; Dialekten skelner mellem rundede og urundede Kortvokaler, mellem korte Fortunge- og korte Bagtungevokaler og mellem lukkede, halvåbne og åbne Kortvokaler; et fjerde Inddelingskriterium kunde tænkes, idet de halvåbne Vokaler og i nogle Lydforbindelser også de åbne Vokaler er eller kan være slappe (»brede«); men en Modsætning mellem slappe og spændte Vokaler synes ikke at spille samme selvstændige Rolle som de tre nævnte Sæt af Forskelle, idet der inden for samme Lydforbindelse og i samme Åbningsgrad ikke er fundet nogen Forskel mellem spændte og slappe Vokaler.

Spørgsmålet er nu, hvor mange Sproglyd vi bør opstille på Grundlag af de således fundne Forskelle, idet vi ved en Sproglyd forstår en Klasse af Lyd, der af Dialektsamfundets Medlemmer normalt opfattes som identiske. Vi har set, at de åbne og halvåbne Vokaler i visse Lydforbindelser er langt mere åbne end i andre; foran *j* har vi et meget åbent *ȧ*, medens den »halvåbne« Vokal er et åbent *œ*; foran andre Konsonanter er den mest åbne Vokal et *æ* (—➝*ä*), se p. 79, medens den »halvåbne« er et lidt åbent *e*; i andre Konsonantforbindelser, fx foran *q*, er den mest åbne Kvalitet et *æ*—➝*œ*, medens den mindre åbne Vokal (hvis en sådan findes, se p. 81) er en slap Lyd med Åbningsgraden *e*; og i atter andre Konsonant-

forbindelser kan der findes andre Vokalnuancer, som er undgået vor Opmærksomhed. Hvor mange urundede Fortungevokaler har Dialekten da ialt?

Et Bidrag til Løsningen af dette Problem er givet af Pragerskolen, bl. a. ved Begrebet »kombinatoriske Varianter« (se fx Travaux du cercle linguistique de Prague IV p. 319), men det er først W. Freeman Twaddell, der i sin berømte Bog fra 1935, On Defining the Phoneme, for Alvor har gennemtænkt Problemet. Twaddell besvarer Spørgsmålet ved Hjælp af en Procedure, der er delt i to Tempi: Først opstilles ordnede Rækker af »microphonemes« på Grundlag af »articulatorily similarly ordered classes of forms«; fx kan der opstilles to ordnede Rækker af Vokaler på Grundlag af de to følgende ordnede Klasser af Former: 1) beet, bit, bait, bet, bat og 2) feet, fit, fate, — , fat. Derefter sammenfattes alle de Mikrofonemer, der hver for sig indtager samme Plads i sin ordnede Klasse, under samme »macrophoneme« uden Hensyn til, om de er lydligt forskellige eller ej (på samme Måde som fx alle Lillefingre sammenfattes under samme Begreb på Grund af, at de indtager samme Plads i »similarly ordered classes«, og uden Hensyn til fx deres Størrelse); Vokalen i beet hører altså til samme Makrofonem som Vokalen i feet, fordi de begge indtager samme Plads i de to Klasser, der er ordnede efter Vokalernes Åbningsgrad, og ikke fordi de lydligt ligner hinanden.

Et Makrofonem indbefatter altså mange forskellige betingede Varianter; alligevel er det en fysisk og ikke en formal lingvistisk Størrelse i Hjelmslevs Forstand; Varianternes Tilhørsforhold afhænger nemlig af deres Plads indenfor Klasser, der er ordnede efter et lydligt Princip (som forøvrigt er det eneste mulige i dette Tilfælde). Makrofonemet er da ikke væsensforskelligt fra Begrebet Fonem i Trubetzkoys ældre Arbejder (når bortses fra hans psykologistiske Overvejelser), og næppe heller fra Begrebet Sproglyd[1], idet Dialektsamfundets Medlemmer i Almindelighed ikke hører nogen Forskel mellem kombinatorisk betingede Varianter, fx mellem æ'et i rigsdansk Bjælke og æ'et i stærk.

Da der ikke i nogen Lydkombination findes mere end tre Åbningsgrader, kan vi altså nøjes med at opstille flg. ti Kortvokaler (betegnede med Lydskrifttegn, der ofte er anvendt i Optegnelserne):

[1] Jfr. Bulletin du cercle linguistique de Copenhague V p. 40.

	a	
æ	*ö*	*ɔ*
e	*ø*	*o*
i	*y*	*u*

En Svaghed ved Twaddells Teori er det, at han ikke har anvist nogen brugbar Fremgangsmåde i de Tilfælde, hvor en ordnet Klasse er ufuldstændig, således som f-Klassen ovfr. p. 89 (der mangler et *fet svarende til bet), eller ved p : b, t : d, k : g i Stillingen efter s; i nogle Tilfælde siger han, at et Mikrofonem mangler (e mellem f og t), i andre Tilfælde, at vi ikke står over for Klasser af samme Art og derfor har andre Makrofonemer (Klusilerne efter s danner hos ham Makrofonemer for sig, forskellige fra p, t, k, b, d og g). Året efter Twaddells Bog kom der i Travaux du cercle linguistique de Prague VI to Afhandlinger, der satte dette Problem i et nyt Lys, nemlig Trubetzkoy: Die Aufhebung der phonologischen Gegensätze og A. Martinet: Neutralisation et archiphonème[1]. Den Tanke, der er udtalt i disse Afhandlinger, gør det unødvendigt at opstille en ny Række af Klusiler på Grund af det specielle Forhold i Stillingen efter s, idet vi nu kan sige, at Forskellene mellem p og b, t og d og k og g er neutraliserede i denne Stilling. I dette Tilfælde har vi i en bestemt Kombination kun een i Steden for to Sproglyd. Lidt vanskeligere forholder Sagen sig, når vi har to Sproglyd i Steden for tre, fordi det må drøftes, om en Sproglyd mangler, eller om en Forskel er neutraliseret. Det første er Tilfældet ved de rundede Bagtungevokaler foran *q*; der findes i denne Stilling kun to Vokallyd, nemlig *o* og *ɔ*; der er ingen Grund til at sige, at *o* kan repræsentere både o og u, da *o* ikke er mere lukket i denne Stilling, end det plejer at være; derfor er det naturligst at sige, at Sproglyden *u* mangler foran *q* (eller snarere, at der tilfældigvis mangler Exempler på *u* foran *q*). På samme Måde mangler *u* foran *ɳ* og *i* foran *ɳ* og efter *j*, *ʃc* og *ʂχ*. Derimod foreligger der Neutralisation ved de urundede Fortungevokaler foran *ɳ*; i denne Stilling findes kun et *i* og en Vokal, der svinger mellem *e* og *æ*, og som altså hverken kan siges at være åben eller halvåben; her må man derfor, som nævnt p. 80, sige, at Forskellen mellem *e* og *æ* er neutraliseret. På lignende Måde er Forskellen mellem *e* og *æ* neutraliseret i Stillingen foran

[1] Se herom endvidere Trubetzkoy i Journal de psychologie XXXIII p. 12 ff. og i Grundzüge der Phonologie p. 206 ff., samt Hjelmslev i Travaux du cercle linguistique de Prague VIII p. 51 ff.

ŋ og *l̥* og i Stillingen efter *j* og foran *m* eller *n*; ligeledes er Forskellen mellem *o* og *ɔ* vistnok neutraliseret i Stillingen foran *l̥* og *ŋ*.

Twaddells Metode er valgt, fordi den fører til et simpelt Resultat. Et mere kompliceret Resultat vilde opnås ved et andet Ræsonnement, der går ud på følgende: To Vokalvarianter fra hver sin Kombination kan indordnes under samme Klasse, hvis der ikke kan fremkaldes nogen Betydningsforandring ved at ombytte dem; men hvis en Betydningsforandring kan fremkaldes ved en Ombytning, hører de til hver sin Klasse. Den tyske Fonetiker Paul Menzerath har for Tysk foretaget et interessant Experiment, der har Interesse i denne Forbindelse: Han udskar af en Talefilmsstrimmel en Række Konsonant- og Vokallyd og klistrede dem derpå sammen på en ny Måde, så de dannede et nyt Ord; dette Ord (Baumeister) var forståeligt, skønt de enkelte Lyd oprindelig til Dels havde hørt til andre Lydkombinationer end dem, de her var anbragt i[1].

Såvidt jeg ved, vil Hjelmslev lade et sådant (tænkt) Experiment være Kriteriet for, hvilke Sproglydsvarianter der hører sammen. Men Menzeraths Experiment gælder kun det højtyske Talesprog og vilde måske, hvis det blev gennemført med danske Talefilmsstrimler, give et andet Resultat. Hvis man tog den første Vokallyd fra Substantivet Række (i københavnsk Udtale) og anbragte den mellem h- og -st, vilde Resultatet måske snarere blive Hast end Hest; og hvis man tog Vokallyden fra Kop eller godt (i nogle Københavneres meget lidt rundede Udtale) og anbragte den mellem r- og -gə, vilde Resultatet måske ikke blive rokke, men rakke, eller muligvis en uforståelig Mellemting. Konsekvensen heraf vilde måske blive fire Vokalklasser (æ, a, å, samt en særlig Klasse for Vokalen i rokke), hvor vi i Almindelighed regner med tre.

Også for Fjoldemålets Kortvokaler vilde dette Ræsonnement rimeligvis føre til et mere kompliceret Resultat end Twaddells. Ved at anbringe Vokallyden fra *s̬χæŋg* inf. skænke mellem *n-* og *-j*, vilde vi næppe få *näj* interj. Nej, men snarere *næj* num. ni. Da der synes at være Forskel mellem *s̬χæŋg* inf. skænke og *s̬χɛŋg* Skinke, og da *ɛ* i *s̬χɛŋg* åbenbart er meget lidt forskelligt fra *ɛ* i *mɛn* præs. sing. mener, som er forskelligt fra *min* poss. pron. min, vilde vi vistnok få fire sprogligt relevante Åbningsgrader af de

[1] Neue Untersuchungen zur Wortartikulation, i Actes du quatrième congrès international de linguistes p. 67 ff.

urundede Fortungevokaler; *ä* i *näj* interj. Nej kan nemlig ikke høre til Klassen *a*, fordi der er Forskel mellem *gaj* Gad (»Piskeskaft«) og *gäj* Gedde.

Der kan altså nås et simpelt Resultat ved Twaddells Fremgangsmåde; og såvidt jeg kan se, taler intet imod at se bort fra Ombytningsprøver med sådanne Varianter, som ikke kan optræde i samme Kombination.

II. Langvokaler.

Udgangspunktet for samtlige Optegnere var det System af Langvokaler, som bl. a. findes i Rigssproget:

	a·	
æ·	*ɔ·*	*å·*
e·	*ø·*	*o·*
i·	*y·*	*u·*

Lyngby og Mar. Kristensen kendte desuden fra de nørrejy. Dialekter, de var fortrolige med, tre faldende Diftonger: *i·ə*, *y·ə* og *u·ə* (*ie*, *yø*, *uo*); for Poul Andersen og mig var disse Diftonger fremmede. Undersøgelsen af Optegnernes Inddeling af de hørte Lyd vil blive delt i følgende Afsnit: 1. Forskellene mellem Langvokaler og Kortvokaler. 2. Forskellene mellem rundede og urundede Langvokaler. 3. Forskellene mellem Fortunge- og Bagtungevokaler. 4. Forskellene mellem lukkede, halvåbne og åbne Langvokaler. 5. Forskellene mellem Monoftonger og Diftonger.

1. Forskellene mellem Langvokaler og Kortvokaler er i det store og hele gennemført konsekvent hos Lyngby, Mar. Kristensen og mig; derimod er der stærk Vaklen i Poul Andersens Kvantitetsbetegnelser, men da disse er behandlet foran p. 36 ff., ses der i det følgende helt bort fra dem. Hos de tre andre Optegnere er der især fundet Exempler på Inkonsekvens i Stillingerne foran *η* og foran *w*, som kræver en særskilt Behandling. De øvrige Exempler kan i det væsentlige forklares udfra følgende to Faktorer: a. Optegnerens Forventning om at høre en bestemt Vokalkvantitet (i Reglen Kortvokal); b. den Omstændighed, at nogle af Meddelerne var påvirkede af det nederty. Lydsystem; desuden synes den p. 40 omtalte »løse Tilslutning« eller »langsomme Overgang fra Kortvokal til Konsonant« at have været en medvirkende Faktor.

a. Optegnerens Forventning om at høre en bestemt Kvantitet har formodentlig fremkaldt følgende Fejlhøringer: AB 1931 *du·n* Dun (i Vest-

slesvigsk og Rigssproget *du?n*; OW & AB 1935 *dun*); AB 1931 *ju·l* Hjul (i Vestsl. *ju?l*, i Rigsspr. *ju?l*; L *jul*, MKr *jul*, OW & AB 1935 *jul* modsat *ju·l* Jul); L *kal·ə* plur. Kalve (L desuden *ka·lə*, AB 1931 *ka·ləi* modsat sing. *kalə*); MKr *køkən*, AB 1931 *kʊgən* (een Gang) Køkken (i Rigsspr. og nogle sønderjy. Dialekter *køgən*; L *kö·kən* (to Gange), AB 1931 *kʊ·gən* (ofte)); AB 1931 *mai* Mad (»Kød«; i Vestsl. *mai* Mad; L *ma?r*, AB 1931 og AB 1932 *ma·i*, OW & AB 1935 *ma·i*); L *pæ·ŋ*, MKr *pæ·ŋ*, AB 1931 *pæ·ŋ* (een Gang) Penge (i Vestjy. og Sønderjy. *pæ·ŋ*; AB 1931 *pæŋəŋ*, *pæˌ·ŋ* og lign. (ofte), EJ, PA og AB 1932 *pæŋ̩ŋ*); AB 1931 *ʂχʀi·n* Skrin (Vestsl. og Rigsspr. har langt i; L *sxrin*, OW & AB 1935 *ʂχʀin*); MKr *sʊl̩* Sold (i Rigsspr. *sʊl'*; L *så·l̩*, AB 1931 *så.0l̩*); MKr *tålə*, AB 1931 *talə* num. tolv (Vestsl. og Rigsspr. har kort ɔ; L *tå·lə*, MKr *tå·lə* (to Gange), AB 1931 *tå·lə* (ofte)); MKr *øks*, AB 1931 *o̤gs* Øxe (i Rigsspr. *øgsə*; L *ø·ks*, MKr *ø·ks*, AB 1932 *o̤·gs*).

b. De lukkede Langvokaler er i Fjolde Sogns Nederty. så korte, at Lyngby i sine nederty. Optegnelser i Reglen har betegnet dem som korte, sjældnere som lange; fx har han *mus* »Mus«, *dik* »Dam«, *pi* Pi (»Underkjole«), *rip* »Rim«. Det er muligt, at nogle Exx. på vaklende Kvantitetsbetegnelse har deres Forklaring i, at Ordene er blevet udtalt med denne nty. Længde. Dette gælder især nogle Ord med udlydende i. En tydelig Forskel mellem langt og kort *i* i Udlyd er fundet i nogle få Ord, fx *vi* pron. vi, der altid skrives med kort i, og Ord, der i Glda. har ī+th, fx *ti·* Tid, *si·* Side, hvor der altid er skrevet langt *i*. Men iøvrigt er udlydende *i* sjældent i Fjoldemålet, idet glda. udlydende ī i Reglen modsvares af *æi̯*; bortset fra de tre ovennævnte Ord findes det sjældent, især i et Par Egennavne, i Adverbiet forbi og i nogle få Låneord på -i og -eri, og i disse Ord er der Vaklen: AB 1931 *maˈʀi·* Marie (men AB 1932 *s0ˈfi* Sofie), AB 1932 *anməˈʀi* Anne Marie, *sdiməˈʀi·* Stine Marie; MKr *fɔˈbi·*, AB 1931 *fɔ̤ˈbi·*, *fɔ̤ˈbi.*, *fɔ̤ˈbi* forbi; L *maseri·* Maseri; AB 1931 *gnaʂcəˈʀi·* Gnaskeri (»Slikkeri«), *pibəˈʀi·* Piberi, *væ·səˈʀi.* Væveri, *majəˈʀi.* Mejeri, AB 1932 *vnaŋləˈʀi* Vrangleri. Det er muligt, at disse Ord har et kort i, der ofte er fejlhørt på Grund af Forventningen om et langt i; det må her nævnes som en sandsynlig Mulighed, at Fjoldemålets udlydende Kortvokal er stemt i hele sit Forløb ligesom udlydende stemt Konsonant (se p. 48) og derved afviger fra min vestslesvigske Dialekts og Rigssprogets udlydende Kortvokal, der ender med et Pust. Men det er også muligt, at Meddelerne — i al Fald i nogle Tilfælde — har anvendt den nty. Udtale af langt i, idet en Del af de anførte Ord også findes i Nty.

I et enkelt Ord synes noget tilsvarende at være Tilfældet, nemlig i L *kryts*, MKr *kʀyts*, AB 1931 *kʀyds*, *kʀy·ds* (to Gange), AB 1932 *kʀyds* Kryds (»Kors«, »Lænd«, »Gårdlænge«). — Foran Klusil udtales også de mellemåbne Langvokaler forholdsvis kort i Nederty. Dette har givet Anledning til Betegnelserne AB 1931 *beᵉd* Bet og *sbeᵉg* »Hjulege«, der er omtalt foran p. 42. Det er sandsynligt, at også flg. to Fejlhøringer finder deres Forklaring i denne nty. Ejendommelighed (begge Ord forekommer i Nty.): L *klæt* Klæde (MKr *klɛ·æt*, AB 1931 *klœ·d*, AB 1932 *klɛ·d*); MKr *knɔgəʀ* plur. af L *knå·k* »Knogle, Ben« (L *knå·kər*, MKr *knå·qər*, AB 1932 *knå·gəɹ*).

Udover de her nævnte Tilfælde forekommer følgende Exempler på Inkonsekvens: L *tåbəl* »Tåbe«, AB 1932 *tå·bəl* d. s., *tå·bəlɔɹ* »tåbelig«; L *slasvix* (Tonen på Endestavelsen) to Gange, MKr *Slasˈvi·q*, AB 1931 *slasˈvi·x*, OW & AB 1935 *slasˈvix* Slesvig (Bynavn); L *tag*, AB 1931 *ta·x*, AB 1932 *tax*, OW & AB 1935 *taq* Tag; L *vox*, AB 1931 *vå·x* (een Gang), *v0x* (flere Gange) Vugge; AB 1931 *vå·q*, *v0x*, AB 1932 *v0x* inf. vugge. De fire sidstanførte Ord har formodentlig Kortvokal, idet Længdebetegnelserne kan være fremkaldt af »løs Tilslutning« mellem Vokalen og den svagt stemte Spirant og af Optegnernes Usikkerhed overfor denne Spirants Stemthed.

Foran *η* er der i Reglen optegnet langt *ɛ·* og *å·*, hvorimod åbne Kortvokaler måske ikke findes i denne Stilling; Exx.: L *tå·η*, *tåʔη*, AB 1931 *tå·η* Tang, MKr *napʦ·η*, AB 1931 *ˈnabˌtå·η* »Knibtang«, AB 1931 *ˈi·əlˌˌtå·η* Ildtang; AB 1931 *læ·η*, AB 1932 *lɛ·η* adv. længe; AB 1931 *sdɛηəl*, *sdæηəl* Stængel. Meget ofte er der Vaklen foran *η*. I de fleste Tilfælde drejer det sig vistnok om Langvokaler, der er fejlhørt som Kortvokaler, fordi de fleste jy. Dialekter har Kortvokaler i tilsvarende Ord, og måske også fordi Optegnerne var uden Træning i at høre Langvokal foran *η*. Exx.: MKr *gɔη*, *goη·*, *goη*, AB 1931 *gå·η* (ofte), AB 1932 *gå·η* Gang; MKr *lɔη*, AB ofte *lå·η* adj. lang; MKr *sœηbo.aη*, *se.œηbo.aη*, AB 1931 *ˈsœ·ηˈb0·vη* Sengebånd; AB 1931 *sdʀæη.*, *sdʀœη.*, *sdʀœ·η*, AB 1932 *sdʀɛ·η* Streng (»Hammelreb«), men AB 1932 *sdʀɛη* »Violinstreng«; L *teη·k*, *teηk*, LPetersen *tænk*[1], MKr *tæ·ηk*, *te.œηk*, AB 1931 *tæηg*, *tæ·ηg* (ofte), OW & AB 1935 *tɛ·ηg* inf. tænke. — Omvendt har jeg, da jeg havde opdaget, at Fjoldemålet plejer at have *ɛ·η* og *å·η* for min egen Dialekts *æη* og *ɔη*, begået et Par Fejl i modsat Retning: Regenb. *fungen*, L *fåηən*, MKr *fɔηən*, *f0ηən*, *foηən*, AB 1931 *få·ηən* (flere

[1] Med Længdestreg under *œn*; herved betegner LP Vokallængde.

Gange), ved Efterhøring AB 1932 *f0ŋən*, OW & AB 1935 *f0ŋən* præt. part. fået; L *gåŋ·ən*, *gåŋən*, *goŋ·ən*, MKr *g0ŋən*, AB 1931 *gå·ŋən*, ved Efterhøring AB 1932 *g0ŋən*, OW & AB 1935 *g0ŋən* præt. part. gået; L *fågåŋ·ənå²r*, MKr *fɑˈg0ŋən o·v*, AB 1932 *fɑˈgå·ŋən ˈ0·vi* forgangen År, AB 1932 *fɑˈgå·ŋənəs*, OW & AB 1935 *fɔˈg0ŋənəs* adv. forgangenårs; L *tem·bəl*, AB 1931 *tæ·ŋbəl*, AB 1932 *tɛŋ·bəl*, *tɛŋ·b0l* Tingbol (»Budstikke«).

Vanskeligst er Stillingen foran *w*. Det drejer sig om fem Forskelle, der i det følgende vil blive behandlet hver for sig: *i* : *i·*, *y* : *y·*, *ɛ* : *ɛ·*, *ɔ* : *å·*, *a* : *a·*. — a. *i* : *i·*. Lyngby har kun een Gang *i·*, nemlig i *kni·w* plur. af *kniw'*, *knyw* Kniv, men ofte kort *i*, fx i »*driw* (*dryw*)«, *driw·* inf. drive (»køre«); »*liw* (med en lille kjende hen imod *y*)«, *lyw* Liv; *riw·* inf. rive; *šriw·* inf. skrive. — MKr har aldrig *i·*, ofte *i*, fx *ʂʀi̯s·* inf. skrive, *sxriwər* præs. sing. skriver. — AB har i 1931 een Gang *i̯·*, nemlig i samme Ordform som hos Lyngby, *kni̯·s* plur. af *kni̯s* (ofte) Kniv, men i denne Form også kort *i̯*: *kni̯s·*; ofte kort *i̯*, fx i *dʀi̯s·* inf. drive (»køre«); *ʀi̯s·* inf. rive; *sdi̯s* adj. stiv. — I 1932 har AB ikke langt *i·*, men ofte kort *i̯*, fx i *li̯s* Liv; *ʀi̯s·* inf. rive; *sdi̯s* adj. stiv. — Herefter synes der altså at være langt *i·* i Knive, men kort *i* i drive, rive, skrive. I 1935 hørte OW & AB tydeligt langt *i·* i *kni·w* plur. Knive og kort *i* i *kni̯s* Kniv; derimod var vi hos Tinne usikre overfor i'et i *ʂχi(.)w* Skive og *dʀi̯(.)w* inf. drive, idet vi ganske vist var sikre på, at det var forskelligt fra *i·* i *kni·w*, men undertiden mente, at det også var forskelligt fra *i̯* i *kni̯s*; hos CC var vi derimod sikre på, at *dʀi̯s.* inf. drive rimede på *kni̯s.* Kniv.

b. *y* : *y·*. Lyngby har aldrig *y·*, ofte *y*, fx i *lyw·* inf. lyve; *šyw·* inf. skyve (»skubbe«); *šyw·*, *sjyw·* num. syv; *čyw* Tyv; *čyw·* num. tyve. — Det samme gælder MKr: *lyw·* inf. lyve; *sjyw* num. syv; *ti̯yw·*, *ti̯yw*, *ʃcyw·* num. tyve. — Og ligeledes AB 1931: *ʂχyʂ·* inf. skyve; *ʂyʂ*, *ʂcyʂ.* num. syv; *ti̯yʂ·* (to Gange) num. tyve. — Og AB 1932: *lyʂ·* inf. lyve. Men i 1935 hørte OW & AB langt *y·* i *ti̯cy·w* num. tyve og kort *y* i *ti̯cyʂ* Tyv, og Meddelerne bekræftede denne Forskels Tilstedeværelse; overfor Verbet skyve var vi i Tvivl ligesom ved Skive og drive ovfr.; hos Tinne hørte vi snart *ʂχy·w*, snart *ʂχyˑʂ* eller *ʂχyʂ* (= *ʂχyʂ* num. syv); hos CC hørte vi *ʂχyʂ.* inf. skyve = *ʂχyʂ.* num. syv. — Herefter synes der altså at foreligge langt *y·* i hvert Fald i Talordet tyve.

c. *ɛ* : *ɛ·*. Lyngby har een Gang *æ·*, nemlig i *næ·w* Næve, og ofte kort *æ* el. *e*, fx i *hæw·l* Høvl; *klew·* klæbe (»smitte«); *ræw* Ræv; *skræw·ən* præt.

part. skrevet; *væw·l* Væveld (»Væv«). — MKr har een Gang *eə*: *greəw* præs. plur. graver, og ofte kort *æ*, *ɛ*, *o̜* og *e*, fx i *drɛwn* præt. part. drevet; *græwər* præs. sing. graver; *klewər* Kløver; *»lo̜w· (lɔw·?)«* inf. leve; *væwəl* Væveld (»Væv«). — AB 1931 har ofte *æ·*, fx i *snæ·wəɹid* adj. neutr. snævert; *sdræ·s* inf. stræve (»skynde sig«); *væ·s* inf. act. væve; *væ·wəs* inf. pass. væves; *væ·ssdə*, *væ·ssdər* Vævster (»Væverske«); noget oftere kort *æ*, fx i *ˈbræs·ˌkasən* Brevkasse; *bæsər* (ofte) inf. bævre (»ryste«); *gæsl* Gavl; *hæs·l*, *hæsl* Høvl, plur. *hæs·l*; *hæs·l* inf. høvle; *læsən* præs. part. levende; *læsə*, *læsəɹ* Lever; *Ræ̊s*, *Rös* Ræv; *ˈRæs·ˌku·l*, *ˈRæ̊s·ˌku·l* Rævekule (Gårdnavn); *ˈdʒ̈i·ˌgRæs* Dørgreb; men i en hel Del Tilfælde er der Vaklen, ofte således, at der flere Gange er skrevet langt *æ·* og kun en enkelt Gang kort *æ*; Exx.: *gRæ·s* (ofte), *gRæs·* (een Gang) inf. grave, *ˈku·lˌgRæ·wə* Kulegraver (»Graver«), *gRæs·l0ŋ* Grævling; *klæsə*, *klæsə* Kløver, *ˈklæ·wəˌbla* Kløverblad, *ˈvidˌklæ·wə* Hvidkløver; *læ·s* inf. leve, *bəˈlæ·s*, *bəˈlæs·* inf. beleve (»opleve«); *tRæ·wləɹ*, *tRæs·lə* præs. sing. trævler. — AB 1932 har noget oftere *ɛ·*, *æ·* end AB 1931, idet der nu i Reglen skrives Langvokal i de Tilfælde, hvor der var Vaklen i 1931; Exx.: *gRɛ·s* præs. plur. graver, *grɛ·wən* nom. act. Graven, *bəˈgRæ·w* inf. begrave; *gRɛ·ssdəɹ* Grævster (»en der graver«), *gRɛ·slɨŋəɹ* plur. Grævlinger; *ˈvidˌklɛ·səɹ* Hvidkløver; *klɛ·wəɹ* præs. sing. klæber (»smitter«); *nɛ·sn* inf. nævne; *Rɛ·sn* Revne; *sdRɛ·w* inf. stræve (»skynde sig«); *tRɛ·sl* Trævl, *tRɛ·sl* inf. trævle; *vɛ·s* inf. væve, *vɛ·səɹ* præs. sing. væver, *vɛ·s* præs. plur. væver, *vɛ·ssdəɹə* plur. Vævstere (»Væversker«). Kort *æ*, *ɛ* findes fx i: *bɛsəɹ*, *bæsəɹ* inf. bævre (»ryste«); *dRɛsn* præt. part. drevet; *ˈhaŋ·ˌgRɛs* »Håndtag på Spade«; *lɛs·* inf. leve; *læsəɹ* Levre; *ʂχæsd* inf. skifte; *ˈsmø·ɹ·ˌsdɛsl* Smørestøvle. I nogle Tilfælde er der Vaklen: *ˈbRæsˌdRæ·qəɹ* »Postbud«, *ˈbRɛsˌbɛ·p̣iə* d. s., *ˈbRɛ·sˌkas* Brevkasse; *gɛ·sl* og *gɛsl* Gavl; *hæs·ləɹ* plur. Høvle, *ˈhæ·slˌsb0vn* Høvlspåner, *hæs·l* præs. plur. høvler, *hæ·sl̥d* præt. part. høvlet, *ˈhɛs·lˌbæŋg* Høvlebænk; *vɛsəl* Væveld (»Væv«), plur. *vɛ·sələɹ*. I 1935 hørte OW & AB tydeligt Langvokal i *gRɛ·s* inf. grave, *gRɛ·wn* nom. act. Graven, *klɛ·wəɹ* Kløver, *snɛ·wəɹ* adj. snæver, *sdRɛ·w* inf. stræve (»skynde sig«) og *vɛ·wəl* Væveld (»Væv«), og Kortvokal i *bɛsəɹ* inf. bævre, der rimede på *lɛsəɹ* Lever, *lɛsəɹ* Levre, *jɛsəɹ* adj. »ivrig, hidsig, utålmodig«; i *bRɛs* Brev, *Rɛs* Ræv, *ˈRɛsˌku·l* Rævekule; i *ʂχRɛsn* præt. part. skrevet, *dRɛsn* præt. part. drevet, der rimede på *lɛsn* præs. part. levende, og i *hɛsl* Høvl og *sdɛsl* Støvle. — Herefter synes altså AB i 1932 at have været lidt for tilbøjelig til at høre Langvokal (hverken *ɛs* eller *ɛ·s* forekommer

i andre sønderjy. Dialekter), MKr og Lyngby derimod for tilbøjelige til at høre Kortvokal.

d. ɔ:*å·*. Lyngby har tre Gange *å·*: *då·wən* adj. doven; *lå·wən* præt. part. løjet; *šå·wən* præt. part. skoven (»skubbet«); derimod har han Kortvokal i *drò̜w·ən* præt. part. draget, *låw·ən* præt. part. ligget, og i fx *båw·* Bue, *flåw·* Flue, *råw* Rug. — MKr har aldrig Langvokal, men ofte Kortvokal, fx i *lawn*, *lawn*, *låwən* præt. part. ligget; *lɔwn* præt. part. løjet; *raw*, ʀaw Rug; *sawn*, *sawən* præt. part. sagt; *sxåwən* præt. part. skoven (»skubbet«). — AB 1931 har eet Ex. på Langvokal: *vå·wn*, *vå·wən* præt. part. vævet, men mange Exx. på Kortvokal, fx *bås·* Bue; *dʀå̊s·n* præt. part. draget; *lå̊s·n* præt. part. ligget; *så̊s·n*, *sas·n* præt. part. sagt; *så̊s·n* præt. part. sovet, *så̊s·* inf. sove; *ʂχå̊s·n* præt. part. »skubbet«. — Fra 1932 er der flere Exx. på Langvokal: *sɔ·w*[1], *så·w*[2] præs. plur. sover, *sɔ·wən*, *så·wən*[2] præt. part. sovet, ˈ*så·w*ˌ*dɔ̈ɹ*^{d}*nʂχ* Sovedørnsk (»Soveværelse«); ˈ*ab*ˌ*ʂcå·wən* præt. part. »skubbet op«; *sdå·wən* præt. part. »støvet«; Kortvokal findes fx i *dʀå̊s·n* præt. part. draget; *så̊s·n* præt. part. sagt. — I 1935 hørte OW & AB tydelig Forskel mellem *lå̊s.n* præt. part. ligget og *lå·wn*, *lå·wən* præt. part. løjet og mellem *så̊s.n* præt. part. sagt (= *så̊s.n* Sogn) og *så·wn*, *så·wən* præt. part. sovet, og disse Forskelle blev bekræftet af Meddelerne; Langvokal hørte vi desuden i *cå·wn* præt. part. »skubbet«, ˈ*så·w*ˌ*dɔ̈ɹnʂc* »Soveværelse« og *vå·wn*, *vå·wən* præt. part. vævet, og Kortvokal i *få̊s.l* Fugl, *plå̊s.* Plov, *ʀå̊s* Rug, *tå̊s.n* præt. part. taget. — Herefter må det anses for givet, at der findes en Forskel ɔ : *å·* foran *w*, selv om MKr og AB 1931 har været tilbøjelige til at høre Langvokalen som kort.

e. *a* : *a·*. Lyngby har *a·* i flg. Tilfælde: *kla·w sœ* inf. klage sig (men præs. *klaw·ər sœ*); *na·wər* Naver (»Navbor«); *na·wn* Navn (men plur. *naw·ns*); *sa·w* Sav; *tra·w* Trave. En enkelt Gang er han i Tvivl: »*ma·wər* (*maw·ər*?)« præs. sing. mjaver. Men oftest har han *a*, fx i *aw·*, *aw'* præp. og adv. af; *daw* (flere Gange) Dag; *haw·ər* Havre; *jaw·n* adj. jævn; *maw·* Mave; *nawn* Navn; *slaw* Slag; *slaw*, *slaw·* Slags. — MKr har ofte langt *a·*, fx i *ja·w* Gave; *ma·w* Mave; *sla·w* Slags. Een Gang har han været i Tvivl: »*sla·wəł* (*a·*?)« Slagvol. Kort *a* fx i *daw* Dag; *hasə* Havre; *jawn* adj. jævn; *sjawt* Skaft. — AB 1931 har oftere *a·* end *a*; Exx.: *i*ˈ*da·s* i Dag; *da·s* plur. Dage; *ha·sə*, *ha·sər* Havre; *kʀa·s* Krave; *ma·s* Mave; *na·sn* Navn; *sa·s* Sav;

[1] Vokalen betegnet som *o* med *0* over.

[2] Vokalen betegnet som *å* med *a* over.

ʂχa·sd Skaft; *sla·s* Slags. Et Par Gange er det Vaklen: *a·s* (oftest) og *as*. præp. og adv. af; *la·s* (ofte) og *las* (een Gang) Lag; *masəi̯* adj. mager, men neutr. *ma·səïd*. Exx. på kort *a*: *gʀas* Grav; *has* Hav; *jas·n* (ofte) adv. jævne (»netop«); *nas·l* Navle; *ʀas·n* Ravn. — AB 1932 har endnu oftere *a·*, fx i *a·s* præp. og adv. af; *da·s* Dag; *ja·s* Gave; *ja·sn* adj. jævn; *ˈhal·s|kʀa·s* Halskrave, *kʀa·səi̯* plur. Kraver; *ma·sərə* komp. magrere; *na·sləi̯* plur. Nagler; *pla·s* inf. plage; *sla·sl* Slagvol; *sda·s* Stav (i Balje); *tʀa·s* inf. trave. Et Par Gange er der Vaklen: *la·s* (to Gange) Lag, *ˈlåsd|las* Loftlag (om det nederste Lag Neg); *ʂχasd* Skaft, *ˈty·m̥|ʂχasd* Tømmeskaft (»Tømmestreng«), *ˈʂχa·sd|ha·səi̯* Skaftehavre (»utærsket Havrehalm«); *slas*, *sla·s* Slag, *ˈnagən|slas* Nakkenslag (»Skænd«). Exx. på Kortvokal: *has* Hav; *tʀas* Trav. — I 1935 kunde OW & AB ikke altid høre Forskel mellem *slas* (*sla.s*) Slag og *sla·s* (*sla.s*) Slags, og mellem *tʀas* (*tʀa.s*) Trav og *tʀa·s* (*tʀa.s*) Trave, og vi mente at høre *da.s* Dag sing. = plur. — Hvis vi antager, at der ingen Forskel findes mellem et *a·w* og et *aw*, bliver mange Overensstemmelser uforklarlige: hvor Lyngby og MKr har Langvokal, har AB Langvokal; hvor AB har Kortvokal, har Lyngby og MKr Kortvokal. At de omvendte Sætninger ikke har Gyldighed, strider ikke mod den Antagelse, at Forskellen er til Stede: Lyngby og MKr har været tilbøjelige til at høre Langvokalen som kort (ligesom ved *ɛ* : *ɛ·*), AB har været tilbøjelig til at høre Kortvokalen som lang (ligesom ved *ɛ* : *ɛ·*).

Skønt der altså er mange Exempler på inkonsekvent Kvantitetsbetegnelse foran w, og skønt det i de enkelte Tilfælde ofte er umuligt at afgøre, om et Ord har Langvokal eller Kortvokal, må det antages, at Forskellene *i* : *i·*, *y* : *y·*, *ɛ* : *ɛ·*, *ɔ* : *å·* og *a* : *a·* også er til Stede foran *w*.

2. og 3. Forskellene mellem rundede og urundede Langvokaler og mellem lange Fortungevokaler og lange Bagtungevokaler er af samtlige Optegnere gennemført konsekvent; der er ikke fundet et eneste Exempel på Inkonsekvens. Disse Forskelle må da antages at være til Stede i Fjoldemålet.

4. Forskellene mellem lukkede, halvåbne og åbne Langvokaler. a. Forskellene mellem *i·*, *y·*, *u·* og *e·*, *ø·*, *o·* er gennemført konsekvent af alle Optegnerne og må derfor antages at være til Stede i Dialekten.

b. Alle Optegnerne har forsøgt at skelne mellem et langt *e·* og et langt *æ·*. Det Ordforråd, i hvilket denne Adskillelse er søgt gennemført, er dog meget lille, idet glda. ǣ i Reglen modsvares af Diftongen *ɛ·ᵽ* (*eæ*), og glda. ē af Diftongen *i·ɜ* (*ie*)[1]; der bliver altså i det væsentlige kun Tale om Ord med glda. kort æ̆ og ĭ i visse Kombinationer og nogle nty. Låneord. Lyngby har ofte langt *æ·* i Ord, der i Rigssproget og i Mellemslesvigsk har langt *æ·*, og langt *e·* svarende til langt *e·* i Rigssproget og Mellemslesvigsk; sjældnere har han *e·* for Rigssprogets *æ·*, fx i *ste·* plur. Stæder; *šeˑl* inf. stjæle. Når et Ord er optegnet flere Gange, benyttes undertiden samme Vokaltegn, fx i *fæ·m* num. fem; men oftere er Vokalbetegnelsen inkonsekvent, fx i *beˑən* og *bœʔən* præt. part. bedt; *beʔər* og *bœʔr* præs. sing. beder; *beˑst* og *bœʔst* Bæst (»Stykke Hornkvæg«); *eˑŋ* Ende og *æˑŋlæŋs* adv. endelangs. På Grundlag af Lyngbys Materiale kan der altså ikke konstitueres en Forskel mellem et *e·* og et *æ·*.

LPetersen har i sine Breve fra 1901 et temmelig stort Materiale. Med e skriver han følgende Ordformer[2]: *sjel* inf. skille, *sjelt* præt. part. skilt; *ken* inf. kende, *kent* præt. part. kendt; *rent* præt. part. rendt; *ven(j)* inf. vende, *ven(j)er* præs. sing. vender; *en(j)* inf. ende, *en(j)er* præs. sing. ender; *fem* num. fem; *ele* num. elleve; *seksen* num. sexten. Med *æ* har han: *sæl* inf. sælge; *kvæl* inf. kvæle; *tæl* inf. tælle; *fertæl* inf. fortælle; *brænt* præt. part. brændt; *træng* inf. trænge, *trænger* præs. sing. trænger; *væn* inf. vænne, *væner* præs. sing. vænner, *vænt* præt. part. vænnet; *tænkt* præt. tænkte. Da LPetersen, som er den eneste Indfødte, der har optegnet Fjoldemålet, øjensynligt skelner mellem et langt æ (fx i *brænt*) og et langt e (fx i *kent* og *rent*), kunde man formode, at Forskellens Tilstedeværelse hermed var godtgjort. Men en nærmere Betragtning viser, at æ kun findes i de Ord, der er opført med æ i V. Saabys Retskrivningsordbog[3] fra 1896, og e kun i de Ord, der her skrives med e samt i Verbet *sjel* skille, der har i. Det er altså muligt, at LPetersen i sit Tegnvalg har ladet sig lede af det danske Skriftsprogs Ortografi. Et Indicium i denne Retning har vi i en Bemærkning om Subst. Stjærne (Saabys Retskrivningsordbog Stjerne): »en Stjerne hedder hverken »Sjerne« eller »Stjern«, men *Stern*; det lyder

[1] Jfr. K. J. Lyngby: Sønderjy. Sproglære p. 105, P. K. Thorsen, Afh. og Breve I p. 158 f.

[2] Længden betegnes af LP ved en (her udeladt) Streg under Vokal og den følgende Konsonant.

for mig ganske som Plattysk: de Steern, men er dog sikkert ikke påvirket deraf«; da nty. Stern har åbent *æ·* og ikke *e·* i Husumegnæs nederty. Dialekt, skulde vi snarere vente *æ·* end *e·* i dette Låneord. LPetersens Skelnen mellem æ og e kan altså ikke tages som Bevis på, at Forskellen *e· : æ·* er til Stede i Dialekten.

Mar. Kristensen skriver ofte *eæ, e·ə, æ·ə* for de andre Optegneres *e·, æ·*; disse Skrivemåder vil blive behandlet senere. Det øvrige Materiale er ringe, men viser, at også han har forsøgt at skelne mellem *e·* og *æ·*. Undertiden stemmer hans Betegnelse overens med Lyngbys, fx i *læ·qəm* (L *læ·gom*) Lægn; men ofte har han *e·* for Lyngbys *æ·*, fx i *fe·m* (to Gange), *fe·əm* (to Gange) num. fem; *ke·* (L *kæ·r*) Kæde; *le·ər* (L *læʔr*) »Stige«.

Poul Andersen har benyttet et stort Antal Betegnelsesmåder: *ei̯, e·, e·ɜ, ɛ·, ɛ·i̯, ɛ·æ, ɛæ, æ·, æi̯, æ·ə*; Tegnene for Diftong vil blive drøftet senere. *e·* og *æ·* (evt. med Tilføjelse af et andet Vokaltegn) forekommer omtrent lige hyppigt, men det almindeligste Tegn er *ɛ·*, hvormed menes en Lyd, der ligger mellem *e·* og *æ·*. Når samme Ord er optegnet flere Gange, er Betegnelsen ofte vaklende, fx i *fe·ɜm, fɛ·æm, fæ·m* num. fem.

I mine egne Optegnelser fra 1931 har jeg forsøgt at skelne mellem på den ene Side *eⁱ·, e·* og på den anden *æ·*; *eⁱ·* var mit sædvanlige Tegn for det lange *e·* i min egen Dialekt, fordi det udtales med en Gliden hen imod *i*. Men desuden har jeg ofte benyttet Tegnet *ɛ·* (og *ɛⁱ·*), der er Tegn for Usikkerhed overfor Spørgsmålet, om der forelå *e·* eller *æ·*; dette *ɛ·* er hyppigere i den sidste Del af Optegnelsen end i den første. Ofte er min Betegnelse i Overensstemmelse med min egen Dialekts Form, fx i *ˈteⁱ·ˌpɒd* Tepotte (vestsl. *ˈteʔˌpɔ'd*), *veⁱ·i̯* inf. vide (vestsl. *ve·i̯*); *bʀæ·ŋ̍d̥* præt. part. brændt (vestsl. *bʀæʔŋ̍*), *æ·ŋ̍* Ende (vestsl. *æ·ŋ̍*). Men endnu oftere er der enten anvendt *ɛ·* eller inkonsekvent Betegnelsesmåde; Exx.: *blɛ·s* Blæse (»Blære«; vestsl. *blæ·s*); *bæ·r, bæ·i̯, beⁱ·i̯* komp. bedre (vestsl. *bæ·i̯*); *beⁱ·sd, bæ·sd* Bæst (»Stykke Hornkvæg«; vestsl. *beʔsd* »Hest«); *ˈhal·sˌkæ·i̯* (med *ɛ* over *æ*'et) Halskæde (vestsl. *kæ·i̯* Kæde); *ˈkæ·l̥ˌvaŋ̍, ˈkɛ·l̥ˌvaŋ̍·, ˈkeⁱ·l̥ˌvaŋ̍·* Kildevand (»Brøndvand«; vestsl. *ke·l̥*, andre sønderjy. Dial. *kæ·l̥*); *lɛ·r* (med *æ* over *ɛ*'et), *lɛ·ⁱ, lɛ·i̯* »Stige« (vestsl. *læʔi̯*); *neⁱ·s, nɛ·s* Næse (vestsl. *næi̯·s*); *ʂχeⁱ·l̥d̥, ʂcæ·l̥d̥* præt. part. skilt (*sa va ʀ ɜ j0 ˈu·asɜnˌaŋ̍əŋ̍ˌʂχeⁱ·l̥d̥* så var det jo ud af enanden skilt ɔ: skilt fra hinanden; *ˈsa æ ʀ ɜ j0 ˈʂcæ·l̥d̥* så er det jo skilt ɔ: »borte«; Meningen er: [når noget er sagt], så kan det ikke kaldes tilbage; *dɜ hæ j0 ˈʂcæ·l̥d̥ ham* det har jo skilt ham, dvs. gjort

en Forskel, været en Fordel for ham; i de to sidste Tilf. har jeg næppe kunnet identificere Ordet, hvis Betydn. er påvirket af nty. schelen. Vestsl. *sgiʔl̥*); *slæ·bə*, *sleⁱ·bəɹ* præs. sing. slæber, *slɛ·b* inf. slæbe (vestsl. *slæ·f*). — I 1932 har jeg meget sjældent skrevet *eⁱ·*, lidt oftere *e·*, *æ·* og *ɛⁱ·*; men *ɛ·* er nu blevet langt det hyppigste Tegn; Exx.: *veⁱ·ɹ* præs. plur. ved (vestsl. *ve·ɹ* inf.); *bʀæ·n̥d̥* præt. part. brændt, *ˈa·sˌbʀæ·n̥d̥* præt. part. afbrændt (vestsl. *bʀæʔn̥*); *bɛ·n*, *be·n* præt. part. bedt; *sɛⁱ·l̥*, *sɛ·l̥* inf. sælde (vestsl. *se·l̥*). Under Optegnelserne i 1932 nåede jeg til den Overbevisning, at der ikke fandtes nogen Forskel mellem et *e·* og et *æ·*[1]. Og en Betragtning af samtlige Optegnelser leder til samme Resultat; som Exempler anføres her en Række Tilfælde, hvor en Ordform er optegnet særlig ofte: L *be·ən*, *bæʔən*, MKr *bæjən*, *be·ən*, AB 1931 *beⁱ·n*, *beⁱ·ɜn*, *be·n*, *be·ən*, *be·ɜn*, *bɛ·n̥n*, AB 1932 *be·n*, *bɛ·n* præt. part. bedt; MKr *be·ə*, *bɛjə*, PA *bæjə*, *bejər*, AB 1931 *bæ·ɹ*, *bæ·r̥*, *beⁱ·ɹ* komp. bedre; L *bræ·m*, AB 1931 *bʀe·m* inf. bræmme; MKr *bræ·ən̥t*, PA *bʀɛ·æn̥t*, *bʀɛ·ɪn̥d*, *bʀe·ɪn̥t*, AB 1931 *bʀæ·n̥d̥*, AB 1932 *bʀæ·n̥d̥* præt. part. brændt; L *be·st*, *bæʔst*, PA *bɛ·st*, AB 1931 *beⁱ·sd*, *bæ·sd* Bæst (»Stykke Hornkvæg«); L *eʔη*, AB 1931 *æ·η* Eng; L *ke·l̥*, PA *ke·ɪl̥*, *kɛ.ɪl̥*, *kæ·jl̥·*, AB 1931 *kæ·l̥*, AB 1932 *kɛ·l̥* Kilde (»Brønd«), L *kæ·l̥stø-t*, PA *kɛ.ɪl̥sdo̥d* Kildestøtte (»Stolpen, der bærer Brøndvippen«), L *kæ·l̥sveη·*, PA *kɛ.ɪl̥sve·η*, AB 1931 *ˈkæ·l̥ˌsveη·*, AB 1932 *ˈkɛ·l̥ˌsvɛη·* Kildesvinge (»Brøndvippe«), AB 1931 *ˈkæ·l̥ˌvan̥*, *ˈkɛ·l̥ˌvan̥·*, *ˈkeⁱ·l̥ˌvan̥·* »Brøndvand«, AB 1932 *ˈkɛ·l̥ˌvʀaη·* Kildevrange (»Brøndvinde«); L *klæt*, MKr *klɛ·æt*, AB 1931 *klɛ·d* Klæde; MKr *klewər*, PA *kle·wr*, AB 1931 *klæsə* Kløver, AB 1931 *ˈvidˌklæ·wə*, AB 1932 *ˈvidˌklɛ·səɹ* Hvidkløver; L *kæ·r*, MKr *ke·* Kæde, PA *plåwkæ·* Plovkæde, AB 1931 *ˈhal·sˌkæ·ɹ* (med *ɛ* over *æ*'et) Halskæde; L *læʔr*, MKr *le·ər*, AB 1931 *lɛ·r̥* (med *æ* over *ɛ*'et), *lɛ·ⁱ*, *lɛ·ɹ* »Stige«; L *læ·gom*, MKr *læ·qəm*, AB 1931 *lɛ·ⁱq0m*, *leⁱ·q0m*, *leⁱ·x0m*, AB 1932 *lɛ·q0m* Lægn; MKr *læ·η*, *læη*, *le·æη*, PA *le·ɪη*, AB 1931 *læ·η*, AB 1932 *lɛ·η* adv. længe; AB 1931 *neⁱ·s*, *nɛ·s* Næse, L *næ·sdug*, *næ·sdux* Næsedug (»Lommetørklæde«); L *sæʔη*, MKr *se·æη* (to Gange), *se·əη*, PA *sæ·əη*, *sæ·η*, *sɛ·ɪη*, AB 1931 *sæ·η* (ofte) Seng; MKr *slæ·b*, AB 1931 *slɛ·b* inf. slæbe, AB 1931 *slæ·bə*, *sleⁱ·bəɹ* præs. sing. slæber, AB 1932 *slɛ·b* præs. plur. slæber; L *s̆e·l*, PA *s̥χɛ·æl*, AB 1932 *s̥cɛ·l* inf. stjæle; PA *svæ·b*, AB 1931 *sveⁱ·b* Sveb (»Pisk«), AB 1932 *svɛ·b*, plur. *svɛ·bəɹ*; L *tre·n̥*, MKr *tʀe·æn̥*, AB 1931 *tʀæ·n̥*, AB

[1] Fx har jeg et Sted noteret: »der er vist kun een, temmelig variabel Lyd«.

1932 *tʀɛ·ɳ* inf. trende; MKr *tæ·əsk*, *te.æsk*, PA *tɛæ̯sg*, *tæsg·*, *tæɪ̯sc*, AB 1931 *tæ·sg* inf. tærske, AB 1932 *tɛ·ʂcəɹ* præs. sing. tærsker.

I den Spørgeliste, som Mag. Ole Widding og jeg gennemgik i 1935, optog jeg nogle Ordpar, hvor Forskellen mellem *e·* og *æ·*, hvis den var til Stede, kunde forventes at være det eneste Skelnemærke; vi kunde ikke høre nogen Forskel mellem *sɛ·l* Sele og *sɛ·l* inf. sælge, mellem *ʂχɛ·l* inf. skille og *ʂχɛ·l* inf. stjæle og mellem *vɛ·ɹ* Vejr og *vɛ·ɹ* inf. vide, og Meddelerne bekræftede, at disse Ord er parvis enslydende; endvidere rimede *vɛ·ɹ* inf. vide på *kɛ·ɹ* Kæde, *lɛ·ɹ* Læder, *lɛ·ɹ* »Stige« og *bɛ·ɹ* adj. komp. bedre. Det kan herefter anses for godtgjort, at Fjoldemålet ikke kender nogen Forskel mellem et *e·* og et *æ·*. Ved de fonetiske Optegnelser i 1932 hørte vi Vokalen i *ʂχɛ·l* inf. stjæle, *gʀɛ·s* Græs og *jɛ·sl0ɳ* Gæsling som lidt mere åben end rigsda. *e·*, altså ikke meget mere lukket end mellemslesvigsk *æ·*; undertiden, især hos den af Nty. mest påvirkede Meddeler, hørte vi en Glidning hen imod *i*.

Om Forskellen mellem *ø·* og *ɶ·* gælder noget lignende som om *e· : æ·*, men Exempelstoffet er meget mindre. Lyngby skelner mellem *ø·* i *hø·g* inf. høge (»more«) og *ö·* i *kö·kən* (to Gange) Køkken. — LPetersen, Mar. Kristensen og Poul Andersen har kun *ø*, men Exemplerne er få. — I mine egne Optegnelser fra 1931 er der oftest skrevet *ø̝ⁱ·* (een Gang *o̝ⁱ·*) eller *ø·*, men undertiden *ɶ·*, fx i *kɶ·gən* (to Gange) Køkken, men *ˈkø̝ⁱ·gənˌbu·ɜɹ* Køkkenbord, *ˈko̝ⁱ·gənˌklag* Køkkenklokke (»Køkkenur«). I 1932 har jeg kun skrevet *o̝·* og *ø·* (eller, sjældent, *ø̝ⁱ·*); når samme Form er optegnet flere Gange, er Vokalbetegnelsen ofte forskellig, fx i *hø̝ⁱ·x*, *hø·x* inf. høge (»more«); *smø·ᵈəls*, *smo̝·dəls* Smørelse. — Der synes altså ikke at findes nogen Forskel mellem *ø·* og *ɶ·* svarende til Forskellen i Rigstalesproget mellem Adjektivet før og Adverbiet før.

Ved Forskellen mellem *o·* og *å·* ligger Sagen helt anderledes. Lyngby skelner mellem *o·* i fx[1] *bo·g* inf. boge (»slå«), *mo·g* inf. muge, *to·* præs. plur. tør, *to·t* præt. turde (»behøvede«), *vo·r* poss. pron. vor, vore, og *å·* i fx *brå·r* Brad (»Steg«), *då·wən* adj. doven, *drå·b* Dråbe, *Fjå·l̩* Fjolde (Landsbynavn), *få·rhåw·ər* Forhoved (»Pande«), *xå·r ek* gar ikke (»slet ikke«), *hå·s* plur. Horse (»Hopper«), *knå·k* Knoge (»Knogle, Ben«), *kå·g* inf. koge, *så·l̩* Sold, *tå·g* Tåge, *tå·g* adj. tåg (»sej«), *tå·le* num. tolv, *vå?ɳ* Vang. Der findes kun tre Exx. på, at et Ord er optegnet to Gange; i alle tre Tilfælde er Vokal-

[1] Her opføres Størstedelen af Materialet som Exempler.

betegnelsen konsekvent: *hå·ŋ*, *hå·əŋ* »Hængsel«, *stå?*, *stå·* inf. stå, *tå·ŋ*, *tå?ŋ* Tang. Ordene med *o·* er langt færre end Ordene med *å·*. — Også Mar. Kristensen skelner mellem *o·* og *å·* (sjældnere *å·ᵘ*, *ɔ·*). Med *o·* har han fx *ko·l̩* kold, *vi vo·* vi var; med *å·*, *å·ᵘ* og *ɔ·* fx *flå·qər* plur. »Byger«, *knå·qər*, *knɔgəʀ* plur. »Knogler«, *lå·ᵘŋ* lang, *fɔˈstå·* forstå, *naptɔ·ŋ* »Knibtang«, *tå·lə* (to Gange), *tålə* num. tolv. — Poul Andersen anvender som ved Kortvokalerne mange Tegn: *o·*, *0·*, *ω·*, *a·* og *ɔ·*. Med *o·*, *0·* eller *ω·* har han fx *pæbədω·s* Peberdåse; *bɛˈho·l̩* beholde, *ko·əł* adj. plur. kolde, *ko·l̥* adj. sing. kold, *l0·ŋ* adj. lang, *sd0·ŋ* Stang; med *å·*, *a·* eller *ɔ·* (el. *a·w*): *dʀɔ·s* Dråbe, *χɔ·rɪn̥t*, *χɔ·n̥t*, *χaɹn̥·t* gar intet (»slet intet«), *fja·l̩* Fjolde, *så·l̩* Sold, *så·l̥t*, *så·l̥t*, *sɔ·l̥t* præt. part. solgt, *sdå·q* »Fyrbækken«, *tå·qəl*, *ta·qəl* »Knag på Le«, *i·əlta·ŋ* Ildtang, *tra·wnsg0al*, *tʀå·nsgu·0l* Transkål. — I 15 Tilfælde er en Ordform optegnet flere Gange hos disse tre Optegnere; i 13 Tilfælde er Betegnelsen konsekvent (kold; Dråbe, Fjolde, gar (ikke, intet), Knoge, solgt, Sold, Stang, stå (forstå), Tang (Ildtang, Nappetang), tolv, Tran (-skål), Tågel), og kun i 2 Tilfælde er den inkonsekvent, nemlig i L *klå·g*, MKr *klo·q(χ)* »Klove, hvormed Kvæget bindes i Båsen«, MKr *lå·ᵘŋ*, PA *l0·ŋ* adj. lang; og kun i eet Tilfælde afviger Betegnelsen fra AB 1932, nemlig MKr *sto·åŋ*, PA *sd0·ŋ* Stang, AB 1932 *sdå·ŋəˌ* plur. Stænger, *ˈflax|sdå·ŋ* Flagstang. Dette tyder på, at der i Fjoldemålet findes to forskellige Sproglyd, et *o·* og et *å·*.

Også i mine egne Optegnelser fra 1931 er der gjort Forsøg på at skelne mellem et *o·* (el. *oᵘ·*) og et *å·* (el. *å·s* , *a·*). Men jeg har i mange Tilfælde skrevet *å·*, hvor de andre Optegnere har *o·*; derimod har jeg aldrig *a·* og så godt som aldrig *å·s* for de andres *o·*, og aldrig *o·* (el. *oᵘ·*) for de andres *å·*. Exx.: *a.* For de andre Optegneres *o·*: *bo·x* inf. boge (»slå«); *ˈs0gər|do·s* Sukkerdåse; *hå·l̩*, *ho·l̩*, *hoᵘ·l̩* inf. holde, *bəˈhoᵘ·l̩* inf. beholde; *ko·l̩*, *koᵘ·l̩* adj. kold; *moᵘ·x* inf. muge; *to·* præs. plur. tør (»behøver«); *tå·d*, *toᵘ·d* præt. turde; *vå·i̯*, *våᵘ·ʀ*, *vå0·i̯*, *vo·i̯*, *vå·* præt, plur. var; *vo·*, *voᵘ·* poss. pron. vor, vore. *β.* For de andre Optegneres *å·*: *bʀå·r̥* Brad (»Steg«); *drå·b* Dråbe; *fjå·l̩*, *fjå·sl̩* Fjolde; *y·ɜw ˈfå·i̯* øve for (»varsle«), *få·ʀə* (ofte) Forår, *ˈfa·ʀə|kuɪ̈ᵈn* Forårskorn, *i ˈfå·|ʀa·s* adv. iforaf (»i Forvejen«); *xa·ʀeg*, *xå·ʀeg* (ofte) »slet ikke«, *xå·ʀeŋən* (ofte) »slet ingen«; *knå·gəi̯* plur. Knoger (»Knogler, Ben«); *kå·q* inf. koge, *ka·qəi̯* præs. sing. koger; *lå·ŋ* adj. lang; *så.0l̩* Sold; *sdå·* (ofte) inf. stå; *tå·ŋ* Tang; *ˈi·əl̩|tå·ŋ* Ildtang; *tå·x* Tåge; *tå·lə* (flere Gange),

talə num. tolv; *ˈtʀå·nˌlamb* Tranlampe, *ˈtʀå·nˌsx0·vl* Transkål; *alsˈvå·ŋ* Alsvang (Marknavn), *gasəˈvå·ŋ* Gasevang (Marknavn). En Klove har jeg i Formerne *klo^{u}·x* og *kl0·^{u}x* i Overensstemmelse med MKr *klo·q(χ)* og i Modsætn. til L *klå·g*; til MKr *sto·åŋ*, PA *sd0·η* Stang har jeg plur. *sdå·ŋəi̯*. Nogle få Gange har jeg *0·* som Tegn for Tvivl, fx *sb0·i̯* inf. spore (men *ˈsbå·i̯ˌsni·ə* Sporsne). — I 1932 blev Vokalen i *bʀå·i̯* »Steg«, *xå·ʀeg* »slet ikke«, *lå·s* Lås og *tå·lə* num. tolv beskrevet som lidt mere åben og lidt mindre rundet end Rigssprogets lange *å·* og undertiden svagt palatal: *å*→*å̯*; hos CC udtaltes den som det nty. *å·* med Glidning henimod *o* : *a0·*. Desværre hørte vi ingen Exempler på *o·*. — Da jeg i 1932 var kommen til den Overbevisning, at der kun findes eet Fonem *ɛ·*, der afviger fra min egen Dialekts *e·* ved i Reglen at mangle Glidningen hen imod *i*, og fra min egen Dialekts *æ·* (der er mere lukket end Rigssprogets) ved at være lidt mere lukket, kunde jeg høre, at *o·* var mere åbent end min egen Dialekts *o·* og i Reglen udtaltes uden Glidning hen imod *u*; derfor indførte jeg nu Tegnet *0·* for denne Vokal (parallelt med *ɛ·*) og benyttede kun nu og da *o·* og *o^{u}·* som Tegn for fonetiske Varianter. *å·* anvendte jeg nu kun i de Tilfælde, hvor jeg mente at genkende den åbne Vokal fra *lå·s*, *tå·lə*, som vi havde søgt at beskrive ved Optegnelsens Begyndelse; Tegnet *å·* har altså i 1932 en ganske anden Betydning end i 1931, da det anvendtes i de Tilfælde, hvor den hørte Vokal syntes mig lig med min egen Dialekts meget lukkede *å·*. Resultatet blev en bedre Overensstemmelse med de tre andre Optegnere end i 1931; et Par Gange har jeg dog nu den modsatte Fejl: *0·* for *å·*, fx *dɛ ˈʂχʀ0bˌk0·qəi̯* det skrubkoger, *tɜ ˈkå·xən* til Kogen. Exempler med *0·*, *o·*, *o^{u}·*: *h0·l̩*, *ho·l̩* inf. holde; *ko^{u}·l̩* adj. kold, *ˈi·sˌk0·l̩* iskold, *k0·l̩əi̯* komp. koldere; *ʂco^{u}·l̩* inf. skolde (AB 1931 *sxå·lə* præt. part. skoldet, *ʂco^{u}·l̩əs* inf. pass. skoldes); *to·l̩d̩* præt. af tælle (AB 1931 præt. part. *tå·l̩d̩*); *to·d* præt. turde (»behøvede«), *to·sd* præt. 2. Pers. sing. d. s. Med *å·*: *»fjå·l̩ (aå·)«* Fjolde; *dɛi̯ y·ɜwəi̯ ˈfå·i̯* »det varsler«, *ˈfå·i̯ˌma·s* Formave (hos Drøvtygger), *ˈfå·i̯ˌtab* Fortop (»Pandelok hos Hest«), *»få·ʀə (aå·, nty. å)«* Forår, *di få·ʀəsd* de forreste; *knå·g* Knoge; *lå·ŋ* adj. lang; *vi sbå·i̯* vi sporer; *sdå·x* »Fyrbækken«; *ˈflaxˌsdå·ŋ* Flagstang, *sdå·ŋəi̯* plur. Stænger; *sdå·* inf. stå. Kun i ganske få Ord er Betegnelsesmåden inkonsekvent: *vi s0·w*[1] og *vi så·w*[2] vi sover, *s0·wən* og *så·wən*[2] præt. part. sovet; *ˈʀåsˌso^{u}·l̩* Rugsold, *ˈku·ɜi̯^{d}nˌså·l̩*

[1] Vokal betegnet ved *o* med *0* over.

[2] Vokalen betegnet ved *å* med *a* over.

Kornsold. — Disse Optegnelser kan kun forstås ud fra den Antagelse, at der er to forskellige Sproglyd, et åbent *o·* og et åbent *å·*.

Excurs om de åbne og halvåbne Langvokaler i Nty. I L. R. Tuxen: Det plattyske Folkesprog i Angel p. 8 oplyses det, at forskellige Ordpar, der i Holstensk adskilles ved, at det ene Ord har lukket *e·*, det andet åbent *æ·*, er faldet sammen i Anglerplattysk (fx *lewen* med lukket Vokal inf. »elske« og *lewen* med åben Vokal inf. »leve«; i Angel har begge lukket Vokal). Dette kan dog ikke forstås således, at der overhovedet ikke findes nogen Forskel mellem *e·* og *æ·* i Anglerplattysk; Tuxen har nemlig flere Gange skelnet mellem *e* og *ä* (også skrevet å), fx p. 12 *bä* præs. sing. »beder« : *be* præt. sing. »bad«. Ifl. Karl N. Bock: Niederdeutsch auf dänischem Substrat (fx p. 8, 15, 24, 28) iagttages Forskellen mellem *e·* og *æ·*, ikke blot i Husby Sogn, men i hele Sydslesvig.

I 1858—59 optegnede Lyngby foruden Dansk også en Del nty. Sprogstof i Fjolde. Der er to Optegnelser, den ene — fra 1859 — med »omtrent Tuxens Lydskrift«, den anden — fra 1858 — med Lyngbys danske Lydskrift. I den førstnævnte skelnes der ikke mellem langt *e* og langt *ä* (å) (ø-Lydene mangler der Exempler på); der skrives altid *é·*, ikke blot i Ordformer, hvor vi venter *e·*, fx *ké·m* præt. sing. »kom«, *ré·* og *ré·d* præt. sing. »red«, *sé·n* inf. »se«, *flé·gen* inf. »flyve«, men også i Ordformer, hvor vi venter *æ·*, fx *é·ten* inf. »spise«, *gé·bn* inf. »give«, *lé·sen* inf. »læse«, *ré·den* præt. part. »redet«. Derimod skelnes der mellem *o·* og *å·*: *ro·k* præt. sing. »lugtede«, men *råken* præt. part. »lugtet«; *scho·f* præt. sing. »skubbede«, men *schåven* præt. part. »skubbet«; *scho·t* præt. sing. »skød«, men *schå·ten* præt. part. »skudt«; *so·ch* præt. sing. »sugede«, men *sågen* præt. part. »suget«; *flo·g* præt. sing. »fløj«, men *flå·gen* præt. part. »fløjet«. I Optegnelserne fra 1858, der blev foretaget samtidig med de danske, skelnes der mellem *e·* og *æ·* og mellem *ø·* og *ö·*; men *æ·* og *ö·* er anvendt meget sjældent. For nty. *e·* skrives der oftest *e·*, men et Par Gange *æ·*: *klæ·d* »Klæde«, og *knæ·* »Knæ«; for nty. *ø·* skrives der *ø·*, men også ofte *ö·*: *stö·le* plur. af *sto·l* »Stol«, *tö·me* plur. af *to·m* »Tømme«, *tö·ns* plur. »Tæer«. For nty. *æ·* skrives lige så ofte *e·* som *æ·*, fx *de·l* »Gulv«; *æ·m* pron. obl. cas. »ham«; *æ·r* pron. obl. cas. »hende«, »hendes«; *læ·bənt* »Liv«; *le·pəl* »Ske«; *mæ·tjen* »Pige«; *smæ·de* »Smedie«; *sdæ·de* plur. af *stat* »By«, men *ste·t* »Sted« og *håfste·t* »Herregård«; *stæ·rn* »Stjærne«; *te·n* »Tand«; *ve·ge* plur. af *væch* »Vej«; og for nty. *ö·* lige så ofte *ø·* som *ö·*, fx *dö·r* præp. »gennem«; *fö·gəl* plur. af *fo·gəl* »Fugl«; *hö·ve* plur. af *håf* »Gård«; *kö·tnər* »Kådner«; *mø·l* »Mølle«; *slø·te* plur. af *slåt* »Slot«; *sø·n* »Søn«. I Modsætning til denne Usikkerhed står hans Sikkerhed overfor Forskellen mellem *o·* og *å·*; det ovfr. nævnte *fo·gəl* »Fugl« er vistnok den eneste Afvigelse fra Udtaleangivelserne i Mensings Schleswig-Holsteinisches Wörterbuch. — Spørgsmålet er nu, hvordan det skal forklares, at Lyngby i den sidste Optegnelse helt har undladt at betegne Forskellene *e·* : *æ·* og *ø·* : *ö·* og i den første har vaklet så stærkt i Betegnelsen. To Forklaringer kan tænkes: 1° Dialekten kan have manglet disse Forskelle, og Brugen af den danske Lydskrift kan i de første Optegnelser have pånødet Lyngby et Forsøg på en falsk Todeling. 2° Forskellene kan have været til Stede i Meddelernes Udtale, men Lydene for fremmedartede for Optegneren.

Under mine Stednavneoptegnelser i Sydslesvig har jeg haft rig Lejlighed til at gøre den Erfaring, at de nty. Forskelle mellem *e·* og *æ·* og mellem *ø·* og *ö·* kan være overordentlig vanskelige for en Dansker at opfatte med blot nogenlunde Sikkerhed. Den sidstnævnte Forklaringsmulighed kan altså ikke afkræftes. Men den falder bort, hvis den første Forklaring kan sandsynliggøres, og det kan den. Da jeg i Sommeren 1932 var kommen til det Resultat, at Fjoldemålet i Almindelighed ikke skelner mellem *e·* og *æ·* og mellem *ø·* og *ö·*, var jeg hos nogle Meddelere endnu usikker overfor nederty. Låneord, i hvilke jeg undertiden hørte et e^{i}·, der var forskelligt fra *ɛ·*. Jeg foretog derfor nogle nederty. Optegnelser hos de tre bedste (og ældste) Meddelere (Tinne, Lorenz Jensen og Kathrina Hansen) og hos et Par yngre Meddelere. Hos de bedste Meddelere optegnede jeg: a. svarende til ventet nty. *e·*: *sdɛ·n*, $sdɛ^{i}$·*n* »Sten«; b. svarende til ventet nty. *æ·*: $nɛ^{·g}\eta$, $nɛ^{i·g}\eta$ num. »ni«, $xɛ^{i·}\dot{t}$ adj. »gul«, $ʃɛ^{i·}\dot{t}$ adj. »mange«; i alle Ordene hørte jeg en Vokal, der for mit Øre ikke adskilte sig fra de samme Meddeleres danske *ɛ·*; og Meddelerne erklærede overensstemmende, at der ikke var Forskel på Vokalerne i disse Ord. c. svarende til ventet nty. *ø·*: *bǫ̈*^{i}·*mə*, *bǫ̈*^{i}·*m*, *bø·m* plur. »Træer«; d. svarende til ventet nty. *ö·*: *sǫ̈*$^{i·b}$*m*, *sø·*^{b}*m* num. »syv«, *bǫ̈*^{i}·*n* »Loft«, *mǫ̈·i*$\dot{t}$ »Mølle«; i disse Ord hørte jeg samme Vokal som Meddelernes danske *ǫ̈·*, og også her erklærede Meddelerne, at Vokalerne var ens. Hos de yngre Meddelere var der derimod Forskel mellem *e·i* og *ɛ·* (*ɛ·i*) og mellem *øi·* og *ǫ̈·* (*ǫ̈·i*). Hos alle Meddelerne skelnedes der mellem nty. *o·* og *å·*. — Forholdet synes altså at være dette: De ældste Meddelere, som er »dansk opdragne«, dvs. hvis egentlige Modersmål er Dansk, har, skønt de allerede som Skolebørn lærte sig Nederty., ikke tilegnet sig de to nederty. Vokalforskelle, til hvilke der ikke findes Modsvarigheder i deres danske Modersmål; derimod har de yngre, »tysk opdragne« Meddelere, der som Børn lærte sig Dansk (af deres ældre Søskende), tilegnet sig det fuldstændige nty. Vokalsystem (som de til Gengæld undertiden overfører på Dansk, især i Udtalen af nty. Låneord med e^{i}· og (måske) $øi$·; jfr. p. 42). Da Lyngbys Meddelere formodentlig alle var »dansk opdragne«, har deres Nederty. sandsynligvis været af lignende Art som mine ældste Meddeleres.

Om Konsekvenserne heraf skal kun antydes dette: Da de »tysk opdragne« Meddelere formentlig ikke kan have lært Forskellene mellem *e·* og *æ·* og mellem *ø·* og *ö·* af deres Forældre, må det antages, at Sprogskiftet er foregået under stadige Bølger af nedertyske Påvirkninger fra Syd; Befolkningen har stadig søgt at efterligne deres finere sydlige Naboer (især i Købstaden Husum); men på Grund af deres danske Modersmål havde de »dansk opdragne« ringere Evner til Iagttagelse og Efterligning end deres »tysk opdragne« Sognefæller. Resultatet blev, at Befolkningen først på et forholdsvis sent Trin af Sprogskiftet havde tilegnet sig en så væsentlig Ting som det nye Sprogs Vokalsystem. Fra andre sydslesvigske Egne kendes der mange Exempler på, at danske Substrater har holdt sig nogen Tid (ofte flere Århundreder), men derefter er forsvundet, se fx Karl N. Bock: Niederdeutsch auf dänischem Substrat p. 168 Anm. 1, 174 Anm., 186 § 441 Anm.

5. Diftonger. Foruden de p. 92 nævnte Monoftonger kendte Lyngby og Mar. Kristensen fra Nørrejysk tre Diftonger, nemlig (med Lyngbys

Lydskrift) *i·ə*, *y·ə*, *u·ə*. I Fjoldemålet genfandt Lyngby disse tre Diftonger og desuden een til, nemlig *o·a*; Mar. Kristensen har yderligere betegnet en femte Diftong, nemlig *e·æ* (hos Lyngby i Reglen skrevet *æ·*). De andre to Optegnere (PA og AB) kom til samme Resultat som MKr; hos AB skrives de fem Diftonger i Alm. *i·ɜ* (og *i·ə*), *y·ɜ* (og *y·ø̯*), *u·ɜ* (og *u·0*), *ɛ·ø̯* og *0·ʊ* (og *oʊ*). Disse Diftonger holdes af samtlige Optegnere næsten helt konsekvent ude fra hinanden; de eneste Exempler på Sammenblanding finder vi ved *i·ɜ* : *ɛ·ø̯* og ved *u·ɜ* : *0·ʊ*.

MKr og PA har undertiden *i·ə* el. lign. for AB's *ɛ·ø̯* og L's *æ·* (men ikke omvendt *e·æ* for AB's og L's *i·ə*): MKr *diə* adv. der, *diəte* dertil (L *dæ·r*, MKr *dɛ·ʀ*, AB 1931 *dɛ·ø̯* (ofte), *dɛ·ø̯i*, AB 1932 *dɛ·ø̯i* (ofte)); MKr *hiə*, *hi·əʀ*, *hiər* (flere Gange) adv. her, PA *hj·ɹudən* »herude« (AB 1931 *hɛ·ø̯* (ofte), AB 1932 *hɛ·ø̯i*); MKr *ən ki·ələ samə̀l i ən kł0mp* »den løber sammen i en Klump« (AB 1932 *kɛ·ø̯ᵈl* »løbe sammen, om Mælk«); PA *pj·r* Pære (L *pæ·r* Pære, MKr *peərər*, PA *pe·ʀə* plur. Pærer, AB 1931 ˈ*pɛ·ø̯ɪˌb0·ʊm* »Pæretræ«); PA *te ʀj·æd*, *te ʀj·ət* til Rette, *te ʀi·ɛt ti·* til rette Tid (L *dæn ræ·tər hå·ʔn̥* »den højre Hånd«, MKr *teˈʀɛ.æt* til Rette, AB 1931 *tɜˈʀɛ·ø̯d* (ofte) til Rette). — Iøvrigt har MKr og PA *i·ə* og *e·æ* (el. lign.) i Overensstemmelse med de andre Optegnere, fx MKr *bi·ən*, L *biʔən*, *bi·ən*, AB 1931 *bi·ən* Ben; MKr *diə*, L *di·ər*, AB 1931 *di·ə*, AB 1932 *di·ɜ* poss. pron. Fælleskøn »deres«, PA *di anɹ dj·əs* »de andres«; MKr *be·ər*, PA *be·ʊ*, L *be·(ə)r*, *be·r*, *bœ·r*, AB 1931 *bɜ·ø̯*, AB 1932 *bɛ·ø̯i* inf. bære; MKr *te·æt*, PA *te·ʊd*, AB 1931 *tɛ·ø̯d* adj. tæt. Og da Lyngby og AB aldrig forvexler *i·ɜ* og *ɛ·ø̯*, er der ingen Tvivl om, at Forskellen er til Stede. — *diə* og *hiə* »der« og »her« hos MKr må forstås således, at Fjoldemålets Form ikke har syntes ham forskellig fra hans østjy. Adverbier *di·ə* og *hi·ə*. En enkelt Form hos AB 1931 kunde tyde på, at første Kompontent i Diftongen *ɛ·ø̯* kan være meget lukket, nemlig *j·ø̯* inf. æde (denne Betegnelse skyldes ikke Forvexling med *i·ɜ*, der altid skrives med *i*); L har *æ·r*, AB 1931 ofte *ɛ·ø̯* æde, L desuden *e·r*, MKr *e·ər*, AB 1931 *ɛ·ø̯* Æde. Da Betegnelserne hos MKr og PA er i Modstrid med hinanden ved to af de fem Exempler (ved Pære og ret), og da MKr og PA i det hele er ret usikre overfor Diftongerne, har de anførte tvivlsomme Ordformer snarere *ɛ·ø̯* end *i·ɜ*.

I et enkelt Ord har PA *o·ʊ* el. lign. for AB *u·ɜ* : *o·ʊn* Ovn, »*ba·qo·ωn*, *-o·an*, *-ɛ·ʊn*« Bageovn (L *uʔn*, AB 1931 *u·ɜn* (flere Gange), *u·n* (een Gang), ˈ*ba·qˌu·n* (een Gang), AB 1932 *u·ɜn*, ˈ*ba·qˌu·ɜn*). Og een Gang har han

u·0 el. lign. for L *o·a* og AB *0·v*: *sχu·0l*, *sχs·0l* Skål (L *sko·al*, AB 1931 *sxovl*). Også her er det simplest at antage, at Poul Andersens Former er fejlhørte.

Medens Diftongerne kun sjældent forvexles med hinanden, er der overordentlig mange Exempler på, at Diftonger er sammenblandet med de lydligt nærmestliggende Monoftonger. Den følgende Undersøgelse deles i fire Dele: Først gennemgås tre Tilfælde af mere generel Vaklen mellem Diftong og Monoftong, nemlig a. *y·ə* : *ø·*, *u·ə* : *o·*, *o·a* : *å·* og *e·ə* : *e·*, *æ·* hos Lyngby; b. *εæ* (og lign.): *æ*, *ε·* hos MKr og PA; c. faldende Diftong : stigende Diftong. Derefter et Tilfælde af Vaklen i specielle Lydforbindelser, nemlig d. Diftong : Monoftong foran *w*, *ɹ̇*, *l*, *n*, *m*. Og endelig skal drøftes visse andre Kombinationer af Vokaltegn, især e. *e*^{i}·, *ø*^{i}·, *o*^{u}· (o. lign.): *ε·*, *o̤·*, *0·* (og *æj*, *ɷj*).

a. For de andre Optegneres *iə*, *i·ə* (MKr), *j·ə* (PA), *i·ə*, *i·ɜ* (AB) har Lyngby altid skrevet *i·ə* (i enkelte Ord dog *je*, *jæ*, se ndfr.). — For de andres *yø*, *y·ø* (MKr), *y·o̤* (PA), *y·o̤*, *y·ɜ* (AB) har han i Reglen *y·ə*, men et Par Gange *ø·*, fx i *sø·m* et Søm (AB 1932 *sy·o̤m*); en enkelt Gang har han *ø* ved Siden af *y·ə*: *høst*, *hyʔəst* Høst (AB 1931 *hy·ɜsd*), men her skyldes *ø* antagelig Forventning om den rigsda. Form. — For de andre Optegneres *uo*, *u.o*, *s·0* (MKr) *u·ə*, *u·o*, *u·0*, *u·ω*, *s·ə* (PA), *u·ɜ*, *u·0* (AB) har Lyngby lige så ofte *o·* som *u·ə*; Exx.: *lo·i* et Lod (AB 1931 ˈ*klag*ˌ*lu·ɜj* »Urlod«, AB 1932 *lu·ɜj*); *mo·s* Mose (PA *ms·0svaj* Mosevej, AB 1931 ofte *mu·ɜs*); *so·rt* adj. sort (PA *ss·ət*, AB 1931 *su·ɜɹ̇d*, *su·ɜɹ̈d*, *suɹ̈d*, AB 1932 ofte *su·ɜɹ̇d*). Undertiden er Lyngbys Betegnelse inkonsekvent: »*imo·r* (*-u·ər*)« imod (AB 1931 ofte *i*ˈ*mu·ɜɹ̇*); *koʔrn* og *kuʔərn* Korn (MKr *ku.oʀn*, PA *ks·ən*, AB 1931 *ku·ɜ*^{d}*n*, *kuɹ̇*^{d}*n*); een Gang har han rettet *o·* til *uə*, nemlig i *sxuəstər* »Skomager« (PA *sgs·0sdər*, AB 1932 plur. *s̥cu·ɜsdəɹ̇s* el. *-əɹ̇·*). — For de andre Optegneres *o.a*, *o·v* (MKr), *o·v*, *0·ə*, *0·a* (PA), *0·v*, *0v*, *o·v*, *ov* (AB) har Lyngby oftest *o·a*, men også meget hyppigt *å·*, fx i *imå·s* i Morges (MKr *i*ˈ*mo·vs*, AB 1931 *i*ˈ*m0·vs*); ofte er Betegnelsen inkonsekvent, fx i *oʔa*, *åʔ* præp. og adv. »på«; *bo·am*, »*bå·am* (*bo·am*?)« »et Træ« (AB ofte *b0·vm*); *håʔn̥*, *hå·n̥*, *ho·an̥*, *hoʔan̥* Hånd (PA *håɹ̥n̥*, AB 1931 *h0·vn̥*); *lå·n*, *lo·an* inf. låne (AB 1931 *l0·vn*). — For de andre Optegneres *æ·ə*, *e·æ*, *e.æ*, *e·æ*, *e·ə* (MKr), *e·v*, *e·ä*, *e·æ*, *e·ɜ* (PA), *ε·v̤*, *e·v̤* (AB) har Lyngby i Reglen *æ·*, sjældnere *e·*, og enkelte Gange *æ·ə*, *e·ə*, *e·e*; Lyngby har altså næppe anerkendt nogen Diftong *ε·v̤* jævnsides med de andre fire Diftonger. Exx.: *hæ·l* Hæl (AB 1931 *hε·v̤l*);

kvæ·ə, »*kve·* (*kvæ·*?)« inf. kvæde, »synge« (MKr *kve·ə*, AB 1931 ofte *kvɛ·p̣*); *sæ·l* num. sjette (MKr *se·æt*, AB 1932 *halˈsɛ·p̣d* halvsjette); *jubətræ*? Hybentræ, »vild Rose«, *treʔe*, *treʔə* Træ (MKr *tʀe·æ*, PA *tʀe·ä*, AB 1931 *tʀɛ·p̣*). — Der findes intet Exempel på, at Lyngby har Diftong for de andre Optegneres Monoftong. De andre Optegnere stemmer (når bortses fra de ndfr. nævnte Tilfælde) altid overens med Hensyn til Spørgsmålet Diftong : Monoftong. Da endelig Lyngbys Betegnelse så ofte er inkonsekvent, må det (uden for de ndfr. nævnte Tilf.) antages, at Dialekten har Diftong, når MKr, PA eller AB har Diftong, selv om Lyngby har Monoftong.

b. I Mar. Kristensens Optegnelser fra 1913 og (især) 1929 finder vi ofte *eæ* el. lign. for Lyngbys *æ·*, AB's *ɛ·*, sjældnere for Lyngbys *æ*, AB's *æ*; noget tilsvarende finder vi i Poul Andersens Optegnelser fra 1929, sjældnere i dem fra 1928. Det er vel sandsynligt, at de to Optegnere har påvirket hinanden under deres Fællesoptegnelser i 1929. Exx.: *a. ɛæ* for *ɛ·*: MKr 1929 *ɔŋbe·æsdəʀ* plur. »Ungkreaturer« (AB 1931 plur. *ˈθŋ·ˌbeⁱ·sdəɾ*, AB 1932 sing. *ˈθŋ·ˌbɛ·sd*, PA 1929 *bɛ·sd* »Stykke Hornkvæg«); MKr 1929 *bræ·əŋt*, PA 1929 *bʀɛ·æŋt*, *bʀɛ·ɪŋd*, *bʀe·ɪŋt* præt. part. brændt (AB 1931 *bʀæ·ŋd̥*, AB 1932 *bʀɛ·ŋd̥*); MKr 1929 *gʀe.æsʀɔdəʀ* Græsrødder (AB 1931 *ˈgʀeⁱ·sˌʃʀy·ɜ* Græsfrø); MKr 1913 *læ·ŋ*, *læŋ*, MKr 1929 *le·æŋ*, PA 1929 *le·ɪŋ* adv. længe (AB 1931 *læ·ŋ*, AB 1932 *lɛ·ŋ*); MKr 1913 *se·əŋ*, *se·æŋ*, PA 1928 *sæ·ŋ*, MKr 1929 *se·æŋ* Sang, plur. *se·æŋə* (L *sæʔŋ*[1], plur. *sæ·ŋ*, *sæ·ŋər*, AB 1931 ofte *sæ·ŋ*); PA 1929 *ʂχɛ·æl* inf. stjæle (L *še·l*, AB 1932 *ʂcɛ·l*); MKr 1929 *se·æl̥* inf. sælde (AB 1931 *sæ·l̥*, AB 1932 *sɛ·l̥*); MKr 1913 *tæ·ŋk*, MKr 1929 *te.æŋk*, PA 1929 *tɛ·æŋg* inf. tænke (L *teŋ·k*, *teŋk*, AB 1931 *tæŋg* (een Gang), *tæ·ŋg* (oftere)); MKr 1929 *tæ·əsk*, *te.æsk*, PA 1929 *tɛæ̯ʂg*, *tæsg·*, *tæɪ̯ʂc* inf. tærske (AB 1931 inf. *tæ·sg*, AB 1932 præs. sing. *tɛ·ʂcə̀*). — *β. eæ* for *æ*: PA 1928 *ʀɛæw* Ræv (L *ræw*, MKr 1929 *ʀæw*, AB 1931 *ʀæ̊s*, *ʀös*, OW & AB 1935 *ʀɛs*); PA 1929 *sjæχ*, *ʂjɛæq* Skæg (L *šæg*, *šex*, PA 1928 *skæg*, AB 1931 *ʂcɛq*); MKr 1929 *svæn*, *sve.æn*, PA *svɛæn* Svend, »Tjenestekarl« (Lyngby *svæn*, AB 1931 *svæn*).

Da MKr og PA ofte er inkonsekvente, medens AB er konsekvent, er der ingen Tvivl om, at de anførte Ord har *ɛ·* og *æ*. MKr's og PA's Betegnelser hænger formodentlig sammen med, at de havde opdaget Diftongen *ɛ·p̣* og

[1] I Feilbergs Ordbog er denne Form gengivet *sæəŋ* i Overensstemmelse med den mærkelige Transskriptionsregel i Indledningen p. XI; støttet af PA's og MKr's Efterhøringer har Brøndum-Nielsen anvendt Feilbergs Form i Glda. Gr. I p. 244.

derfor var tilbøjelige til at høre den også i Ord, hvor den ikke findes. Som det vil ses af Exemplerne, står Vokalen foran stemt Kons. eller *s* eller *ʂχ* i alle de Tilfælde, hvor MKr og PA skriver Diftong for Monoftong. Dette Forhold vil blive nærmere behandlet ndfr.

c. Nogle få Gange er Diftongen hørt som stigende, i Enstavelsesformer kun i Ord, der i andre jy. Dialekter har *je* eller *jæ*: L *di·ər* (rettet fra *djè(r)*) poss. pron. Fælleskøn deres (MKr *diə*, AB 1931 *di·ə*, AB 1932 *di·ɜ*); L *djæt*, »*djèt* (*diæt*)« (rettet fra *djæt*) poss. pron. neutr. deres (Regenburg *dirt*, AB 1931 *deṇïd*); L *jæn*, *iʔən* num. Fælleskøn een, MKr *iən*, *də jæn·* det ene (LPetersen *ien*, AB 1931 ofte *i·ən*); L *iʔət*, *jet* num. neutr. eet (LPetersen *iet*, AB 1931 ofte *i·əd*); L »*kjöwt* (*kⁱöwt*)« neutr. af *kiʔöw* adj. ked (AB 1932 *ki·ɜwt*). Om lignende Betegnelser i Tostavelsesformer se p. 57 f. — Også PA har een Gang *j* på Grund af Forventning, nemlig i *tjɛ·ʀ* Tjære (AB 1932 *tɛ·ṇi̯* inf. tjære). — Omvendt finder vi tre Gange *j* + Vokal betegnet som faldende Diftong hos MKr og PA: PA *bj̩·ɜlg* Bjælke (L *bjæl·k*, MKr *bjælk*, AB 1931 *bjɛl·g*); MKr *myøl*, PA »*mj̩əl* el. *mɥɷl*« Mel (L *mjøl*, AB 1931 *mjɷl*); PA *mj̩əlg*, *mj̩ælg*, »*mjo̤lg* (lidt afrundet)« Mælk (L *mjælk*, MKr *mjælk*, AB 1932 *mjɛlg*). Der foreligger sikkert Fejlhøring hos MKr og PA fremkaldt af, at Optegnerne ikke ventede *j-* i disse Ord, og på Grund af Stillingen foran det meget sonore *l*. Mindre sandsynlig er Fejlhøring hos mig, da jeg ikke ventede j i det midterste Ord. Derimod har jeg vistnok gjort mig skyldig i en Fejlhøring ved obl. cas. af *im* pers. pron. »I« og det tilsv. poss. pron.; L har *ir·m* »eder«, *ir·mt huʔs* »eders Hus«, AB 1931 ofte *i·əm* »eder« og »eders«, een Gang *jim* »eder« og een Gang *jim* »eders«, AB 1932 har *iɜm* »eder«. Fejlhøringen skyldes måske Tryksvagheden.

d. Diftong : Monoftong foran sonor Konsonant. *a*. Foran *w* har jeg i 1931 nogle få Gange sammenblandet Diftongerne *i·ɜ* og *y·ɜ* med *i·*, *y·* eller *i*, *y*; MKr og PA har ikke Diftong foran *w*, men i et Par Tilfælde Monoftong for Lyngbys og AB's Diftong. Exx.: MKr *ʀø·vər*, *ʀøwər*, AB *ʀɥɛə* plur. Roer, AB 1931 *ˈʀɥɛəˌbla·* Roeblade (AB 1932 *ʀy·ɜwəi̯* plur. af *ʀy·ɜw* »Kålrabi«, *ˈmaj̩·ˌʀy·ɜwəi̯* Majroer); PA *ʂji·wd*, AB 1931 *sɕj̩ɨ̊ɛd*, *ʂcj̩·ɛd* adj. neutr. skævt (AB 1931 *ʂci·ɜwd*, neutr. af AB 1931 *ʂci·ɜw*, AB 1932 *ʂci·ɜw*); AB 1931 *ṭy·ɛ* imper. tøv (AB 1932 *ty·ɜw*, *ty·ɜɛ* inf. tøve). — Da *i·ɜ*, *y·ɜ* foran *w* var fremmed for samtlige Optegnere, medens de var fortrolige med *i*, *y* + *w* og til Dels også med *i·*, *y·* + *w*, er *j̩ɛ*, *ɥɛ*, *j̩·ɛ*, *y·ɛ* nærliggende Fejlhøringer for *i·ɜw*, *y·ɜw*.

β. Foran *i̯*. Lyngby skelner i Almindelighed mellem Diftong + r og Monoftong + r, men nogle få Gange har han foran r + Kons. Kortvokal for AB's Diftong, fx i *yr·nər* (to Gange) plur. af *y·ər* Øre (AB 1931 *y·o̯i̯dnə*, *y·ɜï̯ᵈnə*, *y·o̯dnə i̯*). I Lyngbys Lydskrift skelnes der ikke mellem Diftong + r (i een Stavelse) og Langvokal + *ə* + r (i to Stavelser); Lyngby var klar over, at en sådan Forskel findes i Jysk, fx mellem *ti·ər* Tjære og *ti·ər* tiere (se K. J. Lyngby's Jy. Gram. p. 19 og 92), men Forskellen har formodentlig været vanskelig for ham at opfatte. Når han skriver »*y·ər* (*y·r*)« komp. yngre (AB 1931 *y·i̯*), kan det altså betyde, at han føler sig usikker overfor Spørgsmålet Diftong eller Monoftong, men det kan også betyde, at han ikke kan høre, om Endelsen er *-ər* eller *-r*, altså om Formen har een eller to Stavelser (i dette Tilfælde er den første Mulighed ganske vist sandsynligst, fordi L strax identificerede denne berømte Komparativ med oldn. œri); en Præsensform som *ri·ər* rider (AB 1931 *ʀi·i̯*) skal snarere opløses i *r* + *i·* + Endelsen *ər* end i *r* + *i·ə* + *r*.— Mar. Kristensen og Poul Andersen har ofte Langvokal for AB's Diftong foran *r*, men ikke Diftong for Langvokal; Exx.: PA *u·ɹ* Ord (L *uʔər*, AB 1931 *u·ɜ*, AB 1932 *u·ɜi̯*); MKr *fœ·r*, *fœr*, *fe·ər*, PA *fɛ·ʀ* præs. sing. får (L »*fœʔr* (*feʔr*)«, AB 1931 *fœ·ï̯* (een Gang), OW & AB 1935 *fɛ·o̯(i̯)*). — I mine egne Optegnelser var jeg i Begyndelsen tilbøjelig til at skrive *ə* el. *ɜ* for det udlydende r (i Overensstemmelse med min egen Dialekt), fx i *tu·ɜ* Tur, *e·ɜ*, *e·i̯* præs. plur. ere, *dæn̥ ˈli·ə ˈmyl* han lider meget; men Diftongen *i·ɜ* skrev jeg på samme Tid i Reglen *iə*, fx i *liə* præs. ler, så Sammenblanding er yderst sjælden. Et andet Tegn for -r var *ï̯*, hvormed jeg opr. betegnede det meget sonore -r i Tønderegnens danske Dialekter og i Nty.; i et Par Tilfælde har jeg skrevet *u* + *ï̯* for *u·ɜ* + *i̯*: *suï̯d*, *su·ɜï̯d*, *su·ɜi̯d* adj. sort; *huï̯ᵈn*, *hu·ɜᵈn* Horn (L *huʔərn*), og en enkelt Gang *y·* + *r̥* for *y·ɜ* + *i̯*: *ky·r̥* plur. Køer (L *kyʔər*, MKr *ky·øʀ*). Efterhånden vænnede jeg mig til Fjoldemålet r-Lyd, og i Optegnelserne fra 1932 er der så godt som ingen Exempler på Sammenblanding af Diftong og Monoftong foran r (dog har jeg een Gang *ʂχʀi·əi̯* præs. sing. skrider = *ʂχʀi·əi̯* pret. skred; derimod AB 1931 *li·ə* præs. sing. lider modsat *liə* præs. ler, senere *ʀi·i̯* præs. sing. rider modsat *ʀi·əi̯* pret. red, OW & AB 1935 *li·i̯* præs. lider modsat *li·ɜi̯* præs. ler). Når en Ordform er optegnet flere Gange, er min Betegnelsesmåde så godt som altid konsekvent; Exx.: *y·i̯* (2 Gange) komp. yngre: *y·o̯*, *y·ɜi̯* (ofte) Øre; *bu·i̯* Buur (»Bonde«): *bu·ɜi̯*, *bu·ɜ*, *bu·ɜï̯* Bord; *li·ə*, *li·r̥*, *li·i̯* præs. lider: *liə*, *li·ɜr̥*, *li·ɜi̯*

præs. ler; *ve^{i}·i̯, vɛ·i̯* inf. vide: *vɛ·e̯i̯, vɛ· e̯* (ofte) inf. være. Der kan derfor ikke være Tvivl om, at Forskellen Diftong : Langvokal også er til Stede foran r. Forholdet *-i̯* : Nul efter Diftong vil blive behandlet under Konsonanter, Forholdet *-əi̯* : *-i̯* under den ubetonede Vokal.

γ. Foran *l* har Lyngby og MKr ingen Exx. på Vaklen. Derimod har PA ofte Diftong for de andre Optegneres Langvokal, men ikke omvendt Langvokal for de andres Diftong. Exx.: *my·əl, myl, mɥl, myl·* meget (AB ofte *myl*); *pø·əls, py·o̯ls* Pølse (AB *po̯ls*); *ju·əl, jul·, jul, ju.l* (rettet fra *-əl*) Hjul (OW & AB 1935 *jul*), *»sbiŋju·0l = ju·l«* Spindehjul (»Rok«). Den sidst anførte Optegnelse antyder en fonetisk Forklaring: For PA var det hule *l* en fremmed Lyd, han vidste, at den existerede, men kunde ikke frigøre sig for, at den for ham lød som Vokal + *l*; på samme Måde bør flg. Optegnelse forstås: *»gu·0l = gu·l«* adj. gul (AB *gu·l*). — For AB var *l* ikke nogen fremmed Lyd, hvorimod Diftongerne var ham fremmede; i de første Optegnelser har han derfor et Par Gange hørt en Diftong foran *l* som en Langvokal: *şu·l* Skole (senere *şcu·əl* plur. *şcu·ələ̯i̯*), *pæ.l* (flere Gange) Pæl (jfr. vestslesv. *pæ?l* d. s.; AB 1932 *pɛ·o̯l*). Udover disse få Tilfælde er der fuld Overensstemmelse mellem Optegnerne.

δ. Også *-n* synes at have været mere sonort end i Optegnernes Modersmål. PA har fx *ko·ən, kʁ·ən, ku·ən, ku·0n* Kone (Formen skyldes dog måske Forventning om at høre Ordets nørrejy. Form *ku·ən*; L har *ku·n*, MKr *ku·n*, AB *ku·n*); *vu·n* (rettet fra *vu·ən*) Vogn; *ɥŋədy·ən* Underdyne (AB *dy·n, dyn* Dyne). Hos de øvrige Optegnere er der kun få Exempler af denne Art: AB 1931 *bʁu·ɜn* adj. brun (OW & AB 1935 *bʁu·n*); L *u?n*, AB 1931 *u·n* Ovn, *ˈba·qˌu·n* Bageovn (PA *o·o̯n*, AB 1931 *u·ɜn* (flere Gange), AB 1932 *u·ɜn, ˈba·qˌu·ɜn*). Derimod er der her ligesom foran r undertiden Tvivl om, hvorvidt en Bøjningsform ender på *-n* eller *-ən*; som Ex. anføres præt. part. af Verbet bede: L *bæ?ən, be·ən*, MKr *bæjən, be·ən*, AB 1931 *bɛ·o̯n, be^{i}·ɜn, be·ɜn, be·ən, bɛ·n, be·n*, AB 1932 *bɛ·n, be·n*; een Gang har jeg øjensynlig ment at høre Diftong (*bɛ·o̯n*), men iøvrigt har der kun været Tvivl om *-ən* eller *-n*, et Spørgsmål, der vil blive behandlet p. 194 f. — Foran *m* er der Vaklen i eet Ord, nemlig Talordet fem (se foran p. 100).

e. Mar. Kristensen og især Poul Andersen og jeg har i mange Tilfælde to Vokaltegn, nemlig Tegnene for en mere åben plus en mere lukket Lyd, hvor Lyngby kun har een Vokal. Ovenfor p. 100 f., 102 f. er der anført nogle Exempler (*e^{i}·, ø^{i}·, o^{u}·, å·^{u}* og lign. for *e·, ø·, o·, å·*); dette betyder kun,

at Optegnerne undertiden har ment at høre en Glidning fra en mere åben til en mere lukket Artikulation i Langvokalernes Udtale; ved $e^{i}\cdot$, $ø^{i}\cdot$, $o^{u}\cdot$ og $å\cdot^{u}$ betegnes altså kun Udtalevarianter for Vokalerne *e·*, *ø·*, *o·* og *å·*. Også ved Langvokalen *i·* har PA et Par Gange iagttaget en Glidning: *sįi·* Side (AB *si·*), *tįijəl* tidlig (AB *ti·lə*). På Grund af denne Udtaleejendommelighed har Optegnerne et Par Gange forvexlet Langvokalen *e·* med *e* + *j* (skrevet *æį*, *ɛį* o. lign.) og *ø·* med *ø* + *j* (skrevet *ɷį* og lign.): PA *bæįə*, *bejər*, MKr *bɛjə*, *be·ə* komp. bedre (AB 1931 *bæ·ṛ*, *be*^{i}*·ṛ*), PA *bɛ·įroŋ* Bedring (MKr *be·roŋ*); PA *smøɥə*, *smɷ·ʀ*, »*smø·ʀ* el. *smö·ʀ*« Smør (MKr *smø·ər*, AB 1931 *smø*^{i}*·ɹ*). Ellers holdes *e·* og *ø·* klart ude fra *æį*, *ɷį*. — Foran *ļ* og *ŋ̣* har PA ofte skrevet i-Vokal, fx i *såįļt* præt. part. solgt (også skrevet *så·ļt*, *sɔ·ļt*). Da PA ikke var så fortrolig med de palataliserede *ļ*- og *ŋ̣*-Lyd som de øvrige Optegnere, må dette Forhold forklares på samme Måde som ved *ł*: PA har opfattet en Egenskab ved Konsonanten som en Vokallyd. Et Par Gange har PA endog hørt Diftongen *0·ɒ* + *ŋ̣* som *å·* + i-Lyd + *ŋ̣*, fx i *hå·įŋ̣* Hånd (L *ho·aŋ̣*, *ho?aŋ̣*, *hå?ŋ̣*, *hå·ŋ̣*, AB 1931 *h0·ɒŋ̣*).

6. Hermed har vi gennemgået det Materiale, der giver Oplysning om Sprogartens Langvokaler og Diftonger. Det har vist sig, at Dialekten foruden de tre fra Nørrejy. kendte Diftonger *i·ɜ* (*i·ə*), *y·ɜ* (*y·o̤*, *y·ø*), *u·ɜ* (*u·0*, *u·o*) har endnu to Diftonger, nemlig *0·ɒ* (*o·a*), som allerede Lyngby opdagede, og *ɛ·ɒ̤* (*e·æ*), som først Mar. Kristensen og Poul Andersen hørte. Desuden viste det sig, at Forskellene mellem *e·* og *æ·* og mellem *ø·* og *ɷ·* ikke er til Stede i Dialekten, hvorimod der fandtes en *o·*-Lyd og en derfra forskellig *å·*-Lyd.

Spørgsmålet er nu, om det ved Hjælp af den p. 88 ff. omtalte Fremgangsmåde er muligt at reducere Sproglydenes Antal. Det eneste Punkt, hvor en sådan Reduktion kan tænkes mulig, er Forskellen *o·* : *å·*, idet Fordelingen af disse to Langvokaler i nogen Grad synes afhængig af den følgende Konsonant: *o·* forekommer ikke foran *-p*, *-k*, *-b̲*, *-n*, *-ŋ* og (vistnok) *-w*; *å·* forekommer ikke foran *-t* og *-ŋ̣*; de eneste Konsonanter, foran hvilke både *o·* og *å·* forekommer, er *-q*, *-s*, *-l*, *-ļ*, *-ɹ*; desuden findes både *o·* og *å·* i Udlyd. Man kunde tænke sig, at Fordelingen af *o·* og *å·* foran de sidstnævnte fem Konsonanter afhang af den foregående Konsonant; men dette er ikke Tilfældet; fx findes foran *ļ* kun *o·* efter *k*, *h*, *s̤χ* (*ko·ļ* kold, *ho·ļ* holde, *s̤χo·ļ* skolde[1]), men foran *q* findes *å·* efter *k* (*kå·q*), og foran *s å·*

[1] Lydskriften er normaliseret.

efter *h* (*hå·s* plur. Horse, »Hopper«). Selv om Forskellen *o·* : *å·* altså kunde synes neutraliseret foran *-p*, *-t*, *-k*, *-b̲*, *-n*, *-ŋ*, *-η* og (vistnok) *-w*, må der derfor opstilles to Sproglyd, et *o·* og et *å·*.

III. Fjoldemålets Vokalbestand.

Dialektens Langvokaler og Diftonger bliver altså følgende:

a·		*å·*
eæ		*oa*
e·	*ø·*	*o·*
ie	*yø*	*uo*
i·	*y·*	*u·*

Hertil kommer Kortvokalerne (p. 90):

	a	
æ	*ö*	*ɔ*
e	*ø*	*o*
i	*y*	*u*

Disse Tegn er altså Formler for de lydlige Forskelle, som er fundet i den undersøgte Dialekt, altså hvad vi i det foregående har kaldt Sproglyd. Alle disse Forskelle spiller en distinktiv Rolle i Sproget, idet man ved at ombytte den ene Sproglyd med den anden kan fremkalde en anden Betydning. Ved Hjælp af den følgende Ordliste vil man for hver Forskel kunne finde et Ordpar, på hvilket Ombytningsprøven (Kommutationsprøven; se L. Hjelmslev i fx Nordisk Tidsskrift for Tale og Stemme II (1938) p. 153 ff.) kan foretages[1]:

i: *di* pers. pron. de; *gi* inf. give; *hil̨* Hild (»Loft over Stald«); *hiŋ* pron. obl. cas. hende; *vid* adj. plur. hvide; *kniw* Kniv; *lin* Lin (»Linning«); *liŋ* Lind; *sin* poss. pron. Fælleskøn sin; *sid* poss. pron. Intetkøn sit; *sxid* Skidt; *sxrig* inf. skrige; *svin* Svin; *trin* præs. sing. triner (»træder«); *vi* pers. pron. vi.

y: *gryn* Gryn; *hyl̨* Hyld; *hyᵈn* Hjørne; *jysd* adv. just; *kryds* Kryds; *lys* præs. sing. lyser; *lysd* adj. neutr. lyst; *myl* meget; *pyg* adj. »soigneret«; *sxyd* inf. skyde; *sxyr* præs. sing. »gnider«; *snyd* inf. snyde.

u: *bug* Bug (»tyk Mave«); *bugə(r)* adj. buget (»svær, tyk«); *du* pers. pron. du; *dun* Dun; *fusd* Næve; *kuŋ* præt. kunde; *jul* Hjul; *rud* Rude; *sxul* 1) præs. sing. skjuler (»søger Ly for Regn«), 2) jfr. præs. plur. skal; *sxul̨* præt. skulde; *sxud* præt. 2. Pers. sing. skulde; *slug* Slug (»Spiserør«); *snud* Snude; *sdud* plur. Stude; *vur* præt. sing. vard (»blev«).

[1] Exemplerne er gengivne i forenklet Lydskriftform.

e: *bed* præt. part. bidt; *der* pron. det; *fel* Fælg; *hed* inf. hitte; *krel* inf. krelle (»dreje«); *le* Led; *leq* inf. ligge, lægge; *sxel* præs. sing. skiller; *sxed* præt. part. skidt; *te* præp. til; *veŋ* Vinge.

ø: *bøq* inf. bygge; *bøs* Bøsse; *bød* Bøtte; *føl* Føl; *føsd* num. og adv. første, først; *høl* Hølle (»Kvindens Hovedbeklædning«); *hød* Hytte; *lør* Lød (»Farve«); *løŋ* Lyng (»Lyngplanter med fingertykke Stængler«); *møq* Myg; *møl* Mølle; *nør* Nød (»1 År gammel Kalv«); *søn* Søn.

o: *bog* Buk (»Vædder«); *hoŋ* plur. Hunde; *hobən* Hoben (»Mængde«); *knob* Knop; *kom* inf. komme; *krol* adj. krol (»krøllet«); *loj* adj. loi (»doven«); *loŋ* Lunge; *log* inf. lukke; *losd* Lyst; *moq* Møg; *mod* præs. sing. må (»er nødt til«); *por* Por (»Reje«); *sxrog* skruk (om liggesyg Høne); *sogə(r)* Sukker.

æ: *bæg* Bæk; *bægə(r)* Bækker (»Bager«); *bæd* komp. mere; *ær* præs. sing. 1. og 3. Pers. er; *fæsd* Fest; *jæd* inf. gjætte (»vogte Kvæg«); *kræl* præs. sing. kreller (»drejer«); *læb̲* inf. løbe; *pæg* Pæk (en Sivart); *sxæl* præs. sing. stjæler; *sdæ* Sted; *svæn* Svend (»Tjenestekarl«); *sæg* Sæk; *vær* præs. sing. 1. og 3. Pers. »bliver«.

ö: *böd* præt. part. bødet (»fyret, lagt på Ilden«); *dön* præs. sing. døner (»lugter«); *dör* Dør; *för* præs. sing. fører; *hör* præs. sing. hører; *lön* inf. lønne (»hælde, ligge skrå«); *lös* præs. sing. løser; *lösən* inf. løsne; *lösd* adj. neutr. løst; *röd* adj. neutr. rødt; *sdöd* præt. part. stødt.

ɔ: *fɔr* præp. og adv. for (forskelligt fra *få·r* ndfr.); *jɔr* præt. hed; *hɔbən* Hoppen (»Humle«); *lɔb̲* Løb; *lɔb* Loppe; *lɔq* Låg; *møl* 1) Moln (»Tordenbyge, Tordensky«), 2) præs. sing. maler (på Mølle); *nɔg* adv. nok; *nɔr* Nord; *rɔd* Rotte; *sɔw* præt. sagde; *sɔg* Sok; *sɔgə(r)* Sokker; *vɔr* præt. sing. 1. og 3. Pers. var; *vɔd* adj. våd.

a: *far* Fad; *fasd* adj. fast; *had* Hat; *jad* inf. jatte (»love«); *kam* præt. kom; *kaŋ* 1) Kande, 2) præs. sing. 1. og 3. Pers. kan; *krads* inf. kradse; *lan* Lan (»Jærnstang, hvorved Får el. Kalve kobles sammen parvis«); *las* Læs; *nag* Nakke; *sbɑ* Spad (»Afkog af Frugt«); *var* pron. hvad.

i·: *fi·l* Fil; *fi·r* inf. fire (»fejre«); *vi·r* adj. hvid; *vi·l* inf. hvile; *kni·b* Knibe; *kni·w* plur. Knive; *li·r* præs. sing. lider; *li·n* Line (»Linie«); *mi·l* Mil; *si·r* plur. Sider; *ti·* Tid; *ti·lə(r)* adv. tidlig.

y·: *dy·r* adj. dyr; *hy·r* Hyre (»Leje«); *ly·s* 1) Lys, 2) adj. lys; *ly·sd* præt. part. lyst; *ny·r* Nyre; *sxy·r* inf. skyre (»gnide«); *sdy·r* Styr (»Skat«); *sy·r* inf. syre (Dej); *try·n* Tryne; *y·r* komp. yngre.

u·: *fu·l* adj. ful (»doven«); *hu·ŋ* Hund; *ju·l* Jul; *klu·r* Klud; *lu·s* Lus; *sxu·l* inf. skjule (»søge Ly for Regn«); *sdu·r* Stud; *vu·r* inf. vorde (»blive«).

ie: *brie* adj. bred; *fier*[1] adj. fed; *grien* Gren; *lieg* inf. lege; *lier* præs. ler; *nier* adv. ned; *pieg* inf. pege; *sien* adj. sen; *sie* inf. se; *sxiel* inf. skele; *trie* num. tre; *vier* præs. sing. 1. og 3. Pers. ved.

yø: *bryø* Brød; *byød* inf. bøde (»fyre, »lægge på Ilden«); *dyø* inf. dø; *dyør* præs. dør; *fyøl* inf. føle; *fyør* inf. føre; *gryøn* adj. grøn; *lyøb̲* præt. løb; *lyøn* Løn; *lyøs* 1) adj. løs, 2) inf. løse; *lyøsd* præt. part. løst; *ryø* adj. rød; *sdyør* Stød; *tyø* Tø.

uo: *bruo* Bro; *fuor* Fod; *guo* adj. god; *huol* adj. hol (»hul«); *huᵈn* Horn; *juor* Jord; *luoj* et Lod; *sxuol* Skole; *suo* So; *sduo* præt. stod; *sduor* adj. stor; *tuo* 1) num. to, 2) inf. to (»vaske«); *tuor* præs. toer (»vasker«); *truo* adj. tro.

[1] Det er uvist, om der er Forskel mellem r og Nul efter Diftong, se p. 165 f.

e·: *be·r* komp. bedre; *he·ļ* Hilde; *ka|ne·l* Kanel; *ke·ŋ* inf. kende; *le·r* 1) Læder; 2) »Stige«; *le·s* inf. låse; *ne·s* Næse; *se·gə(r)* adj. sikker; *se·n* Sene; *sxe·l* inf. 1) skille, 2) stjæle; *sbe·n* Spene (»Pattevorte«); *sde·* plur. Stæder; *ve·r* 1) Vejr, 2) inf. vide.

ø·: *dø·r* plur. Døre; *fø·r* adv. før; *hø·l* inf. hylle; *hø·ŋ* Hynde; *lø·s* inf. læse; *lø·sd* præt. part. læst; *sxø·l* inf. skylle.

o·: *mo·x* inf. muge; *ho·ļ* inf. holde; *to·* præs. plur. tør; *vo·r* 1) poss. pron. vor, 2) præt. plur. var.

eæ: *beær* inf. bære; *deær* adv. der; *feær* præs. sing. får; *heæl* Hæl; *keæm* inf. kæmme; *leær* inf. lære; *neær* adj. og adv. nær; *peær* Pære; *reæd* adj. ret; *seæd* num. sjette; *sxeær* inf skære; *sdeær* præs. sing. står; *treæ* Træ; *veær* inf. være.

oa: *boas* Bås (»Stald«); *broa* Brå (»Tagskæg«); *foar* Får; *goa* inf. gå; *hoaŋ* Hånd; *hoar* 1) Hår, 2) adj. hård; *koam* Kam; *loan* inf. låne; *moal* inf. male (på Mølle); *roa* adj. rå; *road* 1) adj. neutr. råt, 2) præt. part. rakt; *soa* 1) inf. så, 2) præt. så; *sxoal* Skål; *sboan* Spån; *toa* Tå; *troa* Tråd.

a·: *ba·q* inf. bage; *fa·r* Fader; *ha·r* Hare; *ka·q* Kage; *kla·r* adj. klar; *la·* Lade; *la·ŋ* Land; *ma·d* Måde (»Mål«); *ma·l* inf. male (med Farve); *sxa·r* Skade (»corvus pica«); *sba·* Spade; *sva·n* Svane; *va·r* 1) Vare, 2) »Sandhed«.

å·: *brå·r* Brad (»Steg«); *få·r* adv. for; *kå·q* inf. koge; *lå·ŋ* adj. lang; *lå·s* Lås; *lå·sd* præt. part. låset; *så·w* inf. sove; *sdå·* inf. stå; *tå·lə(r)* num. tolv; *trå·n* Tran; *vå·ŋ* Vang.

Anm. Da *ej* og *øj* svarer til glda. udlydende ī og $\bar{y}$[1], kunde man måske tænke sig, at de er Udtalevarianter af *i·* og *y·*. Der findes imidlertid Ord, hvor *i·* og *y·* står i Udlyd, fx i *ti·* Tid (modsat *tej* num. ti), *by·* inf. byde (modsat *bøj* By). Det er ikke nødvendigt at komplicere Foneminventaret ved at opføre *ej* og *øj* som Vokalfonemer, idet det er muligt at opfatte dem som Forbindelser af henholdsvis *e* og *ø* + *j*.

Der er ikke fundet Ordpar, der viser, at Forskellene *u* : *y·*, *u* : *å·*, *ö* : *o·*, *ø·* : *o·* og *y·* : *o·* har distinktiv Relevans. Heller ikke er der fundet noget sikkert Exempel på, at en Ombytning af *o·* med *å·* kan fremkalde en ny Betydning; ganske vist er *vo·r* 1) poss. pron. vor, 2) præt. plur. var forskelligt fra sidste Stavelse i *fɔ|vå·r* »i Sandhed«, men dette Ord er måske et »Fremmedord« i Dialekten (mnty. vorwâr, hty. fürwahr; Mensing har mærkelig nok ikke Ordet); *ko·x* Kog (»inddiget Marskareal«) er forskelligt fra *kå·x* inf. koge, men det førstnævnte Ord er sikkert et Fremmedord (Fjolde ligger temmelig langt fra Marsken; *ko·x* er Ordets nty. Form, Nabosognet mod Nord, Joldelund, har indlånt den fris. Form *kux*, længere mod Nord har vi den danske Form *kɔw*, der beror på et ældre Lån fra Nty. el. Fris.); *få·q* Fog er forskelligt fra anden Stavelse i *|iŋ-|fo·qəs* inf. pass. indfuges (»fuges«, om Mur), som jeg optegnede i 1931 hos CC; men det sidste Ord er sikkert et Fremmedord (nty. *få·ŋ*, se Mensing under fogen); 1932 optegnede jeg hos Tinne *|i|fɔwəs* i samme Betydn. Tilstedeværelsen af en sprogligt gyldig Forskel mellem et *o·* og et *å·* kan altså ikke bevises ved Ombytningsprøven. Men dette er i sig selv ikke noget Bevis på, at der kun findes een Vokal, der snart udtales *o·*, snart *å·*. Det vilde være uforståeligt,

[1] Jfr. K. J. Lyngby: Sønderjy. Sproglære p. 105, P. K. Thorsen, Afh. og Breve I p. 158.

hvorfor samme Vokal i de samme Omgivelser udtaltes snart som *o·*, snart som *å·* (se p. 113 f.). Da der er en distinktiv Forskel mellem de tilsvarende Kortvokaler, bør det anses for tilfældigt, at Forskellen mellem *o·* og *å·* ikke er udnyttet i det kendte Ordforråd. Og på tilsvarende Måde bør *u* og *y·*, *u* og *å·*, *ö* og *o·*, *ø·* og *o·*, *y·* og *o·* anses for forskellige Udtrykksstørrelser.

De i det foregående fundne 23 Udtrykksstørrelser er Vokaler i den Forstand, at de indgår i Stavelser som disses centrale Dele. I Praxis bruges Ordet Vokal i Reglen i denne Betydning, også i sproghistoriske Undersøgelser. Det er imidlertid muligt at reducere disse Enheders Antal ved at indføre et nyt Vokalbegreb: Den mindste distinktive Enhed indenfor Stavelsens centrale Del. Herved opnås nemlig, at vi for det første kan opløse hver Diftong i to Kortvokaler[1] (ikke i en Langvokal + en Kortvokal, da Førstekomponentens Længde er variabel, snart lige så kort som en Kortvokals, snart lidt længere, men altid kortere end en Langvokals, jfr. p. 57 f.):

ie kan opløses i *i* + *e* (el. *æ*?) (1932 blev første Komponent i *tʀi·ɜ* num. tre og *bi·ɜn* Ben beskrevet som et lidt åbent *i* (ligesom Vokalen i fx *bit* inf. bide), og anden Komponent som *œ*—➝*æ*).

yø kan opløses i *y* + *ø* (el. *e*?) (1932 blev første Komponent i *hy·o̤* Hø, *hy·o̤sd* Høst og *by·o̤ᵈn* Børn beskrevet som et lidt åbent *y* (ligesom Vokalen i fx *bjyx* Byg), sidste Komponent som *o̤* eller *ə*).

uo kan opløses i *u* + *o* (el. *e*?) (1932 blev første Komponent i *ku·ɜ* Ko, *s̤χu·ɜ* Sko og *tu·ɜ* num. to beskrevet som et lidt åbent *u* (ligesom Vokalen i *jul* Hjul); i anden Komponent hørtes undertiden Klang af *0*, i Reglen syntes den os dog at ligge »omkring ved *æ̊* eller *ɜ*«).

eæ kan opløses i *e* + *æ* (1932 blev første Komponent i *gʀɛ·e̤d* inf. græde, *ɛ·e̤bəl* Æble, *kvɛ·e̤ᵈn* Kværn og *s̤χɛ·e̤i̯* inf. skære beskrevet som *ɛ*—➝*e* (det korte *ɛ* i *jɛs* Gæs, *smɛ* Smed, *jɛðəi̯* præs. hedder osv. lød for os som *e*➝—*ɛ*(—➝*œ*) og var undertiden slapt), anden Komponent som *ä*—➝*æ*).

oa kan opløses i *o* + *a* (el. *æ*?) (1932 blev første Komponent i *0·o̤* Å, *go.o̤* inf. gå beskrevet som *o*—➝*0* (Vokalen i fx *d0m* adj. dum, *b0l·* »Tyr« syntes os i Åbningsgrad at ligge mellem *o* og *0*, men tillige at være slap), anden Komponent som *a*—➝*ä*).

For det andet kan vi opløse hver Langvokal i Kortvokal + Kortvokal[1]:

i· kan opløses i *i* + *i* (langt *i·* blev ikke beskrevet i 1932).

[1] Jfr. H. J. Uldall i Proceedings of the Third International Congress of Phonetic Sciences (1939) p. 272 ff.

y· kan opløses i *y* + *y* (langt *y·* blev ikke beskrevet i 1932).

u· kan opløses i *u* + *u* (i 1932 blev *u·* i fx *ju·l* Jul og *hu·s* Hus beskrevet som et lidt åbent *u*, altså samme Åbningsgrad som kort *u*).

e· kan opløses i *e* + *e* (i 1932 blev Langvokalen i *jɛ·slØη* Gæsling, *gʀɛ·s* Græs, *kɛ·l̥* »Brønd« beskrevet som *e·*—➝*ɛ·*, altså på det nærmeste som kort *e*).

ø· kan opløses i *ø* + *ø* (i 1932 blev *ø·* i *hø·i̯* Hør beskrevet som *ø·*; det korte *ø* blev hørt som *o̯*—➝*ø*, men syntes os undertiden slapt).

o· kan opløses i *o* + *o* (*o·* blev ikke beskrevet i 1932; det korte *o* blev hørt som *O*—➝*o*, men syntes os undertiden slapt).

a· kan opløses i *a* + *a* (1932 blev såvel det korte som det lange *a* i fx *manəη* pron. mange, *maŋ* Mand, *ba·x* bage, *a·ŋ* And beskrevet som »europæisk« *a*—➝*a*).

å· kan opløses i ɔ + ɔ (i 1932 blev Begyndelsen af Langvokalen i *bʀå·i̯* »Steg«, *xi̯·ʀeg* »slet ikke«, *lå·s* Lås, *tå·lə* tolv, *gå·η* Gang beskrevet som *å*—➝*a*, men mindre rundet end *å* og svagt palatal; Langvokalens sidste Del var undertiden mere lukket; Kortvokalen i *sca̯* Skud og *ʀak* »Kjole«, blev beskrevet som *a* (—➝*å*), »ikke meget rundet, undertiden lidt palatal«).

Resultatet af denne Reduktion er da følgende Vokalsystem:

	a	
æ	*ö*	*å*
e	*ø*	*o*
i	*y*	*u*

Disse Vokalers Kombinationsmuligheder kan anskueliggøres ved følgende Skema (idet der gås ud fra den ikke helt sikre Forudsætning, at anden Komponent i Diftongerne *ie*, *yø*, *uo*, *eæ*, *oa* bør identificeres med henholdsvis *e*, *ø*, *o*, *æ* og *a*, jfr. p. 117):

	Vokaler, der kun kan stå foran andre Vokaler	Vokaler, der kun kan stå efter andre Vokaler	Vokaler, der både kan stå foran og efter andre Vokaler	Vokaler, der hverken kan stå foran eller efter andre Vokaler
Vokaler, der kan fordobles	*i*, *y*, *u*	*a*, *ø*	*e*, *o*	*å*
Vokaler, der ikke kan fordobles		*æ*		*ö*

Efter disse Kombinationsmuligheder kan Vokalerne defineres: *ö* er den eneste Vokal, der ikke kan indgå i nogen Kombination og heller ikke kan fordobles. *å* kan kun fordobles, men ikke kombineres med andre Vokaler. *æ* kan ikke fordobles og kan kun som sidste Led indgå i en Kombination med en anden Vokal. *e* og *o* kan både fordobles og indgå i Kombinationer både som første og som sidste Led; *e* kan stå foran *æ*, som allerede er defineret, *o* kan ikke stå foran *æ*. *a* og *ø* kan fordobles og indgå i hver sin Kombination som sidste Led; *a* kan stå efter *o*, der allerede er defineret, *ø* kan ikke stå efter *o*. *i*, *y*, *u* kan både fordobles og stå som første Led i hver sin Kombination; *i* kan stå foran *e*, *y* foran *ø*, og *u* foran *o*, hvilke tre Vokaler allerede er definerede.

Hvis der foreligger Vokalsammenfald i sidste Del af Diftongerne *ie*, *yø*, *uo*, *oa*, må disse opfattes som henholdsvis *i*+*e*/*æ*, *y*+*e*/*ø*, *u*+*e*/*o* og *o*+*æ*/*a*, og der må da tages Hensyn til disse Neutralisationer ved Definitionen af *a*, *ø*, *i*, *y*, *u* (de øvrige Vokalers Definition berøres ikke heraf). *a* og *ø* kan fordobles og indgå i hver sin Kombination som sidste Led efter henholdsvis *o* og *y*, i hvilken Stilling de falder sammen med henholdsvis *æ* og *e*. *i*, *y* og *u* kan fordobles og stå som første Led i hver sin Kombination; efter *i* er der Neutralisation mellem *e* og *æ*, efter *y* mellem *e* og *ø*, efter *u* mellem *e* og *o*.

B. UBETONET VOKAL[1]

En Hovedvanskelighed ved denne Undersøgelse er Afgrænsningen af de ubetonede Stavelser. Vi har (p. 20 ff.) set, at Forskellen mellem ubetonede og tryksvage Stavelser næppe kan erkendes som en Trykforskel, og at Adskillelsen mellem på den ene Side de tryksvage og ubetonede Stavelser og på den anden Side de trykstærke Stavelser er usikker, fordi Materialet til Dels svigter på dette Punkt.

Hvis vi antager, at min Betegnelse er nogenlunde i Overensstemmelse med Dialektens System, kan vi ved Hjælp af mine Optegnelser afgrænse en Gruppe af Stavelser, der i det væsentlige består af 1) de optegnede

[1] Vokalerne i tryksvag Stavelse (om Forskellen mellem tryksvag og ubetonet Stavelse se foran p. 20 ff.) vil ikke blive undersøgt særskilt. Bortset fra, at Betegnelsen her er endnu mere usikker end i trykstærk Stavelse, forholder de trykstærke og de tryksvage Stavelsers Vokaler sig i det væsentlige ens. Her skal kun fremhæves, at Forskellen Langvokal : Kortvokal undertiden, men ikke altid, neutraliseres i tryksvag Stavelse.

ubetonede Stavelser og 2) de optegnede betonede, men tryksvage Stavelser. Indenfor denne heterogene Masse kan der foretages en ny Afgrænsning, dersom vi antager, at Dialekten stemmer overens med Rigssproget og min egen Dialekt deri, at ubetonet Stavelse altid følger efter en betonet Stavelse i samme Ord. Af praktiske Grunde udskyder jeg desuden tryksvage Ords Endestavelser, fordi Artikulationen her kan formodes at være mere utydelig, og Optegnerens Lydopfattelse som Følge deraf mere usikker, end sædvanlig. I det følgende undersøger jeg altså Vokalen i de Stavelser, der opfylder følgende to Betingelser: 1) at de hører til samme Ord som en foregående Fortis- eller Semifortisstavelse; 2) at de i mine Optegnelser ikke optræder med Fortis- eller Semifortisbetegnelse. Ad 1): Jeg udelukker altså de Stavelser, der a) enten hører til et Ord, der står tryksvagt i Sætningen, b) selv udgør et Ord, eller c) danner Forstavelser (be-, fro. lign.); sådanne Forstavelser er i min egen Dialekt betonede, dvs. i disse Stavelser opretholdes Vokalforskellene; Fjoldemålets Forstavelser afviger ikke så stærkt fra Forstavelserne i min egen Dialekt, at jeg har betegnet dem væsentlig anderledes. Ad 2): I en Del Tilfælde har min Betegnelse været vaklende; de vigtigste anføres her: *aŋəliqəi* og *ˈaŋəˌli·ə* adv. anderledes; *kuksk* og *ˈkuˌkuk* »Gøg«; *ʃʀy·ɜl0p* og *ˈʃʀy·ɜˌl0b* Frøløb (»Sædekurv«); *ʃnyŋdʂc0p* »Slægtskab« og *ʀædʂc0b* (rettet fra *ˈʀædˌʂc0b*) »Værktøj«; *bʀæŋ·vən*, *bʀæŋ·vin*, *bʀæŋ·vin* Brændevin, *bʀæŋ·vənˌhu·ɛsd* Brændevinshoste, *ˈbʀæŋ·vi.nsˌgla·s* Brændevinsglas, *ˈbʀɛŋ·vi.nˌb0dəl* »Brændevinsflaske« (Længdebetegnelsen i de to sidste Ords Andenstavelse tyder på, at Stavelsen er betonet); *kovʃsl* Kartefuld, *haŋ·ʃsl* Håndfuld, *vn ˈvugʃsl ˈhøi̯·i̯* en Vuggefuld Hør, *ti·ənʃsl* Tenfuld, men *ˈbu·ɜi̯ˌʃsl* Bordfuld og *ˈm0ŋ·ˌʃul* Mundfuld; *ˈubəˈtɛ·ŋgs0m* adj. ubetænksom, *sbil·s0m* adj. spildsom (»tidkrævende«), *håss0m* adj. »nogenlunde tilfredsstillende«, *sba·s0m* adj. sparsommelig, men *ˈsxovnˌs0m* adj. skånsom (overfor Tøj og lign.). I det følgende ser jeg bort fra de anførte Stavelser, hvor der nu og da er anvendt Semifortisbetegnelse eller Længdetegn.

I de Stavelser, der bliver tilovers efter disse Udskillelser, har Lyngby og AB (der ses bort fra MKr's og PA's Optegnelser, der indeholder et ringe og lidet oplysende Materiale) betegnet 3 forskellige Vokaler: *i* (AB også *i̯*), *ə* (hos AB vexlende med Nul eller Længdetegn efter den foregående Konsonant; hos Lyngby nogle Gange *e*, vistnok ved Påvirkning fra den alm. Ortografi) og *o* (AB *0*, *ω*, *o*; i enkelte Ord, især Stednavne, desuden

s: *bOŋəlsm* Bondelum (L *Boŋ·lom*), *bjæʀsb*, *bjæi̯·b* Bjerrup (L *Bjær·op* rettet fra *Bjær·əp*; Indbyggernavnet hedder hos AB *vn bjæi̯·bəi̯*), *hu·ssm* Husum, *da·tsm* Datum, *li·ʀsm* Delirium; disse *s*-Skrivninger kan forklares som Betegnelser for den nty. *ų*-Kvalitet og behøver ikke at betyde, at der foreligger en 4. Vokal *u* i disse Stavelser). Exempler: AB *kωləsc* adj. kullersk, men AB *sbǫdiṣc* »spotsk«; AB *ʃʀösəd* præt. part. »glædet«, men AB *ki·vit*, *ki·vi̯d* »Vibe«; AB *kijək* Kiddike, men AB *kiʀi̯g* Kirke; AB *ʃælə̯x* inf. »pløje Stubjord«, men AB *ʃælɪ̯x* adj. »forfalden til Betaling«; L *köxl-oŋ* Kylling, plur. AB *kǫxl0ŋəi̯*, men AB *sǫslɪ̯ŋ* Søsling.

Disse Exempler kunde tyde på, at Dialekten virkelig skelner mellem tre forskellige Vokallyd i de undersøgte Stavelser. Ved en nøjere Betragtning af Materialet viser det sig imidlertid, at et stort Antal Ord har vaklende Betegnelse. De vigtigste følger her: AB *haŋ·v0l*, *haŋ·vəl* Håndvol (»Plejlskaft«); L *bæsəm*, AB *bæs0m*, *bæsəm* Bismer; L *mar·iq*, *mar·əg* Marv, AB ˈ*ʀǫxˌmaʀi* Rygmarv; L *bø·tloŋ*, *bøtloŋ* (*o* rettet fra *ə*) AB *by·ɜdlɪŋ* »Bede«; AB *ʃøl̥ə̯ŋ*, plur. *ʃøl̥ɪŋəi̯* Fylding (i Dør); AB *ʃysəl0ŋ*, *ʃysl̥ɪŋ* »Vante«; AB *gʀæs·l0ŋ*, plur. *gʀɛ·slɪŋəi̯* Grævling; L *i·ələŋ*, AB *i·ɜl0ŋ*, *i·əl̥ə̯ŋ* Ilding (»Brændsel«); AB *klɛ·ɒn0ŋ* (2 Gange) Klædning, L *klœn·əŋstøk* Klædningsstykke; L *kol̥·əŋ*, AB *k0l̥0ŋ* Kallun (»Oxemave«, vistnok Vommen); AB *mæsɪ̯ŋ* Messing, AB ˈ*mæsəŋˌknab* Messingknab; AB *pæŋəŋ*, *pæŋɪ̯ŋ* Penge; AB *ʂcǫd0ŋ*, *ʂcǫdəŋ* »Skillevæg mellem Båse«.

Det bliver derfor nødvendigt at undersøge, om de tre Vokalers Vexlen kan forklares ud fra Ordenes lydlige Struktur. Den vanskeligste Del af denne Undersøgelse er Ordene med ubetonet Vokal foran *ŋ*; da denne Gruppe imidlertid omfatter et så stort Antal Ord, at hver Regel kan bygges på et nogenlunde stort Materiale, undersøges den først.

1. I ubetonet Stavelse, der følger efter en ubetonet Stavelse (og som derfor måske har et stærkere expiratorisk Tryk end en Stavelse, der følger umiddelbart efter trykstærk Stavelse) har AB i Reglen *0*, L i Reglen *o*: AB *æi̯ˈiŋəʀ0ŋ* Erindring; AB *ʃysəl0ŋ*, plur. *ʃysl0ŋəi̯* (og *ʃysl̥ɪŋ*, plur. *ʃysl̥ɪŋəi̯*) »Vante«; AB *hæl̥dəʀ0ŋ* »Hestegrime«; L *kaʃəloŋ*, AB *kaʃəl0ŋ*, *kaxəl0ŋ* Kakkelovn, AB ˈ*kaʃəl0ŋsˌhydn* »Kakkelovnskrog«; AB *kæl̥dəʀ0ŋ* (flere Gange) Kæltring (»letsindig Kvinde«), plur. *kæl̥dəʀ0ŋəi̯*; L *köxl-oŋ*, plur. AB *köxl0ŋəi̯*, *kǫql0ŋəi̯* Kylling, AB ˈ*köxəlsŋˌhy·ǫn* Kyllinghøne; AB *lɛnəʀ0ŋ* Lindring; AB *mɛðəʀ0ŋ* Midring (»Mellemgulv hos Svin«); AB *ʀɛxən0ŋ*, plur. *ʀɛx(ə)n0ŋəi̯* Regning (»Regnskab«); AB *ʀɛməl0ŋ*, *ɾɛməl0ŋ*, *ɾɛm·l0ŋ*

Rimling (»Strimmel af fast Mosejord mellem Tørvegrave«); L *væ·səloŋ*, AB *vɛsəl0ŋ* Væsel.

Den samme Regel gælder ved Stavelser, der følger efter sådanne intervokaliske Grupper af Konsonanter, mellem hvilke der undertiden er optegnet *ə*-Vokal, undertiden ikke (se herom under indlydende Konsonantgrupper; jfr. Exemplerne under Kylling, Regning og Rimling ovfr.): L *å·snoŋ* Åsning (»Åbningen mellem Remmen og Taget«); AB *bagl0ŋ* »Ryglæn«; AB *bɷgl0ŋ*, plur. *bo̤gl0ŋəɹ̇* »røget Sild«; L *bøtloŋ* (*o* rettet fra *ə*), *bø·tloŋ* (men AB *by·ɜdlɪ̣ŋ*) »Bede«; AB *da·sn0ŋ* Dagning; AB *dæm·l0ŋ* (men L *dæm·ələŋ*) »Dæmning«; AB *fɔ̣ˈsaml0ŋ* Forsamling (men AB *ˈbɥŋ̣əf0ˌsam·ləŋ* Bønderforsamling, »Grandestævne«); AB *gʀæs·l0ŋ* (men plur. *gʀɛ·slɪ̣ŋəɹ̇*) Grævling; AB *haŋgl0ŋ* »Handske«; AB *h0fn0ŋ* »Håb«; AB *hysn0ŋ* (hos Tinne), *hy·snoŋ* (hos CC) Husning (»Husrum«); L *jetloŋ*, AB *jædl0ŋ* »Hveps«; L *jæ·sloŋ*, AB *jɛ·sl0ŋ* Gæsling; AB *ardn0ŋ* »Orden«; AB *ʀɪ̣s·l0ŋ* »Rivelse«; AB *slɛ·bn0ŋ* Slæbning (»lille Læs Korn«).

En Del af de her opførte Ord kan ganske vist opfattes som dialektfremmede, fx *lɛnəʀ0ŋ* (hty. Linderung), *æɹ̇ˈiŋ̣əʀ0ŋ* (Erinnerung), *fɔ̣ˈsaml0ŋ* (Versammlung), *h0fn0ŋ* (Hoffnung), *aɹ̇dn0ŋ* (Ordnung), således at *0*, *o* i disse Tilfælde kan være en Gengivelse af det hty. (el. evt. nty.) u. På den anden Side har en Del af de anførte Låneord -ing i det långivende Sprog: *bɷgl0ŋ* (nty. Bückling »geräucherter Hering«, Mensing I 617), L *jetloŋ* (nty. Jittling »Wespe«, Mensing II 1035); på Grund af den i-omlydte Vokal må *hæl̥d̥əʀ0ŋ* »Grime« antages at gå tilbage til en -ing-Afledning af ty. Halfter, *fysəl0ŋ* til en -ling-Afledning af mnty. fûst, og *hysn0ŋ* til en -ning-Afledning af mnty. hûs (el. glda. hūs). Også et Par af de nord. Ord må oprindelig være -ling-Afledninger, nemlig L *jæ·sloŋ* og AB *dæm·l0ŋ* (af gās og dam). I de sidstanførte Ord har Dialekten altså *-0ŋ* for ældre -ing, og dette kan ikke skyldes tysk Indflydelse.

Kun i følgende 12 Ordformer skrives ikke *0*, *o*: a. AB *s0n̥əɹ̇lɪ̣ŋ* Sonderling (»Særling«); AB *so̤slɪ̣ŋ* Søsling; AB *vidlɪ̣ŋ* »Kålsommerfugl«. b. AB *by·ɜdlɪ̣ŋ* »Bede«; L *dæm·ələŋ* »Dæmning«; AB *ˈbɥŋ̣əf0ˌsam·ləŋ* Bønderforsamling (»Grandestævne«); AB *fyslɪ̣ŋ* »Vante«; AB *gʀɛ·slɪ̣ŋəɹ̇* plur. Grævlinger. c. L *røg·ləŋ*, AB *ʀo̤xlɪ̣ŋ* »Rygning på Hus«; L *ska·bnəŋ* Skabning (»Skikkelse, Form«); L *stöw·nəŋ* »Opdæmning«; AB *vɪ̣l̥·ʀɜŋ* Vildring (»Hvirvelvind«). Af disse Undtagelser kan de tre under a. opførte betragtes som dialektfremmede (hty. Sonderling, nty. Wittling »Weißling«, nty. Sössling

»Sechsling«). De 5 under b. opførte Ord foreligger også i Former med *0*. Af de under c. opførte Ord stammer *ʀöxlˌɪŋ* fra CC, der var påvirket af det nty. Lydsystem. Kun ved de tre sidste Ord (to hos L og et hos AB) gælder ingen af disse Bortforklaringsmuligheder.

2. I ubetonet Stavelse, der følger umiddelbart efter en trykstærk Stavelse, skriver L *o*, AB *0*, når dennes Vokal er en Diftong (da Diftongernes Hovedvægt synes at ligge på første Komponent, kan det tænkes, at den ubetonede Stavelse har stærkere expiratorisk Tryk efter Stavelse med Diftong end efter Stavelse med Monoftong): AB *di·ɜl0ŋ* Deling; AB *hu·ɜl0ŋ* »Sænkning i Terrænet«; AB *i·əl̥0ŋ* (og *i·ɜl̥əŋ*, L *i·ələŋ*) Ilding (»Brændsel«); AB *klɛ·n̥n0ŋ* Klædning (men L *klœn·əŋstøk* Klædningsstykke); AB *mi·ɜn0ŋ* Mening; AB *ʂci·ɛl0ŋ* »Markskel«; AB *ˈʂχi·ɜn0ŋˌgʀå̊s* »Skelgrøft«; AB *ʂχʀ0·vn0ŋ* (*0* rettet fra *ɪ*) Skråning; AB *ˈuˌtɛ·n̥ʀ0ŋ* Tæring. — I følgende 4 Former findes en anden Vokal end *0*, *o*: a. L *klœn·əŋstøk*; L *i·ələŋ*, AB *i·ɜl̥əŋ* Ilding. b. AB *sdy·ɜʀɪŋ* »Forstyrrelse«; AB *ovʀəŋə* (flere Gange) plur. Åringer, *ˈby·ɜdnsˌ0·vɪ̇ŋəɪ̇* Barneåringer. De to under a. opførte Ord er også betegnede med *0*; den første Form er optegnet af Lyngby, der i det hele har mindre Tendens til *o*-Skrivninger end AB; det andet Ord har snæver Fortungediftong + palatalt *l̥*, hvilket kan tænkes at modvirke den rundede Bagtungevokal i den følgende Stavelse; af de under b. opførte Former har *sdy·ɜʀɪŋ* snæver Fortungediftong; *ovʀəŋə* har 2 Stavelser efter Diftongen, hvilket synes at have medført, at den første af disse har fået meget svag expiratorisk Tryk (jfr. Formen *ˈby·ɜdnsˌ0·vɪ̇ŋəɪ̇*, hvor 2. Stavelses Vokal overhovedet ikke er betegnet).

3. Når den foregående trykstærke Stavelses Vokal er en snæver Fortungevokal, skrives *ɪ* og *ə* hos AB, *ə* hos L: AB *føl̥əŋ*, plur. *føl̥ɪŋəɪ̇* Fylding (i Dør); L *keŋ·əŋ*, plur. AB *kl̥ŋəŋə* Kinding; L *myðəŋ*, AB *myjəŋ*, *myɋən* (og, hos den dårligste Meddeler, *møɪ̇·0ŋ*) Mødding, AB *ˈmyŋəŋˌsdæ* Møddingsted; AB *syʀɪŋ* »Surdej«; AB *tɥŋəŋ* Tinding; L *vinəŋ*, *viŋ·əŋ*, AB *veŋəŋ* Vindue. — Af Undtagelser er der to: *møɪ̇·0ŋ* hos H.C., der talte dårligst Dansk, og *bɛˈli·b0ŋ* Beliebung (kun i Forbindelsen *ædə b.* »efter Behag«), der vist kan betragtes som dialektfremmed.

Efter de øvrige Fortungevokaler og efter urundet Bagtungevokal skrives *ə*; kun efter *ŋ* har AB et Par Gange *ɪ*: L *å·væ·ŋəŋ*, *ovvæ·ŋəŋ* Åvending (»Tværager«); L *Alsəŋər* Alsinger; L *te fæstə brø·təŋ* »hen at dømmes for

Krybskytteri«[1]; L *en fjær·əŋ stu·n̥* »et Kvarter«; L *ga·rəŋ* »hvad der passer for En«; L *kæl̥·əŋ* (to Gange) Killing; AB *lasdəŋ* Lasting; L *man·əŋ*, AB *manəŋ* (ofte) mange; AB *ˈmæsəŋˌknap* Messingknap (og *mæsi̥ŋ* Messing); AB *pæn̥əŋ* (ofte), *pæn̥i̥ŋ*, *pæ̥i̥ŋ* Penge; AB *s̥cɛləŋ* Skilling; AB *s̥co̥dəŋ* (og *s̥co̥d0ŋ*) »Skillevæg mellem Båse«; AB *tʀi̥ləŋ* (og *dʀɛli̥ŋ*) Trilling ($^1/_3$ Skilling); AB *væl̥əŋ* Vælling. — Herfra 5 Undtagelser med *0* og 2 med *i̥*; af disse kan *bɜˈvɛ·q0ŋ* »Bevægelse«, *dʀɛli̥ŋ* (ved Siden af *tʀi̥ləŋ*) »$^1/_3$ Skilling«, *hanˈtɛ·ʀ0ŋ* »Håndtering«, *mæsi̥ŋ* (ved Siden af *ˈmæsəŋˌknap* Messingknap) Messing, og *ʀɛxd0ŋ* »Retning« betragtes som dialektfremmede Ordformer (hty. Bewegung, nty. Drilling, hty. Hantierung, Messing og Richtung); *sdæl̥0ŋ* »Stillads« er optegnet hos H.C., der er stærkt påvirket af det nty. Lydsystem; *s̥co̥d0ŋ* »Skillevæg mellem Båse« kan ikke bortforklares som Fremmedord, da det på Mnty. hedder schuttinge; det er også optegnet i Formen *s̥co̥dəŋ*.

4. Når den foregående trykstærke Stavelses Vokal er en rundet Bagtungevokal, skrives hos L *ə*, hos AB *0* (een Gang *ɜ* og een Gang *ə*): AB *fo̥ˈsdabɜŋ* »Forstoppelse«; AB *h0nəŋ* Honning; AB *ˈhu·sˌh0·l̥0ŋ* (to Gange) »Husholdning«; L *kol̥·əŋ*, AB *k0l̥0ŋ* Kallun (»en af Oxemaverne, vistnok Vommen«); AB *kasd0ŋ* »Bekostning«. Undtagelse: *v0l̥i̥ŋ* Volding (»Jord kastet op af Enggrøft«).

Endelig må her opføres 6 Indbyggernavne, der er optegnet samtidig hos en god Meddeler: *ˈaï̈ᵈnˌfjyl̥i̥ŋəɹ̇* Arnfjoldinger, *nasdi̥ŋəɹ̇* Norst(ed)inger, *læ̊ɜ·nsdi̥ŋəɹ̇* Løvnst(ed)inger, *sωl·vi̥ŋəɹ̇* Solv(ed)inger, *i̥məsdi̥ŋəɹ̇* Immenst(ed)inger, *0·ïsdi̥ŋəɹ̇* Årst(ed)inger. Det er muligt, at jeg i disse sex Indbyggernavne mekanisk har gennemført den Endelse, som jeg ventede, nemlig den almindelige sønderjyske Endelse *-i̥ŋəɹ̇*, uden at lægge Mærke til Vokalens Variation.

Denne Gennemgang har vist, at når der ses bort fra disse sidste Former, fra helt unge, måske endnu dialektfremmede, Låneord og fra Former meddelte af de af det nty. Lydsystem mest påvirkede Meddelere, er Optegnelsernes Fordeling af *0*, *ə* og *i̥* i ubetonet Stavelse foran *ŋ* afhængig af de

---

[1] Første Led er nty. Fester »Skovrider« (hty. Förster), andet Led en Afledn. til Verbet jy. brøde »sætte i Bøde«. Feilberg har misforstået Ordet, se under Fæstebrødeting.

foregående Stavelsers Struktur. Der synes altså at kunne skimtes en Sprogtilstand, hvor der foran η kun fandtes een ubetonet Vokal.

Vi skal nu undersøge, om en Gennemgang af de øvrige Kombinationer vil give et tilsvarende Resultat.

Foran *-ηs*: 3 Ord, der alle hører ind under Regel 1 ovfr.: AB *ˈkaʃəl0ηsˌhydn* »Kakkelovnskrog«; AB *ʀjs·l0ηs* »Rivelse«; L *røgləηs*, AB *ʀo̤xl0ηs*, *ʀo̤xlɜηs* adv. »baglæns« (jfr. L *røg·ləη*, AB *ʀo̤xlɪη* p. 122).

Foran *r* og i Udlyd: 1. Efter trykstærk Stavelse, der ikke ender på *-r*: altid *ə*, fx AB *æxər* præs. sing. ager; AB *baŋə̯ɹ* præs. bander; AB *bʀωjər* plur. Brådde; AB *da·lə* adj. daglig; AB *grɛb̲ə̯ɹ* plur. »Hanke«; AB *kå·nə̯ɹ* Kana (»Fæsteafgift«); L *dæn leηkər hå·ηˌ* »den venstre Hånd«; AB *kʀa·sə̯ɹ* plur. Kraver; AB *s0mə* Sommer. Om Forholdet -r : Nul efter *ə* se under Konsonanter.

2. Efter trykstærk Stavelse, der ender på *-r*: i Reglen *ə*, men undertiden Nul, evt. med Længdebetegnelse på det foregående *ɹ*, fx AB *ba·ɹ·ɹ* plur. af *ba·ɹ* »Trillebør«; L *brå·rər* plur. af L *brå·r* »Steg«; AB *få·ʀə* Forår; AB *my·ɜɹrə* komp. mørere; AB *naɹ·ɹ* plur. Narre; AB *sla·ʀɹ* plur. af *sla·r* »Tøffel«; AB *to̤ɹə̯ɹ* komp. tørrere; AB *tö̤ʀə̯ɹ* inf. tørve (»lægge Mønningtørv på Hus«); AB *vænə* plur. Varer.

3. Efter ubetonet Stavelse, der ender på en anden Kons. end *r*: altid *ə*, fx L *for·gər*, *for·qər*, AB *faɹ·qə̯ɹ*, *faʀəqər* plur. af L *for·əg*, *for·əx*, AB *faʀə*, *f0ʀəq*, *f0ʀəx* Fure; AB *ʂχɛləvə̯ɹ*, *ʂχɛl·və̯ɹ* præs. sing. af *ʂχɛl·f* skælve.

4. Efter ubetonet Stavelse, der ender på *-r*: *ə* eller Længdebetegnelse på det foregående *ɹ*: L *å·gere* Ågere (Del af Kvindens Klædedragt); AB *ˈbuˌfå̤sə̯ɹ·* plur. »Bondefogeder«; AB *sguflɜɹ.* plur. af *sguflə* »Skuffe«; AB *viŋd̲ə̯ɹə* plur. Vintre; AB *vi·sə̯ɹə* plur. Visere (»Bidronninger«).

Det synes altså heller ikke i Stillingen foran *ɹ* nødvendigt at antage mere end een ubetonet Vokal. Om Forholdet *ə* : Nul se under Konsonantforbindelser.

Foran *rn*, *rs* og *rt* skrives altid *ə*, fx i L *bla·rgərn* Blårgarn; L *hör·gərn* (men AB *hö̤ʀ·gən* og *hö̤ɹ·qən*) Hørgarn; AB *no̤xdə̯ɹᵈn* nøgtern. — L *na·bərs* (men AB *na·bəs*) plur. Naboer; AB *bægə̯ɹs* plur. »Bagere«; (AB *fæɹəsdəs* plur. »Farvere«); AB *ma·l̤d̲ə̯ɹs* plur. Måltider. — AB *jaməɹt* præt. jamrede; AB *klæməɹt* Kleppert; AB *jæ̤səɹt*, *jɛsəɹt* adv. »hidsigt«.

Foran *l* skriver både L og AB i Reglen *ə*, fx i AB *gʀijəl* Griddel (»Gistnefjæl«); L *krøbəl* »Krøbling«; L *så·bəl* Sabel; L *spem'pəl*, AB *sbembəl* Spinke-

bøl (Landsbynavn); L *stakəl* Stakkel; AB *tɛgsəl* »Skarvøxe«. Een Gang har L *e*: *cu·del* Kjole; men her skyldes *e* vel blot Indslag af den alm. Ortografi; L har også *cu·dəl*, og AB to Gange *ʃcu·dəl*. To Gange har L Nul for ventet *ə*: *bodl* »Flaske«; *steg·l* (rettet fra *-əl*) adj. »om en Vej d. er frossen og ujævn«; AB har ofte *b0dəl* »Flaske«. Een Gang har han *ø*: *ær·vøl* »Begravelsesgilde« (men to Gange *ær·vəl*, AB *æɔ̈·vəł*); *ø* skyldes sikkert blot Lyngbys Kendskab til Ordets Etymologi. Endelig har AB to Gange *0*: *haŋ·v0ł* Håndvol (»Plejlskaft«) (ved Siden af *haŋ·vəl*); *tɛŋ·b0ł* Tingbol (»Budstikke«; L *tem·bəl*); det er muligt, at *-v0l* og *-b0l* er betonede tryksvage Stavelser; i al Fald er det næppe nødvendigt at antage to ubetonede Vokaler foran *l* på Grund af disse isolerede Exempler på *0*-Skrivning.

Foran *-lk* og *-ls* skrives ligeledes *ə*, fx i L *ne·gəlkən* Nellike; AB *sgaməlgən* »Skammel«. — L *trœŋ·əls*, AB *tʀœ·ŋəls* Trendelse; AB *æɔ̈·vəls* plur. »Begravelsesgilder«. L har Nul i *bodls* »Flasker« (optegnet samtidig med *bodl* ofr.).

Foran *ŋ* skrives altid *i*, *ɪ*, fx i L *Boksliŋ*, AB *b0gsliŋ* Boxlund (Landsbynavn); AB *isɪŋ* (flere Gange), *isiŋ* (een Gang) et Sinde, »engang«; AB *ˈhalɪŋs ˈhi·ə*, *ˈh0lɪŋs ˈhi·ə* Hollandsk Hede (»Klokkelyng«); L *Ha·seliŋ*, AB *ha·sliŋ* Haselund (Landsbynavn); AB *ˈhu·sˌhå·ɭəʀɪŋ* »Husholderske«; L *Jål·əliŋ* Joldelund (Landsbynavn); L *Kål·liŋ*, AB *kɒlɪŋ* Kollund (Landsbynavn); AB *kʀa·xlɪŋ* Kragelund (Landsbynavn); AB *kʀu·ɜmɪŋs* Kromands (Gårdnavn); AB *möl·mɪŋs* Møllemands (Gårdnavn); AB *sbɛl·mɪŋs* Spillemands (Gårdnavn); AB *tɛlɪŋ* tilhånd (»venstre«, om Hest; modsat *ʃʀ0·vŋ*); AB *teməmɪŋs* Timmermands (Gårdnavn); AB *væsdəmɪŋs* og *y·ɒsdəmɪŋs* Vestermands og Østermands (Gårdnavne). Foran -nt altid *ə* (L dog een Gang *e*): L *reseŋt*, *resənt* præt. part. af *resən* »hovne«; AB *kʀɛsəŋd* præt. part. af *kʀɛsən* kristne (»døbe«). — Det er muligt, at vi har skrevet *ə* fordi de andre Bøjningsformer har *ə*, uden at lægge Mærke til en afvigende Udtale foran det palatale *ŋ*; der er derfor næppe Grund til at regne med to ubetonede Vokaler foran *ŋ*. En anden Mulighed er, at Stavelserne på *-ɪŋ* alle er betonede.

Foran *-lt* ligeledes altid *ə*, fx i AB *hæxəld* præt. part. heglet; AB *tʀabəld* adj. travlt.

Foran *n* har AB altid *ə*, L i Reglen *ə*, een Gang *e*, een Gang Nul (efter *q*, jfr. *steg·l* ovfr.). Exx.: L *fjer·əken* »Overdyne«; AB *ˈhaŋbənˌtʀɛ·p* »Hanebånd«; L *eŋ·ən*, AB *eŋən* ingen; AB *jɒxən* »Engknold bevoxet med nardus stricta«; AB *knæ·bən* »Knæ«; L *lukəkən* (rettet fra *lukəgon*) »lille Luge«;

AB *mo̤ɹgən* »Mørke«; L *oŋ·ən*, AB *oŋ̥ən*, *0ŋ̥əŋ̥* »Middagsmad«; L *saqn* inf. savne, AB *saxən* præs. plur. savner; AB *vn* ˈ*ʂco̤xən* ˈ*da·s* en Søgnedag; L *oḷ·ən tøj* Uldentøj; AB *tɜ* ˈ*vɛ·ŋ̥ən* (*-n* rettet fra *-ŋ̥*) til Venden (»hen at vende Hø«).

Ligeså foran *ns* og *nst*, fx i AB *dæŋ̥ hæ* ˈ*k0məns* »den (Dejgen) er hævet«; AB *hanʂcəns* Hansjens, *jɛʂcəns* Jesjens (Gårdnavne). L *tʀötənst*, *fju·tenst*, *fæm'tenst*, *seqstenst*, *sötənst*, *atənst*, *netənst*, *čyw·ənst* num. trettende, fjortende . . . tyvende; AB *madənsdɜ* Mortensdag.

Foran *m* har L i Reglen *o*, i et enkelt Ord *ə*; AB har i Reglen *0*, i et Par Ord tillige *ə*, men desuden *s* i Stednavne og unge Låneord. Exx.: L *bæsəm*, AB *bæs0m* (een Gang), *bæsəm* (to Gange) Bismer; AB *i p̥* ˈ*bʀå·d0m*, *i·* ˈ*bʀå·d0m*, *tɛ* ˈ*bʀå·d0mən* »i, til Bræm« (om fx Korn); AB *bʀø*^{i}*·q0m*, *bʀɒ·q0m*, *bʀø·q0m* Brudgom, plur. *bʀɒ·qəms* og *bʀɒ·qəməɹ*; L *læ·gom*, AB *le*^{i}*·x0m*, *lɛ*^{i}*·q0m* Lægn, plur. AB *lɛ*^{i}*·x0məɹ*; AB *sbʀe*^{i}*·q0m*, *sbʀe*^{i}*·x0m* (en Træart); L *y·əlsom* (to Gange) »Gilde«. — L *Boŋ̥·lom*, AB *b0ŋ̥əlsm* Bondelum; AB *hu·sɜm* (2 Gange) Husum. Her skyldes *s* enten en Skrivevane stammende fra mine Stednavneoptegnelser eller eventuelt »slap« Udtale af *0*; dette sidste er sikkert Forklaringen på AB *da·tsm* Datum; AB *li·ʀsm* Delirium. — Det er tvivlsomt om *-s0m* i AB *lis0m* (ofte), *lisωm*, *lisəs0m* adv. ligesom bør regnes for en ubetonet Stavelse.

Foran *-s* skrives *ə*, *ɪ̥* og (een Gang) *s*. Exempler på *ə*: AB *anəgəs* Annekes (Gårdnavn); AB *faˈgå·ŋənəs* forgangenårs; AB *tɛ* ˈ*gæsdəs* til Gilde; AB *jɛnəgəs*, *jænəgəs* Jennekes (Gårdnavn); AB *jo̤səs* Jøsses!; AB *læbəs* inf. pass. løbes (»løbe om Kap«); L *nøj·əs* Nytår, AB *tɜ* ˈ*nɒjəs* til Nytår; L *vam·əs*, AB *va·məs* »Kvindebluse«; L *ver·əs* inf. pass. »vædde«, præt. L *ver·ətəs*. *-ɪ̥* findes kun i helt nye Låneord som *bɜˈxʀæbnɪ̥s* Begræbnis (»Gravsted«) og *fæɹ·nɪ̥s* Fernis, samt i *kyŋ̥əmɪ̥sˈknu·ɹ* Kyndelmisse Knude, hos en meget dårlig Meddeler. — *s* findes i *je·sɜs* Jesus (jfr. *jo̤səs* ovfr.). — Også her kan man altså ved at se bort fra helt unge Låneord og fra Former, der skyldes tyskprægede Meddelere, nå til en Sprogtilstand med kun een ubetonet Vokal.

Foran *-st* skrives *ə* efter andre Konsonanter end *r*, fx i AB ˈ*iḷəsd tɜ* ˈ*pas* »dårligst tilpas«; AB *la·səsd* sup. lavest; AB *pɛŋəsdə* Pinse; AB *ti·ɜnəsd* Tjeneste, L *ten·əstər*, AB *ti·ənəsdə* »Tjenestefolk«. Efter *r* skrives i Alm. *ə* eller Nul (med Længdetegn efter r'et), een Gang dog *ɪ̥* hos en meget dårlig Meddeler: AB *fæʀəsdər* »Farver«; L *har·əst*, AB *haʀəsd*, *haɹ·sd* »Efterår«,

AB *vɛ ˈhaɹəsdˌtiˑ* »ved Efterårstide«, AB *ˈhaʀɹsdˌaɹ̈ˑbi* »Efterårsarbejde«; AB *sdo̤ɹəsd, sdöɹˑsd, sdörəsd* sup. størst, *dɛn̥ ˈ0lə ˈsdöɹˑsd* den allerstørste.

Foran *-ʂχ* skrives *ə* og *i*. Exx. på *ə*: AB *kɷləʂc* adj.: kullersk; AB *miŋəsg, miŋəʂc* Menneske, plur. *miŋəʂχəɹ*, L *kaˑrlminˌəš* »Mandfolk«, AB *miŋəʂχlə* adj. menneskelig. *i* findes kun i det helt unge (måske dialektfremmede) Ord AB *sbo̤diʂc* »spotsk«.

Foran *v* (*f*) er der Vaklen mellem *ə* og Nul: AB *dynəvəɹ* Dynevår; L *fær·ə*, AB *fæʀə*, *fæɹˑv* inf. farve (vistnok egl. *fæɹəv*; Formerne hos AB er optegnede i følgende Forbindelser: *lad ˈfæʀə vɛˑ ˈfæʀəsdər* lod farve hos Farveren (*-ə* fejlhørt for *-əv* foran *v-*), *fæʀə ˈgʀyˑo̤n̥d* farve grønt (*-ə* for *-əv* i tryksvag Stilling) *sa kuŋ vi ˈʂcɛlə fæɹˑv ɜ* så kan vi selv farve det (*-v* for *-əv* på Grund af følgende tryksvag Stavelse; Tryktegn glemt foran *f*); præs. sing. hedder L *fær·vər*, AB *fæɹˑvəɹ*, præs. plur. L *fær·v*); AB *gæɹˑf* inf. garve (præs. sing. *gæɹˑvəɹ*); AB *gæɹˑvəɹ* Garver; AB *kaʀəv* »Indsnit i Alenmål« (nty. Karf); AB *ʂχɛlˑf* inf. skælve (præs. sing. AB *ʂχɛləvəɹ*, *ʂχɛlˑvəɹ*, præs. plur. AB *ʂχɛləv*); AB *sx0ɹˑvə* adj. skurvet; L *ærˑv* inf. arve. Om Forholdet *ə*: Nul se under Konsonantforbindelser.

Foran *-vt* har vi den samme Vaklen: L *fær·ət* præt. og præt. part. af *fær·ə* farve; AB *ʂχɛlˑfd, ʂχɛləfd* præt. og præt. part. af *ʂχɛlˑf* skælve; L *ærˑðt* præt. og præt. part. af *ærˑv* arve.

Foran *q* (*x*) skrives *ə*, Nul og *ɹ̥* (*i*). 1. Når bortses fra Adjektiv- og Numeralieendelsen -ig, findes ubetonet Vokal foran *q* kun efter *l* og *ɹ*; efter *l* skrives *ə* og Nul (når *q* efterfølges af en anden ubetonet Stavelse altid Nul); Exx.: *falˑx, faləx, fæləx* inf. fælge (»pløje Stubjord«), præs. *fæłˑqəɹ*; AB *fæłˑq vd ˈjuł ˌap* »sætte nye Fælg på et Hjul«; AB *tɜ ˈfalˑxən* til Fælgen (»Stubpløjning«); AB *tæłˑx* inf. tælge (»snitte«), AB *ˈtæləxˌbɛŋg* Tælgebænk; efter *ɹ* skrives *ə* og *ɹ̥* (når *q* efterfølges af en anden ubetonet Stavelse *ə* og Nul); Exx.: L *bjærˑig*, AB *bjæʀəx* inf. bjærge, L *bjårˑqən*, AB *bj0ɹˑqən* præt. part. bjærget; L *forˑəg, forˑəx*, AB *faʀə*, *f0ʀəq*, *f0ʀəx* Fure, plur. L *forˑgər, forˑqər*, AB *faɹˑqəɹ*, *faʀəqəɹ*; L *harˑəg*, AB *haʀəx* inf. harve; AB *haʀəx*, *haʀɹ̥x* Harve, plur. AB *haɹˑqər*; L *marˑiq, marˑəg, marˑə* Marv, AB *ˈʀo̤xˌmaʀi* Rygmarv. 2. Endelsen -ig skrives altid *i*, *ɹ̥*: L *almæˑlig* adv. »lidt efter lidt«; AB *alˈmæxdix* adv. almægtig; AB *banˑdix, banˑdɹ̥x* adv. »vældig, vanvittig«; AB *va æɹˈheⁱˑblixəs* »noget vigtigt«; AB *eˑvɹ̥x* adj. evig; AB *fælɹ̥x* »forfalden til Betaling«; AB *ˈxligˌxo̤ldix* adj. »ligegyldig«; AB *ˈxʀoˑdˌsnudix* adj. »storsnudet« AB *xʀæˑsix*, *xʀɛˑsɹ̥x* adv. græsig (»gruelig«); AB *hedsix* adj. »hidsig«;

AB *kyŋ̣ix* inf. »opsige« (om Kredit); L *ær iŋ̣t nö·dig* »mangler intet«, AB *dɛ gọ̈i ˈnø·dix* »det er nødvendigt«; AB *sbeⁱ·ds̩ix* Specie; AB *so̱sdix* num. »tresindstyve«; AB *søⁱ·mtix* num. »halvfjerdsindstyve«; AB *taxəndix* num. »firsindstyve«; AB *t0mbiqə* komp. af *t0mbə̣i* adj. »tosset« (jfr. nty. tumpig); AB *vɛlɨ̣x* adj. villig (»parringslysten«, om Hoppe). — Der er ingen Tvivl om, at dersom disse Adjektiver på -ig regnes med til Dialektens genuine Ordforråd, findes der en Forskel *i* : *ə* foran *q* (*x*); der kan endog nævnes et Ordpar, på hvilket Ombytningsprøven kan foretages: *fælɨ̣x* »forfalden til Betaling«: *fæləx* »pløje Stubjord«. Men betragter vi de anførte Adjektiver og Numeralier lidt nøjere, ses det, at de alle er relativt unge, de fleste endog meget unge Låneord; til den rigsdanske Adjektivendelse -ig svarer i Dialektens ældre Ordforråd -*ə*(*i̯*), fx i ʀ*igələ̣i̯* rigelig, *do̱xdə* dygtig, *svi·ədə* svedig. Også her synes altså at ligge en ældre Sprogtilstand med kun een ubetonet Vokal under den aktuelle med to (tre).

Foran -*qt*, der kun forekommer efter *n*, *l* og *i̯*, skrives *ə* og Nul, det sidste noget hyppigere end foran *q*. Exx.: AB *d0nəxd* præt. og præt. part. af L *don·ək* tordne; AB ˈ*ab*|*f0*ʀ*əxd*, ˈ*ab*|*f0i̯·xd* præt. part. »furet op« (»pløjet første Fure af Ager«); AB *fæl·xd* præt. part. af *fæləx* »pløje Stubjord«; L *kœl·əqt*, AB *kɛlxd* præt. part. af L *kœl·ək* »kildre«; AB *lɛʀəxd* adj. neutr. »tomt«; L *mør·xt*, AB *mo̱i̯xd*, *mo̱i̯·xd* neutr. af L *mørk* adj. mørk; AB *mal·xd* præt. og præt. part. af *mal·g* malke; AB *vʀaləxd* præt. og præt. part. af *vʀaləg* »valke«; L *ær·gt sœ* præt. og præt. part. af *ær·x sœ* ærgre sig.

Foran *p* (*b*) skrives *ə* eller Nul, når bortses fra Stednavne, hvor der i Alm. skrives *o* eller *ɛ*. *ə* forekommer (når der ses bort fra Substantiver på -*ʂc0b*, se p. 120) kun efter *l* og *i̯*. Exx.: L *stø̱l·p*, AB *sdo̱lb*, *sdo̱l·p* Stylp (om Betydn. se Feilb.); L *vœl·əp* Hvalp; L *gnor·əp* inf. »kvække« om Frøer. Ubetonet Vokal forekommer i følgende Stednavne: L *Bjær·op* (rettet fra -*əp*), AB *bjæʀsb*, *bjæi̯·b* Bjerrup; L *Ò̩lərop* Olderup; AB *tʀælsdʀsb*, *tʀæl·sdʀsb* Trælstrup. Min *s*-Skrivning skyldes måske Vane (jfr. under -*m*); det til Bjerrup svarende Indbyggernavn har jeg optegnet som *bjæi̯·bə̣i̯*. Det er herefter overvejende sandsynligt, at sidste Stavelse i L *gnor·əp* og i L *Bjær·op* er enslydende.

Foran *t* (*d*) har vi i Reglen *ə* el. lign., een Gang dog Vaklen mellem *ə* og Nul; i eet ungt Låneord har vi *i*, *i̯*. Exx.: L *fu·ərmət*, AB *foi̯·mət*, *fsi̯·məd*, *fu·i̯məd* »Overskjorte«; L *lær·ət*, *lær·æt*, AB *læi̯d*, *læi̯.d*, *lær·d* Lærred; L *tål·ət* num. tolvte; AB *uʀəd* adv. uret (»vrangt«, om Strikning). *i*, *i̯* i *ki·vit*, *ki·vɨ̣t* »Vibe«.

Foran *k* (*g*). 1. Efter *l* og *i̯* i trykstærk Stavelse skrives *ə* vexlende med Nul; i et enkelt Ord (Kirke) dog *ı̣* og Nul, måske som Følge af det foregående *i*. Exx.: L *el·ək*, AB *ɛlg* »Ilder«; L *mjælk*, AB *mjɛlg*, *mjælg*, *mjɛl.g*, *mjɛləg* Mælk; AB *vʀaləg* inf. »valke«; L *kir·k*, AB *kiʀı̣g* (ofte) Kirke; L *lir·ək* (først skrevet *lir·ək*, så er *ə* først strøget og derpå tilføjet igen), plur. *lir·kər* Tallerken; L *ler·k*, AB *læʀəg* Lærke; L *står·k*, AB *sdɑi̯g*, *sdɑr̥g*, *sdɑʀəg* Stork; AB *sdæïg*, *sdæi̯g*, *sdæi̯.g*, *sdæi̯əg* adj. stærk. 2. Efter r i ubetonet Stavelse er der skrevet *e* og *ı̣* i AB *an̥əʀeg* Andrik; AB *sdOl̥* ˈ*hi̥n̥əʀı̣g* Stolt Henrik (Plantenavn); det kan tænkes, at den ubetonede Stavelse har stærkere Tryk, når den følger efter en ubetonet Stavelse, end ellers, og at Vokalen derfor får en mere udpræget Klang af Fortungevokal. 3. Efter alle andre Konsonanter altid *ə*, fx i L *don·ək* inf. »tordne«, præs. AB *dɛ dOnəgəi̯*; L *hanək* »Tøndetap«; L *vå hær sin hönəkəi̯* »Mariehøns«; L *jetək*, AB *jɛdək* »Hede, Varme« (men et Par af Meddelerne udtalte Ordet med -r-, ikke med -t-; hos dem har jeg, i Overensstemmelse med Regel 1 ovfr., optegnet både *jɛʀək* og *jɛi̯·k*); AB *hɥl̥ək* »lille Hylde«, plur. *hɥl̥əgər̥* (men hos en enkelt Meddeler *hyl̥ək*, plur. *hyl·gər̥*, *hylgər̥*); AB *jɛnəgəs*, *jænəgəs* Jennekes (Gårdnavn); AB *kijək* (men også *kii̯·g*, *kiʀı̣g*) Kiddike; AB *nɯi̯ək* inf. »rokke«; AB *pijək* og *pedək* (og *pi̯i̯ək*) »Byldemoder«.

Hermed er Gennemgangen af Vokalbetegnelsen i de ovfr. p. 119 f. omtalte Stavelser ført til Ende. Resultatet kan opgøres således: Der synes at kunne skelnes mellem tre forskellige Sproglyd: 1° *i*, 2° *o* og 3° *ə*, der vexler med *o*, Nul og en svag i-Lyd; Exx. 1° *so̥slı̣ŋ*, *fælı̣x*; 2° *ʀɛxdoŋ*; 3° *jæ·sloŋ*, *manəŋ*, *fæləx*, *haʀəx* (*haʀı̣x*), *isı̣n̥*, *gnor·əp*, *fæi̯·v*. Tages der kun Hensyn til den Sprogtilstand, der forelå under Optegnelserne (hvor Dialekten meget sjældent brugtes, og når den brugtes kunde opblandes stærkt med nty. Bestanddele), må det vistnok erkendes, at disse tre Sproglyd modsvares af tre Udtryksenheder. Men forsøger vi at rense Dialekten for de fremmede Bestanddele, der er trængt ind i Løbet af den over hundredårige tvesprogede Periode, synes der at kunne findes en regelmæssig Sammenhæng mellem Ordenes ydre Struktur og Fordelingen af de tre Sproglyd, således at det kun bliver nødvendigt at antage een ubetonet Vokal. Men det må indrømmes, at disse fremmede Bestanddele ikke kan udskilles med nogen som helst objektiv Sikkerhed; Spørgsmålet genuint eller fremmed kan kun besvares ud fra et personligt Skøn, og dette Skøn er hos en dialektfremmed Iagttager meget usikkert.

TILLÆG OM VOKALERNES FREKVENS

En Statistik over Udtryksstørrelsernes funktionelle Belastning måtte hvile på en Optælling, der omfattede enten hele Dialektens Forråd af Ord (og Bøjningsformer af Ord) eller et repræsentativt Udsnit deraf (jfr. Trubetzkoy: Grundzüge der Phonologie p. 230 f.). Men en Optælling omfattende hele Ordforrådet syntes mig uoverkommelig, og et repræsentativt Udsnit har jeg ikke kunnet finde i nogen Del af Optegnelsen, fordi alfabetiske eller andre Faktorer giver hver Del deraf specielle Egenskaber. I Stedet har jeg optalt Vokalerne i nogle sammenhængende Prosatexter (trykt i Da. Folkemaal V p. 116—118 og Danske Dialekttekster til Universitetsbrug udg. af Brøndum-Nielsen p. 38—40). Disse Tal oplyser noget ganske andet, nemlig Vokalernes Frekvens i Sprogudøvelsen. Også her påvirker de Emner, der tales om, Resultatet (visse Ord optræder unormalt hyppigt), men da Texterne omfatter temmelig mange Sprogprøver om mange forskellige Emner og af flere forskellige Meddelere, kan Materialet måske anses for nogenlunde repræsentativt for en vis Side af Sprogudøvelsen (den fortællende Monolog).

Ialt talte jeg 1340 Vokaler. Af disse er ca. 10% *ə*, ca. 70% Kortvokaler, ca. 8% Diftonger og ca. 12% Langvokaler. Af de 114 Diftonger udgør *oa* ca. 29%, *uo* ca. 22%, *eæ* og *ie* hver ca. 20% og *yø* ca. 9%. Af de 155 lange Monoftonger udgør *a·* ca. 37%, *å·* ca. 19% (men alene bråge og Bråge 9%), *u·* ca. 13%, *ø·* ca. 12% (men alene Subst. Hør 8%), *i·* ca. 10%, *e·* ca. 5%, *o·* ca. 3% og *y·* ca. 1%.

Opløses Diftongerne og Langvokalerne i Vokalforbindelser, fås ialt 1479 Vokaler i betonet Stavelse. Af disse udgør *a* ca. 27%, *å* ca. 13% (men bråge og Bråge alene ca. 2%), *i* ca. 12%, *e* og *æ* hver ca. 11%, *u* og *o* hver ca. 9%, *ø* ca. 5% (men Subst. Hør alene ca. 2%), *y* ca. 2% og *ö* ca. 0.3%. Påfaldende er især *a*'s store og de rundede Fortungevokalers ringe Frekvens. Lidt mindre end $^1/_3$ af a-Forekomsterne findes i Ordene *a* konj. og, *a* Infinitivsmærket at, *a* best. Art. og *an*, *ad* ubest. Art.

KONSONANTERNE

Et Forsøg på at finde Dialektens Konsonanter må nødvendigvis i tre Henseender afvige fra det foregående Forsøg på at finde Vokalerne. 1° Praktisk talt alle Dialektens Vokallyd (en Undtagelse danner de »slappe« Kortvokaler) fandtes i Optegnernes Modersmål eller afveg så lidt fra Optegnernes egne Vokaler, at de kunde identificeres med dem. Med Konsonanterne forholder det sig anderledes, idet Dialekten øjensynlig har Konsonantlyd, der er helt fremmede for nogle eller samtlige Optegnere, fx *l*, *ļ*, *ŋ*. Forskellen mellem to Konsonanter, der har fælles Egenskaber, men af hvilke Optegneren kun er fortrolig med den ene, opfattes af en fremmed Optegner som en Forskel mellem en tilvant Lyd (fx *n*) og en derfra afvigende Lyd (fx *ŋ*), jfr. Bulletin du cercle linguistique de Copenhague V p. 31 ff.; og denne sidste opfattes som den tilvante Lyd + en Ejendommelighed (i mange Tilfælde beror Pragfonologernes Anvendelse af Ordene »merkmalhaltig« og »merkmallos« utvivlsomt på dette sansepsykologiske Forhold). I det følgende må vi derfor, foruden med de »Afvigelser fra det ventede«, som vi flere Gange har mødt i de foregående Afsnit, tillige operere med »Afvigelser fra det tilvante«. 2° Der er den Forskel mellem Konsonanter og Vokaler, at Vokalen danner Stavelsens centrale Del, men Konsonanterne de to perifere Dele, Stavelsens Forlyd og Stavelsens Udlyd. I Henhold til denne Definition er det nødvendigt at bestemme »indlydende« Konsonanter som enten forlydende eller udlydende, altså at finde Stavelseskellet. Dette kan imidlertid først gøres, når Dialektens konsonantiske Udtryksenheder er fundet, og deres Kombinationsmuligheder beskrevet. Det er derfor nødvendigt i det følgende at lægge Hovedvægten på Enstavelsesordene (og enstavede Bøjningsformer), hvor alle Konsonanter med fuld Sikkerhed kan bestemmes som enten forlydende eller udlydende, og at behandle de »indlydende« Konsonanter i Flerstavelsesord i Tilslutning til Behandlingen af de forlydende og de udlydende Konsonanter (det vil fremgå af det følgende, at de indlydende Konsonanter i Reglen forholder

sig som de udlydende[1]). En anden Følge af, at Konsonanterne indtager to forskellige Stillinger i Forhold til Stavelsens Centrum, er den, at det bliver endnu vanskeligere end ved Vokalerne at sammenfatte de i hver Stilling fundne Sproglyd i mere omfattende Klasser (»Makrofonemer«); ifl. F. de Saussure og M. Grammont udtales en konsonantisk Udtryksenhed altid forskelligt i Forlyd og i Udlyd; i Dansk er denne Forskel overordentlig stor (se fx Bulletin du cercle linguistique de Copenhague IV p. 14 f.); det er derfor nødvendigt at undersøge Konsonantforskellene i de to Stillinger hver for sig, og først derefter at foretage en Konfrontation. 3° Konsonanterne afviger fra Vokalerne (når der ved Vokal forstås Stavelsens udelte centrale Del) derved, at de kan optræde i Grupper. Eller rettere: Vort Alfabetsystem, der i Almindelighed ikke opdeler Stavelsens centrale Del i flere på hinanden følgende Enheder, opdeler Stavelsens to perifere Dele i sådanne mindre Enheder, der kan kombineres på forskellig Måde. Ved Behandlingen af Stavelsernes udelte centrale Dele kom vi til et temmelig stort Antal distinktive Størrelser, der kunde reduceres betydeligt ved, at vi opdelte Stavelsescentrerne i mindre Enheder; men hvis vi på lignende Måde behandlede Stavelsernes to perifere Dele hver for sig som udelte Enheder, vilde vi komme til et praktisk talt uoverskueligt Antal af distinktive Størrelser. Det er ikke Formålet med denne Undersøgelse ved en stadig fortsat Opdeling at nå til det mindst mulige Antal af distinktive Størrelser, men derimod at nå til en sådan Opdeling, som bedst svarer til vort Alfabetsystems Opdeling af fx en gammeldansk Stavelse. Da samtlige Optegnelser hviler på dette Alfabetsystem, må det være det mest praktiske at vælge som Udgangspunkt den Opdeling af Stavelsens Forlyd og Udlyd, som — med små Variationer — er foretaget af Optegnerne; hvor Optegnerne afviger fra hinanden, må det naturligvis diskuteres, hvilken Opdeling der uden Modsigelser når det simpleste Resultat. Da vi altså allerede ved Undersøgelsens Begyndelse betragter Stavelsens Forlyd og dens Udlyd som bestående af en Konsonant eller en Konsonantgruppe, må det være mest formålstjenligt at begynde med

[1] Der kan her erindres om, at Enstavelsesformer (som Følge af den jyske Apokope) forekommer langt hyppigere i de jyske Dialekter end fx i Rigssproget. I den talte Kæde består langt de fleste Ordformer af kun een Stavelse. I de p. 131 nævnte Texter talte jeg ialt 1143 Ordformer; af disse bestod 84% af een Stavelse og kun 16% af to eller flere Stavelser; blandt de sidste var ca. Halvdelen Tostavelsesformer af Typen betonet Stavelse + ubetonet Stavelse.

en Undersøgelse af de forlydende og de udlydende Enkeltkonsonanter for at nå til en Opstilling af de distinktive Størrelser, som findes i »enkel Forlyd« og »enkel Udlyd«; derefter bør de forlydende og udlydende Konsonantgrupper behandles. Derfor udelukkes de fleste af de Enstavelsesord, hvis Forlyd eller Udlyd af Optegnerne er opfattede som Konsonantgrupper, foreløbig af Undersøgelsen; hvad der af en eller flere Optegnere er opfattet som Konsonantforbindelser, medtages kun, hvis det hos en anden Optegner (eller flere andre Optegnere) svarer til Enkeltkonsonant.

I Overensstemmelse hermed undersøger jeg da i det følgende de optegnede Enkeltkonsonanter i Forlyd, Udlyd og Indlyd i betonet Stavelse (hvor det synes mig praktisk, medtager jeg dog de ubetonede Stavelsers Udlyd). Af Hensyn til Overskueligheden deler jeg Undersøgelsen i 6 vilkårligt valgte fonetiske Afdelinger: Klusiler; velare Spiranter; dentale og palatale Spiranter; labiale Spiranter; Sibilanter; Nasaler og Likvider. Inden for hver af disse Grupper gennemgås først Forlyd, derpå Udlyd og til sidst Indlyd i den Hensigt for hver af disse Stillinger at finde de Sproglyd, som Dialektsamfundets Medlemmer holder ude fra hverandre; for hver Stilling behandles Optegnelserne i samme Rækkefølge som under Accent og Vokaler. Efter denne Undersøgelse følger en mere summarisk Omtale af Konsonantforbindelserne og en kortfattet Undersøgelse af Konsonanterne i ubetonet Stavelse. I et følgende Afsnit skal det undersøges, om Forskellene mellem de fundne Sproglyd har distinktiv Funktion, og det skal drøftes, om nogle af de fundne Enheder bør opfattes som sammensatte.

A. ENKELTKONSONANTER I BETONET STAVELSE

I. Klusiler.

1. Forlyd. Lyngbys Udgangspunkt er følgende otte Klusiler, som fandtes i hans eget jyskfarvede Rigstalesprog, i hans Faders himmerlandske Dialekt og i de fleste andre jyske Dialekter:

k	*kʲ*	*t*	*p*
g	*gʲ*	*d*	*b*

At Lyngby opfattede de palataliserede Klusiler *kʲ* og *gʲ* som usammensatte Sproglyd, fremgår af et Brev til N. C. Christensen i Aaby i Vendsyssel fra 4/11 1857, hvor det hedder: »*kʲ*, *gʲ*, blødt k og g, saaledes som de udtales

i Himmersyssel, ɔ: omtrent som *kj* og *gj*, skjønt det kun er 1 Lyd«; jfr. K. J. Lyngby's Jy. Gram. p. 213. — Til disse otte Klusiler kommer den palatale Tenuis, som Lyngby kendte fra Vendsyssel, og som omtales i samme Brev: »Derimod betegnes ved *c* eller *č* den Lyd disse Bogstaver antager i Vendsyssel, i det mindste nordligere, formodentlig også i Aaby, den lyder næsten som tj eller tysk tsch.« — I Optegnelserne fra Fjolde er alle disse 9 Tegn anvendt; fuldstændig konsekvent er Anvendelsen af de 7: *k, t, p, g, d, b* og *c*. For *c* skrives både *c* og *č*, men det ovfr. citerede Brev viser, at disse Tegn kun er grafiske Varianter; Exx.: *ču·dəl*, plur. *čətlər* Kjole; *čør* Kød; *čyk* adj. tyk; *čyw·* (3 Gange) num. tyve; *čyw* Tyv; *čær·ə* Kærv; *ca·b* Kjabe (»Hage«); *vuncæp* Vognkæp; *cær* Kær (»Mose med Buskværk«); *cør·* Tøjr; *cær·n* Kærne (»kirna« og »kjarni«). — De øvrige to Klusiler, *ɟ* og *ɠ*, forekommer yderst sjældent; *ɠ* er kun skrevet en Gang, men er derpå rettet til *g*, nemlig i *gil·brø·r* Gildebrødre (»Medlemmer af et Gilde«); *ɟ* findes lidt oftere, men næsten altid foran vanskelige Lydforbindelser: *ɟyw·* inf. kive (»skænde«), præs. *ɟyw·ər*, præt. *ki?öw*, præt. part. *ɟöw·ən* (derimod *k* i: *kyw* Kiv (»Skænd«), *ki?öw* adj. ked, neutr. *kjöwt*; til den sidste Form er i Parentes føjet: *kʲöwt*, hvoraf fremgår, at med *kj* er ment noget andet end *ɟ*); endelig er der skrevet *ɟ* i *ɟœl·* adj. »kilden« og det umiddelbart påfølgende *ɟœl·ək* inf. »kildre« (AB 1932 præs. *kɛlgə*); over k i *ɟœl·* er der først sat et Palataltegn, derpå er det slettet, og til sidst er der sat et nyt.

LPetersens Materiale er meget ringe og lidet oplysende; den palatale Klusil, der kun forekommer een Gang, skrives *tj* : *tjyv* num. tyve. — Mar. Kristensen var fortrolig med de otte førstnævnte Klusiler. *ɟ* forekommer kun een Gang: *beˈɟœnt* bekendt. Til Lyngbys *c* (*č*) svarer hos MKr Konsonantforbindelsen *t*+*j* (skrevet *tj*, *t̤j* eller *t̤c*). Iøvrigt svarer MKr's Optegnelser nøje til Lyngbys. — Poul Andersen var kun fortrolig med 6 Klusiler, idet han hverken var trænet i at høre palatale eller palataliserede Klusiler. Ikke desmindre har han ligesom MKr eet Exempel på palataliseret *k*, nemlig *ly·sɟe·ʀd* Lysekærte. Til Lyngbys *c* svarer hos PA mange forskellige Betegnelser: *tj*, *t̤c*, *ʃ*, *ʃj*, *ʃc*, *ɟ*.

Den vestslesvigske Dialekt, der danner Udgangspunktet for mine egne Optegnelser, har i Forlyd de samme 8 Klusiler som Himmerlandsk; jeg har lydskrevet dem således:

k	*ɟc* el. *ɟj*		*t*	*p*
g	*ɟj*		*d*	*b*

Men *ɟc* (*ɟj*) og *ɟj* har jeg altid opfattet som henholdsvis *k*+*j* og *g*+*j*. I de allerførste Optegnelser fra Fjolde har jeg nogle få Gange skrevet *ɟ* og *ɟ*: *ɟep* ˈ*0m* inf. kippe om (vestslesv. *kɛ'b* kippe); ˈ*ɟɛʀəgoʊˌv0l̥* Kirkegårdsvold (»Kirkegårdsdige«; vestslesv. ˈ*ɟcæ̝'əgωˌdi·x*); ˈ*u·ˌgɛfdəɾ* Udgifter (vestslesv. ˈ*u·ˌgi̥s'də̝* el. ˈ*u·ˌgj̊s'də̝*). I de senere Optegnelser har jeg bl. a. *kɛbə̝* . . . ˈ*0m* præs. kipper om og ˈ*kɛʀəˌgoʊ* Kirkegård. — Den palatale Klusil skrives i mine første Optegnelser på 5 forskellige Måder: *ʃc* (fx i *ʃcæʀə*, *ʃcɛʀə* Kærv, *ʃcal̥əɾ* Kælder, *ʃcǫɾ* Kød); *ʃ* (fx i *ʃyg* adj. tyk, *ʃæ̝ᵈn* Kærne ɔ: »kjarni«); *t̠c* (fx i *t̠ca·b* »Hage«, *t̠cɣs·* num. tyve); *t̠j* (sjældent; fx i *t̠jygd* adj. neutr. tykt); *t̠* (sjældent; fx i *t̠ɣs·* Tyv, *t̠yxd* adj. neutr. tykt). Desuden har jeg i tre Ord Vaklen mellem den palatale Klusil og *t*: *t̠ǫq·* inf. tygge, præs. *ʃǫ̠qəʀ* (een Gang) og *t̠ǫ̠qə̝* (flere Gange); *ʃɣŋ.*, *t̠ɣŋ.*, *tɣn̥* adj. tynd; *t̠y.ɜw* (rettet fra *ʃ-*) inf. tøve, præs. *ty·ǫ̠wə*. I mine senere Optegnelser (fra 1932) har jeg aldrig *ɟ*, *ɟ*; den palatale Klusil skrives nu i Reglen *ʃc*, men også undertiden *ʃ* og *t̠c* (alle vexlende regelløst med hinanden), fx i ˈ*ʃa·bˌb0·an̥* (*ʃ* rettet fra *ʃc*) »Hagebånd«, ˈ*ʃa·bˌs̠cɛx* »Hageskæg«; *t̠cyk* adj. tyk. Hos Tinne beskrev jeg Forlyden i *ʃcadəl* inf. »lave Spilopper« som »palatal«, hos Lor. Jensen Forlyden i *ʃ(c)a·b* »Hage«, *ʃcǫ̠̝* Kød, *ʃcyxd* adj. neutr. tykt som »samme Lyd, palatal —› palataliseret« (med »palataliseret« mentes en Artikulation mellem *t*'ets og *j*'ets Artikulationssted). Der er ingen Exempler på Vaklen mellem *t* og *ʃc* i Optegnelserne fra 1932; Ordene tynd og tøve har jeg i 1932 skrevet med *t-*.

De her skildrede Optegnelser lader sig uden Vanskelighed forstå ud fra den Antagelse, at Fjoldemålet har følgende syv forlydende Klusiler, der af Dialektsamfundets Medlemmer holdes ude fra hinanden (skrevne med min Lydskrift):

k	*ʃc*	*t*	*p*
g		*d*	*b*

Lyngbys, Mar. Kristensens og tildels min Anvendelse af *ɟ*, *ɟ* kan forstås ud fra vor Forventning om at høre disse Lyd i bestemte Ord; men mit *ɟep* og PA's *ly·sɟe·ʀd* kan ikke forstås på denne Måde; det kan tænkes, at den velare Klusil i Fjoldemålet er lidt mere palataliseret foran Fortungevokaler end i Optegnernes Modersmål.

2. Udlyd. Ingen af Optegnerne var fortrolig med mere end tre udlydende Klusiler, som Lyngby skriver således:

k t p

Foruden disse tre Klusiler, der holdes konsekvent ude fra hinanden, har Lyngby i Optegnelserne fra Fjolde tillige *b*, der så godt som aldrig er forvexlet med *p*. Exx. med *-p*: *klop* »Bede under Træsko«; *knap* Knap; *kråp* Krop; *pråp* inf. proppe (»pode«); *tap* Tap. Exx. med *-b*: *drå·b* Dråbe; *dra·b* inf. »træffe«, præt. *dro²b*; *jyb* adj. dyb; *ga·b* Gab (»Hul«); *ca·b* (to Gange) »Hage«; *kni·b* inf. knibe, præt. *kni²əb*; *læb* inf. løbe, præt. *ly²əb* (flere Gange); *rib* »Frostrim«; *šab* Skab; *ša·b* Stjabe (»Fårekylling«); *šæb*, *šib* Skib; *strub* »det Indre af Koens Horn«; *sve·b* inf. svøbe; *ta·b* inf. tabe; *y·əb* inf. råbe. Vaklen forekommer vistnok kun i *grib* (rettet fra *grip*) inf. gribe (præt. *gri²əb*, *gri·əb*) og *šypfar* Stedfader, men *šybmo·r*, *šybsön*, *šybdatər*. Ved et enkelt Ord har Lyngby været i Tvivl, om der foreligger *b* eller *f*, nemlig ved *svæ·b* »Brøndvippe«, hvor han i Parentes har tilføjet »*svæ·f*?«. Lyngbys forholdsvis sikre Skelnen mellem udlydende *-p* og udlydende *-b*, altså to Lyd, der ikke adskilles i dansk Rigssprog, kan måske stå i Forbindelse med, at han fra Vendelbomålet kendte en lignende Forskel, som han måske havde fået en vis Øvelse i at opfatte, nemlig Forskellen mellem *-p* og en Lyd, som han anbefalede stud. theol. N. C. Christensen at skrive *-ð*; i et Brev fra Nov. 1857 skriver han: »*b* i *kryb* som jeg mente mulig var lidt blødere end *b* og kunde skrives *kryð*«. Men det er dog sandsynligere, at Lyngbys Konsekvens skyldes hans Kendskab til de tilsvarende Ords Skriveformer i Oldnordisk; Lyngby var nemlig klar over, at de jyske Dialekter plejer at adskille den Lyd, der svarer til oldnordisk -pp (*-p*), fra den, der svarer til oldnordisk -p eller -bb (*-v*, *-f* eller *-ð*).

LPetersens Breve giver ingen Oplysninger udover følgende Bemærkning: »*Sjybfar*, *-mor*, *-sön*, *-datter*, *-børn* er rigtigt; dog forekommer det mig, at *b* her er ved at gå over til *v*.«

Mar. Kristensens Optegnelser forholder sig som Lyngbys; han skelner sikkert mellem *-p* og *-b*; også han kendte fra østjyske Dialekter en Forskel mellem *-p* og *-ð*; men han har overfor mig udtalt Frygt for, at hans Notation er afhængig af hans etymologiske Viden.

Poul Andersens Optegnelser afviger på dette Punkt stærkt fra Lyngbys og Mar. Kristensens: Han skriver oftest *-b*, *-d*, *-g* (*-b* også i Ord, hvor

L og MKr har *-p*), men undertiden *-p*, *-t*, *-k*. Ligesom jeg har PA vistnok anvendt *-p*, *-t*, *-k* som Tegn for fonetiske Varianter til *-b*, *-d*, *-g*, idet de Dialekter, PA dengang var fortrolig med, lige så lidt som Rigstalesproget kender nogen Forskel *-b* : *-p*, *-d* : *-t* eller *-g* : *-k*; på fælles Optegnelsesrejser har PA og jeg begge anvendt Tegnene *-p*, *-t*, *-k* i de Tilfælde, hvor vi hørte et Pust efter Klusilen (især i absolut Udlyd efter Vokal), men *-b*, *-d*, *-g* i de Tilfælde, hvor vi ikke hørte et sådant Pust. Enkelte Gange har PA dog hørt en anden Ejendommelighed ved den udlydende Klusil end Pustet: Subst. Skab er optegnet således: »*skab* = (*ð*)«, Verbet købe således: »*kʏˑəb ð*«, og et tredie Ord således: »*skɛb*, *-ð* skæv?« (da Adj. skæv hedder *ʂχiˑɜw*, er Betydningsangivelsen, der åbenbart har syntes Optegneren tvivlsom, sikkert urigtig; Ordet er snarere identisk med Subst. Skib, der hos L er optegnet som *šœb*, *šib*). Denne Ejendommelighed (Afvigelse fra det tilvante) er øjensynlig blevet fejltolket i et fjerde Ord, nemlig i Subst. Dråbe, som PA har i Formen *dʀɔˑs*, medens L har *drå·b* og AB *drå·b*.

Mine egne Optegnelser fra 1931 forholder sig omtrent som Poul Andersens. I min vestslesvigske Dialekt er der ligesom i Rigssproget kun tre udlydende Klusiler; men da jeg ved fonetisk Træning havde lært — eller mente at have lært — at abstrahere en enkelt af de Egenskaber, disse Klusiler kan have, nemlig Pustet, betegnede jeg ligesom Poul Andersen de Varianter, der efter mit Øre havde denne Egenskab, ved *p*, *t*, *k*, men de Varianter, der syntes mig at mangle den, ved *b*, *d*, *g*; i mine nordslesvigske Optegnelser fra Tiden før de sydslesvigske Optegnelser har jeg især anvendt *p*, *t*, *k*, i absolut Udlyd efter Vokal, *b*, *d*, *g* især i Konsonantgrupper. I Optegnelserne fra Fjolde er Fordelingen i Begyndelsen den samme; men i Løbet af 1931 bliver *p*, *t*, *k* sjældnere. De tre Tegn bliver imidlertid ikke lige sjældne, idet *p* anvendes hyppigere end *t* og *k*; svarende til Lyngbys og Mar. Kristensens *-p* har jeg *-p* og (oftest) *-b*; svarende til deres *-b* har jeg altid *-b* undtagen efter *i*, *y*, *u*, hvor jeg undertiden har *p* svarende til Lyngbys *b*. Men ligesom Poul Andersen har også jeg (omend sjældnere) hørt en anden Ejendommelighed ved den labiale Klusil, som jeg dog konsekvent har fejltolket: *ˈfly·ɜdˌga·v* »Flyvehul i Bikube« (1931 flere Gange *ga·b*, fx i *ˈfl0xdˌga·b* d. s.; L *ga·b*) og *ˈʀy·ɜˌlaf* Rødløb (en Svinesygdom; 1932 *lab* »Løb« med stemt b). Lyngbys og Mar. Kristensens Todeling modbevises altså ikke af Poul Andersens og min Tredeling, idet vore »merkmalhaltige« Klusiler (den pustede og den der nogle Gange er skrevet *ð*

eller forvexlet med *f*, *v*) svarer til hver sin af de to Klusiler hos L og MKr, medens de »merkmallose« svarer snart til den ene, snart til den anden. Den simpleste Forklaring herpå er den, at Lyngbys og Mar. Kristensens Todeling er objektivt rigtig, men Poul Andersens og min Tredeling forkert. Men da det ikke er sikkert, at Lyngbys og Mar. Kristensens Todeling hviler på Iagttagelse, støttes Todelingen især af nogle få -*ð*-Skrivninger og Fejlhøringer. En Betragtning af mine sidste Optegnelser (fra 1932) viser imidlertid, at den er rigtig.

Ved nogle nordfrisiske Optegnelser havde jeg i 1932 øvet mig i at høre Forskellen mellem stemt og ustemt udlydende Klusil; da jeg derefter kom til Fjolde, forekom det mig, at jeg også her kunde høre et svagt stemt b i Udlyd og Indlyd, forskelligt fra den ustemte labiale Klusil; jeg lod derfor to af mine Meddelere stave en Række Ord, der i Oldnordisk har dels pp, dels p; min Metodik ved dette psykologiske Experiment var vistnok alt for primitiv; det bør dog nævnes, at Meddelerne ikke kan have ladet sig vejlede af det danske Skriftsprog, som de ikke havde Kendskab til, og heller ikke af tilsvarende Ords hty. eller nty. Form, da hverken Hty. eller Nty. skelner mellem udlydende p og b; heller ikke kunde den Orden, hvori Spørgsmålene blev stillet, give Meddelerne nogen Vejledning (fx Kobber, Lopper, stopper; Skab, Kappe, Tap, Tapper, taber); Spørgsmålene blev stillet på Hty. (»Wie heisst (Kupfer, Flöhe, Schrank, er verliert)? Soll das mit p oder mit b geschrieben werden?«). Resultatet blev dette: Tinne stavede følgende Ord med p: *labəi* plur. Lopper; *sdabəi* præs. sing. stopper; *habəi* præs. sing. hopper; *nabəi* præs. sing. napper (her lød Svaret »snarest p«); *kap* Kappe; og følgende med b: *ʂχab* Skab; *kab̲əi* Kobber; *tæbəi* præs. sing. taber; *gæb̲əi* præs. sing. gaber; *köbəi* præs. sing. køber. Lorenz Jensen stavede følgende Ord med p: *ap* adv. op; *tabəi* plur. Tappe; og følgende med b: *ʂχab̲* Skab; *tab* sing. Tap (»også vel b«); *læbəi* præs. sing. løber; *tæbəi* præs. sing. taber. — Med *p* har jeg angivet, at jeg kunde høre et Pust, med *b̲*, at jeg kunde høre Stemthed. De to Meddelere var to Gange i Tvivl om det rigtige Svar; ellers svarede de hurtigt og sikkert; Tvivlen er formodentlig fremkaldt af den forvirrende Rækkefølge; sing. af Subst. Tap, hvor Svaret var urigtigt (jfr. plur. *tabəi* med p), fulgte efter Skab[1].

[1] Desværre indeholdt min Liste ikke noget Ex, på -*b* efter snæver Vokal. Da Lyngby i denne Stilling to Gange har -*p* for ventet -*b* (p. 137), og da jeg undertiden har

Overensstemmelsen mellem de to Meddeleres Stavemåde og mellem denne og Ordenes Etymologi gjorde mig sikker i min Sag. Jeg valgte at betegne den nye Lyd ved *b*, medens *b* blev Betegnelsen dels for den ustemte Klusil, dels for de talrige Tilfælde, hvor jeg ikke var sikker på at kunne høre Kendetegnet Stemthed og svag Muskelspænding. Forskellen mellem de to Klusiler har jeg beskrevet således: *b* er »uspændt« (dvs. det artikuleres med ringe Muskelspænding i Læberne), »uaspireret« og »undertiden svagt stemt«, p er »spændt«, »aspireret« og »ustemt«. I mine påfølgende Optegnelser kunde jeg hos de nævnte to Meddelere undertiden med Sikkerhed høre, hvilken af de to Klusiler der forelå, men ofte var jeg i Tvivl og måtte lade Meddelerne stave Ordene for mig; hos den tredie Meddeler (CC, der var den dårligste af de tre) var jeg endnu oftere i Tvivl.

For de andre to Klusilers Vedkommende gav en lignende Staveprøve negativt Resultat: Tinne stavede bl. a. *tagəi* præs. sing. takker og *bugə* adj. buget (»tyk«) med k og *sdut* plur. Stude og *udən* præp. uden med t. Ved disse to Klusiler har jeg heller ikke kunnet høre nogen stemt eller uspændt Artikulation.

Da L og MKr har b i alle de Tilfælde, hvor jeg har *b̲*, giver disse sidste Optegnelser den ønskede Bekræftelse på Todelingen. Det må altså antages, at Fjoldemålet har følgende fire udlydende Klusiler (med min Betegnelse):

g *d* *b*
b̲

3. Indlyd. Om Klusilbetegnelsen i Indlyd mellem Vokal og *ə* har Lyngby udtalt sig flere Gange. I et Brev 4/11 1857 til stud. theol. N. C. Christensen skriver han: »For haardt g, d, (b) skriver [jeg] efter Skriftsproget k, t, p f Ex. i *stekər*, der egentlig ikke har k, men haardt g; men *stegər* kunde læses med aandende g«. I Sønderjy. Sproglære p. 1 er Udtrykket lidt mere forsigtigt: »Fremdeles sættes i indlyden mellem en kort selvlyd og halvlyden bogstaverne *k*, *t*, *p*, hvor udtalen strængt taget snarere vel er hårdt *g*, hårdt *d*, *b*. Det simple *g* og *d* vilde næmlig have forledt til at udtale disse ord med åndende *g* og med *ð*«. I den noget ældre Indledning til sin Jy. Gram. (p. 146) siger han noget lignende, men med den Tilføjelse,

---

-*p* (p. 138), er der større Mulighed for Sammenfald efter snæver Vokal end efter de øvrige Vokaler. LPetersens p. 137 citerede Ord og Formen *grib̲*, som jeg har optegnet i 1932, taler dog imod et sådant Sammenfald.

at han »ikke altid har været opmærksom på denne sag«. I Optegnelserne fra Fjolde er der flere Vidnesbyrd om, at Lyngby har været opmærksom på Sagen; og det Resultat, han kom til her, passer bedst med den første af de citerede Formuleringer. Ved et Subst. med Diminutivendelsen -ken skriver han: »*k* i *kən* = *g* haardt«; et andet Sted har han først skrevet »*lukəgon*«, derefter overstreget dette og tilføjet: »*lukəkən* lille Luge (*k* = haardt *g*)«; og et tredie Sted: »*sval·kən* Svale (*k* = *g* haardt)«. Man må herefter regne med, at *k* foran *ə* betegner »hårdt« *g*; i et enkelt Tilfælde, nemlig »*bla·rgərn* (haardt *g*) Blaargarn«, må *g* snarest opfattes som etymologisk Skrivemåde, men kan også betyde, at Lyngby her har ment at høre et forlydende ǧ. Ellers må *g* foran *ə* i Optegnelserne fra Fjolde altid opfattes som Tegn for Spiranten.

Noget anderledes forholder det sig med Betegnelsen for den dentale Klusil. I Overensstemmelse med sin Lydskriftvejledning anvender han et særligt Tegn for Spiranten, nemlig *ð*, medens Klusilen i Almindelighed betegnes ved *t*; men i enkelte Tilfælde skriver han *d* (*dd*): *å·ðər* (under *ð* står i Parentes: *d*), plur. *å·dərər* »Blodåre«; *kå·dər* plur. af *kå·r* Karte; *bodl* »Flaske«; *cu·del* Kjole, og en anden Gang »*cu·dəl* (haardt d)«; *klædər* plur. af *klæt* Klæde; *modəl* (*d* rettet fra *ð*) »Sump«; *å·den* num. ottende; *smidde* Smedie; *tridə* num. tredie (*d* rettet fra *r*·; dette Ord er desuden to Gange optegnet som *trið·ə*); *ver·ədəs* præt. part. af *ver·əs* »vædde«, præt. er samtidig optegnet som *ver·ətəs*. I 2 af disse 10 Former har AB Klusil (i Bottel »Flaske« og Kjole), i 4 Spirant (Åre, Karter, Smedie, tredie), medens 4 ikke er optegnet af AB. Det er usandsynligt, at Lyngby med *d* har villet betegne den Spirant, som han ellers betegner med *ð*; i så Fald vilde det nemlig være uden Mening at anbringe et *d* i Parentes under *ð* i *å·ðər* og at rette *ð* til *d* i *modəl*. Det er sandsynligt, at Lyngby med *d* har villet betegne samme Lyd i begge Optegnelser af Ordet Kjole, selv om han kun den ene Gang har betegnet Lydværdien som »haardt d«; denne Tilføjelse er det naturligt at opfatte som en — egentlig overflødig — Påmindelse om, at *d* her har en anden Værdi end i rigsdansk Ortografi; den simpleste Antagelse er derfor den, at Lyngbys indlydende *d* overalt betegner »haardt d«, altså en dental Klusil[1]. Spørgsmålet bliver da, om Lyngby

[1] Ordene Åre, Smedie og tredie har utvivlsomt *ð*, men Muligheden for en Fejlhøring er på Grund af en Ejendommelighed ved Klusilens Artikulation foran *ə*(*r*) meget nærliggende, se ndfr. p. 143.

med *t* og *d* har villet betegne samme Klusil, to forskellige Klusiler eller angive forskelligt Stavelseskel. På Grund af *d*'ets sjældne Forekomst er de to sidste Muligheder lidet tilfredsstillende, medens den første danner en smuk Parallel til Lyngbys egen Ligning: »*k* = *g* haardt«. Det må derfor antages, at Lyngby har anvendt *t* og *k* som de neutrale Betegnelser for de to indlydende Klusiler, men i de Tilfælde, hvor han følte sig sikker på, at den indlydende Klusil udtales som Media, skrev *d* og *g*. Det er muligt, at de indlydende Klusilers Udtale i Sønderjysk afviger fra Lyngbys Rigssprogsusus; under mine Optegnelser i Himmerland forekom det mig ofte, at de indlydende Klusiler dér afveg fra de vestslesvigske ved at være svagt aspirerede; noget lignende kan have været Tilfældet med Lyngbys himmerlandsk farvede Rigstalesprog.

Anderledes end med *k* : *g* og *t* : *d* forholder det sig med *p* : *b*. *-b-* er langt hyppigere end *-d-* og »haardt *g*«, og i de talrige Tilfælde, hvor samme Ord er optegnet to Gange, hersker der gennemgående Konsekvens; som Exempel herpå kan nævnes, at Ordet for »Krøbling« på Dansk er optegnet som *krøbəl* to Gange, men den ene Gang er den nty. Udtale tilføjet som *krøpəl*. Forvexling foreligger i *kåbəl*, *kåpəl* Kobbel (den sidste Form kan dog være nty.). I enkelte Tilfælde er det muligt, at *b* står som Tegn for (virkeligt eller formodet) forlydende *b*, fx i *jubə* (rettet fra *jubær*) Hyben (idet Ordet hos den talende eller hos Optegneren synes associeret med Plantenavne på -bær); *Po·abøl* Påbøl (Landsbynavn).

Mar. Kristensens, Poul Andersens og mit Materiale forholder sig stort set som ved de udlydende Klusiler. Også ved det indlydende *b* har PA et Par Gange været opmærksom på den ejendommelige Artikulation: *tæðʀ* præs. sing. taber; »*skræbʀ* (*ðʀ*)« præs. sing. skraber; desuden har han een Gang fejltolket denne Ejendommelighed: *köʃəʀ* præs. sing. køber (LPetersen har *køber*, AB *köbəi̯*). Derimod har jeg haft endnu vanskeligere ved at høre Forskellen *p* : *b* i Indlyd end i Udlyd (i Tvivlstilfælde har jeg skrevet *b*). De to andre Klusiler har jeg i Indlyd foran *ə* altid betegnet *g* og *d* (*d̥*), aldrig *k*, *t*, fx i *dʀɛgəi̯* præs. sing. drikker (men præs. plur. *dʀɛk*); *kad̥əi̯* plur. af *kat* Kat; *dʀɛdəl* Drittel. Der er altså i mine Optegnelser intet, der tyder på en Forskel mellem to dentale Klusiler.

I særlige Stillinger har jeg iagttaget en afvigende Udtale af de indlydende Klusiler i to Tilfælde:

a. Forbindelsen Langvokal + *b* + *ən* udtales undertiden (hos de bedste

Meddelere dog sjældent) som den nederty. Forbindelse »overlang« Vokal + en ganske svag labial Klusil + *m*; det er sikkert denne Udtale PA har betegnet således: »*knæjm* (*knæ·bən*) Knæ«, og MKr således: *kne·m* (AB 1932 har *knɛ·bən*).

b. Foran *-ə(i̯)* udtales *d* ofte interdentalt (et undertiden ufuldstændigt Lukke frembringes ved, at Tungespidsen anbringes mellem Overtændernes nederste og Undertændernes øverste Rand). Denne Artikulation, som jeg har betegnet ved *d̪*, findes også i Nederty. i Fjolde Sogn, hvor ikke blot *-d-*, men også *-n-* og *-l-* foran *əi̯* udtales interdentalt. Ved Lydbeskrivelsen i 1932 hørte vi det interdentale *d̪* i Dansk hos CC og Tinne, bl. a. i Ordet *fæd̪əi̯*, *fæd̪d̪əi̯* plur. Fødder, hvor vi altså har iagttaget spirantisk Fragang. På Grund af denne Ejendommelighed forvexles *d̪* foran *-əi̯* undertiden med *ð* i samme Stilling, se p. 151.

Udover de indlydende Klusiler, som vi har fundet hos Lyngby, har de senere Optegnere hørt en palatal Klusil, der oftest skrives *ɟ*, *ɟj*, undertiden *d̪*, *t̪*, *tj*. MKr har tre Exempler: *nɔɟ·jə* Norkær (Marknavn), *foɟər*, *fotjə* plur. »Æbleskiver« og *præjt̪ə* Prædiken, desuden har han *ʀi̯ŋdəŋ* »Endeskive«, hvor *d* må være fejlhørt for *ɟ* (L har *riŋtən*, PA *ʀi̯ŋɟən*, AB *ʀi̯ŋɟən*); hos PA forekommer foruden *ʀi̯ŋd̪ən fɑd̪jər* plur. »Æbleskiver« og *f0d̪jənspɑ·ŋ* »Æbleskivepande« (og desuden *æt̪ə* præp. efter, hvor *t̪* må skyldes Fejlhøring af *d̪*); i mine egne Optegnelser findes bl. a.: *fɑɟən* »lille Fad«, *f0ɟəi̯* plur. »Æbleskiver«, *gʀi·əɟjən* Gretjen (Kvindenavn), *gʀyɟən* »lille Gryde« (PA har dog *gʀydən*), *mæɟjəns* Metjens (Gårdnavn), *nå·ɟjəi̯* Norkær (Marknavn), *pʀɛɟə*, *pʀɛɟɜ* Prædiken (i Parentes er tilføjet »uden Spirant«; en anden Form af dette Ord fra de første Optegnelser, *pʀɛ·gər̪*, må være fejlhørt), *pøʲɟəi̯*, *pø·ɟən* inf. »sætte Hø i små Stakke«, *s̪cuɟən* »Barneskjorte«. Da denne Lyd således er meget sjælden, tilføjer jeg, for at få Materialet samlet på eet Sted, de vigtigste Exempler fra de Konsonantforbindelser, hvori Lyden indgår: a) *l̪*+*ɟ* (*ʃ*): *bu·ɜl̪ɟəns* Boldtjens (Gårdnavn); *kal̪ɟjəˈhi·ə*, *kɔl̪ʃcəˈhi·ɜ* Kolkerheide (Stednavn; L har *koltərhi·ə*; vist egl. Koldkær Hede). b) *ŋ*+*ɟ*: *bɥŋɟən* »Bundt«[1]; *huŋɟən* »lille Hund«; *maŋɟən* »lille Mand« (om Dreng); *ʀi̯ŋɟən* »Endeskive« (L har *rintən*); *sbaŋɟən* »lille Spand«. c) *w*+*ʃ*: *lasʃcən* Lautjen (Mandsnavn).

---

[1] *ɟ* holdes i mine Optegnelser normalt ude fra *d̪*, hvormed jeg har betegnet den svagt palataliserede Udtale af *d* efter *n̪* (og *l̪*); denne sidste Lyd foreligger i Pluralisformen.

Resultatet af denne Gennemgang er altså, at der i Indlyd findes de samme Klusiler som i Udlyd og desuden *ʤ*.

II. Velare Spiranter og h.

1. Forlyd. Fra Rigssproget og Nørrejysk kendte Lyngby kun *h*, og denne Lyd fandt han også i Fjoldemålet; hverken han eller de senere Optegnere har forvexlet *h* med nogen anden Lyd. En forlydende velar Spirant lærte han at kende, da han i Julen 1856—57 på Jelling Seminarium optegnede Nedertysk fra Mellemslesvig, hvor andre nederty. Dialekters *g*-modsvares af en sådan Spirant; 13/1 1857 skriver han til Adjunkt Greibe, at Verbet nty. gaan »gå« i Joldelund udtales *gå·n*, men i Hollingstedt *xå·n* eller *qå·n*. I Fjolde optegnede han til at begynde med Nederty. og Dansk samtidig og har således haft god Lejlighed til at gøre sig fortrolig med den fremmede Lyd og til at konstatere, at den også findes i Dansk (i unge nederty. Låneord); kun i et enkelt Ord har han vaklet: een Gang skriver han *kå·r ek* »slet ikke« (nty. gaar ni), en anden Gang *xå·r ek* (rettet fra *kå·r ek*).

Hos LPetersen forekommer denne Spirant kun een Gang, nemlig i Ordet *Gårner* »Gartner«, hvortil han har følgende Anmærkning: »Ordet bruges, men er naturligvis indført; det udtales altid med hollandsk (plattysk) g.« Mar. Kristensen, Poul Andersen og jeg har altid *x*- (Poul Andersen dog undertiden *χ*) svarende til Lyngbys *x*-; vore Optegnelser viser på dette Punkt fuld Konsekvens, skønt ingen af os var fortrolige med denne Lyd. Dens Tilstedeværelse må derfor anses for sikker.

2. Udlyd og Indlyd. Fra sin Rigssprogsusus og fra de nørrejy. Dialekter var Lyngby fortrolig med een velar Spirant, nemlig »åndende g«; i Optegnelserne fra Fjolde anvendes i Reglen Tegnet *g*, men undertiden (især vistnok i ubetonede Stavelser) et gennemstreget *g* (her skrevet *q*); men dette Tegn må betragtes som en grafisk Variant til *g*, jfr. flg. Bemærkning i Brevet 4/11 1857 til stud. theol. N. C. Christensen: »Egentlig skulde der ligeledes [dvs. ligesom ved *ð*] skrives *g*, men her skrives blot *g*, f Ex i *sagər*«; med det gennemstregede *g* har Lyngby da formodentlig ikke ment en afvigende Lyd, men blot villet tydeliggøre, at det ikke drejer sig om »hårdt *g*« (jfr. ovfr. p. 141). Ved sine Optegnelser i Sønderjylland havde Lyngby

bɥŋʤəgər »Bundter«; *bɥŋʤən* synes at forudsætte et byntjen, *bɥŋʤəgər* et bynteken; jfr. mine Bemærkninger om Diminutivformerne i Danske Studier 1934 p. 40 f.

fremdeles opdaget, at de sydlige Dialekter har ustemt velar Spirant (af Lyngby betegnet ved gennemstreget *k*, her gengivet ved *x*) svarende til den nørrejyske stemte Spirant, der også findes i det nordligste Nordslesvig, både i Udlyd og i Indlyd, men at et mellemliggende Bælte har stemt Spirant i Indlyd, ustemt i Udlyd. I Fjolde har han øjensynlig været meget interesseret i det Spørgsmål, om Spiranten her er stemt eller ustemt i Udlyd og Indlyd, men han synes ikke at være nået til noget Resultat, idet både *x* og *g* (*q*) anvendes på en meget forvirrende Måde. Når samme Ord er optegnet flere Gange, er der ofte Inkonsekvens, fx i *lex*, *leg* inf. ligge, *lexər*, *leg·ər* præs. sing. ligger; *noxəl* »Nøgle Garn«, plur. *nog·əls*; *šex*, *šæg* Skæg. I Udlyd efter betonet Kortvokal anvendes *x* i ca. Halvdelen af Tilfældene, i de andre Stillinger i ca. $^1/_6$ af Tilfældene, uden at der findes nogen påviselig Forskel mellem Udlyd efter betonet Langvokal, Udlyd efter *ə* og Indlyd efter Langvokal, Kortvokal og *ə*; Exx.: *mox* Møg, men *mo·g* inf. muge; *æbax* adv. og præp. »bagved«, men *teba·g* adv. tilbage; *jul·mag·ər* Hjulmager; *vex*, *væx* Væg, men plur. *væg·ər*; *beg·ə* pron. begge; *»møg (x)«* Myg; *mar·əg* Marv. Talmæssigt fordeler *g* og *x* sig på følgende Måde[1]:

Udlyd efter betonet	Kortvokal:	20 *g* (49%)	21 *x* (51%)
» » »	Langvokal:	36 *g* (88%)	5 *x* (12%)
Udlyd efter *ə*:		9 *g* (90%)	1 *x* (10%)
Indlyd efter betonet	Kortvokal:	30 *g* (83%)	6 *x* (17%)
» » »	Langvokal:	12 *g* (80%)	3 *x* (20%)
» » *ə*:		1 *g*	0 (el. 1) *x*

Et Forsøg på at forklare disse Tal må udgå fra den Kendsgerning, at kun den stemte Spirant var en Lyd, som Lyngby var fuldt fortrolig med, medens den ustemte var en fremmed Lyd; det må antages, at han har hørt *x* som et »ustemt *q*«, altså som den tilvante Lyd + et afvigende Kendetegn, nemlig Ustemthed. At det forholder sig således, fremgår indirekte af et Par Fejlhøringer: For »Plovfure« har han een Gang *for·əg*, en anden Gang *for·ək*, plur. *for·qər* (to Gange) og *for·gər* (ved den sidste Form er i Parentes tilføjet: »haardt g«, denne Tilføjelse er overstreget, og derpå er

[1] Jfr. Bulletin du cercle linguistique de Copenhague V p. 37; på daværende Tidspunkt var jeg ikke opmærksom på den her omtalte Forskel mellem Udlyd efter Langvokal og Udlyd efter Kortvokal. Den her anvendte Opstilling fører på en endnu sikrere Måde til samme Resultat.

Overstregningen underprikket); de øvrige Optegnere har altid *-g* eller *-x* i dette Ord; da der ikke ved *-k* findes nogen Ejendommelighed, der kunde forklare denne Sammenblanding med Spiranten (således som ved *d* : *ð*), må Lyngbys *k* og »haardt g« opfattes således, at han har hørt en Lyd, der afveg fra den stemte Spirant, men har fejltolket denne Afvigelse, der formodentlig bestod i Ustemthed, som et Lukke. Lyngbys *g* (*q*) må herefter opfattes som Tegn på, at han ikke har lagt Mærke til nogen Ustemthed (som godt kan have været til Stede), medens *x* er et Bevis på, at han har lagt Mærke til Ustemtheden. — I »Udsagnsordenes Bøjning« p. 47 f. siger Lyngby: »Da det er vanskeligt i udlyden at adskille åndende *g* og *v* fra *x* og *f*, retter betegnelsen sig her efter indlyden; her skrives altså *gre?v*, hvor det hedder *grev·ən*«. Hvis dette er rigtigt, må vi antage, at Fjoldemålets udlydende Spirant er meget mere ustemt end den indlydende, der trods Lyngbys Ord sjældent er betegnet som ustemt; men Bemærkningens Gyldighed indskrænkes noget ved, at Lyngbys Indstilling over for den velare og over for den labiale Spirant vistnok ikke er den samme i den her omhandlede Henseende; i sine første himmerlandske Optegnelser hørte Lyngby stemt *q* både i Indlyd og Udlyd, men derimod *v* i Indlyd, *f* i Udlyd; i sine senere Optegnelser (fra 1857 og 58) skrev han *v* både i Udlyd og i Indlyd — i smuk Overensstemmelse med den ovfr. citerede Regel. Medens der således måske er Grund til at betvivle, at Lyngby bedre kunde høre Ustemtheden i Indlyd end i Udlyd, synes det sandsynligt, at han bedre kunde høre den efter udlydende Kortvokal end efter udlydende Langvokal; i hans Rigssprogsusus forekom *q* nemlig ikke efter udlydende stødløs Langvokal (og sjældent efter Langvokal med Stød), men derimod hyppigt efter udlydende Kortvokal (i Ord som *taq*, *saq*); det fortjener her at bemærkes, at Lyngbys nederty. Optegnelser fra Fjolde viser en lignende karakteristisk Forskel mellem Langvokal + ch og Kortvokal + ch:

Efter udlydende betonet Langvokal: 22 *g* (85%) 4 *x* (15%)
» » » Kortvokal: 4 *g* (36%) 7 *x* (64%)

Endelig synes det en rimelig Formodning, at det er lettere at høre en Afvigelse fra det tilvante i betonet end i ubetonet Stavelse. Skønt Lyngby utvivlsomt har opfattet *x* og *g* som to forskellige Sproglyd, synes det altså muligt at fortolke hans Materiale på en sådan Måde, at det kun bliver nødvendigt at antage een velar Spirant, der måske er mindre stemt i

Udlyd end i Indlyd. Spørgsmålet er nu, om de øvrige Optegneres Materiale kan bringes i Overensstemmelse med Lyngbys og med den ovfr. opstillede »rimelige Formodning«.

LPetersen skriver altid *g* (*gg*) for Lyngbys *x* og *g* (*q*), fx *lègg* inf. ligge; *besøg* inf. besøge; men Materialet er lille, og *g* skyldes utvivlsomt Hensynet til dansk Retskrivning.

Mar. Kristensens og Poul Andersens Materiale er meget lille. De var begge ligesom Lyngby kun fortrolige med den stemte Spirant, medens *x* for dem var en fremmed Lyd; i Overensstemmelse hermed skriver de begge i Reglen *q*, sjældent *x* (*χ*). Dette er Grunden til, at MKr opponerer mod Lyngbys *x* (i P. K. Thorsens Afhdl. og Breve I p. 134 Fodn. 1). PA har lidt oftere *χ* end MKr, fx *dæq*, *dɛq*, *dɛχ* Deg (»Ildsted«), *sjæχ*, *s̥jɛæq* Skæg; et Par Gange har han forvexlet Spiranten med en stemt Klusil: *æg̰* Æg; *væg̰* (ved Siden af *væq*) Væg; *skæg* Skæg; og enkelte Gange har han haft vanskeligt ved overhovedet at opfatte Lyden: *pa˛ŋka·*(*χ*) Pandekage; *fæfdi* num. »halvtreds«; *sǫsdi* num. »tres« (de øvrige Optegnere har -*x* eller -*q* i disse Ord; disse Fejlhøringer må stå i Forbindelse med, at *x*, *q* er fremmede Lyd for Øboerne og til Dels også for Københavnerne.

Mine egne Optegnelser afviger stærkt fra Lyngbys, Mar. Kristensens og Poul Andersens. Talmæssigt fordeler *q* og *x* sig således:

Udlyd efter betonet	Kortvokal:	52 *q*	(21%)	190 *x*	(79%)
» » »	Langvokal:	39 *q*	(14%)	237 *x*	(86%)
» » ə:		3 *q*	(4%)	64 *x*	(96%)
Indlyd efter betonet	Kortvokal:	82 *q*	(33%)	169 *x*	(67%)
» » »	Langvokal:	94 *q*	(72%)	36 *x*	(28%)
» » ə:		8 *q*	(80%)	2 *x*	(20%)

Til Tallene må bemærkes, 1° at *x* er hyppigere hos CC (i alle Stillinger), og *q* hyppigere hos Botille (i alle Stillinger, især dog i Udlyd efter Kortvokal) end hos de øvrige Meddelere, og 2° at *x* anvendes hyppigere (i alle Stillinger) i den sidste Del end i den første Del af Optegnelserne. I 1932 har jeg foruden *q* og *x* undertiden benyttet en særlig Betegnelse (*q* med *x* over) som Tegn for Tvivl; hos Tinne noterede jeg i 1932, at Lyden (i Ind- og Udlyd) undertiden syntes mig stemt, i Reglen dog ustemt, men svagt aspireret[1].

[1] Denne Beskrivelse i Forbindelse med mit Tegn for Tvivl tyder på, at Sonoritetsforskellen i mit Øre ikke har været den eneste Forskel mellem *x* og *q*, men at en

— Den mest iøjnefaldende Forskel mellem Lyngbys og mine Optegnelser er den, at jeg har flere *q* i Indlyd end i Udlyd, medens Lyngby har flere *g* i Udlyd efter Kortvokal end i Indlyd og lige så mange i Udlyd efter Langvokal som i Indlyd. Denne Forskel stemmer overens med, at mit vestslesvigske Modersmål afviger stærkt fra Lyngbys Rigssprogsusus på dette Punkt. I Indlyd har Vestslesvigsk kun stemt (og uspændt) *q*; fra andre sønderjy. Dialekter og fra Højtysk kendte jeg et indlydende ustemt (og spændt) *x*, der for mig var et »ustemt (spændt) *q*«, altså et *q* med Kendemærket Ustemthed (og stærk Muskelspænding); et indirekte Bevis herpå foreligger vist i den i Fjolde optegnede Form *v0gə* plur. af *v0q*, *v0x* Vugge; her har jeg formodentlig ligesom Lyngby ved *for·ək* fejltolket Kendemærket som et Lukke; Lyngbys og mit Øre var altså i det væsentlige ens på dette Punkt; når jeg i Modsætning til Lyngby har haft lettere ved at opfatte Kendemærket Ustemthed (stærk Muskelspænding) efter Kortvokal end efter Langvokal, kan det måske hænge sammen med, at det højty. ch, som jeg stiftede Bekendtskab med i den ty. Folkeskole, næsten aldrig forekom efter Langvokal (i Former som Bücher, Kuchen har Nordtysk kort Vokal). I Udlyd har Vestslesvigsk derimod i Almindelighed ustemt (spændt) *x*; *q* forekommer sjældent og kun efter Kortvokal og enten langt eller efterfulgt af Stød (*mǫq'* Myg; *syq'* adj. syg, plur. *syq·*); udover disse Tilfælde kendte jeg kun *q* fra Nørrejysk og fra Rigssproget; i min Rigssprogsusus forekommer udlydende *q* dog næsten aldrig efter Kortvokal (Tag og Sag hedder *ta?q*, *sa?q* i min Udtale). For mit Øre var det udlydende *q* et »stemt (og slapt) *x*«, et *x* med Kendemærket Stemthed (og svag Muskelspænding); et indirekte Bevis herpå har vi måske i, at jeg een Gang har optegnet Subst. Vugge som *vå·x* og een Gang Verbet vugge på samme Måde (flere Gange har jeg begge Ordene i Formerne *v0q* og *v0x*); Langvokal + *x* er utvivlsomt urigtigt, men kan forklares ved, at jeg har hørt Kendemærket Stemthed, men fejltolket det som Del af Vokalen. Ligesom Lyngby har jeg øjensynlig haft lidt lettere ved at høre det fra den tilvante Lyd afvigende Kendemærke efter Kortvokal end efter Langvokal; dette kan måske hænge sammen med den omtalte Forekomst af

---

Forskel i Muskelspænding også har spillet en Rolle, muligvis den vigtigste; Lyngby taler aldrig om *x* som »ustemt« og *q* som »stemt«; for ham var *x* »hårdt« og *q* »blødt«, hvilket måske snarere refererer sig til en Forskel i Muskelspænding end til en Forskel i Sonoritet.

q efter Kortvokal i min vestslesvigske Dialekt (*mo̤q'*, *syq'*, *syq·*). — En anden Uoverensstemmelse mellem Lyngbys og mit Materiale: Fordelingen af *x* og *q* i Stillingen efter *ə* sammenlignet med Fordelingen efter betonet Vokal, forklares herefter uden Modsigelse ved den Antagelse, at vi begge har haft vanskeligere ved at opfatte det afvigende Kendemærke (henholdsvis Stemthed og Ustemthed) efter ubetonet Vokal end efter betonet.

Forsåvidt indeholder mit Materiale altså intet, der omstøder den ovfr. p. 146 f. udtalte Formodning, at der kun findes een velar Spirant, der måske er mindre stemt (og mere spændt) i Udlyd end i Indlyd. Denne Formodning kan kun afkræftes, hvis de omtalte Tegn fordeler sig på de optegnede Ordformer på en anden Måde, end man efter denne Redegørelse skulde vente. I det store og hele er Betegnelsen af Spiranten i Ordformer, som er optegnede flere Gange, netop så vexlende, som vi venter det; Exx.: L *bjyx*, MKr *bjyx*, *bjyq*, PA *bjyq*, AB *bjyx* Byg; L *dex*, PA *dæq*, *dɛq*, *dɛχ*, AB *dɛq*, *dɛq*. »Ildsted«; AB »*fax* eller *faq*« Fag; L *heg·(ə)l*, MKr *hɛxəl*, *hæqəl*, AB *hæxəl* Hegle; PA *jo̤qən* (*q* med *x* over), AB *jo̤xən* »Engknold bevoxet med nardus stricta«; AB *ˈso̤sdəˌka·x* Søsterkage, *ˈpaŋ·ˌka·q* Pandekage (hos samme Meddeler på samme Dag); MKr »ʀ⊂q (ʀ⊂x)«, PA ʀo̤q, AB ʀo̤x Ryg, AB *ˈkʀθm·ˈʀo̤xə* krumrygget; L *vex*, *væx*, PA *væg*, *væq*, AB *vɛx*, *væq.*, *væq*, *væqx*, *væ.q* Væg. Men i nogle få helt unge Låneord, der også anvendes i Sognets Nedertysk, findes altid *x*, aldrig *q*, tydeligst i L *væx*, AB *væx* (ofte) adv. væk, som forekommer hyppigt og klart afviger fra Subst. Væg. Hvis disse få Ord medregnes som genuine Dialektord, må vi altså opstille to forskellige udlydende velare Klusiler.

III. Dentale og palatale Spiranter.

1. Forlyd. Alle Optegnerne stemmer overens i ikke at have optegnet nogen forlydende dental Spirant, men een palatal Spirant, nemlig *j*, der ikke er forvexlet med nogen anden Lyd.

2. Udlyd. Den dentale Spirant *ð*, som alle Optegnerne kendte fra Rigssproget eller Nørrejysk, er kun optegnet een Gang: MKr har noteret »*guð*, tydeligt med *ð*, Gud«; selv har jeg optegnet dette Ord dels som *gu*, dels som *gu̯*; i denne sidste Form er *̯* vistnok et Forsøg på at gengive Rigssprogets *ð*, og det er måske denne Lyd MKr har fejlhørt som *ð*.

I Rigssproget findes en »Diftongkomponent« j efter åbne Vokaler, i Nørrejysk tillige efter mellemåbne. I disse Stillinger har samtlige Optegnere

hørt en Lyd, der af Lyngby skrives *j*, af MKr *j*, *i* og *i̯*, af PA og AB *i̯* og (sjældent) *ɥ*, det sidste kun efter ɔ og vexlende med *i̯*. MKr's Betegnelsesmåder er Udtryk for forskellige Skrivevaner. Der hersker på dette Punkt så godt som fuld Konsekvens i Optegnelserne; dog har PA ofte *i̯* efter *ɛ* i Ord, hvor de øvrige Optegnere har *ɛ·* el. lign. (se foran p. 113). Alle Optegnerne har vistnok hørt denne Lyd som identisk med Rigssprogets meget åbne »Diftongkomponent«; Mag. Ole Widding synes dog i 1935 at have opfattet den som en mere snæver Hemmelyd, idet han har skrevet Pluralisformen Øjne som ɔ*jjən* (med Tegn for Stavelseskel mellem de to *j*-Tegn); denne Form har jeg lydskrevet ɔ*i̯ən*, men een Gang har jeg skrevet *ɛi̯ək* Eddike, hvor *j* betegner en virkelig Spirant. En lignende snæver Spirant har jeg i mine senere Optegnelser iagttaget efter de snævre Kortvokaler; i mine første Optegnelser og hos de øvrige Optegnere er denne Lyd i Reglen forvexlet med *ɥ*, *ð* el. lign. eller sammen med den foregående Kortvokal opfattet som Langvokal. Kun hos Tinne var jeg nogenlunde sikker på at høre Lyden, men var også hos hende i Tvivl nogle Gange. Da Materialet er lille, medtages her også Exemplerne på indlydende *j* efter snæver Kortvokal: AB 1931 *gʀiðəl*, AB 1932 *gʀijəl* Griddel (»Gistnefjæl«); AB 1931 *gʀi.* inf. gridde (»gistne«), AB 1932 *gʀijə.i̯* præt. part. griddet (»gistnet«); MKr *ki·i̯k*, AB 1932 *kijək* Kiddike; AB 1932 *lij* præt. part. af *li·* lide; MKr *mi·ə*, PA *mijə*, AB 1931 *mi·ə*, AB 1932 *mijə* Middag, AB 1932 (hos CC) *ˈmiəˌsdu·ŋ* (rettet fra *ˈmijə-*) Middagsstund; AB 1932 *pijək* Piddek (»Byldemoder«); AB 1931 *pijəs* Pidders (Gårdnavn; jfr. Danske Studier 1934 p. 36); AB 1932 *smij* præt. part. smedet. AB 1932 *bʀy* inf. »ruge«, *bʀyjən* nom. act. Rugen (de to Ord optegnede hos Tinne lige efter hinanden); L *myðəŋ*, PA *myŋiŋ*, AB 1931 *myɥən*, AB 1932 *myjəŋ* Mødding, AB 1931 *ˈmyɥənˌsdæ*, *ˈmyŋəŋˌsdæ* Møddingsted; L *vyt* »luge«, præs. *vytər*, AB 1931 inf. *vy·*, AB 1932 »*æ vyjə.i̯*, *vi vyj*, *æ ʂχal vy(j)* (el. *vy·ʔ*) luge«, *ˈʀy·əwəˌvyjən* »Roelugning«. AB 1931 *mujə*, AB 1932 *mujə* Muje (Kæleord til Kat). Dette Materiale (især de forskelligartede Fejlhøringer) forstås bedst ved at antage et snævert spirantisk *j*.

3. Indlyd. Alle Optegnerne har i Indlyd foran *-ə(i̯)* optegnet et *ð*, som ikke forekommer i Udlyd. Dette *ð* er af Lyngby et Par Gange sammenblandet med *r*: *fiʔəðər* (rettet fra *-r-*) plur. af *fiʔər* »Fjeder, Pen«; *ser·ər* præs. sing. sidder (i en Sætning, der er optegnet for et andet Ords Skyld: »*sxom·əra·tən* Skumring, *han ser·ər i æ s.*«), en anden Gang: *seð·ər*; *tridə*

(rettet fra *-r-*) num. tredie. I disse Tilfælde skyldes *-r-* sikkert Lyngbys Viden om, at andre sønderjyske Dialekter har *-r-* i de tilsvarende Ordformer. Men et enkelt Exempel må tydes som Tegn på virkelig Usikkerhed hos Meddelerne og ikke hos Optegneren: *go?ar* »Herregård«, plur. *»go·arər (go·aðər)«*. Hos de øvrige Optegnere er der ikke fundet Exempler på denne Forvexling[1]. Derimod har de fleste Optegnere sammenblandet *ð* og *-d-*, der ligesom *ð* udtales interdentalt foran *ə(i)*. I 1932 mente vi hos Tinne at høre den interdentale Spirant i *taḏə* Tadder (»Boghvede«), *biḏə* præs. sing. bider og *ʂχyḏəi* præs. sing. skyder; men hos CC mente vi at høre interdental Klusil i *bidə* præs. sing. bider og *scydə* præs. sing. skyder, og Spirant i *taḏə* Tadder. Også i Optegnelserne er der en Del Exempler på Sammenblanding af de to Lyd, især i Stillingen efter lukket Vokal. Hos Lyngby er Klusilen og Spiranten kun forvexlet i de fire p. 141 anførte Ord *å·dər (å·dər)*, *kå·dər*, *smidde* og *tridə* (og *trið·ə*); sml. dog hermed Bemærkningen i Sønderjy. Sproglære p. 106 ned.: »Måske i nutiden *ð* bør forandres til d (*bidər*)«; dette er skrevet i Vinteren mellem Lyngbys to Ophold i Fjolde og hviler formodentlig på hans Erindring om, hvor vanskeligt det var at adskille Klusilen fra Spiranten. Hos LPetersen er der ingen Exempler på Forvexling (han har ialt kun tre herhenhørende Ord: *ædder* præs. sing. æder (»spiser«), *deretter* adv. derefter og *sætter* præs. sing. sætter). MKr har optegnet Rødder, plur. af Rod, på flg. Måder: *rəðər*, *rəðəʀ*, *rədər rədəʀ* (AB har ofte *rödər*, *rödəi*); MKr har altså hørt *d* som Spirant, modsat Lyngby, der nogle Gange hørte *ð* som Klusil. I PA's Materiale har jeg ikke fundet Exempler på Forvexling. I mine egne Optegnelser er der flere Exempler; efter lukket (og halvåben) Fortungevokal har jeg vistnok undertiden opfattet *ð* som *d*: *smidə* præs. sing. af *smid* smide (een Gang; ofte *smiḏəi*, L *smið·ər*); *ʂcydəi* præs. sing. af *ʂcyd* skyde (een Gang; en anden Gang *ʂcyḏəi*, L to Gange *syð·ər*); *sɛdəi* præs. sing. af *sɛi* sidde (een Gang; ofte *sɛḏəi*, L *seð·ər*); efter Bagtungevokal og åben Fortungevokal har jeg vistnok omvendt opfattet *d* som *ð* i *puðəi* plur. af *put* Pude (een Gang; en anden Gang *puḏəi*, L *putər*) og *fæðəi* plur. af *fu·ɜi* Fod (een Gang; ofte *fæḏəi*, L *fœtər*). Trods disse Exempler på Sammenblanding kan der næppe være Tvivl om, at Fjoldemålet virkelig har både en dental Klusil og en dental Spirant i Indlyd; bortset fra disse Exempler præges Optegnel-

[1] I mine Optegnelser derimod eet Ex. på Forvexling af *d* og *ʀ*: *bØʀəlgən* »lille Flaske« (men ofte *bØdəl* »Flaske«).

serne nemlig på dette Punkt af en Konsekvens, der ikke kan betragtes som Udslag af Optegnernes etymologiske Viden; et enkelt Ex.: L *æð·ər*, LPetersen *ædder*, MKr *eðər*, *ɛðər*, AB *æðəi* præs. sing. æder (»spiser«): Regenb. *Etter*, MKr *ædəʀ*, PA *æt̤ə*, *ædəʀ*, *ädʀ*, *ædɹ*, AB *ædə*, *ædəi*, *æḍə*, *æḍəi* (ofte) præp. og adv. efter, L *ættədaws* efterdags, LPetersen *deretter* adv. derefter.

Herefter må det antages, at Dialekten har et *j* i Udlyd og Indlyd og et *ð*, der kun forekommer i Indlyd foran *-ə(i)*.

IV. Labiale Spiranter.

1. Forlyd. Alle Optegnerne har et *f* og et *v*, der ikke forvexles med hinanden, og ikke sammenblandes med andre Lyd. PA er den eneste, der en enkelt Gang har været i Tvivl om, hvorvidt der findes et bilabialt *w*- eller ej, idet han har noteret: »*wol* Vold, *w?*«; da PA ikke var fortrolig med *w*-, og da Lyngby og MKr, der kendte *w*- fra Nørrejy., altid har *v*-, kan der ikke være Tvivl om, at *v* er labiodentalt foran såvel Bagtunge- som Fortungevokaler.

2. Udlyd og Indlyd. Lyngby kendte fra Østhimmerlandsk en labial Spirant, som han i Indlyd betegnede som *v*, i Udlyd først som *f*, senere som *v* (i den jyske Grammatik skriver han 1855—56 (p. 216): »Når her i udlyden skrives *f* (*ta·f*) er lyden vel sterk betegnet, da det nu kun forekommer mig et meget skarpt *v*«); ved mine egne Optegnelser i Østhimmerland mente jeg at høre et svagt stemt bilabialt *ƀ*, fx i *sgaƀ* Skab, forskelligt fra *f* i *sgaf* inf. skaffe (min Meddeler bekræftede Forskellen og sagde, at *f* i det sidste Ord »kommer så hårdt«); dette *f* skriver Lyngby i Ind- og Udlyd *f*, men i Udlyd holdes det i de første Optegnelser ikke ude fra *v* (*f*, *ƀ*). Desuden kendte Lyngby et ud- og indlydende *w* (som »Diftongkomponent«). I Optegnelserne fra Fjolde forekommer både *v*, *f* og *w*. I Udlyd er *w* hyppigt; derimod findes *v* og *f* kun i henholdsvis *ho·v* Hov (ɔ: Hestehov) og *vuf* inf. vuffe (»gø«); i Betragtning af Lyngbys Usikkerhed over for østhimmerlandsk *-v* (*-f*) kan Anvendelsen af de to Tegn ikke anses for et Bevis på en lydlig Forskel. I Indlyd forekommer *f* noget hyppigere, fx i *dofər* »Duehan«, *Kaffe* Kaffe, *kofər* »Kiste med buet Låg«, og *v* kun i Præpositionen *ø·vər*, *yv·ər* (i Marginen er tilføjet »*w?*«) præp. over; da dette Ord også findes i Formen *yw·ər* hos Lyngby og meget ofte i Formen *ɣsə(i)* hos mig, ligger det nær at antage, at *-v-* hos Lyngby skyldes Fejlhøring

for *-w-*. På Grundlag af Lyngbys Materiale alene kan det ikke afgøres, om Dialekten har tre labiale Spiranter (*w, v, f*) eller kun to (*w, f*). — Efter ubetonet Vokal (som hos Lyngby i dette Tilfælde er ubetegnet, se p. 128) har Lyngby kun *v*, fx i *fær·v* præs. plur. farver, præs. sing. *fær·vər*; *ær·v* inf. arve (to Gange, den ene Gang med »*v?*« tilføjet i Parentes); *ær·vøl*, *ær·vøl* »Begravelsesgilde«.

Mar. Kristensens og Poul Andersens Optegnelser giver ingen Oplysninger om Spørgsmålet *f* : *v*. Svarende til Lyngbys *w* har MKr *w, u, s* og PA i Reglen *w, s*; disse Tegn er ikke ment som Betegnelse for forskellige Lyd, de skyldes forskellige Skrivevaner; men desuden har PA nogle få Gange indlydende *-v-* i Former, hvor de andre Optegnere har *w* eller dermed ækvivalerende Tegn: *grævər* præs. sing. graver; *sa·və* præs. sing. saver; *sa·vən* præt. part. savet; desuden står der et *v* over *w*'et i *gra·wən* præt. part. gravet. Skønt man måske ikke på Forhånd skulde vente, at Øboen PA har et særlig fint Øre for Forskellen *w* : *v* i Ind- og Udlyd[1], bør der dog tillægges disse Former en vis Betydning, dels på Grund af deres ikke helt ringe Antal, dels fordi de korresponderer med Lyngbys Betegnelse af Præpositionen over.

I min egen vestslesvigske Dialekt findes der to labiale Spiranter i Udlyd og tre i Indlyd: 1° en Bilabial, som jeg i Almindelighed har betegnet ved *s*, fx i *sgå̊s* Skov, *då̊səi* Davre; 2° en Labiodental, der i Indlyd er stemt, men i Udlyd ustemt undtagen i Forbindelse med Stød eller Længde: *ta·vəi* præs. af *ta·f* tabe; *sgʀo̥v'* Skrøb (»Krat«), plur. *sgʀo̥v·*; 3° et *f* (der i Udlyd falder sammen med Nr. 2) i nogle Låneord som Kaffe, Mandsn. Stoffer, og nogle lydsymbolske Ord som *gʀafəl* inf. »rode, gramse«. I Optegnelserne fra Fjolde har jeg svarende til Lyngbys *w* skrevet *s* og *w* (det sidste som Betegnelse for en snævrere Spirant end mit vestslesvigske *s*): efter Kortvokal altid *s*, efter Langvokal *w* og *s* (efter Diftong oftest *w*); i Indlyd er *w* hyppigere end i Udlyd. Der findes ikke noget Ex. på *v* for ventet *w*; men i 1935 optegnede jeg »Kløver« og »snæver« som *klɛ·wəi* og *snɛ·wəi* med lodret Streg (det Tegn, vi dengang benyttede for »Stavelseskellet«) gennem *w*'erne og med Tilføjelsen »der høres Fragang«; med denne Terminus mente jeg vistnok, at *w*'ets sidste (og formentlig forlydende) Del udtales med et forholdsvis snævert Hemme; Mag. Ole Widding

[1] P. K. Thorsen betegnede sejerøsk *-w* efter Langvokal som *v*, se Sprogarten på Sejerø p. 5, 38, jfr. Poul Andersen i P. Jacobsen, Mundarten i Flemløse p. IX Fodn. 1.

optegnede nemlig samtidig disse Ord således: *kle·ʂwɜɹ* og *sne·ʂwər* med lodret Streg mellem *ʂ* og *w*. En sådan snæver Artikulation danner en smuk Parallel til en tilsvarende Udtale af den anden »Diftongkomponent«, nemlig *j* (se p. 150), og den giver en tilfredsstillende Forklaring på Lyngbys og Poul Andersens Brug af *v* for *w*. — Svarende til Lyngbys udlydende *f* og *v* i *vuf* og *ho·v* har jeg *f*, fx i *vuf* inf. vuffe (»gø«), *jæf* inf. gjæffe (d. s.), *hu·əf*, *hå·f* Hov, *m0f* Muffe, *sdʀuf* adj. »ujævn«, om Is; desuden i nogle få Ord, hvor *-f* svarer til højty. -ft, nty. -f: *haf* inf. »hæfte« (for Gæld), *l0f* (ved Siden af *l0fd*) Luft. Svarende til Lyngbys indlydende *f* har jeg ligeledes *f*, fx i *kafə* Kaffe, *k0fər* »Kiste med buet Låg«, *fefəɹ* adj. fiffig, *bo̯fəl* Bøffel (Skældsord), *sno̯fəl* inf. snuble. — Efter ubetonet Vokal har jeg i Indlyd altid *v*, i Udlyd oftest *f*; Exx.: *ʂχɛl·f* inf. skælve, præs. sing. *ʂχɛləvəɹ*, *ʂχɛl·vəɹ*, præs. plur. *ʂχɛləv*, præt. *ʂχɛləvəɹ*; *gæɹ·f* inf. garve; *bænəvəɹ* Benved. Denne Fordeling svarer ret nøje til Fordelingen af *q* og *x* (ovfr. p. 147 ff.) og bør bedømmes på tilsvarende Måde, nemlig som forskellige Betegnelser for samme Sproglyd.

De uensartede Optegnelser lader sig herefter kun bringe i Overensstemmelse med hinanden ved den Antagelse, at Fjoldemålet i Udlyd og Indlyd efter betonet Vokal har to labiale Spiranter: et *w* og et *f*, men efter ubetonet Vokal kun een: *v* (eller *f*).

V. Sibilanter.

1. Forlyd. Alle Optegnerne var fortrolige med een og kun een Hvislelyd, nemlig *s*. I Optegnelserne fra Fjolde er der intet Exempel på Inkonsekvens i Brugen af *s*. Men her findes derudover een eller flere Hvislelyde, der skrives på højst forskellig Vis. Lyngby har i sine første Optegnelser 6 Betegnelsesmåder: *s̆* (hyppigt), *s̆j* (een Gang), *sj* (sjældent), *sx* (hyppigt), *sk* (temmelig hyppigt), *sʃ* (een Gang); *sj*, *sʃ* og *sk* må betegne Lyd, der ikke har forekommet ham forskellige fra hans egne Lydforbindelser s + j, s+k foran Fortungevokal og s+k foran Bagtungevokal; *s̆* var Lyngbys Tegn for den tyske sch-Lyd (*s̆j* er måske fremkommet ved, at han har villet rette *sj* til *s̆*, men har glemt at slette *j*); *s*+*x* betegner *s* + den for Lyngby helt fremmede ustemte velare Spirant. I sidste Del af Optegnelserne forekommer kun *s̆* (hyppigt), *sx* (hyppigt) og *sk* (sjældent). Et stort Antal Exempler på Inkonsekvens tyder på, at vi her har at gøre med een Sproglyd betegnet på mange forskellige Måder; Exx.: *sxal*, *s̆al* præs. sing.

skal; *skuḷ·*, *sxuḷ·* præt. skulde; *ski?ə* (i Parentes tilføjet *s̆i?ə*) Ske; *beski?ən* (i Parentes: »*beš̆i?ən*?«) Besked; *sxåwl* Skovl, plur. *s̆åw·əls* (rettet fra *sxåw·əls*); *s̆yw·*, *sjyw·* num. syv; *s̆öj*, *sxèj* (i Parentes tilføjet »sål.«) Sky; *ska?rn* Skarn (»Efterbyrd hos Ko«), *sxa·rntor* »Skarnbasse«; *skal* plur. Skaller (rettet fra *s̆al*). I Sønderjysk Sproglære (1858) p. 106 siger Lyngby, at sk i skal både kan udtales som *sj*, *sx* eller *sq* og som *sk*; men henimod Slutningen af sit andet Ophold i Fjolde Sogn skriver han til Greibe: »Med hensyn til udtalen af sk her i Bondelum, hvorom jeg ytrede uvished i min bog, næstsidste side, da er forholdet simpelt, udtalen af sk er næmlig *sx* eller *sq* (s + åndende g) foran hårde selvlyd, *s̆* (det er tysk sch) foran bløde, foran hårde selvlyd altså hollandsk sch, foran bløde tysk sch. ... Altså at sk foran bløde selvlyd svarer til *s̆* er = svensk, og at sk foran hårde = *sx* er ikke = tysk, der er altså heri ingen germanisk indflydelse, ligesålidt kan der tænkes på tvungen brug i skolerne, det er naturudvikling«. Det store Antal Rettelser i Lyngbys Optegnelser er Vidnesbyrd om, at han stadig har ofret disse fremmede Lyd stor Opmærksomhed; derfor må det fremhæves, at den i dette Brev formulerede Regel ikke er gennemført konsekvent i den Del af Optegnelserne, der synes samtidig med Brevet (her bl. a. *s̆al* præs. sing. skal og *s̆u?ə* Sko).

I de Regenburgske Optegnelser skrives *sk* (*skenk* skænke, *skuld* skulde) og *sch* (*schall* præs. sing. skal, *Schu* Sko, *schull* præt. skulde, *schille* pron. selv).

LPetersen har *sk-*, *sj-* og een Gang *sch-*; Exx.: *Sjybfar* Stedfader; *sjæl* inf. stjæle; *sjåll* præt. stjal; *sjille* pron. selv; *Sjært* Stjært (»Hale«); *sjyw* num. syv. *ska(e)* inf. skade; *skull* præt. skulde. Fordelingen af *sk-* og *sj-* passer nogenlunde med Lyngbys Regel; men til Verbet skænke har han følgende Bemærkning: »Udtalen vakler vistnok mellem »*skœnk*« og »*sjœnk*««; og til Subst. *Pla·ntschol* Planteskole anmærker han: »Jeg skriver her Ordet med *ch*, da hverken *j* eller *k* synes mig at ramme den rigtige Lyd, som vel er = græsk *χ*; hvordan mon de gamle Romere have udtalt »schola«?«.

Mar. Kristensen og Poul Andersen har en Mangfoldighed af Betegnelser: *s̱*, *s̱j*, *sj*, *sx* (MKr); *sj*, *s̱j*, *s̱χ*, *sχ*, *sg*, *sk* (PA). I de Tilfælde, hvor samme Form er optegnet flere Gange, er der næsten altid Inkonsekvens, fx *sgu.ωl*, *sgu·o̱l*, *sχu·0l*, *sχu·l*, *sχs·0l* (PA), *sxuol* (MKr) Skole; *sχaəd*, *s̱jaəd*, *sjaəd* (PA), *sjawt* (MKr) Skaft; *skæg*, *s̱jɛæq*, *sjæχ* (PA) *s̱jæq* (MKr) Skæg.

I mine egne Optegnelser forekommer i Begyndelsen ikke mindre end 12 forskellige Betegnelser: *ʂ* (sjældent), *ʃ* (få Gange), *ʂj* (een Gang), *ʂc* (hyppigt), *ʂχ* (hyppigt), *ʂx* (sjældent), *sχ* (et Par Gange), *sγ* (een Gang), *sx* (hyppigt), *sʝ* (een Gang), *ʂg* (een Gang), *sg* (hyppigt). *ʂj* og *ʂc* er Betegnelser for mit eget s+j, *sg* for mit s+k, *sʝ* for mit s+k foran j, *ʂ* for mit s foran j, og *ʃ* for tysk sch. *χ* og *γ* betegner Lydene i vestslesv. *pi·χ* Pige og *piqə* Piger. Den store »Nøjagtighed« er altså opnået ved Anvendelse af højst nærliggende Midler: den (eller de) fremmede Lyd er i Reglen opfattet som sammensat af to velkendte Lyd. I mine senere Optegnelser forenkles efterhånden min Betegnelsesmåde (ligesom Lyngbys), og i 1932 har jeg kun anvendt 3 Betegnelser: *sg* (få Gange; Betegnelsen betyder, at jeg ikke har opfattet den hørte Lyd som forskellig fra mit s+k), *ʂc* (hyppigt; betyder, at Lyden ikke syntes mig at afvige fra mit s+j) og *ʂχ* (hyppigst; hermed betegnes den fremmede Sproglyd, som jeg efterhånden havde vænnet mig til)[1]. Fordelingen af de mange Betegnelsesmåder synes ikke afhængig af den følgende Vokal; derimod er der i denne Henseende Forskel på Meddelerne (hos LJ oftest *ʂc*, hos Tinne oftest *ʂχ*). Når et Ord er optegnet flere Gange, er der som Regel benyttet forskellig Betegnelse, også hos samme Meddeler; hos Tinne har jeg fx *sgal*, *sxal*, *ʂxal*, *ʂχal* (ofte), *ʂcal* præs. sing. skal; andre Exx.: *sgu*, *ʂχu*, *ʂxu* præs. plur. skal; *sʝɛlə* (een Gang), *ʂcɛlə* (ofte), *sχɛlə* pron. selv; *ˈʂcaˌsdi·ən*, *sxasdiən* Skorsten. Fordelingen er ikke afhængig af, om Lyden svarer til glda. sk-, ski̯-, sti̯- eller si̯-. I 1932 blev Hvislelydene i Skæg, skære, Skud, Skab, skal, stjålet, syv, sytten, selv, Skade, Skoster (»Skomager«) lydskrevet på følgende Måder: *ʂc* (oftest; både foran Fortunge- og Bagtungevokaler); *ʂχ* (hyppigt, især hos Tinne); *sx* (een Gang); *ʂx* (to Gange, begge foran Bagtungevokal); *c* (med Tilføjelsen: »een Lyd, mellem *ʂ* og *c*« (*c* er i Danias Lydskr. »ustemt j«), een Gang, foran Bagtungevokal); *ʂ* (een Gang; foran Bagtungevokal); Resultatet af denne Efterhøring blev formuleret således: »stj-, sj-, skj-, sk- samme Lyd, meget variabel«.

Den her beskrevne Fordeling af de forskellige Optegneres vexlende Betegnelser for *sk*, *sx*, *ʂc*, *s̃* og lignende kan kun forstås ud fra den Antagelse, at Dialekten foruden *s* kun har een Hvislelyd, hvis Udtale måske varierer lidt efter den følgende Vokals Kvalitet.

2. Udlyd og Indlyd. Foruden *s* har Lyngby *s̃* (oftest), *sx* og *sk*

[1] Jfr. Bulletin du cercle linguistique de Copenhague V p. 31 f.

(sjældent); Exemplerne er langt færre end i Forlyd, og kun i få Tilfælde er samme Ord optegnet flere Gange. Exx.: *aš* (rettet fra *ask*), *asx* »Æske«; *æsk*, *esk* »Asketræ«; *a·sx* Aske; *ta·š* Taske; *hiʔəsx* adj. hæs. Mar. Kristensen og Poul Andersen har kun få Exempler; MKr skriver *sk* (oftest) og *ʂ*, PA *ʂg*, *ʂg* (sjældent), *ʂc*, *ʂχ* og ʃ (sjældent). I mine egne første Optegnelser forekommer 7 Betegnelsesmåder: *ʂ* (sjældent), ʃ (sjældent), *ʂc* (hyppigst), *ʂχ*, *sχ* (sjældent), *ʂx*, *sg*. Ligesom i Forlyd indskrænkes Antallet efterhånden, og i 1932 har jeg altid skrevet *ʂχ* og *ʂc*, der vexler på lignende Måde som forlydende *ʂχ* og *ʂc* og med den samme Forskel på Meddelerne.

Herefter må det antages, at Fjoldemålet i Ud- og Indlyd ligesom i Forlyd har to Hvislelyd, et *s* og et *ʂχ* (*ʂc*).

VI. Nasaler og Likvider.

1. Forlyd. Samtlige Optegnere kendte fra deres egne Sprogbrug følgende forlydende Nasaler og Likvider: *n*, *m*, *l*, *r*. De har alle genfundet disse Lyd i Fjoldemålet og holdt dem ude fra hinanden med fuldstændig Sikkerhed. For r skriver Lyngby, der i sin Notation ikke adskilte forskellige r-Lyd, altid *r*; de øvrige Optegnere har i Reglen benyttet *ṛ*, Tegnet for det snurrede Fortunge-r; selv har jeg dog, især i mine første Optegnelser og især hos Botille, undertiden anvendt *r̥*, Tegnet for det usnurrede Fortunge-r. For l har jeg så godt som altid skrevet *l̥*; *l*, Tegnet for velariseret (»tykt«) l, har jeg kun anvendt ganske få Gange i Forlyd.

2. Udlyd og Indlyd. Lyngbys Udgangspunkt var følgende: *ŋ*, *n*, *m*, *l*, *r*. De øvrige Optegnere kendte de samme Lyd; AB var desuden fortrolig med palataliseret *ŋ̣* og palataliseret *l̥*. Af disse Lyd volder *m* og *ŋ* ingen Vanskeligheder; alle Optegnerne har fundet dem i Fjoldemålet og stemmer fuldstændig overens med hverandre i Betegnelsen af dem. Ved de øvrige Lyd volder kun to Ting Vanskelighed, nemlig a. Forskellen palataliseret n og l : ikke-palataliseret n og l og b. Forskellen r : Nul.

a. Forskellene *ŋ̣* : *n* og *l̥* : *l* (*l*). For Lyngby var disse Forskelle oprindelig fremmede, men under sine jyske Optegnelser opdagede han dem tidligt; han interesserede sig meget for dem og havde rig Lejlighed til at øve sig på dem. Alligevel opnåede han aldrig fuld Sikkerhed; 17/4 1857 skrev han til Eiler Hagerup[1]: For en, der ikke selv kan tale sproget, er det såre vanskelig at skelne disse lyd fra rent *n* og *l*; jeg kan nok i almindelighed

[1] Blandinger udg. af Universitets-Jubilæets danske Samfund I p. 56.

høre, at *ŋ* og *ļ* er tilstede, men ikke høre det i det enkelte ord«. Heraf fremgår, at for Lyngbys Øre var Forholdet mellem *l* og *ļ* og mellem *n* og *ŋ* det samme som mellem *g* og *x*; *ļ* og *ŋ* var for ham Afvigelser fra de »normale« Lyd *l* og *n*, altså *l* og *n* plus et særligt Kendemærke (Palataliteten). Og dette Kendemærke havde Lyngby vanskeligt ved at opfatte. Den svage Palatalitet i østhimmerlandsk *ļ* og *ŋ* kunde han vist overhovedet ikke høre (jfr. K. J. Lyngby's Jy. Gram. p. 274); Afvigelsen fra den tilvante Lyd måtte altså nå en vis Størrelse, for at Lyngbys Øre overhovedet kunde opfatte den. Som Bevis på Lyngbys Usikkerhed kan anføres, at han i Fjolde et Par Gange har opfattet andre Lyd som n'ets eller l'ets Palatalitet: *æļ·* Ajle (AB $\varepsilon^{d}l$), hvor den ejendommelige Udtale af -rl (se ndfr. p. 171 f.) er fejltolket som *ļ*, og *bræ·ŋ* »Pande« (L desuden *bræj·n*, AB *bʀäį·n*), hvor det foregående j er fejltolket som Egenskab ved n'et. Iøvrigt fordeler Lyngbys Optegnelser fra Fjolde sig således: *α*. Svarende til AB's *n*, *l* har han så godt som altid *n*, *l*, fx i *o·al* Ål; *jul*, Hjul; *manəfoļ* (rettet fra -*ŋ*-) Mangefold (»Bladmave hos Drøvtygger«); *svæn* (2 Gange) Svend (»Tjenestekarl«); *svin* Svin; *sön* Søn. En enkelt Gang har Lyngby ladet sig lede af »Analogi«, dvs. sin Viden om Ordenes Form i andre Sprogarter, nemlig i Ordet *jæm·əŋ* »Hjem«, hvor *ŋ* står i ubetonet Stavelse (AB har *jɛmən* flere Gange; nordslesvigske Dialekter har *ŋ* i dette Ord). I et andet Ord, hvor Lyngby næppe vidste, hvilket l han skulde vente, har han *ļ* svarende til *l* hos AB: *do?aļ* adj. »smuk« (AB *d0·vl* flere Gange). — *β*. Svarende til AB's *ŋ*, *ļ* har Lyngby oftest *ŋ*, *ļ*, især i sådanne Ord, hvor han ud fra sin etymologiske Viden kunde vente de palataliserede Lyd (Lyngby havde på det Tidspunkt forlængst gjort den Opdagelse, at *ŋ* og *ļ* svarer til henholdsvis nn, tn, nd og ll, tl, ld i Oldsproget), fx i *a?ŋ* And; *boŋ* Bund; *Fjå·ļ* Fjolde (Landsbynavn); *foļ·* inf. falde; *ke·ļ* Kilde (»Brønd«); *kæļəŋ* Killing; *koļ* Kulde; *kviŋ* Kvinde (»voxen Pige«); *muŋ* Mund. Sjældnere har han *n*, *l*, især i sådanne Ord, hvor han ikke kunde vide hvilken Lyd han skulde vente, fx i *bal* (tre Gange) adv. »snart, næsten«; *bil·* Billede; *bil·ə* adj. og adv. billig (»rimelig«, »temmelig«); *æno·n* adv. endnu (AB har ofte *baļ*, *bįļ*, *bįļə*, $\varepsilon^{\prime}no^{u}\cdot ŋ$). Det forholder sig dog ikke sådan, at Lyngby alene har ladet sig lede af sin etymologiske Viden eller sit Kendskab til andre jyske Dialekter. Dette fremgår bl. a. deraf, at han først har optegnet *iəļ* Ild og kort efter *iələŋ* »Brændsel«; endvidere af Formen *æ·lə* (med Palataltegn i Parentes) num. elleve; og endelig af en Del Exempler

på Inkonsekvens i Ord, hvor han måtte vente *ɳ*, *ɭ*: *åɭ·*, *oɭ·*, *ål* pron. al, alle; *aɳ·ən* (flere Gange), *a·ɳ*, *a·n* num. anden; *vinəŋ*, *viɳəŋ* Vindue. Lyngby har følgelig ladet sig lede af sit Øre; men han har haft lettere ved at høre Palataliteten, når han ventede den, end når han ikke ventede den. — Lyngbys Optegnelser, især de sidst anførte »Fejl«, tyder altså på, at der findes en Forskel mellem *n*, *l* og *ɳ*, *ɭ*.

Dette bekræftes af LPetersens Optegnelser. Her skrives *n(j)* eller *nn(j)* svarende til AB's *ɳ*, fx i *ven(j)*[1] inf. vende modsat *vœn*[1] inf. vænne. Der er dog ingen Exempler på en tilsvarende Skrivning af *l*; l'et i Talordet *ele*[1] elleve skrives på samme Måde som l'et i Talordet *tåle*[1] tolv; men i Omskrivningen af Allens Sprogprøve er der til Adjektivet *full* en Anmærkning, der viser, at LPetersen også har lagt Mærke til det palataliserede *ɭ*: »udtales næsten som bornholmsk fullj«, og også ved *skull* præt. skulde og *vill* præt. vilde er der Henvisning til denne Anmærkning.

Mar. Kristensen, der over for palataliseret *ɳ* og *ɭ* havde en lignende Indstilling som Lyngby, skelner i Fjolde sikkert mellem *n* og *ɳ* og mellem *l* (der også skrives *l*) og *ɭ*. Fordelingen af Tegnene svarer nøje til, hvad man af sproghistoriske Grunde skulde vente; der findes altså ikke som hos Lyngby nogen »Fejl«, der kunde modbevise den Påstand, at MKr udelukkende har ladet sig lede af sin sproghistoriske Viden.

Poul Andersen havde, da han begyndte at optegne i Fjolde, sjældent haft Lejlighed til at høre de palataliserede Lyd. Man må derfor vente, at han har haft vanskeligt ved at høre Forskellen mellem de palataliserede og de ikke-palataliserede Lyd; og da PA vistnok er den Optegner, der mindst har ladet sig lede af sin sproghistoriske Viden, giver denne Mangel på Træning sig tydeligt Udslag i Optegnelserne. Svarende til AB's *ɳ*, *ɭ* har han dog meget sjældent *n* og *l*, fx *ho·l* inf. holde, *i·əl* Ild; ofte har han *ɳ*, *ɭ*, enkelte Gange *ŋ* for *ɳ*; Exx.: *fjω·ɭ*, *fjɑ·ɭ* Fjolde; »*hø·ɳ*, næsten *hø·ɪŋ*« Hynde; *laŋ* Land; *paɳ·* Pande; *å·ɭ* Uld; *sɳən* Undern (»Middagsmad«). Men i de fleste Tilfælde har han opfattet Kendemærket Palatalitet både som Egenskab ved *ɳ*, *ɭ* og som en Vokallyd foran *ɳ* og *ɭ*; Exx.: *bʀɛ·ɪɳd* præt. part. brændt; *bω̈ⁱɳ* Bund; *gɑ·ɪɻt* adj. neutr. galt; »*he.ɪɭ* (= *he·ɪɻ*)« Hilde; *jå.ɪɻd* Hjalt (»Spadehåndtag«); *mɑ·ɪɳ* (og *mɑ·ɳ*) Mand; *sɑ·ɪɳt* adj. og adv. sådan; *seɪɭ* Sild; også i et Ord, hvor Nasalen på Grund af et følgende *b* er hørt som *m*: »*mæ.ɪmbəl* Frühstück« (AB har ofte *mæɳbəl* Meldmål o:

[1] Længdetegn udeladt.

»Mellemmad«); et Par Gange er sidste Komponent i Diftongen *0·a* hørt som palatal Vokal foran *ŋ*: *hå·i̯ŋ* (og *hå·vŋ*) Hånd; *i.sdərbå·i̯ŋ* Isterbånd (»Medisterpølse«). Endelig har PA i enkelte Tilfælde hørt Lydforbindelsen Vokal + *ŋ* som nasaleret Vokal + *n* el. *ŋ*; nasalerede Vokaler kendte PA fra Øst- og Sydfynsk, hvor sønderjy. Vokal + *ŋ* modsvares af nasaleret Vokal i Reglen efterfulgt af en nasaleret *i*- eller *j*-Lyd; Exx.: *haˌi̯n*, *haˌi̯ŋ* (to Gange), *haŋ* (rettet fra *haˌi̯ŋ*) pron. han; *huˌ·ŋ* (og *hu·ŋ*) Hund. — Svarende til AB's *n* har PA *n*; en enkelt Gang er det interdentale *n̪* fejlhørt som *ŋ*: *syŋəʀ* Sønner (L *sön·ər*, AB og PA 1934 *sǫn̪əi̯*); i nogle Tilfælde har han *ən* for Lyngbys og mit *n*, fx i *ko·ən*, *ks·ən*, *ku·ən* Kone (her har måske Forventning om at høre den nørrejy. Form *ku·ən* spillet ind); *vu·n* (rettet fra *vu·ən*) Vogn; *yŋədy·ən* Underdyne (AB *dy·n*, *dyn* Dyne); dette kan forstås ud fra den Antagelse, at *n* i Fjoldemålet er mere sonort end i PA's egen Sprogbrug.— Svarende til AB's *l* har PA *l*, *l*, Vokal + *l* og Vokal + *l*; Exx.: *gu·əl*, »*gu·0l* = *gu·l*« adj. gul; *ju·əl*, *jul·*, *jul*, *ju.l* (rettet fra *ju.əl*) Hjul (AB *jul*); »*sbiŋju·0l* = *ju·l*« Spindehjul (»Rok«); *my·əl*, *myl*, *myl*, *myl·* adj. meget (AB ofte *myl*); *pø·əls*, *py·o̯ls* Pølse (AB *po̯ls*); *sjɑwl* (*l* rettet fra *əl*), *sχɑ·sl* Skovl. Betegnelsen »*gu·0l* = *gu·l*« må betyde, at det tykke *l* for PA lyder som *0* + *l*; dette passer godt med, at PA meget sjældent skriver *l* efter Diftong og efter *ə*; Exx.: *dj·əl* Del; *d0·ωl* »smuk«; *sgu·o̯l*, *sχu·0l*, *sχu·0l* Skole; *spu·0l* Spole; *sdu·0l* Stol; *y·o̯l* Øl. *pɔbəl* Påbøl (Landsbynavn); »*gɑməl l*« adj. gammel. PA har ikke kunnet skelne mellem Diftong + *l* og Monoftong + *l*; jfr. foran p. 112. — *l* er altså for PA »merkmalhaltig« ligesom *l̨*; i Reglen har han kunnet høre, hvilken Afvigelse fra det »normale« l der forelå, men nogle få Gange har han taget fejl: *ɔltins* adv. altid (AB har *l̨*, jfr. PA *ɔl̨saməl*); *i̯ˈmæl* adv. imellem (AB har *l̨*, PA desuden *imæl̨*); *bal*, »*bal*, *l*« adv. »snart, næsten« (AB ofte *bal̨*); *ko·əl* adj. kold (AB har ofte *l̨*). Et Par Gange er det afvigende Kendemærke fejltolket: *gʀüwʀ* »Gru« (AB *gʀyʂ·l*); *sχ0mkæʀl* Skumkelle (»Skumske«; AB *-kæl·*); denne Fejltolkning er forståelig, fordi også det udlydende Fortunge-r var en fremmed Lyd for PA. — PA's Tredeling af de hørte l-Lyd (i »normalt« l, *l* og *l̨*) synes at være inadækvat, ikke blot fordi den afviger fra de øvrige Optegneres Todeling, men også fordi PA's egne Optegnelser viser så mange Tilfælde, hvor l vexler med *l̨* eller *l*, at man — også når man lader de andres Optegnelser ude af Betragtning — bedst forstår dem, hvis man antager, at Fjoldemålet kun har to l-Lyd, et *l̨* og et *l*. Trods Poul Andersens store

Usikkerhed giver hans Optegnelser os altså langt mere værdifulde Oplysninger om Fjoldemålet l-Lyd end Mar. Kristensens konsekvente Notation.

Min egen Indstilling overfor n- og l-Lydene var væsentlig forskellig fra de øvrige Optegneres, idet jeg fra min vestslesvigske Dialekt var fortrolig med Forskellene *n* : *ŋ* og *l* : *ļ*. I mine Optegnelser hersker gennemgående den skønneste Konsekvens (og Overensstemmelse med min egen Dialekt). De eneste Exempler på Inkonsekvens forekommer i ubetonet Stavelse, hvor n-Lyden i præsens participier og nomina actionis undertiden ender på *ŋ*, men i Reglen på *n* i mine Optegnelser; Exx. fra de allerførste Optegnelser: »*ba·qəŋ* el. *ba·xəŋ* (med meget svagt palatalt *ŋ*)« Bagen (Handlingen at bage); *vn ˈbʀœŋəŋ ˈjɛʀəg* en brændende Hede; *sma.xəŋ* smagende (»velsmagende«); *sedən* siddende; *ˈka·qən ˈvaɹ·md* kogende varmt; *vn ˈsdɛgən ˈjɛʀəg* en stikkende Hede; Former med *n* forekommer hyppigst i Optegnelserne fra de allerførste Dage, i de følgende Optegnelser meget sjældent, og i Optegnelserne fra 1932 slet ikke. I min egen Dialekt har disse Former *ŋ*; det må derfor antages, at Fjoldemålet har *n*, men at jeg i Begyndelsen ikke var sikker på, at n-Lyden afveg fra det ventede. Disse Fejloptegnelser giver os altså et Fingerpeg om, hvordan mine Optegnelser bør bedømmes i Henseende til n- og l-Lydene; de viser, at jeg ikke strax reagerede med fuld Sikkerhed overfor en Afvigelse fra det ventede, men at jeg dog reagerede, skønt *n* stod i ubetonet Stavelse. Mine Optegnelser tør derfor ikke anses for ufejlbarlige, men dog for nogenlunde pålidelige på dette Punkt. — Hverken *ļ*, *ł* eller *ŋ* synes at afvige fra de Lyd, jeg kendte fra min egen Dialekt; det synes ikke at have voldt mig Vanskelighed at afgrænse disse Lyd konsekvent og rigtigt fra en foregående Vokallyd; derimod forekom *n* mig påfaldende sonort (måske fordi Tungen var trukket forholdsvis langt tilbage), og i en Del Tilfælde har jeg vaklet mellem *n* og *ən*, se herom p. 195.

Herefter kan det anses for sikkert, at Fjoldemålet har et palataliseret *ŋ*, et palataliseret *ļ*, et meget sonort velariseret *ł* og et forholdsvis sonort (måske tilbagetrukket) *n*.

b. r-Lyden. Hos Lyngby skrives altid *r*. Der er så godt som intet Exempel på Vaklen mellem *r* og Nul efter betonet Vokal, jfr. Exx. som *liˀə* Le, plur. *liˀər*; *sxa·* Skade (skaði, »damnum«): *sxa·r* Skade (norsk skata, »corvus pica«); *šiˀə* Ske, plur. *šiˀər*; for Pronominet det skriver Lyngby dog både *de* (som han ventede) og *der* (mod sin Forventning). Et enkelt Exempel

på Vaklen mellem Monoftong og Diftong foran r: »*y·ər* (*y·r*)« komp. yngre.

Mar. Kristensen skriver i de første Optegnelser *r*, senere *ʀ*, *r̥* og *ɹ*. Han har altid et r-Tegn, hvor man af sproghistoriske Grunde skulde vente det.

Poul Andersen skriver *r*, *ʀ* og *ɹ*; de to første vexler ofte i samme Ord; men desuden har han undertiden *ə* vexlende med *r*, *ʀ* eller svarende til Lyngbys *r*. Exx.: *hø·(ʀ)*, *hø·ʀ* (to Gange), *hø·ə* og »*hø·r* = usnurret Tungespids-r = *r̥* antydet r« Hør; *smø·ʀ*, *smǫ·ʀ*, *smøyə* Smør. *ɹ* anvendes — i Overensstemmelse med en Praxis, der ofte følges ved Lydskrivning af Rigssproget — som Tegn for »stavelsedannende r« (fx i *dawɹ* Davɪe, *pɛbɹ* Peber, som hos AB skrives *da·ʁəɹ̇*, *pɛbəɹ̇*); men desuden svarer det undertiden til anden Diftongkomponent + r hos Lyngby og AB: *mį·ɹ* komp. mere (AB *mi·ɜɹ̇*); *u·ɹ* Ord (AB *u·ɜɹ̇*); sjældnere svarer det til *ɹ̇* hos AB: *bu·ɹ* Buur (»Bonde«, AB *bu·ɹ̇*). Tegnene *r* og *ʀ* svarer oftest til *ɹ̇* hos AB (fx i *mu·ʀ* Mur, *y·ʀ* komp. yngre, *kų·ǫʀ* plur. Køer; AB har *mu·ɹ̇*, *y·ɹ̇*, *ky·ɜɹ̇*), men undertiden til Diftongkomponent + *ɹ̇*: *vi·r* præs. sing. ved (AB *vi·ɜɹ̇*); *bs·ʀ* (og *bu·0r*) Bord (AB *bu·ɜɹ̇*). Ved udlydende r har vi altså et lignende Forhold som ved de to andre meget sonore udlydende Konsonanter, nemlig *l* og *n*: PA har ikke altid kunnet høre, om den foregående Vokallyd er en Monoftong eller en Diftong; men medens Monoftong + *l*, *n* ofte skrives som Diftong + *l*, *n*, og ikke omvendt, skrives Diftong + r undertiden som Monoftong + *ɹ*, *r*, *ʀ*, og ikke omvendt; dette hænger utvivlsomt sammen med, at PA kunde opfatte *l* og *n* som »normalt« l, n + et Kendemærke, medens det udlydende antydede Tungespids-r ikke kunde opfattes som en Variant af r, men var en helt fremmed Lyd. — I enkelte Tilfælde har PA været i Tvivl om, hvorvidt der efter en Diftong kan høres en r-Lyd eller ikke, fx i *kų·ǫ*, *kų·ǫʀ* plur. Køer.

I mine egne Optegnelser findes 5 forskellige Betegnelsesmåder svarende til Lyngbys udlydende *r*: 1° Nogle få Gange har jeg *ʀ* (hvormed menes snurret Tungespids-r uden fremtrædende Vokalklang), kun i de første Optegnelser; 2° noget hyppigere har jeg *r̥* (usnurret Tungespids-r uden fremtrædende Vokalklang; i Udlyd forekom denne Lyd i min egen Dialekt kun hos enkelte gamle), især i de første Optegnelser, men også undertiden senere, oftest hos Botille, men også undertiden hos andre gode Meddelere; 3° sjældent har jeg *ɹ̈* (hermed menes en meget sonor r-Lyd med *ä*-Klang; den findes ikke i min egen Dialekt, men jeg havde hørt den i Tønderegnens

danske Dialekter og i nty. Dialekter), især i de første Optegnelser, og oftest hos de af det nty. Lydsystem mest påvirkede Meddelere; 4° i de allerfleste Tilfælde har jeg skrevet *ɹ̈* (et temmelig sonort usnurret Tungespids-r med svagere Vokalklang end *ɹ̈*; i min egen Dialekt er denne r-Lyd almindelig hos de ældre); i de sidste Optegnelser er dette r-Tegn næsten enerådende; 5° sjældent *ə* (således lydskrev jeg det udlydende r i min egen Dialekt, som den tales af min egen Generation), næsten kun i de første Optegnelser. — I Indlyd har jeg oftest *ʀ* og *ɹ̈* (det sidste bliver efterhånden det hyppigste), sjældnere *r̥*; ved Overtrækning af r på følgende Stavelse har jeg *ʀ* og (sjældnere) *r̥*, fx i *da* *ˈgi·ʀæ·r̥ ˈeg* da gider jeg det ikke (»så bryder jeg mig ikke om det«); men i de sidste Optegnelser bliver Betegnelsen for Overtrækning sjældnere, parallelt med, at *ʀ* og *r̥* bliver sjældnere i Indlyd. — I Løbet af Optegnelserne er altså Antallet af forskellige Tegn blevet mindre ligesom ved *ʂχ* og *ʃc*; og ligesom ved disse to Lyd må denne Forenkling forstås således, at jeg efterhånden har vænnet mig så meget til Sproglyden, at jeg kun sjældent har lagt Mærke til dens Variation. Dette faldt mig så meget lettere, som Fjoldemålets ud- og indlydende r-Lyd ligner det r (*ɹ̈*), som jeg kender fra de ældres (men ikke fra min egen) Udtale af Nordvestslesvigsk. Som Følge af, at jeg således var nogenlunde fortrolig med r-Lyden, har jeg så godt som aldrig forvexlet dens Vokalklang med en Diftongkomponent; fx har jeg *y·ɹ̈* (2 Gange) komp. yngre, men *y·ø̯*, *y·ɜɹ̈* Øre; flere Exx. p. 111 f. Derimod har jeg ligesom PA, men oftere end han, været i Tvivl om, hvorvidt der efter en Vokallyd følger et r eller ikke:

1° Trykstærk Monoftong + udlydende r: I de første Optegnelser er der ikke få Exempler på Inkonsekvens, fx *ʃøⁱ·*, *ʃøⁱ·ɹ̈* adv. før (begge hos Botille); i en hel Del Tilfælde har jeg i 1931 Nul svarende til *ɹ̈* i 1932, fx 1931 *0mˈheⁱ* adv. »omkring«, men 1932 *0mˈhe·ɹ̈*, 1931 *lɛ·ⁱ* »Stige«, men 1932 *lɛ·ɹ̈*. Pronominerne det og hvad har jeg meget ofte skrevet uden r, både i 1931 og i de første Optegnelser i 1932, indtil jeg i 1932 opdagede, at de i trykstærk Stilling udtales med r: *dɛɹ̈* og *vaɹ̈* (det sidste Ord betyder både »hvad« og »noget«); Årsagen til denne Fejl er, ligesom hos Lyngby, Forventningen om r-løse Former. Bortset fra disse to Fejlhøringer hersker der nogenlunde Konsekvens i Optegnelserne fra 1932; hos CC har jeg dog undertiden skrevet r i Ord, som jeg hos andre Meddelere har optegnet uden r (fx *ˈtʀiˌblaɹ̈* »Engkabbeleje«; hos andre Meddelere *bla* Blad); i Optegnelserne

hos de bedste Meddelere i 1932 er der vistnok kun eet Exempel på Vaklen: Tinne *ˈna·bəˌsdæɹ* Nabosted (»Nabogård«), LJ *ˈsædˌsdæ* Sættested (»Sted i Å, hvor man kan sætte en Åleruse«; i Parentes er tilføjet: »ikke *-sdæɹ*«) og *ˈsdugˌsdæ* Stuksted (»Ånsted«, »Sted på Marken, hvor en Travehob har stået«). Denne nogenlunde konsekvente Betegnelse kan være opstået ved, at jeg har ladet mig lede af min etymologiske Viden; men de to sidstnævnte Exempler (*-blaɹ* og *-sdæɹ*), hvor jeg mod Forventning nogle Gange har hørt *ɹ*, taler imod denne Mulighed, på lignende Måde som Tilliden til Lyngbys Konsekvens styrkes ved, at han mod Forventning har hørt *r* i Pronominet det. Det må derfor antages, at Forskellen mellem *-ɹ* og Nul er til Stede i Udlyd efter trykstærk Monoftong. Dette bekræftedes ved Optegnelserne i 1935, hvor Mag. Ole Widding og jeg var sikre på, at der var Forskel mellem *li·* inf. lide og *li·ɹ* præs. sing. lider.

2° I tryksvag Stilling synes Forskellen mellem udlydende -r og Nul derimod ikke at være til Stede foran et følgende Ords forlydende Konsonant; der er dog mange Undtagelser, men de kan bortforklares på tre Måder: de kan være Fejlhøringer eller »analogiske« Skriveformer, eller de kan være fremkaldt af den Fejlkilde, der ikke kan elimineres ved Optegnelse af hele Sætninger eller Sætningskæder: ved de nødvendige Gentagelser af enkelte Ord forandres de Betingelser, som det her kommer an på. Exx.: *æ hæ ˈtʀu·ɜɹ* jeg har troet (ɔ: »jeg troede«); *æ hæ ˈvaɹ ɒ ˈvis* jeg har hvad (ɔ: »noget«) at vise (om en Attest); men: *va ʀæ ˈhæ ˌdɜ hæ ʀæ ˈ0·ɒ mæ* hvad jeg har, det har jeg på mig; *va ˈsmæxə dɛ ˈbi·ɜs̥χt* hvor smager det besk. *ˈdæŋ æ ʀ i ˈsdo̤gər̥* den er i Stykker; men *ɒn ˈkno̤bəl æ j0 ˈ0l̥d̥əns ɒ ˈhɛd væn ɒn vɛl ˈsl0·ɒ ɒn ˈhu·ŋ* en Knippel er jo altid at hitte, når man vil slå en Hund. *væn ɜ da ˈeg hæ flås·n ˈvæx ˌda sxu di kun taɹ̥· ɜ ʀ iˌjæn ˈɹ̥ŋ· ˌda kuŋ di· no^{u}·ŋ ˈnɑd ɜr̥* når det (en Visk Hø lagt ud ved Hushjørnet på Kyndelmissedag) da ikke har fløjet (ɔ: »fløj«) væk, så skulde de kun tage det ind igen, så kunde de endnu nytte (ɔ: »få Brug for«) det. Bortfald af r finder ikke Sted foran den ubestemte Artikel i Fælleskøn *ɒn*, der ofte sammentrækkes med foregående udlydende Vokal til Vokal med totoppet expiratorisk Accent + *n*, men med foregående udlydende r til *ɹ^{d}n* eller *^{d}n* (den sædvanlige Udtale af Lydforbindelsen rn, se p. 171 f.): *mæ·n ˈpu·ɜs* med en Pose, men *haŋ æ· ^{d}n ˈbo̤fəl* han er en Bøffel, *dɛ va^{d}n ˈka·^{d}l* det var en Karl (ɔ: »Mandsperson«). Foran et følgende Ords forlydende Vokal synes Forskellen r: Nul ikke neutraliseret. Der findes ganske vist talrige Exempler

på r efter den bestemte Artikel, fx i *i· ˌrˈœ·ŋ* i æ Eng (»i Engen«; men *i v ˈhi·ə* i Heden); *hɛn æi i· i ˈɛiᵈnˌanˌsdaɭɖ* hun er i æ Irrenanstalt (»Sindssygehospitalet«); *lɛq v ˈʀ i·əi ˌa·s* lægge æ Ed af (»aflægge Ed«); *haŋ hæ ˈlæxd mœ· ˈʀ i·əɭ* han har leget med æ Ild (jfr. L *liɭ Pe·r ve œr œ·ŋ* lille Per ved æ Ende ɔ: Lillefingeren); men heraf bør vi vistnok slutte, at den bestemte Artikels Form i Fjoldemålet er *ar* med udlydende -r; efter Ord, der i trykstærk Stilling har udlydende Vokal — fx i Forbindelser med tryksvagt *vɛ* præp. ved, *tɛ* præp. til, *mæ* præp. med, *ha* inf. have, *æ* pron. jeg, *mæ*, *dæ*, *sæ* pron. obl. cas. mig, dig, sig, *a* konj. og — er der nemlig ikke fundet noget Exempel på r; Feilb. anfører (III p. 1) fra Angel og Valsbøl to Exempler på falsk r foran Vokal: *de veə-r-œ-r-it* det ved jeg ikke og *de ska vi·s sœ-r-i œ-r-œ·ŋ* det skal vise sig i Enden; i disse Dialekter har trykssvage Ord med udlydende Vokal eller Vokal + r åbenbart altid r foran et følgende Ords forlydende Vokal og Nul foran et følgende Ords forlydende Konsonant, med andre Ord Neutralisation af Forskellen mellem udlydende r og Nul i tryksvag Stilling. Men Exempler som de sidstnævnte er ikke fundet i Fjoldemålet[1]. — Lyngby er den første, der har gjort opmærksom på, at Forskellen r : Nul i nogle jyske Dialekter neutraliseres i tryksvag Stilling foran Konsonant (K. J. Lyngby's Jy. Gram. p. 100 f.), dog vistnok ikke i Substantiver[2]. Efter det foregående er det sandsynligt, at Fjoldemålet har den samme Ejendommelighed, men Materialet er altfor usikkert til at udtale sig med Bestemthed; heller ikke kan det afgøres, om -r i Substantiver indtager en Særstilling, da Substantiver forholdsvis sjældent står i tryksvag Stilling.

3° Trykstærk Diftong + r. I Almindelighed har jeg r i de Ord, hvor jeg af sproghistoriske Grunde ventede det, men ikke r, hvor jeg ikke ventede det; flere Gange har jeg ment at kunne høre en Forskel mellem en Bøj-

[1] Lyngby, der mente, at den foransatte bestemte Artikel er opstået af thæn, thæt og anså det for en Mulighed, at Intetkønsformen har fortrængt Fælleskønsformen, anfører med Urette Angelbomålets *r* i *œr oʔr* Året, *œr oʔg* Øget som Støtte for den sidstnævnte Hypotese (Sønderjy. Sproglære p. 20 f.). Men han kunde altså med Rette have brugt Fjoldemålets r som Argument.

[2] Ifl. Kort Nr. 64 i Kristensen og Bennike: Kort over de danske Folkemål findes denne Ejendommelighed kun på et lille østjysk og et lille midtjysk Område; men Fænomenet har langt større Udbredelse. På Kortet er iøvrigt indtegnet Grænsen for en rent fonetisk Ejendommelighed, hvis Registrering formodentlig hviler på subjektive Skøn: Grænsen mellem »hørligt« og »stumt« udlydende r (ifl. Forklaringen p. 125 modsvares i visse Stillinger Rigssprogets r af ə). Et Kort over Neutralisationsfænomenerne vilde rimeligvis give et ganske andet Billede.

ningsform uden og en Bøjningsform med r, fx *sxi.ɜ* Ske, plur. *sxi·ɜɹ̇*; *flo.ɒ* inf. flå, præs., præt. og præt. part. *flɑ.ɒɹ̇*. Men der er overordentlig mange Exempler på Inkonsekvens, både i de ældre og i de yngre Optegnelser, fx *slɛ·p̤* og *slɛ·p̤ɹ̇* Slæde; *ˈbʀuˌfɛ·p̤* og *ˈbʀuˌfɛ·p̤ɹ̇* Brudefærd; *bu·ɜ*, *bu·ɜɹ̈*, *bu·ɜɹ̇* Bord; *i ˈbly·ɜ* og *i ˈbly·ɜɹ̇* i Blød. I 1935 mente jeg (men ikke Ole Widding) at kunne høre Forskel mellem sidste Del af *tʀɛ·p̤* Træ og sidste Del af *cɛ·p̤ɹ̇* inf. skære, men ved præs. af Verbet få var jeg i Tvivl og skrev *fɛ·p̤(ɹ̇)*; og hverken vi eller Meddeleren kunde høre Forskel på Slæde og præs. af Verbet slå (*slɛ·p̤*). Til Trods for den fuldstændige eller delvise Overensstemmelse mellem de sproghistoriske Fakta og Lyngbys, Mar. Kristensens og mine Optegnelser må det derfor betegnes som ganske usikkert, om der findes en Forskel mellem udlydende r og Nul efter trykstærk Diftong. Hertil kommer, at der foran følgende Vokal undertiden forekommer et tydeligt, snurret *ʀ* i Ord, der af sproghistoriske Grunde ikke burde have r, fx *haŋ ˈdy·ɜ ʀ i ˈgoɒ* han døde i Går; *vi ṣχuḷ ˈblɛ·p̤ ʀ ɒ ˈkɑ·ɒl* vi skal blæde Kålene; *vi ˈʀi·ɜr̥ ɒ ˈhɑ·ɒɹ̇* vi rede Håret (men samtidig: *ˈʀi·ɜ did hɑ·ɒɹ̇*); *ɒ ˈklɛ·p̤ ʀ ɒ ˈlix* at klæde Liget (men *klɛ·p̤ ˈlix* klæde Lig). Nomen actionis til *klɛ·p̤* klæde hedder *klɛ·p̤n*, modsat nomen actionis til *bɛ·p̤ɹ̇* bære, der hedder *bɛ·p̤ᵈn*; i Stillingen efter Diftong neutraliseres Forskellen mellem r og Nul altså ikke foran n; men da der også efter *ə* er Forskel mellem rn og n, skønt Forskellen udlydende r : Nul i denne Stilling ellers er forsvundet (se ndfr. p. 168), tør vi ikke heraf slutte, at r i enkel Udlyd efter Diftong holdes ude fra Nul. Som et vigtigt Argument for den modsatte Påstand må nævnes, at Plur. af *slɛ·p̤* Slæde er optegnet i Formerne »*slɛ·p̤ɹ̇ə* (*slɛ·p̤ɹ̇.*)« og *slɛ·p̤ɹ̇·*; disse Former danner en nøjagtig Parallel til *gasəɹ̇ə* plur. af *gasə* Gase, *galəɹ̇·* plur. af *galə* (se ndfr. p. 168); *ɹ̇·* og *ɹ̇.* må opfattes som Udtalevarianter til *ɹ̇ə*; foran Pluralisendelsen er altså indskudt et r. Nogle Komparativer og nomina agentis er optegnet i tilsvarende Former, fx *ʀy·ɜɹ̇·* komp. af *ʀy·ɜ* rød; *vʀi·ɜɹ̇·* komp. af *vʀi·ɜ* vred; *ɒn ˈgu·ɜ ˈkvɛ·p̤ɹ̇·* en god Kvæder (»Sanger«) til *kvɛ·p̤* inf. »synge«. Det er muligt, at den foran omtalte Pluralisform *sxi·ɜɹ̇* bør opfattes som en Fejlhøring for *sxi·ɜɹ̇·*. Ved udlydende Monoftong er der kun optegnet eet Exempel på et sådant indskudt r, nemlig *sba·ɹ̇ə* plur. af *sba·* Spade; derimod *la·ɜɹ̇* (ɔ: *la·ɹ̇*, se p. 194 f.) plur. af *la·* Lade (Lyngby *la·*, plur. *-ər*); *bla·ɹ̇*, plur. af *bla* Blad; *si·ɹ̇*, plur. af *si·* Side. — Herefter må det vistnok anses for lidet sandsynligt, at der i enkel Udlyd findes en Forskel mellem r og Nul efter trykstærk (og tryksvag) Diftong.

4° Forskellen mellem udlydende r og Nul efter *ə* behandles her, fordi denne Undersøgelse må hvile på de samme fonetiske Kendsgerninger som de foregående. Lyngby har ligesom ved Diftongerne næsten altid r, hvor han af etymologiske Grunde måtte vente det, og Nul, hvor han ikke ventede -r; dog har han *dæn leŋkər hå·ŋ* »den venstre Hånd« = nty. *de leŋkə hant*; desuden har han skrevet *tantər* Tante, men rettet det til *tantə*. LPetersen, Mar. Kristensen og Poul Andersen har henholdsvis *-er*, *ər* og *ɹ*, hvor Skriftsproget har r, eller hvor man af sproghistoriske Grunde kunde vente r, og *e*, *ə*, hvor man ikke venter r. I mine egne Optegnelser fra 1931 står ofte *-ə* svarende til Skriftsprogets -er (hvilket svarer til min egen Generations Sprogbrug i min vestslesvigske Dialekt), men oftest *-ər̥*, *-əʀ* eller *-əɹ* (det sidste er det hyppigste). Exx.: *ka·qə* plur. Kager; *pebə* Peber. — *bʀå·ðər̥* plur. af *bʀå·r̥* Brad (»Steg«); *fiədəʀ* komp. federe; *fædəɹ* plur. Fødder; *hi̯ŋəɹ* plur. Hænder. I Tilfælde, hvor der af etymologiske Grunde ikke kan ventes r, har jeg i Reglen *-ə*, sjældnere *əɹ*, *ər̥*; Exx.: *dọxdə* adj. dygtig; *ˈba·ˌfu·ɜ̃ɹdə* adj. barfodet, *ˈpładˌfu·ɜ̃ɹdə* adj. platfodet, *ˈy·ɜmˌfu·ɜdə* adj. ømfodet; *gidsə* adj. gitsig (»gerrig«); *håsə* Hoved; *ˈhu·ɜlˈbʀysdə* adj. hulbrystet (og *ˈpładˈbʀysdəɹ* »fladbrystet«); *knibə* adj. knibet (»påholdende«); *knɛqələ* adv. kniglet (om uspændstig Gang), men *knɛqələɹ* præs. af det tilsvarende Verbum; *mɒxələ* adj. »muggen«; *ʂcemələ* adj. skimlet; *svi·ədə* adj. svedig. — *kʀæfdəɹ* adj. kræftig (»kraftig«); *kɒm·ləɹ* adj. kummerlig; *ma·ɭdər̥* Måltid; *sxaləɹ* Skalle (Fisk); *ˈså·gəɹˌvæɭəŋ* Sagovælling; *ʂcœsər̥* adj. skævet ɔ: »fuld af Skæv (Høraffald)«; *slɛgər̥* adj. slikket (»slikvorn«). — I Optegnelserne fra 1932 forekommer der flere Exempler på uventet *-ɹ* og færre Exempler på, at et ventet r mangler. Exx.: *ɑ. dɒməɹ* komp. dummere; *gam·ləɹ* komp. »ældre«; *vʀɛŋələɹ* præs. vringler (om skødesløs Gang; det tilsvarende Adv. derimod uden *ɹ*: *haŋ ˈgɛ·p̣ sɑ ˈvʀɛŋələ* han går så vringlet). — *ha·sə* Havre; *smæxə* præs. sing. smager. *β. bʀunələ* adj. brunlig; *dyɭə* adj. dyldig (»tålmodig«, om Hest); *fædə* adj. fedtet; *gɒlə* Gulv; *hæsələ* adj. hæslig; *liðələ* adj. liderlig; *masə* Masse; *ˈmu·sˌy·ɜɹə* adj. musøret (om Hest); *ʀexdə* adj. rigtig; *ˈʀy·ɜˈbɒŋd̥ə* adj. rødbuntet (»rødbroget«); *sdɛxələ* adj. »sortbrun« (om Hests Farve); *tɒmbə* adj. »tosset«. — *blɛsəɹ* adj. blisset; *feɟəɹ* adj. fiffig; *guləgəɹ* adj. »gullig«; *kå·nəɹ* »Fæstepenge« (Kana, plur. af Kanon i Betydn. »Fæsteafgift«); *ˈkʀɒmˌbi·ɜnəɹ* adj. krumbenet; *dɛ dön ˈmu·səɹ* »det lugter af Mus«; *pusələɹ* adj. »speget«; *ʀigələɹ* adj. rigelig; *ˈtʀiŋ·ˈʀɒxəɹ* adj. »rundrygget«; *tb̥ɥs·ləɹ* adj. »tvivlsom«. — I mine Optegnelser skrives

altså oftere -*ɹ* i Ord, hvor der af etymologiske Grunde må ventes et r, end i Ord, hvor der ikke må ventes r. Spørgsmålet er, om denne Forskel i Optegnelserne skyldes en Forskel mellem de to Ordgruppers Udtale eller udelukkende min Forventning om at høre et r. Et Bidrag til Spørgsmålets Besvarelse får man ligesom ved Diftongerne ved at betragte de Tilfælde, hvor *ə* + ventet Nul står foran Vokal. I disse Tilfælde er der meget ofte optegnet et »overtrukket« *ʀ* (dvs. et tydeligt, snurret Tungespids-r); Exx.: *p̤d sma·qəŋ ma·l̥də ʀ ɛ·p̤* (Trykbetegnelsen glemt) »et velsmagende Måltid Mad«; *æ hæ tåsn ɒn ˈhy·o̤n ɒ ˈhåsə ʀ ˌås·* jeg har taget en Høne Hovedet af (»skåret Hovedet af en Høne«); *dɛ· ˈtu·ɜˌlɑ̈ɟ· va·n æ ˈdo̤xdə äɟd̥ə ʀ ˈeg* det er toerlei, hvad en er dygtig antig ikke (»der er Forskel på, om man er dygtig eller ej«; *äɟd̥ə(ɹ)* hedder også *aŋ̥də(ɹ)* og svarer til glda. antigh, annat-twæggia); her må også nævnes en Afledning som *ˈgalˌhåsəʀə* adj. galhovedet og Pluralisformer som *gasəɹə* plur. af *gasə* Gase; *pʀɛɖɜɹə* plur. af *pʀɛɖɜ* Prædiken; *ki·ɜlʂχəɹ·* plur. af *ki·əlʂcə* Kedelskede (se Feilb.); *fɒˈmɟləɹ(.)* plur. af *fɒˈmɟlə* Familie; *baləɹ* plur. af *balə* Balje; de sidste Former må opfattes som Udtalevarianter til -*ɹə* ligesom ved Diftongerne. Disse Pluralisformer er parallelle med andre Pluralisformer med ventet r, fx *vɛ·ssdəɹə* plur. af *vɛ·wsdəɹ* »Væver«; *s0məɹ* plur. af *s0mə* Sommer; *gufəɹ·* plur. af *gufəɹ* Gudfader, *guməɹ·* plur. af *guməɹ* Gudmoder. Det må herefter antages, at der ikke findes nogen Forskel mellem r og Nul i Udlyd efter *ə*. Dette gælder imidlertid ikke Forbindelserne ərn : ən; det hedder *no̤xdəɹ̈ᵈn* adj. nøgtern, men *ʂco̤xən* adj. søgn. Da -*ə(ɹ)* + den ubest. Art. *ɒn* udtales -*əᵈn* o. lign. (fx i *ˈɥsə ᵈn ˌgʀås·* over en Grøft), bør -*ə(ɹ)* sandsynligvis altid interpreteres som *ə* + *r*.

VII. Konklusion.

Efter denne Gennemgang af de optegnede Enkeltkonsonanter i Forlyd, Udlyd og Indlyd i betonet Stavelse kan Dialektens Inventar af Sproglyd i disse Positioner opstilles således (jeg benytter Tegn, der hyppigt er anvendt i Optegnelserne):

Forlyd:

			h			
k	*g*		*x*			
fc		*j*	*ʂx*			
t	*d*		*s*	*n*	*l*	*ʀ*
p	*b*	*v*	*f*	*m*		

Udlyd:

$g(k)$	q		x	η		
		$j(i)$	$\S x$	η	l	
$d(t)$			s	n	l	i
$b(p)$	$\underline{b}$	$w(s)$	f	m		

Indlyd: De samme Sproglyd som i Udlyd og desuden

g og $\eth$

B. KONSONANTGRUPPER I BETONET STAVELSE

Alle de øvrige betonede Stavelsers konsonantiske Forlyd, Udlyd og Indlyd kan uden væsentlige Vanskeligheder opfattes som sammensatte af de Størrelser, vi har fundet i enkel Forlyd, Udlyd og Indlyd. Her skal ganske kort gøres Rede for de Tilfælde, hvor det efter Optegnelserne kunde se ud, som om der i sammensat Forlyd, Udlyd og Indlyd indgik andre Størrelser end de ovenfor registrerede.

1. Sammensat Forlyd. Efter *k*, *t*, *d* og *s* skriver jeg nogle få Gange *ð* (Exx. *dðå·l* Dvale; *sða·i* adj. »tung«; PA har en enkelt Gang *w* efter *s*: *swen* Svin). Dette *ð* vexler med *v* i mine egne og de andres Optegnelser og betegner kun en Udtalevariant til *v*; Nederty. i Sydslesvig har altid denne Udtale af v efter s, k og d. Ganske vist har det nordvestligste Hjørne af Nordslesvig en lignende Lyd efter *k*, *t*, *d*, *s* (i Kort over de danske Folkemaal p. 91 og Kort Nr. 47 skrevet *w*), men der kan næppe antages nogen Sammenhæng mellem dette *w* og Fjoldemålets *ð* (der i så Fald måtte formodes at være en Relikt); snarere skyldes det en forholdsvis sen Påvirkning fra Nederty.

Efter Konsonant skrives i mine Optegnelser afvexlende *l* og *l*; da disse Tegn vexler ganske regelløst, ofte i samme Ord, må de opfattes som Betegnelser for to Udtalevarianter (ligesom i min egen Dialekt).

Efter *s* skriver Lyngby altid, og MKr i de første Optegnelser *k*, *t*, *p*, men MKr i de senere Optegnelser, PA og AB altid *g*, *d*, *b*. Denne Vexlen er kun Udtryk for, at der ikke findes nogen Forskel mellem Tenues og Mediæ i denne Stilling, og Optegnerne har ikke med den forskellige Betegnelse udtrykt nogen forskellig Opfattelse af Lydene; 4/11 1857 skriver Lyngby til stud. theol. N. C. Christensen: »Der skrives *sk*, *sp*, *st* (*skryw·*,

spreη·, *ste-k*), skjønt det egentlig er *sg*, *sb*, *sd*, men Afvigelsen fra Skriftsproget synes her unødig, da Udtalen her var den samme«.

2. Sammensat Udlyd og sammensat Indlyd. Efter *l̨* og *n̨* har jeg i Reglen skrevet *d̨* (vexlende med *d*); de andre Optegnere har henholdsvis *t* og *d*. Da *d̨* vexler regelløst med *d*, *t*, og da jeg i mine sønderjyske Optegnelser anvendte *d̨* som Tegn for det lidt palataliserede *d* i *j*-, *n̨*- og *l̨*-Forbindelser, må *d̨* betragtes som Variant til *d*. — *d̨* holdes nogenlunde konsekvent ude fra *d̨*, se p. 143 f.

For den velare Spirant foran *t* skriver Lyngby i Reglen *g*, og jeg så godt som altid *x*; dette stemmer overens med, at Lyngby fra sin egen Sprogbrug kun kendte *qt*, og jeg kun *xd*; jfr. p. 145 ff. PA har et Par Gange skrevet *ɹd*, *rd* for de andre Optegneres *xd*, *gt*: »*s̨jaˑɹd* (= *s̨jaˑd*? vist *s̨jaˑxd*)« præt. part. skaget (»skættet«); »*dØnərd* tordnet (*r* = *x*)«; *x*-Lyden, der var ham fremmed, har øjensynlig mindet ham om Rigssprogets Bagtunge-r foran t. — I Stillingen foran *d* findes *g* i nogle få Låneord som *fɔˈʀɒgd* adj. forrykt; bortset fra dem findes der kun eet usikkert Ex.: L *cykt*, AB *t̨cygd*, *t̨yxd* neutr. af L *cyk* adj. tyk; ellers findes altid *xd* i Bøjningsformer, hvor vi kunde vente *gd*, fx *ʀɒxd* præt. part. af *ʀɒg* rykke; L *bøgt sœ* præt. af *bøk sœ* »bukke sig«. Når PA skriver *gt* i *agt* Agt og *i ˈjaˑgt* i Agt, men *χd* i fx *faˈsœχdə* adj. forsigtig, kan det ikke opfattes som et Bevis på en Forskel mellem en Klusil og en Spirant; i Rigssproget er denne Forskel nemlig neutraliseret foran t, og PA's Øre som Følge heraf meget usikkert på dette Punkt. Hvis vi ser bort fra nogle få unge Låneord, og hvis vi antager, at *t̨yxd* repræsenterer en genuin, *t̨cygd* derimod en ny, analogisk Form, fremtræder der altså en Sprogtilstand, hvor Forskellen *g* : *x* var neutraliseret foran t i Fjoldemålet ligesom i Rigssproget.

Man kunde tænke sig, at det forholdt sig på lignende Måde med Forskellen *b* : *b̲* foran *d*, men Optegnelserne tyder måske snarere på, at Forskellen opretholdes; Lyngby har *b* i Præterita og Participier af svage Verber, hvis Infinitiver har *b*, fx *døbt* præt. af *døˑb* døbe; i mine egne Optegnelser findes der ganske vist kun een Gang *b̲* foran *d* (*hØˑab̲d* præt. og præt. part. af *hØˑab̲* håbe), ellers *b* (*sdyˑɜbd* præt. støbte o. l.); men dette kan skyldes min store Usikkerhed overfor Forskellen *b̲* : *b*.

Efter *m* skelner Lyngby i Indlyd mellem *p* og *b*: han skriver *Spem'pəl* Spinkebøl (Landsbynavn), men *temˑbəl* Tingbol (»Budstikke«); i et tredie Tilfælde er han i Tvivl: »*kompən* (*kombən*?)« Kumpen (om Dreng); det ene

af de to Exempler på *b* må imidlertid udgå, da AB 1932 har *tɛŋ·b0l* Tingbol (altså formodentlig med forlydende *b* i betonet Stavelse); det andet Exempel på formodet *b* efter *m* er så usikkert, at det tør antages, at Forskellen mellem Tenuis og Media i denne Stilling er neutraliseret ligesom i Rigssproget.

Foran *g* har AB skrevet *ŋ* i *haŋgl0ŋ* »Vante«, plur. *haŋgl0ŋəɹ* og (i ubetonet Stavelse) i *ljŋəŋgə* »Barnesærk«; *ŋ* (palatalt *n*) må opfattes som en kombinatorisk bestemt Variant til *ɳ* (palataliseret *n*; Artikulationsstedet ligger lidt længere fremme i Munden end ved *ŋ*).

Lydforbindelsen rn og rl skrives hos Lyngby i Almindelighed *rn*, *rl*; nogle få Gange har han dog haft vanskeligt ved at høre r'et: *ka·rl* Karl (»Mandfolk«), *ka·(r)lʃålk* »Mandfolk«, *oŋka?l* Ungkarl; *hy(r)n* Hjørne, plur. *hyr·nər*. To Gange har han øjensynlig fejltolket rl-Forbindelsen: »*æl·* (*æj·l?*)« og *æl·* Ajle, hvor AB har den til Lyngbys rl svarende Betegnelse. Udover disse få Tilfælde har Lyngby kun været usikker overfor den foregående Vokals Længde, fx i »*jær·n* (*jæ·rn?*)« adv. gerne. — Også for Poul Andersen var disse Lydforbindelser fremmede; ofte er der i hans Optegnelser slet ikke betegnet noget r: *jæ·n* adv. gerne; *bɥ·o̤n* Børn (men *ba·rn* Barn); en Gang er rl forvexlet med *l*, se p. 160. — I mine egne Optegnelser findes der mange forskellige Betegnelsesmåder svarende til Lyngbys *rl*, *rn*, oftest *ɹ[d]l*, *ɹ[d]n* eller *[d]l*, *[d]n*; fx har jeg optegnet Subst. Karl i Formerne *ka·l*, *kaɹ·l*, *kaɹ̈·l*, *kaɹ̈[d]l*, plur. *kaɹ[d]ls*, *ka·[d]ls*, Barn i Formerne *baɹ·n*, *baɹ̈·[d]n*, *ba·[d]n*, plur. *by·o̤n*, *by·o̤[d]n*, *by·ɜdn*, *by·ɜ[d]n*. I mine første Optegnelser har jeg åbenbart været temmelig usikker over for disse Lydforbindelser, især på Grund af Tungespidslukket; nogle få Gange har jeg *n* for rn, fx i *ˈpo̤l·s|huˑɜn* Pølsehorn (senere ofte *huˑɜɹ[d]n* og lign. Former), *by·o̤n* Børn (senere *by·o̤[d]n* og lign.); sjældnere *l* for rl, fx i *ka·l* Karl (senere *kaɹ̈[d]l* og lign.); hyppigere har jeg forvexlet rn og rl med *dən* og *dəl*, fx i *dɜ hudələɹ* »det hvirmer« (om Blæst; senere inf. *huˑ[d]l*); *i· mɛ·dən*, *i· mɛdən* i Midten (senere *i· mɛ·ɹ̈[d]n*; jfr. nty. in' e Merrn); *sɛdən* Sidden (senere *sɛɹ̈[d]n*); *muˑɜdən* præs. part. modende (»ventende«; senere *muˑɜ[d]n*); »*ɒ m0nˈaˑʀəl* eller *ɒ m0nˈaˑdəl*« i Morgen årle (L *mårˑn arˑl*). I de senere Optegnelser er der så godt som ingen Exempler på disse Fejl; *dən*, *dəl* holdes nu sikkert ude fra *ɹ[d]l*, *ɹ[d]n*, hvilket må skyldes den erhvervede Øvelse; Lyngbys forholdsvis store Sikkerhed hænger måske sammen med, at han vistnok kendte en lignende Udtale fra Østhimmerlandsk; i al Fald var der efter mit Øre et svagt

Lukke i de østhimmerlandske rn- og rl-Forbindelser. — Da Lukket øjensynlig er forskelligt fra *d* (det synes ikke altid at være til Stede, og er vist altid svagere (kortvarigere?) end *d*), er der ingen Grund til at tolke *ɹ*^{d}*l*, ^{d}*l* og *ɹ*^{d}*n*, ^{d}*n* som andet end r+l og r+n. — I Forbindelsen rm har jeg nogle få Gange ment at høre et tilsvarende Læbelukke: *ˈaɹ̈*(^{b})*m*|*kʀu·ɜx*, *ˈaɹ̈m*|*kʀu·ɜx* »Armhule«; *ˈaɹ·*(^{b})*md ˈfɑl·g* armt Folk (»fattige Folk«).

I de foregående Optegnelser var der i et Par Tilfælde Vaklen mellem *ə* og Nul (fx *mu·ɜdən* : *mu·ɜ*^{d}*n*). En lignende Vaklen findes i en Række andre Tilfælde. De vil blive behandlet under Afsnittet Konsonantforbindelser.

C. KONSONANTER I UBETONET STAVELSE

Da disse Stavelsers eventuelle konsonantiske Forlyd er behandlet i de foregående Afsnit under Indlyd, skal her kun omtales Udlyd og Indlyd efter *ə*. I disse Stillinger forekommer følgende Enkeltkonsonanter:

g	*q*(*x*)	*ŋ*		
	ʂx	*ŋ̊*		
d	*s*	*n*	*l*	(*ɹ*)
b	*v*(*f*)	*m*		

Om *q*, *x*, *v*, *f* og *ɹ* er der talt ovfr. p. 144 ff., 152 ff. og 167 f.

Til Konsonantforbindelserne efter *ə* skal her gøres følgende Bemærkninger om særlig vanskelige Tilfælde.

Foran *d* findes eet Exempel på *p*, nemlig L *gnor·əpt* præt. af *gnor·əp* »kvække«, intet Exempel på *v*, men eet Exempel på *ð*, nemlig L *ær·ðt* præt. og præt. part. af *ær·v* arve, eet Exempel på *f*, nemlig AB *ʂχɛləfd* præt. af *ʂχɛl·f* skælve, og endelig eet Exempel på Nul for ventet *v*, nemlig L *fær·ət* præt. og præt. part. af L *fær·ə*, AB *fæɹ·v* farve. Der kan naturligvis ikke siges noget sikkert om dette Materiale; her skal kun nævnes den Mulighed, at der i alle fire Tilfælde foreligger samme Sproglyd (da L een Gang skriver *ðt* for ventet *vt*, kan det ikke anses for sikkert, at *-pt* i *gnor·əpt* er forskelligt fra de øvrige Tilfælde); i så Fald skulde alle Forskelle mellem de labiale Konsonanter *-b*, *-b̥*, *-f*, *-w* være neutraliseret i ubetonet Stavelse foran *d*, medens vi i usammensat Udlyd efter *ə* både har *-b* og *-v*.

Også Forskellen mellem *g* og *q*(*x*) synes at være neutraliseret foran *d*; præt. af AB *vʀaləg* »valke« er optegnet som *vʀaləxd*, præt. og præt. part.

af AB *d0nəg* »tordne« som *d0nəxd*, præt. af AB *bænəg* ˈ*a·s* »bene af« som *bænəxd* ˈ*a·s*, præt. part. af L *ɟœl·ək*, AB *kɛlg* »kildre« som L *ɟœl·əqt*, AB *kɛlxd*, præt. og præt. part. af AB *mal·g* malke som *mal·xd*, præt. part. af AB *sn0i·g* snorke (om spindende Kat) som *sn0i·xd*, og neutr. af L *mørk*, AB *mo̤ig*, *mo̤i·g* som L *mør·xt*, AB *mo̤ixd*, *mo̤i·xd* (om *ə*: Nul se p. 198 f.); to Gange er der i Participiumsformer skrevet *kt*, *gt*: L *böl·kt* (men AB *bö̤l·xd*) præt. part. af AB *bö̤l·g* »brøle«, og AB *kal·gd* præt. part. kalket; men disse Participier bør vist anses for unormale eller fejlhørte.

D. KONKLUSION: FJOLDEMÅLETS KONSONANTBESTAND

I. Lydklasser.

Den foregående Undersøgelse af de optegnede Ords konsonantiske Forlyd, Udlyd og Indlyd har givet følgende Resultat: Hvert optegnet Ords Forlyd lader sig opfatte enten som Nul eller som een af de p. 168 opførte 18 Sproglyd eller som en Kombination af disse; på tilsvarende Måde lader Udlyden sig opfatte: efter betonet Vokal enten som Nul eller som een af de p. 169 øverst opførte 18 Sproglyd eller som en Kombination af disse, og efter ubetonet Vokal enten som Nul eller som een af de p. 172 opførte 13 Sproglyd (der synes at kunne identificeres med 13 af de udlydende Konsonanter i betonet Stavelse) eller som en Kombination af disse. Endelig kan Indlyden mellem betonet og ubetonet Vokal opfattes enten som een af de p. 169 opførte 20 Sproglyd (nemlig foruden de 18 Udlydskonsonanter tillige *ɟ* og *ð*) eller som en Kombination af de 38 fra Forlyden og Udlyden kendte Sproglyd. Der er i Optegnelserne ikke fundet noget, der nødvendiggør en Opstilling af flere end disse 38 Lyd. Man kunde måske tænke sig, at der i de Lydforbindelser, i hvilke en Forskel mellem to Sproglyd er ophævet, indgår et »Arkifonem«, der afviger fra begge de pågældende Sproglyd, fx ved at dets Variationsbredde spænder over begges Område. Forskellene *k* : *g*, *t* : *d* og *p* : *b* er ophævet i Forlyd efter *s*, hvor der altså kun findes een velar, een dental og een labial Klusil; det kunde altså tænkes, at hver af disse tre Klusiler havde en så stor Variationsbredde, at det ikke kunde afgøres, om den var en Tenuis eller en Media. Der synes imidlertid blandt Optegnerne at være Enighed om, at de tre Klusiler efter *s* lyder som *g*, *d*, *b* (se p. 169 f.). Og også i de andre Tilfælde, hvor Forskellen mellem to Sproglyd er neutraliseret, synes Optegnerne overensstemmende at have genkendt Lyden som een bestemt af de to Sproglyd.

Alle Sproglydene varierer antagelig efter de Forbindelser, hvori de indgår; men som Regel er de betingede Varianter ikke særbetegnede. Årsagen er formodentlig den, at den Indflydelse, som Nabolyd i den undersøgte Dialekt udøver på hinanden, har afveget så lidt fra de tilsvarende Nabolyds gensidige Påvirkning i Optegnernes Modersmål, at Optegnerne ikke har kunnet (eller villet) skelne mellem flere forskellige Udtaler af samme Sproglyd i forskellige Kombinationer. I disse Tilfælde har Optegnerne med andre Ord (bevidst eller ubevidst) sammenfattet de enkelte Kombinationers »Mikrofonemer« i større Klasser. I de få Tilfælde, hvor en Optegner har betegnet de betingede Varianter særskilt, er denne Sammenfatning foretaget under den foregående Gennemgang af Optegnelserne (fx er p. 170 *ɖ* efter *ŋ* og *ɭ* henført til samme Klasse som *d* i andre Udlyds- og Indlydsstillinger; p. 150 er *j* efter snævre Vokaler henført til samme Klasse som *i̯* efter de andre Vokaler).

Det har vist sig i det foregående, at 18 af de 20 indlydende Enkeltkonsonanter svarer nøje til de 18 udlydende Enkeltkonsonanter, medens nogle af dem (*q*, *b̲*, *w*, *η*, *ŋ̲*, *l*, *ɭ*, *i̯*) er meget forskellige fra de forlydende Enkeltkonsonanter, der ligner dem mest. På Grundlag heraf kan vi bestemme Stavelseskellet i de Flerstavelsesord, hvor en af de sidstnævnte 8 Konsonanter står mellem betonet Vokal og *ə*; hvis vi nemlig anbringer Stavelseskellet foran disse Konsonanter, vil vi forøge Antallet af forlydende Konsonanter, men hvis vi anbringer Stavelseskellet efter disse Konsonanter, forøger vi ikke Antallet af udlydende Konsonanter; den sidste Mulighed fører altså til det simpleste Resultat og bør foretrækkes. De øvrige 10 Enkeltkonsonanter har Modsvarigheder både blandt de forlydende og blandt de udlydende Konsonanter; intet taler derfor imod at anbringe Stavelseskellet efter disse Konsonanter som efter de foregående 8. Tilbage står de to indlydende Konsonanter *ɖ* og *ð*, der hverken har Modsvarigheder blandt Forlydskonsonanterne eller blandt Udlydskonsonanterne. Det er naturligst i det følgende at sidestille dem med Udlydskonsonanter.

II. Lydforskellenes distinktive Funktion.

Forskellene mellem hver af de 18 forlydende og mellem hver af de 20 udlydende konsonantiske Lydklasser har distinktiv Gyldighed, idet Betydningen kan ændres ved, at een Sproglyd ombyttes med en anden. Sådanne Ombytningsprøver kan foretages ved Hjælp af den følgende Ordliste, i

hvilken samtlige Forskelle er repræsenteret ved Ordpar. Listen omfatter kun enkel Forlyd og enkel Udlyd. Lydskriften er simplificeret.

1. Forlyd.

p-: *pag* Pakke; *paŋ* Pande; *pål̥d* Palt (»Pjalt«); *pad* 1) Patte, 2) inf. patte; *pej* Pi (»Underkjole«); *piŋ* Pind; *puos* Pose; *pyg* adj. pyk (»pæn, soigneret«); *pæg* Pæk (Plantenavn).

t-: *ta·b̥* inf. tabe; *tag* Tak; *teær*[1] 1) Tjære, 2) plur. Tæer; *tuo* 1) num. to, 2) inf. to (»vaske«); *tyø* 1) Tø, 2) inf. tø; *tyør* præs. tøer.

tj-: *tjaməl* inf. »gumle«; *tjyg* adj. tyk; *tjyw* Tyv; *tja·b̥* Kæbe (»Hage«); *tjær* Kær; *tjærn* 1) Kærne (»kjarni« og »kirna«), 2) inf. kærne; *tjør* Kød; *tjø·r* 1) Tøjr, 2) inf. tøjre.

k-: *koal* Kål; *kaləg* 1) Kalk, 2) kalke; *kaŋ* 1) Kande, 2) præs. 1. og 3. sing. kan; *kad* 1) Kat; 2) præs. 2. sing. kan; *kyw* Kiv (*y* eller *i*?); *kuo* Ko; *kyør* 1) plur. Køer, 2) inf. køre.

b-: *boas* Bås (»Stald«); *baləg* Balk (»Træværk mellem Stald og Lo«); *bej* Bi; *biŋ* 1) Bind, 2) inf. binde; *bo·q* inf. boge (»banke«); *bol* 1) Bul (»Bræt«), 2) Bolle (»Tyr«); *buor* 1) Bord, 2) præs. bor; *bøj* By (»Landsby«); *bær* 1) Bær, 2) præs. sing. bærer; *beær* inf. bære.

d-: *doal* adj. dål (»smuk«); *da·w* plur. Dage; *dien* Degn; *dieq* Dej; *deær* adv. der; *doq* Dugg; *duol* Dole (»Græstørvhob som Skelmærke i Eng«); *dyl̥ə(r)* dyldig (»tålmodig«); *dæg* 1) Dække, 2) inf. dække; *dyø* 1) Død, 2) adj. død, 3) inf. dø; *dø·r* plur. Døre.

g-: *goas* Gås; *ga·b̥* Gab (»Hul«); *ga·r* Gade; *gål̥d* Galt; *gæjl* Gyvel; *guo* adj. god; *gəd* adj. neutr. godt; *gyø* Gøde (»Gødning«); *gyør* inf. gøre.

f-: *foa* inf. få; *foar* Får; *fyør* inf. føre; *fier* 1) Fjer, 2) adj. fed; *fæjl* Fejl; *fæsd* Fest; *fiŋ* inf. finde; *foard* Fjært; *fuor* Fod; *fyl̥ə(r)* adj. fyldig; *fowl* Fugl; *fø·r* adv. før.

v-: *vəd* adj. våd; *vaŋ* Vand; *væj* 1) Vej, 2) inf. veje; *ve·r* 1) Vejr, 2) inf. vide; *værn* 1) Verden, 2) præt. part. været; *viŋ* 1) Vind, 2) inf. vinde (i begge Betydn.); *voard* Vorte; *voq* 1) Vugge, 2) inf. vugge; *veær* 1) adj. værd, 2) inf. være; *veærə(r)* adj. værig (»kraftig«, om Mske.).

s-: *soa* inf. så; *soar* Sår; *sål̥d* Salt; *saməl* adv. sammen; *sa·w* 1) Sav, 2) inf. save; *sie* inf. se; *sier* præs. ser; *sæjl* Sejl; *sej* Si; *sin* pron. sin (»sin« og »hans«); *siŋ* Sind; *seæd* num. sjette; *suo* So.

sx-: *sxoal* Skål; *sxa·b̥* Stjabe (»Fårekylling«); *sxiŋ* Skind; *sxuo* Sko; *sxøj* Sky; *sxeær* inf. skære; *sxyør* præt. skød.

j-: *ja·w* Gjave (»Gave«); *jæmələ(r)* adj. hemmelig; *jål̥d* Hjalte (»Spadehåndtag«); *jamə(r)* 1) Jammer, 2) inf. jamre; *jad* inf., præt. og præt. part. af jatte (»love«); *jæsd* Jest (»Gær«); *juo* interj. jo!; *juor* Jord; *jærn* 1) Jærn, 2) adv. gærne; *jæd* inf., præt. og præt. part. af gjætte (»vogte«).

x-: Se ndfr.

h-: *hoar* 1) Hår, 2) adj. hård; *hamə(r)* Hammer; *had* Hat; *hæsd* Hest (»Hingst«);

[1] Der er taget Hensyn til den Mulighed, at der er Forskel mellem r og Nul efter Diftong, se p. 165 f.

hiŋ 1) Hinde, 2) pron. obl. cas. hende; *hoas* Hose (»Strømpe«); *hø·r* Hør; *hyø* Hø; *hyør* inf. høre.

m-: *moan* Måne; *måld* Malt; *maŋ* Mand; *ma·w* Mave; *mier* komp. mere; *min* pron. min; *mo·q* inf. muge; *muos* Mose; *myø* Mø (»Pige«); *myør* adj. mør; *møj* Møje.

n-: *noal* Nål; *nag* Nakke; *nad* Nat; *na·wn* Navn; *nær* Net; *næd* adj. net; *næjl* Negl; *nej* num. ni; *neærə(r)* adj. nærig; *nyø* Nød (»nauð«); *nør* Nød (»hnot« og »naut«).

l-: *loan* 1) Lån, 2) inf. låne; *loas* Lås; *lad* »Lægte«; *lie* 1) Le, 2) inf. le; *lier* 1) Ler, 2) plur. Leer, 3) præs. ler; *lieq* »Hanfiskens Sæd«; *leæd* adj. let; *luo* 1) Lo, 2) præt. lå, 3) »parringslysten«, om Hunhund; *lə·r* 1) Læder, 2 »Stige«; *lør* Lød.

r-: *ramæl* inf. ramle (»parres«, om Harer); *ra·wn* Ravn; *ræj* 1) »Række«, 2) adj. ræd; *ræsd* Rest; *reæd* adj. ret; *ruo* Ro; *ruos* Rose; *rol* Rulle; *ryø* adj. rød; *ryør* 1) Rør, 2) inf. røre.

Udlyd.

-b(-p): *hɔb* 1) Hop, 2) inf. hoppe; *kab* Kappe; *knabə(r)* præs. sing. knapper; *knob* 1) Knop, 2) inf. »knoppes« (om Planter); *lɔb* Loppe; *ɔb* adv. op; *ræb* inf. ræppe (»ræbe«); *sxeb* Skæppe; *sob* Suppe; *tab* Tap; *tabə(r)* plur. Tapper; *veb* Vippe (»Rugax«).

-d(-t): *doad* præt. part. dækket; *ied* num. neutr. et; *ædə(r)* præp. efter; *fæd* adj. neutr. fedt; *had* Hat; *kad* Kat; *lad* »Lægte«; *lied* inf. lede; *nad* Nat; *nødə(r)* præs. sing. nytter (»bruger«); *pad* 1) Patte, 2) inf. patte; *riedə(r)* adj. redig (»bekvem«); *sxud* præt. 2. sing. skulde; *sxyd* inf. skyde; *sdå·d* »Stads«; *æd* præt. part. ædt (»spist«).

-dj-: Se ndfr.

-g(-k): *brå·gə(r)* 1) plur. Bråger (»Hørbrøder«), 2) præt. part. »brødet« (Hør); *bog* Buk (»Vædder«); *feg* »Lomme«; *lag* 1) Lak, 2) inf. lakke; *lig* adj. og adv. lige; *nag* Nakke; *reg* Rik; *sbæg* Spæk (»Flæsk«); *sdag* Stak; *tagə(r)* 1) plur. Takker, 2) præs. sing. takker; *tæg* inf. tække; *tægə(r)* 1) Tækker, 2) præs. sing. tækker; *tjyg* adj. tyk.

-b̲: *a·b̲* Abe; *æb̲* Ebbe; *grib̲* inf. gribe; *hoab̲* 1) Hob, 2) inf. håbe; *koab̲* Kåbe; *koab̲ə(r)* plur. Kåber; *lɔb̲* »Løb«; *lyøb̲* præt. løb; *næb̲* Næb; *pib̲ə(r)* præs. sing. piber; *reb̲* Høhæk; *sxeb̲* Skib; *tæb̲ə(r)* præs. sing. taber; *vab̲ələ(r)* adj. »vammel«.

-ð-: *biðə(r)* præs. sing. bider; *brå·ðə(r)* præt. part. bradet (»stegt«); *fæðə(r)* præs. sing. »fatter, forstår«; *koaðə(r)* plur. Karter; *kå·ðə(r)* plur. Kort (»Spillekort«); *noðə(r)* 1) Nodder (»en Vrinsken«), 2) inf. »vrinske«; *nøðə(r)* plur. Nødder; *rieðə(r)* præt. part. redt (Hår); *seðə(r)* præs. sing. sidder; *sxoaðə(r)* plur. Skår (»Potteskår«); *sxyðə(r)* præs. sing. skyder; *taðə(r)* Tadder (»Boghvede«); *æðə(r)* præs. sing. æder (»spiser«).

-q: *deq* Deg (»Ildsted«); *ieq* Eg; *lɔq* Låg; *lieq* »Hanfiskens Sæd«; *liq* Lig; *lyøq* Løg; *moq* Møg; *peq* Beg; *sa·q* Sag; *sxæq* Skæg; *tå·q* Tåge; *væq* Væg; *æqə(r)* præs. sing. ager (»kører« intr.); *yøq* Øg (»Hest« som Artsnavn).

-f: Se ndfr.

-w: *a·w* præp. og adv. af; *brew* Brev; *kle·w* inf. klæbe; *liew* inf. »levne«; *lyow* præt. løj; *ɔw* adv. og (»også«); *rew* Ræv; *sa·w* 1) Sav, 2) inf. save; *sxyw* 1) inf. skyve (»skubbe«), 2) num. syv; *sxywə(r)* 1) Siv, 2) præs. sing. skyver (»skubber«); *tjyw* Tyv; *ve·w* inf. væve.

-sx: Se ndfr.

-s: *boas* Bås («Stald«); *hɔs* Hors («Følhoppe«); *hoas* Hose («Strømpe«); *kle·s* inf. klese («kradse med Negle«); *las* Læs; *loas* Lås; *le·s* inf. låse; *mɔs* Mos; *mu·s* Mus; *masə(r)* Masse; *pes* 1) Pis, 2) inf. pisse; *ruos* Rose; *tasə(r)* plur. Tasser («Kopper«); *vis* præs. sing. viser.

-j: *brej* Bri («Grød«); *bej* Bi; *frej* adj. fri; *griej* Gred («Grønjord, Græsland«); *grij* inf. gridde («gistne«); *lij* præt. part. af lide; *møj* Møje; *paj* Padde («Frø«); *ræj* 1) «Række«, 2) adj. ræd; *ruoj* Rod; *sejə(r)* præs. sing. siger; *suoj* Sod; *tæj* inf. tage; *tej* num. ti; *væj* 1) Vej, 2) inf. veje.

-m: *boam* Båm («voxende Træ«); *ham* pron. obl. cas. ham; *koam* Kam; *koamə(r)* plur. Kamme; *kam* præt. kom; *kom* 1) Kumme, 2) inf. komme, 3) præs. plur. kommer; *lam* Lam; *møm* «Moder«; *nomə(r)* Nummer; *sa·m* adj. samme; *som* 1) pron. plur. somme, 2) konj. som; *sdam* Stamme; *tæm* inf. temme («køre Høstrænge sammen i Stakke«); *yøm* adj. øm.

-n: *bien* Ben; *ien* num. een; *grien* Gren; *han* Han; *kå·nə(r)* Kana («Fæstepenge«); *lan* Lan («Stang, hvormed to Får kobles sammen«); *loan* 1) Lån, 2) inf. låne; *lyən* Løn; *rien* 1) «Agerren«, 2) adj. ren; *rienə(r)* komp. renere; *se·n* Sene; *sxen* 1) Skin, 2) præs. sing. skinner; *ve·n* inf. vænne.

ŋ-: *a·ŋ* And; *boaŋ* Bånd; *biŋə(r)* præs. sing. binder; *e·ŋ* Ende; *hoaŋ* Hånd; *kaŋ* 1) Kande, 2) præs. 1. og 3. sing. kan; *moŋ* Mund; *paŋ* Pande; *sbiŋ* inf. spinde; *sbæŋ* Spænd («Plovbed«); *su·ŋ* adj. sund; *ve·ŋ* inf. vende.

-ŋ: *e·ŋ* Eng; *feŋə(r)* Finger; *fæŋə(r)* præs. sing. fænger («tænder«); *koŋ* Konge; *le·ŋ* adv. længe; *reŋ* 1) Ring, 2) adj. ringe, 3) inf. ringe (med Kirkeklokke ved Dødsfald og Begravelse); *se·ŋ* Seng; *sdå·ŋ* Stang; *sdoŋ* «Sting«; *tå·ŋ* Tang; *teŋ* Ting; *veŋ* Vinge.

-l: *bol* 1) Bul («Bræt«), 2) Bolle («Tyr«); *doal* adj. dål («smuk«); *hiel* adj. hel; *koal* Kål; *mɔl* Moln («Tordensky, Byge«); *se·l* 1) Sele, 2) inf. sælge; *sxoalə(r)* plur. Skåle; *sxel* 1) Skel, 2) præs. sing. skiller; *suol* Sol; *ve·l* inf. vælge; *yɔl* Øl.

-l̥: *fæl̥* Fælde; *iel̥* Ild; *ke·l̥* Kilde («Brønd«); *knal̥ə(r)* inf. «knalde«; *kol̥* Kulde; *lil̥* adj. lille; *pil̥ə(r)* (ˈa·w) 1) inf. pile (af), 2) præs. piler (af); *sxul̥* præt. skulde; *sxyl̥* 1) Skyld, 2) inf. skylde; *sxyl̥ə(r)* præs. sing. skylder; *sbil̥* inf. spilde; *se·l̥* inf. sælde; *vil̥* 1) adj. vild, 2) præt. vilde.

-r: *ber* Bid («Mile«): *der* pron. neutr. det; *kar* Kar; *kå·rə(r)* plur. Karrer («Trillebøre«); *ke·r* Kæde; *knor* inf. knurre («kvække«, om Frø); *lør* Lød; *le·r* 1) Læder, 2) «Stige«; *mu·r* Mur; *nar* Nar; *nær* Net; *sxɔr* Skud; *su·r* adj. sur; *ve·r* 1) Vejr, 2) inf. vide.

Der findes kun meget få Exempler med *ʃc-* (*tj-*) og *-ʤ-* (*-dj-*); Forskellene mellem det forlydende *ʃc-* og alle de øvrige forlydende Konsonanter med Undtagelse af *m-* (og måske *k-*) har distinktiv Gyldighed, men ved det udlydende *-ʤ-* findes der meget få Ordpar, på hvilke Kommutationsprøven kan anvendes. Af lydlige Grunde er det mest tilfredsstillende at identificere *ʃc-* med *-ʤ-* og meget utilfredsstillende at opfatte begge som Varianter af *m-*, *-m* (eller *k-*, *-g*); da *ʃc-* kan stå foran samme Vokal som *m-* (og *k-*),

fx *a*, *æ*, *y*, *ø*, kan det anses for en Tilfældighed, at Ombytningsprøven ikke kan foretages på det Ordforråd, vi kender.

Forlydende *x-* og udlydende *-x* forekommer så sjældent, at der kun findes få Ord, som man ved at erstatte en anden Konsonant med *x-*, *-x* kan give en anden Betydning, fx *pɔd* Potte : *gɔd* adj. neutr. godt : *rɔd* Rotte : *xɔd* »Gud«; *kig* inf. kige : *lig* adv. lige : *xig* Gig; *tɔwd* Toft : *lɔwd* Loft : *xɔwd* adv. »hurtigt«; *ɔw* adv. »også«: *ɔx* interj. ak; *væq* Væg : *væj* Vej : *vær* præs. 1. og 3. sing. »bliver« : *væx* adv. »bort«. I mange Tilfælde kan sådanne Ordpar ikke findes. Herved indtager *x-*, *-x* en Særstilling sammen med *ʃc-*, *-ʝ-*.

Også udlydende *-ʂχ* (*-sx*) forekommer meget sjældent, men bør af lydlige Grunde identificeres med forlydende *ʂχ-* (*sx-*), som er noget hyppigere; alle Forskellene mellem *ʂχ-* og de øvrige forlydende Konsonanter har distinktiv Relevans.

Endelig er udlydende *-ʃ* så sjældent, at Kommutationsprøven kun kan anvendes på få Ordpar, fx *jæd* inf. »vogte« : *jæʃ* inf. »gø«; *moq* Møg : *moʃ* Muffe. Af lydlige Grunde kan *-ʃ* ikke skilles fra *ʃ-*, som forekommer meget hyppigt, og alle Forskelle mellem *ʃ-* og de øvrige forlydende Konsonanter kan være betydningsadskillende.

III. Identifikation af forlydende og udlydende Konsonanter.

Som påvist p. 169 ff. volder det ingen Vanskelighed at opfatte sammensat Forlyd og sammensat Udlyd som Kombinationer af henholdsvis de 18 forlydende og de 20 udlydende Konsonanter. De Identifikationer, vi foretog på Grundlag af Sproglydenes Ligheder viser sig nu at passe med Sprogartens morfologiske Struktur, idet den ikke medfører Alternationer inden for Bøjningsskemaerne; blandt talrige indlysende Exempler skal blot nævnes, at vi ved at identificere *m* i Forbindelsen *-md* med udlydende *m* får samme stammeudlydende Konsonant i Neutrumsformen *domd* dumt som i Fælleskønsformen *dom*. Ved denne Betragtningsmåde bekræftes desuden et Par Identifikationer, hvorom der kunde herske Tvivl: Ved med Lyngby at opfatte Lydmasserne *-i̯ᵈl* og *-i̯ᵈn* som sammensatte af henholdsvis *-i̯* og *-l* og *-i̯* og *-n* undgår vi et Konsonantskifte i fx præs. sing. *bæi̯* bærer, præt.part. *bɔi̯ᵈn* båret, og vi får i den sidstnævnte Form samme Endelse som i *ʂxɔln* stjålet (præs. *ʂxæl*); og ved at antage Sammenfald af *-g* og *-q* foran *-d* undgår vi et Konsonantskifte i Tilfælde som *ʃcyg* adj. tyk, neutr. *ʃcyxd*, *ʀo̤g* inf. rykke, præt. part. *ʀo̤xd*.

Ulige vanskeligere er den Opgave at foretage tilsvarende Identifikationer af forlydende og udlydende Konsonanter. Princippet i denne Operation må være følgende: Identifikationerne bør foretages på en sådan Måde, at de fører til det simplest mulige Resultat, dvs. at de 38 Konsonanters Antal reduceres så meget som muligt, og Alternationer i Bøjningen så vidt muligt undgås. Hvor disse Hensyn ikke taler derimod, bør Identifikationerne foretages på den Måde, som passer bedst med Konsonanternes Udtale (og vi har i det foregående flere Gange — p. 34 f. og p. 178 — gjort den Erfaring, at Identifikationer, der hviler på en rigtig Opfattelse af Dialektens Lydsystem, tillige imødekommer Hensynet til Bøjningssystemets Simpelhed). For sådanne på lydlige Kriterier byggende Identifikationer må gælde følgende Regler: En forlydende og en udlydende Konsonant kan sammenfattes i een Klasse, hvis deres Udtale har væsentlige Egenskaber fælles, som ikke genfindes i nogen anden Konsonants Udtale[1]; i de Tilfælde, hvor en sådan væsentlig fælles Egenskab konstituerer en Gruppe bestående af flere forlydende og flere udlydende Konsonanter, kan en forlydende og en udlydende Konsonant sammenfattes i samme Klasse, hvis de hver for sig indtager samme Plads i to ensartet ordnede Rækker af Klasser (se foran p. 89) eller i to ensartet ordnede todimensionale Skemaer. To Konsonanter, der ikke opfylder en af disse to Betingelser, kan ikke indordnes under samme Klasse. Men da det er Operationens Formål at nå til et så simpelt Inventar af »Makrofonemer« som muligt, må den foretages overfor så mange forlydende og udlydende Konsonanter, som Betingelserne tillader. Ved Beskrivelserne må benyttes artikulationsfonetiske Diakritika: Artikulationssted, Artikulationsmåde (fx Lukke : Hæmme, Nasalitet : Ikke-Nasalitet) og Artikulationens Intensitet (Muskelspænding, altså Forskellen fortis : lenis). Om Dialektens Sproglyd har vi ingen anden fonetisk Viden end den, vi kan hente fra vor Undersøgelse af Optegnernes Reaktioner over for dem; derfor er vi i visse Tilfælde i Tvivl om, hvorledes Forskellen mellem to Sproglyd bør beskrives; fx kan det være tvivlsomt, om Forskellen mellem *-b* og *-b̲* (se p. 139) beror på en Forskel i Sonoritet eller på en Forskel i Muskelspænding. Det kan derfor i mange Tilfælde være vanskeligt at afgøre, om den nødvendige fælles Egenskab er til Stede eller ej; og det kan være tvivlsomt, om de Kriterier,

[1] Se N. Trubetzkoy: Grundzüge der Phonologie p. 32, 45; Forf. i Bulletin du cercle linguistique de Copenhague IV p. 14 f.

hvorefter en Gruppe af forlydende og udlydende Sproglyd ordnes i to parallelle Rækker, er i Overensstemmelse med væsentlige Træk i den undersøgte Sprogarts Lydsystem eller ej.

Den første af de p. 179 opstillede Betingelser (væsentlige fælles Egenskaber, hvorved en forlydende og en udlydende Sproglyd udskiller sig fra de øvrige) opfyldes af nogle få Sproglyd, der foruden Artikulationsstedet har specielle Ejendommeligheder ved Artikulationsmåden til fælles, fx Nasalitet, rilleformet Tungespidshæmme (s-Lyd), Fortungelukke med Sideåbning (l-Lyd), Snurren (ʀ-Lyd). Ved disse Kriterier kan *s-* og *-s* stilles i samme Klasse; men hvis også *ʂx-* og *-ʂx* er rille-artikulerede Hvislelyd, danner *s-*, *ʂx-* og *-s*, *-ʂx* to Rækker af ensartet ordnede Klasser, som er ordnede efter Rillens Bredde eller måske Artikulationsstedet. Optegnelserne fra 1932 (se p. 156) kunde dog tyde på, at *ʂx* er en palatal Spirant (»ustemt *j*«). ʀ- (*ṛ-*) kan stilles i samme Klasse som *-i̯* (*-ṛ*) (den snurrede eller usnurrede supradentale Hæmmelyd), idet *-i̯* udtales ved en Bevægelse hen imod ʀ-'ets Artikulationsstilling; dette Forhold, at et Fonem i Udlyd udtales ved en Bevægelse hen imod, ikke hen til den Artikulationsstilling, der er karakteristisk for dets Udtale i Forlyd, synes at være almindeligt i danske Sprogbrug, fx i Rigstalesproget (se Bulletin du cercle linguistique de Copenhague IV p. 15).

Blandt Nasalerne kan *m-* og *-m* anbringes i samme Klasse (den labiale Nasal). Derimod danner den velare Nasal (*-ŋ*) en Klasse for sig. De øvrige Nasaler (*n-*, *-n* og *-ɳ*) synes at danne en Gruppe for sig (de dentale Nasaler; *ɳ* er ikke palatal, men »palataliseret« o: Fortungen hæves op mod et Punkt foran *j*'ets Artikulationssted); på lignende Måde danner l-Lydene (*l-*, *-l*, *-l̠*) en Gruppe for sig (de laterale Fortungelyd); det skal senere drøftes, om vi i disse Tilfælde skal regne med Konsonantsammenfald i Forlyd.

Endelig danner *h-* en Klasse for sig; det kan ikke slås sammen med *-ŋ*, da de to Lyd ikke har nogen fælles Egenskab, hvorved de adskiller sig fra de øvrige Konsonantlyd, og heller ikke kan anbringes på samme Plads i to ensartet ordnede Rækker.

Hvis *ʂx-* og *-ʂx* er palatale Spiranter, må de anbringes i en Gruppe, der omfatter alle Palataler:

ʃc-	*-ǯ*
ʂx-	*-ʂx*
j-	*-i̯(-j)*

Det synes mest nærliggende først at udskille Klusilerne (*ʃc-* og *-q̇*) og derefter at ordne Spiranterne efter deres Sonoritet (eller måske Muskelspænding), således at *ʂx-* og *-ʂx* danner een Klasse (den ustemte (eller maximal-intense) palatale Spirant) og *j-* og *-j̇*, *-j* en anden Klasse (den stemte (eller minimal-intense) palatale Spirant). Men det er muligt, at det stemmer bedre med Sprogartens Lydsystem først at skelne mellem fortes og lenes og derefter at inddele fortes i lukkede (*ʃc-*, *-q̇*) og åbne (*ʂx-*, *-ʂx*). I begge Tilfælde bliver det praktiske Resultat det samme. Ved *-j̇*, *-j* møder vi den samme Ejendommelighed, som vi har omtalt ved *-l̇*, idet *-j* udtales ved en Bevægelse hen til, *-j̇* ved en Bevægelse hen imod det forlydende *j*'s Artikulationsstilling. Denne Iagttagelse gør det måske betænkeligt at anvende Forskellen mellem Lukke og Hæmme som primært Inddelingskriterium, medens den ikke kan anfægte Anvendelsen af Åbningsgraden som det sekundære Inddelingskriterium, hvorved en Række ordnes.

Vi skal ved Diskussionen af de følgende Grupper undersøge, om den sidstnævnte Inddeling bør foretrækkes for den almindelige Inddeling i Klusiler og Spiranter, i stemte og ustemte Lyd. Disse Grupper er følgende: de ikke-nasale Velarer, de ikke-nasale Labialer (Bilabialer og Labiodentaler) og de ikke-nasale og ikke-laterale Dentaler (herunder også Interdentaler).

For det første Velarerne:

k-	*-g* (*-k*)
g-	*-q* (*-x*)
x-	*-x*

Det ligger nær at inddele disse Lyd i Klusiler og Spiranter og at opfatte Forskellene mellem *k-* og *g-* og mellem *-q* og *-x* som Sonoritetsforskelle. Hvis denne Inddeling anvendes, må vi opstille 4 Klasser: ustemt og stemt Klusil (i Udlyd, hvor *-g* (*-k*) er den eneste velare Klusil, er Sonoritetsforskellen *k* : *g* i så Fald ophævet), og ustemt og stemt Spirant (i Forlyd, hvor *x-* er den eneste velare Spirant, er Sonoritetsforskellen *q* : *x* i så Fald ophævet). Men ved at anvende det andet af de under Palatalerne omtalte Inddelingsprincipper kan vi reducere Antallet af Klasser til 3: den maximal-intense, mindst åbne Velar (*k-*, *-g* (*-k*)), den maximal-intense, mest åbne Velar (*x-*, *-x*) og den minimal-intense Velar (*g-*, *-q*), idet *-q* udtales med en Bevægelse hen imod det forlydende *g-*'s Artikulationsstilling, hvilket

svarer til Forholdet ved *-i̯* og *-j*. Herefter danner *x-* og *-x* altså en Klasse for sig. Dette er i den smukkeste Overensstemmelse med den Omstændighed, at disse to Sproglyd (men ikke *-q*) indtager en Særstilling ved kun at indgå i unge nederty. Låneord; Exx.: *xɜˈb0·d* Gebot (»Bud« i bibelsk Betydn.); *xɜˈsɛxd* Gesigt (»Ansigt«); *xəˈlig* adv. gelik (»strax«) og andre Låneord med Forstavelsen ge-; *xɑd* Gott (»Gud«, bibelsk; i Eder og lign. Fraser derimod den ældre Form *gu*); *xå·ʀeg* gar ikke (»slet ikke«); *ˈxɑldˌlag* Goldlack (»Gyldenlak«); *xn0·i̯* inf. gnurre (»kvække«, om Frøer); *xnå·də* Gnade (»Nåde« i bibelsk Betydn.; et tilsvarende ældre Subst. Nåde er ukendt, men Verbet nåde forekommer i Fraser som *ˈgu ˈn0·v* Gud nåde!); *dɛ æ ˈxans ɜˈxå·l* det er gans egal (»ganske ligegyldigt«); *xʀo̤·d* inf. grøte (»hilse«); *xʀådəˈlɛ·i̯* inf. gratulere. — *ax* interj. ach; *væx* adv. væk. Hvis vi ser bort fra disse unge Låneord, når vi til en sandsynlig ældre Sprogtilstand, hvor k og g (ligesom i dansk Rigstalesprog) var de eneste velare Konsonanter. Da nedertysk *x-*, *-x* genetisk svarer til dansk *g-*, *-q*, ligger det nær at opfatte den aktuelle Sprogtilstand på en sådan Måde, at *x-*, *-x* står som en blot Variant til *g-*, *-q*; der forekommer ganske vist 3—4 Ordpar, hvor Forskellene *g-* : *x-* og *-q* : *-x* har distinktiv Gyldighed: *gɑd* adj. neutr. godt : *xɑd* Gott; *gig* præt. sing. gik : *xig* Gig; *gn0i̯·* inf. »knurre« (om Hund) : *xn0i̯·* inf. »kvække« (om Frøer) (dette Ex. dog tvivlsomt; der foreligger muligvis kun eet Ord med vaklende Udtale og med en Betydning, der omfatter både »kvække« og »knurre«); *væq* Væg : *væx* adv. væk. Man kan måske opfatte *x* som en Variant af *g*, der tjener som Signal for Låneord, skønt en lille Del af de Ord, hvori *x* indgår, fx *xå·ʀeg* »slet ikke«, *væx* »væk« nu er ganske almindelige Ord i Sprogarten og næppe mere kan karakteriseres som Fremmedord.

For det andet Labialerne:

p-	*-b* (*-p*)
b-	*-b̲*
v-	*-w*
f-	*-f*

Man kunde stille Labiodentalerne *v-*, *f-* og *-f* i en Gruppe for sig og hævde, at Sonoritetsforskellen *v-* : *f-* er ophævet i Udlyd. I så Fald måtte man opstille 3 bilabiale Klasser: foruden en stemt og en ustemt Klusil (*b-*, *-b̲* og *p-*, *-b* (*-p*)) en bilabial Spirant *-w*, der ikke forekommer i Forlyd; altså

2 Labiodentaler og 3 Bilabialer. Hvis vi anvender den ovfr. benyttede Inddeling, får vi derimod kun 4 Labialer ialt: 2 fortes, en lukket (*p-*, *-b* (*-p*)) og en åben (*f-*, *-f*), og 2 lenes, nemlig den lukkede (eller, hvis *b̲* undertiden kan udtales *b̆*, den mindst åbne): *b-*, *-b̲*, og den åbne (eller mest åbne): *v-*, *-w*. De to åbne fortes (*f-* og *-f*) synes at indtage en lignende Stilling indenfor Gruppen som *x-* og *-x* indenfor Velarerne. Det udlydende *-f* minder om *-x* ved fortrinsvis at optræde i unge Låneord: AB *bo̤fəl* Bøffel (Skældsord); L *dofər* »Duehan«; AB *dʀuf* adj. »dårlig tilpas« (Feilberg har dru i denne Bet.; *-f* stammer fra nty. druuf »ujævn«); AB *feˑfəˑi* adj. fiffig; AB *gafəl* Gaffel (»Tvege til at ryste det tærskede Udlæg op med«; »Gaffel« hedder *xå·bəl*); AB *haf* inf. »hæfte« (for Gæld); L *ho·v*, AB *hu·əf*, *hå·f* Hov (Hestehov); AB *kafə* Kaffe; AB *k0fə̤r* »Kiste med buet Låg«; L *kofəkən*, AB *k0fəˑigən* »lille Kiste med buet Låg«; AB *l0f* og *l0fd* Luft; AB *m0f* Muffe; AB *p0f* inf. »boble«, om kogende Grød; AB *afəˑi* Offer; AB *s̩χafnəˑi*, *s̩χafənəˑi* »Skaffer« (ved Gilder); AB *ˈan|s̩χafəˑi* præt. part. anskaffet; AB *sgufłə* »Skuffe«, *ˈa·s̩|s̩cufəłə* »Askeskuffe«; AB *sno̤fəl* inf. »snuble«; AB *sdʀuf* adj. »ujævn«, om Is; AB *tå·fəl* »Tavle«; AB *tɛf*, *te·f* Tæve (»Hunhund«); (»træffe« hedder *dʀa·b̲*); AB *to̤fəlgən* »Kartoffel«; AB *vafəl* Vaffel. Men *-f* afviger dog fra *-x* ved at indgå i en Del lydsymbolske Ord, der næppe alle er lånt fra Tysk, fx AB *jæf* inf. »gø« (Feilberg har gjaffe, gjæffe, Mensing jaffeln, jaffen, jiffeln, jiffen i samme Betydn.); AB *ʀ0fəłəˑi* adj. »ujævn« (Feilberg har rufleret, Mensing ruwwelig, rubbelig, ruffelig o. lign. i denne Betydn.); AB *vuf* inf. »gø« (ukendt hos Feilberg og Mensing); desuden findes *-f-* i et gammelt Ord, nemlig *gufəˑi* Gudfar; hvor *f* opr. har stået i Forlyd; og endelig afviger det forlydende *f-* fra *x-* ved at findes i genuine Ord som *fa·ˑi* Fader, *f0·v* inf. få osv. Der er derfor ingen Grund til at stille *f-* og *-f* uden for de normale Sproglyd, således som det var Tilfældet ved *x-*, *-x*.

I Udlyd efter *ə* forekommer kun *-b* og *-v* (*-f*). Da AB ofte skriver *-v*, der for ham var den »merkmalhaltige« Lyd, må det antages, at *-v* (*-f*) afviger så meget fra *-f*, at det ikke uden videre kan sættes i Klasse med det; snarere er Forskellen *f-* : *v-* (*-f* : *-w*) neutraliseret i denne Stilling; men det er betænkeligt at antage, at Forskellen *-b* : *-b̲* er neutraliseret efter *ə*, fordi den tilsvarende Forskel *-g* : *-q* ikke er neutraliseret i denne Stilling. Snarere er *-b* simpelthen = *-b* = *p-*; i så Fald skulde *-v* (*-f*) være Neutralisationsprodukt for såvel *f-* og *v-* som *b-*.

For det tredie Dentalerne:

t-	*-d (-t)*
d-	*-ð-*

I Indlyd udtales *-d-* og *-ð-* undertiden interdentalt; men denne Omstændighed gør det ikke nødvendigt at udskille dem som en Gruppe for sig. Hvis vi inddeler Gruppen i Klusiler og Spiranter, får vi 3 Klasser, idet *ð* må opstilles som en Klasse for sig og *t-* og *d-* opfattes som en ustemt og en stemt Klusil (i Udlyd er i så Fald Sonoritetsforskellen neutraliseret)[1]. Men en Inddeling i 2 Klasser er mulig, hvis man opfatter Forskellene *t-* : *d-* og *-d (-t)* : *-ð-* som Intensitetsforskelle. — Ved Dentalerne foreligger imidlertid det specielle Forhold, at *ð* kun forekommer i enkel Indlyd foran *-ə(i̯)*, men ikke i Udlyd. Det synes mest nærliggende at opfatte dette Forhold således, at Forskellen *-ð* : *-d* er neutraliseret i Udlyd. Men en vigtig Omstændighed taler derimod: I en hel Del Tilfælde vexler *ð* og *i̯* i samme Ord, fx i AB *kå·i̯* Kort (»Spillekort«), plur. *kå·ðəi̯*; L *nör*, AB *nǫ̈i̯* Nød (hnot), plur. L *nöðər*, AB *nǫ̈ðəi̯*; AB *nǫ̈i̯* Nød (naut, »1 År gl. Kalv«), plur. *nǫ̈ðəi̯*; L *ser·* inf. sidde, præs. sing. *seð·ər*; AB *kʀɛ·i̯* inf. krede (»køre med Trillebør«), præs. sing. *kʀɛ·ðəi̯*; L *brå·r* inf. brade (»stege«), præs. sing. *brå·ðər*. Heroverfor står en lang Række Tilfælde, hvor denne Vexlen ikke finder Sted, fx L *kå·r* Karre (»Trillebør«), plur. AB *kå·i̯rə*; AB *snu·ɜ.i̯* Snor, plur. *snu·ɜi̯əi̯*; AB *jø̈ᵉ·i̯* Yver, plur. *jø̈ᵉ·i̯i̯*; AB *tǫ̈i̯* adj. tør, komp. *tǫ̈i̯əi̯*; AB *flɛi̯·* inf. flirre, præs. sing. *flɛi̯əi̯*. Hvis vi antager, at Forskellen *-d* : *-ð* er neutraliseret i Udlyd, kan vi ikke ud fra Dialekten selv forstå, hvorfor Stammeudlyden -r i nogle Tilfælde erstattes med *ð* foran Endelsen *-ə(i̯)*, i andre Tilfælde bibeholdes, hvorfor »Kort« og »Karre« har samme Stamme i sing., men forskellig Stamme i plur. Hvis vi derimod tør antage, at ikke Forskellen *-d* : *-ð*, men Forskellen *-ð* : *-i̯* er neutraliseret i Udlyd, undgår vi den regelløse Vexlen, idet vi i de første Tilfælde må regne med Stammer på d, i de andre Tilfælde med Stammer på r; i så Fald må vi nemlig vente, at Forskellen mellem de to Stammeudlyd kun træder for Dagen foran Endelsen *-ə(i̯)*, men neutraliseres i Udlyd[2]. Denne Antagelse strider, såvidt jeg kan skønne, ikke mod Lydsystemet. *ʀ-* og *-i̯* kan sam-

[1] Således opfatter A. Martinet de tilsvarende Forhold i Rigstalesproget (La phonologie du mot en Danois p. 201).

[2] Et Analogon hertil foreligger i Tysk: Stammeudlydskonsonanterne d og t, fx i Substantiverne Rad og Rat, lyder forskelligt foran Endelser, fx dat. [*ra:de*] og [*ra:te*], men ens i Udlyd: [*ra:t*], [*ra:t*], fordi Forskellen d : t er neutraliseret i Udlyd og kun der.

men med de 4 p. 184 nævnte Dentaler sammenfattes i en Gruppe, der har fælles Egenskaber, hvorved de adskiller sig fra de øvrige konsonantiske Sproglyd: de frembringes alle ved, at Tungespidsen danner et Lukke eller et (ikke-rilleformet) Hæmme mod den forreste Del af Mundhulens øvre Væg (Gummeranden eller Overtænderne), ved at være ikke-laterale (modsat l-Lydene) og ikke-nasale (modsat n). *t-* og *-d* udtales med stærk Muskelspænding, de øvrige med svag; af de sidste er *d-* og *-ð-* dentale, usnurrede Lyd, *R-*, *-R-*(*-ɹ̇-*) og *-ɹ̇* supradentale Lyd, af hvilke *R-* i Reglen, *-R-* ofte er snurret, men *-ɹ̇* oftest usnurret. Forskellen mellem *ð* og *ɹ̇* beror altså mindre på Artikulationsmåden (snurret : usnurret) end på Artikulationsstedet (henholdsvis Overtændernes nederste Rand og Gummeranden). Hvis Forskellen skal opfattes på helt den samme Måde som ved *b̲* : *w*, må der dog være en Åbningsforskel, hvilket er ganske usikkert. Alligevel synes det muligt at opfatte det udlydende *-ɹ̇* som Repræsentant både for *R-*, *-R-*(*-ɹ̇-*) og for *d-*, *-ð-*. — Her skal tilføjes, at Forskellen *-R-*(*-ɹ̇-*) og *-ð-* foran *-ə*(*ɹ̇*) i Reglen overholdes uden Vaklen, når bortses fra nogle få Fejlhøringer (se p. 150 f.); i et enkelt Tilfælde synes Meddeleren dog at have været i Tvivl: L *goʔar* »Herregård«, plur. »*go·arər* (*go·aðər*?)«, formodentlig fordi plur. forekommer forholdsvis sjældent; i et Par Tilfælde har vi r for ventet *ð* (der ellers svarer til glda. t) og *ð* for ventet r (der ellers svarer til glda. r): L *oŋ·nør* »1 ½ År gl. Kvie el. Stud«, plur. *-nør·ər*; AB *ˈfu·ɜˌsbaɹ̇* Fodspor, plur. *ˈfæd̥əˌsbå·ðəɹ̇*[1].

Hvis Indordningen af r-Lydene blandt Dentalerne er forsvarlig, bør *s* måske stilles på Linie med *ʂx*, *x* og *f* og opfattes som den maximal-intense, åbne Dental.

To af de Inddelingskriterier, der spiller en stor Rolle hos alle Fonetikere og Fonologer, og som må antages at være i Overensstemmelse med de fleste Sprogbrugs lydlige Struktur, nemlig Forskellene mellem Klusil og

[1] I præs. sing. *biðə*(*r*) bider og præt. *bier* bed, præs. sing. *sxyðə*(*r*) skyder og præt. *sxyør* skød kan der, når der antages Sammenfald mellem r og d i enkel Udlyd undtagen foran *ə*, ansættes samme stammeudlydende Konsonant, nemlig d (*-ð-*). Det ligger nær at undersøge, om dette også er muligt i inf. og præs. plur. *bid* bide, *sxyd* skyde og i plur. *sdud* af *sdu·r* Stud. Det er kun muligt, hvis t og d (*r*) er faldet sammen i enkel Udlyd efter snæver Vokal. Vi har set (p. 139 Fodn.), at et tilsvarende Sammenfald af p og b i enkel Udlyd efter i, y, u er muligt, men ikke sandsynligt; k og g er ikke faldet sammen i denne Stilling (*liɣ* adj. lige : *liq* Lig); og heller ikke mellem t og d kan der formodes Sammenfald, idet vi har r efter snæver Vokal, fx i *sxyr* præs. sing. af *sxy·r* »gnide«, forskelligt fra *sxyd* inf. og præs. plur. skyde. I dette Tilfælde kan et Konsonantskifte altså ikke bortforklares.

Spirant og mellem sonore og usonore Lyd, synes hverken at passe på dansk Rigstalesprog eller på den undersøgte Sprogart. Anvendes disse Kriterier her, får vi foruden h, r, s, 2 Lateraler og 4 Nasaler følgende 15 Klasser:

	Klusil	Spirant
ustemt	*ʧc-, -ʤ-*	*ʂx-, -ʂx*
stemt		*j-, -j (-j)*

	Klusil	Spirant
ustemt	*k-*	*x-* *-x*
stemt	*g-*	*-g*

-g (-k)

	Klusil	Spirant
ustemt	*p-, -b (-p)*	*f-*
stemt	*b-, -b̲*	*v-*

-f

-w

	Klusil	Spirant
ustemt	*t-*	*-ð-*
stemt	*d-*	

-d (-t)

Erstatter vi disse Kriterier med henholdsvis Forskel i Åbningsgrad og Forskel i Muskelspænding, formindskes Antallet af Klasser med 3 til ialt 21, nemlig foruden h, 2 Lateraler og 4 Nasaler følgende 14:

	mindst åben	mest åben
fortes	*ʧc-, -ʤ-*	*ʂx-, -ʂx*
lenes		*j-, -j (-j)*

	mindst åben	mest åben
fortes	*k-, -g (-k)*	*x-, -x*
lenes	*g-, -q*	

	mindst åben	mest åben
fortes	*p-, -b (-p)*	*f-, -f*
lenes	*b-, -b̲*	*v-, -w*

	mindst åben	mest åben
fortes	*t-, -d*	*(s-, -s ?)*
lenes	*d-, -ð-*	*(R-, -ɹ ?)*

Mulig bør dog *ʂx*, *x*, *f* og *s* anbringes uden for disse Skemaer, idet den pustende eller hvislende Udtale måske kan opfattes som en Egenskab, der stiller dem i Række med de mere komplexe Konsonanter. I så Fald forsvinder Inddelingen efter Åbningsgraden i de to første Skemaer, og i de to sidste

Skemaer må Forskellen fortis : lenis betragtes som Inddelingskreterium af første Orden, medens det før ikke kunde betragtes som udelukket, at Åbningsgraden burde have Fortrinnet for Intensiteten.

IV. Polyfonematiske Tolkninger af Enkeltlyd.

1. *ʃc-*, *-ʒ-*. *ʃc-* findes kun i forholdsvis få Ord; *-ʒ-* findes kun i Indlyd og kun i ganske få Ord af lignende Karakter som Ord med *x-*, *-x* og *-f*. Det ligger derfor nær at prøve, om *ʃc* kan opfattes som en Forbindelse af to Udtryksstørrelser. *ʃc-* indgår overhovedet ikke i Konsonantforbindelser, *-ʒ-* kun i Forbindelse med et foregående *ŋ*, *l̥*, *w* og måske *i̯*. Ifølge sine lydlige Egenskaber kan *ʃc-*, *-ʒ-* opfattes som en Forbindelse af en ikke-labial lukket fortis og en Palatal, altså *t-* eller *k-* + *s̥x* eller *j*. I Forlyd forekommer *j*, men ikke *s̥x* efter Konsonant; efter *t-* og *k-* findes *j* ikke; *ʃc-* kan altså opfattes som *t* eller *k* + *j*. I Udlyd findes *-ʒ-* efter *l̥*, *ŋ*, *w* og måske *i̯*; i denne Stilling findes *-d*, men ikke *-g*; det kan altså lade sig gøre at opløse *-ʒ-* i *-d* + *j*. Derfor bør *ʃc-* opfattes som *t-* + *j*. Da *k* og *t* ikke har væsentlige Egenskaber fælles, som ikke også *p* har, kan det ikke påstås, at Forskellen *t* : *k* er ophævet foran *j*.

2. Når således den ene af de tre Palataler opløses i *t* + *j*, ligger det nær at undersøge, om *s̥x* kan opfattes som *s* + *j*. For denne Opfattelse taler den Omstændighed, at der ikke findes nogen Kombination *s* + *s̥x* (som ved Opløsningen vilde være at opfatte som *s* + *s* + *j*, altså indeholde en Konsonantfordobling, som ellers er fremmed for Sprogarten), og heller ikke noget *s̥x* + *j* (der måtte opfattes som *s* + *j* + *j*). Imod Opløsningen i *s* + *j* taler imidlertid den vigtige Omstændighed, at *j* ellers altid står nærmest ved Vokalen; hvis det udlydende *s̥x* opfattedes som *s* + *j*, vilde vi her få en *j*-Kombination, som ellers er fremmed for Sprogarten. Men der findes måske en anden Mulighed: Efter *s* forekommer den lukkede Labial (*b*) og den lukkede Dental (*d*) såvel i Forlyd som i Udlyd, men ikke den lukkede Velar (*g*); og der findes lige så lidt nogen Kombination *s̥x* + *g* som et *s* + *s̥x*; Sprogartens Kombinationsmuligheder tillader altså en Opløsning af *s̥x* i *s* + lukket Velar. Med Sprogarten Lydsystem vilde en Opløsning i *s* + *x* stemme bedre, idet *s̥x* undertiden udtales som en *s*-Lyd + en *x*-Lyd. Men *x* findes kun i unge Låneord, *s̥x* derimod i mange genuine Ord; desuden forekommer det udlydende *x* aldrig efter Konsonant i Modsætning til den lukkede Velar; derfor må *x* lades ude af Betragtning, skønt

det lydligt synes at ligge nærmest. — Hvis *sx* opløses i *s* + lukket Velar, må Forskellen *k* : *g* betragtes som neutraliseret i Stillingen efter *s*. Dette stemmer overens med, at også de andre Intensitetsforskelle (*t* : *d* og *p* : *b*) er ophævede efter *s*.

3. De to Konsonantlyd, der kun forekommer i Indlyd, ikke i Udlyd, nemlig *-ð-* og *-ǧ-*, er omtalt i det foregående (p. 184 og 187). På fire andre Punkter er der lignende Disharmonier: I Forlyd findes der een Konsonant, som ikke findes i Udlyd, nemlig *h*; i Udlyd findes een Konsonant, der ikke forekommer i Forlyd, nemlig *ŋ*; og endelig er der i Udlyd to Forskelle, som ikke findes i Forlyd, nemlig *ŋ* : *n* og *ļ* : *l*. Det må undersøges, om Inventaret kan forenkles på en sådan Måde, at der opnås Harmoni mellem Forlyd og Udlyd.

a. *h*. Der er gjort to Forsøg på at hæve den af *h* forårsagede Disharmoni: A. Martinet har i La phonologie du mot en Danois p. 194 ff. på en dristig og ejendommelig Måde givet *h* Plads i en Serie af Oppositioner, der efter ham kan beskrives på ensartet Måde, nemlig som en Korrelation aspireret : uaspireret; denne Korrelation finder han ikke blot i Forskellene *p* : *b*, *t* : *d* og *k* : *g*, men også i Forskellen *h* : Nul; disse fire Forskelle stemmer ifølge Martinet overens deri, at de alle ophæves under de samme Betingelser, nemlig overalt undtagen i enkel Forlyd. Forskellene *p* : *b*, *t* : *d* og *k* : *g* beskriver jeg på en anden Måde end Martinet, nemlig som Intensitetsforskelle (se Bulletin du cercle linguistique de Copenhague IV p. 15); Forskellen *h* : Nul kunde måske beskrives på samme Måde; men da kun Forskellen *p* : *b*, men ikke Forskellene *t* : *d* og *k* : *g* efter min Mening er ophævet i Udlyd i Rigstalesproget, kan jeg ikke være enig med Martinet i hans Forklaring af, at *h* (eller Forskellen *h* : Nul) ikke forekommer i Udlyd. Det samme gælder med Hensyn til Fjoldemålet, hvor hverken Forskellene *t* : *d* og *k* : *g* eller Forskellen *p* : *b* er ophævet i enkel Udlyd. — En anden og endnu dristigere Tanke er mundtlig fremsat af Louis Hjelmslev. Den går ud på at opløse forlydende *p-*, *t-* og *k-* i Konsonantforbindelserne h + b, h + d og h + g, og udlydende *-p*, *-d* og *-g* i b + h, d + h og g + h. Herved vil vi få et *h* i Udlyd og desuden reducere Udtryksenhedernes Antal med 3. Grunden til, at h i Forlyd efter dette Forslag står foran, men i Udlyd efter b, d, g er den, at der vilde opstå sprogfremmede Konsonantkombinationer ved fx at opfatte forlydende p, t, k som b + h, d + h og g + h; vi vilde nemlig få følgende forlydende Trekonsonantgrupper:

bhj, bhl, bhr; dhj, dhv, dhr; ghj, ghv, ghn, ghl og ghr; men det synes ellers at være en Regel, at Tre- og Firekonsonantgrupper er sammensat af sådanne Kombinationer, som også forekommer i Tokonsonantgrupper[1]; og hj, hv, hn, hl og hr findes ikke i dansk Rigssprog. Denne Vanskelighed overvindes ved den ovennævnte Rækkefølge i Forlyd. Men i Udlyd vil der opstå tilsvarende Vanskeligheder, hvilken Rækkefølge der end vælges. Opløses -k i g + h, får vi i fx *sags* Sax (hvis Udlyd er forskellig fra Udlyden i fx Genitiven *faqs* Fags, jfr. p. 204, og Ordenstallet *fe·rdigsd* fyrretyvende, jfr. p. 208) en Kombination g + h + s, skønt h + s ikke findes blandt Tokonsonantgrupperne. Endnu større Vanskeligheder vilde den modsatte Rækkefølge medføre. — En anden Grund til, at jeg ikke følger Hjelmslevs Forslag, er den, at det vilde føre til en større Simplifikation end den, vi finder i vore skrevne Texter; men da denne Undersøgelse er tænkt som Basis for en Sammenligning mellem Fjoldemålet og bl. a. Sproget i skrevne Texter, er det formentlig mest praktisk at bibeholde *p*, *t*, *k* som usammensatte Størrelser.

b. *η*. Ifølge sine lydlige Egenskaber kan *η* forklares som sammensat af *n* + Velar eller Velar + *n*. Den sidste Mulighed udgår, da Nasaler i Udlyd ellers kun forekommer efter de »nære« Konsonanter *l*, *r* og *j* (og måske *w*). Den første Mulighed er i god Overensstemmelse med, at Nasal + »fjern« Kons. er en meget almindelig Kombination. Da -*η* forekommer i et stort Antal genuine Ord, kan det ikke opfattes som n + x, på samme Måde som *gx* ikke kunde opfattes som s + x. Da der i Forvejen findes en Forbindelse -*ηg*, kan *η* ikke opløses i n + k. Derimod er der vistnok intet i Vejen for at opfatte *η* som n + g (-*q*), men kun under den Forudsætning, at *η* foran k (-*g*) opfattes som kombinatorisk Variant af n[2]; kan *η* ikke opfattes som Variant af n i denne Stilling, medfører Opløsningen af *η* i n + g, at vi får -*ηg* = n + g + k, altså en Trekonsonantgruppe, der indeholder en Kombination (g + k), som ellers ikke forekommer i Sprogarten. I ganske få Ord, der vistnok alle er unge Dannelser, forekommer Lydforbindelsen -*ng*-, fx i Kvindenavnet *sdingən* (ved Siden af *sdiηgən*) Stineken; men her kan man enten opfatte *n* som en unormal (fremmedsproglig) Variant af n foran k (-*g*), eller anbringe Stavelseskellet foran -*g*-. Der er

[1] Se Hjelmslev i Proceedings of the Second International Congress of Phonetic Sciences (1935) p. 53, H. J. Uldall smst. p. 57; jfr. her p. 228.

[2] Jfr. H. J. Uldall i Proceedings of the Second International Congress of Phonetic Sciences (1935) p. 54.

altså intet til Hinder for at opfatte *ŋ* foran k (*-g*) som Variant af n og at opløse *ŋ* i alle andre Stillinger i n + g (*-q*).

c. *ŋ* og *ļ*. Da forlydende *n-* og *l-* lettere kan bringes i Klasse med *-n* og *-l* end med *-ŋ* og *-ļ*, må det undersøges, om de to sidstnævnte kan betragtes som Konsonantforbindelser. Efter deres lydlige Egenskaber kunde de opfattes som henholdsvis n + j og l + j eller som j + n og j + l. Den sidste Mulighed er betænkelig, fordi der vistnok i Forvejen findes en udlydende Konsonantforbindelse j + n og måske også en Forbindelse j + l (se p. 195 ff.). Den første Mulighed må forkastes, fordi j ellers altid står nærmest ved Vokalen. Derimod kan *ŋ* og *ļ* vistnok opløses i n + d (*ð*) og l + d (*ð*). Foran t (*-d*) forekommer nemlig i det genuine Ordforråd kun *ŋ* og *ļ*, og *n* og *l* kun i nogle få unge Låneord som *xɛˈd0ld* Geduld og *sǫld* Sylte og i enkelte unormale Bøjningsformer som *vɛ·ld* præt. part. af *vɛ·l* vælge (derimod er Præteritumsformen optegnet som *vɛ·ļd*). Regnes disse Former for normale, må vi regne med både *n* og *ŋ*, *l* og *ļ* foran -t; og så kan *ŋ* og *ļ* ikke opløses i n + d og l + d, fordi vi derved vilde få en Konsonantforbindelse, som ellers er ukendt i Sprogarten, nemlig d + t. Men betragter vi de omtalte Låneord som sprogfremmede og Bøjningsformerne som unormale, kan vi opfatte *ŋ* og *ļ* i Stillingen foran t som Varianter af n og l parallelt med, at *ŋ* kan betragtes somVariant af n foran k; dette medfører den Fordel, at vi får samme Stammeudlyd i fx *fi·n* adj. fælleskøn fin og *fi·ŋd* adj. neutr. fint, i *kʀɛl* inf. »dreje, sno« og *kʀæļd* præt. »drejede, snoede«. Betragtes *ŋ* og *ļ* som (palataliserede) Varianter af n og l i Stillingen foran dental Tenuis, kan der næppe rejses fonetiske Indvendinger imod at opfatte *ŋ*, *ļ* i alle andre Stillinger som Kombinationer af n og dental Media, på samme Måde som *ŋ* i tilsvarende Stillinger opfattedes som n + velar Media. Men denne Opløsning støder tilsyneladende på en anden Vanskelighed: Kombinationerne *-ŋs* og *-ļs* er forskellige fra *-ns* og *-ls* (i Ord som *höns* Høns, *hals* Hals); *ŋ* og *ļ* kan altså ikke opfattes som Varianter af n og l foran s, men må også i denne Stilling opløses i n + d og l + d, hvorved vi får en Kombination d + s, der tilsyneladende ellers er ukendt[1]. Men i enkel Udlyd er d og r åbenbart faldet sammen (se p. 184 f.), og er dette også Tilfældet i visse Udlydskombinationer, kan d være impliceret i r i Kombinationen -rs. Da r i Konsonantforbindelser står nærmest ved Vokalen, bør der i Stillingen efter n ikke regnes med Implikation af r i d.

[1] Ved Forbindelsen -ngs er denne Vanskelighed ikke til Stede, da Kombinationen g + s findes.

V. Endelig Liste over Sprogartens Konsonanter.

Det synes herefter nødvendigt at opføre h, men ikke *ɟc*, *ʂx*, *ɳ*, *ɳ̣* og *ɭ̣* blandt Sprogartens Konsonanter. Idet vi opfatter *ɟc* som t + j, *ʂx* som s + k/g, *ɳ* som n + g, *ɳ̣* som n + d og *ɭ̣* som l + d, får vi følgende 16 Konsonanter, af hvilke een kun findes i unge Låneord:

		h				
k	g	(x)				
t	d	s	j	n	l	r
p	b	f	v	m		

E. KONSONANTFORBINDELSER

I. Betonet Stavelse.

I den følgende Liste anvendes den samme simplificerede Notation, som er brugt foran p. 175—77. Neutralisationer angives ved de pågældende Konsonantforbindelsers Plads i Skemaet, men ikke ved noget særskilt Tegn; N. Trubetzkoy, Roman Jakobson og A. Martinet har foreslået at anvende Kapitæler i de Stillinger, hvor Forskellen mellem to eller flere Konsonanter er neutraliseret; af æstetiske Grunde anvendes her det Lydskrifttegn, som bedst betegner den foreliggende Sproglyd. I Skemaet anbringes i rund Parentes sådanne Kombinationer, som kun findes i unge Låneord og (eller) expressive Ord. *ɟc-*, *-ɟ-* sættes lig t + j, og *ʂx* lig s + k/g. Til *x* er der på Skemaet ikke taget Hensyn (Exempler er anført under g).

1. I Forlyd findes følgende Konsonantforbindelser:

a. Tokonsonantgrupper

	p b	t d	k g	f	v	s	h	j	m	n	l	r
p								(*pj*)			*pl*	*pr*
b								*bj*			*bl*	*br*
t					*tv*			*tj*				*tr*
d					(*dv*)							*dr*
k					*kv*					*kn*	*kl*	*kr*

	p b	t d	k g	f	v	s	h	j	m	n	l	r
g										(*gn*)	*gl*	*gr*
f								*fj*		(*fn*)	*fl*	*fr*
v												*vr*
s	*sb*	*sd*	*sx*		*sv*				*sm*	*sn*	*sl*	
h												
j												
m								*mj*				
n												
l												
r												

b. Trekonsonantgrupper

s + p/b								*sbj*			*sbl*	*sbr*
s + t/d												*sdr*
s + k/g												*sxr*

c. Exempler: *pj-*: *pja·wg* inf. »klynke« (det eneste optegnede Ord med pj-; Ord som Pjask, Pjat, Pjok, pjusket mangler, ligeledes sønderjy. Pjag »Flig«). — *pl-*: *plɔw* inf. pløje; *plæjl* Plejl; *plyøs* Pløs (»Mudderhul«). — *pr-*: *præsd* Præst; *proal* inf. prale (»råbe«). — *bj-*: *bjerə(r)* Bjærg; *bjyq* Byg. — *bl-*: *bla* Blad; *blieq* adj. bleg. — *br-*: *bruo*[1] Bro; *brie* adj. bred. — *tv-*: *tvywl* Tvivl; *tviŋ* inf. tvinde. — *tj-*: *tja·b̲* Kjabe (»Hage«); *tjyg* adj. tyk. — *tr-*: *troa* Tråd; *trie* num. tre. — *dv-*: *dvå·l* Dvale; *dvadsx* adj. pjattet (de eneste optegnede Ord med *dv-*). — *dr-*: *drå·b̲* Dråbe; *drøj* adj. drøj. — *kv-*: *kviŋ* Kvinde (»Pige«); *kveæ* inf. kvæde (»synge«). — *kn-*: *knud* Knude; *kneæ* Knæ. — *kl-*: *klyn* Klyne (»Tørv«); *kluoq* adj. klog. — *kr-*: *kruo* Kro; *krom* adj. krum. — *gn-*: lutter expressive Verber: *gnasx* inf. gnaske; *gnusx* inf. gnuske (»gnide«); *gna·w* inf. gnave; *gnab* inf. »snappe«; Gnidder og Gnist hedder *neðə(r)* og *nisd*; et Par unge Låneord

[1] Det er uvist, om der er Forskel mellem r og Nul efter Diftong, se p. 165 f.

har *xn-*, fx *xnå·də(r)* Nåde; *xnosəl* »Brusk«. — *gl-*: *gla·s* Glas; *glæj* adj. »glat«; med *xl-* fx ˈ*xlig|xøldix* adj. »ligegyldig«. — *gr-*: *griej* Gred (»Grønjord, Grønsvær«); *groa* adj. grå; med *xr-* fx *xrøbəl* Gryppel (»lille Grøft«); ˈ*xrab|sxreſd* Gravskrift. — *fj-* findes kun i tre Ord, nemlig *fjå·l̥* Fjolde (Landsbynavn), L *fjær·əŋ stu·ŋ* »Kvarter« (AB har Låneordet *fɛdəl* i denne Betydn.) og *fju·dən* num. fjorten; Fjeder hedder *fier*, fjerde hedder *fe·r*, fjern, Fjæl, Fjæs mangler, ligeledes Expressiver som Fjas, fjantet, fjoget, fjollet; det nordslesvigske Adj. fjamlet »valen« hedder *famələ(r)*. — *fn-*: findes kun i Verbet *fny·s* »nyse« (Fnat, Fnug, fnise kendes ikke). — *fl-*: *fløw* Flue; *flej* inf. fli (»lave«). — *fr-*: *fry·s* inf. fryse; *froa* præp. og adv. fra. — *vr-*: *vresd* Vrist (»Mønning«); *vrie* adj. vred. — *sb-*: *sbaŋ* Spand; *sbø·r* inf. spørge. — *sd-*: *sdien* Sten; *sdå·* inf. stå. — *sx-*: *sxuol* Skole; *sxe·l* inf. 1) stjæle, 2) skille. — *sv-*: *svæn* Svend (»Tjenestekarl«); *sva·r* adj. svær (»tung«). — *sm-*: *smø·r* Smør; *smoa* adj. små. — *sn-*: *snuor* Snor; *snie* 1) Sne, 2) inf. sne. — *sl-*: *sliew* Slev (»Grydeske«); *sloa* inf. slå. — *mj-*: kun fire Ord, nemlig *mjø* Mjød, *mjøl* Mel, *mjœləg* Mælk og *mja·w* (ved Siden af *ma·w*) inf. mjave. — *sbj-*: kun Subst. *sbjå·l̥* Spjæld (»Båndvæv«); spjætte mangler, ligeledes det sønderjy. Spjarre »Mejered«. — *sbl-*: *sble·r* Splide (»Revne«); *sbliŋd* Splint; *sbled* inf. splitte. — *sbr-*: *sbrød* Sprøjte; *sbrie* inf. sprede; *sbreŋ* inf. springe. — *sdr-*: *sdroa* Strå; *sdryøm* Strøm; *sdryø* inf. strø. — *sxr-*: *sxroa* adj. skrå; *sxrig* inf. skrige.

2. Udlyd. a. Inden der kan opstilles en Fortegnelse over Sprogartens Konsonantforbindelser i Udlyd, må en Række Tilfælde undersøges, hvor Optegnerne vakler mellem Kons. + Kons. og Kons. + *ə* + Kons. (fx *sdæ̤ig*, *sdæi·g*, *sdæiəg*). Under Afsnittet om den ubetonede Vokal (p. 119 ff.) blev der argumenteret for den Påstand, at Sprogarten i ubetonet Stavelse kun har (eller har haft) een Vokal, der varierer efter Ordets lydlige Struktur. Det viste sig, at i visse Lydforbindelser vakler Optegnelserne mellem *ə* og Nul; men Spørgsmålet, om der i disse Forbindelser findes nogen Vokal eller ikke, blev udskudt til Behandlingen af de udlydende Konsonantgrupper, da det hænger nøje sammen hermed.

I enkelte Tilfælde kan der opstilles Ordpar, der adskilles alene ved Forskellen *ə* : Nul, fx *hiŋd* præt. part. hentet: *hiŋəd* præt. part. hindret (her står *-əd* dog muligvis for *-ə̤id*, se p. 207 f.); *ligs* adv. lige (i Forbindelser som ˈ*ligs* ˈ*lå·ŋ* lige lange) : *ligəs* adv. »alligevel«; *p0ds* inf. pudse: **p0dəs* inf. pass. puttes (kun inf. act. *p0d* er optegnet; jfr. fx AB *ʂχæ̤ibəs* skærpes). Men ved de Lydforbindelser, som det her drejer sig om, kan sådanne Ordpar ikke opstilles (heller ikke ved Forbindelsen Vokal (+ *ə*) + Kons., hvor Rigssproget har en Forskel mellem fx *teʔn* Ten og *teʔən* (*teʔŋ*) Teen); inden for hver Lydforbindelse forholder Optegnelserne sig næsten altid så

ensartet, at vi enten må antage et *ə* i alle de herhenhørende Ord, eller også Nul i dem alle; en Forskel mellem fx -rk og -rək findes altså ikke.

Bedømmelsen af Materialet må udgå fra den Kendsgerning, at ə i Optegnernes Modersmål udtales på meget forskellig Måde, ofte kun ved, at en følgende stemt Konsonant har større Sonoritet end sædvanlig. Af denne Grund behøver Tegnet *ə* i Optegnelserne ikke at betyde, at Optegneren har hørt en Vokallyd; det kan også betyde, at han har hørt en så stærk Sonoritet, at den i hans eget Modersmål vilde svare til Tilstedeværelsen af et *ə*. I det foregående (p. 111 f., 160, 161, 162) har vi set, at visse Konsonantlyd (især *l̇*, *i̇*, *n*) er mere sonore end de tilsvarende Lyd i Optegnernes (eller nogle Optegneres) Modersmål; det er derfor på Forhånd sandsynligt, at Optegnerne (eller nogle Optegnere) har været tilbøjelige at opfatte disse Konsonantlyd som Repræsentanter for *ə* + Konsonant. Også det omvendte kan tænkes: at visse Konsonantlyd er mindre sonore end i Optegnernes Modersmål, og at Optegnerne har optegnet Konsonant for *ə* + Konsonant.

I det følgende vil de Lydforbindelser blive gennemgået, hvor Optegnelserne viser Inkonsekvens i Henseende til Spørgsmålet *ə* eller Nul. Skønt Forbindelsen Vokal (+ *ə*) + Kons. ikke har nogen direkte Tilknytning til Spørgsmålet om Sprogartens udlydende Konsonantforbindelser, indledes der med en Gennemgang af denne Forbindelse, fordi den giver Anledning til en Drøftelse af det samme lydlige Problem som de følgende Lydforbindelser. Derefter følger sonor Konsonant (+ *ə*) + *l̇*, *i̇*, *n* og endelig *i̇*, *l̇* (+ *ə*) + lidet sonor Kons. I Exemplerne anvendes den uretoucherede Lydskrift.

a. Efter Langvokal er der kun i få Tilfælde optegnet *ə*; foran de ustemte og de fleste stemte Konsonanter er der aldrig skrevet *ə*; foran *η* kun een Gang: L *håːəη* (og *håːη*) »den på Stolpen siddende Del af et Hængsel«; foran *l̇* er der kun et Par Gange skrevet *ə*, og kun i PA's Optegnelser, se p. 112; foran -*i̇* og -*n* er der flere Exempler. 1° Foran -*i̇* (jfr. p. 111 f.): L »*yːər* (*yːr*)« komp. »yngre«, AB *yːi̇*; MKr *dyːər*, AB *dyːi̇* adj. dyr; desuden i to Bøjningsendelser: AB *laːəi̇* plur. af *laː* Lade (mods. *laːi̇* præs. sing. lader (»læsser«)), og AB *ʂχʀiːəi̇* præs. sing. skrider. I alle andre tilsvarende Pluralisformer har jeg derimod -*i̇*, ikke -*əi̇*, fx i *sdɛːi̇* plur. af *sdæ* Sted, *siːi̇* plur. af *siː* Side; det samme er Tilfældet med Præsensformer, fx *giːi̇* præs. sing. af *gi* gide, *liːr* præs. sing. af *liː* lide. De to Tilfælde, hvor jeg

har skrevet *ə* foran *i̯* bør derfor anses for Fejloptegnelser, der dels skyldes min Forventning om at høre *-əi̯*, dels *i̯*'ets store Sonoritet; »Lader« og »lader« må anses for enslydende, skønt de tilfældigt er optegnet forskelligt. De to *ə*-Skrivninger hos Lyngby og MKr kan forklares ud fra Optegnernes Usikkerhed over for den sonore r-Lyd. — 2° Foran *-n* (jfr. p. 112): PA *ɣn̥ədy·ən* Underdyne (AB *dy·n*, *dyn*); hos Lyngby og AB findes Exemplerne på *ə* foran *n* udelukkende i Participier af stærke Verber; i disse Former skriver Lyngby i Reglen *-ən*, fx i *re·ən* redet, *vre·ən* vredet, *gi·ən* givet, sjældnere *-n*, fx *ha·n* »haft«; AB skriver i Reglen *-n* (*ha·n* »haft«, *gɛ·n* givet), og kun i to Former *-ən*, nemlig i *be·ən*, *bɛ·n* og andre Skrivemåder (se p. 112) »bedt« og *sχʀe·ən* skredet. Disse *ə*-Skrivninger foran *n* bør forklares på samme Måde som *ə* foran *-i̯*; et Bevis på, at Participierne ikke har *ə* mellem Vokal og *n*, findes i Ole Widdings og mine Optegnelser fra 1935; vi optegnede nemlig *ʀɛ·n* redet som rimende på *sɛ·n* Sene, og Meddelerne var enige heri. — Efter Kortvokal er der aldrig optegnet *ə*. Der er altså Grund til at antage, at Fjoldemålet overhovedet ikke kender Forbindelsen Vokal + *ə*.

β. Efter *j* og *w*. 1° Foran *i̯* er der så godt som altid skrevet *ə* (fx L *haw·ər*, AB *ha·sər* Havre); en Undtagelse danner PA's Materiale, hvor *i̯* i Overensstemmelse med PA's Lydskriftpraxis må antages at betyde både »stavelsedannende« og »ikke-stavelsedannende« r. Der findes kun et Par Exempler på Nul: L *hæj·r* Hejre (Plante); L *fèj·r*, LPetersen *fejer*, AB *fæj·i̯*, *fæjə* num. fire. Herefter synes det mest nærliggende at antage, at Sprogarten altid har *ə* mellem *j* eller *w* og *i̯*; men noget sikkert kan ikke sluttes af Optegnernes Enighed på dette Punkt.

2° Foran *-l* er der i Almindelighed ikke optegnet *ə*, kun i få Ord er der Vaklen; de vigtigste er: MKr *plœjl*, *plæjəl*, *plæjl*, PA *plajəl*, *plajəl*, AB 1931 *plæj·l* Plejl, plur. AB 1932 *plæj·ls* Plejl; L *sxåwl*, plur. *šåw·əls*, PA *sjawəl*, *sχɔs·əl*, *sχɑ·sl*, AB 1931 *sxås·l*, AB 1932 *sχås·l* Skovl; L *vœw·l*, MKr *vœwəl*, AB 1932 *vɛsəl*, AB & OW 1935 *vɛ·wəl* »Væv«. Det er umuligt at afgøre med Sikkerhed, om vi har *ə* eller Nul i de herhenhørende Ord, der forøvrigt er fåtallige. Da AB, for hvem *l* ikke var nogen fremmed Lyd, har *-sl* efter Kortvokal, men *-səl* (el. *-wəl*) efter Langvokal, er det muligt, at vi efter Langvokal har *ə*, men efter Kortvokal Nul (foran *j* forekommer kun Kortvokal).

3° Foran *-n*: Der er en karakteristisk Forskel mellem Participiumsformer og det øvrige Materiale; i det sidste er der sjældent optegnet *ə*;

de vigtigste Tilfælde er følgende: AB 1931 *å*ʂ·*n* plur. Avner, AB 1932 ˈ*ha·*ʂə*ɹ*ˌ*å*ʂən Havreavner; L *bræj·n* (rettet fra *bræj·ən*) »Pande«, AB 1932 *bʀäj·n* »Hjærne«; L *öj·ən*, MKr *öjn*, AB 1931 ɷ*j·n*, AB 1932 ɷ*j·n*, ɷ*jən*, AB & OW 1935 ɷ*jən* plur. Øjne, AB 1932 ˈ*g0·ɒs*ˌɷ*j·n* (rettet fra -ˌɷ*jən*) Gåseøjne (et Vævemønster); i Ord som Sogn, Navn, Regn er der aldrig skrevet ə. De få ə-Skrivninger kan forklares ud fra n'ets store Sonoritet (jfr. p. 161). I præt. part. af stærke Verber er der meget hyppigt optegnet ə; Lyngby har altid ə, fx i *dròw·ən* draget (»trukket«), *låw·ən* ligget; LPetersen *låuen* ligget og *såuen* sagt (ingen Exempler på *-wn*); MKr og PA, der aldrig har ə i det øvrige Ordstof, vakler mellem ə og Nul i præt. part., fx i »*dråwən* (*drawən*?)« draget (MKr), *a·*ʂ*dʀȧ*ʂ*n* »trukket af« og ˈ*o·ɒdrawən* »trukket på« (PA); *lawn*, *lawn* og *låwən* ligget (MKr); *sawn* og *sawən* sagt (MKr); *tawn* og *tawən*, *tɔsən* (MKr), *tawən* og *tɔsn* (PA) taget. I mine egne Optegnelser er ə derimod lige så sjældent som i det øvrige Ordstof; dog har jeg ofte ə efter Langvokal + *w*; Exx.: *dʀæs.n*, *dʀɛ·sn* drevet; *dʀå*ʂ*·n* draget, *lå*ʂ*.n* ligget; *ʀɛ·sn*, *ʀæs.n* revet; *så*ʂ*·n* sagt; *tå*ʂ*·n*, *tå*ʂ*·n* taget; ˈ*ab*ˌ*ʂχå·wən* skubbet op. I nomina actionis på *-n* har jeg oftere ə end i præt. part.; Exx.: *gʀɛ·wən* Graven; *plå*ʂ*ən* Ploven (»Pløjning«); ˈ*ædə*ˌ*ʀjʂən* Efterrivning; ˈ*ʂcɛq*ˌ*a·*ʂˌ*taj·n* Skægaftagen (»Barbering«); *vå*ʂ*ən* Vogen (»Arbejde«); ˈ*få·ɹ*ˌ*y·ɜwn* Forøven (»Forvarsel«). I præs. part. *vå*ʂ*·n* (»arbejdende«) har jeg ikke ə, hvorimod Lyngby har ə i *sywən* (»kogende«, »varm«). Ved Ole Widdings og mine Optegnelser i 1935 fremskaffedes et tungtvejende Bevis for, at Verbalformerne i Henseende til Spørgsmålet ə : ikke -ə forholder sig nøjagtig som det øvrige Materiale, idet vi fandt, at *så*ʂ*.n* sagt er lydligt identisk med *så*ʂ*.n* Sogn; desuden optegnede vi *ʂχʀɛsn* skrevet og *lå*ʂ*.n* ligget uden ə, hvorimod vi var usikre med Hensyn til *lå·w*(ə)*n* løjet, *ʂχå·w*(ə)*n* skubbet, *så·w*(ə)*n* sovet, *vå·w*(ə)*n* vævet, altså efter Langvokal + ə. Ved nomen actionis *gʀɛ·w*(ə)*n* Graven var vi også i Tvivl, men da vi også her har Langvokal + *w*, viser dette Ex. ikke, at nomina agentis indtager en Særstilling. At præs. part. ikke forholder sig anderledes end præt. part., fandt vi et godt Bevis på, idet vi optegnede *lɛsn* levende som rimende på *dʀɛsn* drevet og *ʂχʀɛsn* skrevet; *sys.n* »kogende«, som Lyngby har med ə, optegnede vi uden ə. De hyppige ə-Skrivninger i Participierne hænger da utvivlsomt sammen med en Forventning om, at der her skulde findes et ə (ligesom i *k0mən* kommet, *g0ŋən* gået og talrige andre Former); min Forskel mellem præt. part. og præs.

part. kan bero på, at min egen Dialekt har Stød i præt. part. (fx i *læs'n* løjet), men Ikke-Stød i præs. part. (fx i *læs·(ə)n* levende). Og omvendt kan Manglen på *ə* i Substantiver som Sogn skyldes Forventningen om, at et sådant *ə* ikke er til Stede. Spørgsmålet bliver derfor, om Sprogartens *n* er mere eller mindre sonort end i Optegnernes Modersmål. Da det synes at være mere sonort (jfr. p. 194 f.), må vi antage, at det undertiden har kunnet forvexles med *ən*; altså er det sandsynligt, at Dialekten kender Lydforbindelserne *-wn* og *-jn*, men ikke *-wən* og *-jən*. LPetersens Skrivemåde i *låuen* og *såuen* må da anses for påvirket af Skriftsproget.

γ. Efter *q* er der så godt som altid skrevet *ə* foran *n* og *l*; Exx.: L *ag·ən*, MKr *a·qən*, AB *a·qən* præt. part. aget; L *bag·ən*, AB *ba·qən* præt. part. bagt; AB *bʀo̤qən* Bryggen (»Brygning«); AB *ɛxəl* Egel (»Istap«); AB *faqən* præt. part. føget; L *heg·(ə)l* (plur. *heg·lər*), MKr *hɛxəl*, *hæqəl*, AB *hæxəl* Hegle; PA *jo̤qən* (*q* med *x* over), AB *jo̤xən* Jøgen (»Engknold bevoxet med nardus stricta«); L *na·gən*, PA *na·gən* adj. nøgen; L *noxəl* (plur. *nog·əls*), AB *n0xəl* Nøgle (Garn); AB *pʀɛqəl* Pregel (»Pølsepind«); AB *pʀɛxəl* inf. pregle (»strikke«); AB *ʀɛxən* inf. regne (med Tal); L *sag·n* inf. savne, præt. *sag·nt*, MKr *saqən* inf., præs. plur. MKr *saxn*, AB *saxən*; AB *sco̤xən* adj. søgn. Disse Exempler adskiller sig fra de foregående ved, at Lyngby har et eller to Ord uden *ə*, men AB ingen, medens Lyngby ellers har flere *ə* foran *n* og *l* end AB. Det er derfor mest tilfredsstillende at bortforklare Lyngbys *sag·n* og *heg·(ə)l*, der evt. kan have deres Forklaring i Sætningsrytmen (følgende tryksvag Stavelse).

δ. Efter *i̯*, *l*, *n*. 1° *i̯(ə)l* og *i̯(ə)n*. Lyngby har aldrig *ə* i disse Forbindelser, ikke engang i Participierne *bår·n*, *bå·rn* båret, *sxår·n* skåret og *vur·n* vorden (»blevet«). LPetersen har *Børen* Børn og *Måren* Morgen. MKr og PA har vistnok aldrig *ə*. AB har i Reglen ikke *ə*, heller ikke i Participier som *ba^{d}n*, *ba^{d}i̯n* båret, *sxa^{d}i̯·n* skåret; men i enkelte Tilfælde har jeg *ə*, oftest i Forbindelse med en Fejlhøring af den Klusil, som undertiden kan høres i Forbindelserne rl og rn (se p. 171 f.), fx i *mu·ɜdən* præs. part. modende (»ventende«; senere: *mu·ɜ^{d}n*); »*v m0nˈa·ʀəl* eller *v m0nˈa·dəl*« i Morgen årle (i de allerførste Optegnelser; Lyngby har *mår·n ar·l*); *væ·̈idən* Verden (dette Ord har i min egen Dialekt den litterært påvirkede Udtale *væi̯·dən*; i senere Optegnelser har jeg skrevet *væi̯^{d}n*); *ɛ̈idəl* Ajle (senere: *ˈɛdlˌga·b* Ajlehul, *ˈɛ^{d}lˌku·l* Ajlekule); jfr. p. 171[1]. Disse Tilfælde stammer alle fra de

[1] Mellem *d* og *l* findes altid *ə* undtagen i L *bodl* »Flaske«; AB har flere Gange *bodəl*.

første Optegnelser; bortset fra »årle« drejer det sig om Ord, i hvilke jeg ikke på Forhånd ventede rl eller rn. I de sidste Optegnelser har jeg ingen Exempler på *ə* foran *n*, men nogle få på *ə* foran *l*: *smǫ·dəls*, *smø·^{d}əls* Smørelse; *jǫ·^{d}l*, *jǫ·dəl* Jørl (Landsbynavn; den sidste Form kan dog være nty., idet Navnet på Nty. har fået den mærkelige Udtale *jö·dəl*, der må skyldes en Fejlhøring af det omtalte Lukke i rl-Forbindelsen). Herefter synes det næppe sandsynligt, at der findes *ə* mellem *i̯* og *l* og *i̯* og *n*; dog er LPetersens Skrivemåde *Børen* Børn og *Måren* Morgen vanskelig at forstå (*Måren*, men ikke *Børen* kan være påvirket af Skriftsproget).

2° *l(ə)n*. Denne Forbindelse forekommer kun i Participier, hvor Optegnerne, som vi har set, var tilbøjelige til at høre *ə*; Lyngby har *mål·ən* malet (på Mølle), *svolən* »svulmet«; men *bål·n* bullen (rettet fra *bål·ən*; neutr. *bål·ənt*), *šål·n* stjålet; LPetersen har *sjållen*, MKr *sjɔ.ln*, *sjå·lən* og PA *sjɔ·lən* og *sχ^{a}·ln*; AB har *ʂχ^{a}lən* stjålet, men *må.ln*, *mɑln* malet (på Mølle). Materialet minder om Exemplerne på *-wn* og *-jn* og bør vel forklares på samme Måde.

3° *i̯(ə)q*, *i̯(ə)v*, *l(ə)q*, *l(ə)v*. I disse Forbindelser har vi snart *ə* (eller *i*), snart lang Kons. + Kons., snart kort Kons. + Kons. Exx.: L *bjær·ig*, AB *bjæʀəx* inf. bjærge; L *for·əg*, *for·əx*, AB *fɑʀə*, *f0ʀəq*, *f0ʀəx* Fure; AB *ˈab|f0ʀəxd*, *ˈab|f0i̯·xd* pret. part. furet op (»pløjet første Fure af Ager«); AB *haʀiq*, *haʀəx* Harve; L *har·əg*, AB *haʀəx* inf. harve, AB *haʀ·xd*, *haʀəxd* pret. harvede; AB *lɛi̯·x* inf. »tømme«, L *ler·əg* »tom«; L *mar·ə*, *mar·iq*, *mar·əg* Marv, AB *ˈʀǫx|maʀi* Rygmarv; L *mør·xt*, PA *mörχt*, AB *mǫi̯xd*, *mǫi̯·xd* neutr. af L *mørk*, AB *mǫi̯g*, *mǫi̯·g* adj. mørk; AB *sn0i̯·xd* pret. af *sn0i̯·g* snorke. — L *fær·ə*, AB *fæʀə*, *fæi̯·v* inf. farve, præs. plur. L *fær·v*; AB *gæi̯·f* inf. garve; AB *kaʀəv* Karv (»Indsnit i Alenmål«); L *ær·v* inf. arve. — AB *fal·x*, *faləx*, *fæləx* inf. fælge (»pløje Stubjord«), pret. part. AB *fæl·xd*; AB *fæl·q* inf. fælge (»sætte Fælg på et Hjul«); L *føl·əg*, *føl·g*, LPetersen *følleg*, MKr *følq*, AB *fǫləx* inf. følge; L *ɧœl·əqt*, AB *kɛlxd* pret. part. af L *ɧœlək*, AB *kɛlg* »kilde«; AB *mɑl·xd* pret. og pret. part. af *mɑl·g* malke; AB *pɛlxd* pret. af *pɛlg* inf. pille (Kartofler); AB *tæl·x* inf. tælge (»snitte«), *ˈtæl·x|knɨs* »Snittekniv«, *ˈtæləx|bɛŋg* »Snittebænk«; AB *vʀaləxd* pret. og pret. part af *vʀaləg* »valke«. — AB *al·f* Al (Jordarten); AB *ʂχɛl·f* inf. skælve, præs. plur. *ʂχɛləv*, pret. og pret. part. *ʂχɛl·fd*, *ʂχɛləfd*. Flere Forhold taler for, at vi må regne med *ə* i disse Forbindelser: For det første tyder intet på, at *q* (*x*) og *v* (*f*) er mere sonore end i Rigssproget og Lyngbys

østhimmerlandske Dialekt; Lyngbys *ə* foran *ɳ* og *v* kan derfor ikke godt være Betegnelser for Konsonanternes Sonoritet (hvilket derimod godt kunde være Tilfældet med mit *ə* foran *x* og *f*, jfr. foran p. 148). For det andet har jeg i Stillingen foran Konsonant så godt som altid optegnet r som *ɹ*, i Stillingen mellem Vokaler derimod ofte som *ʀ* (snurret Tungespids-r); den hyppige Forekomst af *ʀ* foran (*ə*)*x* og (*ə*)*f* tyder derfor på *ə*. For det tredie er det muligt, at en Del af Formerne uden *ə* kan forklares ud fra den rytmiske Sammenhæng, hvori Ordet indgik, da Optegneren hørte det; Lyngby har *føl·əg* følge, men *føl·gəm* følge dem, altså med en påfølgende tryksvag Stavelse; på lignende Måde har jeg een Gang *fæʀə* farve, men en anden Gang *sa kuɳ vi ˈsɕɛłə ˈfæɹ·v ɜ* så kan vi selv farve det; desværre kan vi ikke ved de øvrige Exempler skønne over, hvordan den rytmiske Sammenhæng har været; men det synes rimeligt at antage, at den spiller en lignende Rolle som for *ə*'ets Forekomst i flerstavede Ord, se p. 219 f. Da endelig intet taler derimod, må det herefter antages, at Lydforbindelserne *-rɳ*, *-rv*, *-lɳ* og *-lv* ikke findes i Dialekten.

4° *ɹ(ə)g*, *ɹ(ə)b*, *ł(ə)g*, *ł(ə)b*. Også i disse Forbindelser er der ofte optegnet *ə* eller lang stemt Konsonant, omend ikke så ofte som ved de foregående Lydforbindelser. Exx.: L *kir·k*, MKr *kiʀ·g*, PA *kiʀɳg*, *kjʀ·g*, *kj·ʀg*, AB *kiʀɳg* Kirke; L *ler·k*, AB *læʀəg* Lærke; L et *lir·ək* (*ə* er først slettet, derpå atter tilføjet) »Tallerken«; L *mar·k*, AB *maɹg*, *maɹ.g*, *maʀg*, *maɹ.g*, *marəg* Mark; L *står·k*, AB *sdaɹg*, *sdaɹg*, *sdaʀəg* Stork; AB *sdæɹg*, *sdæɹg*, *sdæɹ.g*, *sdæɹəg* adj. stærk. — *-ɹ(ə)b* findes kun i et Par Ord, nemlig AB *ʂχaɹb* adj. skarp; L *gnor·əp* inf. »kvække«, om Frøer (AB har *kvaɹg* og *xn0ɹ* i denne Betydn.); vist også L *bjær·op* (rettet fra *-əp*), AB *bjæʀsb*, *bjæɹ·b* Bjerrup (Landsbynavn; Indbyggernavnet har AB i Formen *vn bjæɹ·bəɹ*). — *ł(ə)g* fx i L *bjæl·k*, MKr *bjælk*, PA *bj·ɜłg*, AB *bjɛ·łg*, *bjæləg* Bjælke; L *balk* Balk (»Træværket mellem Stald og Lo«); L *el·ək*, AB *ɛłg* »Ilder« (men for det ensbetydende nty. Ilk har L optegnet *el·k* samtidig med den da. Form); L *fålk*, AB *fałg* Folk; AB *kałg*, *kał.g*, *kałəg* Kalk; L *ɧæl·ək*, AB *kɛłg* inf. »kilde«; AB *mał·g* inf. malke; L *mjælk*, MKr *mjælk*, PA *mjəłg*, *mjæłg*, *mjǫlg*, AB *mjɛłg*, *mjælg*, *mjɛł.g*, *mjɛləg* Mælk (i 1935 hørte Ole Widding og jeg dette Ord flere Gange uden at komme til Klarhed over, om det havde *ə* eller ikke; en enkelt Gang mistede Meddeleren Tålmodigheden og sagde: *ˈmjɛłˌɛg* i to Stavelser og med Bitryk på sidste Stavelse; en sådan »Diktatudtale« skal der dog næppe lægges megen Vægt på); *pɛłg* inf. »pille« (Kartofler).

— *l(ə)b* fx i AB *jɛlb, jɛl·b* inf. hjælpe; L *støl·p*, AB *sdo̱łb, sdo̱l·p* Stylp (»Messingkar over Kakkelovn«); L *vœl·əp* Hvalp. — For Bedømmelsen af dette Materiale har det sikkert Betydning at sammenligne med Lydforbindelser af lignende Art. Det viser sig da, at der ved Nasal + Klusil aldrig er optegnet *ə* og sjældent Konsonantlængde (der findes dog måske et *-ŋəd*, som er tydeligt forskelligt fra *-ŋd*, se p. 207 f.), ved *l̥* + *d* aldrig *ə*, næsten aldrig Længde (men der findes måske et herfra forskelligt *-l̥əd*), og ved *i̯* + *d* aldrig *ə*, næsten aldrig Længde (men der findes et herfra forskelligt *-i̯əd* i AB *uʀəd* adj. & adv. uret (»vrang«) og L *lœr·ət, lœr·œt*, AB *læi̯d, læi̯.d, lær·d* Lærred; Vestslesv. har *læi̯d*, hvilket kan have påvirket AB); 1935 hørte Ole Widding og jeg l'et i *kał.g, kaləg* som længere end l'et i *halm* Halm. Alt dette tyder på, at vi altid har *ə* i de nævnte Forbindelser; at Optegnelserne ofte har Længdetegn på den foregående Konsonant i Steden for *ə*, passer med, at *-rəd*, der kun forekommer et Par Gange, kan skrives på samme Måde (se ovfr.).

5° *i̯(ə)sd*. Kun få Exempler. AB *di* ˈ*få·ʀəsd* de forreste; L *har·əsd*, MKr *haʀəsd*, AB *haʀəsd, hai̯·sd* »Efterår«, AB ˈ*hai̯əsdˌti·* Efterårstid, AB ˈ*haʀi̯sdˌai̯·bi̯* »Efterårsarbejde«; AB *sdo̱i̯əsd, sdo̱i̯·sd, sdöːrəsd* superl. størst, *dɛŋ* ˈ*0lə*ˈ*sdöi̯·sd* (først hedder derimod *fo̱sd*); desuden et Par Verbalformer: *du töi̯sd* (også du *tösd*) »du behøver«; *du væi̯sd* »du bliver«. Forskellen mellem de tre første og de to sidste Exempler forklares lettest ved at antage, at de først har *ə*, de sidste ikke.

Herefter kan de udlydende Konsonantgrupper registreres, omend i nogle Tilfælde med et tilføjet Spørgsmålstegn. I den følgende Liste er sådanne Kombinationer sat i ( ), som kun findes i unge Låneord eller expressive Ord; i [ ] er sat de Kombinationer, der er morfologisk betingede, dvs. kun forekommer i »merkmalhaltige« Bøjningsformer: Genitiv af Substantiver, Neutr. af Adjektiver, Præteritum og Præteritum Participium af svage Verber, Verbers Passivformer, samt 2. Pers. sing. af Verbers Præsens- og Præteritumsformer. Adjektiver på *-ɔx* er behandlede som »merkmallose« Former.

b. Tokonsonantgrupper:

	p	b	t	d[1]	k	g	f	v	s	j	m	n	l	r[1]
p b									*sb*		*mb*			
t d	*[bd]*	*[b̲d?]*			*(gd)*	*ɋd*	*(fd)*	*wd*	*sd*	*jd*	*md*	*(nd) n̲d* *ŋ*	*[(ld)] l̲d* *l̲*	*rd*
k g								*(wg)*	*sx*	*jg*		*ŋg* *ŋ*		
f										*(jf)*	*(mf)*		*(lf)*	
v														
s	*bs*		*ds*		*gs*	*[ɋs]*		*ws*		*js*	*ms*	*ns*	*ls*	*[(rs)]*
j														
m										*jm*			*lm*	*rm*
n								*wn?*		*jn?*			*ln*	*rn?*
l								*wl?*		*jl?*				*rl?*
r								*wr?*		*jr?*				

[1] Sandsynligvis foreligger der Sammenfald mellem d og r uden for Stillingen efter n og l (se p. 190 ned.) og foran t (da b + p og g + k ikke findes, er det ikke sandsynligt, at d + t kan forekomme).

c. Trekonsonantgrupper:

	p	b	t	d[1]	k	g	f	v	s	j	m	n	l	r[1]
k + t/d									*[sxd]*	*[jqd?]*		*[ŋgd]*		
g + t/d												*[(ŋd)]*		
s + t/d	*[bsd]* el. *[b̲sd]*		*[dsd]*		*[gsd]*			*wsd*		*(jsd)*	*msd*	*(nsd)*	*(lsd)*	*[rsd?]*
m + t/d													*[lmd]*	*[rmd]*
n + t/d								*[wɲd]*		*[jɲd]*				*[rɲd?]*
l + t/d								*[wɭd]*						*[rɭd]*
s + k/g	*bsx* el. (og) *b̲sx*		*dsx*		*gsx*			*(wsx)*		*(jsx)*	*msx*	*nsx*	*lsx*	*(rsx)*
m + k/g														*rmg?*
k + s												*[ŋgs]*		
g + s												*ŋs*		
t + s					*[qds]*									*(rds)*
d + s												*ŋs*	*ɭs*	
m + s														*[rms]*
n + s								*[wns?]*		*jns?*				*[rns?]*
l + s								*[wls?]*						*rls?*

[1] Der er sandsynligvis Sammenfald mellem d og r (uden for Stillingen efter n og l og foran t).

d. Firekonsonantgrupper:

	p	b	t	d	k	g	f	v	s	j	m	n	l	r
d + s + k/g												*ŋsx*	*l̥xs*	
g + s + k/g												(*ŋsx?*)		
n + s + k/g														*rnsx?*
k + s + k/g												[*ŋgsd*]		
t + s + t/d												[*ŋdsd*]	[*l̥dsd*]	
d + s + t/d												[*ŋsd*]	[*l̥sd*]	

e. Exempler. Tokonsonantgrupper: *-sb*: *hæsb* inf. »haspe«; *gæsb* inf. gispe (kun få Ord) — *-mb*: *semb* Sennep; *lamb* Lampe. — Om *-lb* og *-rb* se p. 199 f. — *-bd* findes kun i Adjektivers Neutrumsformer, fx i *knabd* knapt; hertil måske også L *jybt*, LPetersen »*jybt* eller snarere *jypt*« dybt[1]. — *-b̥d*: svage Præteritums- og Participiumsformer som L *tabt* præt. og præt. part. tabte, tabt; L *døbt* præt. døbte; AB *hoab̥d* præt. og præt. part. håbede, håbet; i de øvrige Exempler har jeg *-bd*, fx i *sdyøbd* præt. støbte, hvilket antagelig skyldes min Usikkerhed over for Forskellen *-b* : *-p*, se p. 138 ff. — *-gd* findes kun i nogle få Låneord som *fɔˈrøgd* adj. forrykt; desuden eet usikkert Exempel på *-gd* i et Adjektivs Neutrumsform: L *cykt*, AB *tjygd*, *tjyxd* tykt; ellers altid *-qd* (hos L skrevet *-gt*, hos AB *-xd*) i Bøjningsformer, hvad enten Stammen har *-g* eller *-q*, fx i *røqd* præt. part. af *røg* rykke; *bøqd* præt. part. af *bøq* bygge; L *bøgt sœ* præt. af *bøk sœ* »bukke sig«. — *-qd* desuden i *bæqd* Bægt (»det Kvantum Mel, som bages på een Gang«). — *-fd* kun i Låneord som *xeˈsxæfd* Geschäft (»Forretning«); *høfd* Hüfte (»Hofte«); *lofd* Luft; *safd* Saft. — *-wd*: *grɔwd* adj. neutr. groft; *køwd* præt. part. købt; *lɔwd* Loft; *sxawd* Skaft. — *-sd* meget hyppigt. *fæsd* Fest; *mesd* inf. miste; *præsd* Præst; *sisd* superl. sidst; 2 Pers. sing. af Verber, fx *du ˈæsd* du er, *du ˈgasd* du gad. — *-jd*: *højd* adj. neutr. højt; *sböjd* inf. »sprøjte«; L *rajt* »Pølse af Får«. — *-md*: *domd* adj. neutr. dumt; *slemd* adj. neutr. slemt; *fæmd* num. femte; *samd* adv. i Udtrykket *samd mæ* »sammen med«; *rømd* præt. »rummede«; *amd* Amt (»Embede«). — *-nd* findes kun i nogle få helt unge Låneord, fx *deæ r æ ˈiŋd an ˈhiŋ beˈtand* »der er ikke noget ved hende« (jfr. Mensing under Betand). — *ŋd*: *kaŋd* Kant; *loaŋd* præt. part. af *loan* låne; *syŋd* adv. siden; *triŋd* adj. neutr. og adv. trindt (»rundt«). — *-ld* har jeg kun optegnet få Gange, især i Bøjningsformer som *ve·ld* præt. part. af *ve·l* vælge; skønt denne Form er optegnet hos en sikker Meddeler, må den vist anses for anormal, da tilsvarende Bøjningsformer (præt. part. og præt. af Verber, hvis inf. ender på *-l*, neutr. af Adjektiver, hvis Fælleskønsform ender på *-l*) har

[1] Glda. -p modsvares ellers af -b, men i Stillingen efter lukket Fortungevokal muligvis altid af *-p*, jfr. p. 139 Fodn.

-l̥d, fx præt. *ve·l̥d* (hvilket svarer til, at Adjektiver og Verber på *-n* altid har henholdsvis neutr. og præt. part. på *-n̥d*, ikke på *-nd*); desuden i helt unge Låneord som *xe'dold* »Tålmodighed« (hty. Geduld); *søld* Sylte. — *-l̥d*: *sa̰l̥d* Salt; *hal̥d* neutr. af *halə(r)* halv; *prå·l̥d* præt. af *prå·l* prale (»råbe«). — *-rd*: *ja·rd* Hjærte; *sxørd* Skørt (»Forklæde«); *sdørd* inf. styrte. — *-ŋ*: *sa·ŋ* Sand; *viŋ* inf. vinde. — *-l̥*: *ful̥* adj. fuld; *vil̥* præt. vilde. — *-wg* findes vist kun i L *gœwk* inf. »hvæse« (om Gås) og AB *pja·wg* inf. »klynke«. — *-sx*: *a·sx* Aske; *te·sx* inf. tærske. — *-jg* er kun fundet i *præj·g* inf. prædike, *vöjg* »Hængesæk«, *vöjg* inf. »gynge« (om Hængesæk), *i a 'højg* »i Vejret«, L *maj·k* Maddik, L *løj·k* inf. »gøre lunken«; om der i nogle Tilfælde foreligger *-jəg* og ikke *-jg*, kan ikke afgøres. — *-ŋg*: *bæŋg* Bænk; *'la·ˌsbeŋg* Ladespink (»Spurv«); *te·ŋg* inf. tænke. — *-ŋ*: *lå·ŋ* adj. lang; *veŋ* Vinge. — Om *-lg* og *-rg* se p. 199 f. — *-jf*, *-mf* og *-lf* forekommer kun i ganske få helt nye Låneord: *slöjf* Sløjfe; *tromf* Trumf; *volf* Volf (Sygdom i Kreaturers Horn). — Om *-lv*, *-rv* se p. 198 f. — På Kons. + *s* ender en hel Del Genitiver, men desuden talrige andre Former. *-bs*: *'sa̰l̥dˌnabs* »Saltkar«; *snabs* Snaps; *sxobs* »et Skub«. — *-ds*: *kryds*, *kry·ds* Kryds; *sbeds* Spids; *krads* inf. kradse. — *-gs*: *vogs* Vox; *ø·gs* Øxe; *bogs* adj. buks (»parringslysten«, om Får). — *-qs* kun i et Par Genitiver: *vn 'tɔwˌfaqs 'dörnsx* en tofags Dørnsk (»Dagligstue på to Fag«); *kom te 'tɔqs 'mæ* komme til Togs med (»gribe an, tage fat på«). — *-ws*: L *snaws* Snavs; ellers vistnok kun Genitiver, fx *te 'sxɔws* til Skovs. — *-js*: foruden Genitiver kun få Exx.: *æj·s* adv. »ellers« (skal måske tolkes som *æjəs*); L *svöj·s* inf. »gynge« (intr.); *sæjs* num. sex (Konsonantforbindelsen gld. -ks modsvares ellers alm. af *-gs*, og gld. -th af Nul[1]: *te 'sdas* til Stads (»til Købstaden«). — *-ms*: *bræms* Bremse; *xe'sems* Gesims; *om'sdy·ms* adv. »undertiden«; L *besvims* inf. »besvime«. — *-ns*: *höns* plur. Høns; *löns* »Lundstik«; *kuns* adv. kun. — *-ls*: *hals* Hals; *pøls* Pølse; *an 'noals 'troa* en Nåls Tråd. — *-rs*: *kla·rs 'ɔb* »klare op« (om Vejret) og Låneordet *færs* Vers; herudover ingen Exx. (heller ikke Genitiver). — *-jm* findes vist kun i *fajm* Favn. — *-lm*: *alm* Elm; *halm* Halm; *kvɔlm* inf. kvalme. — *-rm*: *arm* Arm; *sxerm* Skærm; *varm* adj. varm. — *-wn*: *sɔwn* Sogn; *ja·wn* adv. jævne (»netop«); *lewn* præs. part. levende; se iøvrigt p. 195 ff. — *-jn*: *ræjn* Regn; *øjn* plur. Øjne; *bræjn* »Hjærne«; se iøvrigt p. 195 ff. — *-ln*: kun Participier som *mɔln* malet (på Mølle); *sxɔln* stjålet; se p. 198. — *-rn*: *barn* Barn; *kuorn* Korn; *hyrn* Hjørne; *værn* 1) Verden, 2) præt. part. været; se p. 197 f. — *-wl*: *fɔwl* Fugl; *sxɔwl* Skovl; måske også efter Langvokal: *he·wl* (eller *he·wəl*) Høvl; *ve·wl* (eller *ve·wəl*) »Væv«; ialt kun få Ord; se iøvrigt p. 195. — *-jl*: *sajl* Sadel; *böjl* Bøjle; *sbæjl* Spejl; ialt kun få Ord; se iøvrigt p. 195. — *-rl*: *ka·rl* Karl (»Mandsperson«); *erl* Ajle; se p. 197 f. — *-wr* og *-jr*: se p. 195.

Trekonsonantgrupper: *-sxd*: kun Neutrumsformer som *biesxd* adj. besk. — *-jqd* findes måske i *præj·xd* præt. af *præj·g* prædike; det er dog muligt, at Længdetegnet står for *ə* i begge Former. — *-ŋgd*: kun to usikre Bøjningsformer: L *teŋkt* præt. part. tænkt; AB *sxæŋgd* præt. part. skænket; jfr. at Punkt er indlånt som *poŋd* uden *g*. — *-ŋd*: kun i forholdsvis få Bøjningsformer som *lå·ŋd* adj. neutr. langt; *oŋd* adj. neutr. ungt; *'anˌfæŋd* præt. part. anfængt (»tændt«); samt i Låneordet *poŋd* Punkt. — På *-sd* ender et stort Antal Trekonsonant-

[1] Jfr. P. K. Thorsen i Afh. og Brev I p. 160, 161 f.

grupper, men Exemplerne består for største Delen af 2. Pers. sing. af Præterita. *-bsd* eller *-b̲sd*: *griebsd* præt. 2. sing. greb. — *-dsd*: *du ˈto·dsd ˌeg* »du behøvede ikke«. — *-gsd*: *fægsd* præt. 2. sing. fik; *gigsd* præt. 2. sing. gik. — (*-qsd* kunde tænkes at indgå i **sdieqsd* præt. 2. sing. steg, som imidlertid ikke er optegnet. Jfr. at der findes et Par Exx. på *-qs* foruden mange på *-gs*). — *-wsd*: *lyøwsd* præt. 2. sing. løj; og desuden *prowsd* Provst. — *-jsd*: vist kun i Låneordet *lajsd* »have Råd til, være i Stand til« (hty. leisten); præt. og præt. part. af *ræjs* rejse (proficisci) hedder *ræjsə(r)*. — *-msd*: *svamsd* præt. 2. sing. svømmede; L *kamst* præt. 2. sing. kom; desuden *ˈvæl|komsd* Velkomst (»Tilflyttergilde«). — *-nsd*: ingen 2. Pers. sing. optegnet; Gevinst hedder *xeˈven*; *konsd* Kunst er vistnok det eneste Ex. — *-lsd*: *svolsd* »Hævelse« (om Svulst bruges Fremmedordet Geschwür). — *-rsd*: måske et Par Præsensformer i 2. Pers. sing.: *du ˈtörsd ˈeg* »du behøver ikke«; du *ˈværsd* »du bliver«; Subst. *harˑsd* »Efterår« og Superlativen *sdörˑsd* størst har formodentlig r + ə + s + t, se p. 200; Ordenstallet (den) første har Lyngby optegnet som *først*, men AB som (*dæn̥*) *føsd*. — På *-lmd* og *-rmd* ender kun Bøjningsformer som *kvalmd* præt. part. kvalmet (»oset«); *sværmd* præt. part. sværmet; *varmd* adj. neutr. varmt; L *irˑmt* poss. pron. neutr. »jert«. — Det samme gælder *-wn̥d*, *-jn̥d* og *-rn̥d*: *di vu ˈɔbˌnɛwn̥d* de blev opnævnet (»der blev lyst til Ægteskab for dem«); *jaˑwn̥d* adv. jævnt (»netop, lige«); *ræjn̥d* præt. og præt. part. regnede, regnet (»regnete, geregnet«); *fajn̥d* (ofte; een Gang, næppe rigtigt: *fajnd*) adj. neutr. fint (»fornemt«, modsat *fiˑn̥d* »findelt«); *rɔrn̥d* adj. neutr. råddent; *kyrn̥d* præt. part. kørnet (»fjernet Haserne fra Bygkærnerne«); det er dog muligt, at *-rn̥d* bør opfattes som r + ə + n + t, ligesom *-rn* muligvis bør tolkes som r + ə + n, se p. 197 f. — Også *-wl̥d* og *-rl̥d* forekommer kun i ganske få Bøjningsformer: *heˑwl̥d* præt. part. høvlet; *keærl̥d* præt. part. kerlet (»løbet sammen«, om Mælk). — På Konsonant + *sx* er der mange Exempler, især bestående af Adjektiver. *-bsx* eller (og) *-b̲sx*: kun Adjektiver som *låˑbsx* løbsk; *lyøbsx* »parringslysten«, om Hund; *glubsx* glubsk; om *b* : *b̲* se p. 137 ff., 170. — *-dsx*: *tydsx* adj. tysk; *svædsx* Svedske; L *hets*, *hetš* »Husholdning«[1]; *hodsx* »Træsko«[2]; *æ hæ ˈvadsx* »jeg har fået en våd Fod«[3]; *smeˑdsx* adj. »smækker«; Expressiver som *pladsx* Plask (»Vandpyt«), *pluˑdsx* og *plyˑdsx* »Søle«. — *-gsx*: *køˑgsx* »Kogekone«; *nøgsx* adj. »sær, aparte«. — *-wsx* og *-jsx* er kun fundet i *ˈknœwsx sæ* »skutte sig« og *ˈpröjsx ˈdåˑlə(r)* prøjsisk Daler. — *-msx* kun i Adjektiver som *lomsx* lumsk; *fɔˈnemsx* fornemsk (»opmærksom, kvik«); *ramsx* »harsk« (om Smør). — *-nsx*: *svinsx* adj. svinsk; *kronsx* adj. kronsk (»som løfter Hovedet højt«, om Hest); *dansx* adj. dansk; *de ˈslansx* »det dagmejner«. — *-lsx*: *sxrolsx* adj. »hidsig«; *sxulsx* adj. »skulende«; *molsx ˈvæx* inf. »smuldre bort«. — *-rsx* findes kun i det unge Låneord *ˈhandværgsˌborsx* »rejsende Håndværkssvend«; Marsk hedder *mæsx*, tærske *teˑsx*, præt. *tasx*. — *-rmg* forekommer kun i L *værˑmk* »Varme«. — *-ŋgs*: kun en enkelt Genitivsform: *an ˈplaŋgs ˈbodəl* »Flaske der rummer en Plank (ɔ: en Pægl)«. — *-ŋs*: *låˑŋs* adv. langs; *deŋs* Dings (»Tingest«); *leŋs* adv. »venstre«. — *-qds* er kun fundet i *ˈaˑwtæqdsˌhuˑs* Aftægtshus og andre Sammensætninger med Af-

[1] Mnty. hisch, hisk, oldsax. hiwisci. Jfr. Feilbergs Ordb. under Hædske.

[1] Af nty. holtschô.

[1] Af glda. wât skō; jfr. Feilbergs Ordb. under Vasko.

tægts-. — *-rds*: kun i Låneordet *xe|vørds* Gewürz (»Krydderi«). — *-ŋs*: *da·ŋs* 1) Dans, 2) inf. danse; *sa·ŋs* 1) Sans (»Eftertanke, Interesse«), 2) inf. sanse (»ordne«, »besinde sig, fatte«); L *en stu·ŋs vɛ̀j* »en Times Vej«. — *-l̥s*: nogle Genitiver og *pæl̥s* Pels. — *-rms* vistnok kun i L *ir·ms* poss. pron. i prædikativ Stilling »jeres«, og i Pluralisformer som *arms* Arme og L *tar·ms* Tarme. — *-wns*: L *na·wns* plur. Navne; AB *a ˈsɔwns ˈkruo* Sognskroen (ɔ: Kroen, hvor Sognets Anliggender forhandles); *di ha· ˈsla·wns* de har slået; men *-wns* bør muligvis opfattes som v + ɔ + n + s, jfr. p. 195 ff. — På tilsvarende Måde forholder det sig med *-jns*, *-rns*, *-wls* og *-rls*. *-jns* er kun fundet i *yŋəˈvæj·ns* »undervejs«. — *-rns* findes i Genitivs- og Pluralisformer som *byørns* gen. plur. Børns; *moarns* plur. Morgener; *te ˈværns* til Verden; samt i et Proprium: *luorns* Lorenz. — *-wls*: kun nogle få Pluralisformer som *he·wls* Hevle (»Søljer« på Væv). — *-rls*: *kar·ls* plur. Karle (»Mænd«); *smɔ·ɾls* Smørelse.

Firekonsonantgrupper: *-ŋsx*: *viŋsx* adj. »vind, skæv«; *de ˈdön ˈbra·ŋsx* »det lugter brændt«. — *-l̥sx* findes vist kun i Adj. *kol̥sx* »kuldskær«. — *-ŋsx* findes i L *vræŋsk*, plur. *vræŋš* »Hingst«, men AB har *ˈvrensx|hæsd* i denne Betydn. — *-rnsx* forekommer vistnok kun i L *by·ərnš* (rettet fra *by·ərnsk*) adj. »barnagtig« og AB *dörnsx* Dørnsk (»Dagligstue«). — På *-sd* ender kun Superlativer og præt. 2. sing. af stærke Verber. *-ŋgsd*: L *spraŋkst* præt. 2. sing. sprang. (— *-ŋsd*: ingen Exempler; Hingst findes ikke, yngst hedder *y·sd*, Superlativen længst og præt. 2. sing. sangst er ikke optegnet). — *-ŋdsd*: L *baŋtst* præt. 2. sing. bandt. — *-l̥dsd*: L *fol̥tst* præt. 2. sing. faldt. — *-ŋsd*: *dæŋ ˈmiŋsd* den mindste. — *-l̥sd*: vistnok kun Superlativen *dæŋ ˈæl̥sd* den ældste.

II. Ubetonet Stavelse. Udlyd.

Inden vi går over til et Forsøg på at opdele de indlydende Konsonantforbindelser i en udlydende og en forlydende Del, skal her ganske kort meddeles en Fortegnelse over de udlydende Konsonantforbindelser, i ubetonet Stavelse.

a. Tokonsonantgrupper:

	p b	t d	k g	f	v	s	j	m	n	l	r
p b											
t d	[*pt, vd*][1]		[*ɋd*]			*sd*			[*ŋd*] *ŋ*	[*l̥d*]	[*rd?*]
k g						*sx*			 *ŋ*		

[1] Måske Sammenfald mellem p, b, f, v.

	p b	t d	k g	f	v	s	j	m	n	l	r
f											
v											
s								[*ms*]	*ns*	*ls*	[*rs?*]
j											
m											
n											*rn*
l											
r											

b. Trekonsonantgrupper:

	p	b	t d	k	g	f	v	s	j	m	n	l	r
s + t/d	[*bsd?*]				[*qsd*]						[*nsd*]		[*rsd?*]
n + t													[*rŋd*]
g + s											*ŋs*		
d + s											[*ŋs*]		

c. Exempler. Tokonsonantgrupper: *-pt*, *-vd*: L *gnorˑəpt* præt. »kvækkede«; AB *sxeləʃd* præt. skælvede; se iøvrigt p. 172. — *-qd*: AB *lerəxd* adj. neutr. »tomt«; jfr. p. 172 f. — *-sd*: *laˑwəsd* superl. lavest; *tienəsd* Tjeneste. — *-ŋd*: kun i præt. og præt. part. af svage Verber og (måske) neutr. af Adjektiver; i Reglen skrives *-ŋd*, men også ofte (især hos L) *nt*; Exx.: L *bålˑənt* præt. bulnede; AB *foˈvesəŋd* præt. part. »visnet«; AB *kresəŋd* præt. part. »døbt«; L *reseŋt* og *resənt* præt. part. »opsvulmet«. — *-ŋ* fx i AB *teliŋ* adj. og adv. tilhånd (»venstre«, om Hest); AB *isiŋ* adv. »engang«. — *-ɻd*: kun i præt. og præt. part. af svage Verber og neutr. af Adjektiver; Exx.: AB *hæqəɻd* præt. heglede; L *regəɻt* præt. riglede (»syede med lange Sting«); AB *ˈgaməld ˈʃəlg* gammelt Folk (»gamle Mennesker«); det tør vist antages, at de få Former med *l* (een hos L og to hos AB) er unormale Dannelser. — *-rd*: L har altid *-ət* i Ord, hvor man kunde vente *-ərt*, fx i *Viŋət* Winnert (Landsbynavn); AB har hos den dårligste Medd. altid *-əd*, hos de øvrige lidt hyppigere *-ərd* end *-əd*; Exx.: *klæmərd* »Kleppert«;

knebət og *knebərd* hhv. præt. part. og præt. af *knebə(r)* knæbre; *knaḷət* præt. part. af *knaḷə(r)* »knalde«; *nisdət* og *nisdərt* hhv. præt. og præt. part. af *nisdə(r)* gnistre; *sne·wərd* neutr. af adj. *sne·wə(r)* snæver; *œŋəd* præt. af *œŋə(r)* ændre; det er næppe muligt at afgøre med Sikkerhed, om *r* er hørligt foran t/d eller ikke; se iøvrigt under *-rs* ndfr. — *-sx*: kun et Par Exx.: L *ka·rlmiŋəš* »Mandsperson«, AB *miŋəsx* Menneske; AB *koləsx* adj. kullersk (om Hest). — *-ŋ* er meget hyppigt, se p. 119 ff.; Exx.: *kæḷdəroŋ* Kæltring (»letsindig Kvinde«); *myjəŋ* Mødding. — *-ms* kun i *brə·qoms* (ved Siden af *brə·qəmə(r)*) plur. Brudgomme. — *-ns*: *åḷdəns* adv. altid; *dæŋ hæ ˈkoməns* den (Dejen) har kommens (»er løftet«); *jesxəns* Jeskens (Gårdnavn). — *-ls*: L *trœŋ·əls*, AB *tre·ŋəls* Trendelse; AB *sxra·bəls* Skrabelse (»Grødskorpe i Gryde«). — *-rs*: L skriver altid *-rs*, AB oftest *-rs*, men undertiden *-s* i Ordformer, hvor der kunde ventes *-rs*; Exx.: AB *bægərs* plur. af *bægə(r)* »Bager«; AB *ma·ḷdərs* plur. af *ma·ḷdə(r)* Måltid; L *na·bərs*, AB *na·bəs* plur. af L *na·bər* Nabo; AB *sxafərs* plur. af *sxafə(r)* Skaffer; AB *sxröjərs* plur. af *sxröjə(r)* Skrædder; AB *tæləs* plur. af *tælə(r)* »Tallerken«; AB *te ˈåḷdəs* til Alters (*åḷdə(r)* Alter); det er muligt, at Skrivemåderne med *r* foran t/d og s blot skyldes Forventning om at høre et *r*, jfr. p. 167 f. om det tilsvarende Problem ved udlydende *r* efter ə; men da de anførte »merkmallose« Bøjningsformer må opfattes som endende psa *-r* (se p. 168), bør det antages, at også de »merkmalhaltige« Former har r. — *-rn*: kun i AB *nøxdərn* adj. nøgtern og måske L *bla·rgərn* Blårgarn og L *hör·gərn* Hørgarn (AB har *hör·gən*, *hör·qən*, der kan være påvirket af vestslesv. *hör·gən*).

Trekonsonantgrupper: *-bsd*: kun i AB *jolbsd* præt. 2. sing. hjalp (hvis der er ə mellem *l* og *b* jfr. p. 199). — *-qsd*: vist kun i Ordenstal som L *fe·rdiqst* »fyrretyvende«. — *-nsd*: vist kun i Ordenstal som L *trötənst* trettende, L *fju·tenst* fjortende. — *-rsd*: kun to tvivlsomme Exempler: L *de aw·tærst ko·rn* »Agterkorn« og L *huŋ·ərst* num. ord. »hundrede«; det er muligt, at *r* skyldes Lyngbys Forventning om at høre et *r*, men da Sprogarten synes at kunne have *-rsd* i betonet Stavelse, bør de to Skrivemåder måske anses for korrekte. — *-rn̥d*: kun i AB *nøxdərn̥d* adj. neutr. nøgternt (»nyfødt«, om Kalv). — *-ŋs*: fx *røqləŋs* adv. »baglæns«; *ˈkafəloŋsˌhyrn* »Kakkelovnskrog«. — *-n̥s*: fx *ˈhøliŋs ˈhie* hollandsk Hede (»Klokkelyng«), jfr. p. 126.

I ubetonet Stavelse findes altså kun en Del af de udlydende Konsonantgrupper, som vi har fundet i betonet Stavelse (se p. 201 ff.). Udover disse Grupper har vi i ubetonet Stavelse kun een: *q* + *s* + *t/d* i Ordenstal af fremmed Oprindelse (jfr. p. 205 øverst); desuden forekommer *n* + *s* + *t/d*, der i betonet Stavelse kun fandtes i Låneordet Kunst, også efter ə i Ordenstal. Listen over udlydende Konsonantgrupper blev altså ikke væsentligt ændret ved at inddrage de ubetonede Stavelser i Undersøgelsen.

III. Stavelseskellet.

1. Usikkerhedsmomenter ved de registrerede Konsonantkombinationer. Listen p. 201 ff. indeholder en Del Kombinationer, om hvilke der på en

eller anden Måde kan herske Tvivl. For det første kan det være tvivlsomt, om de i [ ] anbragte Konsonantgrupper bør regnes med blandt Sprogets normale Lydforbindelser. André Martinet (La phonologie du mot en Danois p. 224 ff., 232, 234 f.) udskiller de Endelser, som »i de talendes Bevidsthed« er selvstændige »Morfemer«; bortset fra den psykologiske Formulering kan der rettes den Indvending mod Martinets Fremgangsmåde, at den ikke giver Oplysning om Konsonanternes Kombinationsmuligheder inden for Stavelsen, men inden for en vilkårlig Del af Stavelsen. Leonard Blomfield (i Bogen Language p. 132 ff.) skelner mellem »main-final« og »post-final« Konsonant; de »post-final« Konsonanter er d, t, s, z, der som Endelser kan føjes til de fleste »main-final« Konsonanter (i texts er s »post-final«, t »main-final« Kons.). Når Talen er om Stavelseskellet, bør der vistnok tages Hensyn til, om en udlydende Konsonantgruppe er indskrænket til »merkmalhaltige« Bøjningsformer eller tillige findes i det øvrige Sprogstof; for Fjoldemålets Vedkommende drejer det sig især om en Række Grupper på -s + t/d, der kun findes i Superlativer og præt. 2. sing. af Verber; i nogle Tilfælde bør s + t/d i Indlyd måske henregnes til sidste Stavelse. Men når Talen er om de almene Regler for Konsonanternes Kombinationsmuligheder, vilde det være vilkårligt at se bort fra disse Grupper.

For det andet kan det være tvivlsomt, om de i ( ) opførte Konsonantforbindelser, der kun findes i unge Låneord eller i lydsymbolske Ord, hører til Sprogets normale Konsonantkombinationer. Spørgsmålet er vanskeligt, især fordi ingen af de to Kategorier (»unge Låneord« og »lydsymbolske Ord«) kan afgrænses med objektiv Sikkerhed. Hvad de unge Låneord angår, er der formentlig ingen Tvivl om, at en Del af disse bør betragtes som Fremmedord, dvs. som Ord, der falder uden for den beskrevne Norm; sprogkyndige rigssprogtalende indfletter undertiden i deres Tale fremmede Ord og Vendinger (fx »merkmalhaltig« og »merkmallos«, »wide« og »narrow«, »croissant« og »décroissant«), der står som fremmedsproglige Citater på samme Måder som længere Ordforbindelser (fx »Ausnahmslosigkeit der Lautgesetze«, »efficiency in linguistic change«, »chaque mot a son histoire«). I denne Forstand er alle danske dialekttalende sprogkyndige, idet de kan anvende tilsvarende Rigssprogscitater; og de tvesprogede Sydslesvigere anvender ofte nedertyske og højtyske Ord eller Vendinger på samme Måde. Der kan næppe anvises noget objektivt Kriterium, hvorved Grænsen kan drages mellem disse Fremmedelementer og til de Normen hørende

Låneord. Allerede under Indsamlingen af Materialet nødes Optegneren til at skønne over Spørgsmålet genuint eller fremmed (i Almindelighed har jeg medtaget flere mistænkelige Ord end de øvrige Optegnere). Under Bearbejdelsen er der næppe andet at gøre end at særmærke de Konsonantgrupper, der kun forekommer i eet eller ganske få Låneord, der kan skønnes indlånt i Løbet af Tosprogperioden, og derpå undersøge, hvilket Resultat man når til ved at medtage dem, og hvad Resultatet bliver, hvis man udelader dem. I enkelte Tilfælde kan det vises, at det simpleste Resultat opnås, hvis en sådan Konsonantforbindelse udelades; fx får vi, hvis vi ser bort fra Lydforbindelsen *-gd* (se p. 170), Mulighed for at opfatte Forskellen k : g (*-g* : *-q*) som ophævet i Udlyd foran t og slipper derved for Konsonantskifte i Bøjningsformer som inf. *bøg* bukke, præt. *bøqd*; og hvis vi ser bort fra Lydforbindelserne *nd* og *ld* (se p. 190), kan vi opfatte *-ŋd* og *-ɭd* som henholdsvis n + t og l + t, og *ŋ* og *ɭ* som henholdsvis n + d og l + d; derved kan vi formindske Dialektens Konsonantbestand (se p. 190), og vi slipper for at operere med Konsonantskifte i Bøjningsformer som *fi·ŋd*, neutr. af adj. *fi·n* fin, *vɛ·ɭd*, præt. af *vɛ·l* vælge; på den anden Side viser enkeltstående Former som præt. part. *vɛ·ld*, neutr. *gaməld*, at det udefra kommende Sprogstof har påvirket Dialekten, således at der på den Tid, da Optegnelserne blev foretaget, var ved at ske en vigtig Ændring.

Hvad endelig de lydsymbolske Ord angår, er der næppe heller her Tvivl om, at nogle af dem ikke bør henregnes under Normen. I dansk Rigstalesprog findes der normalt ingen stødløse Langvokaler i Udlyd; men Onomatopoietika som *mæ·*, *bö·* har lang udlydende Vokal uden Stød (oven i Købet med en Kvalitet, der normalt kun kan være kort), og ligeså Interjektioner som *u·*, *i·*, *y·*, *ɔ·*; ved Dannelsen af disse Ord synes Princippet netop at være det, at de fra Normalsproget hentede Bestanddele kombineres på en fra Normalsprogets Regler afvigende Måde. Men også her er det vanskeligt at drage et Skel mellem normalt og unormalt. Man er vel tilbøjelig til at mene, at der findes et onomatopoietisk Element i et Subst. som *pladsx* Plask (»Vandpyt«); og dog indgår der i dette Ord ingen unormale Konsonantforbindelser: *pl-* findes fx i *plɔw* Plov, *-dsx* i *tydsx*, adj. tysk. For Opstillingen af Fjoldemålets udlydende Konsonantgrupper spiller dette Problem dog en underordnet Rolle; kun ved to Kombinationer (*-wg* og *-wsx*) kan det synes tvivlsomt, om det er tilladt at regne dem for normale.

For det tredie er det ganske usikkert, om den meddelte Fortegnelse indeholder alle de udlydende Konsonantkombinationer, som ifølge Sprogets Bygning er mulige. Ikke blot fordi Fortegnelsen hviler på det tilfældige Ordforråd, som findes i de ganske vist omfattende Optegnelser; men også — som fremhævet af Hjelmslev — fordi det meget vel kan tænkes, at en Kombination, som efter Sprogets Struktur er mulig, tilfældigvis ikke er udnyttet i det aktuelle Ordforråd i den undersøgte Usus. Til den meddelte Fortegnelse knytter sig altså to Usikkerhedsmomenter: dels medtager den en Del mangelfuldt afhjemlede Kombinationer, dels udelader den måske mulige Kombinationer, som ikke har kunnet exemplificeres.

2. Konsonanter i Indlyd. Til Trods for de her opregnede Svagheder ved de meddelte Fortegnelser over de forlydende og de udlydende Konsonantkombinationer skal vi i det følgende forsøge, om det kan lade sig gøre at opstille en Regel, som gør det muligt at finde Stavelseskellet i Tostavelsesord med *ə* i sidste Stavelse (og i Flerstavelsesord med een betonet plus to eller flere ubetonede Stavelser).

a. Tesis. Vi har i det foregående (p. 174) set, at indlydende Enkeltkonsonant i Almindelighed forholder sig som udlydende Enkeltkonsonant; *h*, der findes i Forlyd, men ikke i Udlyd, findes ikke i Indlyd; en hel Del Konsonanter har i Udlyd en Udtale, der afviger temmelig meget fra Forlydsudtalen (fx *w*, *q*, *i̯*, *l̥*); i disse Tilfælde har indlydende Enkeltkonsonant samme Udtale som udlydende Enkeltkonsonant. Her synes det simplest at anbringe Stavelseskellet efter den indlydende Enkeltkonsonant, hvad enten dette stemmer overens med de fonetiske Stavelsedefinitioner eller ej. Intet taler imod også at anbringe Stavelseskellet efter de øvrige Enkeltkonsonanter; en Omstændighed, hvorom der dog kan herske Tvivl, taler derfor: de tre Tenues *p t k* har samme Udtale (hos AB som Regel gengivet ved *b d g*) i Udlyd og i Indlyd; denne Udtale synes temmelig forskellig fra deres Udtale i Forlyd og synes mere at ligne Forlydsudtalen af *b d g* (der er dog måske den Forskel, at *b- d- g-* er stemte, men *-b- -d- -g-* ustemte); hvis *-b-* ligner *b-* mere end *p-*, vilde vi ved at anbringe Stavelseskellet foran *-b-* i fx *knabə(r)* plur. Knapper få et forlydende b, medens vi i sing. *knab* har udlydende p; et sådant Konsonantskifte i to Bøjningsformer af samme Ord undgår vi derimod ved at anbringe Stavelseskellet efter *-b-*.

Hvad de indlydende Konsonantkombinationer angår, gælder i Rigstalesproget den Regel, at så meget som muligt bør henregnes til første Stavelse; ved en Kombination som r + g + r er der på Forhånd to Muligheder: Stavelseskellet kan anbringes foran g (fordi g + r er mulig i Forlyd: grå; derimod ikke r + g + r) eller efter g (fordi r + g er mulig i Udlyd: Dværg; derimod ikke r + g + r); men den første Mulighed udgår, fordi g i denne Kombination har Udlydsudtale (fx i *ærqrə* inf. ærgre). I Fjoldemålet findes der ingen Kombination, hvorpå et tilsvarende Ræsonnement kunde anvendes. Derimod kan det samme Argument, som er fremført over for indlydende *-b- -d- -g-*, anvendes over for Konsonantgrupper med *-b- -d- -g-*: i *sxø̤idə(r)* plur. Skørter og *te·ŋgə(r)* præs. sing. tænker vilde *-d-* og *-g-* måske repræsentere en anden Konsonant end den, som *-d -g* repræsenterer i sing. *sxørd* og inf. *te·ŋg*, hvis vi anbragte Stavelseskellet foran *-d-* og *-g-*.

Der kan altså ikke fremføres sikre Beviser, men dog et Par vægtige Indicier, for den Påstand, at Rigssprogets Regel for Stavelseskellet også gælder i Fjoldemålet: at af en indlydende Konsonantforbindelse bør så stor en Del, som kan forekomme i Udlyd, henregnes til første Stavelse. Vi skal i det følgende gennemgå Sprogartens indlydende Konsonantgrupper for at se, om denne Regel lader sig anvende uden at medføre nye Vanskeligheder.

b. Bevis. *a.* Først skal omtales de Konsonantgrupper, der findes i Udlyd, og som i Indlyd altså kan stå foran Stavelseskellet.

De allerfleste af disse Konsonantforbindelser findes også i Indlyd; dog mangler en hel Del af de dårligst afhjemlede Kombinationer. Af de Forbindelser, som i Fortegnelsen p. 201 ff. ikke er forsynede med et Spørgsmålstegn eller en Parentes, mangler kun 2 Tokonsonantgrupper, nemlig *md*, *ns*, og 7 Tre- og Firekonsonantgrupper (af hvilke de fire ender på *-sx* og hovedsagelig forekommer i afledede Adjektiver), nemlig *msd*, *gsx*, *msx*, *ŋs*, *l̥s*, *ŋsx*, *l̥sx*; at disse Konsonantgrupper ikke er fundet i Indlyd, kan bero på, at nogle Pluralis- og Komparativformer på *-ə(r)* tilfældigvis ikke er optegnet. Kun i ganske få Tilfælde er en Konsonantforbindelse, som findes i Indlyd, repræsenteret i flere og bedre Exempler i Indlyd end i Udlyd[1]: *-jg-* findes fx i *løjgə(r)* adj. »lunken«, *glæjgən* »Glathed« (på Vej), Diminutiver som *højgən* Højken (»Gravhøj«), *kvejgən* »ung Kvie«,

[1] Lydskriften i de flg. Exempler er simplificeret.

möjgən »lille Pige«; *-jm-* findes i *daj·mə(r)* Demat; *-dsx-* (som dog findes i mange Exempler i Udlyd) findes bl. a. i *ˈhe·dsxəˌjærn* »Hestesko« (simplex Hest er sjælden i Dialekten og betyder »Hingst«, som Artsnavn bruges *yøq*), *sødsxən* Søskende; *-nsx-* findes i *hansxən* Hansken (Mandsnavn) og *lsx* i *ki·ɜlsxə(i)* Kedelskede (se Feilberg).

De Konsonantgrupper, der i Fortegnelsen p. 201 ff. er mærkede med et Spørgsmålstegn, fordi det er tvivlsomt, om der foreligger Kons. + Kons. eller Kons. + *ə* + Kons. (*wn, jn, rn, wl, jl, rl, wr, jr*), vil blive behandlet p. 214 ff. *-wns-, -wls-, -jns-* og *-rls-* forekommer ikke i Indlyd; *-rnsx-* findes i plur. *dörnsxə(r)* »Dagligstuer«, men bør muligvis opfattes som *r* + *ə* + *-nsx-*. *rmg*, der i Udlyd kun fandtes i et tvivlsomt Exempel, forekommer i *eærmgən* Ærmeken (Del af Spædbarnets Dragt).

Af de Konsonantgrupper, der i Udlyd kun forekom i unge Låneord og Expressiver, findes i Indlyd følgende: *gd* kun i Låneordet *dɔgdə(r)* Doktor (»Læge«); *fd* i en Del Låneord, fx *kræfdə(r)* adj. »kraftig«, *gefdə(r)* adj. giftig; disse Låneord kan ikke opfattes som sprogfremmede, da den nty. Adjektivendelse *-ī(x)* er erstattet med den tilsvarende danske *-ə(r)*; *-nd-* findes kun i det unge Låneord *ban·dix* adj. »vældig, imponerende«, hvor den nty. Endelse er bevaret, og som derfor kan betragtes som sprogfremmed; *-wg-* kun i Bøjningsformer af de p. 204 nævnte Verber og i Propriet *lawgəns* Laukens (Gårdnavn); *-jf-* og *-mf-* kun i ganske få Bøjningsformer af unge Låneord; *-jsd-* i to nomina agentis, nemlig *plæjsdə(r)* »Håndlanger« og *ˈɔbˌsejsdə(r)* »Medkonfirmand«;[1] *lsd-* kun i L *kvålstər* »St. Hans Orm«; og endelig *-wsx* kun i Subst. *kla·wsxən* »Garnklavse«. Derimod mangler i Indlyd følgende Forbindelser: *-ld-, -lf-, -rs-, -nsd-, -jsx-, -rsx-, -rds-* og *-ŋsx-*.

Af de Konsonantgrupper, der i Udlyd kun fandtes i »merkmalhaltige« Bøjningsformer, findes i Indlyd kun få: *-ŋd-* i *leŋdə(r)* Længde; *-bsd-* i *jelbsdə(r)* »Hjælper« (hvis der er *ə* mellem *l* og *b*, jfr. p. 208); *-gsd-* i eet tvivlsomt Ex., nemlig AB *sægsdən* num. sexten (men L *seqsten*); (*-qsd-* kun i L *seqsten* og AB *hoqsdə(r)* Hugster (»en der slår Græs eller mejer Korn«)); *-nsd-* kun i Låneordet *mønsdə(r)* Mønster; *-ŋsd-* kun i *la·ŋsdəs* plur. Landstere (»Fæstebønder«); (*-ŋsd-* kun i *reŋsdə(r)* Ringster (»Nabo, der ringer med Kirkeklokke ved Dødsfald«)); *-rsd-* kun i Mandsnavnet *karsdən* Carsten og Landsbynavnet *nɔrsdə(r)* Norsted; *-wsd-* i to nomina agentis på *-sdə(r)*, nemlig *gre·wsdə(r)* »Person der graver« og *ve·wsdə(r)* Væver. — Derimod

[1] til *sej ˈɔb* »blive konfirmeret«, egl. »sige op«.

mangler følgende Konsonantforbindelser i Indlyd: *-bd-*, *-b̲d-*, *-qs-*, *-sxd-*, *-j̊qd-*, *-ŋgd-*, *-b̲sd-*, *-dsd-*, *-lmd-*, *-rmd-*, *-wn̥d-*, *-j̊n̥d-*, *-rn̥d-*, *-wl̥d-*, *-rl̥d-*, *-ŋgs-*, *-qds-*, *-rms-*, *-wns-*, *-rns-*, *-wls-*, *-ŋgsd-*, *-n̥dsd-*, *-l̥dsd-*, *-l̥sd-*.

De her omtalte Konsonantforbindelser synes alle at kunne høre til første Stavelse. Der findes ganske vist nogle få, som er bedre afhjemlede i Indlyd end i Udlyd, især *-j̊sd-*, *-bsd-*, *-qsd-*, *-ŋsd-* og *-wsd-*, som alle findes i nomina agentis på *-sdə(r)*. Det er dog næppe for dristigt at antage, at disse Grupper er mulige Udlydskombinationer, og at deres dårlige Repræsentation i Udlyd er tilfældig. Der findes ingen nomina agentis på *-sdə(r)*, som indeholder indlydende Konsonantkombinationer, der slet ikke kan forekomme i Udlyd.

β. Inden vi går over til de indlydende Konsonantgrupper, der ikke forekommer i Udlyd, må vi omtale en Række Tilfælde, hvor det er tvivlsomt, om der foreligger Kons. + Kons. eller Kons. + ə + Kons. Den følgende Undersøgelse bliver altså en Parallel til Undersøgelsen p. 194—200. Det drejer sig om de Konsonantforbindelser, som måske forekommer i Indlyd, men ikke i Udlyd, og som ender på *m*, *n*, *l*, *j̊*, *v* eller *q*, og desuden om Forbindelserne *l(ə)g*, *j̊(ə)g*, *l(ə)b* og *j̊(ə)b*. I Exempelstoffet anvendes den uretoucherede Lydskrift.

I en hel Del Tilfælde er der Vaklen i Optegnelserne med Hensyn til ə eller Nul; Exx.: L *pessemyr*, *pesəmyr*, AB *pɛsmo̥j̊* »Myre«; AB *saxnəj̊*, *saxənəj̊* (rettet fra *saxnəj̊*) præs. sing. savner; AB *ʂχafnəj̊*, *ʂχafənəj̊* »Skaffer«; L *båblər*, AB *bɔbələ* plur. af L *båbəl*, AB *bɔbəl* »en Art Vandplante«; L *islæt*, AB *isələd* Islæt; AB *ʀigələ̥j̊*, *ʀigələ*, *ʀiglə* adj. rigelig; L *stutler*, AB *sdudələ̥j̊* (ə indføjet) plur. af L *stutle*, AB *sdudəl* »lille Hvedebrød«; L *vinslər*, AB *vi̥nsələ* præs. sing. »logrer«; AB *ʂχɛləvəj̊*, *ʂχɛl·vəj̊* præs. sing. skælver. Disse Tilfælde, hvor Optegnerne altså har været usikre overfor Spørgsmålet ə eller Nul, er ganske parallelle med udlydende *l(ə)g*, *j̊(ə)g*, *l(ə)b*, *j̊(ə)b*, *l(ə)q*, *j̊(ə)q*, *l(ə)v*, *j̊(ə)v*, se p. 198 ff. Selv om det ikke med Sikkerhed tør påstås, at der i disse Tilfælde foreligger ə, er dette det sandsynligste. Men i en hel Del andre Tilfælde er der ingen Vaklen i Optegnelserne, idet nogle Former er optegnede med ə og aldrig med Nul, andre med Nul og aldrig med ə. Spørgsmålet er nu, om Optegnelserne på dette Punkt giver et objektivt rigtigt Billede af Dialekten, eller om Optegnelsernes Adskillelse mellem Former med ə og Former uden ə er tilfældig. Vi skal i det følgende undersøge,

hvorledes de enkelte Lydforbindelser forholder sig i denne Henseende (de fleste Exempler anføres).

1° Sidste Kons. *m*: Kun få Exempler; efter *j*, *l*, *i* aldrig *ə*: AB *daj·məi* Demat; L *ål·me*, AB *ɔl·mə* adj. »trøsket«, om Træ; AB *kɒ̈ɔl·məi*, *kɒ̈al·məi*, *kvaɪ·mə* præs. sing. »oser«; AB *vaɪ·məi* komp. varmere; efter *l̥* ikke *ə*: L *ol̥·mər*, MKr *0l̥mə*, PA *ωl̥mə*, AB *0l̥·məi* »Bedstemoder«; efter *d* ikke *ə*: AB *nadməi* Nattemare; efter *s* Vaklen: L *bœs(ə)mər* plur. af *bœsəm* Bismer; MKr *lasəmə*, PA *lasme*, AB *lasməi* Lasmed (»Læssetræ«); L *pessemyr*, *pesəmyr*, AB *pɛsmo̤i* (plur. ˈ*pɛsˌmo̤ðə*) »Myre«.

2° Sidste Kons. *n*: Efter *j*, *w*, *l*, *i* ingen Exempler med *ə*: MKr *de rœjnər*, PA *de räjnər*, AB *dɛ* ˈʀäj·nəi det regner; AB *sös·nə* adj. søvnig; L *œw·nər*, MKr *œwnə*, PA *œ·snər*, *ɛæwnɪ*, *æwnə*, AB *æs·nər* Evner (»Hammelstok«); L *bål·nər*, AB *baɪ·nəi* præs. af L *bål·n* bulne (om betændt Finger); AB *dɛ* ˈʀa^{d}nəi det rådner; AB *æ* ˈ*ʃcæï*^{d}*nəi* jeg kærner (Smør); L *hyr·nər*, AB *hydnəi* plur. Hjørner og flere Exx. — Efter *d* findes kun to Exx., det ene med Vaklen: L *xartnər* Gartner; L *om a·tənər*, MKr *ωm a·dnə*, AB *0m* ˈ*a·dnəi* om Aftenen. — Efter *q*, *f*, *s* er der Vaklen: AB ˈ*jɳˌsɛqnəd* præt. part. indsignet (»velsignet«; hty. eingesegnet); AB *æ* ˈ*saxənəi* (*ə* indføjet) jeg savner, AB *æ* ˈ*saxnəi* ɜ jeg savner det; AB *æ* ˈʀɛqənəi jeg regner, MKr *böjsəns* ʀɛqnoɳ, AB ˈ*bɒ̈jsəns* ˈʀɛxən0ɳ Bysens Regning (»Grandestævne«), plur. AB ʀɛx(ə)n0ɳəi; AB *ʂχafənəi*, *ʂχafnəi* »Skaffer«; AB *h0fn0ɳ* »Håb«; PA *ysnə*, AB *ysnəi*, *ɥsnə* adj. »tyregal«; L *resnər* (rettet fra *resənər*) præs. sing. »hovner«; AB *blasənəi* præs. sing. »blomstrer«, AB *i* ˈ*blasnən* »i Blomst«; PA *de lysnəʀ*, AB *dɛ* ˈ*lysnəi*, *dɛ lysənəi* »det lyner«, AB *lysnən* Lysnen (»Lyn«), AB *lysənəi* plur. af *lysən* Lyssen (»Lyn«); AB *hysn0ɳ*, *hy·snoɳ* Husning (»Husrum«).

3° Sidste Kons. *l*: Talrige Exempler. Efter *w* findes ikke *ə*: AB *gʀæs·l0ɳ* Grævling, plur. AB *gʀɛ·slɨɳəi*; AB *lås·lə* adj. »lunken«; AB *mös·ləi* adj. mulig; AB *dɛ* ˈ*pʀæs·ləʀ* ˌ*de pʀɛ·slə* »det kildrer«; AB *tɒ̈ɥs·ləi* adj. »tvivlsom«; L *man·əŋ yw·lə o?r* »mange mange År«. — Efter alle de øvrige Konsonanter er der Vaklen. *j*: AB *nɒ̈j·lə*, *nɒ̈jələ* adj. »nysgerrig«; AB *saj·ləi* Sadler (»Sadelmager«). — *i*: AB *dæɳ kɛ·ɸ̈i*^{d}*ləi*, *dæɳ kɛ·ɸ̈i*^{d}*ələ* ˈ*saməl* den kerler sammen (»løber sammen«, om Mælk); AB ˈ*sa* ˈ*kɛ·ɸ̈i*^{d}*ləi* ɜn »så løber den sammen« (inf. *kɛ·ɸ̈*^{d}*l*); AB *naɪ*^{d}*ələ* adj. nordlig; L *pær·lər*, AB *pæɪ*^{d}*ləi* plur. Perler; AB *nå*ˈ*tyɪ*^{d}*lə* adv. »naturligvis«; AB *svɛ*^{d}*ələi* præs. sing. af *svɛ*^{d}*l* svejle (»brænde

et boret Hul større ved Hjælp af en varm Jærnstang, en Svejle«)[1]. — *n*: AB *bʀunələ* adj. brunlig; AB *pi·nlə* adj. pinlig (»smertefuld«); AB *ʀæn·lə*, *ʀi·ɜnlə* adj. renlig; AB *svɛn·lə* adj. »svimmel«, AB *svɛnələi̯* Svindler. — *ŋ*: AB *b0ŋ·lə* adj. bundlig (om Le, der går for hårdt på Bunden); AB *ʃʀyŋələ* adj. »venlig«; AB *haŋ·lə* Handler, AB *haŋələ* præs. sing. handler; AB ˈu¦kɛ·ŋlə adj. ukendelig; MKr *vuŋələ*, AB *v0ŋələ* adj. »underlig«. — *η*: AB *æη·lər̥* plur. Engle; AB *kʀɛηələi̯* plur. Kringler; AB *vʀaη·lə* adj. vranglig (»kroget«); AB *vʀaηələ* adv. vrangligt (om Hegnspæl, der ikke står fast); AB *haŋ ˈvʀɛηələi̯* han vringler (om slingrende Gang). — *m*: L *dæm·ələη*, AB *dæm·l0η* Dæmning; AB *ʃamələ* adj. famlet (»følelsesløs af Kulde«, om Hænder, Fingre); MKr *gamlər*, AB *gam·ləi̯* komp. »ældre«; Regenb *jemmeleh*, AB *jɛmələ* adv. hemmeligt; AB *k0m·ləi̯*, *k0mələ* adj. kummerlig; AB *dɛ ˈkʀɛm·ləi̯ v ˈvʀɛm·ləi̯* det krimler og vrimler, AB *dɛ ˈvʀɛmələi̯* det vrimler, AB *»dɛ kʀɛm·ləi̯* el. *kʀɛmələi̯*, der går en vis Tid inden Tungen er i *l*-Artikulationsstilling, og der kan høres en Vokal mellem *m* og *l*«; AB *m0mələi̯* præs. sing. mumler; AB *r̥ɛm·l0η*, *r̥ɛmæl0η*, *ʀɛmɜł0η* Rimling (»Strimmel af fast Mosejord mellem en gammel vandfyldt Tørvegrav og en ny Tørvegrav«); AB *samlər̥* præs. sing. samler, AB *fɔ̥ˈsaml0η* Forsamling. — *q*: AB *ba·xələ* adj. baglig (»svagt begavet«); L *heg·lər*, AB *hæxələi̯* plur. Hegler; AB *hø·xlə* adj. »morsom«; AB *kʀa·xliŋ* Kragelund (Landsbynavn); L *köxl-oη* (Bindestregen synes at skulle angive Stavelseskellet) Kylling, AB *ˈköxəlɜη¦hy·ɶn* Kyllinghøne, MKr *kɔql0ηəʀ*, PA *kɶχəl0ηəʀ*, AB *köxl0ηəi̯*, *kɶql0ηəi̯* plur. Kyllinger; AB *ma·xələ* adj. magelig; AB *m0xələ* adj. »muggen«; L *røgləηs*, AB *ʀɶxl0ηs*, *ʀɶxlɜηs* adv. »baglæns«; AB *sdɛxələ* adj. »sortbrun« (om Hests Farve); AB *svæxələ* adj. svagelig. — *b̲*: L *båblər*, AB *babələ* plur. af L *båbəl*, AB *babəl* »en Art Vandplante«; AB *vab̲ələ* adj. »vammel«. — *b*: AB *xʀɶbələ* plur. »Grebninger« (i Stald); AB *pɛmbələ* adv. »tyndt og dårligt« (om Korns Vækst); AB *sdabələi̯* plur. »Stubbe«, »Stubmark«; AB *sdʀibələ* adj. »stribet« (måske med *b̲*); AB *tʀɛbələi̯* præs. sing. »tripper«; AB ˈubə¦gʀibłə adj. ubegribelig (måske med *b̲*). — *d*: L *bæstlə* adv. »meget« (forstærkende); L *bodlər*, AB *b0dələ* plur. »Flasker«; L *bøtloη*, *bø·tloη*, AB *by·ɜdl̥iŋ* »Bede«; AB *dʀadələi̯* præs. sing. dratter; AB *fa¦tʀi·ɜdlə* adj. fortrædelig; AB *hɛdələ*

[1] Formerne med *ə* er fra Optegnelsens sidste År, Formerne uden *ə* fra både første og sidste År. Skrivemåderne med *d* kan næppe tages som Bevis på, at *r* og *l* hører til samme Stavelse; i så Fald kunde *n* ikke opfattes som en selvstændig Stavelse i en Sætning som *ˈtei̯ ˈsdug dɛ æ dn ˈtra·w* ti Stuk det er en Trave (ɔ: 60 Neg).

propr. Hitler; L *jetloŋ*, AB *jædl0ŋ* Jetling (»Hveps«); AB *ma·ŋ̊dəłəɹ̇* plur. »Kvindeoverstykker«; AB *pʀadlə* præs. sing. »snakker«; L *stutler*, AB *sdudəłəɹ̇* (*ə* indføjet) plur. af L *stutle*, AB *sdudəł* »lille Hvedebrød«, AB *ˈsdudłəˌkaʀə* »Hvedebrødskurv«. — *g*: AB *bagł0ŋ* »Ryglæn på Stol«; AB *bɷgl0ŋ*, plur. *bo̤gl0ŋəɹ̇* »røget Sild«; AB *haŋgl0ŋ* »Handske«, plur. *haŋgl0ŋəɹ̇* (foran *l* først sat, så strøget et Bitrykstegn); AB *kʀæŋgələ* adj. »sygelig«; AB *ʀɛgəłəɹ̇* præs. sing. »hegner« (med Hegnstråd); AB *ʀigłə*, *ʀigələ*, *ʀigəłəɹ̇* adj. rigelig; AB *s̥χʀægələ* adj. skrækkelig; AB *dɛ ˈsby·ɜgłəɹ̇*, *sby·ɜgələ* »det spøger«. — *f*: AB *ʀ0fəłə*, *ʀ0fłə* adj. »ujævn« (om Is); MKr *sgufələ*, PA *s̥jofələn*, AB *sgufłə* »Skuffe«, AB *ˈa·s̥ˌs̥cufəłə* Askeskuffe; AB *tɷfłə* plur. Tøfler. — *s*: AB *0·ɒsl0ŋəɹ̇* plur. Åslinger (»Trekanten mellem Loft og Tag«); L *as|lər* (den lodrette Streg skal vistnok angive Stavelseskellet) præs. sing. »går baglæns«; AB *gʀysələ* adj. grysselig (»gruelig«); AB *fʀaŋ̊səłəɹ̇* plur. »Trævler«; AB *fysłi̥ŋ*, *fysəł0ŋ* »fingerløs Vante«, plur. *fysłi̥ŋəɹ̇*, *fysl0ŋəɹ̇*; L *Ha·seliŋ̊*, AB *ha·sli̥ŋ̊* Haselund (Landsbynavn); L *hæslə*, AB *hæsłə*, *hæsəłə* adj. hæslig; L *islæt*, AB *isəłəd* Islæt; AB *nysəłə* præs. sing. nysler (»nusser«); AB *no̤dsəłə* adj. »nyttig«; AB *pisəłə* plur. Pisler (»Storstuer«); AB *snusəłə* adj. »sjusket«; AB *sysəłə* præs. sing. sysler; AB *so̤sli̥ŋ* Søsling; AB *tusəłə* adj. »forpjusket«; L *vinslər*, AB *viŋ̊səłə* præs. sing. »logrer«; L *væ·səloŋ* (Pluralisformen angives således: *-oŋər*, hvilket tyder på, at Lyngby har opfattet *l* som hørende til den foregående Stavelse; det følgende Ord er *håsnor* »Bekkasin«, hvis Pluralisform opføres som *-nor·ər*), AB *vɛsəl0ŋ* »Væsel«.

4° Sidste Kons. *ʀ*, *ɹ̇*: Så godt som altid *ə*. Her anføres kun Exempler fra en Del af de Lydforbindelser, hvor *ə* står foran *ɹ̇*. Efter *w*: AB *ˈbuˌfåsəɹ̇·* »Bondefogeder« (se p. 125); AB *ɥsəʀə* adj. ivrig, komp. *ɥs·ʀi̥qəɹ̇*. — Efter *j*: ingen Exx. — *q*: L *å·gere* Ågere (Del af Kvindens Klædedragt). — *m*: AB *jaməɹ̇ə* præs. sing. jamrer. — *ŋ*: AB *h0ŋəʀə* adj. »sulten«. — *l̥*: AB *vi̥l̥·ʀɜŋ* »Hvirvelvind«. — *d*: AB *kæl̥dəʀ0ŋ* Kæltring (»løsagtig Kvinde«), plur. *kæl̥dəʀ0ŋəɹ̇*.

5° Sidste Kons. *v*: Få Exempler, de fleste uden *ə*. Efter *ɹ̇*: L *ær·vøl*, *ær·vəl* (den sidste Form to Gange), MKr *æʀvəł*, PA *äʀvəl*, AB *æï·vəł*, *æɹ̇·vəł* Ærveøl (»Begravelsesgilde«); AB *ˈfʀæi̥ˌvæɹ̇·vəɹ̇* »Mellemmand ved Frieri«; L *fær·vər*, AB *fæɹ̇·vəɹ̇* præs. sing. farver; AB *gæɹ̇·vəɹ̇* præs. sing. garver; AB *gæɹ̇·vəɹ̇* Garver; AB *sx0ɹ̇·və* adj. skurvet. — *ł*: AB *ˈhałvə ˈtå·łə* halvtolv, *ˈhał·və ˈtæi̥* halvti (om Klokkeslet); AB *s̥χɛłəvəɹ̇*, *s̥χɛł·vəɹ̇* præs. sing. skælver;

L *Sol·əvə*, *Sol·əve*, AB *s0ləvɜ* Solved (Landsbynavn). — *n*: AB *bænəvəi̯* Benved; AB *dynəvəi̯* Dynevår.

6° Sidste Kons. *q*: Få Exempler, næsten alle uden *ə*. Efter *i̯*: AB *bjɛi̯·xə* adj. bjærget (»bakket«); L *bjær·qər* præs. af L *bjær·ig* bjærge, præt. part. L *bjår·qən*, AB *bj0i̯·qən*, AB *ˈhy·ɜˌbjæʀqən* »Høbjærgning«, AB *ˈku·ɜᵈnˌbjæi̯·qən* »Kornbjærgning«; MKr *haʀqə*, AB *hai̯·qəi̯* plur. Harver, AB *hai̯·qəi̯*, *haʀi̯qəi̯* præs. sing. harver; L *for·gər*, *for·qər*, AB *fai̯·qəi̯*, *faʀəqər* plur. »Fure«; AB *mæixəl* Mergel; AB *ɔ̈i̯·qəl* Orgel. — *l*: AB *fæl·qəi̯* præs. sing. »pløjer Stubjord«, AB *tɛ ˈfal·xən* »til Skrælpløjning«; LPetersen *følger*, AB *fo̤l·qəi̯* præs. sing. af LPetersen *følleg* følge.

7° *l(ə)b*, *i̯(ə)b*: Sjældnere *ə* i Indlyd end i Udlyd. Exx.: L *byl·əbær*, AB *byl·bəi̯*, *byl·bæ* Bøllebær (Plantenavn), MKr *bylbærsaft* Bøllebærsaft; AB *fås·lbəi̯* Fuglebær (Plantenavn); AB *ˈho̤l·bəˌtu·ɜi̯ᵈn* »Kristtorn«; MKr *sɔlbər*, PA *sɔlbəʀ*, AB *sal·bɜi̯*, *sal·bɜ*, *saləbəi̯* Solbær, AB *ˈsal·bəi̯ˌb0ʂχ* Solbærbusk, AB *ˈsaləbəi̯ʂcɜˌle·* Solbærgele; AB *sdo̤lpəi̯* plur. af L *støl·p*, AB *sdo̤lb*, *sdo̤l·p* Stylp (»Messingkar over Kakkelovn«). — AB *ko̤i̯bəi̯* Kørper (»Krop«); AB *ʂχæi̯bəs* inf. pass. skærpes (»beslås med Brådde«, om Heste, når Vejene er glatte).

8° *l(ə)g*, *i̯(ə)g*: Sjældnere *ə* i Indlyd end i Udlyd. Exx.: AB *bjɛl·gər* plur. Bjælker; L *böl·kər*, AB *bɔ̈l·kər*, AB *bɔ̈l·g* »brøle«; AB *guləgəi̯* adj. »gullig«; AB *kɛlgə* præs. sing. af L *kœl·ək*, AB *kɛlg* »kilde«; AB *nɛlgən* Nellike. — L *bla·rgərn* (»hårdt g«) Blårgarn; L *hör·gərn*, AB *höʀ·gən*, *höi̯·qən* Hørgarn; AB *mæigə* Marked; AB *sdæi̯·gəi̯* komp. af AB *sdæ̈g*, *sdæig*, *sdæi̯g*, *sdæi̯əg* stærk.

Undersøgelsen af de indlydende Forbindelser, hvis sidste Kons. er *m*, *n*, *l*, *i̯*, *v* eller *q*, fører altså til følgende Resultat:

1. I de Konsonantforbindelser, som med Sikkerhed er konstateret i Udlyd (*jm*, *lm*, *rm*, *ln*) findes aldrig *ə*; det samme gælder 4 af de Konsonantforbindelser, der var tvivlsomme i Udlyd, nemlig *wl*, *wn*, *jn* og *rn*.

2. I de indlydende Forbindelser, hvortil der ikke svarer nogen udlydende Konsonantforbindelse, er der snart skrevet *ə*, snart ikke-*ə*; det samme gælder 3 af de Konsonantforbindelser, der var tvivlsomme i Udlyd, nemlig *jl*, *rl*, *wr* (på *jr* mangler der Exempler), samt *l(ə)v*, *r(ə)v*, *l(ə)q*, *r(ə)q* og *l(ə)b*, *r(ə)b*, *l(ə)g*, *r(ə)g*.

Gennemgangen har endvidere vist, at

3. i de Forbindelser, hvor der i Udlyd altid står *ə* foran sidste Konsonant, står der i Indlyd undertiden, men ikke altid *ə*, og at

4. i de Forbindelser, hvor der i Udlyd undertiden står *ə* foran sidste Konsonant, står der i Indlyd enten sjældnere eller aldrig *ə*.

Spørgsmålet er nu, om denne Forskel mellem Udlyd og Indlyd bør opfattes således, at der i visse Lydforbindelser findes *ə* i Udlyd, men ikke i Indlyd (ligesom i Rigssproget fx udlydende *-ŋəl* svarer til indlydende *-ŋl-* i Exempler som sing. Engel, men plur. Engle), eller om denne Forskel kan være betinget af en Faktor, der kun spiller en Rolle i Sprogudøvelsen og ikke i Sproget selv.

En sådan Faktor er Rytmen. Under Omtalen af den dynamiske Accent (p. 23) har vi set, at en tryksvag Stavelse kan erstattes af tvetoppet expiratorisk Accent på foregående Vokal eller stemt Konsonant, især når den foregående Stavelse er tryksvag; et typisk Exempel er: *æ ʂχal ha·n ˈp0l̥d̥ 0m v ˌfɛŋəi̯* »jeg skal have en Klud om Fingeren«, hvor de 4 tryksvage Stavelser i Sætningens Begyndelse er reduceret til 3 rytmiske Enheder; andre Exx.: *dɛ· d ˈgʀysələ ˈvæ·i̯* »det er et grueligt Vejr« (med een Rytmeenhed for tre Stavelser); *ˈdæ· kaŋ· lɛq ˈkʀa·m ˌi·* der kan en lægge Kram i (ɔ: »den kan man lægge Ting i«); Oversættelsen af Den fortabte Søn fra 1856 (i Regenburgs Samlinger) har flere Exx., fx dette: *Som den älst Sönn kam nehr til a Huus fra Mark* (ɔ: *froa a* sammentrukket til *froa*). — Under Omtalen af den ubetonede Vokal foran *ŋ* (p. 121 ff.) fandt vi det sandsynligt, at dens Kvalitet er afhængig af den foregående Stavelses lydlige Beskaffenhed, først og fremmest af, om den er betonet eller ubetonet, dernæst af, om den betonede Stavelses Vokal er en Diftong eller en Monoftong, og først i tredie Række af den betonede Monoftongs Kvalitet. — Endelig blev under Omtalen af de tvivlsomme udlydende Konsonantforbindelser (p. 198 f.) den Mulighed nævnt, at *ə* kan have været mindre tydeligt, når det efterfulgtes af en tryksvag Stavelse, end når det ikke efterfulgtes af en tryksvag Stavelse (Ex. L *føləg* følge, men L *føl·gəm* følge dem). Herefter må vi øjensynlig regne med, at de omgivende Stavelsers lydlige Egenskaber, især deres expiratoriske Tryk, påvirker den ubetonede Vokals Udtale. Hvis vi antager, at der i de her behandlede Lydforbindelser findes *ə* både i Udlyd og Indlyd, må vi altså vente, at dette *ə* almindeligvis er mere utydeligt i Indlyd, hvor det efterfølges af en ubetonet Stavelse, end i Udlyd, hvor det undertiden, men ikke altid, efterfølges af en tryksvag Stavelse; og dette stemmer på det smukkeste med det foreliggende Materiale. En yderligere Bekræftelse vinder vi ved at betragte de temmelig fåtallige

Tilfælde, hvor det diskuterede *ə* efterfølges ikke af een ubetonet Stavelse, men enten af to ubetonede Stavelser eller af een ubetonet og een tryksvag Stavelse; vi må vente, at *ə* er endnu mere utydeligt i disse Tilfælde end i de før behandlede; dette passer med, at der næsten aldrig er optegnet *ə* i disse ganske vist sparsomme Tilfælde. De vigtigste Exx. følger her: AB *ʃysl̥ŋəˌi*, *ʃysl0ŋəˌi* plur. af *ʃysl̥ŋ*, *ʃysəl0ŋ* »fingerløs Vante«; AB *kæɻdəʀ0ŋəˌi* plur. af *kæɻdəʀ0ŋ* Kæltring (»løsagtig Kvinde«); MKr *kɔql0ŋəʀ*, PA *kǫχəl0ŋəʀ*, AB *kǫxl0ŋəˌi*, *kǫql0ŋəˌi* plur. Kyllinger (men AB *ˈkǫxəlsŋˌhy·ǫn* Kyllinghøne); AB *ʀɛx(ə)n0ŋəˌi* plur. af *ʀɛxən0ŋ* Regning; *ɣs·ʀ̥ɻqəˌi* komp. af *ɣsəʀə* ivrig; AB *æˌ·qələ* adj. ærgerlig. — AB *æ ˈsaxnəˌi ɜ* jeg savner det, men AB *saxənəˌi* (*ə* indføjet) præs. sing. savner. — Som endnu et Bevis kan det betragtes, at vi i de p. 214—18 meddelte Trestavelsesord finder *ə* sjældnere efter Diftong (2 af 10 Optegnelser) end efter Kortvokal og lang Monoftong (137 af 318 Optegnelser).

Hvis vi derimod antog, at der i de omhandlede Lydforbindelser findes *ə* i Udlyd, men ikke i Indlyd, vilde vi overhovedet ikke kunne forstå Forekomsten af *ə* i Indlyd. En Mulighed for Forståelse kunde man ganske vist søge i den Antagelse, at der i Indlyd findes *ə* i sådanne »merkmalhaltige« Bøjningsformer, som svarer til »merkmallose« Former med *ə* (altså præs. *ʀɛqənəˌi* med *ə*, fordi inf. *ʀɛqən* har *ə*), men ikke i Ord, der er afledte af *ə*-løse Ord (fx *piˑnlə* pinlig af *piˑn* Pine) eller uafledte Ord (*mösˑləˌi* mulig). Men en nøjere Undersøgelse viser, at en sådan Antagelse vilde stride mod Kendsgerningerne, idet Forekomsten af *ə* og ikke-*ə* fordeler sig ligeligt på de to Grupper; Exx.: 1° AB *dʀadələˌi* præs. sing. af *dʀadəl* »dratte«, men AB *pʀadlə* præs. sing. af *pʀadəl* »snakke«; AB *b0məlˌi* præs. sing. af *b0məl* »svire«, men AB *gamˑləˌi* komp. af *gaməl* gammel. 2° AB *bʀunələ* adj. brunlig (til *bʀuˑn* brun), men AB *b0ŋˑlə* adj. bundlig (til Subst. *b0ŋ* Bund); AB *maˑxələ* adj. magelig, men AB *høˑxlə* adj. »morsom«. — En anden Mulighed for en Forståelse af *ə*-Skrivningerne kunde man finde i den Antagelse, at *ˌi*, *l*, *n* er så meget mere sonore end de tilsvarende Lyd i Optegnernes Modersmål, at de for Optegnerne undertiden har lydt som *ə* + Konsonant. I Forhold til min egen Dialekt gælder dette imidlertid kun *n* (jfr. Skrivemåden *bʀuˑɜn* for *bʀuˑn* brun p. 112, jfr. p. 161), men ikke *l* (jfr. Skrivemåden *ʂuˑl* for *ʂχuˑɜl* Skole p. 112); hvis vi antog, at der i de omhandlede Lydforbindelser ikke fandtes *ə* i Indlyd, måtte vi derfor vente, at *ə*-Skrivningerne i mine Optegnelser var hyppigere foran *n* (p. 215) end foran *l* (p. 215 f.), hvilket på ingen Måde er Tilfældet.

Det tør herefter antages, at Fjoldemålet har *ə* i den Del af de omhandlede Lydforbindelser, hvor *ə* vexler med ikke-*ə* i Optegnelserne. Dette gælder især sådanne Forbindelser, hvor *j*, *l*, *n*, *q* eller *v* er sidste Konsonant. Disse fem Konsonanter står altså i de omhandlede Tilfælde i Indlyd mellem *ə* og *ə* og bør overalt henregnes til den foregående Stavelse. De øvrige Kombinationer med de nævnte fem Konsonanter findes alle i Udlyd, og i dem er der aldrig hørt *ə*.

Fjoldemålet danner i denne Henseende en Modsætning til dansk Rigssprog. For det første mangler Fjoldemålet helt den Vexlen mellem *ə* og ikke-*ə*, som vi har i Rigssproget i Tilfælde som Sommer, plur. Somre, Engel, plur. Engle, åben adj., åbne inf. For det andet er der i unge højtyske Låneord på -ler eller -lich indskudt et *ə* i de Tilfælde, hvor Låneordet havde en Konsonantforbindelse, som ikke findes i Udlyd i Fjoldemålet; Exx.: AB *nọdsələ* adj. »nyttig« (hty. nützlich); AB *kʀæŋgələ* adj. »sygelig« (hty. kränklich); L *hæslə*, AB *hæslə*, *hæsələ* adj. hæslig; AB *svæxələ* adj. »svagelig« (hty. schwächlich); AB *hɛdələ* hty. Hitler propr. Endelig er der indskudt et *ə* i sådanne Sammensætninger, hvor der ved en betonet Stavelses Svækkelse til ubetonet Stavelse vilde opstå en Konsonantforbindelse, som ikke forekommer i Udlyd; Exx.: AB *bænəvəj* Benved (Plantenavn); L *byl·əbær*, AB *byl·bəj*, *byl·bæ* Bøllebær (Plantenavn); AB *dynəvəj* Dynevår; L *islæt*, AB *isələd* Islæt; AB *sal·bəj*, *sal·bə*, *saləbəj* Solbær; L *Sol·əvə*, *Sol·əve*, AB *sʊləvɜ* Solved (Landsbynavn; 1445—50 Sollwid, Zolwith). (Derimod er der ikke noget *ə* i L *håsnor*, plur. *-nor·ər* »Bekkasin«, AB *bʀæŋ·vɪn*, *bʀæŋ·vən*, *bʀæŋ·vin* Brændevin, AB *haŋ·vəl*, *haŋ·vʊl* Håndvol (»Plejlskaft«); i disse Ord er sidste Stavelse måske betonet, jfr. p. 120, 126).

Dette synes at hænge sammen med en Tendens til at undgå forlydende Konsonant foran *ə*; en sådan Tendens kan spores i et Par andre Ord, hvor sidste Sammensætningsled er svækket til ubetonet Stavelse, nemlig *bʀɒ·qʊm* Brudgom (med *-q-*, ikke *-g-*) og *ma·ɭdəj* Måltid (med *-ɖ-*, ikke *-t-*)[1]. Her må også nævnes, at Fjoldemålet sjældent har forlydende Konsonant foran Endelsen *-i* i unge Låneord; det hedder fx AB *taj·ɬʰi* »Teglværk« (nty. Tegelie), L »*i æ Tyrk-i*« i Tyrkiet (hvor Bindestregen må opfattes som Tegn for Stavelseskellet).

Indskuddet af *ə* foran *j*, *l*, *n*, *q* og *v* må altså antages at stå i Forbindelse

[1] Denne Tendens spores også i Rigssproget i Ord som fattig (udtalt med *-d-*, ikke med *-t-*) og trodive (udtalt med *-ð-*); men her er den mindre fremtrædende end i Jysk.

med, at disse fem Konsonanter ikke kan stå i Forlyd foran *ə*. Mere tvivlsomt er Forholdet ved de Konsonantforbindelser, hvor *m* er sidste Konsonant; her har vi kun efter *s* Vaklen mellem *ə* og Nul, medens vi efter *l̥* og *d* ikke har *ə* (p. 215); det er altså muligt, at vi har forlydende *m* i *al̥·məɹ* Oldemoder (»Bedstemoder«) og *nadməɹ* Nattemare.

Vi har hermed gennemgået og bedømt de p. 214 nævnte Tilfælde, hvor det var tvivlsomt, om der foreligger Kons. + Kons. eller Kons. + ə + Kons. Resultatet blev, at vi kun fandt to usikre Exempler på Konsonantforbindelser, der ikke findes i Udlyd, og at den p. 212 formulerede Regel for Stavelseskellet viste sig holdbar. Vi går herefter over til

γ. de Konsonantforbindelser, der ikke findes i Udlyd, og som altså muligvis bør deles sådan, at en eller flere Konsonanter kommer til at stå i Forlyd i ubetonet Stavelse. Det viser sig, at de herhenhørende Exempler er få og til Dels tvivlsomme, og at de kan indordnes under følgende 3 Kategorier:

1° Unge Låneord. I nogle få Ord (*mo̤ɹðəɹ* Morder, *mo̤ɹ·ðə* inf. myrde, *hæɹðə* præt. part. hærdet) har vi en Lydforbindelse *ɹð*, som ikke findes i Udlyd. Da vi har regnet *ð*, der heller ikke kan stå i Udlyd, men kun i Indlyd, blandt de udlydende Konsonantlyd, må *ɹð* behandles på samme Måde. Men Lydforbindelsen *rð* findes kun i unge Låneord og svarer nøje til den nty. Udtale af rd foran ər. — I et enkelt Ord (ˈɣn̥əˌæɹdʂəɹ plur. »Underjordiske«) findes en Konsonantforbindelse *rdsx*, som ikke findes i Udlyd (Ordet findes ikke i sing.). Det bør vel anses for en Tilfældighed, at vi ikke har en tilsvarende udlydende Konsonantforbindelse i unge Låneord. Noget lignende gælder *-jb-* i AB *dɔ̈j·bəl* »Djævel«. Derimod må et ganske nyt Låneord som *taɬ·jə* Taille have forlydende *j*. I Talord som AB *so̤sdix* »tresindstyve« og AB *taxəndix* »firsindstyve« (jfr. p. 129) kan både *-sd-* og *-nd-* opfattes som udlydende Konsonanter (*-nd* findes dog kun i unge Låneord); i MKr *so̤·vənti*, *so̤vəntiq*, AB *sø̤ⁱ·mtix* »halvfjerdsindstyve« kan *-t-* kun opfattes som forlydende Konsonant, skønt også *-md* findes i Udlyd; men L har *sö·vəndix* og PA *so̤wəndi*.

2° Diminutiver. I Fjoldemålet findes der et stort Antal Diminutiver på *-jən*, *-gən* og *-xən*. Det drejer sig ikke blot om Låneord som *pabgən* »Dukke« (nty. Popp, Pöppken, d. s.), *m⊙ðəgən*, *m⊙d̥əgən* »Møttrik« (nty. Mütterken, d. s.) eller ˈsniˑəˌxl̥o̤gxən Sneklokke (Plantenavn, hty. Schneeglöckchen); men *-gən* og *-jən* kan også føjes til danske Ord, fx AB *væɬbgən* Hvalp,

(L *vœl·əp* d. s.), AB *kvɛi̯gən* »ung Kvie« (AB *kvœi̯* Kvie); AB *ʂcuʤən* »Barneskjorte« (L *šu·rt* Skjorte), AB *ˈsmoʊ ˈki·əlgəi̯ ha· ås· ˈy·o̤dnəi̯* »små Potter har også Øren« (til AB *ki·ɜl* Kedel). Endelserne findes i Personnavne som *jɛʂχən* Jesken, i Gårdnavne bestående i elliptiske Genitiver af Personnavne, fx *lɛ·ngəns* Lenekens (1798 skrevet Lenckens), se Danske Studier 1934 p. 21 ff., og endelig i Marknavne som *bɛi̯gˈmu·ɜʂcən* Birkmoseken, *hasgən* Haveken, *sdi·ənˈhɔi̯gən* Stenhøjken (1807 Steenköiken), se Danske Folkemaal V p. 124 f. Nogle af Diminutiverne har plur. på *-əs* (fx *dɥɳʤən* »Anekdote«, plur. *dɥɳʤəs*), men de fleste har plur. p. *-ə(i̯)*, som er den almindeligste danske Pluralisendelse (fx L *möjkən*, AB *mɔi̯·gən* »lille Pige«, plur. L *möjkər*, AB *mɔi̯·gəi̯*, L *ne·gəlkən*, AB *nɛlgən* Nellike, plur. L *ne·gəlkər*, AB *nɛlgəi̯*, AB *to̤fəlgən* Kartoffel, plur. *to̤fəlgəi̯*, AB *hi·əʀəgəi̯* Hyrdedrenge). Det fremgår heraf, at en Del af de herhenhørende Ord er temmelig gamle i Sproget, og at de allerfleste er så hjemlige, at deres Bøjning er dansk.

Efter *-d* er Diminutivendelsen *-jən*, fx i *ʂcuʤən* »Barneskjorte« (til L *šu·rt* Skjorte; *ʤ* = t + j, se p. 187); *gʀyʤən* »lille Gryde« (til *gʀyd* Gryde); *bå·ʤən* »Savlesmække« må være Diminutiv til nty. Baart »Skæg«; *faʤən* »Fad, hvori »Kindeken« (ɔ: Jesusbarnet) Julenat skulde lægge Gaver til Børnene« må være Diminutiv til nty. Fatt »Fad« og ikke til dansk *far*, hvilket stemmer med, at »Kindeken«-Skikken er af tysk Oprindelse, se fx Mensing under Kindjees. Efter *ɳ* og *ɭ* er Endelsen *-ʤən*, fx i *sbaɳʤən* »lille Spand«, *bu·ɭʤəns* Bodilkens (Gårdnavn), *bɥɭʤəi̯* plur. »små Bylder«; Endelsen *-ʤən* kan måske opfattes som et indskudt *-d* + *-jən*; et sådant *-d*-Indskud kunde hænge sammen med, at Nederty. har udlydende *-d* i en Del af de Ord, der svarer til danske Ord på *-ɳ* eller *-ɭ*, fx nty. *mɥnd* svarende til da. *m0ɳ* Mund, derfor *m0ɳʤən* »lille Mund« (hypokoristisk til Barn) svarende til nty. mündjern inf. »einen kleinen Mund machen« (Mensing); nty. *hɥnd* »Hund« svarende til da. *hu·ɳ*, derfor *huɳʤən* »lille Hund« (hypokoristisk) svarende til nty. Hündjen »Hündchen« (Mensing); på *ɭ* + *ʤən* findes kun de to ovennævnte Exempler. Efter alle de øvrige Konsonanter og efter Vokal er Endelsen *-gən*; et foregående *s* smelter sammen med Endelsens *-g-* til *sx* (fx i *pu·ɜʂcən* Poseken ɔ: »Svøb«). Se iøvrigt Danske Studier 1934 p. 40 f.

Spørgsmålet er nu, om Endelsernes *-j-* og *-g-* hører til den foregående eller den følgende Stavelse. I første Tilfælde er *-g-* Repræsentant dels for k/g (efter nogle Konsonanter), dels for k (efter Vokal), i sidste Tilfælde

for g. Hvis *-g-* i nogle Diminutiver hører til den foregående Stavelse (bl. a. efter Vokal), i andre til den følgende, får vi altså to Endelser, et kən og et gən. For at forsøge, om dette kan undgås, skal vi i det følgende gennemgå og exemplificere de indlydende Konsonantforbindelser, der findes i disse Diminutiver.

a) Konsonantforbindelser, der findes i Udlyd. *wg*: AB *hasgən* »lille Have« (Marknavn); AB *lasgən* Lauken (Mandsnavn). — *sx*: AB *gʀisχən* »lille Gris« (hypokoristisk til Barn); MKr *husxən*, AB *husgən*, *husχən* »Græstørvhytte bygget af Hyrdedreng«; *jɛsˌcən* Jesken (Mandsnavn); *kæsˌχən* Kerstken (Mandsnavn); *madəsχən* Mattesken (Mandsnavn); *bɛiɡˈmu·əsˌcən* Birkmoseken (Marknavn); *nesˌχəns* Niskens (Gårdnavn). — *jg*: *hɔjgən* Højken (»Gravhøj«; også i Marknavne); *kvɛjgən* »lille Kvie«; L *möjkən*, AB *mɔj·gən* »lille Pige«. — *ŋg*: *aŋgəi* Anke (Kvindenavn); *æləŋgəns* Ellenkens (Gårdnavn); *ɛ·ŋgən* Engken (Marknavn); *jʊŋgən* Jungken (»lille Dreng«); *kaˈnjŋgən* »Kanin«. — *rmg*: *ɛ·pimgən* Ærmeken (Del af Spædbarnets Dragt). — *nsx*: *hanˌcəns* Hanskens (Gårdnavn); *jɛnˌsχən* Jensken (Mandsnavn). — *wsx*: *kla·sˌsχən* Klavseken (»Lod Garn«); *kla·sˌsχəns* Klauskens (Gårdnavn; 1798 Klauschens). — *dsx*: *madcəns* Matskens (Gårdnavn). — *msx*: *tamˌsχən* Tamsken (Mandsnavn). — Vokal + *g*: *anəgən* Anneken (Kvindenavn); *bʀsgəns* Broderkens (Gårdnavn); *figəns* Fikens (Gårdnavn); *vd ˈhi·əˌsɕʀʊbəgən* »Lyngskrubbe«; L *lukəkən* »lille Luge«; AB *kɛnəgən* Kindeken (ɔ: Jesusbarnet); *jɛnəgəs* Jennekes (Gårdnavn); *maˈʀigəns* Marikens (Gårdnavn); *ˌsciɛgən* Teske.

b) Konsonantforbindelser, som ikke findes i Udlyd (alle Exempler opføres). *bg*: *pabgən* »Dukke«; *svɛbgən* Svipken (»Plejlstang på Spinderok«); *vɛbgən* Vippeken (»lille Rugax«); *vælbgən* »Hvalp«. — *jg*: *mʊjgən* »Muffedis«, plur. *mʊjgəi*. — *ŋg*: *sˌŋgəns* Sønkens (Gårdnavn); *ljŋəŋgə* Linnenke (»Barnesærk«). — *ng*: *lɛ·ngəns* Lenekens (Gårdnavn; 1798 Lenckens); *sdængəi* plur. »Småsten«; *sdingən*, *sdjŋgən* Stineken (Kvindenavn); *tʀingəns*, *tʀjŋgəns* Trinekens (Gårdnavn). — *rng*: *bˌɑᵈngən* Børrenken (»lille Armfuld« [Hø]). — *mbg*: *klʊmbgəi* »små Klumper«; *lambgən* »Pråselampe«; *tæmbgəns* (Gårdnavn; 1798 Timckens). — *lg*: *bʊdəlgən* »lille Flaske«, *ˈpadˌbʊdəlgən* »Patteflaske«; *ki·əlgəi* »små Kedler«; *nʊxəlgən* »lille Nøgle« (Garn); L *ne·gəlkən*, plur. *ne·gəlkər*, AB *nɛlgən*, plur. *nɛlgəi* Nellike; *sˌχaməlgən* »Skammel«; *ˈa·sˌˌsˌcåə·lgən* »Askeskovl«; *sdʊməlgən* »Stump« (Kæleord til Barn); PA *töfəlkən*, AB *tˌfəlgən* Kartoffel, plur. MKr *töwgər*, *töwkər*, *təfəgər*, *töfəgə*,

tɔfəgə, *tɔfəlgər*, PA *töfəlkər*, AB *töfəlgə*, *tɔfəgər*, *tọfəlgər*, *tɔfəlgəi̯*. — *i̯g*: AB *pɛdəi̯gən* Peterken (Mandsnavn); L *kofəkən*, AB *k0fəi̯gən* »lille Kiste med buet Låg«, plur. L *kofəkəns*, AB *k0fəgəs*.

Af disse sidste Grupper er *ŋg* tvivlsom, idet *sọŋgəns* måske er Fejl for *syŋəgəns*, jfr. Kvindenavnet *syŋəgən* Sünneken, og *ŋ* efter *ŋ* i *liŋəŋgə* måske bør fortolkes som *ŋ*. Det samme gælder *i̯g*; i en hel Del Tilfælde, hvor der måske kunde ventes *i̯*, har Optegnelserne Nul, fx i *lọbəgən* Løperken (»Marmorkugle« anvendt til Spil), *sdæŋəgən* Stænderken (»Tenholder på Spinderok«), *mɔðəgən*, *mɔḍəgən* Mütterken (»Møttrik«); efter trykstærk Vokal indskydes der i Optegnelserne undertiden et *ə* mellem *r* og *g*: L *fjer·əken*, PA *fj·ədəkən*, AB *fi·əi̯dəgən*, *fi·i̯gən*, *fi·ʀəgən*, *fiʀəgən* »Dyne« (til *fi·ər* Fjer, jfr. Fedderdęk hos Mensing); AB *hi·əʀəgəi̯* plur. »Hyrdedrenge«. Måske tør der også antages et *ə* mellem *ł* og *g*. De øvrige Forbindelser: *-ng-*, *-rng-*, *-bg-*, *-fg-*, *-mbg-* kan ikke bortforklares; her må *g* stå i Forlyd, hvis der ikke foreligger helt nye Udlydskombinationer.

Imidlertid gør de Diminutiver, i hvilke disse sidstnævnte Forbindelser indgår, et yngre Indtryk end en Del af dem, der indeholder Kombinationer, der også findes i Udlyd (fx Ord som *möjkən*, *lukəkən*, Mark- og Gårdnavne som *bɛi̯gˈmu·ɜʂcən*, *kla·sʂχəns*); Optegnelserne synes at vise, at nogle Ords Former ikke er helt fæstnet endnu (fx *fi·əi̯dəgən* : *fiʀəgən*, *təfəgər* : *tọfəlgər*, *sdingən* : *sdi̯ŋgən*); kun AB har *vælbgən*, men L *vœl·əp*. To af de herhenhørende Ord er overleveret i ældre Kilder, nemlig *tæmbgəns* og *lɛ·ngəns*; det første skrives Timckens, altså med m + k, som findes i Udlyd i et Ord på -rmk; det andet skrives Lenckens, men det er muligt, at denne Skrivemåde skal gengive en Udtale med *-ŋg-*; de fleste Diminutiver af Ord, der ender på -n, har nemlig *-ŋg-*, således Anke, Ellenken, Kaninken, og ligeledes findes der Sideformer med *-ŋg-* af Trinken og Stinken. Det er muligt, at Formerne med *-ng-* bør opfattes som sprogfremmede, og *n* i *-ng-* som en unormal Variant af n, der foran k ellers udtales *ŋ*, på lignende Måde som *ł* og *n* er unormale Varianter af l og n foran t (ellers udtalt *l̥* og *ŋ̊* se p. 190). De øvrige Kombinationer, *-bg-* og *-fg-*, bør måske opfattes som fremmede. Vælges denne Forklaring ikke, får vi i de få henhenhørende Ord en ny Diminutivendelse -gən.

I det enkeltstående unge Låneord *ˈsni·ɜˌxlọgxən* (plur. *-xəi̯*) Schneeglöckchen hører *x* til sidste Stavelse, og det samme gælder j i Endelsen *-jən*. Foran dette j har vi enten Enkeltkonsonant eller en Konsonantkombination,

der kan forekomme i Udlyd: *d*: AB *bå·ʤən* »Savlesmække«; AB *faʤən* »lille Fad«; AB *f0ʤən* »Æbleskive«, plur. MKr *foʤər*, *fotjə*, PA *faʤjər*, AB *f0ʤəi̯*; AB *g0·vʤən* Gårdken (Marknavn; *d* stammer måske fra en tysk udtalt Skriftform Gaard, jfr. Mensing under Gaard); AB *gʀi·əʤjən* Gretjen (Kvindenavn); PA *grydən*, AB *gʀyʤən* »lille Gryde«; AB *mæʤjəns* Metjens (Gårdnavn); AB *ʂcuʤən* »Barneskjorte«; hertil også MKr *prœjtə*, AB *pʀɛʤə* Prædiken. — *wd*: AB *la·sʃcəns* Lautjens (Gårdnavn). — *ŋd*: AB *byŋʤən* Byntjen (»Hørneg«); AB *dyŋʤən* »Anekdote«, plur. *dyŋʤəs* (se Mensing under Döntje); AB *huŋʤən* »lille Hund«; AB *maŋʤən* »lille Mand«; L *riŋtən*, MKr *ʀiŋdən*, *ʀiŋdəŋ*, PA *ʀjŋdjən*, AB *ʀjŋʤən* »Endeskive«; AB *sbaŋʤən* »lille Spand«; hertil også AB *ˈpoŋʤəˌbovm* »Læssetræ« (men ældre *lasməi̯*; jfr. Mensing Punterboom). — *ld*: AB *byɫʤəi̯* plur. »små Bylder«; AB *bu·ɫʤəns* Bodilkens (Gårdnavn). — *id*: AB *du·ɜiʤjən* Dortjen (Kvindenavn).

3° En Del Sammensætninger, hvor Sidsteleddets Vokal er eller synes at være svækket til *ə*. I de fleste Tilfælde er der ikke ved en sådan Svækkelse opstået nogen Konsonantforbindelse, der ikke kan stå i Udlyd. Som Exempler herpå anføres følgende Ord

på -bær: L *jubə* (rettet fra *jubær*) Hyben; AB *hi·əbəi̯* Hedebær (»Revling«); AB *bʀam·bəi̯*, *bʀam·bɜi̯* Brombær; L *byl·əbær*, AB *byl·bəi̯*, *byl·bæ* Bøllebær; AB *ˈhǫl·bəˌtu·ɜɪ̈ᵈn* »Kristtorn«; AB *sʌl·bɜ*, *sʌl·bɜi̯*, *sʌləbəi̯* Solbær;

på -ben: AB *knæ·bən* Knæ;

på -dag: AB *m0ŋdə*, *moŋ·də* Mandag; AB *lös·i̯dɜ* Lørdag; AB *mɛgəlsdə* Mikkelsdag; AB *maɪ̯dənsdə*, *madənsdɜ* Mortensdag; AB *pɛŋəsdə* Pinse;

på -lund: L *Jål·əliŋ*, Joldelund; L *Ha·seliŋ*, AB *ha·slɪŋ* Haselund; L *Kål·liŋ*, AB *kǫlɪŋ* Kollund.

Men i nogle Tilfælde er ved en sådan Svækkelse opstået en Konsonantforbindelse, hvis sidste Konsonant må høre til den sidste Stavelse:

m-: *aɫ·məi̯* Oldemoder (»Bedstemoder«); *nadməi̯* Nattemare (disse to dog måske tvivlsomme, jfr. p. 215, 222).

f-: L *oɫ·far*, *oɫ·fər*, MKr *0ɫfəʀ*, PA *ωɫfə*, AB *0ɫ·fəi̯* Oldefader (»Bedstefader«).

g-: *haŋgl0ŋ* »Handske« (ɔ: *haŋgəloŋ*); L har *haŋkler* (Håndklæde) i samme Betydning.

b-: L *kra·kbær*, MKr *kʀagbər*, AB *kʀa·gbəi̯* Kragbær (»Revling, empetrum nigrum«); AB *ʀön·bəi̯* Rønnebær; L *tran·bær*, MKr *tʀaŋbər*, AB *tʀaŋ·bəi̯*, *tʀa·ŋbəi̯* Tranebær; MKr *hiŋbər*, AB *heŋ·bəi̯* Hindbær; herhen også MKr *mœŋbəl*, AB *mæŋ·bəl* Meldmål (Mellemmåltid ɔ: »Mellemmad«); MKr

hylbər, AB *høl·bəi* Hyldbær; AB *fås·ləi* Fuglebær; L *stekəlbœr*, MKr *sdɛgəbər*, PA *sdɛgəlbəʀ*, AB *sdɛgəlsbəi*, *sdɛgəlsbɔi* Stikkelsbær.

l-: L *Boksliŋ*, PA *bɔgsliŋ*, AB *bagsliŋ*, *bʊgsliŋ* Bokslund; AB *kʀa·xliŋ* Kragelund; måske også AB *aindlə* ordentlig; det er dog næppe utænkeligt, at vi i alle tre Ord har *ə* foran *l*, ligesom i L *Ha·seliŋ* (men AB *ha·sliŋ*) Haselund.

sd-: L *Løw·nste*, MKr *Löwnsdə*, AB *lös·nsdɔ*, *læs·nsdə*, Løvensted (med Indbyggernavnet *læs·nsdiŋəi*); L *Nårstœ*, MKr *nɔsdə*, *Nårsdə*, PA *nårsdæ*, AB *naisdɔ* Norsted (med Indbyggernavnet *nasdiŋəi*); jfr. dog p. 200.

Det er tvivlsomt, hvorledes de tre thorp-Navne AB *almsdʀsb* Almstrup, AB *hagsdʀsb* Hoxtrup og AB *tʀælsdʀsb* skal deles.

δ. Hermed er opregnet samtlige de Tilfælde, hvor af en indlydende Konsonantforbindelse en eller flere Konsonanter hører til den følgende Stavelse. Tilfældene er så få og så unge, at man kan tænke sig en ikke fjern Periode, hvor Sprogarten overhovedet ikke havde forlydende Konsonant foran *ə*. Disse Tilfælde gør det ikke nødvendigt at ændre vor Tesis p. 212: at af en indlydende Konsonantgruppe foran *ə* hører så stor en Del, som kan stå i Udlyd, til den foregående Stavelse. Det har vist sig, at i langt den overvejende Del af Ordforrådet hører alle indlydende Konsonanter til den foregående Stavelse; kun i et Par Snese Ord, for største Delen unge Dannelser, har vi forlydende Konsonant foran *ə*.

Herved er det blevet muligt at definere Forskellen mellem en tryksvag og en ubetonet Stavelse (jfr. p. 21f., 119 f.): En ubetonet Stavelse følger altid efter en betonet Stavelse, der hører til samme Ord; når den foregående Konsonantgruppe kan stå i Udlyd, indledes den ikke med forlydende Konsonant. Ved Elimination af fremmed Sprogstof når vi til en hypotetisk Sprogtilstand, hvor Vokalen varierer efter Ordets fonematiske Struktur (p. 130). På denne varierende Vokal genkendes de ubetonede Stavelser, som indledes med en forlydende Konsonant eller Konsonantforbindelse. Herefter behøver *ə* ikke at opføres som en Vokal for sig, idet vi kan opfatte alle Vokalforskelle som neutraliserede i de således etablerede ubetonede Stavelser — stadig i den ved Elimination fremkomne Sprogtilstand.

I den aktuelle Sprogtilstand findes der, som nævnt p. 130, tre forskellige Vokaler i ubetonet Stavelse: *o*, *i* og det varierende *ə*. Af disse må *o* og *i* identificeres med de betonede Stavelsers *o* og *i*, medens *ə* bør betragtes om en selvstændig Vokal.

IV. Konsonanternes Definition på Grundlag af deres Kombinationsmuligheder.

1. Efter denne Undersøgelse af de indlydende Konsonantforbindelser skal der gøres et Forsøg på at opstille en endelig Fortegnelse over de udlydende Konsonantforbindelser. Listen p. 201 ff. kan på enkelte Punkter korrigeres ved Hjælp af de indlydende Forbindelser. For det første har det vist sig, at der aldrig skrives *ə* mellem *w* og *n*, *j* og *n*, *r* og *n*, samt *w* og *l* i Indlyd; Konsonantforbindelserne *wn*, *jn*, *rn* og *wl* synes da at måtte bibeholdes; derimod synes de to Forbindelser *wr* og *jr* at måtte udgå, medens *jl* og *rl* stadig er meget tvivlsomme. For det andet må Listen forøges med følgende Forbindelser: *qsd* (p. 208, 214) og *ŋsd* (p. 206 og 213); Parenteserne om *ŋd*, *bsd*, *jsd*, *nsd*, *rsd*, *ŋsd* bør slettes (p. 214); i unge Låneord findes nogle nye Kombinationer, nemlig *rð*, *rdsx* og *jb* (p. 222).

En Betragtning af Tre- og Firekonsonantgrupperne viser, at de næsten alle er sammensatte af sådanne Kombinationer, som findes i Tokonsonantgrupperne. Den eneste mulige Undtagelse er udlydende *ðs* (i Trekonsonantgrupperne *ŋs* og *ls*); men det er muligt, at vi bør betragte Forskellen mellem *r* og *ð* som ophævet overalt i Udlyd undtagen i Stillingen efter n og l og foran t. Enkelte Forbindelser er bedre afhjemlede i Trekonsonantgrupper end i Tokonsonantgrupper, således *bs*, *qs* og *rs*; men det er næppe for dristigt at anse dette for tilfældigt. Hjelmslevs Regel (Proceedings of the Second Internat. Congress of Phonetic Sciences p. 53) synes altså bekræftet.

For en Definition af Konsonanterne efter deres Kombinationsmuligheder er det altså tilstrækkeligt at opføre Tokonsonantkombinationerne. I den følgende endelige Liste over udlydende Tokonsonantgrupper er der sat Spørgsmålstegn efter de usikre Forbindelser; Kombinationer, der kun findes i unge Låneord, er sat i ( ). I mange Tilfælde hviler Listen på et usikkert Skøn.

	p	b	t	d	k	g	f	v	s	j	m	n	l	r
p									*sb*	(*jb*)	*mb*			
b														
t	*bd*	*bd*?			(*gd*)	*qd*	*fd*	*wd*	*sd*	*jd*	*md*	(*nd*) *ŋd*	(*ld*) *ld*	*rd*
d												*ŋ*	*l*	(*rð*)

	p	b	t	d	k	g	f	v	s	j	m	n	l	r
k								(*wg*)	*sx*	*jg*	(*mg*)	(*ng?*) *ŋg*		
g												*ŋ*		
f										(*jf*)	(*mf*)		(*lf*)	
v														
s	*bs*	*bs?*	*ds*	*ðs*	*gs*	*qs*		*ws*		*js*	*ms*	*ns*	*ls*	*rs*
j														
m										*jm*			*lm*	*rm*
n								*wn*		*jn*			*ln*	*rn*
l								*wl*		*jl?*				*rl?*
r														

Konsonanternes Kombinationsmuligheder i Forlyd (se p. 191 f.) og Udlyd (p. 228 f.) kan skematisk anskueliggøres på følgende Måde, idet der ses bort fra h, der kun findes i Forlyd og ikke kan kombineres med andre Konsonanter, og x, der vistnok er Variant til g i unge Låneord:

	Konsonanter, der i Udlyd altid står nærmest ved Vokalen	Konsonanter, der i Udlyd både kan stå nærmest ved og fjernest fra Vokalen	Konsonanter, der i Udlyd altid står fjernest fra Vokalen
Konsonanter, der i Forlyd altid står nærmest ved Vokalen	*j r l?*	*n l?*	
Konsonanter, der i Forlyd både kan stå nærmest ved og fjernest fra Vokalen	*v*	*p b t d k g*[1] *m*[2]	
Konsonanter, der i Forlyd altid står fjernest fra Vokalen		*s*	*f*

[1] Oftest fjernest fra Vokalen. [2] Oftest nærmest ved Vokalen.

2. Forudsat, at Listerne over Kombinationsmulighederne er korrekte, kan Sprogartens 15 Konsonanter (idet der ses bort fra x) defineres på følgende Måde:

h er den eneste Konsonant, der ikke kan kombineres med nogen anden Konsonant. Af de øvrige 14 Konsonanter står de 6 fortrinsvis nærmest ved Vokalen, når de indgår i Konsonantforbindelser, nemlig v, j, m, n, l og r; de øvrige 8 står, når de indgår i Konsonantforbindelser, oftest fjernest fra Vokalen, nemlig p, b, t, d, k, g, f, s. Af de sidstnævnte 8 står een, nemlig f, altid fjernest fra Vokalen, når den kombineres med andre Konsonanter, medens de øvrige 7 også kan stå nærmest ved Vokalen. Af disse 7 er den ene, nemlig s, den Konsonant, der indgår i flest Kombinationer; den står altid fjernest fra Vokalen i Forlydskombinationer (men kan både stå nærmest og fjernest i Udlydskombinationer), medens de øvrige 6 kan være både nærmeste og fjerneste Konsonant såvel i Forlyd som i Udlyd. Disse 6 indtager desuden en Særstilling ved, at to og to af dem er faldet sammen i flere Konsonantforbindelser, således at de derved inddeles i 3 Par: p/b, t/d, k/g. Af disse Par er t/d det eneste der kan kombineres med begge de andre to Par (i Udlyd og fjernest fra Vokalen). Mellem p/b og k/g er der bl. a. den Forskel, at k/g, men ikke p/b, kan kombineres med v (hvilket forudsætter en heraf uafhængig Definition af v).

Af de førstnævnte 6 Konsonanter (de vokalnære) kan de 4 være både nærmeste og fjerneste Konsonant i Konsonantforbindelser, nemlig v, n, l, m, medens de øvrige kun kan stå nærmest Vokalen. Af disse 4 kan v og m i Forlyd stå både fjernest fra og nærmest ved Vokalen, medens l og n i Forlyd kun kan stå nærmest ved Vokalen; i Udlyd kan v kun stå nærmest Vokalen, m både nærmest og fjernest (herved falder m i samme Gruppe som p, b, t, d, k, g; men når m kombineres med disse Konsonanter (i Udlyd), står det altid nærmest ved Vokalen). I Udlyd kan n og vistnok også l stå både nærmest ved og fjernest fra Vokalen, men når de kombineres, står l nærmest, n fjernest. Hvis l i Udlyd ikke kan stå efter Konsonant, falder det i samme Gruppe som de følgende 2 Konsonanter, der kun kan stå nærmest ved Vokalen, nemlig j og r, men afviger fra dem ved i Forlyd at kunne stå efter s. I Udlyd findes j, men ikke r foran k/g (og p/b), og i Forlyd findes r, men ikke j efter k, g, v (og d).

Tillæg om Konsonanternes Frekvens.

I de p. 131 omtalte Texter har jeg talt ialt 2273 Konsonanter, hvilket giver gennemsnitlig 1.7 Kons. pr. Stavelse. Af de 1340 Stavelser har ca. 34% (hvoraf henved $^1/_3$ er ubetonede Stavelser) ingen forlydende Konsonant, ca. 55% har forlydende Enkeltkonsonant, og ca. 11% forlydende Konsonantkombination; ca. 28% af Stavelserne har ingen udlydende Konsonant (her er ikke medregnet *-ə(r)*, der forekommer 63 Gange, heller ikke Diftong + (*r*); Enstavelsesord, der står tryksvagt, er medregnede, hvis de i trykstærk Stilling har Nul, men ikke, hvis de i trykstærk Stilling har *-r*); ca. 64% har udlydende Enkeltkonsonant (men her er medregnet *-ə(r)* og Diftong + (*r*), jfr. ovfr.), og ca. 8% har udlydende Konsonantforbindelse.

Af de 2273 Konsonanter står 46% i Forlyd, 54% i Udlyd.

På Grund af de talrige Tilfælde af Neutralisation kan der ikke gives nogen Liste over hver enkelt Konsonants Frekvens. Og hvis hver Stilling og hver Kombination gennemgås for sig, bliver Tallene så små, at Tilfældigheder kommer til at spille for stor en Rolle. Her skal derfor blot nævnes de hyppigste og de sjældneste Enkeltkonsonanter og Konsonantkombinationer i henholdsvis Forlyd og Udlyd efter betonet Stavelse.

Af de forlydende Enkeltkonsonanter er de hyppigste d, h, v og s (i denne Rækkefølge; Årsagen er bl. a. de meget hyppigt forekommende Pronominer den, han, hun, hvad, vi, Verber som have, vorde, være, Adverbier som da, hvor, så). De sjældneste er x, p, n, r. Af forlydende Konsonantkombinationer er de hyppigste s + k/g, b + r og s + t/d (Verberne skulle, stå, bråge). Af de udlydende Enkeltkonsonanter er de hyppigste r, n, m, og de sjældneste -ð-, -f, b, x. De hyppigste udlydende Konsonantforbindelser er n + d, l + d, n + t, l + t, n + g, s + t/d og v + n.

ORDREGISTER

På Grundlag af de i det foregående vundne Resultater — sikre og sandsynlige — gøres der her et Forsøg på at meddele det citerede Ordstof i en adækvat Notation, dvs. en Notation, som på een Gang er simpel og tilstrækkelig. Af Tegn, der ikke forekommer i den alm. danske Ortografi, anvendes kun følgende: x *som Betegnelse for den i unge Låneord forekommende Variant af* g, *se p. 182, 191;* ə *som Tegn for Vokalen i ubetonet Stavelse (der tages altså Hensyn til den sandsynlige Mulighed, at alle Vokalforskelle er neutraliserede i ubetonet Stavelse undtagen i Fremmedord, jfr. p. 130);* ˈ *og* ˌ *til Angivelse af Accenterne Fortis og Semifortis (Infortis lades ubetegnet; Fortistegnet udelades i Former med Fortis + Infortis (el. ubet. Stav.)). Bindestreg angiver Stavelseskellet i de Tilfælde, hvor dette ikke ligger umiddelbart foran* ə *eller Accenttegn (efter gængs Ordbogspraxis benyttes Bindestreg desuden foran Endelser og 2. Compositionsled).* : *foran en Opslagsform betyder, at det pågældende Ord i Afhandlingen er karakteriseret som Fremmedord. — Ved Valget af Skrivemåderne tages der Hensyn ikke blot til det i Afhandlingen meddelte, men til alt foreliggende Optegnelsesmateriale. Undertiden opføres i [ ] en Opslagsform, som tilfældigvis ikke er nævnt i Afhandlingen, men findes i det øvrige Materiale. — I Notationen er iøvrigt søgt gennemført følgende Principper: Hvor det på Grund af Neutralisation er usikkert, hvilken Udtryksenhed der foreligger, anvendes efter vilkårligt Valg et af Tegnene for de to Størrelser, der indgår i Neutralisationen, og dette Tegn kursiveres; Verbet hæspe skrives altså* hæsp *med kursiveret p, fordi det ikke kan siges, om den sidste Konsonant er* p *eller* b, *da Forskellen* p : b *er suspenderet i Udlyd efter Konsonant, jfr. p. 228. Men Kursivering anvendes ikke i de Tilfælde, hvor det trods Neutralisation er muligt at bestemme Stammens Vokal eller Konsonant, fx. ved Hensyntagen til Bøjningsformer (eller til Afledninger), hvor Betingelserne for den pågældende Neutralisation ikke er til Stede; skønt Forskellen* d : r *er ophævet i enkel Udlyd (se p. 184 f.), skrives Infinitiven* sed *sidde følgelig med* d, *fordi en anden Bøjningsform, nemlig præs.sing.* sedər, *har* d *og ikke* r *i en Position, hvor denne Forskel ikke neutraliseres (se p. 184); af tilsvarende Grunde skrives fx Verbet* gnor *knurre og Subst.* yər *Øre med* r *og ikke r, fordi præs.sing.* gnorer *og Afledningen* ˈmuusˈyərər *musøret har* r *og ikke* d *i den samme Position (Valget af sådanne ikke-kursiverede Tegn begrundes undertiden ved Bøjningsformer, som ikke er anført i Afhandlingen og derfor heller ikke i Registret); men med disse Forsøg har Forf. utvivlsomt ikke udtømt de Muligheder for synkroniske »Etymologier«, som en fortsat Analyse af Sprogarten indebærer. Hvor det er nogenlunde sikkert, at Dialekten i en given Kombination har en Forskel mellem to Udtrykksstørrelser, men på Grund af Materialets Art usikkert, hvilken Størrelse der foreligger i den givne Ordform, gøres der i en Parentes opmærksom på Usikkerheden, fx* »aav (aa *el.* a ?) *præp. af«* (*jfr. p. 97 f.*). *Hvor det er usikkert, om der finder Neutralisation Sted, kursiveres det ene Bogstav i Parentesen, fx* »åld (å *el.* o) *pron.fk.&pl. al, alle« og* »old (o *el.* o) *sb. Uld«* (*jfr. p. 83*). *Hvor der skønnes at foreligge en nogenlunde stor Sandsynlighed, er disse*

Parentescr dog udeladt. Det er — noget vilkårligt — anset for sandsynligt, at Forskellen r : d *neutraliseres i alle Udlydskombinationer undtagen i Stillingerne efter* n, l *og foran* t (*jfr. p. 190, 202*). *Efter udlydende Diftong kan det af Pluralis- og andre Bøjningsformer undertiden ses, om der foreligger* r *eller* d *eller Nul, jfr. p. 166 (se fx under* gyør *vb. gøre,* eæd *vb. spise,* kveæ *vb. synge); hvor dette ikke kan ses, er der tilføjet en Parentes »(r el. Nul?)«; i disse Tilfælde er Valget af r eller Nul i Opslagsformen foran Parentesen historisk betinget, dvs. tilfældigt. Efter* ə *er så godt som altid skrevet kursiveret r* (*jfr. p. 167 f.*). *Endelserne i Adjektivers ik.-Form og i de korte svage præt.- og præt.part.-Former skrives* -t, *ikke* t, *fordi der ikke kan foreligge* -d *efter* n *og* l *i fx* fint, *fint,* veelt *valgte, jfr. p. 190. — Der henvises ved Sidetal til alle de Steder i Afhandlingen, hvor en Ordform findes opført, med følgende to Undtagelser: til Formerne i Listerne p. 114—16, 175—77, 192—93 og 203—08 henvises normalt kun, når den pågældende Form ellers mangler. Henvisning til Sætninger og andre Ordforbindelser er kun gjort obligatorisk ved de Ord, for hvis Skyld Forbindelserne anføres; til andre Ord henvises kun, hvis de ellers mangler. — Rækkefølgen er alfabetisk;* ə *følger umiddelbart efter* e, x *efter* g; *efter* ø *følger* ö *og* å. *Som Opslagsformer vælges efter alm. Praxis nom.sg. af Substantiver, nom. af Pronominer, pos.fk.sg.ubest. af Adjektiver, pos. af Adverbier, fk. af Numeralier og inf.act. af Verber. Nomina actionis på* -(ə)n *har samme Form som præs.part. og behandles som Verbalformer, men særbetegnes dog som nom.act. — De stærke grammatiske Forkortelser vil næppe volde Vanskeligheder; fx betyder pr.2.sg. Præsens 2. Person Singularis, pos.pl.&best. Positiv Pluralis- og Bestemthedsform, hty.ik. højtysk Intetkønsform.*

a *præp. ad 42.* — a *inf.mærke at 42.* — a *conj. og 42. 165.* — aab *sb. Abe 176.* — [aag] *vb. age. pr.sg.* ægər (æ *el. e?*) *125. prt.part.* aagən *197.* — aand *sb. And 41 f. 118. 158. pl. = sg. og* -ər *42. 63.* — -ˌæg (æ *el. e?*) *sb. Andeæg 81.* — aask *sb. Aske 157.* — -ˌskufələr *sb. Askeskuffe 73. 183. 217.* — -ˌskåvl-gən *sb. Askeskovl 224.* — [aətən] *sb. Aften. pl.* -ər *215.* — -ˌmjælək (æ *el. e?*) *sb. Aftenmælk 82.* — aav (aa *el.* a?) *præp. af 50 ff. 62. 97 f.* — ˈaavtægtsˌhuus (aa *el.* a?) *sb. Aftægtshus 205.* — agt *sb. Agt 37. 170.* — al *sb. Alen 46.* — aləv *sb. Al 198.* — alm *sb. Elm 204.* — :alˈmeelix (*Trykacc.?*) *adv. lidt efter lidt 128.* — almstrop *propr. Almstrup 227.* — :alˈmæxtix *adv. almægtig 128.* — alsəngər *sb. Alsinger 123.* — alsˈvåång *propr. Alsvang 104.* — am *sb. Amme 46.* — amt *sb. Embede 203.* — an *præp. ved 37.* — an *ubest.art.fk. 164. ik.* at *22.* — an *pron. man 22.* — andən *num.& pron. anden 58 f. 159.* — andərək *sb. Andrik 130.* — andər-ligər (g?) *adv. anderledes 120.* — anəkən *propr. Anneken 224. gen.* anəkəs *127.* — ankər *propr. Anke 224.* — an-maˈrii (ii *el.* i?) *propr. Anne Marie 93.* — antər (*og* æjtər) *conj. eller 168.* — ar *best.art. 165.* — :ar-bi *sb. Arbejde 36.* — arl *adv. årle 171. 197.* — arm *sb. Arm 56. pl.* -s *63.* — arm *adj. fattig 56. ik.* -t *172.* — ˈarmˌkruog *sb. Armhule 172.* — ˈarmˌfjyldəngər *sb. Armfjoldinger 124.* — [asəl] *vb. gå baglæns. pr.sg.* -ər *217.* — ask *sb. Æske 157.* — atənst *num. attende 127.* — avtərst (r *el. Nul?*) *adj.sup. agterst 208.*

baag *vb. bage 118. nom.act.* baagən *161. prt.part.* baagən *197.* — baagələr *adj. svagt begavet 216.* — ˈbaagˌuon *sb. Bageovn 107. 112.* — baar *sb. Trillebør, pl.* baarər *125.* — ˈbaarˌfuotər *adj. barfodet 167.* — baarn *sb. Barn 41. 171. pl.* byørn *43. 117. 171. 197 f. gen.pl.* byørns *206.* — baart *adj.ik. bart, rent 22.* —

bakəløng *sb. Ryglœn 122. 217.* — bald *adv. snart, næsten 158 ff.* — balək *sb. Trævœrk ml. Lo og Stald 199.* — balər *sb. Balje, pl.* balərər *168.* — [band] *vb. bande. pr.sg.* -ər *125.* — :bant-ix *adj. vældig, imponerende 128. 213.* — [be] *vb. bede (bitten). pr.sg.* beer *99. prt.part.* been *99 ff. 112. 195.* — beˈdræj *vb. bedrage 86.* — beer *adj.comp. bedre 100 ff. 113.* — beerəng *sb. Bedring 113.* — beest *sb.sg. & pl. Stykke Hornkvœg 41. 99 ff. 109.* — :beet *sb. Bet 42. 94.* — beˈgreev *vb. begrave 54. 96.* — :beˈxræp-nis *sb. Begravelse 127.* — beˈhoold *vb. beholde 103.* — bej *sb. Bi 50 ff. 86 f.* — -ˌbroj *sb. Bibrød 53.* — beˈkeent *adj. bekendt 135.* — beˈllaj *adj. plaget 53.* — beˈleev (ee *el. e?*) *vb. opleve 52. 96.* — :beˈliibong *sb. Behag 123.* — ber *sb. Bid, Mile 177.* — berəkˈmuoskən *propr. Birkmoseken 223 ff.* — beˈræj *adj. rede 52.* — beˈskien *sb. Besked 155.* — beˈsvims *vb. besvime 204.* — beˈsyøg (yø *el.* øø?) *vb. besøge 147.* — :beˈtant *adj. bemærkelsesværdig, tiltalende 203.* — :beˈtvyvlong *sb. Tvivl 70.* — :beˈveegong *sb. Bevægelse 124.* — bevər *vb. bœvre, ryste 59. 84. 96.* — -ˌæsk (æ *el.* e?) *sb. populus tremula 84.* — beær *vb. bære 43. 107. 116. pr.sg.* bær *175. prt.part.* bårn *56. 197. nom.act.* beærn *166.* — beˈønk *vb. ynke 56.* — bien *sb.sg.&pl. Ben 43 f. 64. 107. 117.* — bieskt *adj.ik. besk 164. 204.* — bild *sb. Billede 158.* — bildər *adj.&adv. rimelig, temmelig 158.* — bind *sb. Bind 175.* — bind *vb. binde 46. pr.sg.* bindər *177. prt.2.sg.* bantst *206.* — bit *vb. bide 74 f. 117. 185. pr.sg.* bidər *151. pr.pl.* bit *185. prt.* bied *185. prt.part.* bet *115.* — bjərər (e *el. e?*) *sb.sg.&pl. Bjærg 27. 58. 82.* — bjerəgər (e *el. e?*) *adj. bakket 82. 218.* — bjyg *sb. Byg 75. 117. 149.* — bjælək (æ *el. e?*) *sb. Bjælke 57. 110. 199. pl.* -ər *218.* — bjærəg (æ *el. e?*) *vb. bjærge 82. 128. 198. pr.sg.* -ər *218. prt.part.* bjårəgən (å *el.* o?) *128. 218. nom.act.* ˈhyø-, ˈkuornˌbjærəgən (æ *el. e?*) *Hø-, Kornbjærgning 82. 218.* — bjærəp (æ *el. e?*) *propr. Bjerrup 82. 121. 129. 199.* — bjærəpər (æ *el. e?*) *sb. Bjerruper 121. 129. 199.* — bla *sb. Blad. pl.* blaar *166.* — blaar-gərn (blaarəkərn?) *sb. Blårgarn 125. 141. 218.* — blees *sb. Blære 100.* — blej *sb. Bly 50. 86.* — blesər *adj. blisset 167.* — bleær (*r el. Nul?*) *vb. blæde 166.* — blieg *adj. bleg 192.* — blom *sb. Blomst 40. 46 ff.* — blyv *vb. forblive 52.* — blyø (*-r el. Nul?*) *sb. Blød 166.* — blyø (*-r el. Nul?*) *adj. blød, ik.* blöt *79.* — blåk *sb. Blok, pl.* -ər *63.* — [blåsən] *vb. blomstre. pr.sg.* -ər, *nom.act.* -ən *215.* — boa (*-r el. Nul?*) *pron. begge 43.* — boam *sb. voxende Træ 43. 108. pl.* -ər *57.* — boand *sb. Bånd 177.* — boas *sb. Stald 43. pl.* -ər *57. 62.* — bojək *sb. Buddike 88.* — bok *sb.sg.&pl. Vædder 63.* — boks *adj. parringslysten om Får 204.* — boks-ləns (o *el.* å?, s-l *el.* səl?) *propr. Boxlund 126. 227.* — bol *sb. Brœt 40. 46 ff. 62.* — bol *sb. Tyr 40. 46 ff. 62. 75. 117. pl.* -ər *58.* — -ˌeeng *propr. Tyreeng 59.* — -ˌstuur (*Trykacc.?*) *sb. en som voxen kastreret Tyr 41. 59.* — bomøl *vb. svire, pr.sg.* -ər *220.* — bond (o *el.* å?) *sb. Bund 83. 158 f. 220.* — bondələm (o *el.* å?) *propr. Bondelum 121. 127.* — bondələr (o *el.* å?) *adj. bundlig om Le 216. 220.* — boog *vb. banke 102 f.* — borər *propr. Flensborg 58. 76 f.* — botəl *sb. Flaske 126. 141. 151. pl.* -s, -ər *126. 216.* — botəl-gən *sb. lille Flaske 151. 224.* — braand *sb. Brand 40 f.* — braandsk *adv. brandagtig 206.* — brampər *sb. Brombær 226.* — breem *vb. brœmme om Korn og Hø 101.* — brej *sb. Grød 51 ff.* — brev *sb. Brev 52 ff. 96.* — -ˌbeærər, -ˌdreegər *sb. Postbud 96.* — -ˌkas, -ˌkasən *sb. Brevkasse 96.* — brie (*-r el. Nul?*) *adj. bred 115.* — broa (*-r el. Nul?*) *sb. Tagskæg 116.* — broj *sb. Bråd 50 ff. 88. pl.* -ər *125.* — ˈbruˌfeær (*-r el. Nul?*) *sb. Brudefærd 116.* — ˈbruˌfålək *sb. Brudefolk 78 f.* — brukəns *propr. Broderkens 224.* — brunələr *adj. brunlig 167. 216. 220.* — bruo (*-r el. Nul?*) *sb. Bro 44.*

192. — bruun *adj. brun 112. 220.* — bryj *vb. ruge, nom.act.* bryjən *150.* — [bryt] *vb. bryde. pr.sg.* brydər *58.* — bryø (*-r el. Nul?*) *sb.sg.&pl. Brød 43 f. 64.* — -ˌkniv *sb. Brødkniv 69.* — bræjn *sb. Pande, Hjærne 158. 196.* — bræms *sb. Bremse 204.* — brænd *vb. brænde 40. 48. 80. pr.sg.* brændər *80. prt.part.* breent, ˈaavˌbr. *99 ff. 109. 159. pr.part.&nom.act.* brændən *80. 161.* — brændər *sb. Brænder i Lampe 80.* — brændsəl *sb. Brændsel 80.* — brænd-vin *sb. Brændevin 80. 120. 221.* — -(s)ˌbotəl *sb. Brænaevinsflaske 80. 120.* — -ˌhuost *sb. Brændevinshoste 120.* — -sˌglaas *sb. Brændevinsglas 80. 120.* — [brøg] *vb. brygge. nom.act.* brøgən *197.* — brøøgəm *sb. Brudgom 221. pl.* -s, -ər *127.* — brøøtəng *sb. Idømmelse af Bøde 123 f.* — [brååk] *vb. brøde (Hør). prt.part.* brååkər *176.* — brååkər *sb.pl. Hørbrøder 176.* — brååd *sb. Steg 102 ff. 118. pl.* bråårər *125,* bråådər *167.* — brååd *vb. stege 184. pr.sg.* bråådər *184. prt.part.* bråådər *176.* — ˈbråårˌsən *sb. Brodersøn 78.* — brååtəm, brååtəmən *sb. Bræm i Korn og Hø 127.* — ˈbuˌfåvərər *sb.pl. Bondefogeder 125. 217.* — buk *sb. tyk Mave 114.* — bukər *adj. buget 140.* — [buo (*-r el. Nul?*)] *vb. bo. pr.sg.* buor *175.* — buog *sb. Bog 43.* — buolt-jəns *propr. Boditljens 143. 223. 226.* — buor *sb.sg.&pl. Bord 44. 63. 111. 162. 166.* — -ˌfuld *sb. Bordfuld 120.* — buur *sb. Bonde 111. 162.* — byləpər *sb. Bøllebær 218. 221. 226.* — -ˌsaft *sb. Bøllebærsaft 218.* — bylt-jər *sb.pl. små Bylder 223. 226.* — ˈbyndər-fårˌsaməlәng *sb. Bønderforsamling 122.* — byntəkər *sb.pl. Hørneg 143.* — bynt-jən *sb. Hørneg 143.226.* — byy *vb. byde 116.* — byøg *sb. Bog 43.* — byørnsk *adj. barnagtig 206.* — ˈbyørnsˌoarəngər *sb.pl. Barneåringer 123.* — byət *vb. fyre 44. prt.part.* böt *115.* — byətəlәng *sb. Bede 121 f. 216.* — bægər (æ *el. e?*) *pron. begge 81. 145. hty.ik.* bægəs (æ *el. e?*) *hegge Dele 81.* — bægt *sb. Bægt 203.* — -ˌpuos *Bægtpose 44.* — bæk *sb. Bæk 115.* — bækər *sb. Bager 115. pl.* bækərs *125.* — bænək ˈaav *vb. bene af, prt.* bænəkt ˈaav *173.* — bænəvər *sb. Benved 154. 218 ff.* — bænk *sb. Bænk, pl.* bænk, bænkər *56 63. 81.* — bær *sb.sg.&pl. Bær 64.* — bæsəm *sb. Bismer 121. 127. pl* -ər *215.* — bæstələr *adv. meget (forstærkende) 216.* — bæt *comp. mere 115.* — bøfəl *sb. Bøffel 154. 183.* — bøg *vb. bygge, prt.part.* bøgt *203.* — bøj *sb. Landsby 50 ff. 86 f. gen.* bøjs *87. gen.best.* bøjsəns *215.* — bøk *vb. bukke, prt.* bøkt *170.* — bøkəlәng *sb. røget Sild, pl.* -ər *122. 217.* — bøksər *sb.pl. Buxer 76.* — børn-gən *sb. lille Armfuld 224.* — bøs *sb. Bøsse 115.* — bøt *sb. Bøtte 115.* — böjl *sb. Bøjle 204.* — bölək *vb. brøle, pr.sg.* böləkər, *prt.part.* bölәkt *173. 218.* — bå *sb.sg.&pl. Bud 64.* — båbəl (-b- *el.* -p-?) *sb. en Vandplante 214 ff.* — båln *vb. bulne, om Betændelse, pr.sg.* -ər *215.* — båln *adj. bullen, ik.* -t *198.* — båv *sb. Bue 50 ff. 97.* — båår *sb.sg.&pl. Båd 63.* — bååt-jən *sb. Savlesmække 223. 226.*

da *adv. da 22.* — daalər *adj. daglig 125.* — daands *sb. Dans 206.* — daands *vb. danse 206.* — :daa-tom *sb. Datum 121. 127.* — dajmər *sb. Demat 215.* — dam *sb. Dam 46. pl.* -ər *62.* — damp *sb. Damp 40. 56.* — damp *vb. dampe 40. 56.* — dansk *adj. dansk 37. 56.* — dav (a *el.* aa?) *sb. Dag, pl.* daav *50. 52 ff. 64. 97 f. gen.sg.tryksv.* das *77.* — davər (a *el.* aa?) *sb. Davre 162.* — davnəng (a *el.* aa?) *sb. Dagning 122.* — :de *nty.best.art. 74.* — deert *sb. Dyr 41.* — deg (e *el. e?*) *sb. Ildsted 68. 147 ff. 176.* — dengs *sb. Tingest 205.* — deær (*r el. Nul?*) *adv. der 44. 107. 116.* — -ˌte (*Trykacc.?*) *dertil 107.* — -ˌyvər *derover 25.* — -ˌætər (*Trykacc.?*) *derefter 152.* — di *pron. de 114. obl.cas.* dæm *48.* — dieg *sb. Dej 175.* — diel *sb.sg.&pl. 43. 63. 160.* — dielәng *sb. Deling 123.* — dien *sb. Degn 175.* — dier (r *el. Nul?*) *poss.pron.fk. deres, ik.* diert (r *el. Nul?*), *præd.* dies *107. 110.* —

dit *poss.pron.ik. dit 166.* — doal *adj. smuk 158 ff.* — dofər *sb. Duehan 152. 183.* — dom *adj. dum 75. 117. ik.* -t *203. comp.* -ər *167.* — donək *vb. tordne, pr.sg.* -ər *130. prt.&prt.part.* donəkt *129. 170. 173.* — draab *vb. træffe 41. 183. prt.* druob (uo *el.* oo?) *137.* — dratəl *vb. dratte, pr.sg.* -ər *216. 220.* — drej *vb. dræ, pr.sg.* -ər *54. 87.* — [drek] *vb. drikke, pr.pl.* drək, *pr.sg.* -ər *142. prt.part.* drokən *77.* — :dreling *sb.* $^1/_3$ *Skilling 124.* — dretəl *sb. Drittel 142.* — drɛv *sb. Drift 53.* — driv (i *el.* ii?) *vb. køre trans. 50 ff. 68 ff. 95. pr.sg.* -ər *69. prt.part.* drevn *57. 96. 196.* — druf *adj. dårlig tilpas 183.* — dryøm *sb. Drøm 43.* — dræj *vb. drage, trække, dreje 50 ff. pr.sg.* -ər *86. prt.* dråv *50. 85. prt.part.* dråvn, ˈaavˌdr- *taget af,* ˈoaˌdr- *taget på, om Klæder,* ˈåpˌdr- *opdraget 85. 97. 196.* — drøj *adj. drøj 192.* — drømpəl *sb. Tærskel 95.* — dröm *vb. drømme 48. pr.* -ər *25.* — drååb *sb. Dråbe 102 ff. 137 f.* — du *pron. du 73 f. obl.cas.* dæ *165.* — dun *sb. Dun 38 ff. 92.* — duol *sb. Skelmærke 175.* — duort-jən *propr. Dortjen 226.* — dvatsk *adj. pjattet 192.* — dvåål *sb. Dvale 169.* — dyldər *adj. tålmodig om Hest 167.* — dyn (y *el.* yy?) *sb. Dynə 112. 160. 195.* — dynəvər *sb. Dynevår 128. 218 ff.* — dynt-jən *sb. Anekdote, pl.* dynt-jəs *223 ff.* — dyyr *adj. dyr 194.* — dyø (-*r el. Nul?*) *sb. Død 175.* — dyø (-*r el. Nul?*) *adj. død, ik.* döt *79.* — dyø (-*r el. Nul?*) *vb. dø, pr.* dyør *115. prt.* dyør *43. 166.* — dyøb *vb. døbe, prt.* dyøbt *170.* — [dyən] *vb. lugte. pr.sg.* dön *79.* — dæk *sb. Dække 175.* — dæk *vb. dække, prt.* doat *175 f.* — dæmələng *sb. Dæmning 122. 216.* — dænd *pron. den 111. ik.* der *161 ff., tryksv.* er *163.* — døgtər (*g el.* x?) *adj. dygtig 129. 167.* — døl *vb. dølge 46.* — :döjbəl *sb. Djævel 222.* — dör *sb. Dør 68. pl.* døər *64.* — -ˌgrev *sb. Dørgreb 52. 96.* — dörnsk *sb. Dagligstue 204 ff. pl.* -ər *213.* — dåg *adv. dog 77. 84.* — dåg *sb. Dugg 84.* — [dåg] *vb. dugge, pr.sg.* ər *84.* — dågəns (å *el.* o?) *adv. dog 77.* — :dåktər *sb. Læge 213.* — dåålər *sb. Daler 205.* — dååvən *adj. doven 57. 97. 102.*

eeldər *num. elleve 99. 158 f.* — eend *sb. Ende 41. 99 f.* — eend *vb. ende, pr.sg.* -ər *99.* — ˈeendˌlængs (*Trykacc.?*) *adv. endelangs 99.* — eeng *sb.sg.&pl. Eng 63. 101.* — eenkən *propr. Engken 224.* — :ee-vix *adj. evig 128.* — egəl *sb. Istap 197.* — :eˈxåål *adj. ligegyldig 182.* — ejək *sb. Eddike 150.* — ek *adv. ikke 22.* — eˈlet *pron. lidt 22.* — elək *sb. Ilder 56. 130. 199.* — eməstər *propr. Immensted 74.* — eməstəngər *sb. Person fra Immensted 124.* — engən *pron. ingen 75. 126. ik.* int *129.* — eˈnoond *adv. endnu 158.* — ensəl *sb. Ø 74.* — erl *sb. Ajle 158. 171. 197.* — -ˌgaab *sb. Ajlehul,* -ˌkuul *sb. Ajlekule 197.* — ˈɛrnˌanˌstalt *sb. Sindssygehospital 165.* — esk *se æsk.* — evnər (*e el.* ee?) *sb. Hammelstok 215.* — eæbəl *sb. Æble 57. 117.* — eæd *sb. Ædc 107.* — eæd *vb. spise 107. pr.sg.* ædər *151 f. prt.part.* æt *176.* — eærmkən *224.*

[faad] *vb. fatte, forstå, pr.sg.* fædər *176.* — faar *sb. Fader 183.* — fag *sb. Fag 149. gen.* -s *189. 204.* — fajm *sb. Favn 204.* — [fajn] *vb. fin, fornem. ik.* fajnt *56. 205.* — faləg *vb. skrælpløje 128. 198. nom.act.* -ən *128. 218. jfr.* fæləg. — famələr *adj. følelsesløs af Kulde, om Fingre 216.* — faˈmilər *sb. Familie, pl.* faˈmilərər *168.* — far *sb. Fad, pl.* faar *64.* — fast *adj. fast 115.* — :fat-jən *sb. lille Fad 143. 223 ff.* — feem *num. fem 99 f.* — feer *num. fjerde 193.* — :feertixst *num. fyrretyvende 189. 208.* — fefər *adj. fiffig 154. 167. 183.* — fejər *num. fire 87. 195.* — fek *sb. Lomme 176.* — fel *sb. Fælg 76.* — fengər *sb. Finger 75.* — fetəl *sb.* ¼ *Time 193.* — fied *sb. Fjer 57. 175. pl.* fiedər *150.* — fier (*r el.* d?) *adj. fed 115. ik.* fæt *176. comp.* fietər (t *el.* d?) *167.* — fierəkən (ier?) *sb. Overdyne 57. 126.*

225. — fiil *sb. Fil 25.* — fiin *adj. fin, findelt 56. 195. ik.* -t *190.* — fiir *vb. fejre 115.* — fikəns *propr. Fikens 224.* — find *vb. finde 175.* — fjuutən *num. fjorten 193.* — fjuutənst *num. fjortende 23. 127.* — fjærəng (æ *el. e?*) *sb. Fjerding 124.* — fjååld *propr. Fjolde 102 ff. 158 f.* — ˈflag|ståång *sb. Flagstang 103 f.* — flej *vb. lave 193.* — fler *vb. flirre, pr.sg.* flerər *184.* — floa (*-r el. Nul?*) *vb. flå, pr.sg.prt.&prt.part.* floar *166.* — ˈflogt|gaab (*g el.* x?) *sb. Flyvehul i Bikube 138.* — [flyt] *vb. flyde. pr.sg.* flydər *58.* — [flyʋ] *vb. flyve. prt.part.* flåvn *164.* — flyøt *sb. Fløde 44.* — ˈflyøt|gaab *sb. Flyvehul i Bikube 138.* — flåk *sb. Flok, pl.* -ər *62.* — flåv *sb. Flue 50. 55. 97.* — flåv *adj. flov 52.* — [flååg] *sb. Byge. pl.* -ər *103.* — fnyys *vb. nyse 193.* — foa (*-r el. Nul?*) *vb. få 183. pr.sg.* feær *111. 166. prt.2.sg.* fækst *205. prt.part.* fångən (å *el.* o?) *38. 78. 83 f. 95.* — foar (*r el. Nul?*) *sb.sg.&pl. Får 43. 64.* — foart *sb. Fjært 175.* — forəg (o *el.* å?) *sb. Fure, pl.* -ər *125 ff. 145. 198. 218.* — ˈåp|forəgt (o *el.* å?) *prt.part. pløjet første Fure af Ager 129. 198.* — fot-jən *sb. Æbleskive, pl.* fot-jər *77. 143. 226.* — -s|pand *sb. Æbleskivepande 77. 143.* — fram *adv. frem, fremme 46.* — ˈfram|golər *sb. Forstue og Lo 77.* — frandsələr *sb.pl. Trævler 217.* — frej *adj. fri 177.* — ˈfrej|værəvər *Mægler ved Frieri 217.* — froa (*-r el. Nul?*) *præp. fra 193.* — froand *adj. højre, om Hest 126.* — fryndələr *adj. venlig 216.* — :ˈfrynt|skop (*Trykacc.?*) *sb. Slægtskab 120.* — fryys *vb. fryse 193.* — ˈfryø|lob (*Trykacc.?* b *el.* p?) *sb. Sædekurv 120.* — frövər *vb.pr.sg. glæder, prt.&prt.part.* frövərt *69. 121.* — ˈfrövər|tuorn *Plantenavn 69.* — fuld *adj. fuld 159.* — fuor (*-r el. Nul?*) *sb. Fod, pl.* fætər *143. 151. 167.* — -|spåd *sb. Fodspor, pl.* ˈfætər|spåådər *185.* — furmət (u *el.* uo *el.* uu?) *sb. Overskjorte 129.* — fust *sb. Nœve 114.* — fuul *adj. doven 25.* — fågən *vb.prt.part. føget 84. 197.* — fyldəng *sb. Fylding, pl.* -ər *121 ff.* — fyldər *adj. fyldig 175.* — fysələng *sb. Vanti, pl.* -ər *121 f. 217. 220.* — fyøl *inf. føle 115.* — fyər (*r el. Nul?*) *inf. føre 11 f. 115. pr.sg.* för *77. 115.* — :fæftix *num. halvtreds 147.* — fæjəkən (æ?) *propr. Fedderken 72.* — fæjl *sb. Fejl 175.* — fœld *sb. Fælde 177.* — fæləg *vb. skrælpløje 121. 128 f. pr.sg.* -ər *128. 218. prt.part.* -t *128 f. 198.* — fæləg *vb. sætte Fælg på Hjul 128. 198.* — :fælix (x *el.* g?) *adj. forfalden til Betaling 121. 128 f.* — fæmt *num. femte 203.* — fæmtən *num. femten 23. 59.* — fæmtənst *23. 127.* — fængər *vb.pr.sg. tænder 177. prt.part.* ˈan|fængt *tændt 204.* — færəv *vb. inf.& pr.pl. farve 128. 153. 172. 198 f. pr.sg.* -ər *128. 153. 217. prt.&prt.part.* -t *128. 172.* — færəstər *sb. Farver 127 f. pl.* -s *125.* — :færnis *sb. Fernis 127.* — færs *sb. Vers 204.* — fæst *sb. Fest 115.* — fæstər *sb. Skovrider 123 f.* — fætər *adj. fedtet 167.* — føl *sb. Føl 40. 46. 49.* — føləg *vb. følge 75. 198 f. 219. pr.sg.* -ər *218.* — føst *num.&adv. først, første 200. 205.* — føər *adv. før 163.* — föj *adj. født 51 f. 87.* — fåld (å *el.* o?) *vb. falde 46. 158. pr.sg.* fældər *80. pr.pl.* fåld (å *el.* o?) *47. prt.* fålt (å *el.* o?) *77. 83. prt.2.sg.* fåltst (å *el.* o?) *206.* — fålək *sb. Folk 78. 172. 199.* — får *præp.&adv. for 115.* — får|bii (ii *el.* i?) *adv. forbi 93.* — får|dræj *vb. fordrage 50 ff. 86.* — fårək *sb. Fork 37.* — får|gångən (å *el.* o?) *prt.part. forgangen 95.* får|gångənəs (å *el.* o?) *adv. forgangenårs 95. 129.* — får|jædər *vb.pr.sg. glemmer, prt.part.* får|jæt *83.* — får|nemsk *adj. opmærksom, kvik 205.* — :får|rəkt *adj. forrykt 170. 203.* — får|samələng *sb. Forsamling 122. 216.* — får|segtər *adj. forsigtig 170.* — får|skel *sb. Forskel 82.* — får|ståpəng *sb. Forstoppelse 124.* — får|ståå *vb. forstå 103.* — får|teel *vb. fortælle 99.* — får|trietələr *adj. fortrædelig 216.* — [får|tryt] *vb. fortryde. pr.sg.* får|trydər *58.* — [får|vesən] *vb. visne. prt.part.* får|vesənt *207.* — :får|våår *adv. i Sandhed*

116. — fåvl *sb.sg.&pl. Fugl 63. 97.* — fåvl-bər *sb. Fuglbær 218. 227.* — fååg *sb. Fog 116.* — fåår *adv. for 104.* iˈfåår|aav (aa *el.* a?) *i Forvejen 103.* — fåårər *sb. Forår 103 f. 125.* — -|kuorn *sb. Forårskorn 103.* — fåårəst *adj.sup. forrest 104. 200.* — ˈfåår|håvər *sb. Pande 102.* — ˈfåår|maav *sb. Formave 104.* — ˈfåår|tåp *sb. Pandelok 104.*

gaab *sb. Hul 41. 137. pl.* gaab, gaabər *41. 63.* — [gaab] *vb. gabe. pr.sg.* gæbər *139.* — gaar *sb. Gade 175.* — gaarəng *sb. hvad der passer for en 124.* — gafəl *sb. Tvege til at ryste tærsket Halm op med 183.* — gaj *sb. Piskeskaft 92. pl.* -ər *62.* — [gal] *adj. gal, ik.* galt *159.* — -ˈhåvərər *adj. galhovedet 168.* — gamməl *adj. gammel 160. ik.* -t *207. comp.* -ər *167. 216. 220.* — gasər *sb. Gase, pl.* gasərər *168.* — gasərˈvåång *propr. Gasevang 104.* — geftər *adj. giftig 213.* — gevl *sb. Gavl 85. 96.* — gevk *vb. hvæse, om Gås 204.* — gi *vb. give 114. prt.2.sg.* gast *203. prt. part.* geen *195.* — gi *vb. gide 194. pr.sg.* giir *163. 194.* — gild *sb. Gilde 46.* — -|brøər *sb.pl. Medlemmer af et Gilde 135.* — gitsər *adj. gerrig 167.* — glaas *sb. Glas 193.* — glupsk (p *el.* b?) *adj. glubsk 205.* — glæj *adj. glat 50 ff. 72.* — glæjkən *sb. Glathed på Vej 212.* — gnaav *vb. gnave 54.* — gnap *vb. snappe 192.* — gnask *vb. gnaske 192.* — gnaskəˈrii (ii *el.* i?) *sb. Slikkeri 93.* — gnor *vb. knurre om Hund 182.* — gnorəp *vb. kvække om Frøer 129. 199. prt.* gnorəpt *172.* — gnusk *vb. gnide 192.* — goa (*-r el. Nul?*) *vb. 43 f. 117. pr.sg.* geær *43. pr.pl.* goa (*-r el. Nul?*) *22. prt. 1.&3.sg.* gik *182. prt.2.sg.* gikst *205. prt.part.* gångən (å *el.* o?) *38. 76 ff. 83 f. 95. 196.* — goar *sb. Have, Herregård 43. pl.* goarər (goadər), goars (*r?*) *64. 151. 185.* — goar (*-r el. Nul?*) *sb.* iˈgoar *i Går 43.* — goas *sb. Gås 43. pl.* jes *75. 117.* — -|øjn *sb.pl. Gåseøjne, et Vævemønster 196.* — :goat-jən (t*el.* rt?) *propr. Gårdken 226.* — golər *sb. Gulv 77. 167.* — gran *sb. Gran 37.* — grav (a *el.* aa?) *sb. Grav 51. 98. pl.* graav *54. 64.* — [greb] *sb. Hank. pl.* -ər *125.* — greft *sb. Gravning 77.* — grees *sb. Græs 41 f. 102. 118.* — -|fryø (*-r el Nul?*) *sb. Græsfrø 109.* — -|rötər *sb.pl. Græsrødder 109.* — greev *vb. grave 51 f. 55. 96. pr.sg.* -ər *96. 153. pr.pl.* greev *54. 96. prt.* gråv *51. prt.part.* gravn (a *el.* aa *el.* å *el.* åå? n *el.* ən?) *153. nom.act.* greevn (n *el.* ən?) *96. 196.* — greevəlæng (grevəlæng?) *sb. Grævling, pl.* -ər *96. 121 f. 215.* — greevstər (ee *el.* e?) *sb. Person der graver 96.* — greæt *vb. græde 45. 117. pr.sg.* grædər *79.* — grib *vb. gribe 137. prt.pl.&1.&3.sg.* grieb *43. 137. prt.2.sg.* griebst *205.* — griej *sb. Græsjord, Grønsvær 177.* — grien *sb. Gren, pl.* -ər *63.* — griet-jən *propr. Gretjen 143. 226.* — grij *vb. gistne, prt.part.* -ər *150.* — grijəl *sb. Gistnefjæl 125. 150.* — griskən *sb. lille Gris 224.* — groa (*-r el. Nul?*) *adj. grå 193.* — [gruo (*-r el. Nul?*)] *vb. gro. prt.part.* -r *44.* — gryn *sb. Gryn 38.* — grysələr *adj. gruelig 217.* — gryt *sb. Gryde 223.* — gryt-jən *sb. lille Gryde 143. 223. 226.* — gryvl *sb. Gru 160.* — gryən *adj. grøn 115. ik.* -t *128.* — gråv *sb.sg.&pl. Grøft 25. 52.* — gråvt *adj.ik. grøft 203.* — gu *sb. Gud 149. 182.* — gufər *sb. Gudfader, Fadder 183. pl.* gufərər *168.* — guləkər *adj. gullig 167. 218.* — gumər *sb. Gudmoder, pl.* gumərər *168.* — guo (*-r el. Nul?*) *adj. god 115. ik.* gåt *38.* — ˈgu|sən *sb. Gudsøn 78.* — guul *adj. gul 112. 160.* — gyø (*-r el. Nul?*) *sb. Gødning 175.* — gyər *vb. gøre 44. pr.pl.* gyər *22. prt.part.* -t *22.* — gæj *sb. Gedde 51 ff. 72. 87. 92.* — gæjl *sb. Gyvel 175.* — gærəv *vb. garve 154. 198. pr.sg.* -ər *128. 217.* — gærəvər *sb. Garver 128. 217.* — gæsp *vb. gispe 203.* — gæstəs *sb.gen.* (*til*) *Gilde 127.* — gålt (å *el.* o?) *sb. Galt 175.* — gåång *sb. Gang 94. 118.*

:xans *adv. helt 182.* — :xartənər (tən *el.* t-n?) *sb. Gartner 215.* — :xe'boot *sb. Bud 182.* — :xe'dolt *sb. Tålmodighed 195.* — :xe'lik *adv. strax 182.* — :xe'sext *sb. Ansigt 182.* — :xe'sems *sb. Gesims 204.* — :xe'skraj *sb. Skrig 53.* — :xe'skæft *sb. Forretning 203.* — :xe'ven *sb. Gevinst 205.* — :xe'vørts *sb. Krydderi 206.* — :xik *sb. Gig 182.* — :'xlik|xøltix *adj. ligegyldig 128.* — :xnor *vb. kvække om Frøer 182.* — :xnosəl *sb. Brusk 193.* — :xnååtər *sb. Nåde 182.* — :xorəkər *sb.pl. Agurker 74.* — :'xrap|skreft *sb. Gravskrift 193.* — :xreft *d. s. s.* greft *77.* — :xreesix *adv. gruelig 128.* — :'xroot|snutix *adj. storsnudet 128.* — :xrøpəl *sb. lille Grøft 193. pl.* -ər *216.* — :xrøət *vb. hilse 182.* — :xråtə'leer (å *el.* åå?) *vb. gratulere 182.* — :'xålt|lak *sb. Gyldenlak 182.* — :xårnər *sb. Gartner 144.* — :xåt *sb. Gud 182.* — :xåvt *adv. hurtigt 178.* — :xååpəl (p *el.* b?) *sb. Gaffel 183.* — :xåår (ek, engən, int) *adv. slet (ikke, ingen, intet) 102 ff. 118. 144. 182.*

ha *vb. have 38. 165. pr.sg.* hær *164. pr.pl.* haa *223. prt.* haar *22. prt.part.* haan *195.* — haar *sb. Hare 116.* — haasələnd *propr. Haselund 126. 217. 226.* — :haf *vb. hæfte (for Gæld) 154. 183.* — halər *adj. halv. ik.* halt *204.* 'haləvər'tej *halvti 217.* hal'seæt *halvsjette 109.* — halm *sb. Halm 56. 200.* — hals *sb. Hals 37. 190. pl.* -ər *62.* — -|keer *sb. Halskæde 100 f.* — -|kraav *sb. Halskrave 54. 98.* — hamər *sb. Hammer 175.* — han *sb. Han 177.* — hand *pron. han 160. obl.cas.* ham *177.* — 'hand-bən|træ (-*r el. Nul?*) *sb. Hanebjælke 126.* — [handəl] *vb. handle. pr.sg.* -ər *216.* — handələr *sb. Handler 216.* — 'hand|fuld (*Trykacc.?*) *sb. Håndfuld 120.* — hand-gələng, hand-klər *sb. Handske 122. 226. pl.* -ər *171. 217.* — 'hand|grev *sb. Håndtag på Spade 53. 96.* — hand-vol *sb. Plejlskaft 121. 126. 221.* — hanək *sb. Tondetap 130.* — hanskən *propr. Hansken 213. gen.* -s *127. 224.* — :han'teerong *sb. Håndtering 124.* — :'hant-værks|borsk *sb. rejsende Håndværkssvend 205.* — harəg *sb. Harve 198. pl.* -ər *128. 218.* — harəg *vb. harve 128. pr.sg.* -ər *218. prt.* -t *198.* — harəst *sb. Efterår 127. 200.* — -|ar-bi *sb. Efterårsarbejde 128. 200.* — -|tii *sb. Efterårstid 128. 200.* — 'hasəl|nədər *sb.pl. Hasselnødder 77.* — hat *sb. Hat, pl.* -ər *62.* — hav *sb. Hav 51 ff. 98.* — havər (a *el.* aa?) *sb. Havre 97. 167. 195.* — -|åvn *sb.pl. Havreavner 196.* — havkən *propr. Haveken 223 f.* — heeld *sb. Hilde 116. 159.* — 'heetskər|jærn *sb. Hestesko 213.* — heməl *sb. Himmel 75.* — [henk] *vb. hinke. pr.sg.* -ər *25.* — het *vb. finde 22.* — hetələr *propr. Hitler 216. 221.* — :hetsix *adj. hidsig 128.* — hetsk *sb. Husholdning 205.* — hevl (l *el.* əl?) *sb. Høvl 57. 95 f. pl. = sg. el.* -ər *63. 96.* — hevls (l *el.* əl?) *sb.pl. Søljer på Væv 206.* — hevl (l *el.* əl?) *vb. høvle, pr.pl. = inf., prt.part.* -t *96.* — -|bænk *sb. Høvlebænk 85. 96.* — -|spoən *sb.pl. Høvlspåner 96.* — heæl *sb. Hæl 108.* — heær (*r el. Nul?*) *adv. her 107.* — -|utən *adv. herude 107.* — hie (-*r el. Nul?*) *sb. Hede 165.* — hiel *adj. hel 177.* — hiepər *sb. empetrum nigrum 226.* — hierəkər *sb.pl. Hyrdedrenge 223 ff.* — hierər *sb.pl. Hyrder 42.* — hiesk *adj. hæs 157.* — 'hie|skropəkən *sb. Lyngskrubbe 224.* — hild *sb. løst Loft over Stald og Lade 46.* — hind *sb. Hinde 176.* — hind-bər *sb. Hindbær 226.* — hindərt *vb.prt.part. hindret 193.* — hint *vb.prt.part. hentet 193. nom.act.* 'mjælək|hintən (æ *el. e?*) *Mælkehenten 68. 82.* — hoab *sb. Hob 43.* — hoab *vb. håbe 176. prt.&prt.part.* -t *170.* — hoand *sb. Hånd 43. 108. 113. 160. 177. pl.* hindər *167.* — 'hoand|grev *sb. Håndgreb 52.* — hoar (*r el. Nul?*) *sb. Hår 43. 166.* — hoar *adj. hård 116.* — hoas *sb. Strømpe 176 f.* — hofənəng *sb. Håb 122. 215.* — hog *sb. Hug 84.* — hog *vb. hugge, prt.part.* hogən *84.* — 'hog|bjælək (æ *el. e?*) *sb.*

Skårkam 84. — hogstər *sb. Person der slår Græs el. mejer Korn 213.* — ˈhogˌuorm *sb. Hugorm 84.* — honəng *sb. Honning 124.* — hongərər *adj. sulten 217.* — hoold *vb. holde 103 f. 113. 159.* — hoof *el.* huof *sb. Hestehov 152 ff. 183.* — hopən *sb. Hoben 115.* — hotsk *sb. Træsko 205.* — hun *pron. hun 61. obl.cas.* hind *114.* — hundər *num. hundrede 59.* — hundərst *num.ord. hundrede 208.* — hunt-jən *sb. lille Hund 223. 226.* — huol *adj. hul 115.* — -ˈbrystər *adj. hulbrystet 167.* — huoləng *sb. Sænkning 123.* — huorn *sb. Horn 43. 111. 171.* — hurl *vb. hvirme, pr.sg.* -ər *171.* — huskən *sb. Græstørvhytte 42. 224.* — huund *sb. Hund 41. 46. 160. pl.* hond (*o el.* o?) *64. 74.* — huus *sb. Hus 118. pl. = sg. el.* -ər *41. 63.* — -ˌhooldəng *sb. Husholdning 124.* — -ˌhooldərənd *sb. Husholderske 126.* — huusəm *propr. Husum 121. 127.* — hyld *sb. Hyld 47.* — hyld-bər *sb. Hyldbær 227.* — hyldək *sb. lille Hylde, pl.* -ər *130.* — hyrn *sb. Hjørne 75. pl.* -ər *171. 215.* — hysənəng (y *el.* yy?) *sb. Husrum 122. 215.* — hyyr *sb. Leje 115.* — hyø (*-r el. Nul?*) *sb. Hø 44. 117.* — hyøn *sb. Høne 168.* — hyør *vb. høre 176. pr.sg.* hör *115.* — hyøst *sb. Høst 44. 108. 117.* — hægəl (æ *el.* e?) *sb. Hegle 77. 81. 149. pl.* -ər *197. 216.* — [hægəl (æ *el.* e?)] *vb. hegle. pr.sg.* -ər *78. prt.&prt.part.* -t *78. 126.* — hæjər *sb. Hejre (Plante) 195.* — hæltərəng *sb. Hestegrime 121 f.* — hæn *adv. hen, henne 48. 62.* — [hæng (æ *el.* e?)] *vb. hænge. pr.sg.* -ər *81.* — :hærdər *vb.prt.part. hærdet 222.* — hæsəl (æ *el.* e?) *sb. Hassel 78 f.* — hæsələr *adj. hæslig 167. 217. 221.* — hæsp *vb. haspe 203.* — hæst *sb. Hingst, pl.* heest *64.* — høft *sb. Hofte 76.* — -ˌskiev *adj. hofteskæv 76.* — høj *sb. Høj, pl.* -ər *62.* — høj *adj. høj 52. ik.* -t *203.* — højk *sb. Højde 204.* — højkən *sb. Gravhøj 212. 224.* — høl *sb. Kvindens Hovedklæde 46 ff. 76. pl.* -ər *58.* — ˈhøləpərˌtuorn *sb. Kristtorn 218. 226.* — høt *sb. Hytte 42.* — høøg *vb. more 102.* — høøgələr *adj. morsom 216. 220.* — høøl *vb. hylle 116.* — høønd *sb. Hynde 159.* — høør *sb. Hør 118. 162.* — hönəkər *sb.pl.* voorˈhær sin ˈh. *Mariehøns 130.* — höns *sb.pl. Høns 190.* — -ˌrek *sb. Rane 59. 73.* — hör-gərn (hörəkən, -ərn?) *sb. Hørgarn 125. 218.* — håkstrop *propr. Hoxtrup 227.* — ˈhåləns ˈhie (*-r el. Nul?*) *sb. Klokkelyng 126.* — håp *sb. Hop 176.* — håp *vb. hoppe 176. pr.sg.* -ər *139.* — håpən *sb. Humle 115.* — hås *sb. Følhoppe 177. pl.* håås *102. 114.* — hås-nor *sb. Bekkasin, pl.* -ər *217. 221.* — håvər *sb. Hoved 167 f.* — håv-som *adj. nogenlunde tilfredsstillende 120. 120.* — håång *sb. den på Stolpen siddende Del af Hængsel 103. 194.*

ieg *sb. Eg 44.* — ield *sb. Ild 158 f.* — ieldəng *sb. 121 ff. 158.* — ˈieldˌtåång *sb. Ildtang 94. 103.* — ien *num. een 43. 110. ik.* iet *44. 110.* — ˈiˌfåvəs *inf.pass. fuges 116.* — ii (*el.* i?) *præp.&adv. i 42.* — ˈiisˌkoold *adj. isköld 104.* — iˈjæməl (æ *el. e?*) *præp.&adv. igennem 83.* — iˈjæn *adv. igen 79.* — [ild] *adj. ilde. sup.* ildəst *127.* — im *pron. I, obl.cas.* irm (iem?) *110.* — iˈmuor (*r el. Nul?*) *præp. imod 108.* — iˈmæld *præp. imellem 47. 78 ff. 160.* — ind *adv. ind 62.* — indən *adv. inde, præp. inden 62.* — ˈindˌfoogəs *inf.pass. fuges 116.* — ˈindˌsegənət *prt.part. velsignet 215.* — irm (iem?) *pron. eders, ik.* -t, *præd.* -s *110. 206.* — isələt *sb. Islæt 214. 217. 221.* — isənd *adv. engang 126.* — ˈistərˌboand *sb. Medisterpølse 160.*

jaald *sb. Gæld 41.* — jaart *sb. Hjærte 204.* — jaav *sb. Gave 50. 54. 97.* — jaav (aa *el.* a?) *vb. juge, pr.sg.* jævər *50. 84 f.* — jaavn (aa *el.* a?) *adj. jævn 97.* — jaavn, jaavnt (aa *el.* a?) *adv. netop 57. 98. 204 f.* — jamər *sb. Jammer 175.* — jamər *vb. jamre 175. pr.sg.* jamərər *217. prt.* jamərt *125.* — jat *vb.inf.&prt.&prt.part. love 115. 175.* — [jeed] *vb. hedde. pr.sg.* jedər *117.*

prt. jåd *115.* — jeesələng *sb. Gæsling 102. 118. 122.* — :jeesus *propr. Jesus 127.* — jeləp (e *el.* e?) *vb. hjælpe 68. 200. pr.sg.* -ər *68. prt.2.sg.* jåləpst *208.* — jeləpstər (e *el.* e?) *sb. Hjælper 213.* — jem (e *el.* e?) *adv. hjem, hjemme 47. 62. 68. 83.* — jemələr (e *el.* e?) *adj. hemmelig 175. 216.* — jemən (e *el.* e?) *sb. Hjem 83. 158.* — jemən (e *el.* e?) *adv. hjemme 62. 83.* — ˈjemənˌstæ (e *el.* e?) *sb. Fødegård 83.* — jeskən (e *el.* e?) *propr. Jesken 223 f. gen.* -s *127.* — jetək (jerək) (e *el.* e?) *sb. Varme 130.* — jetələng (e *el.* e?) *sb. Hveps 122. 217.* — jevər *adj. ivrig, hidsig 59. 85. 96. adv.* -t *85. 125.* — jo *adv. jo 22.* — joldələnd (o *el.* o?) *propr. Joldelund 126. 226.* — jong *sb. Dreng 46. pl.* jongəns *74.* — jonkən *sb. lille Dreng 224.* — jul *sb. Hjul 38. 75. 93. 117. 158 ff.* — -ˌmaagər (aa *el.* a?) *sb. Hjulmager 145.* — juo (-*r el. Nul?*) *interj. jo 175.* — juor (*r el. Nul?*) *Jord 115.* — jupər *sb. Hyben 142. 226.* — -ˌtreæ (-*r el. Nul?*) *sb. vild Rose 109.* — juul *sb. Jul 41. 93. 118.* — jyb *adj. dyb 137. ik.* -t *203.* — jyst *adv. just 73.* — jæf *vb. gø 154. 183.* — ˈjæməlˌgruor (æ *el. e?*) *prt.part. gennemgroet om Uld 78.* — ˈjæməlˈvåt (æ *el. e?*) *adj. gennemvåd 42.* — jænəkəs (æ *el. e?*) *propr. Jennekes 83. 127. 130. 224.* — ˈjænˌgåångər *sb. Genganger, pl.* -ərs *78.* — jænskən (æ *el. e?*) *propr. Jensken 224.* — jærn *sb. Jærn 175.* — jærn *adv. gerne 37. 82. 171.* — jæst (æ *el. e?*) *sb. Gær 37. 83.* — jæt *vb. inf. & prt. & prt.part. vogte 23. 75. nom. act.* -ən *23.* — jøgən *sb. Engknold bevoxet med nardus stricta 126. 149. 197.* — jøsəs *interj. Jøsses 127.* — jøər *sb. Yver, pl.* jøərər *184.* — jøərl *propr. Jørl 198.* — jåld (å *el.* o?) *sb. løst Loft over Lo 37. 46 ff. 83.* — jålt (å *el.* o?) *sb. Spadehåndtag 159.* kaag *sb. Kage 116. pl.* -ər *167.* — kaarl *sb. Mandsperson 41. pl.* -s *63. 171.* — -ˌfåləkˌ *sb. d. s. 171.* — -ˌmindəsk *sb. d. s. 128.* — kafələng (*og* kaxələng) *sb. Kakkelovn 121.* — -sˌhyrn *sb. Kakkelovnskrog 121. 125.* — kafər *sb. Kaffe 152 ff. 183.* — ˈkafərˌkand *sb. Kaffekande 37.* — ˈkafərˌməl *sb. Kaffemølle 77.* — kalək *sb. Kalk 57. 199 f.* — kalək *vb. kalke 57. prt.part.* -t *173.* — kalər *sb. Kalv 58 f. pl.* kaalər *93.* — ˈkalərˌstej *sb. Kalvesti 22.* — kand *sb. Kande 37. 40. 49.* — kand *vb.pr.1.&3.sg. kan 40. 49. pr.2.sg.* kat *42. pr.pl.* kund *42. prt.pl.&1.&3.sg.* kund *46.* — kaˈneel *sb. Kanel 116.* — kaˈninkən (i *el.* e?) *sb. Kanin 224.* — kant *sb. Kant 203.* — kap *sb. Kappe 139.* — kar *sb. Kar 177.* — karəv *sb. Indsnit i Alenmål 128. 198.* — karstən *propr. Carsten 213.* — kas *sb. Kasse 37.* — kaˈskæt *sb. Kasket 38.* — kat *sb. Kat, pl. = sg. og* -ər *63. 142.* — keeld *sb. Brønd 101. 118. 158.* — -ˌstøt *sb. Stolpe der bærer Brøndvippe 101.* — -ˌsveng *sb. Brøndvippe 38. 101.* — -ˌvand *sb. Brøndvand 100 f.* — -ˌvrang *sb. Brøndvinde 101.* — keend *vb. kende, prt.part.* -t *99.* — keer *sb. Kæde 100 ff.* — keld (e *el.* æ?) *adj. kilden 135.* — kelək (e *el.* æ?) *vb. kilde, pr.sg.* -ər, *prt.part.* -t *76. 129. 135. 173. 198 f. 218.* — kenəkən *sb. Jesusbarnet 224.* — kep *vb. kippe, pr.sg.* -ər *136.* — ˈkerərˌgoar *sb. Kirkegård 76. 136.* — -ˌvåld (å *el. o?*) *sb. Kirkegårdsdige 136.* — keæm *vb. kæmme 116.* — keærl *vb. løbe sammen, om Mælk 215. pr.sg.* -ər *107. 215. prt.part.* -t *205.* — kiel *sb. Kedel, pl. = sg. og* -ər *43. 63.* — kiel-gər *sb.pl. små Kedler 223 f.* — kielskər *sb. Kedelskede 213. pl.* kielskərər *168.* — kiev *adj. ked, ik.* -t *58. 110. 135.* — :kiivit *sb. Vibe 121. 129.* — kijək (kirək) *sb. Kiddike 121. 130. 150.* — kik *vb. kige 178.* — kindəng *sb. Kinding, pl.* -ər *123.* — kirək *sb. Kirke 121. 130. 199.* — klaar *adj. klar 116.* — klaars *vb.inf.pass. klares 204.* — klaav *vb. klage, pr.sg.* -ər *50. 97.* — klaavskən *sb. Garnlod 224.* — klaavskəns *propr. Klauskens 224 f.* — klav *sb. Klov hos Hornkvæg 53.* — klees *vb. kradse med Negle 177.* — kleet *sb. Klæde 94. 101. pl.* -ər *141.* — kleev

vb. klœbe, smitte 50. 95. pr.sg. -ər *96.* — kleevər (ee *el. e?*) *sb. Kløver 96. 101. 153 f.* — -ˌbla *sb. Kløverblad 96.* — klenkən *vb.pr.part. klingrende 23.* — kleæ *vb. klœde 166. nom.act.* kleæn *166.* — kleænəng *sb. Klœdning 121 ff.* — -ˌstøk *sb. Klœdningsstykke 121 ff.* — klomp *sb. Klump 107.* — klomp-gər *sb.pl. små Klumper 224.* — kloog (oo *el.* åå?) *sb. Klove hvormed Kvœget bindes i Båsen 103 f.* — klop *sb. Bede under Trœsko 137.* — kluog *adj. klog 192.* — kluur *sb. Klud 41. pl.* klut *38. 64.* — klyn *sb.sg.&pl. Tørv 25. 40.* — klæmərt (rt *el.* t?) *sb. Kleppert 125. 207.* — ˈklåkˌluoj *sb. Urlod 108.* — knaldər *vb. knalde, prt.part.* knaldərt *208.* — knap *sb. Knap 137.* — knap, knapt *adv. knap 37 f.* — [knap] *vb. knappe. pr.sg.* -ər *176.* — kneber (b *el.* p?) *vb. knœbre, prt.&prt.part.* knebərt (b *el.* p?) *208.* — kneebən *sb. Knœ 126. 143. 226.* — knegələr (e *el. e?*) *adv. uspœndstigt, om Gang 167.* — knegələr (e *el. e?*) *vb.pr.sg. går uspœndstigt 167.* — knevsk sæ *vb. skutte sig 205.* — kneæ (*-r el. Nul?*) *sb. Knœ 192.* — kniib *vb. knibe, prt.* knieb *137.* — kniip (p *el.* b?) *sb. Knibe 115.* — knipər (p *el.* b?) *adj. påholdende 167.* — kniv *sb. Kniv, pl.* kniiv *50 ff. 55. 64. 68 f. 95.* — knop *sb. Knop 176.* — knop *vb. knoppes 176.* — knor *vb. kvœkke, om Frøer 177.* — knut *sb. Knude 192.* — [knyt] *vb. prale. pr.sg.* knydər *58.* — knøpəl *sb. Knippel 22.* — knååk *sb. Knogle, Ben 102 ff. pl.* -ər *94. 103.* — koab *sb. Kåbe, pl.* -ər *176.* — koad *sb. Karte, pl.* koadər *141. 176.* — -ˌfuld (*Trykacc.?*) *sb. Kartefuld 120.* — koal *sb. Kål 166.* — koam *sb. Kam, pl.* -ər *58. 62.* — kofər *sb. Kiste med buet Låg 152 ff. 183.* — kofəkən (kofər-gən) *sb. lille Kiste med buet Låg, pl.* -əns, -əs *183. 225.* — kold (o *el. o?*) *sb. Kulde 83. 158.* — koldsk (o *el. o?*) *adj. kuldskœr 206.* — koldəng (o *el. o?*) *sb. Kallun 121. 124.* — koləsk *adj. kullersk 121. 128.* — kom *sb. Kumme 177.* — kom *vb. komme 46. 75. pr.sg.* kømər *75 f. pr.pl.* kom *47. prt.pl.&1.&3.sg.* ˈkam *115. prt.2.sg.* kamst *205. prt.part.* komən *27. 58. 77. 199.* ˈaavˌkomən (aa *el.* a?) *afskaffet 77. prt.part.refl.* koməns *løftet, om Dej 127. imp.sg.* kom *42.* — komələr *adj. kummerlig 167. 216.* — kompən *sb. Kumpen 170.* — kong *sb. Konge 177.* — konst *sb. Kunst 205.* — ːkoox *sb. inddiget Marskareal 116.* — koold *adj. kold 103. 113. 160. comp.* -ər *104.* — kraag-lənd (kraagələnd?) *propr. Kragelund 126. 216. 227.* — kraak-bər *sb. empetrum nigrum 226.* — kraav *sb. Krave 52. 97. pl.* -ər *125.* — kral *adj. stram, trind 40. 48.* — krats *vb. kradse 204.* — kreed *vb. køre med Trillebør, pr.sg.* kreedər *184.* — krel *vb. dreje, sno. pr.sg.* kræl, *prt.&pr.part.* krælt *80. 190.* — kremələr *vb.pr.sg. vrimler 216.* — krengələr *sb. pl. Kringler 216.* — kresən *vb. døbe, prt.part.* -t *126. 207.* — krit *sb. Kridt 38.* — krol *adj, krøllet 115.* — krom *sb. Krumme 48.* — krom *adj. krum 192.* — -ˈbienər *adj. krumbenet 167.* — -ˈhalsər *adj. krumhalset 22.* — -ˈrøgər *adj. krumrygget 149.* — kronsk *adj. med højt løftet Hoved, om Hest 205.* — kruo (*-r el. Nul?*) *sb. Kro 43.* — kruomənds *propr. Kromands 126.* — kryts (y *el.* yy?) *sb. Kors, Lænd, Gårdlænge 94.* — kræftər *adj. kraftig 167.* — krænkələr *adj. sygelig 217. 221.* — krøbəl *sb. Krøbling 125. 142.* — kråp *sb. Krop 137.* — ːˈkuˌkuk (*Trykacc.?*) *sb. Gøg 120.* — kun, kuns *adv. kun 73.* — kuo (*-r el. Nul?*) *sb. Ko 43 f. 117. pl.* kyər *162 f.* — kuorn *sb. Korn 108.* — -ˌsååld *sb. Kornsold 104.* — ˈkuulˌgreevər *sb. Graver 96.* — kuun *sb. Kone 41 f. 112. 160. pl.* -ər *57.* — [kvalm] *vb. ose. pr.sg.* -ər *215. prt.part.* -t *205.* — kvarək *vb. kvœkke 57.* — kveel *vb. kvœle 99.* — kvej *sb. Kvie 51 f. 87.* — kvejkən *sb. ung Kvie 223 f.* — kveæ *vb. synge 43. 109. 166.* [*prt.* kvå, *prt.part.* kveen]. — kveær (*el.* kveærər?) *sb. Sanger 166.* —

kveærn *sb. Kværn 117. pl.* -s *63.* — kvind *sb. voxen Pige 40. 158. pl. = sg. og* -ər *49. 63.* — kvålm *vb. kvalme, ose 204. pr.sg.* -ər *215.* — kvålstər *sb. St. Hans Orm 213.* — kyndər-mis|knuur *sb. Kyndelmisse Knude 127.* — :kynd-ix *vb. opsige (Kredit) 129.* — [kyrn] *vb. kørne. prt.part.* -t *205.* — kyv (y *el.* i?) *sb. Skænd 135.* — kyv (y *el.* i?) *vb. skænde, pr.sg.* -ər, *prt.* kiev, *prt.part.* kövən (ö *el.* e?) *135.* — kyøb *vb. købe 138. pr.sg.* köbər *139 ff. prt.&prt.part.* kövt *56. 61. 70.* — kyør *vb. køre 175.* — kæl (æ *el.* e?) *sb. Muske 78.* — kældəng *sb. Killing 80. 124. 158.* — kæltərəng *sb. letsindig Kvinde, pl.* -ər *121. 217. 220.* — kæskən *propr. Kerstken 224.* — køgələng *sb. Kylling, pl.* -ər *121. 216. 220.* — -|hyən *sb. Kyllinghøne 121. 216. 220.* — kələnd *propr. Kollund 126. 226.* — :kørpər *sb. Krop 218.* — køøkən *sb. Køkken 93. 102.* — -|buor *(r el. Nul?) sb. Køkkenbord 102.* — -|klåk *sb. Køkkenur 102.* — køøksk *sb. Kogekone 205.* — kåbər *sb. Kobber 139.* — kåk *sb. Hane 37. pl.* -ər *63.* — kåld (å *el. o?*) *sb. et Kuld 46. 76. 83.* — kåld-tjər-|hie (å *el. o? -r el. Nul?*) *propr. Kolkerheide 83. 143.* — kåp *sb. Kop 76.* — kåpəl (p *el.* b?) *sb. Kobbel 142.* — kåst *sb. Kost, Bryllup 37. pl.* kåəst *64.* — kåstəng *sb. Bekostning 124.* — kåəd *sb. Spillekort, pl.* kåədər *151. 176. 184.* — kåəg *vb. koge 102. 113. pr.sg.* -ər *103. pr.part.&nom.act.* -ən *104. 161.* — kåənər *sb. Fæsteafgift 125. 167.* — kåər *sb. Trillebør, pl.* kåərər *177. 184.*

laa *sb. Lade, pl.* laar *166. 194.* — [laa] *vb. læsse. pr.sg.* laar *194. prt.part.* laj *54.* — laand *sb. Land 116. 159.* — laandstərs *sb.pl. Fæstebønder 213.* — |laa|spenk *sb. Spurv 204.* — laj *sb. Temme 53.* — lajst *vb. have Råd til 205.* — lak *sb. Lak 176.* — lak *vb. lakke 176.* — lam *sb. Lam 46. pl. = sg. og* -ər *49. 63.* — lam *adj. halt 37. 48.* — lamp *sb. Lampe 56.* — lamp-gən *sb. Præselampe 224.* — lan *sb. Koblestang 115.* — las *sb.pl.&sg. Læs 64.* — lasəmər *sb. Læssetræ 215.* — lastəng *sb. Lasting 124.* — lat *sb. Lægte 176.* — lav (a *el.* aa?) *sb. Lag 51 ff. 98.* — lav (a *el.* aa?) *adj. lav 52. sup.* -əst *127.* — lavkən *propr. Lauken 224. gen.* -s *213.* — lav-tjən *propr. Lautjen 143. gen.* -s *226.* — le *sb. Led (hlið) 115.* — leegəm *sb. Lægn 57. 100 f. 127. pl.* -ər *101.* — leeng *adv. længe 94. 101. 109.* — leen-gəns *propr. Lenekens 223 ff.* — leer *sb. Læder 102.* — leer *sb.sg.&pl. Stige 41. 100 ff. 163.* — lees *vb. låse 116.* — leev (ee *el. e?*) *vb. leve 25. 50 ff. 69. 96. pr.part.* levn *57. 96. 196.* — leg (e *el. e?*) *vb. ligge 81. 147. pr.sg.* -ər *81. 145. prt.* luo *(-r el. Nul?) 176. prt.part.* låvn *55. 85. 97. 196.* — lenərəng *sb. Lindring 121 f.* — lengtər (e?) *sb. Længde 213.* — lenkər *adj. venstre 73. 125. 166.* — lengs *adv. til venstre 205.* — lerəg *adj. tom 198. ik.* -t *129.* — lerəg *vb. tømme 198.* — levər *sb. Lever 59. 84. 96.* — levər *sb. levret Masse 96.* — levnər *sb. Levned 69.* — leær *vb. lære 22.* — leæt *adj. let 43 ff. 57 f. comp.* -ər *57 f.* — lidələr *adj. liderlig 167.* — lie *(-r el. Nul?) sb. Le, pl.* lier *161.* — lie *(-r el. Nul?) vb. le, pr.sg.* lier *111. 176.* — lieg *sb. Hanfiskens Sæd 176.* — liek *vb. lege 115. prt.part.* lækt *165.* — lier *(r el. Nul?) sb. Ler 44.* — liet *vb. lede 44.* — liev *vb. levne 176.* — lig *sb. Lig 38. 81. 185.* — -|følər *sb. Ligfølge 78.* — lii *vb. lide (leiden) 164. pr.sg.* liir *111. 164. 194. prt.part.* lij *150.* — liin *sb. Linie 115.* — :liirom *sb. Delirium 121. 127.* — lik *adv. lige 185.* — likəs *adv. alligevel 193.* — liks *adv. lige, ens 193.* — lild *adj. lille 165. 177.* — lin *sb. Linning 114.* — lind *sb. Lind 114.* — lindənd-gər *sb. Barnesærk 171. 224 f.* — lirək *sb. Tallerken 199. pl.* -ər *130.* — li-som, lisər-som *adv. ligesom 127.* — liv *sb. Liv 50 ff. 68 f. 95.* — loan *sb. Lån 176 f.* — loan *vb. låne 108. prt.part.* -t *203.* — loas *sb. Lås 176 f.* — loft (lof) *sb. Luft 154. 183.* — loj *adj. doven 115.* — lok *vb. lukke 115.* — lomsk *adj. lumsk*

205. — long *sb. Lunge 40. 48 f. 84.* — lost *sb. Lyst 115.* — lukəkən *sb. lille Luge 126. 141. 224 f.* — luo (*-r el. Nul?*) *sb. Lo 43.* — luo (*-r el. Nul?*) *adj. parringslysten, om Hunhund 176.* — luoj *sb. et Lod 108.* — luorns *propr. Lorenz 206.* — luus *sb. Lus 115.* — lysən *sb. Lyn, pl. -ər 215.* — [lysən] *vb. lyne. pr.sg. -ər, nom.act. -ən 215.* — lyv *vb. lyve 50. 53. 95. prt.pl.&1.&3.sg.* lyøv *176. prt.2.sg.* lyøvst *205. prt.part.* lååvn (n *el.* ən ?) *55. 97. 196.* — lyys *sb.sg.&pl. 41 f. 62 ff. 115.* — lyys *adj. lys 115. ik.* lyst *114.* — lyys *vb. lyse 42. 62. pr.sg.* lys *114. prt.part.* lyyst *115.* — ˈlyys|kært *sb. Lysestage 135 f.* — lyøbsk (b *el.* p ?) *adj. parringslysten, om Hunhund 205.* — lyøg *sb. Løg 176.* — lyøn *sb. Løn 115.* — lyøs *adj. løs, ik.* löst *115.* — lyøs *vb. løse, pr.sg.* lös, *prt.part.* lyøsˈt *115.* — læb *vb. løbe 137. inf.refl.* læbəs *løbe om Kap 127. pr.sg.* læbər *79. 139. prt.* lyøb *137.* — lærək (æ *el.* e ?) *sb. Lærke 130. 199.* — lærət *sb. Lærred 129. 200.* — løjk *vb. gøre lunken 204.* — løjkər *adj. lunken 86 f.* — løng *sb. Lyngplanter m. fingertykke Stængler 115.* — løpəkən *sb. Marmorkugle anvendt til Spil 225.* — lør *sb. Lød 115.* — løøs *vb. læse, prt.part. -t 116.* — lön *vb. hælde, ligge skrå 115.* — löns *sb. Lundstik 204.* — lösən *vb. løsne 115.* — lövərtər (*el.* lövər-dər) *sb. Lørdag 86. 226.* — lövn-stər *propr. Løvensted 69. 227.* — lövn-stængər *sb. Person fra Løvensted 124. 227.* — låb *sb. Løb 138.* — låg *sb. Låg 84.* — låp *sb. Loppe 115. pl. -ər 139.* — låv *vb. vurdere 50.* — låvlər *adj. lunken 215.* — låvt *sb. Loft 203.* — -|lav (a *el.* aa ?) *sb. det nederste Lag Neg på Loftet 53. 98.* — låång *adj. lang 83. 94. 103 f. 116. ik. -t 204.* — låångs *adv. langs 205.* — lååpsk (p *el.* b ?) *adj. løbsk 205.* — låås *sb.sg.&pl. Lås 41 f. 63. 104. 118.* — lååst *vb.prt.part. låset 116.*

maagələr *adj. magelig 216. 220.* — maal *vb. male med Farve 116.* — maaltər *sb. Måltid 167 f. 221. pl. -s 125.* — maar *sb. Kød 93.* — maat *sb. Mål 116.* — maav *sb. Mave 50 ff. 97.* — maavər (aa *el.* a ?) *adj. mager, ik. -t, comp. -ər 98.* — maavər (aa *el.* a ?) *vb.pr.sg. mjaver 97.* — ˈmabˈmondər (b *el.* p ? o *el.* o) *adj. med Underbid 22.* — :majəˈrii (ii *el.* i ?) *sb. Mejeri 93.* — majk (*el.* majək ?) *sb. Maddik 204.* — ˈmaj|ryøvər *sb.pl. Majroer 110.* — mand *sb. Mand 46 ff. 118. 156.* — ˈmanər|fåld (*Trykacc.?* å *el. o?*) *Bladmave hos Drøvtygger 158.* — manəng *pron. mange 118. 124.* — mantələr (a *el.* aa?) *sb.pl. Kvindeoverstykker 217.* — mant-jən *sb. lille Mand 143. 226.* — marəg *sb. Marv 121, 128. 145. 198.* — marək *sb. Mark 36. 57. 199.* — maˈrii (ii *el.* i ?) *propr. Marie 93.* — maˈrikəns *propr. Marikens 224.* — martənstər, matənstər *sb. Mortensdag 127. 226.* — masər *sb. Masse 167.* — masəˈrii (*Trykacc.?* ii *el.* i ?) *sb. Maseri 93.* — matəskən *propr. Mattesken 224.* — matskəns *propr. Matskens 224.* — mədərəng *sb. Mellemgulv 121.* — məkəlstər *sb. Mikkelsdag 226.* — mərn *sb. (i) Midten 171.* — mest *vb. miste 203.* — [mien] *vb. mene. pr.sg.* mən *91.* — mienəng *sb. Mening 123.* — mier (*r el. Nul?*) *adj. comp. mere 162.* — miil *sb. Mil 115.* — mijər *sb. Middag 150.* — -|stuund *sb. Middagsstund 150.* — min *pron. min 91.* — mind *adj.comp. mindre 48. sup.* mindst *206.* — mindəsk *sb. Menneske 128.* — mindəskələr *adj. menneskelig 128.* — mjaav *vb. mjave 54.* — mjælək (æ *el. e?*) *sb. Mælk 56 f. 68. 82. 110. 130. 199.* — mjø *sb. Mjød 193.* — mjøl *sb. Mel 110.* — -|brej *sb. Melgrød 60.* — -|puos *sb. Melpose 44.* — moal *vb. male på Mølle 116. pr.sg.* mål *115. prt.part.* måln *37. 56. 198.* — moan *sb. Måne 43.* — moarn *sb. Morgen 171. 197 f. pl. -s 206.* iˈmoas *i Morges 108.* — mof *sb. Muffe 154. 183.* — mof-gən *sb. Muffedis 224.* — mog *sb. Møg 77. 84. 145.* — mogələr *adj. muggen 167. 216.* — ˈmog|kåår *sb. Møgbør 77. 84.* — molsk ˈvæx *vb. smuldre bort 205.* — momələr

vb.pr.sg. mumler 216. — mond (*o el.* o?) *sb.sg.&pl. Mund 46. 63. 158.* — ˈmond¡fuld (*Trykacc.? o. el.* o?) *sb. Mundfuld 120.* — montər (*o el.* o?) *sb. Mandag 226.* — :mont-jən (*o el.* o?) *sb. lille Mund 223.* — moog *vb. muge 102 f. 145.* — moskəl *sb. Muskel, pl.* -s *74.* — mot *vb.pr.sg. må (muss) 115. prt.&prt.part.* most (*og* måst?) *76 ff.* — motəl *sb. Sump 141.* — mujər *sb. Kæleord til Kat 150.* — muorn *vb.pr.part. ventende 171. 197.* — muos *sb. Mose 108.* — -¡væj *sb. Mosevej 108.* — muur *sb. Mur 162. pl.* muurər *63.* — muus *sb. Mus 41. pl.* møs *38.* — muusər *adj. muset (om Lugt af Mus) 167.* — ˈmuusˈyørər *adj. musøret, om Hest 167.* — myjəng *sb.* Mødding 123. 150. — -¡stæ *sb. Møddingsted 123. 150.* — myl *adj. meget 112. 160.* — myø (*-r el. Nul?*) *sb. ugift Kvinde 43.* — myør *adj. mør 176. comp.* myørər *125.* — mæ *præp. med 165.* — mænd-bəl *sb. Mellemmad 159 f. 226.* — mæng *vb. blande 46. 81.* — -¡kuorn *Blandsæd 59 f. 81.* — :mærxəl *sb. Mergel 218.* — mærəkər *sb. Marked 218.* — mæsəng *sb. Messing 121. 124.* — -¡knap *sb. Messingknap 121. 124.* — mæsk *sb. Marsk 205.* — mæt-jəns *propr. Metjens 143. 226.* — møg *sb.sg.&pl. Myg 64. 145.* — møj *sb. Møje 176 f.* — møl *sb. Mølle 40. 46. 49. 77 f.* — mølmənds *propr. Møllemands 126.* — møm *sb. Moder 177.* — mønstər *sb. Mønster 213.* — :mørdər *sb. Morder 222.* — :mørdər *vb. myrde 222.* — mørək *adj. mørk, ik.* -t *56. 77. 129. 173. 198.* — mørəkən *sb. Mørke 127.* — møtəkən (t *el.* d?) *sb. Møtrik 222. 225.* — møøv *sb. Måge 55.* — möjkən *sb. Skolepige 86.f. 213. 223 ff.* — mövlər *adj. mulig 215. 220.* — mål *sb.sg.&pl. Tordensky, Byge 46.* — måləkˈ *vb. malke, prt.&prt.part.* -t *129. 173. 198 f.* — målt (å *el. o?*) *sb. Malt 176.* — mås *sb. Mos 177.*

naabər *sb. Nabo 208. pl.* naabərs *125.* — -¡stæ *sb. Nabogård 164.* — naagən *adj. nøgen 197.* — naavn (aa *el.* a?) *sb. Navn, pl.* -s *63. 97.* — nak *sb. Nakke 176.* — ˈnakənˌslav (av *el.* aav?) *sb. Skænd 98.* — [nap] *vb. nappe. pr.sg.* -ər *139.* — ˈnapˌtåång *sb. Knibtang 94. 103.* — nar *sb. Nar, pl.* narər *63. 125.* — nat *sb. Nat 37.* — nat-mər (natəmər?) *sb. Nattemare 215. 221. 226.* — nav (a *el.* aa?) *sb. Nav 50.* — navər (a *el.* aa?) *sb. Navbor 97.* — navl (a *el.* aa?) *sb. Navle, Nagle, pl.* -ər *98.* — nedər *sb. Gnidder 192.* — neenər *adv. nede 62.* — neegəl-gən (*og* neləkən) *sb. Nellike, pl.* neegəl-gər (*og* neləkər) *126. 218. 223 f.* — nees *sb. Næse 42. 100 f. 116.* — -¡dug *sb. Lommetørklæde 101.* — neev *sb. Næve 50. 95.* — nej *num. ni 82. 87. 91.* — nek *vb. nikke, pr.sg.* -ər *82.* — neləkən *se* neegəl-gən. — neskəns *propr. Niskens 224.* — netənst *num. nittende 127.* — nevn (*e el.* ee?) *vb. nævne 96. prt.part.* ˈåpˌnevnt (*e el.* ee?) *opnævnt 205.* — neær *adj.&adv. nær 116.* — neærər *adj. nærig 176.* — nieg *sb. Neg 44.* — nier (*r el. Nul?*) *adv. ned 62.* — nist *sb. Gnist 192.* — nistər *vb. gnistre, prt.&prt.part.* nistərt *208.* — noa (*-r el. Nul?*) *pr.opt. nåde 182.* — noal *sb.sg.&pl. Nål 43. 63. gen.* -s *204.* — nodər *sb. Vrinsken 176.* — nodər *vb. vrinske 176.* — nogəl *sb. et Nøgle, pl.* -s *145. 197.* — nogəl-gən *sb. et lille Nøgle 224.* — nojək *vb. rokke 130.* — nomər *sb. Nummer 177.* — nusk *vb. nusse 22.* — [nysəl] *vb. nusse. pr.sg.* -ər *217.* — nyyr *sb. Nyre 115.* — nyø (*-r el. Nul?*) *sb. Nød (nauð) 176.* — næb *sb. Næb 176.* — næj *interj. Nej 91.* — næjl *sb. sg.&pl. Negl 63. 72. 86.* — næk *vb. drille, pr.sg.* -ər *82.* — nær *sb. Net 176 f.* — næt *adj. net 176.* — nød *sb. 1 År gl. Kalv (naut) 76. pl.* nødər *184.* — nød *sb. Nød (hnot), pl.* nødər *184.* — nøgtərn (*g el.* x?) *adj. nøgtern, nyfødt om Kalv 125. 168. ik.* -t *208.* — nøj *adj. ny 50 ff. 54. 86 f.* — nøj *vb. (lade sig) nøje 54.* — nøjlər (*el.* nøjələr?) *adj. nysgerrig 215.* — nøjəs *sb.gen.* te nøjəs *til Nytår 127.* — nøksk *adj. sær, aparte 205.* — nøt

vb. bruge 164. pr.sg. -ər *176.* — nøtsələr *adj. nyttig 217. 221.* — :nøətix *adj. nødvendig 129.* — növ *adj. nøje 50.* — nåk *adv. nok 115.* — når *sb. Nord 115.* — nårlər *adj. nordlig 215.* — nårstər *propr. Norsted 227.* — nårstængər (*el.* nåstængər?) *sb. Person fra Norsted 124. 227.* — nåt-jər (å *el.* åå?) *propr. Nordkær 143.* — nå'tyrlər (å *el.* åå?) *adv. naturligvis 215.*

oa (*-r el. Nul?*) *sb. Å 117.* — oa (*-r el. Nul?*) *præp. på 108.* — oal *sb.sg.&pl. Ål 64. 158.* — oar *sb. År 215.* — oarəngər *sb.pl. Åringer 123.* — oarstængər (*el.* oastængər?) *sb. Person fra Ohrstedt 124.* — oasəlængər *sb.pl. Trekanten ml. Loft og Tag 217.* — 'oa|veendəng (*Trykacc.?*) *sb. Tværager 123.* — oj *sb. Od, Spidsen af Leblad 51. 88. pl.* -ər *88.* — old (o *el. o?*) *sb. Uld 46. 83. 159.* — 'oldən|təj (*Trykacc.?* o *el. o?*) *sb. Uldentøj 127.* — om *præp. om, adv. om, omme 62. 77.* — -'heer *adv. omkring 163.* — -'styyms *adv. undertiden 204.* — ondən (o *el.* o?) *sb. Middagsmad 127. 159.* — ong *adj. ung 47. 84. ik.* -t *204.* — -|beest *sb. Ungkreatur, pl.* -ər *84. 109.* — -'kaarl *sb. Ungkarl 84. 171.* — -'kvind (*Trykacc.?*) *sb. Pebermø 84.* — -'myø (*-r el. Nul?*) *sb. Pebermø 84.* — ong-nør *sb. 1½ År gl. Kvie el. Stud 84. pl.* -nørər *185.*

paj *sb. Frø 50 ff. pl.* -ər *72.* — pak *sb. Pakke 175.* — pand *sb. Stegepande 37. 46 ff. 159.* — -|kaag *sb. Pandekage 147 ff.* — pat *sb. Patte 175 f.* — pat *vb. patte 175 f.* — -|botəl-gən *sb. Patteflaske 224.* — pebər *sb. Peber 77. 162. 167.* — -|doos (*Trykacc.?*) *sb. Peberdåse 77. 103.* — |kveærn (*Trykacc.?*) *sb. Peberkværn 77.* — -|nødər (*Trykacc.?*) *sb.pl. Pebernødder 77.* — peg (e *el. e?*) *sb. Beg 176.* — pej *sb. Underkjole 50. 86.* — pelək *vb. pille, prt.* -t *198 f.* — pempələr *adv. tyndt og dårligt, om Korn 216.* — pengəstər *sb. Pinse 127. 226.* — pes *sb. Pis 177.* — pes *vb. pisse 177.* — pes-mør (pesəmyr?) *sb. Myre 214. pl.* -|mødər (?) *215.* — petər-gən *propr. Peterken 225.* — peæl *sb. Pæl 112. pl.* -ər *og* -s *64.* — peær *propr. Per 165.* — peær *sb. Pære, pl.* peærər *107.* — -|boam *sb. Pæretræ 107.* — piek *vb. pege 115.* — piib *vb. pibe. pr.sg.* -ər *176.* — piibə'rii (ii *el.* i?) *sb. Piberi 93.* — piin *sb. Pine 220.* — piinələr *adj. smertefuld 216. 220.* — pijək (*og* pirək, petək) *sb. Byldemoder 130. 150. 216.* — pijəs *propr. Pidders 150.* — pildər 'aav (aa *el.* a?) *vb.inf.&pr. pile af 177.* — pind *sb. Pind, pl.* -ər *63.* — [pisəl] *sb. Storstue. pl.* -ər *217.* — pjaavk *vb. klynke 204.* — 'plaant|skuol (*Trykacc.?*) *sb. Planteskole 155.* — plaav *vb. plage 54. 98.* — plank *sb. Planke, Pægl, pl.* -ər *59. gen.sg.* -s *205.* — 'plat'brystər *adj. fladbrystet 167.* — 'plat'fuotər *adj. platfodet 167.* — platsk *sb. Vandpyt 205.* — 'plom|boam *sb. Blommetræ 60.* — 'plom|spa *sb. Blommesaft 60.* — 'plom|tjærn *sb. Blommekærne 59.* — pluutsk *sb. Søle 205.* — plyytsk *sb. Søle 205.* — plyøs *sb. Mudderhul 192.* — plæjl *sb. Plejl 56. 72. 87. pl.* -s *63. 195.* — plæjstər *sb. Håndlanger 213.* — plåv *sb. Plov 50 ff. 55. 97. pl.* -ər *62.* — plåv *vb. pløje 51 f. 55. nom.act.* plåvn *196.* — 'plåv|keer (*Trykacc.?*) *sb. Plovkæde 101.* — poabəl *propr. Påbøl 142. 160.* — pof *vb. boble 183.* — pongt *sb. Punkt 204.* — :'pont-jər|boam *sb. Læssetræ 226.* — por *sb. Reje 115.* — pots *vb. pudse 74. 193.* — pratəl *sb. Vrøvlehoved 22.* — pratəl *vb. snakke, pr.sg.* -ər *217. 220.* — pregəl (e *el. e?*) *sb. Pølsepind 197.* — pregəl (e *el. e?*) *vb. strikke 197.* — pret-jər *sb. Prædiken 143. 226. pl.* pret-jərər *168.* — prevlər (e *el.* ee?) *vb.pr.sg. kildrer 215.* — proal *vb. råbe, gale 192. pr.sg.* prål *37. 48. prt.* prålt *204.* — præjk (k *el.* ək?) *vb. prædike, prt.* -t *204.* — prænt *vb. prente 78.* — præst *sb. Præst 37. 79. pl.* preest *64.* — pröjsk *adj. prøjsisk 205.* — pråp

sb. Prop 68. — pråp *vb. pode 137.* — prøvst *sb. Provst 205.* — ˈpuortˌstændər *sb. Portstolpe 80.* — puos *sb. Pose 164.* — puoskən *sb. Svøb 223.* — pusələr *adj. speget 167.* — put *sb. Pude, pl. -ər 151.* — pyk *adj. pæn, soigneret 114.* — pæk *sb. en Sivart 115.* — pælds *sb. Pels 206.* — pændəng *sb. Penge 93. 121. 124.* — pærlər *sb.pl. Perler 215.* — pøls *sb. Pølse 112. 160.* — -ˌhuorn *sb. Pølsehorn 171.* — :pøøt-jər *og* pøøt-jən *vb. sætte Hø i små Stakke 143.* — pålt (å *el.* o?) *sb. Klud 22. 219.* — påp-gən *sb. Dukke 222 ff.* — påt *sb. Potte 178.* raand *sb. Rand, pl. -ər 63.* — rajt *sb. Pølse af Får 203.* — raməl *vb. parres, om Harer 176.* — ramsk *adj. harsk 205.* — ravn (a *el.* aa?) *sb. Ravn 98.* — reb *sb. Høhæk 176.* — [regəl (e *el. e?*)] *vb. ri. prt.* -t *207.* — regən (e *el. e?*) *vb. regne (med Tal) 197. pr.sg. -ər 215. 220.* — regənəng (e *el. e?*) *sb. Regnskab, pl. -ər 121. 215. 220.* — regtər (*g el.* x?) *adj. rigtig 167.* — regtəng (*el.* :rextong?) *sb. Retning 124.* — rek *sb. Rik 176.* — [rekəl] *vb. hegne (m. Hegnstråd). pr.sg. -ər 217.* — rem *sb. den øverste Bjælke i Bindingsværk 46.* — remələng *sb. Strimmel ml. to Tørvegrave 121. 216.* — reng *sb. Ring 47. 73. pl. -ər 62.* — reng *adj. ringe 177.* — reng *vb. ringe 177.* — rengstər *sb. Person der ringer 213.* — resən *vb. hovne, pr.sg. -ər, prt.part.* -t *126. 215.* — rev *sb. Ræv 50 f. 55. 70. 84. 95 f. 109. pl. -ər 63.* — -ˌgaab *sb. Rævehul 70.* — -ˌhåvl *sb. Rævehagl 70.* — -ˌjærn *sb. Rævesax 70.* — -ˌkuul *sb. Rævegrav 70. 96.* — revn (*e el.* ee?) *sb. Revne 96.* — ˈrevˌspåd *sb. Rævespor 70.* — reæt *adj. ret 107.* — reæt *sb. Ret.* teˈreæt *til Rette 43 f. 107.* — reætər *adj. højre 107.* — rib *sb. Frostrim 137.* — ried *vb.inf.&imp. rede (Hår) 166. prt.part.* riedər *176.* — rien *sb. Agerren 177.* — rien *adj. ren 58. ik.* -t *44. comp. -ər 58.* — rienələr *adj. renlig 216.* — rietər *adj. bekvem 176.* — [rii] *vb. ride. pr.sg.* riir *111. prt.* rie *111. prt.part.* reen *195.* — rikələr *adj. rigelig 129. 167. 214. 217.* — rint-jən *sb. Endeskive 143. 226.* — riv *sb. Rive 50 ff.* — riv *vb. rive 52 f. 95. inf.pass. -əs 70. pr.sg. -ər 70. prt.part.* revn *196. nom.act.* ˈæterˌrivn *Efterrivning 196.* — rivləng, rivləngs *sb. Rivelse 122. 125.* — roa *adj. rå, ik.* -t *116.* — rofələr *adj. ujævn, om Is. 183. 217.* — rol *sb. Rulle 47.* — rom *sb. Rum 46.* — rosər *sb. russisk Hest 76.* — ˈrosˌlaand (*Trykacc.?*) *propr. Rusland 76.* — rotsk *vb. rutsche 74.* — ru *adj. lådden 38.* — ruo (*-r el. Nul?*) *sb. Ro 176.* — ruoj *sb. Rod 177. pl.* rötər *77. 151.* — ruos *sb. Rose 176 f.* — rut *sb. Rude 74.* — ryər (*-r el. Nul?*) *adj. rød 79. ik.* röt *78 f. comp.* ryørər *166.* — ˈryørˈbontər (r *el. Nul? o el.* o) *adj. rødbroget 167.* — ˈryørˌlåb (r *el. Nul?*) *sb. Rødløb 138.* — ryør (*r el. Nul?*) *sb. Rør 176.* — ryør *vb. røre 44.* — ryøv *sb. Kålrabi, pl. -ər 110.* — ˈryøvərˌblaar *sb.pl. Roeblade 110.* — ræj *sb. Række 51 ff. 72. 87.* — ræj *adj. bange 50 ff. 72. 87.* — ræjn *sb. Regn 72. 87.* — [ræjn] *vb. regne (pluere) pr.sg. -ər 215. prt.&prt.part.* -t *205.* — ræjs *vb. rejse (proficisci), prt.&prt.part. -ər 205.* — ræk *vb. inf.&imp. række 82. prt.part.* roat *116.* — rænd *sb. lille Tur, kort Besøg 80.* — rænd *vb. løbe, pr.sg. -ər 80. prt.part.* reent *99.* — ˈrændˌvitər (*Trykacc.? sb. Stang hvortil Ko bindes på Båsen 76.* — rænələr *adj. renlig 216.* — ræp *vb. ræbe 176.* — ræst *sb. Rest 176.* — ˈrætˌskop (*Trykacc.?*) *sb. Værktøj 120.* — røg *sb. Ryg 68. 149. pl. -ər 62.* — røgələng *sb. Rygning 122 f.* — røgələngs *adv. baglæns 125. 216.* — ˈrøgˌmarəg *sb. Rygmarv 121. 128. 198.* — røk *vb. rykke, prt.part.* -t *170. 178.* — rømt *vb.prt. rummede 203.* — rön-bər *sb. Rønnebær 226.* — råk *sb. Mandskjole 79. 118.* — [råːrn] *adj. rådden. ik.* -t *205.* — [råːrn] *vb. rådne. pr.sg. -ər 215.* — råt *sb. Rotte 115.* — råv *sb. Rug 50 ff. 55. 97.* — ˌhalm *sb. Rughalm*

59. — -ˌmjøl *sb. Rugmel 59.* — -ˌsoold *sb. Rugsold 60. 104.* — -ˌstroa (*-r el. Nul?*) *sb. Rugstrå 59.* — -ˌtjærər (æ *el. e?*) *sb. Rugkærv 60.* — -ˌtjærn *sb. Rugkærne 60.* — -ˌåvn *sb.pl. Rugavner 60.*

saag *sb. Sag 176.* — saam *adj. samme 177.* — saand *sb. Sand 204.* — saands *sb. Sans 206.* — saands *vb. sanse 206.* — saav *sb. Sav 50 ff. 97.* — saav *vb. save 175 f. pr.sg.* -ər, *prt.part.* -n *el.* -ən *153.* — saft *sb. Saft 203.* — sagən *vb.inf.&pr.pl. savne 127. 197. pr.sg.* -ər *214 f. 220. prt.* -t *197.* — sajl *sb. Sadel 204.* — sajlər *sb. Sadelmager 215.* — saks *sb. Sax, pl.* -ər *62.* — salm *sb. Salme 56.* — saməl *adv. sammen 107.* — [saməl] *vb. samle. pr.sg.* -ər *216.* — samt *adv. sammen, tillige (med) 203.* — sant *adj.fk. sand 37.* — sed *vb. sidde 151. pr.sg.* sedər *150 f. 184. pr.part.&nom.act.* sedn *161. 171.* — seekər *adj. sikker 116.* — seekstən (eek *el.* eg *el.* æk?) *num. sexten 99. 213.* — seekstənst (eek *el.* eg *el.* æk?) *num. sextende 127.* — seel *sb. Sele 102.* — seel *vb. sælge 99. 102. prt.part.* såålt *103. 113.* — seeld *vb. sælde 101. 109. 177.* — seen *sb. Sene 195.* — seeng *sb. Seng 101. 109. pl. = sg. og* -ər *25. 63. 109.* — -ˌboand *sb. Sengebånd 94.* — sej *sb. Si 50 f. 54. 86.* — sej *vb. sige 213. pr.sg.* -ər *177. prt.* såv *50 f. 69. 85. prt.part.* såvn *56 f. 62. 97. 196.* — semp *sb. Sennep 203.* — senk *vb. synke, prt.1.&3.sg.* sank *56.* — seæl *sb. Sjæl 43.* — seærək *sb. Særk, pl.* -ər *62.* — seæt *num. sjette 109.* — sie (*-r el. Nul?*) *vb. se 43 f. pr.sg.* sier *175. prt.1.&3.sg.* soa (*-r el. Nul?*) *43.* — sieb (b *el.* p?) *sb. Sæbe 44.* — sien *adj. sen 115.* — sii *sb. Side 93. 113. pl.* siir *25. 166. 194.* — siil *sb. Stenkiste 41.* — sild *sb. Sild 40. 49. 159.* — sild *adj.&adv. sent 40. 49. 74.* — -ˌååtər *adj.&adv. sentagtig 74.* — sin *pron. sin, hans 175. ik.* sit *114.* — sind *sb. Sind 47.* — sist *adj.sup. sidst 203.* — skaa *sb. Skade (damnum) 156. 161.* — skaa *vb. skade 155.* — skaab *sb. Fårekylling 137.* — skaabənəng *sb. Skabning 122.* — [skaag] *vb. skætte. prt.part.* -t *170.* — skaar *sb. Skade (corvus pica) 161.* — skaarn *sb. Efterbyrd hos Ko 155.* — ˈskaarnˌtor (*Trykacc.?*) *Skarnbasse 155.* — skab *sb. Skab 137 ff. 156. pl. = sg. og* skaab *og* skabər *63.* — [skaf] *vb. skaffe. prt.part.* ˈanˌskafər *anskaffet 183.* — skafənər *sb. Skaffer 183. 214 f.* — skafər *sb. Skaffer, pl.* skafərs *208.* — skal *sb.pl. Skaller 155.* — skal *vb.pr.1.&3.sg. skal 154 ff. pr.pl.* skul *og (tryksv.)* sku *114. 156. prt.pl.&1.&3.sg.* skuld *154 f. 159. prt.2.sg.* skut *114.* — skalər *sb. Skalle 167.* — skam sæ *vb. skamme sig 46.* — skaməl-gən *sb. Skammel 126. 224.* — skarəp *adj. skarp 199.* — skavt *sb. Skaft 97 f. 155.* — ˌhavər (a *el.* aa?) *sb. utærsket Havrehalm 98.* — skeb *sb. Skib 73. 137 f.* — skeel *vb. skille 99. 102. pr.sg.* skel *82. prt.part.* skeelt *99 f.* — skeel *vb. stjæle 99 ff. 109. pr.sg.* skæl *83. 155. 178. prt.* skål *155. prt.part.* skåln *37. 56. 156. 178. 198.* — [skeen] *vb. skinne. pr.sg.* sken *177.* — skel *sb. Skel, Forskel 82.* — skeləng *sb. Skilling 124.* — skelər *pron. selv 82 f. 155 f.* — skeləv *vb.inf.& pr.pl. skælve 56. 125. 128. 154. 172. 198. pr.sg.* -ər *125. 128. 154. 214. 217. prt.& prt.part.* -t *128. 172. 198.* — skemələr *adj. skimlet 167.* — sken *sb. Skin 177.* — ˈskenərˌbien *sb. Skinneben 73.* — skenk *sb. Skinke 56. 74. 81. 91. pl.* -ər *81.* — skep *sb. Skæppe 176.* — skerm *sb. Skærm 56. 204.* — skevt *vb. skifte 96.* — skeær *vb. skære 44. 117. 156. 166. prt.part.* skårn *197.* — skie (*-r el. Nul?*) *sb. Ske 155. pl.* skier (*el.* skierər?) *161. 166.* — skiekən *sb. lille Ske 57. 224.* — skiel *vb. skele 115.* — skielˌəng *sb. Markskel 123.* — ˈskienəngˌgråv *sb. Skelgrøft 123.* — skiev *adj. skæv, ik.* -t *110.* — skind *sb. Skind 175.* — skit *sb. Snavs 68.* — [skit] *vb. skide. prt.part.* sket *115.* — skiv (i *el.* ii?) *sb. Skive 50 ff. 95.* — skoadər *sb.pl. Potteskår 176.* — skoal *sb. Skål 108. pl.* -ər *57.* — ˈskoanˌsom (*Trykacc.?*) *adj. skånsom 120.* — ˈsko-

ˌdågər *vb.pr.sg. sødugger (om Aftendug i Eng el. Mose) 84.* — skoj *vb. ryste 53.* — ˈskomˌkæl (æ *el.* e?) *sb. Skumske 160.* — skoold *vb. skolde 104. 113. inf.pass.* -əs *104. prt.part.* -ər *104.* — skops *sb. Skub 204.* — skorəvər *adj. skurvet 128. 217.* — [skraab] *vb. skrabe. pr.sg.* skræbər *142.* — skraabəls *sb. Grødskorpe 208.* — skraav *sb. trebenet Stol 52 ff.* — [skrii] *vb. skride. pr.sg.* skriir *111. 194. prt.* skrie *111. prt.part.* skreen *195.* — skrik *vb. skrige 114.* — ˈskrikˌhals *sb. Skrigehals (om Barn) 22.* — skrin *sb.sg.&pl. Skrin 38 ff. 64. 93.* — skriv *vb. skrive 50 ff. 95. pr.sg.* -ər *95. prt.part.* skrevn *84. 95 f. 196.* — skroa (*-r el. Nul?*) *adj. skrå 193.* — skroanəng *sb. Skråning 123.* — skrok *adj. liggesyg (om Høne) 74.* — skrokər *vb.pr.sg. skrukker (om liggesyg Høne) 74.* — skrolsk *adj. hidsig 205.* — ˈskropˌkåågər (p *el.* b?) *vb.pr.sg. skrubkoger 104.* — [skruu] *vb. skrue. prt.part.* skruj *88.* — skrækələr *adj. skrækkelig 217.* — skröjər *sb. Skrædder, pl.* skröjərs *208.* — skufələr *sb. Skuffe 73. 125. 183. 217.* — skulsk *adj. skulende 205.* — skuo (*-r el. Nul?*) *sb. Sko 43. 117. 155.* — skuol *sb. Skole 43. 115. 155. 160. pl.* -ər *112.* — -ˌlyən *sb. Lærerløn 44.* — skuort *sb. Skjorte 223. pl.* skørtər *23.* — skuostər *sb. Skomager, pl.* skuostərs *og* skuostərər *108. 156.* — skut-jən *sb. Barnesærk 143. 223. 226.* — skuul *vb. søge Ly 42. pr.sg.* skul *114.* — ˈskybˌbyørn, -ˌdatər, -ˌfar, -ˌmuor, -ˌsøn (*Trykacc.?*) *sbb. Stedbørn, -datter, -fader, -moder, -søn 137. 155.* — skyld *sb. Skyld 177.* — skyld *vb. skylde, pr.sg.* -ər *177.* — skyt *vb.inf.&pr.pl. skyde 68. 75. 185. pr.sg.* skydər *151. 185. prt.* skyød *185. prt.part.* skåt *79.* — skyv *num. syv 50 ff. 55. 95. 155 f.* — skyv (y *el.* yy?) *vb. skubbe 50. 55. 95. pr.sg.* skyvər *176. prt.part.* skååvn (n *el.* ən?) *97. 196.* ˈåpˌskååvn (n *el.* ən?) *skubbet op 97. 196.* — skyvər *sb.pl. Siv 176.* — skyyr *vb. gnide, pr.sg.* skyr *114 f. 185.* — skæg (æ *el. e?*) *sb. Skæg 77. 81. 109. 145 ff. 156.* — skægər (æ *el. e?*) *adj. skægget 81.* — skæld *vb. skælde 46.* — skænk *vb. skænke 81. 91. 155. prt.part.* -t *204.* — skærəpəs *vb.inf.pass. beslås med Brådde, om Heste 193. 218.* — skært *sb. Hale 82. 155.* — skæv *sb. Hørskæver 52.* — skævər *adj. fuld af Hørskæver 167.* — skøgən *adj. søgn 127. 168. 197.* — skøj *sb. Sky 50. 86 f. 155.* — skøng, skøm, skøg *sb. Skygge(-billede) 76.* — skønk *vb. stinke, prt.* skank *56.* — skørt *sb. Skørt, Forklæde 204. pl.* -ər *23.* — skøtən *num. sytten 156.* — skøtəng *sb. Skillevæg ml. Båse 121. 124.* — skøtənst *num. syttende 127.* — skøøl *vb. skylle 116.* — skåldər (å *el. o?*) *sb. Skulder 83.* — skår *sb. Skud 79. 118. 156.* — ˈskåˌstiən (*Trykacc.?*) *sb. Skorsten 156.* — skåv *sb. Skov 50. 85. pl. = sg. og* -ər *53. 63. gen.* -s *204.* — skåvl (l *el.* əl?) *sb. Skovl 56. 85. 160. 195. pl.* -s *63. 155.* — slaar *sb. Tøffel, pl.* slaarər *125.* — slaav *sb. Slags 50 ff. 55. 97 f.* — slaavl (aa *el.* a? l *el.* əl?) *sb. Plejlskaft 97 f.* — slang *sb. Slange 46 f.* — slansk *vb.pr.sg. dagmejner 205.* — slasˈvig (i *el.* ii?) *propr. Slesvig 38. 94.* — slav (a *el.* aa?) *sb. Slag 50 ff. 55. 97 f.* — sleeb *vb. slæbe 101.* — sleebənəng *sb. lille Læs Korn 122.* — slekər *adj. slikvorn 167.* — ˈslekˌmond (o *el.* o?) *sb. Slikmund 22.* — slem *adj. slem 48. 61. ik.* -t, *comp.* -ər *77.* — sleær *sb. Slæde 45. 166. pl.* sleærər *58. 166.* — sleæt *adj. slet 44.* — sliev *sb. Grydeske 193.* — [slit] *vb. slide. prt.part.* slet *77.* ˈåpˌslet *opslidt 68. 77.* — sloa (*-r el. Nul?*) *vb. slå 164. pr.sg.* sleær *45. 166. prt.part.* slaavn (aa *el.* a?) *57. prt.part.refl.* slaavns (aa *el.* a?) *206.* — sluk *sb. Spiserør 115.* — :slōjf *sb. Sløjfe 204.* — [smaag] *vb. smage. pr.sg.* smægər (æ el. *e?*) *167. pr.part.* smaagən *161.* — sme *sb. Smed 75. 117. pl.* smee *64.* — [smee] *vb. smede. prt.part.* smij *150.* — smeetsk *adj. smækker 205.* — smidər *sb. Smedie 141. 151.* — smit *vb. kaste 151. pr.sg.* smidər *151. prt.part.* smet *74.* — smoa (*-r el. Nul?*) *adj.*

små 44. — smøør *sb. Smør 42. 113. 162.* — smøør *inf. smøre 42.* — smøørls (l *el.* əl?) *sb. Smørelse 102. 198. 206.* — ˈsmøørˌstevl *sb. Smørestøvle 96.* — snak *vb. snakke 37. 45.* — snaps *sb. Snaps 204.* — snavs *sb. Snavs 204.* — sneevər *adj. snæver 96. 153 f. ik.* sneevərt *96. 208.* — snie (*-r el. Nul?*) *sb. Sne 193.* — snie (*-r el. Nul?*) *vb. sne 193.* — :ˈsnieˌxløk-xən (er *el.* e?) *sb. Sneklokke, pl.* -xər *222 ff.* — snor *vb. snurre 48.* — snorək *vb. snorke, spinde, om Kat, prt.& prt.part.* -t *173. 198.* — snuor *sb. Snor, pl.* snuorər *184.* — snusələr *adj. sjusket 217.* — snut *sb. Snude 115.* — snyt *vb. snyde 114.* — snøfəl *vb. snuble 154. 183.* — soa (*-r el. Nul?*) *vb. så 116.* — soar (*-r el. Nul?*) *sb. Sår 175.* — soˈfii (ii *el.* i?) *propr. Sofie 93.* — sokər *sb. Sukker 115.* — -ˌdoos *sb. Sukkerdåse 103.* — soləvər *propr. Solved 218. 221.* — soləvəngər *sb. Person fra Solved 124.* — som *pron. somme 48.* — som *vb.inf.&pr.pl. summe 48.* — som *conj. som 177.* — somər *sb. 77. 125. pl.* somərər *168.* — :sonər-ling *sb. Særling 122.* — sop *sb.* Suppe *176.* — spa *sb. Afkog af Frugt 115.* — spaa (-r *el. Nul?*) *sb. Spade 116. pl.* spaar (*r el.* rər?) *166.* — spaa-som (*el.* ˈspaarˌsom?) *adj. sparsommelig 120.* — spand *sb. Spand 193.* — spant-jən *sb. lille Spand 143. 223. 226.* — :speek *sb. Hjulege 42. 94.* — speen *sb. Pattevorte 116.* — :speetsix *sb. Specie 129.* — spej *vb. kaste op 54.* — spelmənds *propr. Spillemands 126.* — spempəl *propr. Spinkelbøl 125. 170.* — spets *sb. Spids 204.* — spild *vb. spilde 177.* — ˈspildˌsom (*Trykacc.?*) *adj. tidkrævende 120.* — spind *vb. spinde 177.* — ˈspindˌjul *sb. Spinderok 112. 160.* — spjåəld *sb. Båndvæv 193.* — spleer *sb. Revne 193.* — splet *sb. splitte 193.* — splint *sb. Splint 193.* — spoan *sb. Spån 116.* — spreegəm *sb. en Træart (rhamnus frangula?) 127.* — spreng *vb.inf.&pr.pl. springe 46. 73. pr.sg.* -ər *58 f. 73. prt.1.&3.sg.* sprank *56. prt.2.sg.* sprankst *206. prt.part.* sprongən *27. 58.* — sprie (*-r el. Nul?*) *vb. sprede 193.* — spræk ˈåp *vb. sprætte op 78.* — sprøt *sb. Sprøjte 193.* — spuol *sb. Spole 160.* — spyəkələr *vb.pr.sg. spøger 217.* — spæjl *sb. Spejl, pl.* -s *63.* — spæk *sb. Flæsk 176.* — spænd *sb. Hestes Arbejdstid mellem to Hvil 48.* — spænd *sb. Spænde 48.* — :spøtisk *adj. spotsk 121. 128.* — spøør *vb. spørge 193.* — spöjt *vb. sprøjte 203.* — spåəd (åå *el.* oo?) *vb.inf.&pr.pl. spore 104.* ˈspåədˌsnie (åå *el.* oo? e *el.* er?) *sb. Sporsne 104.* — [sta] *sb. Købstad. gen.* -s *204. pl.* stee *99.* — stajl sæ *vb. stejle 72.* — stak *sb. Stak, pl.* -ər *62.* — stakəl *sb. Stakkel 126.* — stam *sb. Stamme 48.* — stav (a *el.* aa?) *sb. Stav i Kar 53. 98.* — stav (a *el.* aa?) *adj. utæt, om Balje 53.* — steern *sb. Stjerne 99.* — stegəl (e *el. e?*) *adj. frossen og ujævn, om Vej 126.* — stegələr (e *el. e?*) *adj. sortbrun, om Hests Farve 167. 216.* — stej *sb. Sti 50.* — [stek] *vb. stikke. pr.part.* stekən *161.* — stekəl-bər, stekəls-bər *sb. Stikkelsbær 227.* — stevl *sb. Støvle 57. 96.* — stien *sb.sg.&pl. Sten 44. 64.* — stienˈhøjkən *propr. Stenhøjken.* — stimə ˈrii (ii *el.* i?) *propr. Stine Marie 93.* — :stinkən, stin-gən *propr. Stineken 189. 224 f.* — stiv *adj. stiv 52 f. 95. ik.* -t *69.* — stom *adj. stum, sløv om Kniv 46. 73.* — stoməl-gən *sb. Stump (Kæleord til Barn) 224.* — stong *Sting v. Syning 40. 48 f.* — streeng *sb. Streng 94.* — streev *vb. skynde sig 52 ff. 96.* — stripələr (p *el.* b?) *adj. stribet 216.* — stroa (*-r el. Nul?*) *sb. Strå 193.* — strop (p *el.* b?) *vb. feje i Stald 78.* — strub *sb. det indre af Koens Horn 137.* — struf *adj. ujævn, om Is 154. 183.* — [stryk] *vb. stryge. prt.part.* strågən *84.* — stryø (*-r el. Nul?*) *vb. strø 193. prt.* ströj *52.* — stryøm *sb. Strøm 43.* — stuk *sb. Travehob 216.* — -ˌstæ *sb. Sted hvor Travehob har stået 164.* — stuol *sb. Stol, pl. = sg. og* -ər *43 ff. 58. 63. 160.* — stuor *adj. stor 115. sup.* störəst *128. 200. 205.* — stutəl, stutələr *sb. lille Hvedebrød, pl.* stutələr *214. 217.* —

ˈstutələrˌkårər *sb. Hvedebrødskurv 217.* — stuund *sb. Time 124. gen.* -s *206.* — stuur *sb. Stud 41. 185. pl.* stut (*og* stutər) *64. 140. 185.* — [styv] *vb. støve. prt.part.* stååvn (n *el.* ən?) *97.* — styyr *sb. Skat 115.* — [styøb (b *el.* p?)] *vb. støbe. prt.* -t *170. 203.* — styør (*r el. Nul?*) *sb. Stød 115.* — styørəng *sb. Forstyrrelse 123.* — [styøt] *vb. støde. prt.part.* stöt *115.* — stæ *sb. Sted, pl.* steer *194.* — stældəng *sb. Stillads 124.* — stæm *sb. Stemme 46.* — stændər *sb. Stolpe 80.* — stændəkən *sb. Tenholder på Spinderok 225.* — stængəl *sb. Stængel 78. 81. 94.* — stæn-gər *sb.pl. Småsten 224.* — stærək *adj. stærk 56. 130. 199. comp.* -ər *218.* — [støk] *sb. Stykke. pl.* -ər *164.* — støləp *sb. Messingkar over Kakkelovn 129. 200. pl.* -ər *218.* — stört *vb. styrte 204.* — stöv *vb. dæmme 53.* — stövnəng *sb. Opdæmning 122.* — ståldˈhindərək (*å el.* å?) *sb. Stolt Henrik* (*Plantenavn*) *130.* — [ståp] *vb. stoppe.pr.sg.* -ər *139.* — ståpələr (p *el.* b?) *sb.pl. Stubmark 216.* — ståræk *sb. Stork 130. 199.* — ståå *vb. stå 41. 103 f. pr.sg.* steær *43 f. prt.1.&3.sg.* stuo (*-r el. Nul?*) *43.* — stååg *sb. Fyrbækken 103 f.* — ståång *sb. Stang 84. 103 f. pl.* -ər *103 f.* — stååt *sb. Stads 176.* — suo (*-r el. Nul?*) *sb. So 115.* — suoj *sb. Sod 177.* — suol *sb. Sol 177.* — [suor] *vb. svare. prt.* -t *43.* — suort *adj. sort 108. 111.* — suund *adj. sund 177.* — suur *adj. sur 177.* — svaan *sb. Svane 116.* — svaar *adj. tung 169.* — svaləkən *sb. Svale 141.* — svarm *sb. Sværm 36. 71 f.* — sveeb *sb. Pisk, Brøndvippe, pl.* -ər *101. 137.* — svem *vb. svømme 47. prt.2.sg.* svamst *205. prt.part.* svomən *58.* — svenələr *sb. Svindler 216.* — svenələr *adj. svimmel 216.* — svep-gən *sb. Plejlstang på Spinderok 224.* — sverl (l *el.* əl?) *vb. svejle, pr.sg.* -ər *215.* — svieb *sb. Svøb 44.* — svieb *vb. svøbe 137.* — svietər *adj. svedig 129. 167.* — svin *sb.sg.&pl. Svin 38. 64. 73. 158. 169.* — -ˌblees *sb. Svineblære 60.* — -ˌfæt *sb. Svinefedt 59.* — -ˌhåvər *sb. Svinehoved 59 f.* — -ˌkik *sb. Slagtegilde 60.* — -ˌlevər *sb. Svinelever 59.* — -ˌmog *sb. Svinemøg 59.* — -ˌmærəkər *sb. Svinemarked 60.* — svinsk *adj. svinsk 205.* — ˈsvinˌskært *sb. Svinehale 59.* — svolən *prt.part. opsvulmet 198.* — svolst *sb. Hævelse 205.* — svægələr (æ *el. e?*) *adj. svagelig 216. 221.* — svæn *sb. Tjenestekarl 40. 77. 109. 158. pl.* = *sg. og* -ər *46 f. 49. 63.* — -ˌkamər *sb. Karlekammer 59 f.* — svær *sb. Skår v. Græsslåning, pl.* sveer *64.* — [sværm] *vb. sværme. prt.* -t *205.* — svætsk *sb. Svedske 205.* — svöjs *vb. gynge intr. 204.* — syndəkən *propr. Sünneken 225.* — syndən *sb. Syd 75.* — synər *adj. sparsom 74.* — synt *adv. siden 38. 73.* — syrəng *sb. Surdej 123.* — [sysəl] *vb. sysle. pr.sg.* -ər *217.* — syvn *adj. kogende varm 196.* — syyr *vb. syre* (*Dej*) *115.* — syøm *sb.sg.&pl. et Søm 41. 108.* — sæ *pron. sig 165.* — sægəl (æ *el. e?*) *vb. savle, pr.sg.* -ər *81.* — sæjl *sb. Sejl 175.* — sæjs *num. sex 56. 72. 86 f.* — sæk *sb. Sæk, pl.* -ər *63.* — [sæt] *vb. sætte. pr.sg.* -ər *151.* — -ˌstæ *sb. Sættested 164.* — søj *vb. sy 50. 54.* — ːsølt *sb. Sylte 195.* — søn *sb. Søn 40. 46. 74 ff. 78 f. 158. pl.* -ər *160.* — sønd-gəns (syndəkəns?) *propr. Sønkens 224 f.* — ːsøs-ling *sb. Søsling 121 f. 217.* — ˈsøstərˌkaag *sb. Søsterkage.* — ːsøstix *num. tres 129. 147. 222.* — søtskən *sb.pl. Søskende 213.* — ːsøøvənt-ix, søøm-tix *num. halvfjerds 129. 222.* — sövnər *adj. søvnig 215.* — så *adv. så 61. 167.* — såk *sb. Sok, pl.* -ər *115.* — såləpər *sb. Solbær 218. 221. 226.* — -ˌbosk *sb. Solbærbusk 218.* — -skeˌlee *218.* — sålt (å *el. o?*) *sb. Salt 56. 78. 83.* — sålt (å *el. o?*) *vb. salte 56.* — -ˌnaps *sb.sg. Saltkar 204.* — såvn *sb. Sogn 55 ff. 62. 97. 196. 204. gen.* -s *206. pl.* -ər *63.* — sååbəl *sb. Sabel 125.* — ˈsååkərˌvældəng *sb. Sagovælling 167.* — sååld *sb. Sold 41. 93. 102 f.* — sååntˌ *adj.&adv. sådan 159.* — sååv (åå *el.* oo?) *vb. sove 97. 116. pr.pl.&prt.pl.* sååv (åå *el.* oo?) *97. 104. prt.part.* sååvn (n *el.* ən?) *55. 97. 104. 196.* — -ˌdörnsk *sb. Soveværelse 97.*

taab *vb. tabe 137. pr.sg.* tæbər *139. 142. prt.&prt.part.* tabt *203.* — taask *sb. Taske 157.* — tadər *sb. Boghvede 151.* — -ˌgryn *sb. Boghvedegryn 38.* — tag *sb. Tag 37. 40. 94.* — :taxəntix *num. firs 129. 222.* — tajlˈii (ii *el.* i?) *sb. Teglværk 221.* — tak *sb. Tak 175.* — [tak] *vb. takke. pr.sg.* -ər *140.* — takər *sb.pl. Takker 176.* — :tal-jər *sb. Taille 222.* — tamskən *propr. Tamsken 224.* — tand *sb. Tand 37. 46 ff. pl.* tændər *59. 80.* — :tantər *sb. Tante 166.* — tap *sb. Tap 137. pl.* -ər *139.* — tarm *sb. Tarm 36. pl.* -s *206.* — [tas] *sb. Kop. pl.* -ər *177.* — te *præp. til 165.* — teˈbaag *adv. tilbage 145.* — :teef (ee *el.* e?) *sb. Tæve 183.* — teel *vb. tælle 99. prt.&prt.part.* toolt *104.* — teenk *vb. tænke, huske 94. 109. pr.sg.* -ər *212. prt.&prt.part.* teenkt (k *el.* g?) *99. 204.* — ˈteeˌpåt *sb. Tepotte 100.* — ˈteeˌskiekər *sb. Teske 57.* — teesk *vb. tærske, pr.sg.* -ər *102. 109.* — tej *num. ti 87.* — teksəl *sb. Skarvøxe 126.* — teløn*d adj. venstre, om Hest 126.* — temərmənds *propr. Timmermands 126.* — teng *sb. en Ting 177.* — teng-bol (o *el.* ə?) *sb. Budstikke 38. 95. 126. 170 f.* — teˈpas *adv. tilpas 127.* — teær *sb. Tjære 175.* — teær *vb. tjære 110.* — teæt *adj. tæt 107.* — tien *sb. Ten, pl.* -s *og* -ər *64.* — tienəst *sb. Tjeneste 127. pl.* tienəstər *Tjenestefolk 127.* — ˈtienˌfuld (*Trykacc.?*) *sb. Tenfuld 120.* — tii *sb. Tid 93. 107.* — tiilər *adj. tidlig 113.* — tinər *propr. Tinne 75.* — tjaab *sb. Hage 41. 135 ff.* — -ˌboand *sb. Hagebånd 136.* — -ˌskæg (æ *el. e?*) *sb. Hageskæg 136.* — tjaməl *vb. gumle 175.* — tjatəl *vb. lave Spilopper 136.* — tjoldər (o *el. o?*) *sb. Kælder 136.* — tjuutəl *sb. Kjole 126. 135. 141. pl.* tjøtələr [*og* tjøtəl] *135.* — tjyk *adj. tyk 135 f. ik.* -t *136. 170. 178. 203.* — tjyv *sb. Tyv 50 ff. 55. 95. 135 f.* — tjyyv *num. tyve 50 ff. 55. 95. 135 f.* — tjyyvənst (yy *el.* y?) *num. tyvende 127.* — tjær *sb. Mose med Buskvæxt 82. 135.* — tjærər (æ *el.* e?) *sb. Kærv 82. 135 f.* — tjærn *sb. Kærne (kjarni) 37. 82. 135 f.* — tjærn *vb. kærne 175. pr.sg.* -ər *215.* — tjærn *sb. Kærne (kirna) 37. 135.* — tjør *sb. Kød 136.* — tjørər *adj. kødet 75.* — tjøør *sb. Tøjr 135.* — tjøør *vb. tøjre 175.* — ˈtjøørˌpeæl *sb.sg.&pl. Tøjrepæl 64.* — toa (*-r el. Nul?*) *sb. Tå, pl.* teær *43.* — tompər *adj. tosset 59. 167. comp.* :tomp-igər *129.* — ˈtongˌspets *sb. Tungespids 60.* — traav *sb. Trave (tyve Kærve) 50 ff. 55. 97 f.* — traav *vb. trave 54. 98.* — trabəlt *adj. ik. travlt 126.* — trand-bər *sb. Tranebær 226.* — trav *sb. Trav 51 ff. 55. 98.* — treend *vb. trende 101 f.* — treendəls *sb. Trendelse 126.* — treeng *vb. trænge, pr.sg.* -ər *99.* — treløng (e *el.* i?) *sb.* $^1/_3$ *Skilling 124.* — trepələr *pr.sg. tripper 216.* — trevl (e *el.* ee?) *sb. Trævl 96.* — trevl (e *el.* ee?) *vb. trævle, pr.sg.* -ər *96.* — treæ (*-r el. Nul?*) *sb. Træ (Holz) 43 f. 57. 109. 166.* — -ˌbojək *sb. Træbuddike 88.* — treæt *adj. træt 43.* — ˈtriˌbla *sb. Engkabbeleje 163.* — tridər *num. tredie 141. 150 f.* — trie (*-r el. Nul?*) *num. tre 44. 117. ik.* trøj *51. 87.* — [triin] *vb. træde. pr.sg.* trin *114.* — trind *adj. rund 47. ik.* trint *203.* — ˈtrindˈrøgər *adj. rundrygget 167.* — trinkəns, trin-gəns *propr. Trinekens 224 f.* — troa (*-r el. Nul?*) *sb. Tråd 43.* — trom *sb. Tromme 48.* — tromf *sb. Trumf 204.* — truo (*-r el. Nul?*) *adj. tro 115.* — [truo (*-r el. Nul?*)] *vb. tro. prt.part.* truor (*r el. Nul?*) *164.* — tryyn *sb. Tryne 115.* — træj *vb. dreje 50.* — trælstrop *propr. Trælstrup 129. 227.* — trötənst *num. trettende 127.* — tråld (å *el. o?*) *sb. Trold, pl.* -ər *62.* — tråv *sb. Trug 51 f. pl.* -ər *62.* — tråv *vb. true 53.* — tråån *sb. Tran 116.* — -ˌlamp *sb. Tranlampe 104.* — -ˌskoal *sb. Transkål 103 f.* — tuo (*-r el. Nul?*) *num. to 117. ik.* tåv *50 f. 85.* — tuo (*-r el. Nul?*) *vb. vaske, pr.sg. -r 115.* — ˈtuoˌlaj (*-r el. Nul?*) *adj. forskelligt 168.* — tusələr *adj. forpjusket 217.* — tuur *sb. Tur 111.* — tvind *vb. tvinde 192.* — tvyvl *sb. Tvivl 70.* — tvyvl *vb. tvivle 70.* — tvyvlər *adj. tvivlsom*

167. 215. — tynd *sb. Tønde 46.* — tynd *adj. tynd 136.* — tyndøng *sb. Tinding 123.* — tytsk *adj. tysk 205.* — tyø (*-r el. Nul?*) *sb. Tø 175.* — tyø (*-r el. Nul?*) *vb. tø 175. pr.sg. -r 175. prt.* töj *53.* — tyøm *sb. Tømme 43.* — -ˌskavt *sb. Tømmestreng 98.* — tyøv *vb.inf.&imp. tøve 110. 136.* — tæj *vb. tage 52 ff. 86 f. prt.sg.* tåv *53. prt.part.* tåvn *97. 196. nom.act.* ˈskægˌaavˌtæjn (æ *el. e?*, aa *el.* a?) *Barbering 196.* — tæk *vb. tække, pr.sg. -ər 176.* — tækər *sb. Tækker 176.* — tæləg *vb. snitte 128. 198.* — -ˌbænk *sb. Snittebænk 128. 198.* — -ˌkniv *sb. Snittekniv 198.* — tælər *sb. Tallerken, pl.* tælərs *208.* — tæm *vb. temme 177.* — tæmp-gəns *propr. Tempkens 224 f.* — təfələr *sb.pl. Tøfler 217.* — təfˌul-gən *sb. Kartoffel 78. 183. 223 f. pl.* təfəl-gər *77 f. 223 ff.* —təg *vb. tygge, pr.sg. -ər 136.* — təj *sb. Tøj, Kvæg 42. 50. 86.* — təj *sb. Vidne 54.* — təj *vb. anskaffe 54.* — tər *adj. 184. comp.* tørər *125. 184.* — tørakˈlii (ii *el.* i?) *propr. Tyrkiet 221.* — tör *vb.pr.1.&3.sg. behøver. pr.2.sg.* törst *og* töst *200. 205. pr.pl.* too *102 f. prt.pl.&1.&3.sg.* toot *102 ff. prt.pl.* tootst *205.* — törər *vb. lægge Mønningtørv på Hus 125.* — töv *sb. Tov 51. 55. 86.* — tågs *sb.gen.sg. Togs 204.* — tålət *num. tolvte 129.* — tåvt *sb, Toft 178.* — tååbəl *sb. Tåbe 94.* — tååbələr *adj. tåbelig 94.* — :tååfəl *sb. Tavle 183.* — tååg *sb. Tåge 102 f.* — tååg *adj. sej 102.* — tåågəl *sb. Knag på Le 103.* — tåålər *num. tolv 93. 102 f. 118. 159.* — tåång *sb. Smedetang 41. 94. 103.*

ˈu-beˌgripələr (p *el.* b?) *adj. ubegribelig 216.* — ˈu-beˈteenkˌsom (*Trykacc.?*) *adj. ubetænksom 120.* — ˈuˌdrøj *adj. udrøj 54.* — ˈuˌkeendələr *adj. ukendelig 216.* — uon *sb. Ovn 107. 112.* — uonər *adv. oppe 62.* — uor (*r el. Nul?*) *sb.sg.&pl. Ord 43. 64. 111. 162.* — uorm *sb.sg.&pl. Orm 63.* — urət *adj.&adv. vrang 129. 200.* — ut *adv. ude 62.* — utən *præp. uden 140.* — uur *adv. ud 62.* — ˈuurˌgeftər *sb.pl. Udgifter 136.* — ˈuurˌteærəng *sb. Tæring 123.*

vaaməs *sb. Kvindebluse 127.* — vaar *sb. Vare 116. pl.* værər *125.* — vaar *sb. Sandhed 116.* — vabələr *adj. vammel 176.* — vafəl *sb. Vaffel 183.* — vand *sb. Vand 37. 46 ff.* — -ˌkalər *sb. Frøunge 59.* — -ˌtap (a *el.* å?) *sb. Skypumpe 59.* — var *pron. hvad, noget 163 f. conj. om 168.* — varm *adj. varm 37. ik. -t 161. 205. comp. -ər 215.* — vatsk *sb. våd Fod 205.* — ve *præp. ved 165.* — veel *vb. vælge, prt.&prt.part. -t 190. 203.* — veen *vb. vænne, pr.sg. -ər, prt.part. -t 99. 159.* — veend *vb. vende 99. 159. pr.sg. -ər 99. nom.act. -ən 127.* — veer *sb. Vejr 42. 62. 102.* — veer *vb. vide 42. 62. 100 ff. 112. pr.1.&3.sg.* vier *162. pr.pl.* veer *101.* — veesəlæng (ee *el.* e?) *sb. Væsel 122. 217.* — veev *vb.inf.&pr.pl. væve 52. 54 f. 96. 176. inf.pass. -əs 96. pr.sg. -ər 96. prt.* vav *50. prt.part.* vaavn *97. 196.* — veevəˈrii (ii *el.* i?) *sb. Væveri 93.* — veevl (l *el.* el?) *sb. Væv 84. 96. 195. 204. pl. -ər 96.* — veevstər *sb. Væver, pl. -ər 96. 168.* — vel (ə *el.* æ?) *vb.pr.1.&3.sg. vil 22. 164. prt.pl.&1.&3.sg.* vild *159. 204.* — :velix *adj. parringslysten, om Hoppe 129.* — veng *sb. Vinge 46 ff. 58. pl. -ər 58 f.* — vep *sb. Rugax 176.* — vep-gən *sb. lille Rugax 224.* — verəkər (e *og* æ) *vb.pr.sg. beskærer Hestehov 78 f.* — verəs *vb.inf.pass. vædde, prt.&prt.part. -ətəs 127. 141.* — veær *vb. være 25. 112. pr.1.&3.sg.* ær *22. 44. 115. 164. pr.2.sg.* æst *22. 203. pr.pl.* eer *111. prt.1.&3.sg.* vår *100. 164. prt.pl.* voor *103. prt.part.* værn *204.* — veær (*r el. Nul?*) *adj. værd 175.* — veærər *adj. kraftig, om Mske. 175.* — vi *pron. vi 22. 93. obl.cas.* vos *74.* — viek *sb. Vægе 44. pl. -ər 57.* — ˈvietˌmjøl *sb. Hvedemel 44.* — viil *vb. hvile 115.* — viir *adj. hvid 115. pl.&best.* vit *114.* — viisərər *sb.pl. Bidronninger 125.* — [vik] *vb. vige. prt.1.&3.sg.* vieg *43.* — vild *adj. vild 177.* —

vildərəng *sb. Hvirvelvind 122. 217.* — vind *sb. Vind 175.* — vind *vb. vinde (vinda og vinna) 175. 204.* — vindəng *sb. Vindue 123. 159.* — vindət (t *el.* rt?) *propr. Winnert 207.* — [vindsəl] *vb. logre. pr.sg.* -ər *214. 217.* — vindsk *adj. vind, skæv 206.* — ˈvinˌsop *sb. Vinsuppe 77.* — vintər *sb. Vinter 75. pl.* vintərər *125.* — vis (i *el.* ii?) *vb. vise 164. pr.sg.* vis *177.* — ˈvitˌkleevər (ee *el.* e) *sb. Hvidkløver 96. 101.* — :vit-ling *sb. Kålsommerfugl 122.* — voart *sb. Vorte 175.* — vog *sb. Vugge 38. 84. 94. 148. pl.* -ər *148.* — vog *vb. vugge 84. 94. 148.* — voks *sb. Vox 204.* — :volf *sb. Sygdom i Koens Horn 204.* — vondələr (o *el.* o?) *adj. underlig 216.* — voor *pron. vor, vore 102 f.* — vralək *vb. valke 129 f. prt.&prt.part.* -t *129. 172. 198.* — vrang *sb. Brøndvinde 48.* — vrangələr *adj.&adv. kroget, vaklende 216.* — vrangəleˈrii (ii *el.* i?) *sb. Vrangleri 93.* — vremələr *vb.pr.sg. vrimler 216.* — vrengələr *vb.pr.sg. slingrer (om skødesløs Gang) 167. 216.* — vrengələr *adj. skødesløs (om Gang) 167.* — vrensk, ˈvrenskˌhæst *sb. Hingst 76. 206.* — vrest *sb. Møning 193.* — vrier *adj. vred 25. 193. comp.* vrierər *166.* — [vrii] *vb. vride. prt.part.* vreen *195.* — vuf *vb. gø 152 ff. 183. nom.act.* -ən *22.* — ˈvukˌfuld (*Trykacc.?*) *sb. Rokfuld (Hør) 120.* — ˈvunˌtjæp (*Trykacc.?*) *sb. Vognkæp 135.* — vur *adv.rel. hvor 42.* — vuun *sb.sg.&pl. 41 f. 63. 112. 160.* — vuur *vb. vorde, blive 115. pr.1.&3.sg.* vær *22. 115. pr.2.sg.* værst *42. 200. 205. prt.* vur *115. 205. prt.part.* vurn *197.* — vyj *vb.inf.&pr.pl. luge, pr.sg.* -ər *150. nom. act.* ˈryəvərˌvyjən *Roelugning 150.* — væg (æ *el e?*) *sb. Væg 76. 81. 145 ff. 149. 182. pl.* -ər *63.* — -ˌskab *sb. Vægskab 81.* — :væx *adv. bort, borte 62. 149. 182.* — væj *sb. 50 ff. 72. 86 f. pl. = sg. og* -ər *52. 62.* — væj *vb. veje 54.* — ˈvæjˌblaar (*Trykacc.?*) *sb.pl. Vejblade (Plante) 59.* — væl *adv. vel 72.* — vældəng *sb. Vælling 124.* — vælɔp *sb. Hvalp 124. 129. 200. 225.* — vælɔp-gən *sb. Hvalp 222 ff.* — ˈvælˌkomst *sb. Tilflyttergilde 205.* — væn *conj. når, hvis 22. 42.* — vær *comp. værre 47.* — værək *sb. Værk 37.* — værəkər *se* verəkər. — værmk *sb. Varme 205.* — værn *sb. Verden 197. gen.* -s *206.* — væstərmənds *propr. Vestermands 126.* — vöjk *sb. Hængesæk 204.* — vöjk *vb. gynge, om Hængesæk 204.* — våld (å *el. o?*) *sb. Vold 47. 152. pl.* -ər *62.* — våldəng (å *el. o?*) *sb. Jord kastet op af Enggrøft 124.* — våt *adj. våd 115.* — [våv] *vb. arbejde. pr.part.&nom.act.* våvn *196.* — våång *sb. Vang 102. pl.* -ər *62.*

yndər *adv. under 62.* — -ˌdyn (y *el.* yy? *Trykacc.?*) *sb. Underdyne 112. 160. 195.* — yndərˈvæjns *adv. undervejs 206.* — :ˈyndərˌærtskər *sb.pl. Underjordiske 222.* — ysənər *adj. tyregal 74. 215.* — yvər *præp.&adv. over 62. 152.* — yvərər *adj. ivrig, comp.* :yvər-igər *217. 220.* — yvlər *forstærkende adv. 215.* — yyr *adj.comp. yngre 111. 162 f. 194. sup.* yyst *206.* — yəb *vb. råbe 137.* — yəg *sb.sg.&pl. Hest (Artsnavn) 22. 213.* — yəl *sb. Øl 43. 160.* — yəlsəm (-som?) *sb. Gilde 127.* — yəm *adj. øm 177.* — -ˈfuotər *adj. ømfodet 167.* — yər *sb. Øre 43. 111. pl.* yərnər *111. 223.* — yəstərmənds *propr. Østermands 126.* — yəv ˈfåår *vb. varsle 103. pr.sg.* -ər *104. nom.act.* ˈfåårˌyəvn (n *el.* ən?) *Forvarsel 196.*

æ *pron. jeg 22. 165. obl.cas.* mæ *69. 165.* — æb *sb. Ebbe 176.* — æˈbag (*Trykacc.?*) *adv.&præp. bagved 145.* — æg (æ *el. e?*) *sb.sg.&pl. Æg (ovum) 64. 81. 147.* — æjs (*el.* æjəs?) *adv. ellers 25. 204.* — ældst *adj.sup. ældst 206.* — ælənkəns *propr. Ellenkens 224.* — ændər *vb. ændre, pr.sg.* -rər, *prt.&prt.part.* -ərt *78. 208.* — [ængəl] *sb. Engel. pl.* -ər *216.* — ˈængərˌlaand (*Trykacc.?* æ *el.* e?) *propr. England 76.* — ˈængərˌlændər (*Trykacc.?* æ *el.* e?) *sb. Englænder 76.*

— ærəg *vb. ærgre, prt.&prt.part.* -t *129.* — ærəgələr *adj. ærgerlig 220.* — ærəv *vb. arve 128. 153. 198. prt.&prt.part.* -t *128. 172.* — :ærˈheep-lixəs *hty.adj.ik. vigtigt 128.* — ærˈindərəng *sb. Erindring 121 f.* — ærəvəl *sb. Begravelsesgilde 126. 153. 217. pl.* -s *126.* — æsk (æ *el.* e) *sb. Ask 76 f. 79. 157.* — ætər *præp. efter 143. 152.* — ˈætərˌdavs (*Trykacc.?*) *adv. efterdags 152.*

øj *sb. Øje 50. 54. pl.* øjn *56. 150. 196. 204.* — øøks *sb. Øxe 93. 204. pl. = sg. og* -ər *63.* — örəgəl *sb. Orgel 218.*

åfər *sb. Offer 183.* — :åx *interj. ak 182.* — åld (å *el. o?*) *pron.fk.&pl. al, alle 37. 46. 83. 159 f. hty.ik.* :åldəs (å *el. o?*) *83.* — åldərəp (å *el. o?*) *propr. Olderup 129.* — åld-fər (å *el. o?*) *sb. Bedstefader 226.* — åld-mər (å *el. o?*) *sb. Bedstemoder 215. 222. 226.* — ålmər *adj. trøsket 215.* — ålt (å *el. o?*) *adv. allerede 83.* — åltən, åltəns (å *el. o?*) *adv. altid 22. 83. 160. 208.* — åltər (å *el. o?*) *sb. Alter, gen.* -ərs *208.* — åp *adv. op 62. 68. 139.* — ˈåpˌsejstər *sb. Medkonfirmand 213.* — årtənəng (*el.* :årt-nong?) *sb. Orden 122.* — årnt-lər (*Stavelsedeling?*) *adj. ordentlig 227.* — åtər *adv. altfor 25.* — åv *adv. også 50 f.* — åvn (n *el.* ən?) *sb.pl. Avner 196.* — ååder *sb. Blodåre 141. 151.* — åågərər *sb. Del af Kvindens Klædedragt 125. 217.* — ååsənəng *sb. Åbningen ml. Remmen og Taget 122.* — ååtən *num. ottende 144.*

INDHOLD

INDLEDNING ..... 1—19
A. Formål og Metode 1
B. Materialet 5
I. Fjolde Sogn 6
II. Optegnelserne 8
III. Lydskriften 15
C. Foreløbige Bemærkninger om Afhandlingens Inddeling 18
ACCENT ..... 20—66
A. Dynamisk Accent 20
B. Stød 23
C. Tonal Accent 24
D. Kvantitet 27
I. Optegnernes Udgangspunkt 27
II. Det jyske Accentsystem 31
III. Kortvokalernes Længde i Enstavelsesord 36
IV. Langvokalernes Længde i Enstavelsesord 40
V. Konsonanternes Længde i Enstavelsesord 45
VI. Længdeforhold i Flerstavelsesord 57
VII. Konklusion 60
VIII. Excurs om Virkningerne af Accentforskellens Forsvinden 60
VOKALERNE ..... 67—131
A. Vokaler i betonet Stavelse 67
I. Kortvokaler 67
II. Langvokaler 92
III. Slutning: Fjoldemålets Vokalbestand 114
B. Ubetonet Vokal 119
Tillæg om Vokalernes Frekvens 131
KONSONANTERNE ..... 132—231
A. Enkeltkonsonanter i betonet Stavelse 134
B. Konsonantgrupper i betonet Stavelse 169
C. Konsonanter i ubetonet Stavelse 172
D. Konklusion: Fjoldemålets Konsonantbestand 173
E. Konsonantforbindelser 191
I. Betonet Stavelse 191
II. Ubetonet Stavelse 206
III. Stavelseskellet 208
IV. Konsonanternes Definition på Grundlag af deres Kombinationsmuligheder 228
Tillæg om Konsonanternes Frekvens 231
ORDREGISTER ..... 232—255

SUMMARY

I. INTRODUCTION

The purpose of the present study is that of preparing a dialect material for use in investigations within the sphere of the history and geography of language. For such investigations structural descriptions of the systems of expression are necessary. The structural description in this case must be undertaken on the basis of a material collected by recorders who do not master the dialect examined. In the paper *Über die phonematische Wertung von Mundartaufzeichnungen* in *the Bulletin du Cercle linguistique de Copenhague* V (1940) I have discussed the problem of the point of view to be adopted with regard to such a material. The results of this discussion have been utilized in the present study.

The material originates from the parish of Fjolde (in German Viöl) in South Slesvig. For a couple of centuries the adult population of this parish have had a certain knowledge of Low German and High German, which was used as church language and after 1814 as school language as well. In the 1830es and 40es many parents for the sake of the school language began to bring up their children in Low German, and after 1864 all children were brought up in Low German. In 1931 the youngest informants speaking Danish thus were more than 70 years old. The chief collections originate from the following recorders: (1) K. J. Lyngby, M. A., later Professor of Scandinavian Philology (East Jutlander) (abbrev. L), who visited the parish in 1858 and 1859 (about 2,000 word forms), (2) Lorenz Petersen, headmaster (LPetersen), whose mother tongue was the Danish dialect of the parish of Fjolde, and who in two letters from 1901 gave P. K. Thorsen, the philologist, information about the dialect (about 200 word forms), (3) Marius Kristensen, Ph. D. (East Jutlander; MKr), who recorded about 1,200 word forms in Fjolde in 1913 and 1929, (4) Poul Andersen, M. A., Secretary to the Danish Udvalg for Folkemaal ('Dialect Committee') (Copenhagener; PA), who recorded about 1450 word forms in 1928 and 1929, and (5) Anders Bjerrum, M. A. (West Slesviger; AB), who recorded about 16,500 word forms in 1931 and 1932. — A survey of the phonetic alphabets used is found on pp. 15—18.

The following study is divided into three principal sections: Accent, Vowels, and Consonants. These three concepts are closely related to the concept of Syllable (the author here follows Hjelmslev's linguistic theory), even though it may be doubtful whether the vowel or the accent ought to form the basis of the definition of the syllable. A vowel is the central part of a syllable, consonants are its marginal parts, and accents are all the distinctive elements

that do not occupy such a fixed place within the syllable. Within each principal section the material is generally first arranged according to purely phonetic criteria for the purpose of taking a preliminary survey of the existing phonetic differences, and next the linguistic function of these differences is discussed.

II. ACCENT

The dialect seems to have three dynamic sentence accents (strong, half strong, and weak) and two musical sentence accents (a falling pitch characterizing the statement as complete, and a rising pitch characterizing the statement as incomplete). *Stød* (glottal stop) does not occur, nor musical word accents.

Discussion of the lengths of the dialect is made difficult by the fact that the recorders have used two systems of phonetic notation which in that respect are widely different: that of Lyngby's distinguishes between five "accents" ("Tonehold"), which are conceived as qualities of syllables, and the alphabet of Dania dissolves the concept of "Tonehold" into three factors (*stød*, length, and pitch), the first of which is conceived as an independent sound, the others as qualities of the individual sound and the syllable, respectively. All the same the two phonetic alphabets denote the same linguistic differences. The agreement may be illustrated by a survey of the system of accent and length in the East Himmerland dialect, with which L was most intimate, and which is also known through AB's recordings in the phonetic alphabet of Dania. According to the latter this dialect distinguishes between (1) short vowels, (2) vowels with *stød*, and (3) long vowels. Initial consonants have only one length, and in this position cannot have *stød*. In final position there is a distinction between (a) short consonants, (b) consonants with *stød*, and (c) long consonants; in each syllable only one consonant (the one following immediately after the vowel) may be long or have the *stød;* subsequent consonants are all short. (1) may be combined with (a), (b), and (c); (2) and (3) may be combined with (a), but not with (b) or (c). These five possibilities of combination correspond to L's five accents.[1]

The dialect mentioned was L's starting-point. AB's starting-point was a West Slesvig dialect having the same five possibilities of combination and further a sixth, viz. a particular combination of a short vowel, *stød*, and a stop, deviating from (shorter than) the usual combination (2) + (a). L also knew and specially designated this short "West Jutlandish *stød*".[2]

---

[1] Long consonants are foreign to Danish standard speech, but are found in Jutlandish in present-day monosyllabic forms corresponding to ODan. and Standard Dan. disyllabic forms and having short vowel + voiced consonant, e. g. *væj'* plur. 'ways', ODan. wæghæ, Standard Dan. Veje (as against *væj* sg. 'way', ODan. wægh, Standard Dan. Vej). Long vowels without *stød* in standard speech are not found in monosyllabic forms, but in Jutlandish occur in such monosyllabic forms as correspond to ODan. and Standard Dan. disyllabic forms, e. g. *u·ð* adv. 'out' (position), ODan. ūtæ, Standard Dan. ude (as sgainst *u²ð* adv. 'out' (direction), ODan. ūt, Standard Dan. ud).

[2] This *stød* is found in West Jutlandish in present-day monosyllabic forms corresponding to ODan. and Standard Dan. disyllabic forms, e. g. *ha't* plur. 'hats', ODan. hattæ, Standard Dan. Hatte (as against *hat* sg. 'hat', ODan. hat, Standard Dan. Hat).

Because of their common starting-point L and AB perceived the *stød*-less, but polytonic East and Central Slesvig dialects in a uniform way. The Central Slesvig system of length both recorders expected to find in Fjolde further south, a fact that must be taken into consideration at the estimate of the material.

To ask the correct questions of the material from Fjolde it is, however, necessary to demonstrate that both Lyngby's and Dania's phonetic alphabets neglect essential features of Danish systems of accent and length. In standard speech the trichotomy short vowel : vowel with *stød* : long vowel ought to be replaced by a primary dichotomy short vowel : long vowel, and a consequent dichotomy of the long vowels into long vowels with *stød* and long vowels without *stød*. This view may be supported by the following arguments: (1) The latter difference is always neutralized in unstressed position, like the difference between short consonant and consonant with *stød* (and like the East and Central Slesvig difference in pitch). The former difference is not always neutralized in unstressed position. (2) Some vowels can be long or have the *stød*, but cannot be short. Others can be short, but cannot be long or have the *stød*. — The difference between short vowel and long vowel thus is of another (and more stable) character than the difference between long vowel with *stød* and long vowel without *stød* and between consonant with *stød* and consonant without *stød*.

Correspondingly in Jutlandish. Here also the difference between short consonant and long consonant belongs to the latter type.[1] In the dialects of East and Central Slesvig the latter, but not the former difference is accompanied by the tonal difference between Accent 1 and Accent 2.

The former difference is one between different phonemes. The latter need not be interpreted as a difference between phonemes. In Jutlandish one and one sound only in each stressed syllable bears this difference, either the vowel or the following consonant. And in each dialect there may be found fixed rules under which structural conditions the difference is expressed in the vowel, under which conditions it is expressed in the following consonant, and under which it is neutralized. In the following survey only three dialects are considered: the West Slesvig (W), the East Himmerland (E), and the Central Slesvig dialect (C):[2]

		Examples with Acc. 1	Examples with Acc. 2
Syllables with final short vowel:	W and E: the difference neutralized	*da* adv. da 'then'	
	C: diff. in vowel-length and in pitch	*væ* pres. 'becomes'	ˈ*væ*- comp. værre 'worse'

[1] The difference between short consonant and consonant with *stød*, (1) + (a) : (1) + (b), has no parallel in the dialects without *stød*, and therefore are not to be discussed here. It may perhaps, as suggested by Hjelmslev, be conceived as a difference between single and double consonant.

[2] ˈ denotes complex intonation, . and · respectively half length in long vowel and full length in long vowel or consonant, - a facultative lengthening of short vowel, ? *stød* in long vowel and ' in short vowel or consonant.

		Examples with Acc. 1	Acc. 2
Syllables with short vowel + voiceless spirant (perhaps + stop)	W and E: the diff. neutralized	*mesd* inf. miste 'lose' and pple mistet 'lost'	
	C: diff. in vowel-length and in pitch	*mesd* pple mistet	*ˈme-sd* inf. miste
Syllables with short vowel + voiceless stop	E: the diff. neutralized	*knap* sb. Knap 'button'	*knap* adv. knap 'scarcely'
	W: diff. between absence of *stød* and W. Jutl. *stød* in the vowel	*knap* Knap	*kna'p* adv. knap
	C: diff. in vowel-length and in pitch	*knap* Knap	*ˈkna-p* adv. knap
Syllables with short vowel + final voiced cons.	W and E: diff. between short cons. (perhaps cons. with *stød*) and long cons.	*hæn* adv. hen 'along'	*hæn·* adv. henne 'there'
		kal' Kalv 'calf'	*kal·* Kalve pl.
	C: diff. in cons.-length and in pitch	*kal* Kalv	*ˈkal·* Kalve
Syllables with short vowel + voiced cons. + voiced cons.	W and E: diff. between cons. with *stød* and long cons.	*naw'n* Navn 'name'	*naw·n* Navne pl.
	C: diff. in cons.-length and in pitch	*nawn* Navn	*ˈnaw·n* Navne
Syllables with short vowel + voiced cons. + voiceless spirant	W and E: diff. between short and long cons.	*hals* Hals 'neck'	*hal·s* Halse pl.
	C: diff. in cons.-length and in pitch	*hals* Hals	*ˈhal·s* Halse
Syllables with short vowel + voiced cons. + voiceless stop	E: diff. between past pple (cons. with *stød*) and pret. (cons. without *stød*)	*dræm't* pple drømt 'dreamt'	*dræm·t* pret. drømte 'dreamt'
	In the other cases the difference is neutralized	*løjt* sb. Lugt 'smell'	*løjt* inf. lugte 'smell'
	W: diff. between cons. without and with *stød*	*drömt* drømt	*drömˈt* drømte
		løwt Lugt	*løwˈt* lugte
	C: diff. in cons.-length and in pitch	*drömt* drømt	*ˈdröm.t* drømte
		løwt Lugt	*ˈløw.t* lugte

		Examples with Acc. 1	Acc. 2
Syllables with final long vowel	E: diff. between long vowel with and without *stød*	*bi²* sb. Bi 'bee'	*bi·* inf. bie 'wait'
	W: diff. between long vowel with *stød* (or perhaps stop) and long vowel without *stød*	*bi²* or *betj* Bi	*bi·* bie
	C: diff. in vowel-length and in pitch	*bi.* Bi	*ˈbi·* bie
Syllables with long vowel + cons.	E: diff. between long vowel with and without *stød*)	*u²n* Vogn 'carriage'	*u·n* Vogne pl.
	W: diff. between long vowel with *stød* (perhaps stop) and long vowel without *stød*	*vu²n* or *vugən* Vogn	*vu·n* Vogne
	C: diff. in vowel-length and in pitch	*vu.n* Vogn	*ˈvu·n* Vogne

Thus it is possible to interpret the differences mentioned as differences between two accents characterizing syllables, the position and phonetic manifestation of the accent depending on the structure of the syllable. — On the other hand the difference between long vowel and short vowel is a difference between phonemes and thus ought to be left out of consideration at investigations of the accentual system of a dialect.

Next it may be investigated whether in the dialect of Fjolde an accentual quantitative difference is manifested in short vowels, long vowels, and consonants according to certain rules.

In the short vowels there is no accentual difference in length. The comparatively small number of cases, in which a recorder has denoted a short vowel as long or half long are to be explained differently.

In the long vowels Lyngby tried to carry through a difference in length corresponding to that of the dialect of Central Slesvig. In some cases, however, he records a "gliding" (skridende) for an expected "half gliding" (halvtskridende) accent, e. g. in *hu²s* and *hu·s* Hus 'house'. AB in his first recordings like L tried to carry through the difference in length expected. The fact that the distinction between two lengths at any rate in part is determined by expectation, is seen amongst other things from an erroneous recording: *an høt vur a ˈtøj kaŋ goa hæn i. a ˈsgu.l væn e räj·nər*[1] en Hytte, hvor Kvæget kan gå hen i ad Skjul, når det regner 'a hut where the cattle may go for shelter when it rains'; *sgu.l* thus is interpreted as identical with the subst. Skjul 'hiding', and the vowel correspondingly is heard as half long; in fact *a sgu.l* is an inf. at skjule meaning 'to seek shelter for rain'; in the sentence *ˈhe·æ kat du ˈgåt ˈsgu·l* her kan du godt skjule 'here you may very well take shelter',

[1] The phonetic spelling normalized.

III. VOWELS

Short vowels in stressed syllable. All recorders from their own usage knew vocalic systems with 10 short vowels, which may be classified on the basis of the following phonetic differences: rounded : unrounded vowel, front : back vowel, and open : half open : close vowel. The differences between rounded and unrounded vowels are carried through consistently in the recordings except before *w*, where there is vacillation. This vacillation may be understood as due to the fact that the discriminative powers of the recordes depend on their native dialects, but only on the assumption that the dialect of Fjolde as against other Jutlandish dialects distinguishes between rounded and unrounded short vowel also before *w*. Similarly with the differences between front and back vowels; a vacillation between *a* and *æ* before *j* is understood on the assumption that the dialect of Fjolde as against standard speech distinguishes between *a* and *æ* before *j*. By a corresponding consideration of the native dialects of the recorders and of particular phonetic characteristics of the dialect of Fjolde, it may be established that also the differences between close and half open short vowels and between half open and open short vowels exist in the dialect; there are, however, the following neutralizations: *e* : *æ* before *ŋ* and *l* and in some combinations after *j;* perhaps also *o* : *å* before *ŋ* and *l;* all differences between half open and open short vowels before *w;* further *o* : *å* before *j;* on the other hand the differences *ø* : *ö* and *e* : *æ* (and *æ* : *a*) before *j* are always present. The dialect thus distinguishes between *öj* and *øj* (and *yj*), and between *aj*, *æj*, and *ej* (and *ij*).

After this investigation we may on the basis of W. Freeman Twaddell's theory of microphonemes and macrophonemes set up the following short-vocalic macrophonemes (speech-sounds):

	a	
æ	*ö*	*å*
e	*ø*	*o*
i	*y*	*u*

Long vowels and diphthongs in stressed syllable. The starting-point of all the recorders was the following system of long vowels, which is found e. g. in standard speech:

	a·	
æ·	*ö·*	*å·*
e·	*ø·*	*o·*
i·	*y·*	*u·*

The two North Jutlandish recorders further knew the following diphthongs: *ie*, *yø*, and *uo*.

In the records from Fjolde the differences between short and long vowels are generally carried through consistently. There are some examples of vacillation, especially in the position before *w;* but the records can only be brought into harmony with one another on the assumption that the differences exist, also before *w*. — The differences between rounded and unrounded long vowels, between long front and long back vowels, and between close and half open

long vowels by all recorders are carried through consistently and must be assumed to exist; but the differences between half open and open long vowels are not carried through consistently.

All recorders have tried to distinguish between an *e·* and an *æ·*. L now and then is inconsistent (e. g. *be·st* and *bæ^{e}st* Bæst 'head of cattle'). LPetersen (the only native who has recorded words from Fjolde) apparently distinguishes the two vowels with complete certainty, but his distribution of *e* and *æ* is in accordance with the official Danish dictionary of orthography of his time. MKr's distinction seems sure, but is not always in accordance with that of L's. PA used a large number of signs, mostly *ɛ·*, which denotes an intermediate sound between *e·* and *æ·*. AB 1931 distinguishes between *e·* and *æ·*, but with many instances of inconsistency; he further uses *ɛ·* in cases of doubt, and this sign becomes frequent towards the end of the recordings. AB 1932 generally writes *ɛ·* for expected *e·* and *æ·*. In 1935 OW and AB established the identity in sound of *se·l* sb. Sele 'strap', *ske·l* inf. skille 'separate', and *ve·r* inf. vide 'know' with *se·l* inf. sælge 'sell', *ske·l* inf. stjæle 'steal', and *ve·r* Vejr 'weather', respectively, and the informants corroborated the homonymy of these word-pairs; if the difference *e· : æ·* had existed in the dialect, we should for historical reasons have expected *e·* in the former series, *æ·* in the latter. — As regards the difference between *ø·* and *ö·* conditions are as with the difference *e· : æ·*. — On the other hand the difference *o· : å·* has been carried through almost quite consistently. Some discrepancies may be explained from the different discriminative powers of the recorders, but only on the assumption that the difference *o· : å·* is present in the dialect.

At some Low German recordings in 1932 AB ascertained that the oldest informants of the parish did not either in Low German distinguish between half open and open front vowels (but they did distinguish between half open and open rounded back vowels), whereas the younger informants with certainty distinguished between *e·* and *æ·*, *ø·* and *ö·* found in the neighbouring Low German dialects in the south and east. Lyngby in his earliest Low German recordings from the parish of Fjolde distinguishes between *e·* and *æ·*, *ø·* and *ö·*, *o·* and *·å*, but only the distribution of *o·* and *å·* corresponds to that of the neighbouring dialects, and not the distribution of *e·* and *æ·*, *ø·* and *ö·*. In his later Low German recordings there is still a distinction between *o·* and *å·*, but not between *e·* and *æ·* (examples of *ø·* and *ö·* are missing). It is probable that Lyngby's recordings reflect the same Low German as that recorded by AB from the oldest informants. These informants, who were brought up in Danish, thus, although they learnt Low German already as school-children, do not seem to have acquired the two vocalic differences to which there were no correlates in their Danish mother tongue. On the other hand, the informants brought up in Low German had acquired the complete Low German vocalic system, obviously by imitation of their more distinguished neighbours in the south. The former evidently, because of their Danish mother tongue, had inferior powers of observation and imitation. The change of language thus must have taken place under constant waves of Low German influence; only at a comparatively late stage of the change of language the population completely acquired a thing so essential as the vocalic system of the new language.

Besides the diphthongs *ie*, *yø*, and *uo* Lyngby in Fjolde found a fourth, viz. *oa*, and MKr discovered a fifth, viz. *eæ*, which Lyngby generally wrote *æ·*. These five diphthongs are almost quite consistently kept apart in the records. On the other hand diphthongs are often confused with phonetically related monophthongs, particularly in the position before the sonorous consonant *l* (with velar pronunciation), and especially in the records of PA, who was not familiar with these sounds and must have heard them as vowel + *l*. That the differences between monophthongs and diphthongs is present also before sonorous consonants was confirmed by OW and AB's supplementary investigations in 1935, a difference being established between e. g. *li·r*, pres. lider 'suffers' and *lier*, pres. ler 'laughs'.

Consequently, the long vowels and diphthongs of the dialect are the following:

a·		*å·*
eæ		*oa*
e·	*ø·*	*o·*
ie	*yø*	*uo*
i·	*y·*	*u·*

These 8 monophthongs and 5 diphthongs together with the 10 short vowels constitute the stock of vocalic macrophonemes (speech-sounds) of the dialect. The differences between these units have distinctive function.

The 23 units of expression found are vowels in the sense that they enter in syllables as central parts of these. But their number may be reduced by the introduction of a new concept of vowel: the smallest distinctive unit within the central part of the syllable. Each diphthong and each long vowel may be decomposed into two short vowels:[1]

eæ = *e* + *æ*	*a·* = *a* + *a*	*o·* = *o* + *o*
oa = *o* + *a*	*å·* = *å* + *å*	*i·* = *i* + *i*
ie = *i* + *e*	*e·* = *e* + *e*	*y·* = *y* + *y*
yø = *y* + *ø*	*ø·* = *ø* + *ø*	*u·* = *u* + *u*
uo = *u* + *o*		

The result of this reduction is the following 10 vowels:

	a	
æ	*ö*	*å*
e	*ø*	*o*
i	*y*	*u*

These vowels may be defined on the basis of their possibilities of mutual combination.

In unstressed syllables belonging to the same word as a preceding stressed syllable, L and AB have fairly uniformly denoted three qualities: *i*, *ə*, *o*. If we only consider the state of language existing during the recordings, we

[1] Cf. H. J. Uldall in Proceedings of the Third International Congress of Phonetic Sciences p. 272 ff.

must probably reckon with three different vowels in unstressed syllable. But if we leave out of account late Low German loanwords and words recorded from the informants most influenced by Low German, a regular connexion between the phonetic structure of the words and the distribution of the three sounds appears: *o* is found only before *m* and *ŋ;* before *ŋ* especially in syllables following unstressed syllables (*reqənoŋ* Regning 'accounts') or after stressed syllables with diphthongs (*dieloŋ* Deling 'division') or rounded monophthongs (*kåļoŋ* Kallun 'tripe'). *i* is only found before *ŋ*, *q*, and *ŋ;* before *q* only after *r;* before *ŋ* particularly if the preceding syllable has a narrow front vowel (*syriŋ* Syring 'leaven'). In all other cases we find *ə* (in certain combinations alternating with zero). Hence, the dialect seems formerly to have had one vowel only in unstressed syllable, represented by phonetic variants determined by the word-structure. It should be noted that this attempt at attaining to an earlier stage of the language by the elimination of foreign elements must necessarily be based on subjective estimates.

IV. CONSONANTS

Single consonants in stressed syllable. By an examination of the records and through reasonings of a similar kind as those applied in the preceding sections, it is shown that the dialect has the following consonant sounds in stressed syllable:

Initial position:							Final position:						
			h										
k	*g*		*x*				*g* (*k*)	*q*		*x*	*ŋ*		
tj		*j*	*sx*						*j*	*sx*	*ŋ*	*ļ*	
t	*d*		*s*	*n*	*l*	*r*	*d* (*t*)			*s*	*n*	*l*	*r*
p	*b*	*v*	*f*	*m*			*b* (*p*)	*b̲*	*w*	*f*	*m*		

Medial position: The same sounds as in final position and further *dj* and *ð*. Some difficult details (*-b* : *-b̲*, *-sx*, *-q* : *-x*, *-n* : *-ŋ*, *l* : *-ļ*) have been discussed in the *Bulletin du Cercle linguistique de Copenhague* V p. 29 ff. Special and peculiar conditions are connected with final *r* in stressed and unstressed syllable: all the recorders generally have written *r* where they expected this sound, but this has not been carried through equally consistently everywhere. (1) Most consistent is the distinction between *r* and zero in stressed syllable after monophthong; here both L and AB discovered an unexpected *r* in a few cases (*der* = Standard Dan. det 'it' (pronounced *de*), and *var* = Standard hvad 'what' (pronounced *va*)); at their supplementary investigations in 1935 OW and AB heard a difference between *li·* inf. lide 'suffer' and *li·r* pres. sg. lider. (2) In words in unstressed position AB generally heard an expected *r* before a vowel, but not before a consonant (e. g. *de hæ r æ ˈoa mæ* det har jeg på mig 'I am wearing it'; but *æ hæ ˈtruor* jeg har troet 'I have thought'). It seems that this may be explained from the assumption that the difference *r* : zero has been neutralized in final position in unstressed syllable before a consonant, but not before a vowel. (3) A similar case is probably offered by stressed syllable after diphthong. (4) In unstressed syllable (after

ə) the difference between *r* and zero (but not between *rn* and *n*) has disappeared. As *-ə(r) + an* (indef. art.) is pronounced *-rn-*, *-ə(r)* must be interpreted as *ə + r*, and not as *ə* + zero.

Consonantal groups in stressed syllable. Compound initial, final, and medial sounds may without difficulty be interpreted as combinations of the consonants rendered in the table above. The differences *p- : b-* and *t- : d-* are neutralized in the position after *s*. The difference between *-g* and *-q*, apart from loanwords, is not found before *-d*. The same perhaps holds good of the difference *-b : -b̲* before *-d*. *rn* and *rl* are pronounced with a stop, *rᵈn* and *rᵈl;* this stop is different from *-d-* and is to be interpreted as an attending phonetic phenomenon.

Single consonants in unstressed syllable. Possible initial position has been dealt with above under Medial position. In final and medial position there are the following consonants:

g	*q (x)*	*ŋ*		
	sx	*n̲*		
d	*s*	*n*	*l*	*(r)*
b	*v (f)*	*m*		

Consonantal groups in unstressed syllable. Compound sounds in final and medial position may be interpreted as combinations of the sounds rendered in the table above. All differences between labial consonants are probably neutralized before *-d*. In the same position the difference between *-g* and *-q* seems neutralized.

In initial and final position in stressed syllables, in medial position between stressed vowel and *ə*, in final position in unstressed syllables and in medial position between unstressed syllables a total of 82 (18 + 18 + 20 + 13 + 13) consonantal sounds has been recorded. This number may be reduced by grouping the sounds of the various positions in more comprehensive classes. The 13 medial consonants in unstressed syllable may simply be identified with the 13 final consonants in unstressed syllable. Out of the 20 medial consonants before *ə* 8 (*q*, *b̲*, *w*, *ŋ*, *n̲*, *l*, *l̲*, *r*) have phonetic correlates in final position, but not in initial position. By putting the syllabic boundary after these consonants (thus considering them as final), we may class the 8 medial and the 8 final consonants in 8 classes, thus reducing the number of consonants by 8. 10 medial consonants have correlates both among consonants in initial and in final position, and 2 have neither correlates in initial nor final position. Thus there is nothing against considering these 12 medial consonants, too, as final. The final consonants in unstressed syllable, certain neutralizations being taken into consideration, may all be identified with final consonants in stressed syllable. Thus we get 18 initial and 20 final consonantal classes. Our next task is that of reducing the number of these 38 classes as much as possible by grouping them in still more comprehensive classes. During this reduction care must be taken that no instances arise of unnecessary alternation of consonant in inflexional forms of the same word (cf. p. 270 note 2). This proviso probably is not violated if the classification is undertaken on the basis of the

mutual similarity of the sounds. The principles of the reduction hence must be the following: Sounds in initial and final position may be classed together if they have essential qualities in common which are not found in any other sound (cf. Trubetzkoy, *Grundzüge der Phonologie* p. 32, 45, A. Bjerrum in the *Bulletin du Cercle linguistique de Copenhague* IV p. 14 f.). In the cases where such an essential common quality is constitutive of a group consisting of several initial and several final consonants, an initial and a final sound may be classed together if each of them holds the same place in two similarly ordered schemes (cf. W. Freeman Twaddell, On Defining the Phoneme). Two sounds which do not fulfil one of these two conditions cannot be classed together.

The first condition is only present in the case of two very complex sounds: *m-* = *-m*. *h* has no phonetic correlate in final position, and *ŋ* none in initial position.[1]

The remaining 28 sounds may be reduced to 17 classes, if we set up four schemes (one for each place of articulation) and apply to these the usual phonetic and phonological criteria of classification: stop : spirant and voice : voicelessness:

	Labials	
	Stop	Spirant
Voiceless..	*p-*, *-b(-p)*	*f-* } *-f*
Voiced....	*b-*, *-b̲*	*v-* }

	Dentals	
	Stop	Spirant
Voiceless..	*t-* } *-d(-t)*	*-ð-*
Voiced....	*d-* }	

	Palatals	
	Stop	Spirant
Voiceless..	*tj-*, *-dj*	*sx-*, *-sx*
Voiced....		*j-*, *-j*

	Velars	
	Stop	Spirant
Voiceless..	*k-* } *-g(-k)*	*x-* } *-x*
Voiced....	*g-* }	} *-q*

Complex Consonants

s-, *-s*	*r-*, *-r*	*-w*

But if we replace these criteria of division by others which seem to agree better with the phonetic structure of the dialect (and standard Danish), the number of classes may be reduced to 14. As a criterion of classification of the first order we shall here use the difference in muscular tension (intensity) (fortis : lenis), and as a criterion of the second order the difference in degree of opening (less open : more open), and thus we get:

[1] On *n-* and *-n*, *-ŋ̲*, and on *l-* and *-l*, *-l̲*, see below p. 270.

	Labials	
	Less open	More open
Fortes	*p-*, *-b*(*-p*)	*f-*, *-f*
Lenes	*b-*, *-b̲*	*v-*, *-w*

	Dentals	
	Less open	More open
Fortes	*t-*, *-d*(*-t*)	(*s-*, *-s?*)[1]
Lenes.....	*d-*, *-ð-*	(*r-*, *-r?*)[2]

	Palatals	
	Less open	More open
Fortes	*tj-*, *-dj*	*sx-*, *-sx*
Lenes	*j-*, *-j*	

	Velars	
	Less open	More open
Fortes	*k-*, *-g*(*-k*)	*x-*, *-x*
Lenes.....	*g-*, *-q*	

As this classification yields the simplest result, it is to be preferred.

Out of the four tables, however, the third (palatals) may be discarded, as *tj-*, *-dj* may be decomposed into *t* + *j*, and *sx* may be decomposed into *s* + *k*/*g* (the difference *k* : *g* thus has been neutralized in the position after *s* just as the differences *p* : *b* and *t* : *d*); *j-*, *-j* thus constitutes a class by itself as the only palatal consonant.

The three phonemes *-n̲*, *-l̲*, and *ŋ* have no parallels in initial position if we identify *n-* with *-n* and *l-* with *-l*. *-n̲* and *-l̲* cannot be decomposed into *-n* + *j* and *-l* + *j*, as *j* otherwise is always placed closest to the vowel. They cannot be decomposed into *j* + *n* and *j* + *l*, as there are beforehand a combination *j* + *n* and perhaps a combination *j* + *l*. But it seems that they may be decomposed into *n* + *d* (*-ð*) and *l* + *d* (*-ð*), respectively, provided that *n̲* and *l̲* in the combinations *-n̲t* and *-l̲t* are interpreted as variants of *n* and *l*, and provided that the small number of instances of recorded *-nt* and *-lt* (in a few loanwords and anomalous inflexional forms) may be interpreted as alien to the dialect. Similarly *ŋ* may be decomposed into *n* + *g* (*-q*), provided that *ŋ* in the recorded combination *-ŋk* may be interpreted as a variant of *n*.

Granted the justification of these operations we thus get a total number of 16 consonants, one of which (*x*) is found only in late loanwords:

---

[1] Perhaps *sx*, *s*, *f*, and *x* should be placed outside these tables, as the puffing or sibilant pronunciation may be conceived as a quality ranging them with the more complex consonants.

[2] For phonetic reasons it is hardly impossible to class *-r* with *d-*. If we do not do so, we must assume that the difference *d-* : *t-* (*-ð-* : *-d-*) has been neutralized in final position, where *ð* does not occur. But a certain reason is in favour of the assumption that it is the difference *d-* : *r-* (*-ð-* : *-r-*) that is neutralized in final position (but not in medial position before *-ə*(*r*)): In some cases *ð* and *r* alternate in inflexional forms of the same word, e. g. in *kå·r* Kort 'card', pl. *kå·ðə*(*r*); in other cases there is no such alternation, e. g. in *kå·r* Karre 'wheel-barrow', pl. *kå·rə*(*r*). If we consider the consonant in the latter manner, we understand why the two word-stems *kå·ð-* and *kå·r-* become identical in the sg., otherwise this is unintelligible. This case is analogous with High German Rat [ra:t], dative Rate:Rad [ra:t], dative Rade.

		h				
k	*g*	(*x*)				
t	*d*	*s*	*j*	*n*	*l*	*r*
p	*b*	*f*	*v*	*m*		

All differences between these consonants have distinctive validity, which is proved by a word-list.

For the double purpose of laying down rules for the position of the syllabic boundaries in disyllabic forms with *ə* in the second syllable and of making possible a definition of the consonants on the basis of their possibilities of combination, lists of the initial and final consonantal combinations are given on p. 191 f. and p. 201 ff.

Medial single consonant before *ə*, as appears from what precedes, ought to be considered as final. In what follows the thesis is tested that out of a medial consonantal combination so large a part as may occur in final position ought to be considered as final. It appears that there is an exceedingly small number of cases in which the last part of a medial consonantal combination must belong to the following syllable: the dialect completely lacks the alternation between *ə* and zero found in standard speech in inflexional forms of words like Sommer 'summer', pl. Somre, Engel 'angel', pl. Engle, åben 'open', pl. and def. form åbne, or in derived and underived words like Hunger 'hunger': hungrig 'hungry' (Examples: *reqən* inf. regne 'rain', pres. sg. *reqənə(r)*; *kreŋəl* Kringle 'knot-shaped cake', pl. *kreŋələ(r)*; *jamə(r)* inf. jamre 'wail', pres. sg. *jamərə(r)*; *sxeləv* inf. skælve 'tremble', pres. sg. *sxeləvə(r)*; *hoŋə(r)* Hunger 'hunger', *hoŋərə(r)* adj. hungrig 'hungry'. The dialect inserts an *ə* in derivatives in *-lə(r)*, where the absence of insertion of *ə* would give rise to a medial consonantal combination not found in final position (e. g. *brunələ(r)* adj. brunlig 'brownish', derived from the adj. *bru·n* 'brown'); in late German loanwords in -ler and -lich *ə* is inserted in the cases where the loanwords had a medial consonantal combination which in the dialect of Fjolde cannot occur in final position (Examples: *hæsələ(r)* adj. 'ugly' (High German hässlich); *nøtsələ(r)* adj. 'useful' (High German nützlich); *hetələ(r)*, proper name (High German Hitler); finally an *ə* has often been inserted in such compounds in which by the weakening of a stressed syllable into an unstressed one a consonantal combination would arise which does not occur in final position (examples: *bænəvə(r)* Benved 'fly honeysuckle'; *dynəvə(r)* Dynevår 'slip (of feather-bed)'; *isələt* Islæt 'weft'; *såləvə(r)* Solved, name of a village). Consequently there is a tendency to avoid initial consonant before *ə*. Initial consonant before *ə* is found in the following cases only: (1) A very few quite late loanwords such as *tal·jə* Taille 'tackle'; (2) some diminutives in *-gən*, *-jən*, and *-xən* (in most diminutives in *-gən*, *-(s)xən*, however, *-g-*, *-x-* may be reckoned as belonging to the first syllable, e. g. in *sxiegən* 'small spoon' from *sxie* Ske 'spoon', *e·ŋgən* Engken, field name, *möjgən* 'small girl', *jensxən* Jensken, man's name, *grisxən* lille Gris 'small pig'). Examples: *vepgən* Vippeken 'small ear of rye', *sxudjən* 'boy's shirt', *huŋdjən* lille Hund 'doggie', *ˈsnieˌxløgxən* Sneklokke (High German Schneeglöckchen) 'snowdrop'; (3) a few, in part doubtful compounds,

the vowel of whose final component has been weakened to ə, e. g. *åḷ·mər* Oldemoder 'grandmother', *åḷ·fər* Oldefader 'grandfather', *heŋ·bər* Hindbær 'raspberry', *kra·kbər* Kragebær 'crowberry', *kra·xliŋ*, Kragelund, village-name, *löwnsdər* Løvensted, village-name.

Hence unstressed syllable may be defined as follows: it always belongs to the same word as a preceding stressed syllable and can only have initial consonant in the small number of cases in which the preceding combination of consonants cannot occur in final position. In such syllables all vocalic differences have been neutralized in the state of language suggested above p. 267 by the elimination of foreign linguistic material; thus it is not here necessary to list ə as a particular vowel. But in the actual state of language, where there are three vowels in the syllables in question, viz. *i*, *o*, and ə, *i* and *o* should be identified with *i* and *o* of stressed syllables, and ə should probably be considered a particular vowel.

On closer inspection of initial and final clusters of three or four consonants it appears that all complex clusters, with one exception, are composed of the simple clusters already registered.[1] By means of the list of initial simple clusters on p. 191 f. and a definitive list of final simple clusters on p. 228 f., the consonants may be defined on the basis of their possibilities of mutual combination.

V. NOTE ON THE WORD-LIST

In the word-list on pp. 232—255 the notation used is based on the results obtained and is made as simple as possible; - denotes the syllabic boundary in the cases where this is not placed immediately before ə; : indicates that the following word is considered a foreign word. Where because of neutralization it is doubtful with which consonant we have to do, italics are used, but if an inflexional form without neutralization shows the consonant of the stem of the word, italics are not used, e. g. the inf. *eær* 'eat' is spelt eæd, because the pres. sg. *æðər* has d. Where because of the character of the material it is doubtful with which vowel or consonant we have to do, this uncertainty is indicated in a parenthesis.

[1] Cf. Louis Hjelmslev and H. C. Uldall in Proceedings of the Second International Congress of Phonetic Sciences p. 52 and p. 57.